PROVERBELE ROMÂNILOR

CAPITOLU XI

PROVERBE ISTORICE

ȚĔRĬ. — POPÓRE. — ORAȘE. — SATE. — LOCALITĂȚĬ DIVERSE. — NUME PROPRIĬ.

ABRUD

13111 **La Abrud unde'ĭ aurul cel mult.**

T. FRÂNCU & G. CANDREA, *Rotac.*, p. 69.

Numele de Abrud se dă, în Transilvania, unuĭ afluent de-a drépta Arieșuluĭ, pe malurile căruĭa e așeḑat orașul Abrud, precum și uneĭ ramurĭ a munților Bihoruluĭ, între Arieș și Ampoĭu. Acéstă regiune este vestită pentru băile sale de aur și de argint.

ADAM[1])

Veḑĭ *Cap. XII, c. Adam.*

[1]) Tóte proverbele, privitóre la numele propriĭ din Biblie, se vor găsi

AGACHI

13112 * △ Inghite, Agachi.

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 481. — S. I. GROSSMANN, *Dict.*, p. 136. — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 199, 237, 552, 759, 929, 1000, & 1006. — GR. ALEXANDRESCU, *magistr.*, *j. Putna.* — A. GOROVEĬ, *c. Folticenĭ*, *j. Suciava.*

1⁰ A nu avé încotro, a înghiţì necazul; a păţì vre-o ruşine.
2⁰ Se ḑice celor mâncăcĭoşĭ şi bĕutorĭ.

ION. — . . . şi acum de treĭ ḑile, o ţin tot una cu mesele şi cu lăutariĭ.
(Se aude, în salonul cel mic, cĭocnete de pahare şi chiote de veselie: să trăĭéscă Ghiftuĭ! In sănătatea luĭ Ghiftuĭ! Vivat!)
ION. — Gâl, gâl, gâl... *înghite, Agachi!* duşcă băĭete! Par'că vĕd c'or să cadă bolnavĭ, de mult ce 'nghit la sănătăţĭ.» — V. ALEXANDRI, p. 552.

13113 * △ Sîc, Agache, că te ĭea dracu.

V. IFRIM, *elev Scól. Norm. Bĕrl.*, *c. Corodescĭ*, *j. Tutova.*

Veḑĭ *c. Trifon.*

Veḑĭ, că aĭ păţit şi tu; acuma ĭeşĭ dacă aĭ pe unde: te aĭ dat de gol

AGOP

Veḑĭ *Cap. XII, c. Sfântu Agop.*

ALBANES

Veḑĭ *Arbineş.*

ALBU

13114 * △ Vorba luĭ moş Albu.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Moroenĭ*

Se ḑice că Domnitorul Cuza, trecênd spre Pitescĭ, primi nisce plângerĭ din partea unor ţĕranĭ. Găsesce Vodă de vină pe primar, pe zapciŭ, pe ispravnic şi 'ĭ dojenesce pentru călcarea datorieĭ lor, voind chiar să pună alţĭ slujbaşĭ în locul lor. Dar Moş Albu, cu pĕrul cărunt şi cu barba albă, strigă tare către domn: «Mărite Dómne, orĭ pre cine veĭ pune nedreptăţĭ tot o să maĭ fie, căcĭ *a bătut vîntul de când e pămîntul, şi va bate vîntul cât va fi pămîntul.*» Vodă a înţeles că aşa este, şi d'atuncĭ a rĕmas în poporul de la sate şi oraşe acéstă vorbă, care a ajuns ḑicere.

ALEXANDRU

13115 * △ **A fi Alexandru Machidon.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică om vitéz.

Alexandru Machedon a fost, după credinţa poporuluĭ, un împĕrat mare de tot, cum n'a maĭ fost şi nicĭ n'o să maĭ fie altul, cât o fi lumea şi pămîntu.

El a coprins lumea tótă, s'a bătut cu furnicele, cu păsĕrĭ cu cĭocul de fier, cu ómenĭ cu douĕ capete, cu şépte mânĭ şi şépte picĭóre, cu ómenĭ cu cap de câĭne, cu ómenĭ d'un cot, cu jumătăţĭ de om şi cu câte lighĭóne tóte. El a mers până la raĭu, şi s'a coborît până la ĭad, căcí aşa a vrut Dumneḑeŭ cu el.

Veḑĭ, pentru maĭ multe amănunte, *Alexandria.*

ALIMAN

13116 **A ajunge la aliman.**

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 872.

A nu maĭ fi chip de scăpare, a fi la mare strîmtóre.

Cuvîntul *aliman*, după D-l Hăşdĕŭ, s'ar trage din numele uneĭ naţie rĕsboĭnică germană, vestită în evul-medĭu. aceea a *Alamanilor.*

Rhenumque ferox Alamanne bibebas
Romanis ripis.

SIDONIU APOLLINARE.

AMERICAN

13117 * △ A se face American de tot.

G. I. TOMESCU, *înv. Turnu-Severin, j. Mehedinţĭ.*

Veḑĭ *Chinez.*

Celuĭ care se preface că nu înţelege.

ANA

Veḑi *Cap. XII, c. Ana, Pilat.*

13118 * △ Ana Bobana
Scóte puiĭ ĭérna.
Şi 'ĭ pune pe vătraĭu,
Şi 'ĭ mănâncă cu mălaĭu;
Şi o ĭeà de chică,
Şi o duce 'n apă mică.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Copiiĭ ḑic, acéstă ḑicere, fetelor cu numele Ana.

Cuvîntul *Bobana* nu are nicĭ un înţeles cunoscut, şi sĕ póte privi ca un nume propriu.

13119 * △ Bată'l maĭca Ana,
De la uşa oboruluĭ,
Cu muchĭa toporuluĭ.

V. RÎMBU, *stud. c. Brănescĭ, j. Dîmboviţa.*

Blestem de muĭere, fórte rar întrebuinţat de bărbaţi.

ANA-FOCA

Veḑĭ *Cap. I, c. Ana-Foca.*

ANAPOLE

13120 * Fug ca di Anapole.[1])

G. ZUCA, *stud. c. Turia, Epir.*

Fug nebunĭ, fără să se maĭ uĭte înapoĭ.
Nauplia, Neapole di Romania a Italienilor, este un oraș și port fortificat însemnat, în fundul golfuluĭ cu acelaș nume, pe cóstele Moreeĭ (Grecia).

ANCUȚA

13121 ✻ △ Chef Ancuțo că vine Radu.

St. St. Tuțescu, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

Vedĭ *Marico.*

La vorbe ne-potrivite.

ANDREĬ

Vedĭ *Cap. XII, c. Andreĭ.*

13122 ✻ △ Rupe 'n doue,
Dă și noue;
Rupe 'n treĭ.
Dă și luĭ Andreĭ;
Rupe 'n patru,
Dă și celuĭ de pe vatră.

Gr. Alexandrescu, *magistr. j. Putna.*

A se vedé No. 11767.

13123 ✻ △ Andreĭ, Andreĭ,
Eŭ bolnavă și tu ceĭ.

T. Bălășel, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice în glumă:
1º Când vedĭ sfătuindu-se, pe vre-o muĭere, cu vre-un om ce'l chémă Andreĭ.
2º Femeilor care, de și cam bolnave, totușĭ le plac bărbațiĭ.

13124 ✻ △ Andreĭ, Andreĭ,
Técă de ardeĭ.

T. Bălășel, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice, în glumă, celor ce'ĭ chémă Andreĭ.

ANGHELUŞA

13125 * △ Écă şi mama Angheluşa.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

* △ *A fi mătuşa Angheluşa.*

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice în deosebĭ mătuşelor viclene, carĭ trec de marĭ vrăjitorese, carĭ scot draciĭ şi închiégă apele.

ANTINA

13126 * △ De când cu Antina.

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Adică de mult de tot.

Antina este numele ce se dă, de locuitorĭ, unor ruine de la satul Recĭca, nu departe de Caracal, judeţul Romanaţĭ, lângă apa Tesluĭuluĭ.

In judeţul Romanaţĭ cărămida de o calitate superióră se numesce *antina,* după numele localităţeĭ de maĭ sus unde se găsesc cărămiḑĭ de origină romană saŭ *cărămiḑĭ de Antina,* de unde *cărămiḑĭ antine* şi în fine *antine.*

«Comuna Recĭca saŭ Antina. Movila luĭ Alexandru şi alte numeróse movile. Ruinele aparente ale uneĭ întinse cetăţĭ romane, cu ziduri de pétră şi cărămidă, cu urlóe de lut pentru apeducte, cuptóre pentru cărămidă, etc. Căĭ romane cu diferite direcţiunĭ. In sarcofage, pe lângă schelete sunt vase, remăşiţe de vestminte şi ornamente, şi monete romane de la Antoniuĭ, până la Sever. Altar votiv al Nemesideĭ, al luĭ Jupiter tutator, al Dianeĭ Latoide; stele funerare Claudieĭ Amba, luĭ Antonius Nicanoris.» — AL. ODOBESCU. *Anal. Acad.* X, p. 332.

Numirea de *Antina* pare a proveni de la *Antonina,* după numele împĕratuluĭ Antonin Caracalla.

Veḑĭ *generalul* BAUER, *Memoriĭ,* p. 198; D. FOTINO, *Ist.* I, p. 153; LAURIAN, *Magasin Istoric,* II, p. 96; B.

Du temps de la reine Berthe.

Prov. Franc.

ARAP

Vedĭ *Harap*.

13127 **Pĕ Arap, cât de mult ĕl veĭ spĕlà, tot negru va rĕmâné.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 56.

Vedĭ *Țigan*.

Sĕ dice pentru cele ce nu sĕ pot schimbà după firea lor (GOLESCU).

«*Ar pută om negru să'șĭ schimbe pelea.*» — IEREMIA, 13. 23.

Æthiops non albescit.[1]

Prov. Lat.

À laver la tête d'un Maure on perd la lessive.

Prov. Franc.

Chi lava il capo all'asino, perde il sapone.[2]

Prov. Ital.

Quien lava la cara al asno, pierde el tiempo y el javon.[3]

Prov. Span.

Einen Mohren kann man nicht weiss waschen.[4]

Prov. Germ.

You kan not wash a Blackamoor white.[5]

Prov. Engl.

---

[1]) Etiopianul nu albesce.
[2]) Cine spală capul măgaruluĭ, îșĭ pĭerde săpunul.
[3]) Cine spală capul măgaruluĭ, îșĭ pĭerde vremea și săpunul.
[4]) Un Maur nu sĕ póte albi.

13128 **Arapul, de n'ar vedé pe tatăl sĕŭ şi pe moşul sĕŭ negru, (el) s'ar omorî.**

A. PANN, I, p. 135. — HINŢESCU, p. 120.

Pentru omul care e obicĭnuit cu necazurĭ şi cu supĕrărĭ.

*

13129 **A face buze de Arap.**

Vedĭ *No. 2814.*

A lăsà buzele, a fi supĕrat.

ARBINES

13130 **Arbineslu'ĭ «gĭus me pingă.»[1]**

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 150.

Adică cam sărit.

13131 **Arbineslu'ĭ frati cu alâvdarea.[2]**

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 150.

Arată firea lăudărósă a Albanesuluĭ.

13132 **Arbineslu'ĭ besă pri dzincl̃u.[3]**

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 150.

Vedĭ *Judecător, Turc.*

Să nu te încredĭ într'însul.

13133 **Arbineşluĭ şuirat ş'a Grecluĭ şcop.[4]**

I. COYAN, *prof. c. Ianina, Epir.*

Vedĭ *Aromân.*

[1]) Albanesul e jumătate de ghétă (cĭobotă).
[2]) Albanesul e frate cu lauda.
[3]) Albanesul e: credinţă pe genuchĭ.

Pentru a se arĕta că Albanesul e maí priceput, maĭ deștept, maĭ ager la minte de cât Grecul.

ARDÉL

✻ △

13134 **De când lumea și Ardélu.**

T. BĂLĂȘEL, *preot. c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică vechĭŭ, de demult.

«Apoĭ asta s'a pomenit *de când lumea și Ardélu*».

✻ △

13135 **Cât Ardélu.**

P. GÂRBOVICEANU, *prop. c. Păcioĭu, j. Muscel.*

✻ △

Cât lumea și Ardélu.

T. BĂLĂȘEL, *preot. c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică nicĭ odată.

«Asta nu sĕ póte *cât lumea și Ardélu.*»

«Porumbul ăsta nu se maĭ cóce *cât Ardélu.*»

ARDELÉNCĂ

✻ △

13136 **Cât e țéra Ungurésca,**
Cât e țéra Românésca,
Nu e flóre pămînténcă
Ca fetița Ardeléncă!

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.* p. 301.

Arată frumusețea românceior din Transilvanĭa.

ARĬE

Vedĭ *Cap XII, c. Arie.*

AROMÂN

13137 **Çe'l vreĭ Armânlu s-façĭ, maş zic̆ar şi hâmal nu![1])**

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 153.

Arată firea îndemĕnatică, dar şi mândră a Aromânuluĭ.

13138 **Armânlu, ş-órfăn s-hibă, tut pri celnic va s-óaducă.[2])**

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 150.

Arată firea mândră a Aromânuluĭ.

Ὁ Βλάχος καὶ φτωχός ἂν ἶνι, πάλι τσέλνικας μυρίζι.[3])

Prov. Neo-Grec.

13139 **Armânlu, pâni cu caş, când vaĭ cadĕ di somnu, va tragă mână.[4])**

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 150.

Arată cât de mult îĭ place acéstă mâncare.

Ὁ Βλάχος: πσωμί μι τηρί, ὅταν θὰ νιστάξι, θὰ σκυλάσι [5]).

Prov. Neo-Grec.

13140 **Armânlu tu djug, i vaĭ cântă, i pâni vaĭ mâcă.[6])**

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 150.

---

[1]) Aromânul sĕ face ce vreĭ, însă cerşetor şi hamal nu.
[2]) Aromânul, şi sărac să fie, tot sĕ pórtă ca un notabil (proprietar).
[3]) Aromânul, şi dacă e sărac, tot se pórta ca un notabil.
[4]) Aromânul, (când mănâncă) pâne cu caş, când va cădé de somn va trage mâna (nu va mânca).
[5]) Aromânul când postesce nu va mânca pâne cu brânză.

Arată cât de mult îĭ place Aromânuluĭ să mănânce.

Ὁ Βλάχος 'σ τον ανήφορο, ἤ θὰ τραγουδίσι, ἤ θὰ φαι.[1])

Prov. Neo Grec.

13141 **Armânlu ñ-calár (călar) i vaĭ dórmă, i vaĭ cântă.**[2])

Dr. Weigand, *Zweit. Jahres.*, p. 150.

Arată firea veselă a Armânuluĭ.

Ὁ Βλάχος καβάλα, ἤ θὰ κοιμηθῆ, ἤ θὰ τραγουδῆ.[3])

Prov. Neo-Grec.

13142 **Armânlu noĭmă va!**[4])

I. Coyan, *prof. c. Elbasan, Epir.*

Vedĭ *Arbineș.*

Românul 'țĭ înțelege gândul numaĭ dintr'un semn, făcut cu capul saŭ cu ochĭul, pre când ómeniĭ de alte națiĭ maĭ próste nu pricep așa de ușor. Vedĭ No. 13133.

ARMÉN

Vedĭ *Jidan.*

13143 ⁂ **Masa Armanuluĭ și cuĭbul pupăzeĭ.**

I. Bănescu, *prof. c. Roman, j. Roman.*

Adică douĕ lucrurĭ de o potrivă murdare, după credința Românuluĭ.

Poporul crede că Armanul este tot-dé-una gata a te spurcà, că urinéză întâiŭ în ólă, și apoĭ îțĭ face în ea mâncare.

[1]) Aromânul când suc délul orĭ cântă, orĭ mănâncă pâne.
[2]) Aromânul călare saŭ dórme, saŭ cântă.
[3]) Aromânul călare saŭ va dormi, saŭ va cânta.

«Şi óre-cine va mânca cu Armenĭ saŭ cu Pavlichenĭ sau cu alţĭ eriticĭ orĭ-cariĭ, saŭ maĭ vîrtos cine va avé lĭubov cu dînşiĭ, acestuia, grăĭasce legĭa luĭ Dumneḑeŭ, să se lase d'acéstĭa, şi să mérgă către biserică curat. . .» *Pravila de la Govora,* 30.

LEGENDĂ

Fugind odată străbunul Armenilor de rĕul şi frica unor duşmanĭ, ce-l urmăreaŭ, printr'o pădure, călare pe un cal fórte slab, iata că pe când înaintà el pe-un plaĭŭ fórte glodos şi anevoĭos de călătorit şi pe când ascultà maĭ cu drag cucul, care cântà într'un desiş frunzos de se rĕsunà pădurea, numaĭ ce se pomenesce că armăsarul luĭ cel voinic se trântesce d'o-dată cu dînsul în mijlocul drumuluĭ, unde erà cea maĭ mare şi maĭ cleĭósă tină.

Ce erà să facă acum bĭetul arman?... cum să fugă el maĭ departe ca să nu'l ajungă duşmaniĭ?... Pe jos nu putea, căcĭ calea erà fórte rea, şi apoĭ—maĭ avé şi câte una alta cu dînsul ca omul drumeţ... Decĭ nu-ĭ rĕmase alta, decât ca să se facă luntre şi punte dóră-şĭ póte ridicà armăsarul în picĭóre. Dar 'n cĭuda şi spre necazul luĭ cel maĭ mare, tótă silinţa şi osteuéla luĭ rĕmase în zădar!... Cercă el, nu'ĭ vorbă, tóte mijlócele câte ĭ-aŭ fost cu putinţă, dóră dóră i se ridică armăsarul din glod, dar, pare că erà lucru pocit, cu cât se opinteà maĭ tare ca să'l ridice, calul cu atâta se cufundà maĭ adînc... Vĕḑênd că cu ridicătura n'o scóte la capĕt, o luă la amăgelĭ: scóse adică dintr'o desagă nisce pastramă, éră dintr'alta vr'o câte-va boţurĭ de hoştine, şi dându-se maĭ de-o parte spre uscat, le arĕtă caluluĭ şi'l strigâ pe nume ca să vie la dênsele. Dar' de unde!... Calul, caruĭa-ĭ curgea grăsimea pe nas de 'ncălat şi sdravĕn ce erà, când vĕḑù pastrama şi hoştinele, în loc să sară în sus şi să alerge tot într'o fugă la dînsele, dăbălăză urechile, plecă capul la pămînt şi rĕmase neclintit loculuĭ.

Bĭetul Arman nu scià acum singur ce să maĭ facă?... ce să 'ncépă?..

Suflet de om nu se aflà în apropiere, care să'ĭ sară întru ajutor la dricul nevoeĭ. Numaĭ singur *cucul* cântà de se sfărmà, fără însă să-ĭ pótă ceva ajutà. Ba! din potrivă, cu cât cântà *cucul* maĭ tare şi maĭ frumos, cu atât pare că calul sĕŭ se cufundà maĭ tare în glod...

Şi pe când acum credea armanul nostru ca să 'şĭ lase *bijogul la Mama-hucĭuluĭ*[1]) şi, cum va putea, cum nu va putea, să se pornéscă maĭ departe, căcĭ n'avea când pĭerde mult timp, iată că vine o pasere pestriţă, cu créstă în vîrful capuluĭ, care, spre marea luĭ bucurie, îĭ scăpă odorul de peire; vine adică aşa din întîmplare o pupăză şi punêndu-se pe o rămură de copacĭŭ nu departe de unde erà calul cufundat în glod, începe cu glasul eĭ cel restit şi rétezat a cântà în felul eĭ: *hup! hup! hup!... upupup!... hup! hup! hup!...*

Calul, cât de slab, de amărît şi de osteuit erà, cum auḑì pupăza pupăind, aşà de tare se spĕriĕ de dînsa, că de-odată sărì ca fript drept în picĭóre şi eşì din glod.

Armanul, când vĕḑù acésta, bucuria luĭ nu erà próstă,... strînse éră pastrama şi hoştinele la un loc, le puse în desagĭ, desagiĭ îĭ puse

1) *Bijog,* fem. *bijógă* însemnéză un cal fórte bĕtrân, slab şi urît. *Mama-hucĭuluĭ,* care se aude fórte adese-orĭ în ḑicerile: «*du-te la Mama-hă-*

pe cal și suindu-se apoĭ și el călare se pornì maĭ departe. Iar drept recunoscință și mulțumită, că pasĕrea acésta l'a scos din cea maĭ mare nevoĭe și pe calul de la perire, se apucă și boteză pe pupăză maĭ cilibiŭ, numind'o cucul sĕŭ cel adevĕrat.

De aceea și de atuncĭ apoĭ se numesce pupăza de cătră Armenĭ cuc, pentru că prin dînsa a scăpat restremoșul lor de la nevoe. Căcĭ pe când cucul cel adevĕrat a ḑis calului să se culce, cântând *cucu! cucu!* calul sĕŭ s'a culcat și nicĭ c'a voit să se scóle, pe atuncĭ pupăza a strigat *hop! hop! hop!* și calul îndată a făcut *hop!* și s'a sculat.

S. FL. MARIAN, *Ornit.* II. p. 165.

Veḑĭ S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, p. 173 și B. P. HĂȘDĔŬ, *Etym. Magn.* p. 1701.

In satirele poporane române adunate de părintele Marian, găsim la pagina 217:

Arman
Gogoman,
Nóptea fură
Ḑioa jură
Cu 'n ciolan de câne 'n gură.

⁂ △
13144 **Cine greșesce (greșĕsce), tot Armanul plătesce.**

V. A. FORESCU, *c. Mălinĭ, j. Sucĭava.*

In vechime Armeniĭ eraŭ prigoniți, și când erà vre-o judecată, într'un Român și un Armean, acest din urmă erà în tot-dé-una osîndit; acelaș lucru se întîmplà chĭar dacă judecata erà și între alte némurĭ și Armenii. Aceștii din urmă purtaŭ ponosul și primeaŭ pedépsa.

⁂ △
13145 **Armanul plătesce glóba.**

V. ALEXANDRI & L. ROSETTI, *Mss.* — *Opinia,* ziar, 1, No. 175, — C. C. MICLESCU, *c. Miclescĭ, j. Vasluĭu.* — A. JUVARA, *c. Bêrlad, j. Tutova.*

Acelaș înțeles ca la No 13144.

⁂ △
13146 **Cal verde și Arman cu minte cine dracul a maĭ vĕḑut?**

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Zorlenĭ,*

*
Cal verde și Armén cu minte!

M. CANIAN, *public. Iași*

*
Aĭ maĭ vĕḑut cal verde și Arman cu minte?

IÓN CHIRIAC, *elev, Sc. Norm. Inst. c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Veḑĭ *Bulgar, Grec, Sîrb.*

Acelaș înțeles ca la N⁰ 1387.

*
13147 **A fi Armén.**

M. CANIAN, *public. j. Iașĭ.*

Adică om spurcat.

ARMENESC

△
13148 **Cuc armenesc.**

S. FL. MARIAN. *Ornit.*, II, p. 173. — I. CREANGĂ, *Amint.*

Pupăza, în rîs și batjocură, se numesce și *cucul Armenilor* saŭ *cuc armenesc,* de óre-ce, după spusa celor maĭ mulțĭ Românĭ, Armeniĭ ḑic că pupăza îndémnă la deșteptare, la lucru și la joc strigând: *hop, hop, hop! hop, hop, hop!* pe când cucul îndémnă pre Românĭ la culcare strigând: *culcă-te! culcă-te!*

*
13149 **Visită armenéscă.**

D-na Z. JUVARA, c. *Fedescĭ, j. Tutova.*

Sĕ ḑice pentru o visită din cale afară lungă.

ARMINDEN

A se vedé ḑicerile de la No. 24 & 25

ARVINTE

13150 *
E ca antereul luĭ Arvinte.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Care se tot cârpesce și tot se rupe fiind cu desăvîrșire usat. Sĕ ḑice pentru aceĭ carĭ strică un lucru vrênd să drégă pe un altul.

«PEPELEA.—Și ce facĭ tu acolo singurică?
MĂNDICA.—Cos.
PEPELEA.—Rochița ta de nuntă?
MĂNDICA.—Ba! antereu luĭ moș Arvinte...
PEPELEA.—Dar îl cârpescĭ? De când te sciŭ alta nu facĭ. Maĭ dĕunăḑi 'ĭ-aĭ scos mânicele, ca să 'ĭ puĭ spete.
MĂNDICA.—Acum 'ĭ-am scos spetele, ca să 'ĭ fac póle.
PEPELEA.—Ha! ha! ha! O s'ajungă vestit în țéră antereu luĭ Arvinte, mânca 'l-ar guzg niĭ.» — V. ALEXANDRI, *Teatru*, p. 824.

Acest personaj, devenit popular, a fost creat de Donicĭ prin fabula sa

ANTEREUL LUĬ ARVINTE

Arvinte cótele la antereŭ rosese,
Dar n'a stat mult să socotéscă,
Și fără să 'ĭ pese,
Se puse să 'l cârpéscă;
Iar pentru peticĭ de cârpit
Din mânecĭ a tăĭat ca a patra parte,
Și antereul l'a gătit,
Cu mânecele așa scurtate.
In cât orĭ-care 'l vedea
De el rîdeà.
Vĕḑênd acésta el a ḑis, în gândul sĕu:
«Lăsațĭ, că dóră nu sunt așa de nătărău.
«Vr'un lucru mare nu'ĭ
«Să 'mĭ taĭŭ eŭ la pólele de pe la antereŭ,
«Și mânecele să le puĭu
«Maĭ lungĭ de cât erà.»
A ḑis și a făcut
Dar lumea se mirà
Ca antereul luĭ erà acum pré scurt
Și nu s'asémĕnă nicĭ cu un bun minteau.

* * *

Adese se întîmplă tinerĭ de nêm,
Carĭ încurcând averea lor,
Tot cu aceĭașĭ minte,
S'o îndrepteze vor...
Ș'ajung ca și Arvinte.

Donicĭ a tradus acéstă fabulă dintr'o fabulă ruséscă, a luĭ Kryloff, în care numele de Trisca este înlocuit prin cel de Arvinte.

Vedĭ, pentru maĭ multe amănunte, *Etymologicum Magnum,* p. 1782.

13151 ⁂ △ **Bine ḑice moș Arvinte:**
Vaĭ de cap unde nu 'ĭ minte.

Reteganu, *Pov. Ard.* V, p. 79. — Andreĭ Marinescu, *înv. c. Hemele, j. Argeș.*

A se vedé No. 2853.

AVAȘOTE

13152 ⁂ △ **Ca pe timpul luĭ Avașote.**

G. I. Ionescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Despre acest Avașote se spune că, fiind în timpurile vechĭ, la moșia Broscarĭ, împărţeà moșia pe la locuitorĭ fără să ĭeà dijma cuvenită, și iar grâu treerat ĕl împărţeà fără scirea arendașuluĭ, în cât a eșit acel arendaș, cu mare pagubă, de pre acea moșie. Iar dintre locuitoriĭ carĭ aŭ fost maĭ îndrăsneţĭ, mulţĭ s'aŭ îmbogăţit.

Acéstă ḑicere se întrebuinţéză când un locuitor fura, cu nemiluita, pe vre un arendaș saŭ proprietar.

AVRAM

Vedĭ *Cap. XII, c. Avram.*

13153 ⁂ △ **Avram și cu Isac,**
Amîndoĭ băgaţĭ în sac.

T. Bălășel, *înv. c. Ștefănescĭ*

Când doĭ îndrăgostițĭ sunt prinșĭ asupra faptuluĭ.

13154 ⁂ △ **I-a luat Avram sporu(1).**

L. ȘĂÎNEANU, *Dicț.*, p 68. — E. I. PATRICĬU & G. P. SALVIU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — G. POBORAN, *inst. c. Slatina, j. Olt.* V. HARAM, *c. Grivița, j. Tutova.* — T. SPERANȚA, *c. Iașĭ, j. Iașĭ.*

1⁰ Când unul a înghețat, móre de frig.
2⁰ Când omul a dat peste o mare belea, o mare cumpĕnă.
3⁰ Când l'a luat la bătae fără de veste.
4⁰ Când ĭ-a luat o pléșcă, de la care sperà mult.
5⁰ Adică l'a îmbĕtat; Avram fiind cârcĭumarul. — T. SPERANȚA.

13155 ⁂ △ **A fi Avram.**

T. BĂLĂȘEL, *preot c. Stefănescĭ, j Vâlcea.*

A fi cam într'o ureche; om care nu pré ține socotélă de părerile altora; face numaĭ ce 'ĭ vine luĭ la socotélă.
Când unul, ședênd la vre-o masă alésă, nu maĭ scie de rușine și mănâncă tot ce 'ĭ ĭese înainte pe masă, i sĕ dice, cam în glumă, cam cu tot înadinsul: *Meĭ Avrame»* saŭ «*Te pusesĭ ca Avram.*»

BABIC

13156 **Coltuc de la Babic!**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, p. 156. — IONESCU-GION, *Ist. Buc.* p. 216. — *Albina*, I, p. 1148. — *Vatra*, I, No. 2.

Adică nimic.
Pe la începutul veaculuĭ nostru existaŭ multe cuptóre publice în Bucurescĭ, dar niciĭ unul nu ajunse la atâta nume ca a luĭ Babic arménul. Acest brutar scotea pânea cea maĭ frumósă în tot orașul. De aceea toțĭ boĭeriĭ daŭ

le aducă, negreşit, coltuc de la Babic. Prinsese Babic putere şi făcuse banĭ cu coltucele, dar tocmaĭ isvorul îmbogăţiriĭ 'ĭ-a adus sărăcia. Toţĭ boĭeriĭ cereaŭ coltucele: Babic nu putea să le dé tuturor. Ca să 'ĭ împace, bietul armén trebuĭa să 'şĭ bată capul, ḑiua şi nóptea, cum să scótă pânea numaĭ coltuce, şi totuşĭ ocaua să fie deplină căcĭ, daca aga gaseà pânea lipsă la cântar, ţintuĭà pe brutar, cu piróne, în uşa prăvălieĭ, cu pânea lipsă de gât. Babic a păţit'o aşa de câte-va orĭ. Ca să n'o maĭ pată, făcea pânea maĭ mare de o oca. El vedeà că pierde mereŭ, dar boeriĭ cereaŭ coltuc. La urma şi-a închis prăvăliele cariĭ eraŭ aşeḑate: una la Ochĭ-Albĭ, în strada Văcărescĭ, No. 9 de astă-ḑĭ, şi a doua în piaţa Sfântu Spiridon.

BABILON

Veḑi *Vavilon*.

✻ △
13157 Ca în turnul Babilon.

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Când este mare ne-înţelegere saŭ încurcătură între ómenĭ.

«Pentru aceea numele eĭ s'a chĭemat Babel că Jehova acolo amestecă limba a tot pămîntul.» — Moise, I, 11. 9.

C'est une vrai tour de Babel.

Prov. Franc.

BARNOVSKI

13157 b. Iérna luĭ Barnovski.

Miron Costin, *Letop. Mold.* I, p. 297.

Sĕ ḑicea în vechime pentru o ĭérnă fórte grea.

«Se pomenesce den ḑilele luĭ o ĭérnă ce căḑuse in luna luĭ Mart, căreĭ ĭernĭ îĭ ḑic: *iérna luĭ Barnovski Vodă*, până astă-ḑĭ.» — M. Costin.

Barnovski Vodă, care a domnit în două rînduri, era din némul Movilescilor.

BEDROS

13158 *
Până la Hristos
Ese pĭelea luĭ Bedros.

M. Canĭan, *public. j. Iașĭ*

Vedĭ *Sfânt*.

Până la ceĭ marĭ te mănâncă ceĭ maĭ micĭ.

BELU

13159 *
Belu belesce,
Golescu golesce,
Manu jupuesce.

Ion Ghica, *Scrisorĭ*, p. 39. — N***, *c. Găescĭ, j. Dîmbovița.*

Belu belesce,
Golescu golesce,
Chiriac pecetluesce,
Caragea: καλά! καλά!

Aricescu, *Misc.* 48.

Arată jafurile boerilor de maĭ sus, sub domnia luĭ Caragea.

BIMBAȘA-SAVA

13160 **A trăit ca Bimbașa-Sava.**

L. Șăineanu, *Infl. Orient.*, p. LXXI & p. 51.

Adică bine, în belșug.

Bimbașa-Sava era un căpitan de arnăuțĭ, de pe vremea Zavareĭ, vestit prin vitejia, luxul și dărnicia luĭ.

Devotat Domnului fanariot Calimachi, şi crescut în scóla Fanaruluĭ, Bimbaşa Sava rĕmăsese simplu spectator până se asigură că Turciĭ vor învinge pe Ipsilante, şi vor năbuşi mişcarea luĭ Tudor Vladimirescu. Ast-fel mergênd la Tîrgovişte, în tabăra luĭ Kihaĭa-beiŭ, îĭ jură credinţa împreună cu alte capeteniĭ. Spre a 'şĭ arĕta devotamentul, îndată ce află despre fuga luĭ Ipsilante în Transilvania, ceru 2000 călăreţĭ Turcĭ, şi împreună cu Arnăuţiĭ luĭ, se luară în góna'ĭ. In judeţul Muscel, la Cârciuma-de-Pétră întîlnind o trupă de Grecĭ, care nu putéu trece Dîmboviţa, înecă o parte, la vre-o douĕ-ḑecĭ le tăia capetele şi le trimise la Tîrgovişte; de acĭ plecă la monăstirea Cozia, amăgi pe ceĭ 600 Arnăuţĭ, carĭ se fortificaseră într'însa, şi 'ĭ trădă luĭ Kihaia. După aceste fapte el se astepta la marĭ rĕsplătirĭ, visând spătăria ţĕreĭ românescĭ. Dér Turciĭ considerându'l ca un trădător, îĭ pregătiau o mórte tragică. In ḑioa de 6 August 1821. Kihaia care se afla în fosta locuinţă a familieĭ Văcărescĭ, astă-ḑĭ casele Prager, îl pofti să vie la dînsul împreună cu delibaşa Mihaĭ, cu Ghencea şi alţĭ căpitanĭ de Arnăuţĭ, spre a li se arĕta meritate mulţumirĭ din partea Porţiĭ. Imbrăcat strălucit, urmaţĭ de vre-o 25 Arnăuţĭ, eĭ se presintară pe la 10 ore din ḑi la palatul Turculuĭ. In curte eraŭ înşiraţĭ 300 deliĭ, alţĭ 60 în catul de sus. Când Sava voi să intre, deliĭ traseră cu pistólele şi îl culcară la pămînt, ca şi pe ceĭ l-alţĭ tovarăşĭ.» G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.* p. 484, unde se va găsi şi un cântec istoric care reamintesce acésta tragică întîmplare.

BUCURAN

13161 ⁂ △ **A se bucurà ca Bucuran.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice unuĭ om care se bucură pentru un lucru óre-care.

BUCURESCĬ

* △
13162 **Bucurescĭ, Bucurescĭ**
Punga scuturescĭ.

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 64. — C. MĂRĂCINĂ, *ing. c. Slatina, j. Olt.* — MARGHIÓLA HUĬBAN, *c. Avrămescĭ, j. Tutova.*

Bucurescĭ
Unde punga tot golescĭ.

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 154.

Vorba țiganuluĭ.
Arată cât de scumpă e viéța în oraș la Bucurescĭ.

* △
13163 **M'aĭ umplut de Bucurescĭ!**

A. COJOCARU, *elev Sc. Norm. Bérl. c. Țifescĭ, j. Putna.*

Vedĭ *Brânză, Filipescĭ.*

M'aĭ pricopsit, m'aĭ umplut de brânză. Acelaș înțeles ca la No. 8241.

* △
13164 **Cel ce nu vede Bucurescii și nu încalecă cal alb, nu scie ce e frumos în lumea asta.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Arată cât de frumos e acest oraș.

* △
13165 **La Bucurescĭ și cânii umblă cu covrigĭ în códă.**

G. I. TOMESCU, *inv. c. Broscarĭ, j. Mehedinți.*

Se dice, în derîdere, celor ce plécă după slujbe saŭ după pricopsélă în capitală.

* △
13166 **Scie maĭ bine D-luĭ că vine de la Bucurescĭ.**

GR. ALEXANDRESCU, *magistr.*,

Se dice, în bătae de joc, celor ce afirmă un lucru care nu se crede de ceĭ-l-alţi.

*△
13167 Aicĭ nu'ĭ la Bucurescĭ
Să te fudulescĭ.

I. Popescu, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Se dice celor mândri.

*△
13168 A merge la Bucurescĭ pe Lotru.

T. Bălăşel, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se dice când cine-va nu sĕ duce unde sĕ laudă că merge, ci într'o localitate cu totul ne-însemnată.

*△
13169 Nu maĭ daŭ prin Bucurescĭ cu el.

G. Coşbuc, *Epoca*, 10 Februarie, 1898.

Nu mĕ maĭ bucur de el. Joc de cuvinte asupra cuvîntuluĭ Bucurescĭ.

*△
13170 S'a ras cu briciŭ de Bucurescĭ.

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

A se vedé No. 7671.

△
13171 Cu ce'ĭ bun să mĭ-o hrănescĭ:
Cu vin vechiŭ de la Pitescĭ,
Cu pâine de la Ploiescĭ,
Cu haĭne din Bucurescĭ.

G. Dem. Teodorescu, *Poes. Pop.* p. 623.

Arată productele maĭ însemnate ale industrieĭ în aceste treĭ oraşe.

BUGEAC

Vedĭ *Codrén*.

BULGAR

In deobşte Bulgariĭ sunt privițĭ de Românĭ ca o nație próstă. Acésta să póte vedé din nenumĕratele anecdote şi snóve în carĭ poporul arată lipsa de deşteptăcĭune a Bulgarilor.

„Bună óră în snóva unde sĕ spune că maĭ mulțĭ Bulgarĭ aŭ găsit o cizmă şi, ne-sciind ce e, cel maĭ deştept dintr'înşiĭ, după o matură chibzuire, a ḑis, în cele din urmă, că trebue să fie un toc de casma.

După părerea unuĭ Român din c. Moroenĭ, j. Dâmbovița, ministerele din Bulgaria pórtă urmĕtórele numirĭ:

Iataganschi	dĕ	minis‹t›r	. . . . .	Resbel.
Tejghetar	»	»	. . . . .	Finanțe.
Tîrnacopu	»	»	. . . . .	Domeniĭ.
Arpagico	»	»	. . . . .	Agricultura.
Cĭomagate	»	»	. . . . .	Interne.
Cnigăte	»	»	. . . . .	Culte şi Instrucție.
Gâlcévata	»	»	. . . . .	Justiție.

* △

13172 **Dracul a maĭ vĕḑut cal verde, porc deochĭat şi Bulgar deştept.**

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

* △

Cine a maĭ vĕḑut bivol verde, porc deochĭet şi Bulgar deştept.

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Armén*, *Grec*, *Sîrb*.

Sĕ ḑice de un Bulgar când a făcut o neghĭobie.

Român are o serie ne-sfîrşită de snóve în care se oglindesce credința luĭ că Bulgarul nu e deştept.

SNÓVĂ

Intr'un an, e mult de atuncĭ, fiind apele marĭ, trestia, papura şi şovarul aŭ fost înnecate, şi n'aŭ dat nicĭ o recoltă în bălțile de la

Dedu Ivan, grădinar vestit în partea loculuì, porni cu flăcăiĭ sĕĭ de la grădină să culégă șovar de peste Dunăre. Cu acéstă plantă sĕ împletesce cépa în funiĭ și sĕ légă multă marfă de grădinărie în mănuche, ca să vie bine la încărcat și la vîn̦dare. Dedu Ivan, om mintos, cum sunt mulţĭ în némul luĭ, cu gândul la câștig și la economie ca să nu plătéscă luntrașilor multe parale, închiriéză o luntre mică, încăpĕtóre pentru un singur om. De luntre légă o grindă; pune pe unul din ómeniĭ sĕĭ să mâne luntrea, ĭar pe ceĭ-l-alţĭ îĭ pune călare pe grindă, legându'ĭ pe toţĭ la picĭóre, să nu alunece de pe grindă. Pe malul stâng al Dunăreĭ lucrul merse bine, pe la mijlocul Dunăreĭ grinda se rĕsuci, și toţĭ Bulgarĭ veniră cu capul în apă și cu opincele în sus. Luntrașul mâna mereŭ până la cel-l-alt mal.

Dedu Ivan, când băga de sémă bine, céta sa ajunsese la malul drept. Când îĭ vĕd̦u cu opincele la sóre, se făcu foc. Numaĭ de cât porunci la un alt flăcăŭ ce rĕmăsese cu dînsul să sară într'o luntre și să pornească numaĭ de cât pe ceì-l-alţĭ flăcăĭ la lucru. Ce? acuma e vreme de uscat opincele la sóre! Ș'apoĭ sĕ maĭ d̦icĭ cal verde și Bulgar cu minte.

SNÓVĂ

Un Bulgar găsise o cizmă pe drum, și o duse la grădină. După ce o arĕtà la toţĭ, nicĭ unul nu sciu ce lucru póte să fie, și la ce slujesce. O vede și Dedu Ivan. El ca om priceput le d̦ise îndată: Bre! asta e toc de tîrnacop.

* △

13173 Cal verde și Bulgar cu minte unde s'a maĭ vĕd̦ut?

G. Bănulescu, *înv. c. Moroenĭ, j. Dîmboviţa.*

Acelaș înţeles ca la No. 13172.

* △

13174 Bulgar cu minte, Ovreĭu ne-înșelător și Grec prost unde s'a maĭ vĕd̦ut?

G. Bănulescu, *înv. c. Pietroși-ţa, j. Dîmboviţa.*

Acelaș înţeles ca la No. 13173.

* △

13175 Cap de Bulgar.

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Cap di Vurgar (vurgărescu).[1]

Dr. Weigand, *Zweit. Jahres.*, p. 179.

[1] Cap de Bulgar (bulgăresc).

Adică om prost lipsit de orĭ ce dréptă judecată.

* △

13176 Ce mĭ-e cap de Bulgar
Ce mĭ-e cap de morar!

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *No. 12321.*

Adică proștĭ și unul și altul.

A fi morar și *a avé cap de morar*, în graĭul poporuluĭ însemnéză a fi prost. Căcĭ morarul avênd vecĭnic pĕrul sbîrlit și plin de făină, ca și obrazul de alminterea, are o înfățișare próstă. Osebit de acésta stând mereŭ în urletul móreĭ îĭ e capul zăpăcit. De aceea morarul e pus în rîndul proștilor. Asemĕnarea capuluĭ Bulgaruluĭ cu capul moraruluĭ, arată că cel d'întâĭu e prost ca și cel de al doilea.

* △

13177 Bulgariĭ aŭ luat Țarigradul cu prazul în mână.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Moroenĭ, j. Dîmbovița.* — N. MATEESCU, *înv. c. Movilița, j. Putna.*

Ca să se arĕte prostia Bulgarilor.

SNÓVĂ

Odată, în vremea veche, când ploua cârnațĭ și ningea pe miriște, ce se gândiră, ce se socotiră Bulgariĭ, nu că se dărâme Țarigradu și maĭ multe nu! Vorbiră, sĕ plănuiră, și la lucru băete! Dedu Ivan, ca ăl maĭ bĕtrân și maĭ bătut la na-glavă, dete poruncă să se strîngă flăcăĭ tot unu și unu gata de resbel, căcĭ vedĭ d-ta, resbel era să derâmĭ Țarigradu! asta nu era o glumă!

La porunca luĭ Dedu Ivan, se strînse o ceată de flăcăĭ vîrtoșĭ și vitejĭ, cum numaĭ în nému bulgăresc se póte găsi.

Ce poruncă? întrebară flăcăiĭ.

Să mergem la Țarigrad, să-l derâmăm pĕ Turcĭ, ca să-ĭ prăpădim după fața pămîntuluĭ! rĕspunse cu coraj Dedu Ivan.

Să mergem! Să mergem! rĕspunseră flăcăiĭ pe întrecere.

Bine, băețiĭ aveaŭ coraj, dar arme? tufă! Ce e de făcut? Cu ce or să derâme flăcăiĭ Țarigradu? Cu palmele? Cu mâĭnile góle? Asta nicĭ nu e de vorbit barîm! La Țarigrad trebuĭe arme nu glumă! și Bulgariĭ nu vĕduseră arme în ochĭ de când îĭ fătase ĭapa!

Eĭ, atuncĭ ce e de făcut?

Să luăm cĭomege marĭ, rĕspunse un flăcăŭ, care era maĭ cu minte!

[illegible] respunse Dedu Ivan

Eĭ, atuncĭ? întrebară flăcăiĭ cu gurile căscate.

Apoĭ, tot eŭ să vĕ învĕţ, mĕ copiĭ, ca ăl maĭ bĕtrân! Ia să luăm toţĭ câte o legătură de praz, că uite ce e: la vreme de nevoe, avem şi ce mânca şi apoĭ prazu ustură şi al draculuĭ, când aĭ pocni Turcu cade jos numaĭ de usturimea prazuluĭ! Şĭ apoĭ unde maĭ puĭ că prazu e eftin, şi se găsesce berechet pe la noĭ.

Bravoooooooo! strigară flacăĭaşiĭ noştri, să trăiască Dedu Ivan!

Şi se năpustiră toţĭ pe grămeḑile cu praz şi înhăţară toţĭ câte o legătură de praz, d'ăle marĭ, şi la Ţarigrad, băete!

Dedu Ivan, cu nădragiĭ largĭ o luă înainte cu legătura de praz în cârcă, ca să dea coraj baeţilor.

Şi merseră, merseră mereŭ: o ḑi, două, nouă şi adevĕrat câte nu sciŭ, dar sciŭ că era cât p'aci să mănânce tot prazu pĕ drum şi să n'aibă cu ce să se maĭ bată la Ţarigrad, Dómne păzesce de una ca asta!

Dar norocu luĭ Dedu Ivan nu se deslipea de el, cum nu se deslipeşte apa de vidră: zăriră Ţarigradu! Cum îl zăriră, Dedu Ivan făcu coraj băeţilor: uĭte, mĕ băeţĭ, Ţarigradu, jucărie de copiĭ, nu alt-ceva! N'avem ce de el până în prânz! De prânz trag nădejde să mâncăm în năuntru în Ţarigrad. Haĭ, maĭ îmbucaţĭ câte o lecuţă de praz, dar alegeţĭ foile, că cu cotórele trebue să ne batem.

Aşa făcură băeţiĭ luĭ Dedu Ivan, făcură burţile doldora de foĭ de praz şi luară cotórele la umĕr, cum ar lua alţiĭ puşcile. Mĕ rog, ostaşĭ nu eraŭ? Merseră gata de resbel la zidurile Ţarigraduluĭ. Dedu Ivan se uĭtă la ziduri şi luă sama ca să vaḑă cam ce ar fi de făcut, cum adică să dea ordinu dĕ atac. Să se pue cu prajiĭ pe ziduri, aş! aud Turciĭ din năuntru, când s'or fărîma pietrile şi póte or eşi de frică. Maĭ bine să împingă încet zidu peste Turcĭ, ca să-ĭ apuce pe toţĭ să nu rĕmâe nicĭ unu neţurtit. Aşa se gândi şi dete ordin Dedu Ivan, ghinăralu ăl cu năglava plină de minte, ca curtea bisericiĭ de epurĭ, ca să pue toţĭ flăcăiĭ spatele în zidul Ţarigraduluĭ şi să împingă cu străjnicie, ca acum numaĭ e glumă!

Flăcăiĭ se înşirară pe lângă zid şi puseră spatele. Dedu Ivan se puse în capul rînduluĭ şi comandă voĭnicesce.

Udri bre!

Udri, Udri! rĕspunsĕră flăcăiĭ şi se puseră pe împins. Şi împingĭ, împingĭ al draculuĭ, că nu e glumă de glumit şi e trébă de făcut! Dedese Dumneḑeŭ o buricică de ploiţă nóptea şi cum împingeaŭ Bulgariĭ noştri, alunecându-le piciórele, făcură un lunecuş împrejurul ziduluĭ ca preţ d'un pas şi maĭ ceva. Dedu Ivan, priceput cum îl tipărise mă-sa, socoti în mintea luĭ, că zidu se tîrîse de împingerea lor, prinse inimă şi comandă maĭ cu temeĭu:

Udri bre!

Udri, udri! rĕspunseră băeţiĭ care maĭ de care maĭ voĭnicesce! Şi împingĭ, împingĭ! de socoteaĭ că o să le ĭasă ochiĭ!

Turciĭ din nauntru, tot auḑind udri, udri, se suiră pe ziduri să vaḑă, ce drăcie o fi asta! Când zăriră nisce nătărăĭ cu spatele în zid începură a se cruci ca d'altă bală!

In zidul acela eraŭ fântânĭ cu apă, aşa făcute, că ţi sĕ părea că curge apă din zid.

Atuncĭ Turciĭ s'aŭ apucat şi aŭ făcut să curgă vin, în loc de apă, prin aceste fântânĭ. Bulgariĭ osteniţĭ de atâta împingere aŭ bĕut la vin până s'aŭ îmbĕtat de tot şi aŭ adormit pe jos, la pămînt, ca butuciĭ. Turciĭ eşind atuncĭ din cetate i-aŭ luat frumos, i-aŭ pus la fiecare Bulgar în mână câte un praz. Şi aşa s'aŭ trezit în urmă, şi a rîs lumea de eĭ. Şi de atuncĭ a rĕmas vorba: *Bulgariĭ aŭ luat Ţa-*

* △

13178 Dacă nu ar fi fost Bulgariĭ, n'ar fi adĭ lună pe cer.

T. BĂLĂŞEL, *preot. c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

In acelaş înţeles ca No. 13177.

SNÓVĂ

O cétă de Bulgarĭ, cu Dedu Ivan în frunte, mergeaŭ, nu sciŭ unde păcatele or fi mers, pe un câmp mare. Era frumos, nópte, şi lună ca diua. Mergênd voĭniciĭ noştri aşa pe un drum, deteră de un puţ părăsit. Când se uĭtară în el, zăriră chipul luneĭ în fundul puţuluĭ. Începură a se văĭcăra, că vaĭ de eĭ şi de eĭ! că a cădut luna în puţ! Ce să facă, ce să drégă, bĭeţiĭ de eĭ, să scótă luna?

«Tot eŭ să spuĭ, mĕ copiĭ, ce e de făcut: haĭ să aruncăm căncile în puţ, să luăm luna şi s'o aruncăm la loc pe cer», dise Dedu Ivan.

«Aşa să facem», respunseră flăcăiĭ.

Aruncară toţĭ căncile în fundul puţuluĭ şi tot umblând cu ele prin apă deteră de ghizdurile fôntâneĭ şi fipseră căncile în ele. Şi tragĭ! şi tragĭ de la puterĭ, căcĭ socoteaŭ că aŭ apucat luna. Şi tot trăgênd eĭ aşa, se rupseră ghizdurile, căcĭ eraŭ putrede şi flăcăiĭ deteră pe spate, vĕdură lună pĕ cer cum îşĭ bătea joc de mintea lor, care n'o aveaŭ. Atuncĭ Dedu Ivan, ăl deştept ca óiea când dă în nomol, dise cu părere bună: «vedeţĭ, mĕ flăcăĭ, luna colo sus? Vedĭ, noĭ o aruncarăm, mĕ!»

«Ura a a a a a! să trăiéscă Dedu Ivan!» rĕspunseră flăcăiĭ pĕ întrecere.

Şi d'atuncĭ până adĭ a rĕmas vorba: «*Dacă nu ar fi fost Bulgariĭ, n'ar fi adĭ lună pe cer.*»

* △

13179 Aĭ semĕnat piper ca Bulgariĭ sare?!

G. BĂNULESCU, *înv. c. Petroşiţa, jud. Dîmboviţa.*

In acelaş înţeles ca la No. 13178.

SNÓVĂ

Bulgariĭ aŭ semănat sare, credênd că va rĕsări şi va cresce ca tóte cel-l'alte zarzavaturĭ.

Aŭ aşteptat să rĕsare ca orĭ-ce buruiană din pămînt, dar cautând, aŭ vĕdut că lipsesce sarea pe care o pusese ca seminţă în pămînt şi aŭ pus pândarĭ să păzéscă, credênd că o fură hoţiĭ saŭ alt cineva. Pe când aceştĭ pândarĭ păzeaŭ, unul din eĭ adormind, pe capul luĭ s'a pus o cióră. Unul, care nu adormise, trage cu puşca în cióra, dar nemeresce tocmaĭ pe pândarul adormit. — El a credut că cióra fură sarea din pămînt, fără să se gîndéscă că ea se topesce singură.

De atuncĭ şi până acum cred ómeniĭ că sarea la Bulgarĭ e maĭ [illegible] de când eĭ aŭ semĕnat sare.

* △
13180 **Eştĭ Bulgar.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Sĕ ḑice celuĭ obraznic care vorbesce urît, rĕŭ.

BULICHI

* △
13181 **Ce a făcut Bulichi sub pod.**

Lascar Costin, *c. Bĕrlad, j. Tutova.*

Rĕspuns ce se dă aceluĭ care te întrébă ce aĭ făcut când nu aĭ făcut nimic, nicĭ o ispravă.

Sĕ înţelege de la sine ce lucru a putut face acel Bulichi sub pod.

Ḑicerea se aude în judeţele Vasluĭu, Bacăŭ, Tutova şi Tecuciu.

BURCEA

* △
13182 **Burcea icĭ, Burcea colea,**
Burcea 'n dél la Casandra.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice unuĭ om care, face ce face, şi dă fuga tot unde 'ĭ e luĭ aminte, aşa că, când l'aĭ căuta, el este tot unde 'ĭ e drag.

BURILĂ

Veḑĭ *No. 3019.*

BURNAZ

* △
13183 **Par'că aĭ fi de pe Burnaz.**

P. Gârboviceanu, *prof. c. Tămăşescĭ, j. Vlaşca.*

în mișcările sale și lovesce în interesele altuĭa; maĭ ales când cine-va a stricat holdele alt cuĭ-va.

Burnazul e o câmpie în partea de sud a județuluĭ Vlașca, care sémĕnă, în multe privințe, cu Baraganul.

BUȘA

*

13184 Ma ghine sclav tu Yeméne, di cât pâră tu punga al Bușa![1]

I. Coyan, *prof. c. Ianina, Epir.*

Pentru cel sgârcit.

Adică Bușa ține baniĭ strînșĭ în pungă, maĭ cu îngrijire de cât se țin sclaviĭ (exilațiĭ) la Yemen.

BUZESCU

Vedĭ *Căplescu.*

* △

13185 Din némul Buzescilor.

T. Bălășel, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică dintr'un ném vestit, însemnat.

LEGENDĂ

Maĭ înainte vreme ci-că năvăleaŭ Tătariĭ în țéră la noĭ de jefuĭaŭ și robeaŭ lumea. Odată, ĭar așa, Tătariĭ veniră și începură să prade și să robéscă ce le eșa înainte. Vodă la noĭ era pe atuncĭ *Mihaĭ Vitézul.* El nu suferi să fie țéra prădată de nisce păgânĭ și ridică oștire și porni să-ĭ bată. Maĭ vitejĭ în tótă oștirea, Mihaĭ Vitézul avé treĭ frațĭ: *Buzescĭĭ.* Mihaĭ se izbi tare cu Tătariĭ pe câmpul dintre satul Strejescĭ și Stănescĭ, jud. Romanațĭ și Vâlcea. Acĭ frațiĭ Buzesciĭ se arĕtară fórte vitejĭ și biruiră pe Tătarĭ.

Atuncĭ Mihaĭ Vitézul ḑise către Buzescĭ: «fraților fiind-că v'ațĭ purtat vitejesce de am biruit pe Tătarĭ, ĭacă vĕ daŭ moșie de aicĭ (din Strejescĭ, jud. Romanațĭ) și până unde s'o pișa Bălana mea mergĕnd spre Rimnic». Și așa plecând Mihaĭ Vitézul cu Buzesciĭ în spre Rîmnicul-Vâlcĭ, Bălana se pișă tocmaĭ dincolo de satul Orlescĭ, pe drumul Rîmniculuĭ. Și așa Buzesciĭ se făcură stăpânĭ pe bucata de la Strejescĭ, jud. Romanațĭ, și până la Orlescĭ în jud. Vâlcea în lățime, ĭar în lungime din apa Olteţuluĭ până într'a Oltuluĭ.

---

[1] Maĭ bine sclav la Yemen de cât para în punga luĭ Busa.

Pe acéstă moşie unii din fraţii Buzescii: *Stolnicul Stroe Buzescu* a zidit schitul Stănescĭ din com. Stăneştĭ-Vâlcea la anul 1602.

Aci se află mormîntul Stolniculuĭ Stroe Buzescu, sub o frumósă lespede de marmoră. Pe acéstă lespede este sculptată figura Stolniculuĭ Stroe Buzescu şi a unuĭ Tătar fiind în luptă amîndoĭ.

Stolnicul Stroe Buzescu a murit dintr'o rană căpătată în lupta cu Tătariĭ, carĭ veniseră să pue Domn pe Simeon Movilă.

Pe lespedea sub care zac osemintele unuĭa dintre ceĭ maĭ bunĭ comandanţĭ aĭ armatelor luĭ Mihaĭ Vitézul, astă-ḑĭ şed cu picĭórele femeile sătence, carĭ merg să se închine la acest schit vechiŭ, aḑĭ biserică de mir!

Biserica acésta este unică ca formă în tótă ţara, căcĭ în amêndouĕ laturile are câte un pridvor cu colonadă şi intrarea în biserică este pe o latură, nu în faţă, cum e la tóte bisericile.

Pisania acesteĭ bisericĭ s'a publicat de D-l Grigorie Tocilescu.

Pe câmpia Stănescilor se vĕd aḑĭ urmele meterezurilor, ce se ḑice că sunt făcute de Mihaĭ Vitézul şi fraţiĭ Buzesciĭ în luptele lor cu Tătariĭ. Se găsesc chiar şi aḑĭ ghĭulele de diferite mărimĭ prin pămînt când se ară cu plugurile pe aceste câmpiĭ.

În comuna *Strejesciĭ de jos* este zidită o biserică de către un *Constantin Buzescu* şi soţia sa *jupâniţa Maria*, la lét 1733 Maĭ 11, în zilele *prea înălţatuluĭ Impĕrat Carol al şéselea.*

Se crede că tot pe acéstă vreme este zidită şi biserica din com. *Strejesciĭ de sus,* jud. *Romanaţĭ,* unde se află rĕmăşiţele ultimuluĭ Buzesc: *Constantin Buzescu*, nepotul luĭ *Constantin Buzescu* cel ce a zidit biserica din com. *Strejesciĭ de jos.* Pe lespedea acestuĭ mormînt sunt săpate aceste versurĭ:

«*Buzesciĭ ceĭ din vechime pentru ţéră s'a jertfit.*
«*S'aŭ sfîrşit acum prin mine, precum Domnul a voit.*
«*Căcĭ odraslă bărbătéscă din némul meŭ n'a rĕmas,*
«*Ci numaĭ femeĭască douĕ ḑice ĭubite las.*
«*Rĕmâind spre pomenire nisce semne şi lucrărĭ,*
«*Numaĭ dór din auḑire şi din alte întîmplărĭ.*
«*Osele cele trudite aicea se odihnesc*
«*Intru pămînt acoperite, de pétra ce le păzesc.*
«*Iată dar, ĭubite frate, cel ce veĭ vr' să cetescĭ*
«*Blagoslovind întru tóte pe Românaşiĭ Buzescĭ.*
«*Smeritul Constantin Buzescu*
«*Sfârşitul némuluĭ sĕŭ*».

1831 Ianuarie 31.

Tot fraţiĭ Buzescĭ aŭ zidit şi schitul *Surpatele,* din judeţul Vâlcea, rezidit la anul 1714 de către Dómna Maria, soţia luĭ Constantin Basarab Brâncovénu.

Tabela urmĕtoare dă descendenţa actuală a acestor douĕ fete a luĭ C. Buzescu.

CÂÏNENÏ

13190 * △ A dărui ţinutul Câïnenilor şi satul Corbenilor.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescï, j. Vâlcea.*

Adică a dărui pre cine-va cu mórtea. Câïneniï şi Corbeniï sunt localităţï închipuite, şi se arată prin ele că cutare va fi omorît şi dat la câïnï şi la corbï.

CĂLĂRAŞÏ

13191 * △ Maï vědut'aï nuntă 'n post
Cu fasole şi cu borş?
Am vědut la Călăraşí
La bădiţa Gligoraş,
Cu fasole şi cu prajï.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr., j. Putna.*

A se vedé No. 10502.

CĂLCÂÏ

13192 * △ Este al luï Călcâï
De peste Jiï;
Radu 'l chémă pe tat'sěŭ.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. Cl. VIII, Semin. Buc.*

In bătae de joc pentru omul lăudăros.

CALE

Vedï *Cap. II, c. Cale, Flămând.*

13193 A pornit în cale lungă
Şi va 'ndată să ajungă.

A. PANN, I, p. 82.

A pornit în cale lungă
Şi 'ndată va să ajungă.

HINŢESCU, p. 22.

Vedï *Astă-dï.*

13194 **Calea bătută este tot-dé-una cea maĭ scurtă.**

P. Ispirescu, *Leg.* I, 1872, p. 179.

* △ *Calea bătută e cea maĭ scurtă.*

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Cap. II, c. Cale.*

Ce eștĭ deprins a face, facĭ maĭ lesne. Făcênd ca toțĭ nu te expuĭ a rătăcì saŭ a greșì. A se adăogà la No. 484.

* △

13195 **Calea bună e cea maĭ scurtă.**

Nic. Mateescu, *înv. c. Movilița, j. Putna.*

* △ *Calea bună este cea maĭ dréptă.*

V. Sala, *dasc. c. Vașcoŭ-Bărescì, comit. Bihor, Ungaria.*

Vedĭ *Cap, II, c. Cale.*

Acelaș înțeles ca la No. 485.

* △

13196 **Umblă tot pe calea bătută.**

Iulĭu Grofșoreanu; *înv. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.*

Și ast-fel nu póte greși și nu sĕ póte întîmpla nicĭ un neajuns.

* △

13197 **Ișĭ face cale**
Pe vale.

Avr. Corcea, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

1[0] Adică caută să se apropie de ceva, caută pretexte de a ajunge la ce-va.

*
13198 **Când închisescĭ calea, protaliaţĭ punga ş' tischiréua.**[1])

C. IONESCU, *prof. c. Nevésta, Macedonia.*

1⁰ Cu înţelesul sĕŭ firesc.

2⁰ Când te apucĭ de o trébă să aĭ ce trebue ca să isbutescĭ. De pildă nu te apucà de negustorie dacă nu aĭ parale, s. c. l.

*
13199 **Calea stihimă nŭ-are.**[2])

C. IONESCU, *prof. c. Nevésta. Macedonia.*

Vedĭ *Cap. II, c. Drum.*

Când plecĭ nu sciĭ ce sĕ póte întîmplà; sciĭ când plecĭ la drum, dar nu sciĭ când veĭ ajunge. A se apropià de No. 605.

* △
13200 **A merge (fost) până la calea întórsă.**

A. PANN, III, p. 141. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, p. 228. — FR. DAMÉ, I, p. 182. — C. TEODORESCU, *înv. c. Cursescĭ, j. Vasluĭu.* — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *înv. c Stiubienĭ, j. Dorohoĭu.* — I. BĂNESCU. *prof. j. Roman.* — V. ALEXANDRI, *Teatru,* p. 723.

1⁰ Nu s'a dus departe şi s'a întors.

«O înnoptat, nu mĕ vede nime?.. acasă Tódire *(vine spre casă). M'am dus până la calea 'ntórsă,* ş'am făcut haîsa pe după gardu jitărieĭ». — V. ALEXANDRI, p. 723.

2⁰ A scăpà de primejdie, de un rĕŭ şi aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 13201.

*
13201 **A se oprì la calea jumătate.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 338.

A nu termina ce a început, saŭ a termina rĕŭ ce a început bine.

* △

13202 **Nu scie ce 'ĭ cale pe vale.**

D-na ZOE MIHĂILESCU, *înv. c. Bușteni, j. Prahova.*

Nu scie nimic.

△

13203 **Cale lungă și lătângă.**

L. ȘĂINEANU, *Semas.*, p. 363.

* △

Cale lungă să 'ĭ (ne) ajungă.

Șezăt., II, p. 53.—N. POPESCU, *Calend.* 1882, p. 17.

Cale lungă și maĭ lungă.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 5. 125. 220.

Vedĭ *Cap. II, c. Cale.*

Se vor adaogà aceste varĭante la No. 490.

«Și se duse, și se duse Fĕt-Frumos *cale lungă depărtată care de aci înainte se gătesce, basmu maĭ frumos grăesce,* se duse până ajunse la o poĭană frumósă.»— P. ISPIRESCU, *Leg.* p. 108.

*

13204 **Cale bună ca bumbacul**
Unde 'ĭ ajunge să 'țĭ spargĭ capul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I, p. 455.

Cale bună ca bumbacul,
Unde veĭ cădé să 'țĭ spargĭ capul.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 337.

△

Iară calea ca bumbacul
Tot-dé-una 'șĭ rumpea capul.

S. FL. MARIAN, *Poes. Pop.* p.

*
Cale bună și bătută, móle ca bumbacul, unde veĭ ajunge capul să ți 'l spargĭ.

I. Martinian, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

* △
Cale bătută ca bumbacu
Să mergĭ pân la dracu.

P. Ilieș, *ing. c. Hațeg, Transilvania.*

Vedĭ *Drum.*

1⁰ Urare, în glumă, spre rĕŭ.
2⁰ Și maĭ ales să nu te maĭ întorcĭ din cale.

13205 **Cale bună sprîncenată,**
Cine te-o ajunge să te bată.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.* I, p. 455.

Călĕtorie sprîncenată.

V. Alexandri, *Conv. Liter.*, III, p. 273.

Acelaș înțeles ca la No. 13204.
Varĭanta a doua este maĭ mult ironică.

*
13206 **A păzi (bate, ține) calea cuĭ-va.**

Laurian & Maxim, I, p. 338.

A'l aștepta, când trece, cu scop de a 'l vedé, de a'ĭ vorbi, saŭ de a'ĭ face rĕŭ.

13207 **A 'ĭ stà calea cruce.**

Laurian & Maxim, II, p. 1261.

A fi ne-hotărît, a nu scie ce să facă.

13208 **La séma caleĭ.**

Laurian & Maxim, I, p. 337.

Adică cu măsură

«Argatul meŭ nu mănâncă maĭ *la séma caleĭ.*»

*

13209 **A luà cale multă.**

BARONZI, p. 42.

A înaintà.

* △

13210 **A fi prea din cale afară.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Adică pré mult, pré exagerat; pré grozav, pré pretenţios, etc.

* △

13211 **A pune (ţéra) la cale.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 86. — P. ISPIRESCU. *Leg.*, p. 266. — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1381. — I. AL LUĬ SBIERA, p. 242. — GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

A învĕţà cum să facă óre-ce; a îndrumà bine o afacere.

*

13212 **A o scóte la cale cu cine-va.**

A. PANN, III, p. 44.

A duce o trébă la un bun sfîrşit, a face pre cine-va să înţelégă.

*

13213 **A găsì cu cale.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 212. 266.

Adică că e bine, drept ca să se facă.

*

13214 **A face cum e cu cale.**

A. PANN, III, p. 46.

CĂLMĂŢUIU

13215 * △ **Huţuţuiu**
La Călmăţuiu.

E. I. PATRICIU, *inv. c. Smulţi, j. Covurluiu.*

Sĕ dice, de către o mamă, copiilor micĭ, când îĭ desmérdă, jucându'ĭ pe braţe.

Acésta ar însemna ca copilul să crésca mare, să se facă nalt.

Călmăţuiu este, între altele, şi un sat din judeţul Tecuciu.

CĂLNIŞTEA

13216 * △ **Are să maĭ trécă apă pe Călniştea.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Drăgănescĭ, j. Vlaşca.*

Vedĭ *Gârlă, Pîrîu, Vale.*

Acelaş înţeles ca la No. 731.

Câlniştea este un pîrîu care curge în judeţul Vlaşca, dându'şĭ numele şi uneĭ plăşĭ.

CALVIN

Vedĭ *Cap. XII, c. Calvin.*

CĂPLESCU

13217 * △ **Căplescii d'amîndoĭ**
Şi Buzescii câte treĭ.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice pentru o cétă de voĭnicĭ vestiţĭ.

«*Căplescii*» sînt doĭ fraţĭ vitejĭ, în óstea luĭ Mihaĭ Vitézul. Numele lor apare în balada populară: «*Radu Calomfirescu*», culésă de D. T. Bălăşel. Acéstă baladă se găsesce şi în colecţia *Alexandri*. Însă varianta adusă de corespondentul nostru pârêndu-ne interesantă în multe privinţe

localitățile unde aŭ trăit și Buzescii, și anume de la lăutarul *Vasile Daragiu* din com. Lungescii, de lângă schitul Stănescii, jud. Vâlcea, comună ce se află în ținuturile de odinióră ale fraților Buzescĭ.

RADU CALOMFIRESCU

D'asupra Caranelor,
Josu Măgurelelor,
Tufele Dozescilor,
Drumu Bucurescilor,
Pe cea verde poeniță
Multe corturĭ sunt întinse
Cu măĭuge de alamă,
Cu tĕrușurĭ de argint
Ce n'am vĕḑut de când sunt!
  Verde frunză ș'o lalea,
Da în cort cine ședea:
Ședea Domnul Mihaĭ Vodă,
Ședea cu boerĭ de vorbă,
Cu Căplescii d'amîndoĭ
Și Buzescii câte-șĭ treĭ,
Popa Stoica din Fărcaș
Care sare șapte pașĭ,
Hoțu Fărcășenilor
Scie sama oștilor
Măre șĭ-a rĕsbóelor,
Că s'a lăsat de popie
Și de sfânta leturghie
Și a plecat la mișelie,
A lăsat tóca ne-tocată
Leturghia ne-cântată,
Șĭ-a plecat la rĕsboĭ să-mĭ bată.
Și cu Nică Căpitanu
Care a stăpânit divanu,
Dĕ ține pizma cu anu
Și mi-șĭ bate cu tufanu.
Frumósă masă 'ntindea
Și mi-șĭ bea și mi-șĭ mânca,
Dĕ niminea nu grija,
  Mihaĭ Vodă ce-mĭ făcea:
La plimbare mi-șĭ eșa,
Ochĭ la vale și-arunca,
Cam la vale, maĭ la vale,
Cam dinspre Sóre-rĕsare,
Greŭ întunerec se vede.
«Pulbere de drum să fie,
«Sus maĭ sus că s'o 'nălța,
«Cu norii s'o amesteca
«Și tot mi s'o lumina;
«Iar d'o fi céță din cer,
«Jos maĭ jos că s'o lăsa,

«Pe văĭ mi s'o 'negura
«Şi tot mi s'o lumina!»
Aşa Vodă mi-şĭ vorbea.
Nicĭ cuvîntu nu sfîrşa,
Iacă Radu că sosa:
Să vedĭ Radu Calomfirescu.
Da nu vine cum se vine,
P'un puişor ne 'nvĕţat
De treĭ anĭ ne 'ncălecat,
Cu suliţa 'ncruţişată,
Sabia 'n băerĭ lăsată.
In cap făr' de comănac,
Din greŭ rĕsboĭ mi-a scăpat.
La Mihaĭ Vodă mergea.
Frumósă masă 'ntindea,
Vodă la masă 'l poftea;
Radu din gură grăĭa:
«D'aleĭ, Dómne, Mihaĭ Vodă!
«N'am venit ca să mănânc,
«Şi-am venit ca să mĕ rog,
«Să-mĭ daĭ óste 'ntr'ajutor,
«Să scot rob de la Tătarĭ.
«Că sciĭ, Vodă, orĭ nu sciĭ,
«La noĭ în sat
«A prădat de mĭ-a svîntat,
«A prădat d'a pustiit,
«Prieteniĭ, megiaşiĭ,
«D'albiĭ de coconaşĭ
«Şi negri de ţigănaşĭ!
«D'albaĭ mândruliţa mea,
«Car' m'am cununat cu ea
«Din copilăria mea.
«Dă mie pe cin' să-mĭ daĭ:
«Pĕ Căplesciĭ d'amîndoĭ,
«Şi Buzesciĭ câte-şĭ treĭ,
«Popa Stoica din Fărcaş
«Care sare şapte paşĭ
«Şi cu Nică Căpitanu
«Care a stăpânit divanu
«Şi ţine pizma cu anu
«Şi mi-şĭ bate cu tufanu.»
Mihaĭ Vodă ce-mĭ făcea:
In mâna Raduluĭ îĭ da,
Da furiş cu eĭ vorbea:
«Hoţilor Căplescilor,
«Câĭnilor Buzescilor,
«Popo Stoico din Fărcaş
«Care saĭ tu şapte paşĭ,
«Şi tu Nică Căpitanu,
«Care aĭ stăpânit divanu,
«Voĭ cu Radu să vĕ duceţĭ,
«In rĕsboĭ să mi-l băgaţĭ,
«Singur să mi-l lăsaţĭ
«Şi 'ndĕrăt să mi-ţĭ veniţĭ
«Să beţĭ să vĕ veseliţĭ.»
Raduluĭ bine-ĭ părea,
La Tătarĭ cu eĭ pleca

De rĕsboĭ s'apropia
Și din gură mi-șĭ grăĭa:
«Fraților Căplescilor,
«Și cu voĭ, Buzescilor,
«Popo Stoĭco din Fărcaș
«Care saĭ tu șapte pașĭ,
«Și tu, Nicĭ Căpitanu,
«Care aĭ stăpânit divanu,
«Care îmĭ bațĭ cu tufanu
«Și mi-țĭ țiĭ pizma cu anu,
«D'o fi rîndu pe cincĭ mie,
«Creḑ că mĭ-o fi numaĭ mie,
«D'o fi șirégu pe șapte,
«Să tăĭem toțĭ din dreptate.
«Să tăĭațĭ voĭ marginile,
«Să taĭ eŭ mijlócele,
«Că le sciŭ sorócele,
«De la mine ce o scăpa,
«De la voĭ să nu scape:
«Nicĭ în cer, nicĭ în pămînt,
«Nicĭ în ĭérbă verde,
«Nicĭ în gaură de șarpe!»
Verde frunză d'asunie,
Venea Sórele 'n chindie,
Tăĭa Radu șépte mie
Și Nedea nu se maĭ scie!
Nicĭ pe Nedea nu-l găsea,
Dară Radu ce-mĭ făcea,
Cu d'amăruntu 'l căta
Și 'ntr'un becĭu că mi-l găsea,
Și-așa din gură'ĭ grăĭa:
«Nedeo, Nedeo, sluga mea,
«Nu sciŭ, ochiĭ s'a 'mpăejenat,
«Nu sciŭ, sabia 'n sânge s'a spurcat,
«Că de Căplescĭ n'am maĭ dat,
«Nu sciŭ, frate, ĭ-am tăĭat
«Și ne-am umplut de pĕcat
«Că tot noĭ frate ĭ-am chemat.»
Nedea din gură grăĭa:
«Tacĭ, frate, nu ḑi așa,
«Că Căplesciĭ te-aŭ lăsat
«Cu Sóre nescăpĕtat,
«Nicĭ în rĕsboĭ n'aŭ intrat,
«Și nicĭ un Tătar n'aŭ tăĭat.»
Radu sta și mi-șĭ ofta,
Și la maĭcă-sa mergea:
«Maĭcă, măĭculița mea,
«Toțĭ Tătariĭ i-am tăĭat,
«Și de mândra mea n'am dat?»
Maĭcă-sa îĭ rĕspundea:
«Radule, fecĭoru maĭchiĭ,
«Mândra ta țĭ-a luat'o:
«Săraĭ d'un Mârzac bĕtrân,
«Bĕtrân, maĭcă, și cam spân,
«Cu treĭ fire în barbă,
«Și cu treĭ în mustață,
«După códe a înnodat-o

«Şi pĕ cal a aruncat-o,
«Şi cu ea că mi-a plecat:
«Departe, departe,
«Unde Dunărea cotesce
«Şi tufişu se răresce,
«Acolo Mârzac sosesce.»
Radu sta şi asculta
Şi de la ficaţĭ ofta
Şi cu calu mi-şĭ vorbea:
«Murgule, murguţu meŭ,
«Dăruit de taĭca al meŭ!
«Maĭ poţĭ tu la bĕtrâneţe
«Cum puteaĭ la tinereţe?»
Murgu sta şi asculta
Şi din graĭu aşa grăĭa:
«D'aleĭ, stăpâne,
«Stăpâne!
«Pocĭ maĭ mult la bĕtrâneţe
«Cum puteam la tinereţe.
«Când eram la tinereţe
«Mĭ-era carnea ca róua
«Şi vîna ca cureaua,
«Dar acum la bĕtrâneţe
«Mĭ-este carnea ca fĭeru
«Şi vîna ca oţelu!»
Dară Radu ce-mĭ făcea:
Cu treĭ chingĭ îl închinga
Şi pĕ el încăleca,
Cu gârbaciu l'atingea:
La sfîrcu sulacĭuluĭ,
Unde-ĭ păsu murguluĭ.
Şi când Radu îl repeza:
Rupea brazde ca de plug
Se minuna şi-un nebun.
Inaintea Mârzaculuĭ mergea
Săvaĭ Cale
D'o prânzare.
Pe Mârzac îl aştepta,
Şi când Mârzacu sosea
De departe îl proţăpea:
«Mĕĭ, Mârzace, d-ta,
«Ce aĭ tu cu mândra mea
«Car' m'am cununat cu ea
«Din copilăria mea?»
Către mândra ĭar graĭa:
«Mândră, mândruliţa mea,
«Cum pe mine m'aĭ urît
«Şi cu Mârzacu aĭ plecat?»
Mândra cu lăcrămĭ plângea
Şi din gură rĕspundea:
«Nu dice, frate, aşa
«Că mĭ-e procletu stângacĭu:
«Când mi-o da cu stânga
«Ţ'o rĕpune viaţa.»
Radu aşa dac'auda
Mâna la saxana băga,

D'o sută și cincĭ oca
D'o purta la saxana,
Drept în sus o arunca,
Cu norii o amesteca
La treĭ ceasurĭ că venea,
In peptu Mârzaculuĭ o repeza,
După cal îl povîrnea,
Furca peptuluĭ îĭ rupea,
Frumos capu îĭ tăĭa,
La mândruliță mergea,
Códele îĭ desnoda
După cal o dobora
Și cu ea că mi-șĭ pleca.
La Mihaĭ Vodă mergea:
«Bună ḑiua, Mihaĭ Vodă!
«Mulțumescu-țĭ, Radule,
«Mĕĭ, Calomfirescule!»
Mihaĭ Vodă ce-mĭ făcea:
Frumósă masă 'ntindea
Și din gură mi-șĭ grăia:
«Șeḑĭ la masă, Radule,
«Mĕĭ Calomfirescule,
«Să bem să ne ospĕtăm,
«Tot cheful să ni-l facem!»
Radu la masa ședea,
Odată din masă lua,
Odată din ploscă bea,
Și 'ncepea d'a pircota.
Mihaĭ Vodă ce-mĭ făcea:
La Căplescĭ că poruncea:
«Câĭnilor, Căplescilor,
«Hoților, Buzescilor,
«Ce statĭ, frate, vĕ uĭtațĭ
«Și pe Radu nu-l ducețĭ
«In códa aleșteuluĭ,
«Pe cea ghiață alunecósă
«Dórmă nu se pomenéscă?»
Căplesciĭ mi-l luaŭ
Și pe ghiață mi-l duceaŭ.
Radu mi-se deștepta,
Mâna la brîŭ mi-șĭ punea
Paloșu nu-l găsea.
Dacă vedea și vedea,
Cizma din picior trăgea,
Cu cizma se apĕra
Până din cărîmbĭ săręa.
Dacă vedea și vedea,
La un gard că năvălea
Mâna p'o proptea punea
Și din pămînt mi-o trăgea,
De șapte palme din pămînt
Și de șapte din ghiață
Care face patru-spre ḑece:
Da din cuĭ că n'o putea
Și din gură blestema:
«Să móră ne mânecat

«Cine pune proptea cu cuĭ la gard
«Că pe mine ma tăĭat!»
Numa capu că i-l lua,
Intr'o tipsie îl punea,
La Mihaĭ Vodă îl ducea.
«Bună ḑiua, Mihaĭ Vodă,
«Cam c'o flóre,
«Cam c'o năramză,
«Cam cu capu Raduluĭ
«Calomfirescululuĭ!»
Mihaĭ Vodă ce-mĭ făcea:
D'o mamă bĕtrână şi-avea,
După sobă mi-şi şedea,
Şi-ĭ legăna coconu
Şi-ĭ scărmĕna bumbacu.
«Maĭcă măĭculiţa mea,
«Să morĭ tu nemânecată
«Şi de popă neĭertată,
«Că nu mi-aĭ spus cu dreptate,
«Că Radu mĭ a fost frate,
«Şi mi-am tăĭat mâna dréptă!»
«Ba pĕ tine nu te ĭerte,
Că eŭ ţi-am spus pe dreptate,
Că Radu ţie ţi-a fost frate
«Şi ţĭ-aĭ tăĭat mâna dréptă »
Mihaĭ Vodă dac'auḑa,
Mult rĕŭ, măre, că-ĭ părea
Tron de céră mi-ĭ făcea,
Patru-ḑecĭ de popĭ strîngea
Şi pĕ el că-l îngropa:
La mônăstirea Domnéscă
Pentru ca să pomenéscă
La boerĭ ca dumneavóstră,
Măre şi s'o pomeni,
Cât Sórele pe cer va fi.

CARAGEA

Veḑĭ *Belu.*

13218 * △ **A fi după legea luĭ Caragea.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice despre vre-o faptă ne-legĭuită ce o fac cu deosebire ceĭ bĕtrânĭ, pe temeĭul usurilor vechĭ.

Adesea-orĭ auḑĭ în popor: «E, moşule! asta *e după legea luĭ Caragea,* acum nu maĭ merge».

13219 * **Sĕ fură ca în (pe) vremea luĭ Caragea.**

I. Creangă, *Conv. Liter.* XV, p.

Alusie la ne-dreptățile și hoțiile ce se săvîrșeaŭ sub acest Domn, care pe lângă altele a urcat birurile de 1500000 la 3700000 leĭ.

A se vedé în Ion Ghica, câtă imaginație avea acest Domn fanariot, în asemenea materie; dar găsise și unelte bune.

Vorba mergea în țréă că:

Belu belesce
Golescu golesce
Manu jupuesce!

Sĕ povestesce că un boer, pe care 'l dojenise Vodă pentru nisce hoțiĭ din care nu 'ĭ dăduse o parte îndestulătóre, îĭ rĕspunse: κλέπτω, κλέπτεις, κλέπτει, adică: fur, furĭ, fură. Iar Caragea, în loc de a'l pedepsi pentru atâta îndrăsnélă, l'a îmbrăcat în caftan de boer cu barbă.

* △

13220 Par'că e de pe vremea luĭ Caragea.

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Acelaș înțeles ca la No. 13219.

* △

13221 De la Caragea.

T. Bălășel, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică de demult, din vremea veche. Sĕ dice pentru un obiceĭu vechĭu.

13222 De când cu bĕșica luĭ Caragea.

Vatra (ziar), I, No. 2.

Pe vremea Domnieĭ luĭ Caragea-Vodă, nisce Francezĭ s'aŭ ridicat cu balonul din Bucurescĭ, și aŭ mers până la Cĭoplea, lângă satul Dudescĭ. Bucurescenii aŭ vĕdut atuncĭ pentru întâia óră un balon, decĭ le-a rĕmas în minte ca un mare eveniment.

13223 Cĭuma luĭ Caragea.

Pe vremea acestuĭ Domn, Ţéra-Românéscă a fost bântuită, într'un mod atât de îngrozitor, de acéstă bólă, în cât acéstă ḑicere a rĕmas de pomină.

CARAMAN

13224 * **Artisésce de la Ghĭasulĭ, s'mâcă ş' Caramanĭ?** [1])

T. COYAN, *prof. c. Ianina, Epir.*

* *Artirisésce de la Caraman, s'mâcă Ghisuli?* [2])

ILIE GHICU, *prof. c. Abela et Perivoli, Epir.*

1° Pentru ceĭ lacomĭ carĭ caută, pe întrecute, să 'şĭ însuşéscă tot ce le stă în mână, ne-lăsând nimic în urmă.

2° Rĕmâne ce-va de la bogat ca să se sature şi săracul.

Caraman, nume ce se dă câneluĭ negru; *Ghĭasuli* saŭ *Ghisuli* nume ce se dă câneluĭ vergat saŭ pătat.

CARANSEBEŞ

13225 * **Daĭ sochitela la mine, mer la Curunsebeş.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice în glumă când vre-un servitor îşĭ părăsesce stăpânul.

SNÓVĂ

Odată o Săsóĭcă era băgată la un boer servitóre în casă. Stăpână-sa nu se ocupa de cât de mode şi lăsa tótă greutatea caseĭ în spinarea bieteĭ servitóre. Ea se plânse de maĭ multe orĭ stăpânuluĭ sĕŭ de acésta. Stăpânu-sĕŭ ca s'o mângăe, îĭ rĕspundea adesea orĭ: vĕd şi eŭ că eştĭ destul de bărbată, alergĭ în sus, alergĭ în jos cocóncĭ şi eştĭ prea strîmtorată.

---

1) Prisosesce de la Ghĭasulĭ ca să mănânce şi Caraman?

Servitórea maĭ răbdă cât maĭ răbdă, dar vĕḑéndu-se îngreunată în serviciĭ peste puterile eĭ, merse într'o ḑi la cocóna și ĭĭ ḑise cu glas smerit:

«Sarut munile la draghe cocona! Domnu o ḑis: «larghe în sus, larghe în jos la cocona, numaĭ la tine strimpt!» nu pote rabde la mine, pre mult! *daĭ sochitela mer la Curunsebeș*, draghe Dómne!»

CĂRARE

Veḑĭ *Cap. II, c. Cărare, Drum.*

* △

13226 **A umblà pe șépte cărărĭ.**

Gav. Onișor, *Junimea, (Bĕrlad)*, II, No. 36.

* △

A merge pe nouĕ cărărĭ (potecĭ).

G. Poboran, *inst. c. Slatina, j. Olt.*

Veḑĭ *Cap. II, c. Cărare.*

Acelaș înțeles ca la No. 502.

* △

13227 **Pe cărarea bătută nu cresce ĭérbă.**

Gr. Poĭenaru, *ing. j. Putna.*

Adică folóse nu poțĭ dobândi de cât dacă întreprinḑĭ afacerĭ în direcțiunĭ ne cercetate de alțiĭ.

* △

13228 **A'șĭ pĭerde cărarea.**

V. Alexandri, *Teatru*, p. 1729.
D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

A'șĭ pĭerde rostul, a se abate din calea bună și dréptă.

«Rufinéscă. — . . . Martine, ce creḑĭ tu c'ar ḑice când m'ar vedea aci?

Martin. — Sciŭ eŭ?.. póte că s'ar maĭ însenina la față . . . că așa 'ĭ omul *când îșĭ pĭerde cărarea.*» — *Sgârcitul risipitor*, p. 1729.

CÂRJALIU

CARNIOLA

13229 **Carle nu face bire èn Cargnia, nu'l face nanca èn Friul.**[1])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, p. 10.

Omul rěŭ e pretutindenĭ acelaş.

Chi non fa ben in Cargna, gnanca in Friul.

Prov. Istr.

CARPAŢĬ

* △
13230 **Vedeţĭ voĭ, caprelor, edera din Carpaţĭ? Voĭ o sà o mâncaţĭ.**

I. POPESCU, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Când cine-va făgăduesce fără a sĕ ţine de cuvînt saŭ ce nu póte da.

CASANDRA

Vedĭ *Burcea.*

CATANE

* △
13231 **Că doar n'o să 'mĭ maĭ bată toba 'n Catane.**

ST TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj*

Vedĭ *Tobă.*

A se vedé la No. 10900.
Numeróse localităţĭ în judeţele Muscel, Vâlcea, Argeş, Teleorman, Dîmboviţa, pórtă o asemenea denumire.
In deosebĭ în judeţul Dolj satul Catane, în plasa Balta.

* △

13232 Hora, hora morile!
Ale cuĭ sunt morile?
Ale luĭ ban Cataran!

T. Bălășel, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Când vorbescĭ de moșiĭ saŭ acareturĭ ale vre unuĭ om vestit și putred de bogat.

Acéstă ḑicere se găsesce în urmĕtorul joc popular, cules în comuna Stefănescĭ, din Vâlcea:

Se strîng maĭ mulțĭ copiĭ, se ĭeaŭ de mâĭnĭ și forméză o horă însă; într'un loc acéstă horă este desprinsă, formând cu modul acesta un șir lung, încovrigat, ca hora. Copiiĭ din amîndouĕ capetele șiruluĭ sunt amîndoĭ ceĭ maĭ deștepțĭ și ceĭ maĭ marĭ din cétă. Eĭ staŭ față în față și cel din drépta (flancul drept) ḑice:

Hora, hora morilor!

Cel din stânga (flancul stâng) rĕspunde întrebând:

Ale cuĭ sunt morile?

Cel din drépta rĕspunde:

Ale luĭ Ban Cataran!

Cel din stânga întrébă:

Ce dă de vamă?

Cel din drépta réspunde:

Un cățel
Șĭ-un purcel
Și pe (cutare) de picĭor!

Când ḑice *și pe cutare de picĭor*, arată și numesce pe copilul din drépta convorbitoruluĭ sĕŭ din capul flanculuĭ stâng. In acest timp cel din capul flanculuĭ drept, împreună cu tot șirégul după el trece pe sub mânile prinse ale celuĭ din capul flanculuĭ stâng și a celuĭ numit ca să-l *ĭea de picĭor*. Cu modul acesta acestuĭ din urmă i se încrucișéză brațele și rĕmâne cu fața în afară a horeĭ, ĭar cu spatele înnăuntru, cu mânile ținându-se bine de ceĭ de lângă el.

Cel din flancul drept vine ĭar în fața celuĭ din flancul stâng și ĭar începe:

Hora, hora morile!

Și așa se continuă până ajunge ĭar la:

«Și pe cutare de picior»

Ḑicênd acésta numesce și arată pe cel de lângă el cu mâĭnile încrucișate. In acest timp cel din capul flanculuĭ drept împreună cu tot șirégul după el trece pe sub brațele celuĭ cu ele încrucișate și ale celuĭ numit a doua óră. Cu modul acesta doĭ din drépta celuĭ din flancul stâng vin cu brațele încrucișate la pept și fețele în afară. Cel din flancul drept începe din noŭ convorbirea și operația până când se încrucișéză brațele tutulor copiilor din horă, fiind toțĭ cu fețele în afară.

Și așa se sparge ocul.

CATARGĬU

*

13233 Catargiŭ te-aĭ dus, Catargiŭ te-aĭ întors.

I. Bănescu, *prof. c. Roman, j. Roman.*

Când unul vorbesce lucrurĭ marĭ şi face micĭ saŭ chĭar nimic.

Când Mihaĭ Vodă Sturdza s'a suit în scaun, toţĭ alergaŭ să 'l hiritiséscă şi să capete câte ce-va după obiceĭu.

Un Catargiŭ óre-care a bătut de multe orĭ scările palatuluĭ Domnesc. I s'a tot făgăduit, dar nu s'a ales cu nimic. In cele din urmă, vĕdênd că nu isbutesce s'a întors în oraşul luĭ unde un prietin l'a întîmpinat cu vorba: *Catargiŭ te-aĭ dus, Catargiŭ te-aĭ întors*: şi vorba a rĕmas ḑicere.

*

13234 A fi de soĭul Catargiuluĭ.

M. Canian, *public. j. Iaşĭ.*

Adică de soĭu bun.

CATINCUŢA

* △

13235 Catincuţo und' te ducĭ
Numa 'n iee şi 'n papucĭ.

D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Sĕ ḑice fetelor şi nevestelor fudule, şi celor numite Catinca.

CATRINA

* △

13236 La Catrina la pĕrete
Este un puţ cu apă rece
Cine bé de dor îĭ trece.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ,*

Locuțiune proverbială din cântece populare ce se ḑice fetelor frumóse care le chiémă Catrina, cu înțelesul că sărutatul guriței lor rĕcoresce sufletul, însetat de dor, al flăcăilor.

CAZAC

Cazacii sunt priviți de popor ca un fel de ómenĭ marĭ și voĭnicĭ.

«Sunt Cazacii de némul lor Rușĭ, rĕmășițe din ostenii a Cnezilor Rusescĭ, pre carii cu îndelungate vremi supuindu'ĭ Craiĭ Leșescĭ, și căḑênd și Chiovul, scaunul Rusieĭ, pre mâna Leșilor, eĭ pre Nipru în gĭos și pre de ceea parte de césta parte trăĭaŭ subt ascultarea Crailor Leșescĭ, slobodḑĭ de vecinătate, în chipul ostenilor, cu hrană slobodă pre Nipru, orĭ cu vînătoria, orí cu pescăria, până la pragurile Nipruluĭ, unde are Niprul în treĭ locurĭ pragurĭ, așa din firea loculuĭ făcute, și cade apa de pre stâncĭ, ce sunt în fundul apeĭ, la locul maĭ gĭos. Care locurí nicĭ un felĭu de vase a trecere nu pot, fără vasele lor; și acele, încă cu mare grijă trec; și de multe orĭ pre uscat trag vasele pîn trec acele pragurĭ. Și așa trăĭaŭ până în ḑilele luĭ August Craĭu.

«Acel Craĭu Leșesc, vĕḑêndu'ĭ ómenĭ cu viéță dréptă de ostenĭ, 'ĭ-aŭ tras și la lege, și le-aŭ făcut și căpitenii cu tocmală, și în rîndul sĕŭ să fie volnicĭ a se bulucire și a se oștire împotriva Tătarilor, ca o pază să fie crăieĭ Leșescĭ. Că dodeĭaŭ Tătarii la marginea țĕrilor și pre atuncĭ. Și pentru că eraŭ sprintenĭ și sĕlbatecĭ le-aŭ ḑis *Cozacĭ,* adecă *căprașĭ* (care nume și la Leșĭ), adecă *capră sĕlbatică;* saŭ că âmblând eĭ la câmp pentru capre sĕlbatece și 'n luncele Nipruluĭ, le-aŭ venit acest nume de atuncĭ, de le-aŭ ḑis Cozacĭ, adecă căprașĭ. Care nume, și la Leșĭ, la o samă de óste, ales stégurilor ce sunt maĭ sprintene, le ḑic stégurĭ Căzăcescĭ și până astă-ḑĭ.» — MIRON COSTIN, *Letop.* I, p. 313.

* △

13237 **A fi cazac.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.* — L. ȘĂINEANU, *Dict.*, p. 155.

1⁰ A fi om voĭnic, făcut bine la trup și bine legat.
2⁰ Om aspru și cumplit. — L. ȘĂINEANU.

* △

13238 **Mĕĭ cazace, căzăcele,**
Ce cațĭ nóptea p'în argele?

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Se ḑice celuĭ ce umblă nóptea după mândre.

CAZAÏCĂ

13239 * △ A fi cazaïcă.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică femee vrednică.

CERNA

13240 * △ Ca apa de pe Cerna.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Adică limpede, curat.

Rîu ce isvoresce în Mehedinţĭ, trece pe marginea ţĕreĭ şi se varsă în Dunăre, lângă Orşova. In vechime s'a numit Ruşava, apoĭ Tierna.

CETATE

Vedĭ *Drac, Fugă, Gură, Nebun.*

13241 Cetatea când flămânḑesce
Dĕ vrăjmaşĭ sĕ stăpânesce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 78.

Adică cel ce n'are ce mâncà, slugă sĕ face altuĭa (GOLESCU).

13242 * Cetatea în munte
Nu se póte ascunde.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr., j. Putna.*

Adică ceĭ marĭ nu sĕ pot ascunde, nu pot rĕmâne nebăgaţĭ în sémă, şi sunt vecĭnic în primejdie.

13243 Bate, bate, che forteza va cadaĕ gĭos.[1])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, p. 7.

Cu stăruință isbutim în tot-dé-una.

* △

13244 A fi (tare) ca cetatea.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr.*, *j. Putna.* — T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi tare anevoïe de pătruns.

Sĕ dice despre o grădină, o casă, o curte saŭ orĭ-ce alt acaret tare, bine clădit și bine închis,

CHESAR

Vedĭ *Dumnedeŭ*

13244 b. Ce ĭaste împĕrătesce împĕratuluĭ, ĭară ce ĭaste a luĭ Dumnedeŭ luĭ Dumnedeŭ.

Pravila de la Govora, p. 89.

Dațĭ ale Chesareluĭ Chesareluĭ, și ale luĭ Dumnedeŭ luĭ Dumnedeŭ.

ANTIM IVIRÉNUL, *Didahiile*, p. 30.

Vedĭ *Dumnedeŭ.*

Adică fie-căruĭ ce i se cuvine.

Dațĭ Cesareluĭ cele ce sunt ale Cesareluĭ, și luĭ Dumnedeŭ cele ce sunt ale luĭ Dumnedeŭ.

MATEĬ, 22, 21 ; *Cap.* 17. 25 ; *Rom.* 13. 7 ; MARCU, 12. 17.

CHIMIȚĂ

*

13245 Chimiță.

A. CANDREA, *Por. Rom.*, p. 305.

Unuĭ sărac care se îmbracă ca o brezaïe, după nu-

[1]) Bate, bate, că cetatea va cădé jos.

mele, unuĭ individ care trăĭa odinióră în Bucurescĭ, şi care, fiind cam sărit, se îmbrăca în fel de fel de colorĭ, şi erà vestit pentru dragostea ce'ĭ inspirase o persónă cu totul însemnată.

CHINEZ

13246 * △ A se face Chinez.

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Vedĭ *American, Inglez.*

Pentru cel care sĕ preface că nu înţelege.

CHINEZESC

13247 * A vorbi chinezesce.

S. I. GROSSMANN, *Dict.*, p. 178.

* *Asta'ĭ limbă chinezéscă.*

G. I. TOMESCU, *înv. c. Turnu-Severin, j. Mehedinţi.*

Când vorbescĭ ne-înţeles.

CHĬORENĬ

13248 * △ De la Chĭorenĭ aprópe de Orbenĭ.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Runcu, j. Dâmboviţa.*

Vedĭ *Orbenĭ.*

Sĕ dice de cine-va care nu vede bine un lucru, trece pe lângă dînsul fără a'l zări.

Chiorenĭ şi Orbenĭ sunt localităţĭ închipuite.

CHIRA

13249 * △ Are Chira socotélă.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluiu.* — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 302; *Conv. Liter.*, XII, p. 24.

Vedĭ *Ac.*

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 11002.

«Ivan atuncĭ se cam pricepe ce ar fi asta.
— Apoĭ staĭ dar! că *are Chira socotélă*, cum věd eŭ! şi odată începe a striga puternic:
— Paşol na turbinca, ciorti!
Atuncĭ diavolii odată încep a se cărăbăni unul peste altul în turbincă, de par'că'ĭ aduceà vîntul.» — I. CREANGĂ.

CHIRANDA

*△
13250 **A umblà şuvaĭ Chiranda.**

TEODORESCU-CHIRILEANU, *înv. c. Broscenĭ, j. Sucĭava.*

A umbla numaĭ marginile, fără nicĭ o trébă.
Cuvîntul Chiranda are şi înţelesul de femeĭe şirétă *şi cam bună de picĭor.*

CHIRIAC

Vedĭ *Belu.*

CHIRIŢĂ

Veḑĭ *Uliţă.*

*
13251 **Par'că'ĭ cucóna Chiriţa.**

GR. ALEXANDRESCU, *magistr., j. Putna.*

Pentru o femeĭe ridicolă în portul şi în vorbele eĭ, ca c. c. Chiriţa din teatrul luĭ V. Alexandri.

CHITUŞCĂ

*△
13252 **Chituşcă, Chituşcă,**
Gaură de puşcă,
Cacă şi muşcă.

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice în bătae de joc celuĭ ce'l chĭémă Chitu, al căruĭ diminutif este Chituşcă.

CINCU-VODĂ

13253 * △ **De când cu Cincu-Vodă.**

P. Gârboviceanu, *prof. c. Drăgănescĭ, j. Vlaşca.*

Se întrebuinţéză pentru a arĕta vechimea lucrurilor; maĭ cu sémă când cine-va vorbesce din vechime sĕ ḑice că a început de la Cincu-Vodă.

Nu sĕ scie cine o fi fost acel Cincu-Vodă.

CĬUBĔR-VODĂ

13254 * △ **A fi de pe vremea luĭ Cĭubĕr-Vodă.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi din vechime, de când erà lumea próstă.

Cĭupor, general Ungur, trimis de Huniad împotriva luĭ Petru III, fu ocârmuitorul sĕŭ Domnul Moldoveĭ numaĭ puţine ḑile pe la 1449. Despre el spune legenda că ar fi fost mâncat de guzganĭ.

13255 * △ **Par'că'ĭ pe vremea luĭ Cĭubĕr-Vodă.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Sĕ ḑice când slujbaşiĭ nu pré sunt cinstiţĭ.

13256 **Sĕ trage de la Cĭubĕr-Vodă, care l'a mâncat guzganiĭ.**

V. Alexandri, *Teatru*, p. 951.

Pentru cel fricos.

CĬUCĬULEA

13257 * △ **Geru luĭ Cĭucĭulea.**

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

CĬURILĂ

Vedĭ No 3019.

CLENI

13258 * △ **Cât e dela Clenĭ la Măcișenĭ să nu credĭ pe Dumnedeŭ.**

I. TACU, *înv. c. Braniscea, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Corni.*

Când se strică vremea de odată și pe ne-așteptate.

SNÓVĂ

Marele boer D. Iamandi avea casă în satul Măcișenĭ, ĭar o vie bună și o móră de vînt la punctul Clenii, departe de sat ca de doĭ chilometri.

Intr'o di frumósă de vară, pe după amiadă, plecă boeru cu trăsura la vie la Clenĭ. Vremea era fórte frumósă, ceea-ce înșelă pe boer să plece numaĭ într'un antireŭ lung subțire. Isprăvind trebile plecă spre casă. La jumĕtatea drumuluĭ o dată se porni o plóie grozavă cu grindină, în cât șuroĭul ce curgea pe vale, erà să ducă pe boer cu trăsură cu tot. Cu mare greutate ajunse la curte. Acolo găsi pe rezășul Iftime, din satul Smulțĭ, omul sĕŭ de afacerĭ, ce aștepta sosirea boeruluĭ. Cum intră în casă boerul, care era ud până la óse și tremura ca varga, dise către sluga luĭ: «Măĭ Iftemi, măĭ! *cât e de la Clenĭ la Măcișenĭ să nu credĭ pe Dumnedeŭ.*» De atuncĭ a rĕmas prin satele vecine acéstă dicĕtóre.

CLÓNȚA

13259 * △ **Șéde ca baba Clónța (Cleónța).**

RUSU OPREA, *c. Goĭcea-Mică, j. Dolj.* — P. VELESCU, *c. Pătule, j. Mehedințĭ.*

1⁰ Pentru femeile leneșe carĭ ca și cloța (cloșca), staŭ tótă diua jos și numaĭ poruncesc fără să facă ce-va.

2⁰ Se maĭ dice ómenilor urîțĭ, fetelor și femeilor, supĕrate, precum și celor pré mult modeștĭ.

«*Stă de o parte ca baba Clónța* și nu dice nimic.»

* △

13260 **Tórceţĭ, fete, tórceţĭ, c'a murit Baba Clónţa.**

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.* p. 2275.

Vedĭ *a Tórce.*

Acéstă locuţiune proverbĭală din Ardél este întemeĭată pe un basm în care Baba-Clónţa, lungă, sécă, ghebósă, cu nisce dinţĭ lungĭ ca şi colţiĭ de la greblă, e totuşĭ o fiinţă mititică bine făcĕtóre care ajută altă dată la lucru pe fetele cele nenorocite (RETEGANUL, *Pov.* p. 51—59).

* △

13261 **Baba Clónţa**
Trage cu nojiţa,
Róde bĕşiniţa.

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice în batjocură babelor celor ştirbe.

COCORU

* △

13262 **La piscu Cocoruluĭ**
La cârcĭuma Ştefuluĭ.

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice când e vorba de vre-o cârcĭumă vestită.
Cocorul e o comună în judeţul Argeş, unde sĕ fac maĭ multe bîlcĭurĭ anuale.

COGĂLNICEANU

* △

13263 **Doĭ-spre-ḑece cocostîrcĭ pe casa luĭ Cogălniceanu.**

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭŭ.*

* △

Opt-spre-ḑece cocostîrcĭ pe casele Cogălniceanuluĭ.

I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.* — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭŭ.*

Când cine-va e bét tare de i se încurcă limba în gură, atuncĭ alțiĭ ca să rîdă de el îĭ dice: «Haĭ, ĭa di repede: *doĭ-spre cocostîrcĭ*....» și cel bét dacă nu póte dice, atuncĭ ceĭ-l-alțĭ rîd de se prăpădesc.

CODRÉN

13264 **Cincĭ Tătarĭ de Crimea ajung maĭ mult de cât dece de Budgĭac; și cincĭ Moldovenĭ maĭ mult de cât dece Tătarĭ de Crimea; éră cincĭ Codrenĭ [1]) bat dece Moldovenĭ.**

DIM. CANTEMIR, *Ist. Moldav.* p. 135.

Cincĭ Tătarĭ de Crim plătesc maĭ mult de cât dece de Bugeac; și cincĭ Moldovenĭ biruĭesc pe dece Tătarĭ de Crim; ear cincĭ Codrenĭ, adică Thighicenĭ, bat pe dece Moldovenĭ.

BARONZI, p. 59. — HINȚESCU, p 185.

Arată vitejia proverbială a Codrenilor.

«A treĭa (republică în Moldova) este Tighecĭul, în ținutul Fălciilor, o pădure situată la confinele Tatarilor din Budgĭac. Cel maĭ tare propugnaclu al Moldavieĭ între Prut și Basarabia. Locuitoriĭ daŭ Domnuluĭ un mic tribut pe an. Eĭ toțĭ sunt călărețĭ, și, maĭ de mult, eraŭ la numĕr până în opt miĭ de ómenĭ, ér astă-dĭ abia fac douĕ miĭ. In virtutea belică întrec pe toțĭ Moldoveniĭ, în cât se dice și astă-dĭ despre eĭ proverbul: *Cincĭ Tătarĭ de Crimea ajung maĭ mult de cât dece de Budgĭac; și cincĭ Moldovenĭ maĭ mult de cât dece Tătarĭ de Crimea; éră cincĭ Codrenĭ* (așa se numesc Tighecĭaniĭ în Moldavia), *bat dece Moldovenĭ*». — D. CANTEMIR, p. 135.

Alt codru, dincolo de Prut, la marginile Basarabieĭ, ce se chĭémă Tighecĭu, coprinde în lăuntru maĭ la treĭ-decĭ de milĭare italiene, și este pentru Moldovenĭ apĕrarea cea maĭ tare contra Sciților, carĭ de multe orĭ o aŭ atacat, dar nicĭ odată o aŭ luat-o. Copaciĭ de și sunt fórte înalțĭ, dar așa sunt de deșĭ, încât nicĭ un pedestru nu poate să străbată, fără numaĭ pe potecĭ carĭ sunt sciute numaĭ de locuitorĭ. Maĭ înainte se numĕrà pe acolo peste 12 miĭ de locuitorĭ, carĭ eraŭ ostașiĭ ceĭ maĭ vitejĭ în tótă Moldova, éră acum după resbelele și căderile cele multe de abĭa aŭ rĕmas douĕ miĭ. Aceștĭ ómenĭ aŭ cu Tătariĭ megieșĭ de la Budgĭac, o învoĭélă, că pre tot anul să le dé o sumă de grindĭ, pentru că, în Basarabia, maĭ tot-dé-una este lipsă de

lemn. Acéstă învoélă o păzesc şi până în ḑioa de astăḑĭ fórte. Éră când Tătariĭ voĭesc să calce preste tocmélă şi să ĭéa lemn maĭ mult, care de multe orĭ se şi întîmplă, atuncĭ locuitoriĭ se apĕră cu mâna într'armată, şi de multe orĭ înving pe Tătarĭ.» — DIM. CANTEMIR, *Descr. Mold.* p. 30.

COLŢEA

13265 * Cât turnul Colţiĭ (Colţea).

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 55. — IONESCU-GION, *Ist. Bucur.* p. 181. — L. ŞĂÏNEANU, *Rev. Ist.* II, p. 679.

Cât Colţea de mare.

A. PANN, I. p. 53.—S. I. GROSSMANN, *Dict.* p. 248.

Adică mare, nalt.

«Nalt *cât turnu Colţeĭ.*»
«Indrugă la laude *cât turnu Colţeĭ.*»
«Minciună *cât Colţea* de mare.»

«Unul dintr'aceştĭ Colţea din secolul XVII a zidit biserica de lemn care se afla «de la tîrgul de sus înainte» cum ḑic documentele. Ba chĭar sunt documentele de la Şerban-Vodă Cantacuzino carĭ preciséză lucrul şi scriŭ: biserica luĭ Colţea clucerul. Pe fiul acestuĭa anume Radu Colţea îl numesce la 1707 Mihaĭ Spătarul Cantacuzino «fericitul întru pomenire Radu Colţea.»

«Radu Colţea este fericit întru pomenire pentru că, împreună cu învĕţatul Spătar, a contribuit a se face de pétră biserica cea de lemn a luĭ Colţea Clucerul. Biserica a fost făcută înainte de 1715. La acéstă dată s'a făcut marele zid înconjurător şi s'a terminat Turnul Colţeĭ, nemurit de atuncĭ de Bucurescenĭ în locuţiunea aḑĭ din ce în ce maĭ puţin întebuinţată: «*înalt ca turnul Colţeĭ.*»

Sulzer ne spune că la facerea turnuluĭ aŭ lucrat soldaţiĭ Suedezĭ, carĭ rătăcĭaŭ prin Bucurescĭ după bătălia de la Pultava. La pórta cea mare, adaogă tot Sulzer, eraŭ zugrăviţĭ în îmbrăcăminte nemţească, doĭ soldaţĭ în mărime naturală.

Turnul Colţeĭ s'a dĕrîmat la 1802 Octobre 14, într'o Marţĭ la ora 7 din ḑi, adică la ora 1 p. m. când s'a surpat foişorul cu turnurile de jos şi cu un colţ de zid până în foişorul de piétră, şi aŭ dĕrîmat patru chiliĭ în rînd. Primejdia însă nu sa întîmplat căcĭ nu se afla nimenĭ în chiliĭ, fiind toţĭ la Vlădică Zigno.» — IONESCU-GION, *Ist. Bucur.* p. 180—181.

Resturile acestuĭ turn s'aŭ dat la pămînt la anul 1887,

*
13266 **A furat (vîndut) turnul Colțeĭ.**

Când ți se aruncă o învinuire de necredut.

Il a volé les tours de Notre-Dame.

Prov. Franc.

13267 **Clopotul Colțeĭ.**

Vatra (ziar) I, No. 10, p. 318.

Adică lucru netrebnic; nimic.

Clopotul din turnul Colțeĭ a fost așezat de spătarul Cantacuzino. Când s'a dĕrîmat turnul în 14 Septembrie 1802, în urma unuĭ cutremur de pămînt, clopotul cădênd din turn s'a știrbit și a stat în grădina spitaluĭ până la 1843 când veni în țéră Domnul Știrbeĭ. Atuncĭ clopotul a fost ridicat în turn, și l'a tras, știrbit cum erà, în onórea primuluĭ Domn ales, fără să fie impus de Turcĭ. In urmă clopotul a fost iarășĭ scoborît. Adĭ clopotul zace trântit în grădina Primărieĭ și ajuns proverbial, ca un lucru netrebnic.

Audĭ prin mahalalele Bucurescilor.

— Ce avere o fi avênd Nae a luĭ nea Dumitrache?

— Avere? *Clopotul Colțeĭ.*

— Ce a dat jupân Alecu, zestre feteĭ sale?

— *Clopotul Colțeĭ.*

— Ce ți-a venit moștenire după rĕposatul unchĭu-tĕŭ?

— *Clopotul Colțeĭ.*

CONSTANTIN

* △
13268 **Dine, Dine, Constantine,**
Intórce-te 'ndĕrĕt la mine.

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice în potida femeilor părăsite de amanțiĭ lor.

CONSTANTINOPOL

CORNI

* △
13269 **De la Corni până la Măcişenĭ să nu credĭ pe Dumnedeŭ.**

E. I. Patriciu, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Cleni.*

A se vedé înţelesul şi origina la No. 13258.
Măcişenĭ, sat în judeţul Covurluĭu, forméză o comună cu Corni şi Urlesci.

CORNU-CAPRIĬ

* △
13270 **Par'că fulgeră la Cornul-Capriĭ.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Când unul vorbesce urît.

COSÎNZÉNA

* △
13271 **Cosînzéna.**

P. Ispirescu, *Leg.* p. 23. — L. Şăĭneanu, *Dicţ.* p. 223.

Idealul frumuseţeĭ femeescĭ.
In credinţele populare Iléna Cosînzéna este o dînă fecĭóră, cu pĕrul de aur, avênd Sórele ca frate.

«*Iléna Sînziana,* cosiţă de aur, câmpul înverdesce, florile 'nfloresce.» P. Ispirescu.
«*Iléna Cosînzéna,* din cosiţă flórea 'ĭ cântă, nouĕ împĕraţĭ ascultă.» P. M. *Conv. Liter.*

COSTACHE

* △
13272 **Beleaua luĭ Costache o trage Iordache.**

Al. Vasiliŭ, *înv. c. Tătăraşĭ,*

Când face un Român vre-o poznă óre-care și pățesce saŭ trage altul pentru dînsul.

COTEA

13273 **Până dă peste Cotea.**

Gr. Jipescu, *Opinc.* p. 31.

Până dă de belea, de bucluc, peste dracu.

«Da, de! rumânu'ĭ tot rumân. Dĕ carte fuge, fuge dĕ bine și dé la mină, *până dă peste Cotea.*» — Gr. Jipescu.

COVEĬ

* △

13274 **A învĕțat carte**
Pe departe,
Și condeĭ
Pe la Coveĭ,
Și plaĭvas
Pe la Islaz,

St. Tuțescu, *înv. c. Catanele, j. Dolj*

Vedĭ *Carte.*

Acelaș înțeles ca la No. 11435.
Coveĭ este un sat în comuna Catanele, jud. Dolj; Islaz, un port destul de însemnat în jud. Romanațĭ.

COZIA

* △

13275 **Dacă la Cozia pică la Bistrița plouĕ.**

T. Bălășel, *înv. c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ O suferință, o nenorocire se resimte și maĭ departe.
2⁰ Dacă unul nu-și póte satisface poftele, altul n'are ce mâncà.
3⁰ Arată starea de ruină în care zac maĭ tóte mônăstirile din țéră.
Mânăstirea Cozia s'a numit în vechime *Nucet* după

care apoĭ şĭ-a primit numele de Cozia de la muntele *Cozia* ce se află în jud. Argeş, peste Olt şi anume în dreptul mônăstireĭ.

Cozia este un cuvînt slav, şi însemnéză Căprióră. Veḑĭ la cuvîntul *Cozac*.

Acéstă mônăstire este zidită de Voevodul ţěreĭ Româneştĭ: Mircea cel Bětrân, supranumit cel Mare, la anul 1386. Ea este zidită pe temelia uneĭ alte biserici ridicată de moşul luĭ Mircea: Radu-Negru (Tugomir Basarab).

Legenda spune că odată Mircea, fiind bătut de Ungurĭ, se culcă şi adormi amărît în sufletul sěŭ, chiar pe locul unde aḑĭ e mônăstirea. El věḑu în vis icóna sfinteĭ Treimĭ, care-ĭ grăi să mérgă din noŭ împotriva Ungurilor pe care-ĭ va bate, cu condiţiune ca în urmă să zidéscă o biserică pe locul unde dórme acum. Mircea sculându-se din somn se încreḑu visuluĭ, făgădui că va zidi o biserică, şi ridică armele din noŭ contra Ungurilor pe care-ĭ bătu la muntele Paserea. Dup'acea puse de zidi o biserică mare şi frumósă, chiar pe locul unde visase, punênd altarul bisericeĭ pe locul unde i-se arĕtase icóna în vis. Mircea împresură biserica cu ziduri tarĭ, zidi case şi o dărui cu multe moşiĭ. Ast-fel Cozia deveni ca o cetate tare, de unde Mircea prin ómeniĭ sěĭ observa tóte mişcările Ungurilor.

Aci la Cozia Mircea înălţă un frumos foişor, care se păstréză până astă-ḑĭ. In acest foişor Mircea şedea de multe orĭ cu curteniĭ sěĭ de ospěta privind măreţia munţilor şi vitejia Oltuluĭ, care isbea şi isbeşce neîncetat cu valurile sale zidurile Cozieĭ!

In biserica cea mare se păstréză mormîntul Voevoduluĭ Mircea Cel Bětrân, sub douě marĭ lespeḑĭ, pe care abia se póte citi cuvîntul «*Mircea*» restul înscripţieĭ fiind cu totul ştérsă. Tot în acéstă biserică se află mormîntul călugăriţeĭ Teofana, muma luĭ Mihaĭ Vitézul, care pe mirenie se numeà Teodora. Pe pétra de pre acest mormînt se află următórea inscripţie:

«*Prestăvită raba Bojii (Adormit róba luĭ D-ḑeŭ) călugăriţa Teofania, muma reposatuluĭ Mihail Voevod şi fie-sa Florica Dómnă şi fie sěŭ Nicolae Voevod Nevoie. Şi aŭ scris în ḑilele luĭ Iw. Radu Voevod lét 7114*».

In acéstă biserică avem urmĕtórele chipurĭ zugrăvite pe pereţĭ:

1) Mircea Voevod, ctitor jivonacealuiĭ sfeteĭ Troiţe (fundatorul începĕtóreĭ de viaţă sfinteĭ Treimĭ).

2) Mihaĭ Voevod (fiul luĭ Mircea).

4) Jupana Păuna.
5) Jupân Șerban Cantacuzino velicăĭ nacélnic (mare căpetenie a reparațieĭ).

Ceva maĭ departe, și în afară de zidurile mônăstiriĭ Cozia, se află biserica numită Bolnița, zidită de Petru Cercel, fratele luĭ Mihaĭ Vitézul, la anul 1584.

Aci se află înmormîntat Marcu Vodă, fiul sĕŭ.

In acéstă biserică, zidită în stil bizantin din cărămidă ne-tencuită, se află urmĕtórele portrete.

1) Petru Voevod.
2) Marco Voevod.
3) Rucsanda (dómna luĭ Petru).
4) Zamfira fica lor.
5) Mircea Voevod.
6) Mihaĭ Voevod.
7) Jupan Stroe velicăĭ spătar.

Mônăstirea Cozia a fost martoră a multor evenimente istorice și mult sânge s'a maĭ vĕrsat în zidurile eĭ.

Așa la 1739, când cu rĕsboiul dintre Turcĭ și Nemțĭ, Turciĭ pătrunseră în Cozia, jefuiră și luară în robie multe familiĭ boerescĭ care se aflaŭ adăpostite aci, între care și familia Jienilor.

La 1788, Turciĭ, ajutațĭ de armata română sub comanda luĭ Nicolae Mavrogheni Vodă, bătură la Cozia pe Nemțĭ, comandațĭ de prințul Coburg. In anul 1821, după uciderea luĭ Tudor Vladimirescu, eteriștiĭ luĭ Ipsilante fiind bătuțĭ la Drăgășanĭ, la Zăvidenĭ, fură urmărițĭ până la Cozia unde se închiseră în numĕr de 400. Turciĭ după ce aŭ pătruns în năuntru, îĭ trecură pe toțĭ prin ascuțișul săbieĭ, scóseră ochiĭ sfinților, profanară mormintele luĭ Mircea și a celor l'alțĭ, credênd că vor găsi aci comorĭ ascunse și deteră foc mônăstireĭ, prădând și jefuind totul

13276 *△ **Cât muntele Coziĭ!**

T. Bălășel, *înv. c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ Adecă nicĭ odată.
2⁰ Arată ceva fórte mare.

13277 *△ **A se audi cât clopotul Coziĭ.**

T. Bălășel, *înv. c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

LEGENDĂ

Când a zidit Mircea Vodă mônăstirea Cozia a hotărît să-ĭ dăruiéscă multe moşiĭ frumóse şi marĭ.

Aşa Mircea Vodă puse de-ĭ turnă un clopot, mare cât o clae de fîn, şi-l aşeḑă ca să-l tragă, şi până unde s'o auḑi ramĕtul clopotuluĭ, până acolo să fie stăpână mônăstirea.

Dar, veḑĭ voia luĭ Dumneḑeŭ nu fu aşa. El nu vru să robéscă la mônastire atâta sumedenie de lume. D'aia, când vrură să tragă clopotul, n'apucară să'l misce bine şi clopotul, hop! scăpă în Olt şi să îngropă în nisip şi în apă, de nu se vĕḑu.

Şi a pus Mircea Vodă multă lume să încerce să scóţă clopotul, dar nimic n'a folosit, ĭ-a fost cazna de géba, căcĭ în Olt a rĕmas până în ḑina de aḑĭ, dór tórtele ci-că i-se maĭ vĕd pĕ vreme de secetă, când Oltul scade.

COZIANU

* △

13278 **A trage Cozianu.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

A bate vêntu de la Nord.

În părţile din préjma oraşuluĭ Rîmnicu-Vâlcea, şi anume în comunele de la sudul mônăstireĭ Cozia, vîntul de la Nord se numesce *Cozianu* fiind-că vine spre muntele Cozia. Aşa că locuţiunea: «*A trage cozianu*» este întrebuinţată numaĭ în prejurul oraşuluĭ Rîmniculuĭ-Vâlcea.

CRAĬOVA

13279 **Bate toba în Moldova**
Şi s'aude la Craĭova.

B. P. HĂŞDĔU, *Etym. Magn.*, p. 2728.

* △

Bate toba la Craĭova
De s'aude în Moldova.

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Arată lăţirea repede a uneĭ veste.

Acest proverb reamintesce resunetul invasiunelor tătărescĭ, saŭ maĭ în urmă rusescĭ, de câte orĭ duşmanul

CRAĬOVÉN

*
13280 A fi Craĭovén.

G. Coşbuc, *Epoca*, febr. 1898.

A fi beţiv. Joc de cuvinte cu vorbe: craĭ.

CREMENE

* △
13281 Umblă ca în satul luĭ Cremene.

D-na E. Sevastos, p. 37. — G. Onişor, *prof. c. Zorlenĭ, j. Tutova.*

* △
A fi în tîrgul luĭ Cremene.

K. A. Zamfirescu-Diacon, *înv. Ştiubienĭĭ, j. Dorohoĭ.*

Satu luĭ Cremene.

V. Alexandri, *Teatru,* p. 693.

Satu luĭ Cremene, fără cânĭ şi fără jitarĭ.

V. Alexandri, *Teatr.*, p. 47.

Ca în satu luĭ Cremene.

V. Alexandri, *Teatr.* p. 62 & 1469.

*△
Par'că'ĭ în ţéra luĭ Cremene.

E. D. Patriciŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭŭ.*

Veḑĭ *Sat.*

Umblă cum îĭ place, fără grijă şi fără frică de nimenĭ.

«Te primblĭ prin sat fără bĕţ, *ca în satu luĭ Cremene*». — V. Alexandri, *Teatr.* p. 62.

«— Dacă strîg în sat: Haĭ! la culesu popuşoĭuluĭ mĕ! eĭ îmĭ rĕspund: du-te draculuĭ pomană mĕ!

«— Care vra să ḑică satu ista 'ĭ bine numit *satu luĭ Cremene.*» — V. Alexandri, *Teatr.*, p. 693.

C'est la cour du roi Pétaud

Prov. Franc.

13282 **Mănâncă ca în tîrgul luĭ Cremene.**

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 63.

Se dice celuĭ care, stând la masă în mijlocul maí multora, mănâncă singur fără să poftéscă şi pe ceĭ de faţă.

«Era o dată o babă şi un moşnég. Baba aveà o găină şi moşnégul un cocoş. Găina babeĭ se oua de câte două orĭ pe fie-care di, şi baba mânca o mulţime de ouě, ĭar moşnéguluĭ nu'ĭ da nicĭ unul. Moşnégul într'o di perdu răbdarea şi dise:
«Měĭ babă, *mănâncĭ ca în tîrgul luĭ Cremene.* Ia dă-mĭ şi mie nisce ouě, ca să-mĭ prind pofta măcar». — I. CREANGĂ.

CRESU

13283 ⁂ ☐ **Cresu.**

L. ŞĂINEANU, *Dicţ.* p. 230.

Vedĭ *Criş.*

Om putred de bogat.

C'est un Crésus.

Prov. Franc.

CRIM

Vedĭ *Codrén.*

CRIŞ

13284 **A fi bogat ca Criş.**

A. DE CIHAC, II, p. 83. — V. ALEXANDRI, *Teatr.* p. 712.

Vedĭ *Cresu.*

Acelaş înţeles ca la No. 13283.

13285 **Crişu (el).**

V. ALEXANDRI, *Teatr.* p. 45. 577. 736. 743. 813. 842. 843. 912. 1292.

1⁰ Acelaş înţeles ca la No. 13283.

— Averea mea sĕ suĭe la 10000 # venit.
« - *Crișu el.*

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 577.

2⁰ Om voĭnic.
Cu acelaș înțeles, Românul întrebuințéză cuvîntul *crișan.*

«Ce 'n colo 'n colo, dĕ la unirea luĭ Cuza, deliŭ și *crișan*». — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 140.

3⁰ Adică șiret, pehlivan.

«Am făcut'o pe Lucsița să priméscă. S'a cam fasolit la început, dar, la sfîrșit, s'a îmblânḑit ca o meĭóră, și mĭ-a dat mâna s'o sărut. Am sărutat'o dincolo de cot... *Crișu că!*» — V. ALEXANDRI, *Teatr.* p. 813.

CUCOVA

Veḑĭ *Chichira.*

CULA

* △
13286 **Fuge Cula, da nu spune vina.**

V. SALA, *dasc. c. Negru, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Pentru cel care nu vré să se recunóscă vinovat.
Cula, adică Nicolae, Niculae.

CUNDURI

*
13287 **Çe azore aĭ trî pórte al Cunduri că e ne-arnită ?**[1]

C. IONESCU, *prof. c. Nevésta, Macedonĭa.*

Ce'ți pasă ție de un lucru străin, care nu te privesce. Pentru ce să'l criticĭ?

---

[1] Ce zor aĭ daca pórta luĭ Cunduri e ne-măturată?

CUNIŢCHIE.

13288 **Iérna luĭ Cuniţchie.**

NIC. COSTIN, *Let. Mold.*, II, p. 30.

Vedĭ *Barnovski.*

Pentru o ĭérnă grea.

«Norocul ţĕreĭ s'a tîmplat, că aŭ cădut ĭérna fórte mare, cât se pomenesce *ĭérna luĭ Cuniţchie*, şi mulţi s'aŭ înnecat în Prut, fugind de Tătarĭ ca să scape; unde sosĭaŭ la Prut, acolo săriaŭ din mal, şi daŭ sărind din mal cu cal cu tot, şi aşa perĭaŭ». — N. COSTIN.

Acel Cuniţchie era hatmanul Cazacilor, şi comanda óstea căzăcéscă şi cea moldovenéscă în luptele de la Câşla, Tobac şi Vălcănescĭ, împotriva Tătarilor, sub domnia luĭ Duca-Vodă.

CUREA

✻ △
13289 **Curea spătaru,**
Neagoe văcaru.

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Gheorghe.*

Sĕ dice în glumă celuĭ ce te întrébă cine a făcut cutare saŭ cutare lucru.

«— Cine trecu p'aci?
«— *Curea spătaru, Neagoe văcaru*

CURTEA-ARSĂ

Vedĭ *Craĭu.*

13290 **Craĭu de Curtea-Arsă**

IONESCU-GION, *Ist. Buc.* p. 128.

A se vedé No. 9913.

CURTEA-VECHE

* △
13291 **Craĭu de Curtea Veche.**

BARONZI, p. 44. — *Vatra*, I, No. 2. — *Albina*, II, No. 3, p. 85. — IONNESCU-GION, *Ist. Buc.* p. 125.

A se vedé No. 9912.

CURUNSEBEȘ

Vedĭ *Caransebeș*.

CUZA

* △
13292 **L'a ras cu briciŭ luĭ Cuza.**

I. TEODORESCU, *înv. c. Cotîrgaș, j. Suciava*.

Vedĭ *a Rade*.

1⁰ Adică cu un briciŭ ne-tăĭos.
2⁰ L'a ras bine, l'a potcovit.

* △
13293 **Când era Cuza**
Ardea focul și spuza.

T. BĂLĂȘEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea*.

Se ḑice arĕtând fĭerberea ce domneà în țéră, în timpul luĭ Cuza.

Poporul ḑice:

Când era Ghica,
Sĕ sburleà pĕru și chica;
Când era Știrbeĭ
Araĭ unde vreaĭ;
Când era Cuza
Ardeà focul și spuza;
De când cu Carol întâĭŭ,
N'are lumea căpĕtâĭŭ.

Poporul pomenesce cu multă sfințenie numele luĭ Cuza. Adese-orĭ se aude în popor: «Sfinte să fie ósele Domnuluĭ Cuza! El ne-a scăpat de clacă și robie. Bogda-proste Domnuluĭ Cuza, am casa mea, grădina mea, am țarina mea. Dacă îmĭ plătesc dăjdiile guvernuluĭ fac ce vreáŭ!»

13294 * Ocaua luĭ Cuza.

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Adică oca mare, nu ca cea de astă-dĭ.

«'I-a dat *cu ocaua luĭ Cuza*, adică mult».

13295 * △ A fi Cuza.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ A fi om mare, de ném.
2⁰ A nu 'ĭ fi témă de nimenĭ.

DAMOCLE

13296 □ Sabia luĭ Damocle.

L. ŞĂÏNEANU, *Dicţ.* p. 245.

Pericol iminent în mijlocul uneĭ prosperităţĭ aparente.

L'épée de Damoclès.

Prov. Franc.

DAN

13297 Dan, Dănişor, care mestică mămăliga 'n ulcĭor, o mestică cu fusu şi o scóte cu spiţelnicu.

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 127.

Pentru cel prost.

13298 △ Ş'aşa măre, vere, frate,
Numaĭ Dan n'avu dreptate.

GR. JIPESCU, *Rĕur. Oraş.*, p 271. 273. & 275.

Când nu potĭ căpĕta de nicăerĭ dreptate.

DĂNILĂ

13299 **Dănilă.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1357. 1728.

1⁰ Om darnic.

Joc de cuvinte de la *a da, darnic*; în acelaș mod s'aŭ creat numele propriĭ: Gerilă, Setilă, Sgârcilă, etc.

«Mare minune Dómne! cum s'a prefăcut de șése lunĭ; de unde era Sgârcilă, s'a prefăcut *Dănilă.*» — V. ALEXANDRI, *Teatr.* p. 1728.

2⁰ Un prost.

«Pare-mi-se că écă un *Dănilă.*» — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1357.

DAVID

Vedĭ *Cap. XII, c. Saul.*

DEDEA

Vedĭ *Cap. XII, c. Dedea.*

DEDU-IVAN

13300 * △ **A fi Dedu-Ivan.**

L. ȘĂĬNEANU, *Dicț.* p. 251. — T. BĂLĂȘEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi prost peste fire; a fi nepriceput în tóte.

SNÓVĂ

Odată o cétă de Bulgarĭ, în frunte cu Dedu-Ivan, plecară să se plimbe pe un câmp frumos. Tot mergênd eĭ așa pe câmp se întîlniră cu un epure. Bulgariĭ se luară după el, dar epurile dete fuga într'un tufiriș și îĭ perdură urma.

Cum să facă eĭ, cum să drégă să pue mâna pe epure? Și începură a se cĭorcovi. Dar Dedu-Ivan, ca cel maĭ cu cap le dise: stațĭ, mĕ băețĭ, să vĕ învĕț eŭ cum să găsim epurele. Haĭ a casă să ne luăm tîrnăcópele și să venim să scótem tufele din pămînt și atuncĭ epurele rĕmâne în câmp și-l luăm ca din strachină!

Bravo! răspunseră copiiĭ, să trăiéscă Dedu-Ivan!

Şi o raseră toţĭ de fuga a casă de-şĭ luară tîrnăcópele. Şi aşa cu tîrnăcópele la spinare, o porniră la câmp, să scóţă tufirişul din pămînt, ca să prindă epurile. Pe drum, unul din băeţĭ începu a se lăuda că tîrnăcopu luĭ e maĭ ascuţit ca al altuia. Altu că e maĭ ascuţit al luĭ, şi aşa maĭ departe, aşa că se luară toţĭ la cértă, ţinênd fie-care că tîrnăcopul luĭ e maĭ ascuţit ca al tuturor. Era cât p'aci să se încaere şi să-şĭ dea unu altuia cu tîrnăcópele în cap. Tocmaĭ atuncĭ aduse Dumnedeŭ un bĭet de popă. Trecea p'acolo călare c'o ĭépă cu mânzu după ea.

«Ce faceţĭ băeţĭ aci? Ce pĕcatele aveţĭ de staţĭ să vĕ daţĭ cu tîrnăcópele în cap.

Nu-mĭ spuneţĭ mie să vĕ împac eŭ?

Şi-ĭ spuseră popiĭ, băeţiĭ Bulgarĭ, tótă tărăşenia de la cap până la sfîrşit.

După ce isprăviră de spus popa le dise cu glas dulce: «şi numaĭ d'atâta lucru vĕ certaţĭ, tată? Apăĭ asta e lucru lesne de împăcat. Ia scóteţĭ toţĭ tîrnăcópele din códe şi le băgaţĭ colea în desagĭ la mine şi eŭ să fug cu ĭapa, cât oĭ putea, şi tîrnăcopu, ĕl d'o fi maĭ ascuţit taĭe desagiĭ şi cade jos, şi atuncĭ se vede care e maĭ ascuţit.»

«Aşa să facem rĕspunseră bucuroşĭ Bulgariĭ! şi umplură desagiĭ popiĭ de tîrnăcópe.

Popa se puse pe fugă cu ĭapa şi se duse, se tot duse până nu se maĭ vĕdu şi îndĕrĕt cu tîrnăcópele nu s'a maĭ întors nicĭ până în diua de adĭ!

Şi Bulgariĭ rĕmaseră cu buzele umflate ca nisce bătuţĭ de Dumnezeŭ!

Dar cum face, cum drege, că rĕmâne mânzu ĭepi încurcat în nişte tufe, şi Bulgariĭ îl prinseră şi se sfătuiră cum să-l omóre, ca să rĕmâe popa păgubaş de mânz. Dar cum să-l omóre? Nu plesnea capu pe nicĭ un Bulgar la asta!

Tot Dedu-Ivan, sireacu! ca ĕl maĭ cu cap îĭ învĕţă şi aci: sciţĭ, mĕ, cum să-l omorîm?

«Cum? întrebară cu gurile căscate flăcăiĭ.

Lucru lesne, rĕspunse Dedu-Ivan, haĭ să ne desbrăcăm toţĭ de tóte ce sunt pe noĭ şi să le punem pe mânz, ca să móră turtit subt ele.

Bravo! Dumnezeŭ să lungéscă dilele luĭ Dedu-Ivan, réspunseră flăcăiĭ desbrăcându-se de haĭne!

Şi aşa încărcară mânzu popiĭ de haĭne, legându-le bine frumos pe el. Când îĭ deteră drumul, mânzul o şterse după ĭapă cu haĭne cu tot şi eĭ rĕmaseră în cămăşile cu care eşiseră din mă-sa!

«Ptiŭ! la dracu! dise Dedu-Ivan, vedĭ măăăăă! se duse mânzu! dacă maĭ puném şi izmenele mele îl doborà şi mureà turtit!

Apoĭ de ce nu le puseşĭ mĕ? fireaĭ al draculuĭ şi afurisit cu tivga ta? rĕspunseră toţĭ Bulgariĭ şi poc! poc! toţĭ câte o códă de tîrnăcop în capu luĭ Dedu-Ivan; îl învĕţaseră minte să spue şi pe lumea aĭ-l-altă.

Şi aşa Dedu-Ivan rĕmase acolo ca să-l cânte clóncele!

D'atuncĭ rĕmase vorba: eştĭ cu minte ca Dedu-Ivan!»

DÉLU-MARE

13301 Vinu de la Délu-Mare
Când beţĭ, căcĭula vĕ sare.

G. Dem. Teodorescu, *Poes. Pop*

Arată bunătatea și tăria vinurilor din aceste podgoriĭ vestite, din județul Prahova.

DÉLU-MITROPOLIEĬ

13302 * **Délul Mitropolieĭ e mare.**

I. ARBORE, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Așa spune cine-va când se supĕră pe un altul.
Se maĭ dice: «*Dacă eștĭ supĕrat dă-te de treĭ orĭ peste cap, și 'țĭ va trece.*» De aci s'a născut dicerea de maĭ sus.

13303 * **A urca Délul Mitropolieĭ.**

P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 44 & 48.

A cere despărțenia, desfacerea căsătorieĭ.
Inainte despărțeniile se pronunțaŭ de Mitropolit, cununiile fiind un act cu totul religios.

DÉLU MUĬERIĬ

13304 * △ **Bate vîntul din Délu Muĭeriĭ.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Délu Muĭeriĭ se află în județul Dolj, și pentru că, orĭ de câte orĭ în timpul erneĭ bate vîntul de acolo, trebue să ningă, fiind direcția vîntuluĭ băltăreț, a rĕmas dicerea, pe care locuitoriĭ din partea loculuĭ o întrebuințéză când vĕd pe cine-va vorbind cu folos.

DESPA

13305 * △ **A fi Despa.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Despina.*

Sĕ dice celor ce 'șĭ ĭeaŭ aere de cocóne marĭ, pretindênd să te porțĭ cu ele ca și când ar fi cine scie de ce

«Că n'aĭ fi tu Despă! Par'că eştĭ Despă!» dicerĭ ce se aud fórte des prin poporul din judeţul Vâlcea.

* △

13306 A şedé ca Despa.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice celor ce se ruşinéză de muncă, pretindênd să li se dé tóte pe d'a gata.

DESPINA

Vedĭ *Dospina.*

DÎMBOVIŢA

Diaconul PAUL DE ALEPPO în descrierea călĕtorieĭ luĭ Macarie, patriarhuluĭ Antiohieĭ, prin ţĕrile române în secolul al şépte-spre-decelea dice :

«Bucurescĭ sunt fórte marĭ. Acum câţĭ-va anĭ eĭ conţinea maĭ mult de şése miĭ de case; aŭ patru-decĭ de bisericĭ şi monăstirĭ, ĭar *faĭmósa gârla Dîmboviţa* trece prin mijlocul lor.»

In A. DEL CHIARO, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia,* citim la pagina 9 şi urmĕtórele:

«E' Bucoresti di forma quasi rotonda ; il suo circuito è certamente, assai grande; il numero però degli Abitanti non corrisponde alla grandezza del luogo, perchè le Case vi sono rare e tutte in isola, avendo ogni Casa il suo Cortile con Cucina, e Stalla ; e separatamente il Suo Orto con diversi Alberi di frutta, il che rende una vista assai gioconda e dilettevole. Non è però, che talvolta anche à miei giorni, non vi si sieno contati da 50000 Abitanti. Non vi sono fontane, e quei pochi pozzi hanno l'acqua assai grossa, e cattiva : a questo difetto però supplisce la *Dembovizza* (che in due rami annassia Bucoresti) le di cui acque riescono assai leggiere e salubri. Ha questo Fiume la sua origine da' Monti di Rucchar presso a' Confini della Transilvania, e le acque sue cristalline che vanno innassiando le radici di quei Monti, producono saporitissime Trote.»

*

13307 Dîmboviţa apă dulce,
Cine-o bé nu se maĭ duce.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 94. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 155. — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 666. — IONNESCU-GION, *Ist. Buc.*,

Arată în adevĕr bunătatea Ţĕriĭ Românescĭ, însemnând că ce străin vine aicĭ, nu sĕ maĭ duce înapoĭ, îndulcindu-se dĕ ea (GOLESCU).
Veḑĭ IONESCU, *Carte de Citire*, II, p. 277.

13308 Dîmboviţă, apă rece,
Cine-o bé de dor îĭ trece.

IONNESCU-GION, *Revista Nouă.*

Acelaş înţeles ca la No. 13307.

DINA

13309 * △ **Asară plecaĭ la Dina**
Şi mĕ 'ntîlniĭ la Catrina.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice în pofida celor ce aŭ amante multe.

DINU

Veḑĭ *Constantin.*

DIU

13310 * △ **A se face popă la Diĭ.**

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică a nu se face popă fiind prost. Sĕ ḑice celor proştĭ carĭ vor să se preoţéscă.
Se dà în vechime numele de Diu, oraşuluĭ Vidin.
Când vré să 'şĭ bată joc de vre-un aspirant la preoţie, doĭ inşĭ încep urmĕtorul dialog:
— Gheorghe sĕ face popă, mĕ!
— Unde?
— La Diĭ!
— Dar la dracu!

Diul a fost multă vreme fabrică de preoţĭ pentru mult încercata nóstră ţéră, cu deosebire pentru Oltenia. Pe acele vremurĭ erà destul să sciĭ pe din afară Tatăl Nostru orí Creḑu, şi eraĭ popă gata, daca nu te duceaĭ cu mâna gólă la Vlădica al Diuluĭ.

SNÓVĂ

I

Pe vremea de demult pe când sĕ făceà popiĭ la Diĭ, se strînseră maĭ mulţĭ inşĭ, care învĕţaseră câte un Tatăl nostru pe din afară şi care aveaŭ nişte barbe până la brîŭ. Făcură rost de ce va gălbiorĭ, încălecară pe caĭ şi o luară spre Diĭ. Ajungând aci, Dunărea erà mare şi nu se vedeà neam de luntre cu care să trécă la Diĭ. Ce să facă, ce se drégă; vorbiră ca ceĭ maĭ curagioşĭ să trécă înnot Dunărea şi ceĭ maĭ slabĭ de ingerĭ să rĕmâe cu caiĭ şi baniĭ să-ĭ dé celor de or trece Dunărea, ca să-ĭ dé Vlădicăĭ pe câte o carte de popie pe numele lor. Aşa făcură. Se aruncară în Dunăre şi trecură la Vlădica cu gălbioriĭ. Vlădica îĭ hirotonisi preoţĭ îndată, în schimbul galbinilor frumoşĭ. Ceĭ noĭ hirotonisiţĭ sărutând pólele Vlădicăĭ îĭ spuseră că maĭ sunt vre-o câţĭ-va peste Dunăre rĕmaşĭ la caĭ, dar baniĭ i-a trimes Vlădicăĭ ca să 'ĭ facă şi pe eĭ popĭ. Vlădica primi baniĭ şi ḑise: să fie şi ăia popĭ! şi cărţile de popie fură gata.

II

Un candidat la preoţie merse cu gălbioriĭ la Vlădica al Diuluĭ ca să 'l facă popă. Noul hirotonisit rugă apoĭ pe Vlădică să 'ĭ hirotonisécă popă şi pe măgarul sĕŭ, căcĭ pe măgar a intrat Hristos în Ierusalim. Vlădica se împotrivi. Atuncĭ popa întórse măgarul cu códa în spre Vlădica, făcêndu-se ca şi cum ar pleca. Vlădica băgă de sémă că la códa dobitoculuĭ era o pungă cu galbenĭ atîrnată. Iute întórse pe preot, şi pe loc îĭ făcu şi măgarul popă şi 'ĭ luă punga.

* △

13311 **De la Diĭ**
Şi pân' la Jiĭ.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice arĕtând un teritoriŭ întins, o distanţă lungă.

* △

13312 **Bate vîntul de la Diĭ.**

G I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

1⁰ Adică de la S-E; începutul iemeĭ, a gerurilor.

13313 ⁂ △ **A bate ca la Diĭ.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ Sĕ ḑice când lovescĭ în ce-va tare, resistent.
2⁰ Când baţĭ pe cine-va tare de bócă.

13314 ⁂ △ **A stà ca paşa al Diuluĭ.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Ruşciuc.*

Sĕ ḑice unuĭ om care face pe boeru, ne-muncind nimic, ne-turburându-se de ce-va.

13315 ⁂ △ **A fi ca Diul.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi tare, resistent.
Sĕ ḑice despre o casă bine zidită, despre o curte saŭ o grădină bine închisă, etc.

DOBRA

13316 ⁂ △ **Bate toba la Moldova,**
Se mărită doda Dobra.

T. BĂLĂŞEL, *c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice, în glumă, când se mărită vre-o fată bĕtrână şi urîtă, şi cu deosebire când se mărită vre-o vĕduvă.

13317 ⁂ △ **Bate toba la Moldava**
C'a murit mătuşa Dobra.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Hevĕscĭ, j. Ilfov.*

Când se face larmă mare pentru o mórte saŭ, într'un mod maĭ general, pentru o întîmplare de o mică însem-

* △
13318 A fi Dobra.

T. BĂLĂŞEL *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice uneĭ femeĭ grósă la corp, ne cĭoplită, şi aşa făcută că nu are nicĭ un vino 'n cóce.

DOBRE

* △
13319 E de ném mare şi are rude, în piaţă, pe Stan lăutarul şi Dobre cimpoerul.

G. BĂNULESCU, *înv c. Pucĭósa-Moţăenĭ, j. Dîmboviţa.*

Veḑĭ *Ném*

A se vedé înţelesurile de la No. 10394.

Il est gentilhomme, son père allait à la chasse avec un fouet.

Prov. Franc.

* △
13320 Dobre Caraşol
Care dă fuga prin pîrjol
Cu capu gol.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice, în glumă, celor ce'ĭ chémă cu numele de Dobre.

* △
13321 Arde Dobrea, nu sĕ teme;
Daca'ĭ spuĭ începe a geme.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Băltenĭ, j. Vâlcea.*

Pentru cel prost.

DOBROGÉN

* △
13322 Dobrogén Craĭ,
Baun ghinărar.

T. BĂLĂSEL, *preot, c. Bogdă-*

Sĕ dice unuĭ om care se laudă în vitejie, dar care e cam sărit din minţĭ.

* △
13323 **Haĭ, Dobrogénu!**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice unuĭ om voĭnic, corpolent. «*Haĭ Dobrogénu! Haĭ Dobrogéncă! Dobrogén, nu glume!*» sunt dicerĭ ce se aud fórte des în popor.

DOBRUŞA

* △
13324 **La Dobruşa**
Unde a perdut popa căldăruşa.

T. BĂLĂŞEL. *preot, c. Valea-Dobruşeĭ, j. Vâlcea.*

Arată reaua configuraţie topografică a valeĭ Dobruşeĭ, din judeţul Vâlcea; şi dicerea se întrebuinţéză aprópe exclusiv de locuitoriĭ după acéstă vale plină de cóste, rîpĭ, prăpăstiĭ, din care causă, cu deosebire în vremurĭ ploĭóse, abĭa sĕ póte pătrunde într'însa.

In vechime aceste locurĭ, spun bĕtrâniĭ, eraŭ acoperite cu pădurĭ seculare fórte anevoĭe de străbătut. Adĭ din acele pădurĭ abĭa a maĭ rĕmas nişte hiştégurĭ.

In gura văeĭ, într'o posiţie frumósă se găsesce o bisericuţă de lemn înălţată la anul 7300 (1792) dice-se de nişte Sêrbĭ ce şedeaŭ pe atuncĭ în acéstă localitate. In apropierea bisericuţeĭ, se spune de bătrânĭ că a fost un puţ în care a sărit o horă întrégă de fete şi neveste, de frica Turcilor, carĭ veniseră să le robéscă, chiar în diua de Paştĭ, când jucaŭ în horă.

In fundul văeĭ Dobruşa, cam la treĭ chilometriĭ de bisericuţa de lemn, se găsesce «schitul Dobruşa.» De cine e zidit acest schit, nu se póte sci cu precisiune, este însă probabil că acest schit e maĭ vechiŭ de cât Domnia luĭ Mihaĭ Vitézul.

Iată pisania ce se maĭ găsesce la acéstă biserică:

«*Acéstă sfântă şi dumnedeĭască biserică carele este hramu Vovedeniĭ hramu Măiceĭ preciste s'a găsit zidită din temelie de rĕposatul ctitor* [1]) *dar după întîmplările vremilor*

n'aŭ fost ajuns numiţiĭ cititorĭ ca să o înfrumuseţeze cu zugrăvitu încă şi stricat fiind s'aŭ prefăcut de Prea Sfinţia sa Părintele rĕposatu Ştefan episcopu Rîmnnicu şi s'a început a se zugrăvi în ḑilele prea blogocestivi Impĕrăteseĭ nóstre Ecaterina a tótă Rusia şi în ḑilele Prea sf. sale Kirio Kir Partenie episcopu Rîmnicu la leat 1771 şi s'a isprăvit de zugrăvit în ḑilele Prea sf. Părinteluĭ episcop Kiro Kir Kesarie al Nouluĭ Severin 1774 însă acéstă zugrăvélă este cu tótă cheltuĭala smeriţilor eromonahĭ Daniil şi a luĭ Dragomir ereu fiind la acéstă sfântă mônăstire egumen Isaia eromonah ot sfânta episcopie a Rîmnicu. 1774.»

Sub acéstă pisanie se găsesce scris tot de aceĭaşĭ mână:

«*Din puţin meşteşug ce am făcutam eŭ robul Dragomir luĭ ereŭ zugrav puţin ajutor Nicolae ereŭ erodiacon Rafail zugrav erodiacon Dumitraşco Petru ucenic şi calfă*».

Afară, pe peretele despre sud, se găsesc două cărămiḑĭ în zid puse în dungă, cu feţele în afară, pe care se găsesce următórele inscripţiĭ: «*Vecinică să fie pomenirea. Prefăcută şi înoită mônăstirea Ipiscupu Ilarion leat* ҂ЗСІ

«*Au fost ispravnic bĕtrânul Daniil ot Bistriţa leat* ҂ЗСЗ.

Un leat maĭ vechiŭ de cât cele din inscripţiĭ se găseşte pomelnicul bisericeĭ, şi anume leatul 7182=1674, când «*boeriĭ Bengeşciĭ*» aŭ închinat sfânta mônăstire metoh la sfânta Episcopie a Rîmniculuĭ. Un alt leat şi maĭ vechiŭ este leatul 7102 pus lângă figura ce represintă pe episcopul Ştefan zugrăvit în tinda bisericeĭ ca ctitor, adecă leatul 1594, când s'a prefăcut biserica.

Aşa dar acéstă biserică maĭ trăise o viaţă până la 1594.

In acéstă biserică avem portretele următorilor ctitorĭ:

1) Ştefan episcopul Rîmniculuĭ care a prefăcut mônăstirea.

2) Kesarie episcopul Rîmniculuĭ.

3) Partenie episcopul Rîmniculuĭ.

4) Daniil eromonah proegumen, ctitor de obşte.

5) Dragomir ereŭ ot Suteşti ctitor.

6) Isaia eromonah fiind egumen.

7) Alt Dragomir ereŭ.

8) Preda eriţa.

9) Neacşa eriţa.

10) Ilinca eriţa.

Inscripţia după clopotul bisericeĭ arată că e cumpĕrat de către *Isaia eremonah* şi *jupân Saru*.

Biserica este zidită din cărămidă netencuită cu mortar de var. Ea a avut douĕ turle, dar aŭ fost dărîmate căcĭ din

cauza greutățeĭ lor se crăpase zidul bisericeĭ. Ea a fost pardosită cu cărămiḑĭ marĭ patrate, din care se maĭ găsesc și aḑi.

LEGENDĂ

Dĕmult-dĕmult, în vremea veche într'o nópte o Dómnă cu treĭ copiĭ după ea, gonită de nisce vrășmașĭ, carĭ vreaŭ s'o omóre și pe ea și pe copiiĭ eĭ sĕ înfundă prin pădurile cele bĕtrâne care ereaŭ pe valea unde e aḑĭ biserica, ca să scape de la mórte și ea și copiiĭ eĭ. Ea merse și se opri tocmaĭ în locul unde este aḑĭ biserica. Aci eraŭ niște copacĭ cu hălăngĭ de aguḑi în eĭ, așa că dacă te suïaĭ în eĭ, nu te maĭ puteà vedea nimenea. Ea se opri aci, se rugă luĭ Dumneḑeŭ s'o scape de la mórte cu copiiĭ, că dacă o va scăpa va face o biserică chiar în locul acela. După ce se rugă luĭ Dumneḑeŭ cum sciu ea, se suï cu copiiĭ sus în copacĭ și se pitulă acolo în hălânga aguriḑarilor. Vrășmașiĭ care o căutaŭ s'o omóre veniră chiar până sub aceĭ copacĭ, dar nu o putură vedé. Și așa acea Dómnă scăpă cu viéță și ea și copiii eĭ. Ea puse atuncĭ de zidi, chĭar în locul unde scăpase, un altar de biserică. In colo n'a maĭ zidit nimic, căcĭ Dómna aïa fiind bĕtrână a murit, dar a lăsat la feciorĭ cu jurămînt ca eĭ să isprăvéscă biserica.

Așa aŭ făcut, că feciorii făcĕndu-se marĭ și aducĕndu-șĭ aminte de vorba mumeĭ lor, aŭ luat bănet mult, aŭ încălecat caiĭ și aŭ plecat să găséscă altaru zidit de mama lor și după multă strădanie l'aŭ aflat părăsit. Se spune din bĕtrânĭ că în acel altar crescuse un copăcel, care de treĭ orĭ ajunsese de boltă și se încovrigase îndĕrĕt, așa că se umpluse altarul și sub el o ursóĭcă fătase puiĭ.

Aceĭ fecĭorĭ aŭ pus de aŭ zidit apoĭ biserica deplin. Și fiind-că pe mama lor o chĭemase Dobra, aŭ ḑis bisericeĭ «*biserica Dobrușa*» de la care apoĭ s'a numit și pirîul și valea tot Dobrușa și *Dobrușa* a rĕmas până aḑĭ.

Legenda spune că biserica acea ĭar s'a prăpădit și a fost zidită de nisce călugărĭ, carĭ scăpaseră de robie tot pe valea Dobrușa.

Se cunósce chiar și aḑĭ locul unde a fost făcută și arsă cărămida din care s'a zidit acéstă mônăstire.

Chiliile care eraŭ împrejurul bisericeĭ s'aŭ distrus cu totul, abia se maĭ vĕd temeliile din pămînt. — «T. BALĂȘEL.

DOCHIA

13325 ⁘ △ **A fi baba Dochia.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ A fi bĕtrână peste fire.

2⁰ Sĕ ḑice și celuĭ ce e îmbrăcat în multe și gróse vestminte.

Următórea legendă, culésă în judeţul Vâlcea ne dă origina ḑicereĭ:

LEGENDĂ

A fost în vremea veche, de mult, de când minte nu se ţine, o babă bĕtrână-bĕtrână. Pe baba asta o chemà pe nume, «*Dochia*». Ea n'avea alt meşteşug în viaţa eĭ de cât ciobănia. Ea îşĭ aveà turma eĭ de oiţe, pe care le păşcea tótă vara prin plaĭurile munţilor căruntĭ. Aci ea şedea de cum se desghĭeţà ghieţurile şi se topeà zăpada, până începea să flocăe zăpada.

Baba asta era grozav de înţĕpată: ea nu cura óuĕ nimuluĭ în lume, ea nu scia ce e frica în lume. Mĕ rog, nu crescuse prin munţĭ cu urşiĭ cu lupiĭ şi cu câte alea tóte? O ţirişóră s'o fi supĕrat cum-va, şi era foc şi pîrjol de ea, de să păzască Dumneḑeŭ sfântu! nu maĭ aveaĭ ladă cu ea şi pace bună!

Ce-ĭ vin pantaralele o dată babiĭ, că se apucă la colţĭ cu Făurare şi Mărţişor; nu, că:

«Pe Făurar
«Să-l tragă prin găunar,
«Şi pe Mărţişor
«Să-l tragă prin curişor!»

Adecă, cum am ḑice maĭ pĕ limpede, îşĭ bătea joc de puterea ăstor dóuĕ lunĭ aspre: Făurar şi Mărţitor.

Bine, să ne tragĭ pe unde îţĭ place ţie, numaĭ să te ţie curelele, ḑiseră Făurar şi Mărţişor, şi haĭ să ne apucăm la voĭnicie, să vedem care pe care, că urma alege.

Haĭ la voĭnicie! ḑise baba Dochia. Cum se ḑise, să şi găti de luptă: îşĭ luă nóuĕ cojóce marĭ cĭobănescĭ şi se îmbrăcă cu tóte. Işĭ luă turma de oĭ şi se suì la munte.

Pe la Făurare
Când e geru tare.

Apoĭ ḑise către Făurar: haĭ, voĭnicule, slobóde-ţĭ săgeţile viforóse şi îngheţóse, să-ţĭ vĕḑ puterea; că, de unde nu, apoĭ sciĭ rĕmăşagul te trag prin găunar.

Se puse Făurare pe lucru, îşĭ adună tóte puterile şi sloboḑi în lume nisce gerurĭ de îngheţa óla la foc şi pasĕrea pica din sbor făcută tócă! Lemnele se despicaŭ, petrile crăpaŭ de atâta amar de ger!

Aşĭ! să-ĭ pese ceva adică, babeĭ Dochieĭ? Te-o feri sfântu! Ea nu se scârcĭuma de loc în cojócele eĭ marĭ şi flocóse. Şi sĕ resboi flăcăŭ Făurar cu baba Dochia cât îĭ plăcu, dar nu folosi nimic. Baba Dochia rĕmase tot baba Dochia: ţanţoşe şi îndrăcită, cum erà din nainte!

Trecuse Făurar maĭ tot şi baba Dochia întinse mâna prin cojóce luĭ Făurar, ḑicêndu-ĭ:

Heĭ! flăcăĭaş Făurar,
Te-am tras prin găunar!

Făurar puse códa între picĭóre, lăsă ochiĭ în jos de ruşine şi înghiţi gogemite nod.

Frate-sĕŭ Mărţişor, vĕḑêndu-l înruşinat de cotorónţa de babă, nu-l răbdă inima, merse la Făurar şi îĭ ḑise: să-mĭ fie cu ĭertăcĭune frate-meŭ:

Făurare
Că mĭ-eştĭ frate maĭ mare;
Dar n'a minţit ĕl d'a ḑis:
Dĕ mare, maĭ mare
Dar minte n'are.

Vĕḑ că doar treĭ ḑile ţĭ-a maĭ rĕmas si hodoróga aĭa de babă nicĭ

habar n'are de tine! Ție nu ți-e rușine, voinic ce te afli, să te înrușineze o cotorónță ca ea? Numaĭ prăpădi ale treĭ ḑile de ți-a rĕmas, că nu te tae capu ce să facĭ, dă-mi-le maĭ bine mie și aĭ să veḑĭ ce am să lucrez afurisiteĭ aleа de babe. De mi-o scăpă din mână să fiŭ câĭne în patru labe, auḑĭ tu?

Făurare numaĭ ḑise nicĭ cîrc! dete frate-sĕŭ Mărțișor ăle treĭ ḑile de-ĭ maĭ rĕmăsese și se trase la o parte, ca să vaḑă ce are să facă frate-sĕŭ.

Mărțișor luă ale treĭ ḑile de la frate-sĕŭ Făurar, și facu 31 de ḑile căcĭ până aci Făurar avea 31 de ḑile și Mărțișor 28.

Haĭ, babo, și cu mine, să vedem amîndoĭ cum om scóte-o la căpĕtâiŭ!

Numaĭ de cât, Mărțișor, sunt gata de luptă, dar să n'o scrintescĭ și tu ca frate-tĕŭ, că sciĭ prinsórea: Mărțișor te trag prin curișor.

Vrednică să fiĭ să mĕ tragĭ, numaĭ să te vedem, te maĭ lovesce chelia ca frate-meŭ Făurar?

Baba Dochia se găti de luptă și Mărțișor al nostru o porni în ḑiua dintâĭ cu o plóe strașnică, d'alea de te pătrunde până la óse, așa că făcu cojocu babeĭ ăl de d'asupra maĭ lung de cum era cu vre-o dóuĕ palme, îl făcu bórță de apă!

Baba Dochia ḑise rînjind: heĭ, flăcăĭaș Mărțișor, cu astea vreĭ tu să scapĭ de curișor? Câțĭ ca tine în pod la mine! Na, lapăd un cojoc, dar maĭ am opt cojóce tot unu și unu! Și baba pusă pe mărăcinĭ un cojoc.

A dóuă ḑi o porni tot cu plóïe. Și plouă și plouă, de socoteaĭ că s'a spart ceru, nu alt-ceva.

Baba Dochia pusă pe mărăcinĭ alt cojoc.

A treĭa ḑi tot plóe sdravănă.

Alt cojoc puse baba pe mărăcinĭ.

A patra ḑi plóe cu lapoviță.

Alt cojoc jos după baba.

A cincea, a șésea și a șaptea ḑi tot ploïe cu slótă dete Mărțișor.

Al cincelea, al șaselea și al șaptelea cojoc fură lĕpădate. Baba o sfecli și vĕḑu că s'a îngroșat gluma cu atâta prăpăd de ploïe.

A opta ḑi baba lĕpădă alt cojoc rĕmânĕnd doar cu unu.

A noua ḑi dete Mărțișor al nostru o zăpadă mare grozav și apoĭ lăsă un ger de plesneaŭ lemnele, de socoteaĭ, ce mânie Dumneḑeĭéscă o fi căḑut în lume!

Baba Dochia rĕmasă numaĭ într'un cojoc, răbdă, rabdă mereŭ până când o dată o rĕsbi cinstea și haitĭ! lĕpădă potcóvele și se făcu stan de pétră și ea și cățeaua eĭ și tóte câte avea. Și lumea spune că șade și acum încremenită în ăĭ pustiĭ de munțĭ.

Și așa a rîs dracu de cojocu babeĭ!

Mĭ-a învĕțat'o Mărțișor minte să se maĭ apuce și altă-dată la colțĭ.

După Dl Coșbuc numele de Dochia din acéstă legendă solară vine de la sfînta ce cade pe ḑiua de 1/14 Martie și adică S-ta Evdohia.

13326 * △ Baba Dochia își scutură cojócele.

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Când ninge în ḑilele *babelor*.

DOICIM

13327 * △ A fi Doĭcim.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice maĭ ales ómenilor slăbănogĭ carĭ 'şĭ fac vacul maĭ mult pe patul de mórte.

Doicim este titlul uneĭ balade poporane, culésă în judeţul Vâlcea de T. Bălăşel, şi care se află în colecţia luĭ V. Alexandri sub numele de Doncilă.

Acest Doicim fusese în vĭéţa luĭ tot bolnav. El atât de mult zăcuse în cât:

Ficaţiĭ 'ĭ putreḑise,
Maţele 'ĭ muceḑise,
Prin piele te sprevedeaĭ,
Dalbe óse de 'ĭ vedeaĭ

Şi aşa de rĕŭ îĭ putreḑise carnea în cât:

Unde făcea urma
Cădé bucăţica.

DOLOFEĬU

Veḑĭ *No. 3019.*

DOROFTEĬU

Veḑĭ *No. 3019.*

DOSPINA

13328 * △ A fi Dospina.

T. BĂLĂŞEL, *inv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Veḑĭ *Despina.*

Acelaş înţeles ca la No. 13305.

«*Că n'aĭ fi tu Dospina. Par'că aĭ fi Dospina*: ḑicerĭ ce se aud fórte în gura poporuluĭ din judeţul Vâlcea.

* △
13329 A şedé ca Dospina.

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaş înţeles ca la No. 13306.

DRĂGĂNESCU

* △
13330 Îl ĭubesc ca pe Drăgănescu, şi l'aş băgà de pĕr în sîn.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Petroşiţa, jud. Dîmboviţa.*

Vedĭ *Drag, Pĕr, Sîn.*

Când arată unul că nu ĭubesce pre cine-va.
Drăgănescu, este omul drăgăstos tutulor; vine de la cuvîntul *drag.*

DRĂGĂŞANĬ

* △
13331 La Drăgăşanĭ şi sfinţiĭ sunt cu nasurile roşiĭ.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Arată că în acéstă localitate sunt fórte mulţĭ beţivĭ.
Podgoriile Drăgăşanilor, în Vâlcea, sunt fórte întinse şi renumite pentru vinurile cele multe şi bune ce produc. Cu deosebire în aniĭ de belşug vinurile sunt pe tóte drumurile de bătae de joc. Toţĭ béŭ vin cu ólele în loc de apă şi fără nicĭ o socotélă. Sunt ómenĭ, în aceste părţĭ, carĭ dorm cu plosca cu vin la cap, din care béŭ peste nópte orĭ de câte-orĭ le vine sete. Sunt mulţĭ carĭ nicĭ nu maĭ béŭ apă când aŭ vin. Din causa beţieĭ părinţilor fórte mulţĭ copiĭ sĕ nasc epilepticĭ.

* △
13332 Să te păzéscă Dumneḑeŭ dĕ beţiviĭ dĕ la Drăgăşanĭ.

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

* △
13333 **Pe pod pe la Drăgăşanĭ
Tare 'mĭ fuge d'un târtan.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice evreilor în batjocură.

Acéstă locuţiune se póte esplica în felul următor: tómna, când e belşug de vinurĭ la Drăgăşanĭ, vin mulţĭ negustorĭ evreĭ de fac cumpĕrărĭ de vinurĭ şi se póte ca vr'unul din eĭ să fi supĕrat vr'un negustor român, care 'l-a dăruit pe evreŭ cu niscaĭ-va scatólce, după cum se vede din cântecul următor:

Pe pod pe la Drăgăşanĭ
Tare'mĭ fuge d'un Târtan,
Cu gĭubéua la spinare
Cu céfa plină de palme.
Eĭ! şubi, şubi, şubi!
Tarătuma tacĭ moĭ!
Lipa-ba, lipa-ba!
Lipa buţo, laso, laso!
Eĭ! dârdam, dârdam
Spune Dumuta că nu'ĭ aşa?

DRĂGHICĬ

* △
13334 **Ce maĭ ḑicĭ
Nea Drăghicĭ?**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ Când unul e înfundat şi nu maĭ are ce zice.
2⁰ Se ḑice, şi în glumă, celuĭ ce'l chĭémă Drăghicĭ.

DRĂGOĬU

* △
13335 **N'am loc ca Drăgoĭu în óste.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.* — T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Óste.*

Acelaş înţeles ca la No. 10518

13336 ⁂ △ I-abătut ca luĭ Drăgoĭu de óste.

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Bursucanĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Óste.*

Acelaș înțeles ca la No. 10519.

DRAGU

13337 ⁂ △ Dragule de unde viĭ?

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se dice întrebând pe cine-va de unde vine.

LEGENDĂ

Odinióră a fost un hoț vestit, cu numele de Dragu care a hoțit și a trăit mult în județul Vâlcea. El a fost un fel de haĭduc. Bĕtrânii spun că el a trăit cam pe vremea luĭ Tutorin. Era de ném din satul Gângulescĭ, jud. Vâlcea. Cuĭbul sĕŭ și-l avea prin pădurile cele vestite ale Mamuluĭ, din jud. Vâlcea.

Când s'a apucat de hoție șĭ-a luat de tovarășĭ pe frate-sĕŭ Anghelută, pe Ion din satul Dozescĭ, jud. Vâlcea, pe Florea din Florescĭ, jud. Doljiŭ și pe vĕru-sĕŭ Stan din Cârloganĭ, jud. Romanațĭ. Dragu era căpitanul lor, el era maĭ priceput, Anghelută a fost un om fórte voĭnic: el sărea peste treĭ buțĭ puse în rînd, când se repedeà în fugă.

Odată aŭ făcut o călcare la un cĭocoĭ bogat din jud. Teleorman, de la care aŭ luat bănet mult nesocotit. Intorcêndu-se înapoĭ, aŭ trecut prin dreptul satuluĭ Voicescĭ, prin apropierea Drăgășanilor. Plecând de aci spre pădurile Mamuluĭ și anume în spre valea Dobrușeĭ în sus s'aŭ oprit în crângul numit Putreda, care cade în com. Zlătăreiĭ. Odihnindu-se aci, vĕd trecênd în spre délul cu viĭ, numit Dobrușa, un om cu desagiĭ încărcațĭ de merinde, el suĭa în dél la vie unde îșĭ avé crama plină cu buțĭ cu vin. Cerênd și eĭ ceva dĕmâncare, omul le-a dat bucuros cât le-a trebuit. Intrebându-l că unde merge, le-a spus că sus în dél la vie. Dragul l'a întrebat, că póte să le aducă și lor ceva vin să bé? Omul le-a spus că le aduce și suind în dél repede s'a coborît înapoĭ cu un urcĭor mare cu vin pe care l'aŭ bĕut tot. Dup'aĭa Dragu a întrebat pe om dacă eĭ aŭ în satul lor biserică. Omul, care era din Voicescĭ ĭ-a rĕspuns că n'aŭ. Atuncĭ Dragu ĭ-a dat o traistă plină cu galbenĭ și la pus de s'a jurat ca cu baniĭ ăĭa să facă o biserică mare și frumósă în satul luĭ. Omul s'a ținut de vorbă și a făcut cu baniĭ Draguluĭ o biserică frumósă în Voĭcescĭ, punênd și pe Dragu ca ctitor. Acéstă biserică a durat până maĭ aniĭ trecuțĭ când a fost preînnoită.

Dragu avé o ibovnică pe care o chemà Stanca, a popiĭ Raduluĭ din gura văeĭ numită Bălacĭ, de lângă Gângulescĭ, jud. Vâlcea. Odată, ce-ĭ

vine luĭ Dragu, îşĭ ĭea ibovnica şi pe frate-sĕŭ Angheluţă şi merg în Cârloganĭ la vĕru-sĕŭ Stan şi se ascund într'un pătul, unde aŭ şedut maĭ multe dile.

O dată mergênd cumnată-sa, nevasta vĕru-sĕŭ Stan, cu vadra să ĭea apă de la o fântână de pe pîrîul Beĭca, o întâlnesce Trocan, că-petenia potereĭ, şi o cercetéză, nu cum-va a vĕdut ea nisce ómenĭ aşa şi aşa? Ea momită de făgăduelile luĭ Trocan îĭ spune că Dragu este în pătul la eĭ acasă. Atât îĭ trebui luĭ Trocan şi numaĭ de cât pătulul fu înconjurat de poteraşĭ. Angheluţă sări din pătul şi voind să scape fu împuşcat. Dragu, însă, se legă singur şi se dete în mânile potereĭ, care îl duse la Spătaru din Craĭova, de unde apoĭ trebuĭa trimes la Domnie.

Aicĭ, cum îl vĕdu cocóna Spătaruluĭ, se amoreză de el şi ceru so-ţuluĭ sĕŭ să se puĭe la mijloc pentru ĭertarea luĭ şi să-l ĭea vizitiŭ. Spătarul gelos, puse îndată de-ĭ tăĭă capul. Dragu alergă fără cap un conac pe stradele Craĭoveĭ până a muri. Audindu-se la Domnie că spătarul a tăĭat capul Draguluĭ şi nu l'a trimes viŭ, puse de perdu şi pe Spătar.

De la Dragu, spun bĕtrânii, aŭ rĕmas mulţĭ banĭ îngropaţĭ prin pădurile Mamuluĭ, din care s'aŭ şi maĭ găsit de uniĭ ómenĭ.

DRAGU

Verde frunză asmăţuĭ
Dragule de unde viĭ?
De la tîrg de peste Jiĭ.
Verde frunză bob năut
Dragule ce-aĭ tîrguit?
N'am tîrguit maĭ nimic:
Numaĭ aur şi argint
Şi vr'o cincĭ oca de plumb
Să duc la băeţĭ în crâng,
Că-s băeţiĭ făr' de minte
Prăpădesc la glónţe multe
Daŭ la semn şi merg nainte,
Sunt copiiĭ crudiceĭ
Prăpădesc ĭérba cu eĭ.
Şi maĭ are Dragu, are,
Tovarăşĭ pe cine are:
Pe Ion de la Dozescĭ
Şi pe Florea din Florescĭ,
Dragu mĭ-e din Gângulescĭ,
Angheluţă stréjă mare
De-l păza la dĕmâncare
Diua pe nemézu mare
Să nu se bage de sémă.
Ibovnica Draguluĭ
Fata popiĭ Raduluĭ
Din gura Bălacĭuluĭ,
Mâncă capu Draguluĭ.
Verde frunză şĭ-o lalea
Da Dragu ce mi-şĭ făcea:
Se ducea de se trăgea
La o códă de vâlcea
Rĕsărit'a d'o viorea

Mĭ-o păzesce cu flinta
Să n'o rupă cine-va
Să intre Dragu 'n belea.
Ibovnica Draguluĭ
Stanca pĕ nume o chemà
Fata popiĭ Raduluĭ
Cu dĕmâncare plecà
Ḑiua pe nemézu mare
Să nu se bage de sémă.
Cu Trocan mi-se 'ntîlnea
Șĭ-așa din gură o 'ntreba:
Und' te ducĭ cu demâncare
Ḑiua pĕ nemézu mare?
Hóță ca Dragu era,
Ea din gură rĕspundea:
Verde frunză arțăraș
Are taĭca un purcăraș
Și mĕ duc cu dĕmâncare
Că ne-a spus că numaĭ are.
Stanca la Dragu mergea
Frumos masa ĭ-o 'ntindea
Și din gură așa 'ĭ spunea:
Ce am auḑit eŭ de tine
Ca mâĭne țĭ-auḑ de nume,
Iea pușca și ĭatagannu
Și maĭ eșĭ pe la maĭdan
De sparie pe Trocan.
Aĭ! câĭnele și dușmanu
Că ține pizma cu anu.
Ia maĭ ĭea d'ăle pistóle
Și maĭ eșĭ pe la măĭdane
De maĭ sparie cătane
Că numaĭ veḑĭ dĕmâncare.
Da Dragu ce mi-șĭ făcea,
Când așa că șĭ-auḑea:
Se trăgea de se ducea!
Un vĕr pe lume șĭ-avé
Stan pe nume mi-l chema
Acolo cum mi-șĭ mergea
Intr'un pătul se suĭa
Treĭ ḑile că mi-șĭ ședea.
Cățéna cumnată-sa
Vadra 'n cap că șĭ-o lua
Și la apă mi-șĭ pleca
Cu Trocan mi-se 'ntîlnea
Și așa din gură 'ĭ ḑicea:
Eștĭ poteră de zăvoĭ
Dragu e 'n pătul la noĭ.
Trocan ce mi-șĭ făcea
Când așa că mĭ-auḑa:
Mâna 'n pozînar băga
D'un gălbior mi-șĭ scotea
Și 'n vadră 'l arunca.
Și la Dragul mi-șĭ mergea
Ocol pătuluĭ da!
Și așa din gură ḑicea:

Nimic nu mi-eştĭ vinovat.
Da Dragu ce mi-şĭ făcea:
Prin pătul mi-se plimba
Şi din gură mi-şĭ grăĭa:
  Verde frunză de năut
D'ar fi Dragu vr'un voinic
N'ar lăsa armele 'n crâng
Iasă singur la colnic
Făr' de bĕţ făr' de nimic!
Şi vorba dacă firşa
D'o fringhióră cerea
Singurel mi se lega.
Dară Trocan ce-mĭ făcea
Jos din pătul că mi-l da,
Şi din gură mi l ruga:
Haĭ, Dragule dumnéta,
Ia spune averea ta,
Că eŭ drumul mi ţi-oĭ da.
Cum să 'ţĭ spuĭu averea mea,
Căcĭ eŭ sunt în mâna ta?
Eŭ mi-am pus'o 'n curătură,
Vr'un sărac să mĭ-o găséscă,
Cu ea să se arănéscă,
Pe Dragu să pomenéscă.
La Craĭova mi-l ducea
Tot oraşu mi-l plimbà,
Şi capu că mi-ĭ tăia
La Domnie mi-l ducea.

V. Daragiŭ, *c. Lungescĭ, j. Vâlcea.*

DRUM

Vedĭ *Car, Cărăuş, Cap. II, c. Drum.*

13338 **Cel-ce (cine) umblă pe drum, cu gândul a-casă îşĭ pĭerde căcĭula în tîrg.**

A. Pann, *Ediţ.* 1889, p. 174; I, p. 114. — Hinţescu, p. 67.

Se va găsi înţelesul la No. 6198 unde ḑicerea este dată greşit.

13339 **Când plecĭ la drum sciĭ, dară când aĭ să te întorcĭ nu poţĭ sci.**

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 458. — Fr. Damé, I, p. 395.

In vechime, când drumurile eraŭ atât de próste şi de nesigure, acéstă ḑicere trebuĭa să se aplice şi maĭ bine de cât aḑĭ.

* △

13340 **Drumul capĕt n'are.**

V. SALA, *dasc. c. Drăgănescĭ, comit. Bihor, Ungaria.*

Veḑĭ *Cap. II, c. Drum.*

Acelaş înţeles ca la No. 605.

* △

13341 **Drumul oblu'ĭ pare vale.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Pentru cel bét.

* △

13342 **Pĕ drum vĕ duc,**
Pĕ drum v'aduc.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ Sĕ ḑice când cine-va merge cu vitele la păşune şi sĕ întórce repede cu ele la obor, tot flămânde.
2⁰ Când facĭ o călătorie fără folos.

* △

13343 **Drumu e de călĕtorie.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Veḑĭ *Călĕtor.*

Sĕ ḑice celuĭ ce ţĭ-e voĭea să plece. Veḑĭ No. 11322.

«Eĭ, daca plecĭ? *drumu e de călĕtorie.*»

* △

13344 **Când omul îşĭ pĭerde drumul e bucuros să găsască (macar) cărarea.**

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

* △

Dacă prăpădescĭ drumul eştĭ bucuros şi de cărare.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluiŭ.*

* △
Cine a rătăcit drumul e bucuros şi de cărare.

E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluiu.*

Vedĭ *Cap. II, c. Drum.*

Când unul a decădut, e bucuros să aĭbă măcar cu ce să'şĭ ţie dilele. Vedĭ No. 606.

*
13345 **Să nu laşĭ drumul mare pentru cărare.**

P. BUDIŞTEANU, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Vedĭ *Cale.*

Acelaş înţeles ca la No. 484.

* △
13346 **A pĭerdut şi drumul şi cărarea.**

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

Nu maĭ scie ce să facă; îĭ merge rĕŭ de tot.

* △
13347 **Omul, când îşĭ pĭerde drumul, nu găsesce nicĭ cărarea.**

GAV. ONIŞOR, *prof. c. Banca, j. Tutova.*

Pentru cel care a apucat'o rĕŭ şi nu o maĭ póte îndreptà.

* △
13348 **A luat'o îndată din drum pe cărare.**

ALFRED JUVARA, *c. Popenĭ, j. Fălciŭ.*

Pentru ceĭ carĭ o apucă de odată rĕŭ.

* △
13349 **La drum mănâncă omul ce găsesce că Dumnedeŭ ĭértă pĕcatele.**

P. BUDIŞTEANU, *maĭor, j. Ilfov.*

Vedĭ *Babă.*

A se vedé înţelesul de la No. 9708

Pentru cel care nu caută la sĕrbătorĭ nicĭ la nimic, ci tot muncesce.

* △

13350 **E rĕŭ când cine-va ĕșĭ perde drumul.**

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.*

Când îșĭ pĭerde rostul, când a apucat'o rĕŭ.

13351 **Umblă pe drum cu alaĭu**
Ș'a-casă n'are malaĭu (mălaĭu).

A. Pann, I, p. 160. — Hințescu, p. 194.

* △

Umblă pe drum cu alaĭu
Și în casă n'are mălaĭu (malaĭu).

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoĭu.* — G. Poboran. *inst. j. Olt.* — A. Pann, *Edit.* 1889, p. 173.

Pentru ceĭ fudulĭ și săracĭ.

* △

13352 **Nu 'șĭ ține drumul, ce apucă pe de lăturĭ.**

Gr. Alexandrescu, *magistr., j. Putna.*

1° Celuĭ ce lucréză deosebit de ceĭ ce'l înconjóră.
2° Merge spre regres.

Il ne suit pas le droit chemin.

Prov. Franc.

* △

13353 **Merge pe alăturea cu drumul.**

* △
Alăturea cu drumul.

N. MIRON, *elev, Sc. Norm. Bĕrl., c. Onescĭ, j. Bacăŭ.* — EM. POPESCU. *înv. c. Cĭocănesci-Mărginenĭ, j. Ialomiţa.*

Vedĭ *Cap. II, c. Drum.*

Acelaş înţeles ca la No. 13352.

* △
13354 Cine merge pe alăturea cu drumul cade jos.

GH. MIHALACHE, *înv. c. Şendrescĭ, j. Tutova.*

Cine lucréză deosebit de ceĭ-l'alţĭ o pate.

* △
13355 Vorbesce alăturea de drum.

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Spune ne-adevĕrurĭ.

* △
13356 Cine umblă pe tóte drumurile nu ajunge nicăirĭ.

D-ra ECAT. ŞIŞMAN, *înv. c. Adam, j. Tutova.*

Cine se apucă de multe odată nicĭ una nu isprăvesce, nu isbutesce.

* △
13357 Drumul drept te duce la ţintă, cotiturile (ocolurile) te fac să rătăcescĭ.

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

Vedĭ *Cap. II, c. Cale.*

Acelaş înţeles ca la No. 485.

* △
13358 Drumul bătut nu trébă *(sic)* lăsat pentru cela dinga sat.

V. SALA, *c. Cărpinet, comit. Bi-*

Dacă aĭ avut purtare bună până acum, nu o părăsi pentru un ceas de plăcere.

* △

13359 **Cine merge pe drumul vechĭu nu se teme de mórte.**

GH. MIHALACHE, *înv. c. Șendrescĭ, j. Tutova.*

Vedĭ *Cale.*

Acelaș înțeles ca la No. 484.

* △

13360 **Drumul lung cu greŭ se trece.**

GH. MIHALACHE, *înv. c. Șendrescĭ, j. Tutova.*

Căcĭ eștĭ expus la multe primejdiĭ.

* △

13361 **Drumul strîmb îțĭ pare maĭ lung.**

G. MIHALACHE, *înv c. Șendrescĭ, j. Tutova.*

Este însă maĭ în tot-dé-una maĭ sigur.

* △

13362 **Drumul drept îțĭ pare lung.**

GH. MIHALACHE, *înv. c. Șendrescĭ, j. Tutova.*

Căcĭ este adese-orĭ maĭ greŭ de urmat, și în tot-dé-una maĭ monoton.

* △

13363 **Adesĕ-orĭ drumul ce vreĭ să scurtezĭ e cel maĭ lung.**

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

Vedĭ *Cale.*

Acelaș înțeles ca la No. 485.

* △

13364 **Nicĭ tu, nicĭ drumu.**

T. BĂLĂȘEL, *înv. c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice când îndemnĭ pre cine-va să mérgă ĭute pe drum. A se vedé No. 607.

* △

13365 **Staŭ în drum şi mĕ gândesc,**
Cum s'o maĭ înnemeresc.

T. Bălăşel, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice când nu aĭ nicĭ un rost de cele ce trebue în vĭéţă, când nu sciĭ pe ce cale să o ĭeĭ ca s'o nemerescĭ maĭ bine.

* △

13366 **Drum bătut (ca curul popeĭ).**

G. P. Salvĭu, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △

Drum bătut ca şedutu popiĭ.

G. Madan, *c. Truşenĭ, ţin. Chişĕneŭ, Basarabĭa.*

Vedĭ *Cap. II. c. Drum.*

Acelaş înţeles ca la No. 614. Bătut are aci înţelesul de plin, rotund, neted.

* △

13367 **Drum bătut ca bumbacul**
Unde'ĭ ajunge să 'ţĭ spargĭ capul;
Drum bătut ca fuĭorul
Unde 'ĭ ajunge să 'ţĭ rupĭ picĭorul.

C. Manoilescu, *stud. Sc. Inst., c. Cosmescĭ, j. Vasluĭu.*

Vedĭ *Cap. XI, c. Cale.*

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 13204.

13368 **Tu aripidină şi brósca alagă** [1]).

Per. Papahagi, *Zweit. Jahres.*, p. 151.

Pentru o trébă ușóră pe care orĭ și cine o póte îndeplini.

13369 **Umblă drumurile în rînd**
Podinile numĕrând.

A. PANN, I, — HINȚESCU, p. 51.

Vedĭ *No. 613*.

Pentru cel leneș saŭ cel care umblă în zadar, fără nicĭ un scop.

* △
13370 **A 'l scóte la drum de boĭ.**

TEODORESCU-CHIRILEANU, *înv. c. Brosceni, j. Suciava.*

A sărăci din pricina altora.

* △
13371 **Sĕ duce călare pe cóma drumuluĭ.**

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.*

Adică umblă pe jos.

* △
13372 **Nu scie nicĭ să trécă drumul.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinți.*

Celuĭ fără minte.

* △
13373 **O pornit cu altu pe drum.**

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

A 'șĭ lua tovarăș într'o afacere.

* △
13374 **Pe icĭ 'țĭ-e ('țĭ-a fost, 'mĭ-e) drumul.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 30. 78. 109. 129. 163. 226. 249. 290. 302. 318. 373. — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 202. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 42. — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Vedĭ *Cap. II c. Drum.*

Acelaş înţeles ca la No. 612.

«Cĭobănaşul însă îşĭ scóte calul din nomol, şi în învălmăşélă, se strecură binişor, şi *pe icĭ ţi-e drumul*; plecă şi iĭ lăsă cu buzele umflate, cu braţele încrucişate şi fluerând a' pagubă.» P. ISPIRESCU, p. 249.

* △
13375 **A 'şĭ lua drumul.**

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A plecà de unde se află.

* △
13376 **Intinde-o la drum.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Acelaş înţeles ca la No. 13375.

13377 **Na, la drum!**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Nu bate câmpiĭ, mergĭ pe calea cea bună.

* △
13378 **Taĭe 'ĭ curmu**
Şi 'ĭ dă drumu.

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Nu pune pĭedică omuluĭ, lasă'l să plece.
Curmu desemnéză aci códa scurtă a dovlécululuĭ.

* △
13379 **Sĕ gătesce de drum.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

E aprópe să móră.

Faire son paquet.

Prov. Franc.

13380 * △ **Asta nu sĕ ĭeà din drum.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Ce-va fără să te aştepţĭ.

13381 * △ **A i se închide drumu.**

I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

Vedĭ *Cărare.*

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 501.

13382 * △ **A umblà pe treĭ drumurĭ.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Cărare, Cap. II, c. Drum.*

A fi bét. A sĕ vedé No. 611.

13383 * △ **A'şĭ ţine drumul.**

ION AL LUĬ SBIERA, *Pov.*, p. 142.

1⁰ A se porni înainte pe calea apucată.
2⁰ A nu se abate de la hotărîrea luată.

13384 * △ **A 'şĭ căutà de drum.**

ION CREANGĂ, *Pov.*, p. 25 & 286.

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 13383.

13385 * **A 'ĭ stà în drum.**

ION AL LUĬ SBIERA, *Pov.*, p. 108.

1⁰ A'l oprì.
2⁰ A'l împĭedica de a face ce voesce.

* △
13386 **Drum bun.**

T. Bălășel, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Cap. XI, c. Cale.*

Adică poțĭ plecà sănătos.

* △
13387 **A se dà la drum.**

G. Onișor, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

Vedĭ *Brazdă.*

Aceleașĭ ințelesurĭ ca la No. 467.

* △
13388 **A rĕmâne pe drumurĭ.**

D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

1⁰ A rĕmâne orfan.
2⁰ A rĕmâne sărac.

* △
13389 **A bate drumurile.**

T. Bălășel, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *No. 631.*

Sĕ ḑice celuĭ ce umblă mult pe drumurĭ și cam în zadar.

DUCA-VODĂ

13390 **A muri de Duca-Vodă.**

Nic. Costin, *Letop. Mold.*, II, p. 23.

Adică din pricina luĭ Duca-Vodă.

«Ce le-aŭ căutat boĭerilor a aștepta vreme, la care vreme peste nădejdea lor le-o dedese Dumneḑeŭ, precum veĭ ceti maĭ jos. Éră alțĭ boerĭ ce maĭ rĕmăsese, Chiriac Sturza vel-Spătar, Contĕș Stolnicul, Iorga Cărăcaș Spătar al doilea; aceștia *aŭ murit de o bólă ce'ĭ ḑicea Duca-Vodă,* adecă de supĕrul Ducăĭ-Vodă; éră alțiĭ carĭ aŭ fost maĭ rĕmas, în mare nevoĭe și [illegible]

DUCIPAL

13391 * △ **A fi Ducipal.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice unuĭ cal voĭnic şi frumos, plin dé agerime.

D. Bălăşel a cules în judeţul Vâlcea urmĕtórele credinţe referitóre la Ducipalul luĭ Alexandru Machidon.

DUCIPAL

«Ducipal a fost numele caluluĭ luĭ Alecsandru Machidon. Acest cal aveà în frunte un corn de aur. Nu suferea să încalece altul pe el, de cât Împĕratul Alecsandru. Când a mers cu stăpânu sĕŭ la *Ivantie,* el a sorbit de treĭ orĭ apă d'a vie, de care curgeà din belşug la picĭórele acestuĭ fericit Ivantie, de acea el n'a murit nicĭ până aḑĭ şi nicĭ n'are să maĭ móră vre-odată. El trăesce în ostróvele Mărilor şi când îĭ vine dor de stăpânu sĕŭ, nechéză de se cutremură pămîntu de la o margine până la alta. La vremea de apoĭ el va necheză cu atâta putere în cât se va cutremurà pămîntul aşa de tare că va sărì din ţiţînĭ!»

C'est un Bucéphale.

Prov. Franc.

DULUŢĂ

13392 * **Să te ducĭ, Duluţă.**

I. Creangă, *Pov.*, p. 52. — A. Gorovеĭ, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

A se duce Duluţă.

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 79.

Să fugĭ, Duluţă.

V. Alexandri, *Teatr.*, p. 46

1⁰ Arată fuga cuĭ-va.
2⁰ Despre un om fricos care fuge după ce a făcut pozna.

«Când aprópe, aprópe să pun mâna pe dînsul, ĭ-am pĭerdut urma şi să te ducĭ Duluţă.» — I. Creangă, Pov., p. 52

DUMITRU

Veḑĭ *Cap. XII, c. St. Dumitru.*

13393 △ **De la Sân-Petru la Sân-Medru.**

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, p. 253 & 256.

A se vedé la No. 266. b.

13394 * △ **Mĕĭ Dumitre,**
Bată-mi-te,
Ce-aĭ mâncat
De te-aĭ umflat?

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice, în glumă, celuĭ ce'l chiémă Dumitru, când maĭ este şi gros la trup.

Iată întrégă acéstă ḑicală aşa cum se aude în judeţul Vâlcea.

Mĕĭ Dumitre,
Bată-mi-te,
Ce-aĭ mâncat,
De te-aĭ umflat?
Şépte pite ş'un pitoĭu,
Şĭ-o copaĭe de gunoĭu,
Şĭ-o funĭe de usturoĭu,
Şĭ-un picĭor de piţigoĭu.

DUNĂRE

Veḑĭ *a Strigà.*

A se vedé *Dunărea în literatură şi tradiţiunĭ* de Papadopol-Calimah, în Analele Academieĭ Române, Seria II. Tom. VII, Secţ. II.

13395 * △ **Fuge ḑioa de bivolĭ, ĭar nóptea trece Dunărea.**

GR. ALEXANDRESCU, *magistr., j. Putna.*

Veḑĭ *Ḑi.*

Acelaş înţeles ca la No. 89

13396 * △ **Înșiră de pe apa Dunăriĭ.**

E. I. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Sâmbătă.*

Adică basme, poveștĭ, lucrurĭ de mirare și de necredut.

13397 * △ **Cară apă 'n Dunăre.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Vedĭ *Apă.*

Duce unde e de prisos, face o muncă zadarnică. A se vedé No. 400 & 401.

Γλαῦκας εἰς 'Αθήνας.[1])

Prov. Elin.

Mari aquam addere.[2])

Prov. Lat.

13398 * △ **Numaĭ Dunărea scià**
Câte țéra suferĭa.

NEC. D. MATEĬ, *c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Arată cât de marĭ eraŭ odinióră suferințele Românilor.

13399 * △ **Dunărea e mare, însă câte odată scade fórte mult.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

De și cine-va este fórte bogat, dar tot va maĭ puté sărăci și vice-versa.

---

[1]) Cucuvele la Athena (a duce).

13400 *△ **Strigă de la munte să 'l audă de la Dunăre.**

Gr. Alexandrescu, *magistr.*, *j. Putna.*

Vedĭ *a Strigă.*

Acelaş înţeles ca la No. 6017.

13401 *△ **Te trec Dunărea.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Së dice celuĭ ce te supĕră peste fire. însemnând cea maĭ mare pedépsă.

13402 *△ **Suge-te ar şerpiĭ Dunăreĭ.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Blestem popular.

13403 *△ **Dunăre (tereŭ).**

N. Manafu, *înv. c. Vela, j. Dolj.*

Vorba *tereŭ* are, în limba poporuluĭ, idea de mulţime şi aprópe ce-va fără margine. Se aude: *pădure tereŭ, tereŭ de pădure*, când e vorba de o pădure fórte întinsă; *apă tereŭ*, când a plouat mult saŭ s'a revĕrsat un rîŭ.

Saŭ când pădurea e de ne-străbătut së dice numaĭ *Dunăre de pădure*. Când o apă a înnecat totul së dice: *afară e Dunăre.*

Ambele cuvinte exprimând fie-care în parte ideĭa de mărime, poporul le alătură pentru a exprima acéstă ideĭe cu o îndoită putere.

13404 *△ **A se face Dunăre (de mânie).**

V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Suciava.* — G. Poboran, *inst., j. Olt.*

Dunăre de mânios.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 141.

* △
A se face Dunăre turbată.

L. ŞĂĬNEANU, *Dicţ.*, p. 286. — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

A se supĕrà fórte tare.

«Dar sciĭ că m'aĭ ars, haĭdéule, dise părintele Duhu, luându 'şĭ tălpăşiţa, *Dunăre de mânios.*» — I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 141.

*
13405 **N'o fi cât Dunărea?**

Adică n'o fi lucrul aşa de mare, aşa de greŭ.

* △
13406 **Să curgă ca Dunărea şi tot nu 'ĭ ajunge.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Vedĭ *Olt.*

Celuĭ ne-săţios.

*
13407 **Nicĭ în Dunăre nu găsesce apă.**

DIM. MOVILĂ, *j. Covurluĭu.*

Nu e vrednic de nimic.

△
13408 **Cine bate Dunărea**
Nu mi-l bate muĭerea.

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 122.

Omul bărbat e stăpîn în casa luĭ; când iea nevéstă sĕ însóră nu sĕ mărită.

RADA

. . . .
. . . .
. . . .
Bărbat oiu luà
Care s'a aflà
Dunărea sĕ 'nóte

In picĭóre stând
Buzdugan purtând.»
Nime nu s'aflà
Care cutezà
Din ceĭ cazaclii[1])
Neguştorĭ de viĭ.
Ear un argăţel
Tinĕr, voĭnicel,
Pe loc s'apucà
De se încercà.
Dunărea trecea
Şi ear sĕ 'ntorcea
Din cóte 'notând,
In picĭóre stând,
Buzdugan purtând.
Rada 'nveselia
Şi ast-fel grăĭa:
«Vin voĭnicule,
Argăţelule,
Pe tine te vreŭ
Bărbat să te ĭeŭ,
Că 'ĭ o dicĕtóre
De însurătóre:
Cine bate Dunărea
Nu mi-l bate muerea!»

13409 * △ **Nu se spală nicĭ cu apa Dunăreĭ.**

E. I. Patricĭu & G. P. Salvĭu, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.* — T. Bălăşel, *înv. j. Vâlcea.*

Vedĭ *Bahluĭu, Prut.*

A dà unuĭa o batjocură în cât să nu sĕ maĭ pótă scăpà multă vreme de învinuirea ce i s'ar aduce.

13410 * △ **C'un găinaţ de cĭóră nu sĕ spurcă Dunărea.**

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Mare.*

Pentru un lucru de nimic nu sĕ strică o trébă saŭ o afacere mare. A se vedé No. 852.

---

[1]) Neguştorĭ din Rusia care cumpĕră vin din ţéră şi-l trec peste

13411 △ **Are să trécă multă apă pe Dunăre.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Gârlă, Pîrîŭ, Vale.*

Adică ceĭa ce plănuesce cine-va că ar puté face acum, nu să va puté face de cât mult maĭ tîrdiŭ. A se vedé No. 731.

Il passera jusque-là beaucoup d'eau sous les ponts.

Prov. Franc.

DUŢĂ

13412 * **Trage 'ĭ Duţă,**
Că 'ĭ desculţă.

Vedĭ *Desculţ.*

A se vedé variantele şi înţelesurile de la No. 7029.

ELIMP

13413 * **Nu s'easpare Elimplu di neuă.**[1]

C. ZUCA, *stud. c. Băésa, Epir.*

Vedĭ *Cap. XI, c. Oă.*

Adică vitézul de pericol.

ENACHE

13414 * △ **A luà pe Enache în cap.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

A se îmbĕtà.

* △
13415 **Nu 'ĭ el de vină, ci Enache.**

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Omul bét greşind ce-va i sĕ póte ĭerta, cácĭ nu lucréză cu mintea curată.

ENE

Vedĭ *Popă.*

* △
13416 **Ene, Ene**
Cu treĭ dughene!
In una lulele,
In una tabac,
Şi 'n una căcat.

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Acelaş înţeles ca la No. 7264.

* △
13417 **Veni Ene**
Pe la gene.

I. Stănescu, *înv. j. Argeş.* — T. Bălăşel, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

* △
A venit moş Ene (Ieni) pe la gene.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.* I, p. 235. — *Şezăt.*, II, p. 51. — Andreĭ Marinescu, *înv. c. Humele, j. Argeş.*

* △
A venit moş Ene
La gene.

St. Ţuţescu, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

Enache se pune pe gene.

I. Creangă, *Conv. Liter.* IX, p.

Se ḑice când îțĭ vine somn, când unul pirotéză.

EȘII

13418 * △ **Cine duce baní la Eșii? Tu și eŭ!**

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.*

Se ḑice, când unul vroesce să se laude că are o autoritate óre-care saŭ un titlu, când în realitate nu e nimic. Inainte vreme, când visteria țěreĭ era la Iașĭ, perceptorii, carĭ pe atuncĭ se numiaŭ vornicĭ, trebuĭa să ducă banií acolo. Insă singurĭ cu baniĭ nu se putéŭ duce, fiindu-le îngrijă pe drum, și maĭ luaŭ cu eĭ încă un om, care era dat din partea satuluĭ. Acel om, care întovărășa pe vornic, sĕ credea, în sat, că are și el o putere, o autoritate; căcĭ adesea îl auḑiaĭ pe la cârciume, maĭ cu sémă la beție, lăudându-se și adresându-se către vornic: «Măĭ! *cine duce baniĭ la Eșĭ? Tu și eŭ!*»

EUROPA

13419 * △ **Nu te jucà cu Europa 'n bumbĭ.**

C. Teodorescu, *înv. c. Lipova, j. Vasluiu.*

Nu te měsurà cu unul maĭ mare și maĭ puternic de cât tine, că te veĭ căì.

EVA

Veḑĭ *Cap. XII. c. Eva, Gliga.*

13420 * △ **Tăcênd Eva şĭ-a umplut sacul.**

V. Sala, *dasc. c. Hinchiriș, comit. Bihor, Ungarĭa.*

1⁰ Cu tăcerea eștĭ maĭ folosit în tot-dé-una.

FAGAŞ

Vedĭ *Cap. II, c. Făgaş.*

13421 * △ A nu eşi din făgaş.

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Vedĭ *Cap. II, c. Făgaş, Ogaş.*

Acelaş înţeles ca la No. 616.

FARAON

13422 * △ A fi Faraon.

A. CANDREA, *Rev. Nouă* VIII, p. 467. — S. FL. MARIAN, *Satire*, p. 228. — T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ A fi negru, întăcĭunat ca dracu.
2⁰ Sĕ ḑice în batjocura ţiganilor.

Poporul crede că Faraoniĭ sunt o specie de dracĭ împeliţaţĭ. Eĭ locuesc în ale mărĭ pustiĭ şi îşĭ aŭ locuinţele în fundul apelor. Sunt faraonĭ de ambele sexe, de aceea să şi prăsesc.

Vedĭ legenda la cuvîntul *Ţigan.*

Moldovanul rîse
Şi pe urmă ḑise:
— Mĕĭ ţigane
Faraóne,
De ce nu aveţĭ şi voĭ
O biserică ca noĭ?

Poes. Pop.

FEFELEĬ

13423 * Avocat de la Fefeleĭ.

Avocat prost, care nu scie dreptul.

Fefeleĭ este un sătişor în imedĭata apropĭere a oraşuluĭ

FELIȘAN

13424 * △ **Ca la Felișan.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Se ḑice orĭ de câte-orĭ cositoriĭ cosesc voĭnicesce.
Despre Felișan se spune că dînsul a tocmit vre-o ḑece cositorĭ ca sa-ĭ coséscă prin curte plătindu-le câte doĭ leĭ, cum umblă ḑiua. Și apoĭ s'a pus în lucru de diminéță din resăritul sóreluĭ. Și cum prin curtea sa ce era împetrită nu se găsea de fel nicĭ o buruiană, în cât acești cositorĭ trăgeaŭ cu cósele în zadar. Sunetul care se aude la cosit, produs de sgomotul cóselor, acești ómenĭ îl făceaŭ din gură. Băteaŭ cósele la timpul lor, odihneaŭ și prănzeaŭ la timpul cerut.

FICHETESCĬ

13425 * △ **Ie'țĭ drumu la Fichetescĭ.**

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Haĭde, plécă.

FILIP

Veḑĭ *Cap. XII, c. Filip.*

13426 * △ **Ștergе-o, Filipe!**

IUL. GROFȘOREANU, *înv. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.*

Veḑĭ *a Sterge.*

Când îndemnăm pe unul să pună mâna pe ce-va.

SNÓVĂ

Unuĭ popa nu'ĭ plăcea să 'ĭ lese mâna ce vĕd ochiĭ. Umblând odată cu Iordanul, și sciind ómeniĭ năravul luĭ unu a pus în cuhnie, la în-

demână, un fer roşu. Popa cum îl vede, ḑice cântând, către dascalul séŭ *«sterge o, Filipe!»* Acesta ĕl bagă în traista, se arde la mână, traista a găurit'o şi ferul a căḑut jos.

FILIPESCĬ

13427 Mĕ umpluşĭ de Filipescĭ (Hilipescĭ).

P. ISPIRESCU, *Opinc.*, p. 127.

M'aĭ umplut de Filipescĭ.

BARONZI, p. 86.

*△

A umplé de Filipescĭ.

G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — LAZAR ŞĂINEANU, *Dicţ.*, p. 325.

1⁰ Mĭ-aĭ dat banĭ calpĭ, carĭ nu aŭ curs.
2⁰ Mĭ-aŭ spus lucrurĭ cu totul ne-însemnate.
3⁰ A pricopsi pe cine-va (ironic).
4⁰ A'ĭ da maĭ nimic.
5⁰ Adică de bóle lumescĭ saŭ cum se maĭ ḑice, bóle boerescĭ. Acest din urmă înţeles este maĭ rar.

«Iţĭ vorbesc, bine Moţăilă, după cât mĕ duce capul: dĕ ţĭ-o plăcea, bine mĭ-o păré; dĕ nu, *mĕ umpluşĭ de Hilipescĭ*, c'aşa o să 'ţĭ ḑic.» — GR. JIPESCU, *Opinc.*

La Filipescĭ de Tîrg, în Prahova, sĕ ţine un tîrg septemânal însemnat. De óre-ce în tîrg negustoriĭ, spun multe minciunĭ, ca să 'şĭ pótă trece marfa; de aci s'a născut ḑicerea.

In acelaş mod s'aŭ format ḑicerile: *a spune braşóve, a fi braşovén.*

FIRA

13428 *△ **Fată bărbată ca Doica Fira.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

DOICA FIRA

Doĭca Fira cea lăudată,
De treĭ anĭ neperiată,
Când ea mi sĕ perĭa
Șépte sate nărădea
Cu sĕcuri și cu topórĕ
Ca păduchiĭ să 'ĭ omóră.

* *
*

Doĭca Fira spală lână,
Doĭ fecĭorĭ o țîn de mână,
Doĭca Fira mână vacĭ
Șépte-ḑecĭ o țîn de cracĭ.

* *
*

Doĭca Fira torcĕtóre
Aruncă-câlțiĭ 'n cuptóre,
Tórce-un fus
L'aruncă 'n sus,
Tórce douĕ
Besĕ nouĕ.

* *
*

Doĭca Fira țĕsătóre,
Doĭca Fira lucrătóre,
Țĕsĕ-un cot
L'aruncă 'n pod.
Tĕsĕ-o natră
Besĕ-odată.
Prîntre ițĕ, prîntre spată
Trece ĭapa 'mpedicată,
Prîntre sul, prîntre rĕsboĭu
Trece caru cu opt boĭ.

* *
*

Doĭca Fira pusă pânza,
Pusă pânza, când dă frunza:
O pusă pe la Floriĭ
Ș'o sfîrși la Sân-Vasiĭ
Și 'ĭ sĕ păru că grabi.

Pe aria cânteculuĭ acestuĭa jócă fecĭoriĭ și *descântă* vorbele de sus.

FLÓREA

13429 * △ Tacĭ fă, Flórea țiganca.

P. DANIILESCU, *înv. Sălcuța, j. Dolj*

La una care vorbesce urît.

FLORIĬ

Vedĭ *Cap. I, c. Floriĭ.*

* △
13430 **Cum va fi în ḑiua de Floriĭ va fi şi în ḑiua de Pascĭ.**

Şezătóre, I, p. 192. — I. Bănescu, *prof. j. Roman.*

Vedĭ *No. 126.*

Ḑicere meteorologică.

* △
13431 **La Floriĭ sĕ bé mărţişorul.**

D. Popa, *inst. c. Bucescĭ, j. Tecuciu.*

Obiceĭul de a'şĭ atîrna fetele la gât, în ḑioa de 1 Marte o monedă de aur, de argint saŭ vre-un cincĭ parale găurit este în tótă Ţéra-Românéscă.

In satul Bucescĭ fetele, după ce aŭ purtat mărţişorul, se adună patru-cincĭ la un loc, la una care le e tuturor prietenă, în ḑiua de Floriĭ, şi, din baniĭ pe carĭ i-aŭ purtat la gât cumpĕră portocale, cofeturĭ, zahar, vin şi petrec între ele. După acésta se duc la horă. Din acest obiceĭu, care de alminterea nu există pretutindenĭ, s'a născut şi ḑicerea.

FOCŞANĬ

* △
13432 **Aḑĭ aci, mâĭne 'n Focşanĭ,**
Poĭmâĭne la Botoşanĭ.

I. Popescu, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

* △
Aḑĭ aicĭ, mâĭne 'n Focşanĭ.

T. Bălăşel, *înv. c. Bog'ănescĭ, j. Vâlcea.* — M. Canian, *public. j. Iaşĭ.*

Vedĭ *Aḑĭ.*

Se ḑice de un om care cutreeră ţéra, fără să'şĭ facă un căpĕtâĭu statornic. A se vedé No. 47.

FOLTEA

13433 — **Da tu, Folteo, ce-aĭ mânca?**
— **Apă aş bé.**

Gr. Jipescu, *Réur. Oraş.*, p. 113.

Veḑĭ *a Mâncà*

A se vedé No. 8689.

FOTĬE

13434 ***Tot în via Fotiĭ bate pétra.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 69. — Gr. Alexandrescu, *magistr.*, *j. Putna.*

Veḑĭ *Şatră, Vie.*

Sĕ ḑice când necazurile cad tot pĕ un obraz (Golescu).

FRANCEZ

Românii cred că Francezii sunt ceĭ maĭ veselĭ ómenĭ şi că eĭ se bat în rĕsboĭu, cu Englezii, cu apă fiértă pe sus, adică în aer.

FRANGOLE

13435 **Cât aĭ ḑice: cîrc, Frangoleo.**

V. Alexandri, *Teatru.*, p. 606. 844 & 1000.

Cîrc, Frangoleo.

V. Alexandri, *Teatr.*, p. 844 & 1000.

Veḑĭ *a Ḑice.*

Acelaş înţeles ca la No. 5136.

FRĂSINA

13436 * △ Chişcă-mĕ, Frăsino.

E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *a Pişcă.*

A se vedé la No. 5687 variantele şi deosebitele înţelesurĭ.

FRĂŢILĂ

Vedĭ *No. 3019.*

FREANŢ

13437 * △ Sănătate, Freanţ!

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Arată fuga, îndepărtarea unuĭa care a comis vre-un rĕŭ. ntîmplarea următóre, după cum sĕ povestesce, a dat nascere ḑicereĭ.

SNÓVĂ

Un Coşteant [1]) venind de la Vĕrşeţ pe piciŏre îşĭ face socóta cum ar putea ajunge maĭ în grab la moşia sa departe, dincolo de comuna Coşteĭu. Mergĕnd pe drum ajunge la locul unuĭ Némţ care lucra la cucuruz, şi pe care'l cunoscea Românul. In drum era cocĭa [2]) cu caiĭ legaţĭ la şireaga din nainte; caĭ bunĭ şi frumoşĭ. Némţu săpa şi era cu dosul către cocĭe. Românul nu'şĭ bate mult capu ci mi sĕ pune, intórce caiĭ, îĭ prinde la cocĭe, apoĭ sé suĭe în ea, apucă frînele şi sbiciul şi, întorcĕndu-se către Némţ, îĭ strigă: «*Sănatate, Freanţ* [3])» Némţu cu numele Freanţ strigă după Român să stee, să nu'ĭ ducă caiĭ cu cocĭa. Dar, de unde! Românul s'a dus în trébă'ĭ, a ajuns la moşie, s'apoĭ aŭ dat drumu cailor, carĭ aŭ venit ĭarăşĭ la stăpânul lor.

FRIUL

Vedĭ *Carniola.*

---

[1]) Locuitor din Coşteĭu.

[2]) Trăsură, căruţă.

[3]) Frant = Francisc.

GAHIȚA

Vedĭ No. 3019.

13438 * △ După ce e slută apoĭ o chĭémă și Gahița.

V. A. Forescu, c. Folticenĭ, j. Sucĭava.

Vedĭ Urît, Vĕrsat.

Acelaș înțeles ca la No. 6230.

GALAȚIĬ

13439 Hii! opt un cal, că nu's departe Galațiĭ.

E. I. Patriciu. înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu. — I. Creangă, Pov., p. 108.

Vedĭ Albă.

Sĕ dice când vreĭ să glumescĭ pe socotéla uneĭ vite slabe, ce o are unul la căruță dându'ĭ cu bicĭul.

GAȘPER

13440 * Gașper.

A. Candrea, Rev. Nouă, VII, p. 469. — Dim. Ollănescu, Teatr. Rom., p. 29.

Poreclă ce se dă țiganilor.

Gașper este o corupție a numeluĭ *Gaspar* saŭ *Gașpar*, unul din ceĭ treĭ craĭ de la resărit: Melchior, Baltazar și Gaspar. Acest Gaspar ar fi fost, după legendă, împĕratul Arabieĭ. și în jocul vicleimuluĭ se represintă ca un Arab.

Pe lângă aceștĭ treĭ craĭ, cele-l-alte personagiĭ ale vicleimuluĭ sunt: Irod, Ofițerul, Pruncul, doĭ Elinĭ (soldațĭ), Paĭața și Moșul.

De la Gașper, vine femininul *Gașperiță*, poreclă ce se dă țigăncelor.

GĂUJAN

13441 * △ A fi Găujan.

T. Bălășel, preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.

Sĕ ḑice unuĭ om gros la trup, şi cam ne-cĭoplit, care mănâncă şi bé mult fără să aĭbă saţ.

Adese-orĭ sĕ aude în popor: «*Ce mĕ Găujane, nu te maĭ săturaşĭ?*»

GĂULEA

13442 * △ **A fi Găulea.**

T. Bălăşel, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaş înţeles ca la No. 13441.

GAVRIL

13443 **Dupa dînsul, Gavrile!**

I. Creangă, *Pov.*, p. 215.

Adică fuge după cine-va.

«Şi când să ĭésă din grădină, ĭécă ursul sĕ trezesce şi *după dînsul, Gavrile.*» — I. Creangă.

GÉMĔN

13444 * △ **Innouréză la Gémĕn.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Prin Gémĕn, Mehedinţeniĭ, înţeleg cóma Balcanilor, care se zăresce de la eĭ, în depărtare, peste Dunăre.

Orĭ-când, în timpul vereĭ, se vĕd nourĭ în acea parte, nu trece fără să plóĭe.

Sĕ ḑice în genere când se pregătesce ce-va.

Se va observa că în afară de judeţele Vâlcea, Gorj şi Ialomiţa, în Mehedinţĭ, lângă Dunăre, un dél pórtă numele de *Gemĕna*.

GHEORGHE

Vedĭ *Cap. XII, c. S-tu Gheorghe.*

△

13445 Spre Sfântu Gheorghe se ĭeà mana vitelor.

Şezătóre, I. p. 128.

Vedĭ *Cap. I, c. S-tu Gheorghe.*

A se vedé No. 261.

* △

13446 Să vĕd pe Sfântu Gheorghe în palmă!

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Cap. I, c. S-tu Gheorghe.*

Sĕ crede a fi o ḑicere a ţiganilor. Adică eĭ fiind goĭ, şi ne-avênd ce le trebue, o duc fórte greŭ ĭérna, aşà că aştéptă cu mare ne-răbdare primăvara; şi când sĕ vĕd la Sfântu Gheorghe ca şi cum aŭ scăpat dĕ tóte nevoele.
A se vedé variantele de la No. 260.

* △

13447 Gheorghe, Gheorghişor,
Vin la doĭca puişor.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice de fetele saŭ nevestele celor ce 'ĭ chĭémă Gheorghe.

* △

13448 Gheorghe, Gheorghelaş,
Vin la doĭca drăgălaş.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaş înţeles ca la No. 13447.

13449 Gheorghe.

Vatra, I, No, 4, p. 156.

Pentru omul şiret, drăcos.

Nu te face Gheorghe; nu fi Gheorghe.

GHEORGHIŢĂ

* △

13450 Fata luĭ popa Gheorghiţă,
Din vale din Ialomiţă.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice în glumă fetelor de popă.

* △

13451 Gheorghiţă
Vătaf de temniţă.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice, în glumă, celor rînduiţĭ maĭ marĭ peste ce-va.

GHEORGHIŢĂ

* △

13452 Cum aş face, fă Gheorghiţă,
Ca să 'ţĭ pun mâna la ţîţă?

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Sĕ ḑice fetelor şi nevestelor ce le chiémă Gheorghiţă.

GHERGHINA

* △

13453 Chef, Gherghino.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Veḑĭ: *Ancuţa, Marica.*

1⁰ La vorbe ne-potrivite.
2⁰ Când cine-va face saŭ pretinde ce-va care nu 'ţĭ convine.

GHERGHIȚĂ

Vedĭ *Viță*.

«I Luoghi adunque di maggiore importanza, dove si manda qualche Nobile per Capitano in ciascuno di essi, sono i sequenti: Tergovisto, Cernetz, Focsiani, Plojest, *Ghierghizza*, Rusci de Vede.» — DEL CHIARO, *Ist. Rev. Valach.*, p. 15.

13454 **O viță în Gherghița șî alta în Ialomița.**

JORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 8.
— HINȚESCU, p. 202.

Sĕ ḑice pentru cele fórte rare, și depărtate una de alta (GOLESCU).

Două localitățĭ, maĭ însemnate, aŭ purtat în țéră numele de Gherghița.

In vechime se numea ast-fel un oraș, spre Buzĕŭ în sus, unde Unguriĭ, urmărind o bandă de turcĭ aŭ măcelărit'o întrégă la anul 1575.

Astă-ḑĭ maĭ pórtă acest nume un tîrgușor din Prahova, însemnat prin rĕscóla Călărașilor asupra luĭ Alexandru Vodă la 1623.

Este de credut că proverbul care ne ocupă se referă la tîrgușorul din Prahova, unde și astă-ḑĭ sunt podgoriĭ însemnate.

13455 **Sciŭ să merg șî cu o rótă la Gherghița.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 100.

Adică sciŭ să traĭesc și cu puțin (GOLESCU).

*
13456 **Hîrța-pîrța**
La Gherghița.

1⁰ Când un lucru se face greŭ, cu chiŭ cu vaĭ.
2⁰ Când umbli pentru un lucru de nimic.

GHERLA

* △
13457 **A pune la Gherlă.**

Adică la închisóre.

Oraşul Gherla, în Transilvania, era vestit prin închisórea sa, chiar în secolul al şépte-spre-ḑecelea, de i s'a dus vestea şi în Moldova.

GHIANI

*

13458 — **Calimera, Ghiani!**
— **Dzadă scot.**[1]

Ilie Ghicu, *prof. c. Perivoli & Samarina, Epir.*

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 6035.

'Εγώ σκόραδάσοι λέγω, συ δέ κρομμὺ ἀποκρινεις.[2]

Prov. Elin.

Ego tibi de aliquis loquor, tu respondes de cepis.[3]

Prov. Lat.

— Καλησπέρα, γέρο.
— Κουκιὰ σπέρω.[4]

Prov. Neo-Grec.

— *Acsúm heir olsum!*
— *Balic avlárim*[5]).

Prov. Turc.

GHIASULI

Veḑĭ *Caraman.*

GHICA

* △

13459 **Când erà Ghica**
Se sburleà pĕru şi chica.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

---

[1]) Bună ḑiua, Ióne. — Scot (taĭu) trunchĭu de brad.
[2]) & [3]) Iţĭ vorbesc de usturoĭu, ĭar tu îmĭ rĕspunḑĭ de cépă.
[4]) Bună séră moşule. — Semĕn bob.

Acéstă ḑicere nu sĕ póte aplica de cât luĭ Alexandru Ghica care a domnit în Țéra-Românéscă de la 1834 la 1841.

Când era Ghica
Se sburlea pĕru și chica;
Când era Știrbeĭ
Araĭ unde vreaĭ;
Când era Cuza
Ardea focul și spuza;
De când cu Carol întâĭŭ
N'are lumea căpĕtâĭŭ.

13460 **Voĭea D-tale ca la banu Ghica.**

B. P. Hășdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 2406.

*
Voĭe la dumnéta ca la banu Ghica.

Eștĭ liber de a face ce vreĭ.

GHINCU

* △
13461 **Ține-mĕ, Ghincule.**

Gav. Onișor, *prof. c. Avrămescĭ, j. Tutova.*

Sĕ ḑice într'un mod ironic celuĭ care se laudă că va face ce-va care întrece puterile sale.

GĬOTO

13462 **— Bună dzuă, Gĭoto![1]**
— Dzadă scot.

Per. Papahagi, *Zweit. Jahres.*, II, p. 153.

Vedĭ *Surd.*

Acelaș înțeles ca la No. 6035.

GĬURGĬU

13463 *△ A audi cânii în Gĭurgĭu.

CARAGĬALI, *Conv. Liter.*, XIII, p. 248. — IUL. VULCĂNESCU, *elev, Sc. Inst. c. Pelescĭ, j. Dolj.* — I. ANTONESCU, *c. Vâlcele, j. Argeş.* — C. BUNGEŢIANU, *preot, c. Cosovĕţ, j. Mehedinţĭ.*

*△ *De audĭ căĭniĭ în Gĭurgĭu.*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 47 & 262. — P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Herescĭ, j. Ilfov.* — AL. VOĬNESCU, *j. Gorj.* — CĂLIN IORDACHE, *stud. j. Argeş.* — I. IORGULESCU, *înv. c. Baĭa-de-Aramă, j. Mehedinţĭ.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — G. BĂNULESCU, *înv. c. Pĭetroşiţa, j. Dîmboviţa.*

* *De aude căţéua în Gĭurgĭu.*

P. DANIILESCU, *c. Craĭova, j. Dolj.*

1⁰ Când unul a primit o palmă sdravĕnă peste obraz, de 'ĭ ţine urechile.

«Inima îĭ dete brâncĭ, şi ea nu se putu opri, ci îl sărută. Aleodor, cum se deşteptă, îĭ trase o palmă *de audiĭ căĭniĭ în Gĭurgĭu.*» P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 47.

2⁰ Arată frica, gróza.

Obiceiul de a se da, maĭ ales la Gĭurgĭu, cânii prin tărbacă, a putut da nascere primuluĭ înţeles.

Cel de al doilea provine neapĕrat din frica pe care o inspiraŭ Turciĭ, carĭ atâta amar de vreme aŭ stăpânit acest oraş.

13464 *△ A audi cocoşiĭ în Gĭurgĭu.

B. P. HĂŞDEŬ, *Etym. Magn.*, p. 2109. — *Albina*, I, p. 1300. — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţĭ, j.*

Acelaș înțeles ca la No. 13463 § 1.

GLĂVĂNESCĬ

13465 *Par'că eștĭ de la Glăvănescĭ.

GAV. ONIȘOR, *c. Bĕrlad, j. Tutova.*

Adică prost. De la cuvîntul rusesc, vechĭu slav și bulgăresc, *glava*, adică cap.

GLIGA

13466 * △ Ḑice Gliga, tace Eva.

V. SALA, *dasc. c. Beĭuș, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Când poruncile unuĭa nu sunt ascultate.
Gliga este un diminutiv de Grigore, Gligore.

SNÓVĂ

Odată s'a dus un prieten la altul. După ce s'aŭ ospĕtat eĭ maĭ mult timp la Ion, a venit altă dată rîndul luĭ Ion să se ducă la prietenul sĕŭ Gliga. Eva, soția luĭ Gliga, nu pregătise nimic de ale gureĭ.

Sosind ceasul cineĭ, Gliga ḑice: *Mĕĭ heĭ,*[1]) *adă-ne cina.* Aŭ tot așteptat eĭ după cină.

De la o vreme ĭarășĭ ḑice Gliga: *Mĕĭ heĭ, adă-ne cina.* Tot în zadar, că Eva nu aveà urechĭ pentru o așa vorbă.

Aștéptă eĭ, aștéptă, până ce Ion ḑice către prietenul sĕŭ: «*Ḑice Gliga, tace Eva,*» și a plecat ne-mâncat.

GLIGORAȘ

Veḑĭ *Călăraș. Nuntă.*

GLIGORE

Veḑĭ *Aghĭasmă.*

GODINESCĬ

13467 * △ **A mâncat o bătaĭe ca la bîlcĭu la Godinescĭ.**

Semin. Centr. Buc., Cl. IV, prin P. GÀRBOVICEANU, *prof. c. Cloşanĭ, j. Mehedinţĭ.*

Adică o bătae soră cu mórtea.

La bîlciurĭ se întîmplă în tot-dé-una bătăĭ, în urma pungăşiilor, beţiilor, etc.

Bîlcĭul de la Godinescĭ, sat în j. Golj, plăĭul Vulcan, este cel maĭ mare bîlcĭu din apropierea Cloşanilor.

GOG

Veḑĭ *Goga.*

13468 **Câçula al Gog va s'facă.**[1])

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, p. 175.

A se vedé No. 6655.

Er schifft im Winde.

Prov. Germ.

GOGĂ

13469 * **Nu s'façe Gogă preft.**[2])

G. ZUGA, *stud. c. Permet, Albanĭa.*

* *Nu s'façe Gogu preftu.*[3])

ILIE GHICU, *prof. c. Pericoli, Epir.*

---

[1]) Căcĭula luĭ Gog o să facă.

Nu o să'țĭ placă. Nu o să poțĭ să mĕ înșelĭ.
Gog, Goga și Gogu sunt deosebite diminutive pentru Gheorghe.

GOGOMAN

*
13470 A fi Ștefan
Gogoman.

M. Canian, *public. j. Iașĭ.*

Adică prost.

GOLĂȘEĬ

* △
13471 A vărat la Umbrărescĭ și acum ĭernéză
la Golășeĭ.

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Sĕ ḑice unuĭa care a intrat gol în ĭérnă, și acésta fiind că e leneș, și 'ĭ-a plăcut vara maĭ mult să dórmă la umbră.
Umbrărescĭ și Golășeĭ sunt douĕ sate cam sărăcăcĭóse, în județul Covurluĭu. Sunt departe unu de altu cam de patru chilometri.

GOLEA

* △
13472 Golea icĭ, Golea colea,
Golea 'n margine de sat
In cel cătun afumat.

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice când cauțĭ pe cine-va, care nu sciĭ unde șéde.

GOLESCU

Veḑĭ *c. Belu, Vacă.*

13473 Din vacile Golesculuĭ.

Insemnéză soiu bun (GOLESCU).

13474 **Golescu golesce.**

ION GHICA. *Scrisorĭ*, p. 39. — ARICESCU, *Miş. de la 48*. — N*** c. *Găescĭ*, j. *Dîmboviţa*.

A se vedé ințelesul la No. 13159.

GOLIA

«Intr'acest an aŭ zidit Vasilie Vodă şi lăudată monastirea în oraşul Iaşilor, întâiu subt nume a treĭ învĕţătorĭ bisericeĭ, ce se ḑice: *Triĭ Sveatitelii*; maĭ pre urmă, a doa monastire, ce se chĭémă *Golĭa*, făptură cum sĕ vĕd peste tóte monastirile aice în ţéră maĭ iscusite. Golĭa se ḑice pre nume unuĭ boĭeriu anumea Golăea, carele pre acel loc zidisĕ o bisericuţă mică de pétră. Şi întru aceştĭ anĭ aŭ adus Vasilie Vodă şi móştele Sfinteĭ Preacuviόse Paraschiveĭ, în anul 7148 (1640), a căreĭ Sfinte viéţa şi den ce locurĭ aŭ fost, şi cum aŭ petrecut cu mare Dumnedeire, veĭ ceti la Octombrie în 14 ḑile.» — MIRON COSTIN, *Letop.*, I, p. 310.

* △
13475 **A trăi cât zidul Golieĭ.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 224. — N. BOGDAN. *Pov.* — P. GÂRBOVICEANU, *Semin. Buc. Cl. VIII.*

A trăi cât Golĭa.

S. NĂDEJDE, *Nuv.*, p. 197.

* △
A trăi cât Golĭa în Eşĭ.

E. I. PATRICIŬ & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Adică mult.

«Dar babeĭ par'că nicĭ nu'ĭ pasa, şi se aştepta să trăĭéscă *cât şi zidul Golieĭ.*» — N. BOGDAN.

«Să scii, Ivane, că de-acum înainte aĭ să fiĭ bucuros să morĭ, şi aĭ să te tîriĭ în brâncĭ după mine, rugându-mĕ să'ţĭ ĭéŭ sufletul, dar eŭ am să te las să trăĭescĭ *cât zidul Golieĭ* şi cetatea Némţuluĭ, ca să

13476 ✲ △ **A fi bun de Golĭa.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1186. — D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Bun de închis la Golĭa.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 357.

Adică nebun.
La Golĭa, în Iaşĭ, se află un spital pentru nebunĭ.

GORDĬAN

13477 ✲ □ **A desface nodul gordĭan.**

LAURIAN & MAXIM, II, p. 424.

A resolvi o grĕutate într'un mod repede, fără multă zăbavă.

Alusie la mijlocul întrebuinţat de Alexandru Machedon pentru a resolvi, în favórea sa, oracolul care făgăduise imperĭul Asieĭ aceluĭ care va fi în stare să desfacă nodul care legà jugul de oştĭa caruluí luĭ Gordius, care se păstrà în templul luĭ Joe din Gordium.

GREC

Vedĭ *Arbines, Bulgar, Dumnedeŭ.*

«Aşijdere, la acea gâlcévă prins'aŭ Fliondor Armaşul la gazdă pre un Grec, anume Mavrodin Paharnicu, şi 'l-aŭ bătut, şi 'l-aŭ desbrăcat, de 'l-aŭ lăsat numaĭ cu cămeşa, şi 'l-aŭ pus pe un cal, îndĕrept cu faţa spre códa caluluĭ, şi'l dedese códa în mânĭ de o ţineà în loc de frêŭ, şi 'l duceà prin mijlocul tîrguluĭ la Copoŭ, la plimbare; şi 'l privĭa tot norodul dioa amédădi mare, şi 'ĭ dicêŭ fecĭoriĭ ce 'l duceaŭ: «*Di, Grece: cal murg la fântâna Bordiĭ.*» Éră el nu puteà dice cal murg la fântâna Bordiĭ, ce dicea: «*Alogo murgo sto funtino Bordi.*» Éră slugile luĭ Fliondor îĭ daŭ palme şi 'ĭ diceaŭ «*Di, Grece, bine; nu dice aşa!*» Acest fel de zeefet frumos i-aŭ făcut. Şi, după ce aŭ venit Cantemir Vodă, ĭar 'l-aŭ maĭ bătut, şi 'l-aŭ surgunit. Éră apoĭ, Duca Vodă, ĭar aŭ venit în ţĕră, de aŭ fost Visternic mare; şi maĭ pe urmă ĭar l'aŭ prins Antioh Vodă Cantemir, şi 'l-aŭ jăcnit şi 'l-aŭ pus şi în ocnă. Şi la Mihaĭ-Vodă ĭar aŭ venit în ţĕră, de aŭ trăit până ce aŭ murit de bĕtrân, şi nu s'aŭ maĭ putut curăţi ţĕra de dînsul! Aşijdere tîmplatu s'aŭ şi alt Grec, la maziliea luĭ Antonie Vodă Ruset, anume Palaloga,

de 'l-aŭ luat cu pelea, gol, din feredeŭ și pre acela, de se pomenesce până astădĭ. Și la Alexandru Vodă Iliaș ĭar, ce aŭ pățit Batiște, și alțiĭ! Și la alțĭ Domnĭ; și în țéra Muntenéscă de câte orĭ, în câte-va rîndurĭ s'aŭ tîmplat Grecilor de aŭ pățit ne-cinste și rĕutate, și nu s'aŭ maĭ putut curăți aceste două țĕrĭ de dînșiĭ!

«Așa socotesc eŭ, cu firea mea acéstă próstă: când a vré Dumnedeŭ să facă nu fie rugină de her, și Turcĭ în Țarigrad să nu fie, și lupiĭ să nu mănânce oile în lume, atunce póte nu vor fi nicĭ Grecĭ în Moldova și în țéra Muntenéscă; nicĭ or fi boĭerĭ, nicĭ or putea mâncà aceste două țĕrĭ cum le mănâncă. Éră alt léc n'aŭ rĕmas cu condeĭul meŭ să maĭ pomenesc ca să pot gĕci. Focul îl stingĭ, apa o ezescĭ și o abațĭ pe altă parte, vîntul când bate te daĭ în lăturĭ într'un adăpost și te odihnescĭ, sórele intră în nuorĭ, nóptea cu întunerecul trece și se face ĭar lumină, éră la Grec milă, saŭ omenie, saŭ dreptate, saŭ ne-vicleșug, nicĭ unele de aceste nu sunt, saŭ frica luĭ Dumnedeŭ. Numaĭ când nu póte să facă rĕŭ se arată cu blândețe; éră inima și firea, tot cât ar pute, este să facă rĕutate. Cătațĭ de cetițĭ la hronograful grecesc, de vĕ încredințațĭ și maĭ bine, pe când aŭ fost Greciĭ puternicĭ, și Impĕrăția era a lor, ce făceaŭ pre atunce, și ce lucraŭ.» — IÓN NECULCE, *Letop. Mold.* II, p. 228 & 229.

«Acesta (Grigorie Calimah Vodă) luând domnia holteĭu, fiind încă domn tatăl sĕŭ, aice s'aŭ însurat, viindu'ĭ dómnă, de la Țarigrad, fata luĭ Alexandru Mavrocordat. Și fiind domnul tînĕr, Greciĭ, Drăcesciĭ toțĭ și cu alte némurĭ a lor, îl purtaŭ după voĭea lor, și mâncaŭ țéra cum le erà voĭa; și boĭeriĭ Moldoveĭ cu nemică nu puteaŭ să se împărtășéscă, de rĕul Grecilor. Și încă din domnia tătâne-sĕŭ se făcuse o dajde nouă cu nume de agĭutorință, déră maĭ ușóră. Eră în dilele luĭ, se îngreuese cu some marĭ; și în dilele acestuĭa găsind cu óreșicare faptă de nebunie pre un Ilie Cantacuzino, maĭ fără vină 'ĭ-aŭ tăĭat capul, și maĭ găsind pe un boĭer moscal, ce âmbla tiptil ca să găséscă ómenĭ de óste, arnăuțĭ, și alțĭ străinĭ, prindêndu'l și dicênd că ar fi cerșit, în postul cel mare 'i-aŭ tăĭat capul. Și boĭeriĭ pămîntenĭ, de multă supĕrare, aŭ fugit la Sultanul Tătăresc, și cu mijlocirile Sultanuluĭ și a Hanuluĭ, se maĭ potolĭa simețĭa Grecilor. Și domnind doĭ anĭ, s'aŭ mazilit și aŭ venit, domn Grigorie Alexandru Ghica Voevod.» — IÓN CANTA, *Letop.* III, p. 191 & 192.

13478 △ * **Grecul e capră rîĭósă.**

Semin. Buc. Cl. VI, prin P. GÂRBOVICEANU, *prof.*

Adică e mândru, și sărac să fie. A se vedé No. 1584. Urmĕtórea legendă e în legătură cu dicerea de față.

DUMNEDEŬ ȘI SFÂNTU PETRU

In veacul de demult, pe când erà lumea bună, nu cum e acum, umblaŭ sfințiĭ pe pămînt.

Odată, Dumnedeŭ a luat pe Sf. Petru și s'a dus cu el prin lume, ca să-ĭ arăte tot ce este în ea.

Mergênd amîndoĭ pe drum, iată că întâlnesc un Grec. Dumnedeŭ a dis atuncĭ luĭ Sf. Petru:

Petre, scóte mațele ăstuĭ om, să le spelĭ bine și apoĭ să i le puĭ la loc.

Sf. Petre s'a apucat de a tăĭat pe Grec și 'ĭ-a scos mațele, le-a spĕlat bine, și pe dos și pe față cum 'ĭ-a ḑis D-ḑeŭ, și, când să le pue la loc 'ĭ-a trimis Dumneḑeŭ un somu Greŭ, că aŭ adormit și aŭ venit cânii de aŭ mâncat mațele Greculuĭ. Când s'a pomenit Sf. Petru, și a vĕḑut că nu sunt mațele, s'a dus și a găsit o capră, 'ĭ-a scos mațele, le-a spĕlat, și le-a pus în grec; apoĭ l-a cusut la loc.

Dumneḑeŭ care vedea tóte astea, îndată s'a arĕtat și a întrebat pe Sf. Petru ce a făcut; și el a rĕspuns că 'ĭ-a spĕlat mațele precum 'ĭ-a spus. Dumneḑeŭ 'ĭ-a ḑis atuncĭ ca să ḑică omuluĭ să se scóle de jos; și Sf. Petru a ḑis: «*Scólă-te*», și omul s'a sculat.

Apoĭ D-ḑeŭ i-a spus să-ĭ ḑică să vorbéscă, și Sf. Petru i-a ḑis: «*Vorbesce omule*» și Grecul a început a sbĭerà ca și capra: *behec, behee.*

Atuncĭ Dumneḑeŭ l'a întrebat: «*Ce aĭ făcut Petre?*» și el ĭ-a ḑis: «*Iértă-mă, Dómne*» — *Șezătórea.*

* △

13479 Grecu'ĭ bólă lipicĭósă
Ce pătrunde pân'la óse!

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 90.

Arată ura pre care Grecii aŭ insuflat'o Românilor, pe cări'ĭ storceà atât de rĕŭ sub domniile fanarioților.

*

13480 Grec cu limba négră.

D-na Z. JUVARA, c. *Fedescĭ, j. Tutova.*

Adică țigan.

* △

13481 Un cap aĭ și ăla sĕc,
Par'că ar fi cap de Grec.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice celor proștĭ.

* △

13482 Grec, Grec capu sec, și tata și mama.

ALFRED JUVARA, c. *Băsescĭ, j. Fălciŭ.*

Acelaș înțeles ca la No. 13481.

* △

13483 Grec galantom, Ovreĭu prost și țigan cinstit nu sĕ póte.

P. BUDIȘTEANU, c. *Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Arată firea ne-darnică a Greculuĭ.

13484 * △ A mâncà ca Grecul, cu ochelarĭ.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Morocnĭ, j. Dîmbovița.*

Adică mult.
Uniĭ Românĭ cred că Greciĭ, mâncăcioşĭ dar tot-de-odată şi sgârcițĭ, mănâncă la masă cu ochelarĭ, căcĭ ast fel li se par îmbucăturile maĭ marĭ, şi mănâncă maĭ puțin.

13485 * △ A fi mâncăcĭos ca un Grec.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Pĭetroşița, j. Dîmbovița.*

Acelaş înțeles ca la No. 13484.

13486 * △ Îțĭ place.... ca Greculuĭ alămâea.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Moroenĭ, j. Dîmbovița.*

Adică îĭ place mult, Grecul obicĭnuind să pună lămâe în multe bucate.

13487 * △ La masă Grecul are lămâe.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Moroenĭ, j. Dîmbovița.*

Ca să mănânce maĭ puțin.
Se ḑice că Grecul dă, fie-căruĭ copil, câte o jumătate de lămâe, când se pune la masă, pentru ca aceştĭa, strepezindu-li-se dințiĭ, să mănânce maĭ puțin.

13488 * △ Grecu 'şi-a aprins cĭubucul de la candela din biserică.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Moroeni, j. Dîmbovița.*

Arată obrăznicia luĭ pe care o împinge până la lipsă de respect pentru cele sfinte.

* △
13489 Douĕ lucrurĭ nu s'aŭ vĕḑut în lume: cal verde şi Grec cu minte.

D-na Z. JUVARA, c. *Fedescĭ, j. Tutova.*

* △
Cal verde şi Grec cu minte nu s'a vĕḑut.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* I,[2] p. 455. — V. FORESCU, c. *Folticenĭ, j. Suciava.*

* △
Cal verde şi Grec cu minte cine dracu o maĭ vĕḑut.

GAVR. ONIŞOR, *prof.* c. *Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Veḑĭ *Armén, Bulgar, Cal, Sîrb.*

Acelaş înţeles ca la No. 1387.

*
13490 Sĕ poftesc ca Greciĭ la puşcărie.

T. SPERANŢĂ, III, p. 188 & 189. — I. ARBORE, *ing. j. Buzĕŭ.*

*
Sĕ poftesc ca Greciĭ la temniţă.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 966. — GR. ALEXANDRESCU, *magistr., j. Putna.*

*
Sĕ înghie ca Greciĭ la temniţă.

V. A. FORESCU, c. *Folticenĭ, j. Suciava.*

* △
Sĕ îmbie ca Greciĭ la temniţă.

AVR. CORCEA, *paroh*, c. *Coşteĭu, Banat.*

*
Sĕ îmbiază ca Greciĭ la puşcărie.

G. I. TOMESCU, *înv.* c. *Turnu-Severin, j. Mehedinţĭ.*

Când omul nu sĕ póte hotărî să intre unde-va.
Arată îndoïéla la un lucru pe care trebue să'l facă.
A se vedé T. SPERANŢA, *Anecdote*, III, p. 188, snóva privitóre la acéstă ḑicere.

13491 △ **Grecul e vidră spurcată,
Este fiară 'nveninată.**

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, p. 479.

Arată rĕutatea ómenilor de acéstă naţie.

13492 △ **Grecu'ĭ fiara duşmănósă.**

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 90.

Acelaş înţeles ca la No. 13491.

Femme grecque, vin grec, vent grec.

Prov. Franc. XVI-e Siècle.

13493 △ **Grecu'ĭ limbă veninósă.**

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 90.

Adică rĕŭ de gura, intrigant.

Il n'y eut jamais Grec de malice net.

Prov. Franc.

13494 **Gumarlu tu gumarañgaθi, şi Greclu tu grădină cseană.**[1]

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 157.

Grecul lacom şi sgârcit, se folosesce bucuros de bunurile altuĭa.

---

[1]) Măgarul în spinĭ, şi Grecul în grădină străĭnă.

13495 **Greclu ș-arhund, aĩiu va mpută.**[1])

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 157.

Veḑĭ *Aromân*.

Căcĭ Greculuĭ îĭ place mult usturoĭul. Acesta ḑice la rîndul luĭ de Aromân: Ὁ Βλάχος ἄρχων κ' ἂν γενῇ, πάλιν πριτζαῖς μυρίζει.[2])

13496 **Greclu s'te umplĕ ș'cu dóre, nu 'l-apróchie ĭu'țĭ aĭ casă.**[3])

ANDREĬ AL BAGAV, *Cart. Aleg.*, p. 99.

Poetul latin ḑice de asemenea: *Timeo Danaos et dona ferentes.*

Li plus traïteurs[4]) *sont en Gresce.*

Dit de l'Apostoile, XIII-e Siècle.

GRÉCĂ

13497 **Ca Gréca: «ș-dada-ñ eará Armână.»**[5])

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 158.

1⁰ Ḑice Grécă pentru a lingușì pe Aromânĭ.
2⁰ Pentru cel care sĕ laudă cu ce 'ĭ convine.

Καί μανα-μ ἴταν Βλάχα.[6])

Prov. Neo-Grec.

GRECESCE

Veḑĭ *Inimă*.

---

[1]) Grecul boer de ar fi tot pute a usturoĭu.
[2]) Românul boer de ar fi, tot mirόse a căcăréză de óĭe.
[3]) Grecul să te umple și cu darurĭ, nu'l apropĭa unde 'țĭ aĭ casa.
[4]) Traître = trădător, viclén.
[5]) Ca Gréca: și mama mea era Aromână.
[6]) Și mama mea era Aromână.

13498 * A vorbi grecesce.

Adică a fi bét.

13499 * △ A şedé grecesce.

P. Danilescu, c. *Craiova, j. Dolj.* — T. Bălăşel, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ A stà jos, cu picĭórele împleticite şi genuchiĭ în afară.
2⁰ A fi bine aşeḑat unde-va. Veḑĭ No. 3624.
Ţĕranul când vede pe cine-va şeḑênd cu picĭórele încovrigate sub el, ḑice *că stă ca la cuşniţă,* înţelegênd prin cuşniţă, atelĭerul fĭerarului.

13500 * A împuşcà cu pat de puşcă grecesc.

M. Canĭan, *public. j. Iaşĭ.*

Acelaş înţeles ca la No. 10098.

13501 * Mâncare grecéscă.

A se vedé la No. 8770.

13502 * Bucate grecescĭ.

Gr. Poĭenaru, *ing. j. Putna.*

Veḑĭ *Bucate.*

A se vedé la No. 8269.

13503 * △ Noḑurĭ grecescĭ.

P. Danilescu, c. *Panaghia, j. Dolj.*

S'aude, de multe orĭ, ḑicĕtórea: *înghite noḑurĭ,* şi anume *noḑurĭ secĭ.* Un copil care suspină, un ţigan saŭ un câne flămând, care se uĭtă la o masă încărcată cu tot felul de bucate, înghite noḑurĭ secĭ. Eĭ suferă în tăcere.

în ḑilele de grea cumpĕnă, când li se lăsase numaĭ ochiĭ ca să plîngă, o fi înghiţit multe nodurĭ bĭetu Român, ba turcescĭ, ba rusescĭ, până şi grecescĭ. Cele grecescĭ póte că aŭ fost cele maĭ grele de înghiţit şi de aceĭa aŭ rĕmas singurele de carĭ maĭ pomenim.

GRIGORE

Vedĭ *Aghiazmă*.

GRIVA

13504 * △ **E departe Griva de ĭepure.**

P. ULESCU, *c. Pătulele, j. Mehedinţĭ*. — G. BĂNULESCU, *înv. c. Pĭetroşiţa, j. Dîmboviţa*.

Vedĭ *Câne*.

Pe lângă înţelesurĭ date la No. 1531, acéstă ḑicere se întrebuinţéză când vrem să arĕtăm că unul s'a cam depărtat de adevĕr.

13505 * △ **A ajuns Griva epurile.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

1⁰ S'a apropĭat timpul ca să dé sémă de cele făptuite.
2⁰ S'a apropĭat timpul de a împlini ce-va.

GROZĂVESCĬ

13506 **Aĭ moşiĭ în Grozăvescĭ?**

G. COŞBUC, *Epoca*, febr. 1898.

Despre omul care se grozăvesce.
Grozăvescĭ este un sat închipuit.

GUDĂ

Vedĭ *Cap. X, c. Guda.*

13507 * △ **Guda.**

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Poreclă care se dă femeilor rĕutăcióse

Este de obşte cunoscută ḑicerea: *un câĭne de om*, când e vorbă de un om rĕutăcĭos, fără milă. Cĭobaniĭ şi ţĕraniĭ daŭ numele de Guda maĭ mult căţelelor rele; de unde, maĭ în urmă, s'a aplicat femeilor rĕutăcĭóse.

D-l Bălăşel a auḑit de la Ion S. Boureanu, din comuna Panaghia, jud. Dolj, urmĕtórea poesie poporană, în care Guda este o căţea fórte deştéptă, care vorbesce cu cĭobaniĭ şi e atât de şirétă în cât prinde pe vestitul haĭduc, Fulga.

O variantă a acesteĭ poesiĭ, în care căţéua se numesce Dolca, se găsesce în colecţia luĭ V. Alexandri.

GUDĂ

Şĭ'altă verde şĭ-o lalea.
Costea 'n strungă de intra,
Peste oĭ că se uĭta,
Oile îşĭ pricepea
Şi cĭobaniĭ or spunea:
Băeţĭ voĭ n'aţĭ priceput
Oile n'aţĭ cunoscut?
Lapte nu e la mĕsură
Nicĭ lapte la 'nchegătură
Orĭ că lupiĭ ne-a 'nşelat
Orĭ că Fulga ne-a furat.

* *
*

Costea mânios pleca,
Pe-un măidan că se suĭa,
Odată chiot că-mĭ da.
Şi-mĭ da chiot haiducesce
Şi-mĭ întorcea unguresce,
Rĕsuna păduri răpesce.
Şi toţĭ câĭniĭ aduna
Dară Guda ce-mĭ făcea?
Ea binişor că-mĭ venea
Cam din cap apologat,
Vedea bine c'a stricat.
Cóstea la ea rĕŭ căta
Cu cujba o otînjea
Dară Guda-ĭ rĕspundea:
—«Stăpâne, stăpân al meŭ,
A bătut un vînt cam rĕŭ.
A bătut vînt şi cu plóe,
Noĭ ne-am băgat în dudae,
A bătut vînt şi cu bură,
Te-aĭ culcat în bătătură,
Lucru mare nu-mĭ era,
De-mĭ tăĭaĭ o meluşea,
Să eĭ pelea după ea,
S'o puĭ în spinarea mea.
Am slujit la tatăl tĕŭ,

Şi eĭ nu mĭ-aŭ căutat rĕŭ
Şi-n mine n'a dat aşea
Da, dă-mĭ un fóle de lapte
Să mĕ 'nţepenesc la spate.
Şi-apoĭ ete după mine
Să ĭeaŭ cîra oilor,
Poteca haĭducilor,
Că sciŭ séma codrilor.»
Costea după ea se lua
Şi îndată ajungea
La pîrîul cel maĭ rece,
Unde-arar voĭnic o trece.
Aicĭ Guda ce-mĭ făcea?
Când de hoţ odată da...
Şi odată schilălăea.
Costea tare că-mĭ striga:
—«Ţine-l, Gudo, nu-l mânca,
Până nu-l' a judeca,
Că te mirĭ c'ar fi pĕcat
Să móră nejudecat».
. . . .

GUŢA

13508 **A poftit leĭca Guţa la mere acre.**

ENĬU BĂLTEANU, *Lumina*, I, p. 86.

Vedĭ *Cap. VII, c. Mĕr.*

Acelaş înţeles ca la No. 8831.

HAIM

13509 * **Haim bé şi Şulem plătesce.**

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Vedĭ *a Bé.*

Acelaş înţeles ca la No. 8103.

HANAAN

Vedĭ *Pămîntul Făgăduinţeĭ.*

13510 * **Ca şi Ovreiĭ în Hanaan.**

VARRON, p. 9.

Să resfaţă în bunătăţĭ

HÂNCU

A se vedé NICOLAE COSTIN, II, p. 7; IÓN NECULCE, II, p. 197; N. MUSTE, III, p. 6; AMIRAS, III, p. 100.

* △
13511 **Vodă vra şi Hâncu ba.**

V. ALEXANDRI & L. ROSETTI, *Mss* — V. ALEXANDRI, *Teatru*, p. 216. — A. GOROVEĬ, *c. Folticenĭ. j. Sucĭava.* — V. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.* — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △
Vodă va şi Hâncu ba.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr., j. Putna.* — I. TACU, *înv. c. Braniscea, j. Covurluĭu.*

Vodă vré, dară (dar) Hâncu (Hăncu) ba.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 68. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 169. — HINŢESCU, p. 203.

* △
Vodă vré, Hâncu ba.

PETRU DANIILESCU, *c. Craĭova, j. Dolj.* — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

1° Arată deosebirea de părerĭ, desbinarea între doue persóne.

«Eĭ sĕ vede că i s'o aprins călcăile după fata ispravniculuĭ, şi fiind că *Vodă vré şi Hâncu ba* . . . o furat fata, ca maĭ bine.» — V. ALEXANDRI, *Teatru*, p. 216.

2° Sĕ ḑice când unul maĭ mare a ajuns să cerşéscă voinţa unuĭa maĭ mic; când un inferior are maĭ multă putere de cât maĭ marele sĕŭ.

«Erŭ în al treîle an a domnieĭ luĭ (Duca-Vodă), s'aŭ rĕdicat Orheenii şi Lăpuşneniĭ cu óste pre Duca-Vodă, pentru urăciunea Grecilor, maĭ ales pentru Cupărescĭ, oştindu-se căpităniile acelor ţinuturĭ Hăncul,

Grecĭ să 'ĭ prindă să 'ĭ omóre. Fugit'aŭ toțĭ boĭeriĭ în țéra Muntenéscă: éră Duca-Vodă vĕḑênd că s'aŭ rĕdicat atâta țéra asupră 'ĭ, aŭ eșit cu tótă casa luĭ din curte și aŭ purces în gĭos. Eră Hăncul și cu alțiĭ de aĭ sĕĭ, aŭ intrat în curtea domnéscă, și prin casele boĭerescĭ, și prin tîrg, și prin dughenile neguțitorescĭ, jăcuind și stricând tot ce aŭ găsit. Duca-Vodă de odată aŭ trecut peste Dunărea, dând cale aceĭ adunăturĭ nebune. Și de acolo dând scire la Impĕrăție, 'ĭ-aŭ venit poroncă de aŭ luat Tătarĭ, câțĭ 'ĭ-aŭ trebuit, și trimețênd Duca-Vodă la Alexandru Vodă Buhuș Sărdarul de aŭ venit din țéra Munteuéscă, de unde erà fugit cu alțĭ boĭerĭ, și trimețêndu'l cu Tătariĭ, aŭ lovit pe óstea Hăncescilor la Epurenĭ, și 'ĭ-aŭ bătut, și 'ĭ-aŭ risipit. Prădat'aŭ Tătariĭ ținuturile acele, și pre mulțĭ 'ĭ-aŭ și robit. Éră pre câțĭ 'ĭ-aŭ prĭns, din capete, pre toțĭ 'ĭ-aŭ spînzurat, și 'ĭ-aŭ înțĕpat Duca-Vodă dacă s'aŭ întors peste Dunăre. Érna mare era, că așașĭ érnă s'aŭ făcut acea zarvă; ce de Domn nu s'aŭ putut apropia să'ĭ facă vre-un rĕŭ. Éră pre lângă ceĭ vinovațĭ aŭ perit mult norod nevinovat, și așa s'aŭ potolit acea zarvă. *Numaĭ de poveste aŭ rĕmas de atunce, întru pomenirea ómenilor, numele Hăncescilor, aice în țéră până astăḑĭ.*» — NIC. MUSTE, *Letop. Mold.*, IIᴵ, p. 6 & 7.

«Atunce în domnia a treea, vrut'aŭ Duca-Vodă să plătéscă slujba ce 'ĭ-aŭ făcut Hăncul, pre care maĭ sus l-am pomenit în domnia a doua, că aŭ trimes de aŭ adus pe fecĭorul Hănculuĭ pe Donia, de unde erà trăitor, și 'ĭ-aŭ tăĭat capul în Tîrgu-Frumos, în curțele cele domnescĭ, ne-fiind vinovat; ce fără judecată 'l-aŭ omorît.» — N. MUSTE, *Letop.*, III, p. 20.

IÓN NECULCE, *Letop.* II, p. 197 — 198, după ce povestesce acéstă rĕscólă a Orheenilor și Lăpușnenilor, sub comanda Hănculuĭ și Serdaruluĭ Durac, încheĭe, ca și Niculae Muste cu urmĕtórele cuvinte: «*Numaĭ numele Hăncescilor aŭ rĕmas întru pomenirea ómenilor de atunce până astăḑĭ.*»

13512 * △ **Vodă ḑice ba, tótă lumea ḑice ba, numaĭ Hâncu ḑice da.**

I. TACU, *înv. c. Braniscea, j. Covurluĭu.*

1º Când e ne-unire în familie, între tovarășĭ de negoț, etc.
2º Când o cârmuirea abuséză de puterea sa.

SNÓVĂ

Maĭ de mult, judecata cea maĭ înaltă era Divanul Domnesc. Sĕ ḑice că erà un boer, anume Hâncu, care făcea partea din acest divan.

Acel Hâncu, orĭ cine spuneà ceva, el ḑiceà că se póte. Maria Sa Vodă dădu sfóră în țară să se găséscă un Român, carele să încrediu-

vărat aşa. — Un Român din ţéra de jos mergênd cu judecată la divanul Domnesc află de porunca Marieĭ Sale. — In ḑiua acea erà prânz la Curte. — Rĕzĕşul nostru spuse vatafuluĭ de paharnicei, ce 'ĭ era prietin, că el va încredinţa pe boerul Hâncu sĕ ḑică o dată că nu se póte. Vataful făcu cunoscut luĭ Vodă. — Maria Sa porunci să aducă pe rĕzĕş. — Pe atuncĭ era obiceiŭ pe la mesele boerescĭ de se aducea câte un glumeţ ce şedeà în picióre la uşă, care spunea tot felul de glume şi tămăşagurĭ; boeriĭ îĭ lăsa să se întindă la vorbă cât de mult. — Urmĕtorul dialog începu între rĕzĕş şi Hâncu:

— Maria Ta şi cinstiţĭ boerĭ Dumnévostră, eŭ trăesc la ţéră, am casă aprópe de Siret.

— Sĕ pote.

— Intr'o ḑi m'am dus cu ogariĭ la vînătóre de ĭepurĭ.

— Sĕ póte.

— Eram calare pe-o épă albă.

— Sĕ póte.

— Am stîrnit un ĭepure.

— Sĕ póte.

— L'am gonit, l'am tot gonit, până aŭ ostenit şi ogariĭ şi alba.

— Sĕ póte.

— Maĭ îl sosĭam; am vrut să 'ĭ daŭ una cu biciul, dar am scăpat biciul şi nu l'am maĭ găsit; de degrabă tăĭaĭ o ramură de rechită.

— Sĕ póte.

— Dăduĭu una cu rĕchita în alba, care fiind asudată, rechita se prinse şi crescu o rechită lungă, dréptă şi naltă pană la cer.

— Sĕ póte.

— Lasaĭu ĭepurele şi mĕ urcaĭu pe rechită în sus până la torţile ceruluĭ.

— Sĕ póte.

— Mĕ apucaĭu cu mâna de torţile ceruluĭ şi me suĭu în cer.

— Sĕ póte.

— Mĕ preumblaĭu în cóce, mĕ preumblaĭu în colo până ce ajunseĭu la Dumneḑĕu Sfântul.

— Sĕ póte.

— Dumneḑĕu şedeà la masă şi mancà borş de pesce; mĕ pofti la masă şi mancaĭ şi eŭ bine, că tare 'mĭ maĭ era fóme, maĭ ales după atâta trudă şi ostenélă.

— Sĕ póte.

— După ce mâncaĭ şi bĕuĭ bine, îmĭ luaĭ ḑiua bună de la Dumneḑĕu Sfântul, şi plecaĭu să mĕ întorc ĭară'şĭ pe pămînt.

— Sĕ póte.

— Sosiĭ la torţile ceruluĭ, când colo ce se veḑĭ! Alba mea se dăduse după păscut şi se depărtase de nu maĭ era nicăerĭ, nicĭ rechită, nicĭ nimic.

— Se póte.

— Ce sĕ mĕ fac atuncĭ? mĕ uitaĭ în sus, mĕ uitaĭ în jos, alba nicăerĭ şi pace bună.

— Norocul meŭ, maĭ la o parte de torţile ceruluĭ era vr'o câte-va claĭ de fên, pentru caiĭ luĭ Sfântul Ilie şi aĭ luĭ Sfântu Gheorghe.

— Sĕ póte.

— Alergaĭ la un meşteşug. Incepuĭ să fac o funie dintr'o clae de fên. Făcuĭ dar o funĭe lungă, lungă de tot, apoĭ începuĭ să mĕ cobor. C'o mână mĕ ţineam şi cu una suceam, şi aşa m'am coborît jos pe pămînt.

— Sĕ póte.

— Când mĕ coboriĭ jos pe sfântul pămînt în locul unde lăsasem pe

— Sĕ póte.
— Sciți d-vóstră cine era acel om?
Toțĭ meseniĭ ascultaŭ cu mare sfințenie.
— Acel om era tatul luĭ Hâncu.
— Spuĭ minciunĭ, asta nu sĕ póte, isbucnesce de odată Hâncu, în mijlocul rîsuluĭ stîrnit de acest rĕspuns ne-obicĭnuit al bĕtrânuluĭ boer.

13513 * △ E voĭnicul Hânculuĭ.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Mărășescĭ, j. Mehedințĭ.*

* △

Voĭnicul Hânculuĭ
Sĕ cacă 'n mijlocul câmpuluĭ.

ST. TUȚESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

* △

E voĭnicu Hânculuĭ
Se cacă 'n mijlocu câmpuluĭ,
Și 'l cară în căcĭulă la margine.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

* △

Voĭnicu Hânculuĭ
Se cacă 'n fundu patuluĭ,
Și 'l dă cu căcĭula 'n jos
Să nu'ĭ pae puturos.

T. BĂLĂȘEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

* △

E voĭnic d'aĭ Hânculuĭ
Chiue în mijlocul câmpuluĭ.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Besdeadu, j. Dîmbovița.*

In batjocura celuĭ nevoĭaș și lăudăros.
Se întrebuințéză de un bĕtrân către un copil saŭ un flăcăŭ mult maĭ tînĕr de cât dînsul; nicĭ odată de bĕ-

Dicĕtórea este fórte întrebuinţată în judeţele Mehedinţĭ, Vâlcea, Dolj, etc. însă poporul nu scie nimic despre acest Hâncu.

HANGERLIŬ

13514 **Ca ĭérna de la Hangeriul.**

ZILOT ROMÂNU, *Columna*, 1882 —83, p. 275. — B. P. HAŞDEŬ, *Etym. Magn.*, p. 2536. — IONESCU-GION, *Ist. Bucur.*, p. 631.

Vedĭ *Barnovski.*

Pentru o ĭérnă osebit de grea.

«Iérna acésta au fost din cele osebite, că şi zăpadă năprasnică aŭ cădut, şi viscole deosebite şi gerurĭ aŭ fost. Pentru aceea aŭ rĕmas de se pomenesce: *ĭérna de la Hangeriul.*» — ZILOT ROMÂNUL.

Hangerliŭ, fanariot care a domnit în Ţéra-Românéscă de la 1797 la 1799.

* △
13515 **Umblă hoĭnacĭ ca Hangeriĭ (Hangerliĭ).**

P. DANILESCU, *înv. j. Dolj*

Ţĕraniĭ aŭ dat numele de *Hangeriĭ* saŭ *Hangerliĭ*, soldaţilor prădătorĭ de aĭ luĭ Hangerliŭ, care a domnit în Ţéra Românéscă, la finele secululuĭ al opt-spre-decelea. Acest Domn a despuĭat ţéra în felurimĭ de chipurĭ. După văcărit, care ajunsese de ne-suferit, el scóse peste cincĭ milĭóne de leĭ. In urmă fu mazilit şi muri spînzurat.

După cum, înainte de el, cetele de pasvangiĭ, ale luĭ Pasvantoglu pustiiseră cumplit Olteniĭa, tot aşa şi Hangerliĭ, carĭ după calificativul de *hoĭnac,* înţelegem că umblaŭ vagabondĭ după pradă, jefuiră timp de doĭ anĭ Ţéra-Românéscă.

Ţĕraniĭ îĭ pomenesc şi astă-dĭ. Când vorbesc de niscaĭva hoţĭ de nópte, îĭ numesc *Hangeriĭ* saŭ *Hangerliĭ.*

HARAP

Vedĭ *Arap.*

Harapiĭ, crede poporul, sunt nisce ómenĭ marĭ, rĕmaşĭ

alt-fel, cântecele populare descriŭ Harapiĭ destul de lămurit:

In oraș în Bucurescĭ
Nemerit'a
Poposit'a
D'un Harap
Negru, cĭudat:
Trupul luĭ ca butia,
S'a 'ngrijurat Domnia,
Ochiĭ în cap ca talerul
S'a 'ngrijurat vistĭerul.
D'abĭ dințișoriĭ luĭ
Sciĭ fearăle pluguluĭ.
Picĭórele ca uleĭu
Mâna luĭ ca putincĭu,
Deștele
Moșórele,
Unghiile
Secerile!
De mâncare el ce are:
Pâine din nóuĕ cuptóre,
Puĭ de bivol malacel
Eșa 'n vară d'un vițel,
Mâncà, nu se pregustà,
Nouĕ buțĭ de vin goleà.
. . . .

Și aĭurea:

Harap sangĭac
Cu solzĭ după cap,
Par'că sunt de drac,
Cu barbă de țap,
Cu mustĕțĭ de rac,
Unde-l vĕḍ pe dînsu,
Nu pocĭu ține rîsu.

13516 * △ **A fi Harap.**

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

A fi negru, urît.

HARCA

13517 * △ **A fi Harca.**

T. Bălășel, *preot, c. Drăgășanĭ, j. Vâlcea.*

A fi vitéz renumit.
Acéstă ḍicere se întrebuințéză maĭ mult în părțile din

prejurul Drăgăşanilor. Ea îşĭ are origina în urmĕtórea legendă poporană culésă de T. Bălăşel în comuna Stefănescĭ, din judeţul Vâlcea.

LEGENDĂ

Pe câmpia ce se întinde la apusul Drăgăşanilor a fost ci-că în vremea de demult o bătălie gróznică între Turcĭ şi creştinĭ. Turciĭ eraŭ ca frunza şi ca ĭérba şi creştiniĭ numaĭ o mână de ómenĭ.

Turciĭ aŭ tocat ca pe varză pe toţĭ creştiniĭ; n'a maĭ rĕmas nicĭ picĭor, Doar unu singur rĕmăsese; pe el îl chema Harca. Se pitulase ăst vitéz într'o casă, ce se afla în locul acela, încuĭase uşa pe din lăuntru şi începu a da în Turcĭ şi a-ĭ doborî la pămênt, ca pe grâŭ când îl cosescĭ. Şi aşa dă-ĭ şi dă-ĭ! Turciĭ o sfecliseră că aci o să le zacă mătasea la toţĭ, şi începură a striga: Aman Harca! Nu ca la epurĭ, Harca, nu! Dar Harca nicĭ habar n'aveà de amanul lor, îĭ culcà la pămînt de-ĭ svîntà!

Turciĭ atuncĭ începură a năvăli ca frunza şi ca ĭérba la casa unde era încuĭată Harca şi o făcură praf din praf!

Harca o toegi spre délu Sutescilor, care era maĭ aprópe, unde gândea c'o să scape de Turcĭ, dar nu putu scăpà, căcĭ Turciĭ îl prinseră şi-ĭ tăĭéră capu.

Şi d'atuncĭ a rĕmas vorba: *A fi vitéz ca Harca!*

Creştiniĭ, despre care se vorbesce în acéstă legendă, sunt Greciĭ Mavroforĭ (eteriştiĭ) aĭ luĭ Ipsilante, pe care poporul din jurul Drăgăşanilor îĭ numesce «*Porojanĭ*», căduţĭ în lupta de la 1821. In memoria acelor Grecĭ, între care eraŭ amestecaţĭ şi mulţĭ pandurĭ de aĭ luĭ Tudor Vladimirescu, s'a ridicat un frumos monument de către colonia grecéscă din Ţéră, prin stăruinţele Colonelului Papazoglu. Acest monument este în apropĭere de gara Drăgăşanĭ, chĭar pe câmpul unde s'a dat bătălia.

Bătăliĭ întru Turcĭ şi Eteriştĭ s'aŭ maĭ dat şi în comunele Călina, şi Zavidenĭ din Vâlcea, după care apoĭ Mavroforiĭ s'aŭ retras, în numĕr de vre-o patru sute, în monăstirea Coziei unde aŭ fost ucişĭ până la unul.

HÂRLĂŬ

* △

13518 Nătărăŭ
De la Hârlăŭ.

D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — I. Bănescu, *prof. j. Roman.*

Pentru omul prost.

Hârlăŭ, orăşel în judeţul Botoşanĭ, a fost reşedinţă

domnéscă la 1624 sub Radu Mihnea care 'șĭ-a strămutat aci scaunul domnieĭ, din causă că la Iașĭ arsese palatul domnesc. In acest oraș a și murit.

Vedĭ Bogdan, *Poveștĭ*, pag. 56.

* △
13519 **Hârla-Boto-Eșĭ.**

E. I. Patriciu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

O dicere în care cine-va sĕ laudă că póte dice, într'un singur cuvînt, treĭ orașe de odată ; adică, Hârlău, Botoșanĭ și Iașĭ.

HERȚA

*
13520 **Ca în codru Herțeĭ.**

V. Alexandri, *Teatr.*, p. 1255.

Vedĭ *Pădure, Vlăsie.*

Ne a sărăcit, ne a despuĭat de tot ce avem.

Codrul Herțeĭ, în județul Dorohoĭ, era, la începutul seculuĭ al nouĕ-spre decelea un vestit locaș de hoțĭ.

«Aĭ, vaĭ! pĕcatele nóstre! chiconu Hagi-Petichi ne-o calicit *ca în codru Herțiĭ.*» — V. Alexandri.

HOGEA

* △
13521 **Hogea Spătaru și Gheorghe lăutaru.**

V. A. Forescu, *c. Mălinĭ, j. Suciava.*

Sĕ rĕspunde celuĭ care întrébă cine vine, vĕdênd că vine cine-va.

Sĕ dice că aŭ fost doĭ lăutarĭ cu aceste nume, vestițĭ în Moldova.

HOLBURĂ

*
13522 **Ca în satul luĭ Holbură**

Ianov, *Conv. Liter.* — L. Șăineanu, *Dicț.*, p. 381.

Vedĭ *Cremene.*

Arată lipsa de orînduĭélă: loc unde fie-care face ce vré, fără ca să fie oprit de cine-va.

C'est la cour du roi Pétaud.

Prov. Franc.

HONŢ

* △

13523 **Honţ fără holde,**
Cucuruz ca 'n palmă.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice Saşilor, în batjocură.
Honţ prin corupţie pentru *Hans (Hanţ)*, adică *Ión*, nume fórte obicĭnuit la Saşĭ.

HOREZ

* △

13524 **Să te păzéscă Dumneḑeŭ de politica de la Horez.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice în tot judeţul Vâlcea în pofida ómenilor din tîrgul Horezuluĭ carĭ, ne-avênd aşa marĭ căpeteniĭ printre dînşiĭ, fac politica cum sĕ pricep, şi maĭ mult de cârcĭumă.

HORĬA

△

13525 **Horĭa bé la crîjmă 'n dél!**
Domniĭ fug toţĭ din Ardél.

AL. ODOBESCU, *Op.*, p. 553.

* △

Horĭa bé la cârşmă 'n dél!
Unguriĭ fug din Ardél.

P. ILIEŞ, *c. Hatzeg, Transilvania.*

* △ *Horia bé la făgădăŭ!*
Hunîĭ fug făr' de hintĕŭ.

P. Suciu, *înv.*, *Transilvania.*

Ursu Nicalae Horia, născut pe la anul 1730, la Albac, din părinţĭ iobagĭ, fu unul din capiĭ revoluţieĭ ardelene de la 1784. Prins de Ungurĭ fu ucis în torturĭ la 1785.

HOTAR

Vedĭ *a Fugi, Iépure.*

În vechime se proceda în modul urmĕtor la stabilirea hotarelor.

La fie-care punct maĭ însemnat, unde direcţia linieĭ de hotar se schimba, se ducea unul saŭ maĭ mulţĭ flăcăĭ saŭ fete tinere, şi, după ce li se arĕta semnul de hotar, piétra, copac saŭ movilă, eraŭ bătuţĭ în lege chiar acolo. Bietul copil nu uĭta nicĭ odată ce păţise şi unde fusese bătut; ast-fel ca propietarul moşieĭ îl aveà în tot-dé-una de mărturie pentru locul unde se pusese semnul de hotar.

Un asemenea obiceĭu a existat şi în alte ţerĭ, în deosebĭ în Franţa.

Româniĭ aŭ astă-dĭ următórele obiceĭurĭ şi credinţe privitóre la hotar.

Când se face un hotar, săteniĭ ce se află acolo, se lovesc cu capetele de el, şi afurisesc pe acel care ar îndrăsni să'l strice.

Hotarul, find blestemat nu e bine să cultivĭ ce-va pe el, nicĭ chiar să cosescĭ iérba ce ar cresce pe el.

Casa saŭ alte olate, nu e bine să le clădescĭ pe hotar, căcĭ îţĭ va merge rĕŭ; îţĭ vor muri copiiĭ, vitele, etc; veĭ avé bóle multe în familie, veĭ sărăci şi ţi se va stinge ruda.

La hotare se aruncă tóte scăldăturile şi tot felul de moşmónde saŭ vraje, ce se fac de babe ómenilor bolnavĭ, şi de aceea nu e bine să calcĭ pe hotar.

Când sĕ fac lécurĭ de epilepsie, se îngrópă pe hotar o pisică négră, de vie, şi se dă drumul unuĭ cocoş negru.

13526 * △ **Tóte aŭ un hotar în lume.**

G. Poboran, *inst. c. Slatina, j. Olt.*

Adică aŭ o margine, un sfîrşit

* △

13527 **A pune hotar pe cine-va.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică a'l omorî lăsându'l în loc de hotar.

Sĕ ḑice maĭ ales când doĭ inşĭ se cértă pe un hotar. *Acum te puĭ hotar,* adică: acum te omor.

* △

13528 **A umblà şépte hotare.**

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

*

A veni descult şépte hotare.

Adică a umblà mult.

* △

13529 **Haĭ, tată, să'ţĭ arĕt hotarele.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.,* p. 623.

* △

Vino, tată, să'ţĭ arĕt hotarele.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Veḑĭ *Tată.*

Acelaş înţeles ca la No. 10848 şi urmĕtórele.

A HOTĂRÎ

* △

13530 **A hotărî pre cine-va.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A'l opri de a maĭ face, şi în viitor, ceĭa ce a făcut până acum, şi cum se maĭ ḑice, *a'l mărgini.*

HOTIN

* △

13531 **Când tragĭ clopotele la Hotin s'aude la Ismail.**

TITUS DUNCA, *c. Chişĕneŭ, Basarabia.*

Arată cât de repede și de departe sĕ respândesce o veste.

Hotinul și Ismailul sunt douĕ orașe din Basarabia. așeḑate cel d'întâĭu pe lângă Nistru, ĭar al doilea pe marginea Dunăreĭ.

HUNĬE

13532 * △ **Tocmaĭ ca pe Hunĭe e pe aicĭ.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Arată un drum greŭ.

Hunĭa e o cóstă fórte accidentată între comunele Hinova și Broscarĭ din județul Mehedințĭ. Se crede că pe aci aŭ trecut Huniĭ când aŭ năvălit în țéră.

HURĬAT

13533 * **Pin̄isia Hurĭatlu ș'alasă'l sî s' cămăruséscă.**[1]

I. Coyan, *prof. c. Ianina, Epir.*

Țĕraniĭ grecĭ, carĭ singurĭ îșĭ daŭ numele de Hurĭațĭ, sunt fórte proștĭ. Dacă aĭ lăudat vre-odată pe unul, se mândresce în drépta și în stânga de nu'ĭ maĭ ajungĭ nicĭ cu strămurare la nas.

IACUBA

13534 * △ **De când Iacuba.**

Ion A. Patriche, *c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Adică de demult.

Ión A. Patriche, moșnég de 70 de anĭ, ne-a dat urmĕtórea legendă:

---

1) Laudă pe Huriat și lasă'l să se fălé[s]că

LEGENDĂ

Iacuba a fost un paşă turcesc, ce 'şĭ aveà urdia luĭ aşeḑată în localitatea numită astă-ḑĭ Puţeniĭ jud. Tecuciu. Aci îşĭ avé el cetăţuia. Din armata luĭ se alegeaŭ gelarĭ [1]), carĭ cutreeraŭ satele prin prejur şi făceaŭ fel de fel de rĕutăţĭ.

Iacuba a sălăsluit aci cu urdia luĭ până când vin Muscaliĭ de peste Prut. El merge cu urdia turcéscă şi întîmpină pe muscalĭ pe valea Jeravatuluĭ, jud. Tutova. Aci Turciĭ bat de o cam dată pe Muscalĭ, dar luându-ĭ Cazaciĭ pe la spate îĭ căsăpesc de ajunsese sângele, pe vale, la glesna gonitoruluĭ.

De atuncĭ a stîrpit pe Turcĭ de pe aceste locurĭ, fugind câţĭ aŭ rĕmas cu paşă cu tot.

La Puţeniĭ e şi astă-ḑĭ un mare stîlp de ştejar, de pe atuncĭ, şi care e al unuĭ general rusesc ce ar fi murit de cĭumă.

Ce vechime a fi de atuncĭ nu s'a putut doveḑi. Dar aproximativ cam 6 rîndurĭ [2]) de ómenĭ aŭ trecut.

IALOMIŢA

Veḑĭ *Gherghiţa*, *Viţă*.

* △

13535 Câte florĭ pe Ialomiţa
La leliţa pe altiţă.

T. BĂLĂŞEL, *inv.* c. *Stefănescĭ*, *j. Vâlcea.*

Adică multe.

Sĕ ḑice fetelor şi nevestelor celor ce aŭ costume frumóse, cusute cu felurite florĭ.

Acéstă ḑicere, cu óre-carĭ schimbărĭ, se găsesce şi în balada populară *Radu de la Grecĭ*, din colecţia D-luĭ Bălăşel:

Câte florĭ pe Ialomiţa
La Radu pe săbiuţă.
Câte florĭ pe Tilorman
La Radu pe ĭatagan...

IANOŞ

*

13536 Talmeş-balmeş
De la cumĕtru Ianoş.

GR. POĬENARU, *ing. j. Buzĕŭ.*

A se vedé la No. 9309.

---

1) Făcĕtorĭ de rele.

13537 * △ **Săracu Ianoş, cum a murit cu luleaua în cur!**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Olt.*

Sĕ dice celuĭ ce ne pretinde ce-va care e în folosul sĕŭ şi în paguba nóstră.

De pildă, când cine-va cere un preţ mare pe un lucru prost, atuncĭ i se rĕspunde, în glumă, prin dicerea de maĭ sus.

13538 * △ **Ianoş**
Paţoş
Curpuţel.

T. BĂLĂŞEL, *preot. c. Stefănescĭ, j. Olt.*

Sĕ dice, în glumă, Ungurilor.

Acéstă dicere îşĭ are origina în urmĕtórea glumă populară din judeţul Vâlcea.

SNÓVĂ

— Care eştĭ, tu, mĕ, aci?
— Eŭ suntem.
— Care eştĭ, mĕ?
— Eŭ súntem, Tomnu[1]) Ianoş Paţoş cúrpuţel[2]), care şade la Tutescu[3]) meşteşugar Covacĭ. Trímise cóconiţa scuture cu plapome margine ghirle.

IAŞĬ

Vedĭ *Eşĭ.*

13539 * △ **Nópte bună, că tata 'ĭ la Iaşĭ.**

X*** *stud. c. Schĭopenĭ, j. Fălcĭŭ.*

A se vedé înţelesul la No. 9588.

---

[1]) Domnu.
[2]) Fĭerar.

IBRIAM

13540 **Cĭoc seleam de la jupân Ibriam, că 'şĭ-a făcut căcĭula şalvarĭ.**

P. Ispirescu. — L. Şăineanu, *Semas.*, p. 360 & 459.

Vedĭ *Căcĭulă.*

La vorbe ne-potrivite.

ICĬU

13541 * △ **Aĭ dat de nod**
Ca Icĭu la pod.

St. St. Tuţescu, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

Nu maĭ are încotro, i s'a înfundat, a bucĭarisit'o.

IENCEA

13542 * △ **A fi Iencea**
Săbiencea.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi om frumos şi vitéz.

Sub numele de Iencea Săbĭencea circulă în judeţul Vâlcea următórea baladă poporană, care se află în colecţia D-luĭ Bălăşel, şi din care reproducem aci începutul.

Sus pe drumul Diuluĭ,
Diuluĭ, Udriuluĭ,
Plimbă-mi-se plimbă:
Iencea
Săbiencea
Cu murgu trăgênd de frîŭ
Cu saĭaua 'nfiptă 'n brîŭ.
Şi-aşa cum se plimbà,
Greŭ din inimă oftà,
Şi aşa că mi-şĭ grăĭa:
Verde frunză bob năut,
Mare prinsóre am făcut:
Că eŭ, măre, oĭu săruta
Pĕ Iana
Beligrădéna,
Pĕ ea dĕ n'oĭu sărutà
Capu mi-s'o retezà.

Pĕ tóte le-am sărutat
Numaĭ una 'mĭ-a scăpat
Tot Iana
Beligrădéna
Nepoțică d' Împĕrat
Fată de Letin bogat.

IEREMIE

Vedĭ *Irimie.*

IERUSALIM

Vedĭ *Rusalim.*

13543 * △ **Vine plóĭa de la Ierusalim.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Când în timpul vereĭ e belșug, cresc cĭupercile de pădure (mînătărcile), sĕ ḑice că plóĭa vine de la Ierusalim, adică de la locurile sfinte.

Sĕ ḑice, în deobște, când ne merge bine în orĭ-ce trébă.

IFRIM

Vedĭ *Aghĭasmă.*

IGNAT

Vedĭ *Porc.*

13544 * △ **Nu se maĭ îngrașe porcul în ḑiua de Ignat.**

Balacĭ Mateescu, *c. Șuica, j. Olt.* — X*** *c. Nănescĭ, j. Bacăŭ.*

Vedĭ *Porc.*

In rîsul celor ce vor a face o trébă când timpul nu maĭ îngădue.

In ḑiua de Ignat (20 Decembrie) se taĭe porciĭ carĭ s'aŭ îngrășat în vederea sĕrbătorilor Crăcĭunuluĭ.

S'a faire poissonnier la veille de Pâques.

Prov. Franc.

13545 *△ 'I-a venit Ignatul.

C. TEODORESCU, *înv. c. Pungescĭ, j. Vasluĭu.*

Îşĭ aştéptă Ignatul.

I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

Adică mórtea.

ILÉNA COSINZEANA

Vedĭ *Cosinzeana.*

ILIE

Vedĭ *Cap. I & XII, Sfântu Ilie, Ion.*

13546 *△ **Are şi el omenie**
Ca căţéua luĭ Ilie.

V. SALA, *dasc. c. V. Sclişte, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Nu 'şĭ cunósce lungul nasuluĭ.
Căţéua luĭ Ilie a mâncat slănina vecinuluĭ.

13547 *△ **Ca cojocul luĭ Ilie.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, *Asem.*, p. 60. — GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Care face minunĭ.
Profetul Ilie când s'a suit în cer a lăsat cojocul sĕŭ luĭ Eliseŭ.
Există o snóvă cu paţenĭa luĭ Sfântu Ilie, dar nu am putut'o aflà.

13548 * **La Ilie 'n prăvălie**
Jócă şórecii 'n călcâe,
Jócă şi mărturisesc
Că nicĭ mălaĭu nu găsesc.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănesc j. Vâlcea.*

1⁰ Sĕ ḑice celor ce'ĭ chémă Ilie.
2⁰ Negustorilor săracĭ carĭ nu aŭ nimic în prăvălie.

* △
13549 Ilie, Ilie.
Gaură pustie.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sé ḑice, în glumă, celor ce'ĭ chémă Ilie.

*
13550 Ilie
Sarailie.

Acelaș înțeles ca la No. 13549.

* △
13551 Ilie
Pălărie,
Șede 'n vîrfu coșuluĭ
Și descântă moșuluĭ.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Ḑic copiiĭ, pruncilor cu numele Ilie.

* △
13552 Ilie, Ilie,
D'o află de la Domnie,
Vine și te ĭeà 'n tîrlie!

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaș înțeles ca la No. 13550.

INGLEZ

Românul crede că Inglezul e tare în dințĭ, și că se bate pe sus, în rĕsboĭu, cu Francezi cu apă fértă.

*
13553 A se face Inglez.

Vedĭ *Chinez.*

Adică a se face că nu pricepe.

ION

Vedĭ *Fată, Vorbă, Yan.*

13554 **Moş Ion scie, el să vie să spue.**

A. PANN, III, p. 153.

Vedĭ *Móră.*

Acelaş înţeles ca la No. 7390.

* △

13555 **Vorbì şi nenea Ion**
Că este şî el om.

Scol. Norm. Cl. VII, prin. P. GÂRBOVICEANU, *prof.*

* △

Vorbi şi nea Ion
Că şi el e om.

ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.* — A. GOROVEĬ, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

* △

A vorbit şi Ion
După horn,
Că şi el e om.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

* △

Las să vorbéscă şi Ion,
Căcĭ şi el ĭĭ om.

TEOD. CHIRILEANU, *înv. c. Broscenĭ, j. Sucĭava.* — G. BĂNULESCU, *înv. c. Pietroşiţa, j. Dîmboviţa.* — P. DANIILESCU, *c. Sălcuţa, j. Dolj.*

*

Aĭ trântit'o cucóne Ióne.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

*

A vorbit şi nea Ion.

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

1⁰ Spuse și el o vorbă hodoronc-tronc, fără să se lovéscă.
2⁰ Când óre-cine sĕ amestecă în vorba altora, fără să fie întrebat saŭ băgat în sémă. A se vedé No. 6489.
Numele «Ion» fiind unul din cele maĭ dese la țĕranĭ, e lucru firesc ca ómeniĭ proștĭ să se nemeréscă maĭ mult cu numele acesta. Sûnt mulțĭ ómenĭ care vorbesc multe, le tócă gura în fier tótă ḑiulică; melița să le fie gura și tot ar maĭ avea răgaz. Astor fel de ómenĭ li-se ḑice: cicale, cleanțe saŭ coțofene. Nea Ion nu face parte din céta ăstora. Flecariĭ într'o adunare maĭ daŭ gură; unul însă, privesce de departe, scărpinându-se în cap. Când dă să încépă și el vorba, flecariĭ îl opresc:
— Ho, mĕ, nu lătrà ca cățéua la lună, că nu te ascultă nimenĭ. Atuncĭ el tace și înghite săracul.
Apoĭ când maĭ vine vorba despre ceva, el nu póte să rabde și începe ĭar; ceĭ-l-alțĭ însă nu-l lăsă:
— Tacĭ, mĕ, nu-țĭ băga și tu nasul. . . .
— Ba lasă-l, mĕ. . . *să vorbéscă și nea Ion că și el e om,* îĭ ḑice altul în rîs.

13556 *△ **— Sărăcie und' te ducĭ?**
— La Domnu Ion su(b) buțĭ.

T. BĂLĂȘEL, *înv. c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Când vre un om bogat sărăcesce.

Sărăcie, ce-aĭ cu mine ?
M'am avut cu tat'to bine
Și-o să mĕ am și cu tine !
Sărăcie, fugĭ la dracu,
Tacĭ din gură ca'mĭ sparg capu!
Sărăcĭa und'te ducĭ
La Domnu Ion su(b) buțĭ.

Poes. Pop.

13557 *△ **Mămaligă, mĕĭ Ióne,**
Cât de rea, da numaĭ mare!

TEODORESCU-CHIRILEANU, *înv., c. Broscenĭ, j. Sucĭava.*

Veḑĭ *Mămăligă.*

Acelaș înțeles ca la No. 8637 unde se vor găsì și alte

13558 * △ **Doi băeţi cu pălărie,**
Unu Ion şi cu Ilie.

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Când vedĭ doi băeţĭ de aceeaşĭ etate şi în acelaş port.

13559 * **Nu te prinde, Ióne, că e nóptea mare.**

M. OPRESCU, *c. Balacĭ, j. Teleorman.*

Vedĭ *Nópte*.

Pe lângă înţelesul dat la No. 202, dicerea se maĭ întrebuinţéză pentru omul încăpăţinat, care face gură mare şi nu vré să asculte pe nimenĭ.

13560 * △ **Ion, Ion**
Cu capu gol.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice, în glumă, celuĭ ce 'l chémă Ion.

13561 **Cască, cască, nea Ióne.**

Românul Glumeţ, I, p. 24.

Când unul trântesce o prostie.

13562 * △ **Ióne, Ióne,**
Galaóne.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaş înţeles ca la No. 13560.

13563 * △ **Tot Ion mĕ chĭémă.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţi.*

Nu pĭerd nimica.

13564 * △ **Fie popă cine o fi și pârcalab cine o vré, neĭca Ion tot logofĕt.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

1⁰ Acelaș înțeles ca la No. 13563.
2⁰ Celuĭ care 'șĭ face datoria nu 'ĭ pasă nicĭ de autorităţĭ nicĭ de nimenĭ altul.

13565 * **Ion, Ion, Ion**
Treĭ coconĭ din Babilon.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 7.— PETRESCU, *ing. c. Curtea-de-Argeș, j. Argeș.*

Sĕ ḑice, în bătaĭe de joc, pentru ceĭ ce sĕ potrivesc la prostie și la nume (GOLESCU).
Este și un joc de copiĭ în care se întrebuințéză și acéstă ḑicere.

13566 * △ **— Scólă, Ióne, de fă foc.**
— Baĭu, că nu pot.
— Scólă, Ióne, la mâncare.
— Unde'ĭ lingura maĭ mare?

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Vedĭ *Lucru, Mâncare.*

A se vedé înțelesul la No. 8756.

13567 * △ **A fi nea Ion.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.* — P. DANIILESCU, *c. Sălcuța, j. Dolj.*

A fi prost.

13568 * △ **Doar nu mĕ chĭémă nea Ion!**

GAV. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

Nu sunt prost, îl pricep bine.

IÓNĂ

* △

13569 Iónă, Iónă,
Naĭba te scosĕ 'n poĭană!

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice când te întîlnescĭ cu vre-o fată orĭ nevéstă frumósă, şi prinḑĭ slăbicĭune de ea.

IONEL

* △

13570 Ionel, Ionel,
Cur fetele după el,
Că gândesc că'ĭ un inel.
Nu 'ĭ inel, nu 'ĭ inel,
Ci 'ĭ mândru de Ionel.

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Le ḑic, ceĭ maĭ marĭ, băeţilor frumoşĭ.
Se înlocuesce şi cu alt nume ca: *Avramel, Iosumel,* etc.

IONIŢĂ

* △

13571 Până sórele se 'nalţă
Ioniţă abĭa se 'ncalţă;
De la uşă până la pat
Obĭelele tóte cad.

St. Stoicescu, *preot, c. Bălăcénca, j. Ilfov.*

Veḑĭ *a se Găti, a se Încălţa.*

A se vedé înţelesul de la No. 7208.

* △

13572 Deschide-te, punguliţă,
Să plătim luĭ Ioniţă.

Gavr. Onişor, *prof. c. Banca, j. Tutova.*

Veḑĭ *Pungă.*

A se vedé No. 12601.

IORDACHE

Vedĭ *Costache*.

13573 **Iordache Burtă-Verde.**

S. Ĭ. GROSSMANN, *Dict. Germ.*, p. 227.

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 2806.

IORDAŞÎM

* △

13574 **Cine te-a bătut, Iordaşîm**
Tarmambile Cardaşîm?

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *a Bate*.

A se vedé înţelesul la No. 9734.

* △

13575 **Cine te-a bătut, Iordaşîm, şi n'a dat maĭ abitir?**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *a Bate*.

A se vedé înţelesul la No. 9735.

IORGOVAN

* △

13576 **Par'că ară Iorgovan.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Alusĭune probabilă la valul luĭ Traĭan care trece prin comuna Broscarĭ, de şi ceĭ bĕtrânĭ povestesc că ceĭ maĭ bĕtrânĭ de cât dînşiĭ ar fi vĕḑut pe Iorgovan trăgênd o brazdă cu plugul, la care eraŭ înjugaţĭ nisce bivolĭ marĭ.

A se vedé G. Dem. Teodorescu, Poes. Pop. *Iovan Iorgovan,* p. 415—420.

IOV

Vedĭ *Cap. XII c. Ioz*

IPATE

13577 * Popa Ipate
Dă oca pe spate,
Şi face cu mâna,
Să maĭ dee una.

T. SPERANŢIA. *c. Iaşĭ, j. Iaşĭ.*

Ipate
Care dă oca pe spate,
Şi face cu mâna,
Să 'ĭ maĭ aducă una.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 150.

Acelaş înţeles ca la No. 12390.

IRIMIE

13578 * △ A nimerit ca Irimia cu oiştea 'n gard.

I. TZINTZU, *ing. j. Buzĕŭ.* — C. TEODORESCU, *înv. c. Dógele, j. Vasluĭu.* — GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Ghermănescĭ, j. Tutova.* — ALFRED JUVARA, *c. Popenĭ, j. Fălciŭ.*

* △ *A nimerit'o ca Ieremia (Eremie) cu oiştea în gard.*

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.* — G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Vedĭ *Ivan.*

1⁰ A greşit; nu a nemerit'o bine, nu a potrivit'o cum trebue.
2⁰ S'a păcălit.

Ci-că Irimia, un om din satul Hogea, comuna Dógele, fiind bét şi mergênd spre sat cu căruţa cu doĭ caĭ, nu a lăsat pe tovarăşul sĕŭ să mâne caiĭ; ci luând el hăţurile în mână, în loc să ţină drumul a cârnit oiştea tocmaĭ într'un gard, lângă pórta ţĕrneĭ, şi de atuncĭ a rĕmas vorba ca *Irimia care dă cu oiştea în gard.*

IRINA

13579 * △ Pe lângă că e urîtă o maĭ chémă și Irina.

H. D. ENESCU, înv. c. *Zamostea*, j. *Dorohoiŭ*.

A se vedé ințelesul la No. 6231.

IROD

Vedĭ *Cap. XII, c. Irod.*

ISAC

Vedĭ *Avram.*

ISAIA

Vedĭ *Cap. XII, c. Isaia.*

ISALNIȚA

13580 * △ Ca la Isalnița.

G. I. TOMESCU, înv. c. *Broscarĭ*, j. *Mehedințĭ*.

Comună în județul Dolj. Alusie la munca voĭnicéscă a locuitorilor eĭ.

ISLAZ

13581 * △ A învĕțat carte
Pe departe,
Și condeĭ
Pe la Coveĭ,
Și plaivas
Pe la Islaz.

ST. TUȚESCU, înv. c. *Catanele*, j. *Dolj*.

A se vedé No. 11435.

ISMAIL

Vedĭ *Hotin*.

ISPAS

* △

13582 **Ispas**
Lapte gras.

T. Bălășel, *preot, c Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice în glumă celuĭ ce 'l chémă Ispas.

Ispasul, adică ḑiua Inălţăreĭ Domnuluĭ cade vara, când e iérba maĭ dulce şi plină de mîzgă. In acest timp vitele daŭ laptele cel maĭ bun şi unsuros. De aci trebue să se fi născut ḑicĕtórea de maĭ sus.

ISRAEL

*

13583 **Prin tine peirea ta, o Israel!**

Când unul pate vre-un ne-ajuns, nu din pricina altuia, ci chiar din vina luĭ.

Ḑicere luată din Biblie.

ISTRATE

* △

13584 **— Buna ḑiua, mĕĭ Istrate.**
— Doĭ boboci de raţă, frate.
— Mĕĭ Istrate, tu eştĭ surd?
— Maĭ trecu unu c'un cârd.
— Bată-te Dumneḑeŭ, nàpruiu.
— Niţică cânepă ḑiceam să'mĭ puĭ.

G. Bănulescu, *înv. c. Besdeadu, j. Dîmbovița.*

1⁰ Pentru cel care rĕspunde alte trântiĭ; tu îĭ spuĭ una şi el rĕspunde alta.

2⁰ Pentru cel care nu vré să înţelégă; îĭ spuĭ una şi el alta crede.

A se vedé la No. 6035 cele-l-alte variante.

'Εγώ σκόραδάσοι λέγω, σὺ δὲ κρομμὺ ἀποκρίνεις.[1])

Prov. Elin.

Ego tibi de aliis loquor, tu respondes de cepis.[2])

Prov. Lat.

13585 * △ **A fi nea Istrate.**

C. DANIILESCU, *înv. c. Scundu, j. Vâlcea.*

Om cu care nu te poțĭ bine înțelege.

IȚIC

13586 * △ **Dă'l în punga luĭ Ițic.**

G. I. PATRICIU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Adică dă'l dracului, lasă'l ciorilor; ĭea'țĭ nădejde de la un lucru.

IUDA

Vedĭ *Cap. XII, c. Iuda.*

IVAN

Vedĭ *Fată, Moldovan.*

13587 * △ **Dăĭ nas luĭ Ivan,**
Că se sue pe divan.

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭŭ.*

* △ *Daĭ nas luĭ Ivan,*
(Și) el sĕ sue pe divan.

ANDREĬ MARINESCU, *înv. c. Humele, j. Argeș.*

---

[1]) & [2]) Ițĭ vorbesc de usturoĭu, tu 'mĭ rĕspundĭ de cépă.

* △

Daĭ nas luĭ Ivan,
Se sue pe divan.

E. I. PATRICIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluiu.*

* △

Dacă daĭ nas luĭ Ivan,
El se sue (suĭe) pe divan.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 323; *Conv. Liter.*, XII, p. 51. — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluiu.* — T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.* — VÎLCOF, *stud. Craiova.*

Vedĭ *Nas.*

Arată obrăznicia unuĭ om de nimic, când îl bagĭ în sémă.

«— Eĭ, eĭ! Dómne! ḑise apostolu Petru, veḑĭ de ce s'a maĭ apucat acum Ivan al Sfinţieĭ-Tale? Bine a maĭ ḑis cine a ḑis: «*dacă daĭ nas luĭ Ivan, el se suie pe divan*». — I. CREANGĂ, p. 323.

Origina ḑicereĭ este bulgăréscă. Un proverb rusesc sună ast-fel: *pune un ţeran la masă, el va pune picerele pe masă.*

Cui plus licet quam par est, plus vult quam licet.[1])

Prov. Lat.

Non introdur l'asino in sala, che poi ti manderà fuori e della salla e della camera.[2])

Prov Tosc.

Meti Gallo en mi cillero, hizose mi hijo y mi heredero.[3])

Prov. Span.

---

[1]) Acel căruĭa îĭ permiţĭ maĭ mult de cât merită, vré maĭ mult de cât îĭ daĭ voe.

[2]) Nu băga măgarul în tindă, căcĭ pe urmă te va da afară şi din tindă şi din odae.

[3]) Am adus un Frances pe lanul meŭ de grâŭ, se făcu fiul meŭ şi moştenitorul meŭ.

Who is allowed more liberty, than is reasonable, will desire more than is allowed. [1])

Prov. Engl.

* △

13588 Nu da obraz luĭ Ivan
Că se sue pe divan.

LASCAR ROSETTI & V. ALEXANDRI, *Mss.* — D-ra TINCA ȘIȘMAN, *înv. c. Adam, j. Tutova.*

Acelaș înțeles ca la No. 13587 sub formă de povață.

* △

13589 Popa bat șî Ivan nicĭ gustat.

GAVR. ONIȘOR, *înv. c. Schiopenĭ, j. Fălciŭ.*

Vedĭ *Bŭt.*

A se vedé înțelesul la No. 8145.

* △

13590 A nimerit'o ca Ivan cu oiștea 'n gard.

C. IORDĂCHESCU, *înv. c. Cristescĭ. j. Botoșanĭ.*

Vedĭ *Irimie.*

Acelaș înțeles ca la No. 13578.

* △

13591 Ivan
Ăl bun de divan.

T. BĂLĂȘEL, *preot. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se dice draculuĭ de către ómeniĭ și femeile vrăjitorese.

*

13592 Incepe de la Ivan și ajunge la Adam.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Pentru ceĭ ce lungesc vorba, o poveste, începênd, cum se dice, *de la descălicare.*

---

1) Acel căruia îĭ daĭ maĭ multă libertate de cât se cuvine, va dori maĭ

IVĂNUŞ

* △
13593 **Ivănuş**
Cu cununa de paĭuş.

Marina Bălăşel, c. *Stefănescĭ*, j. *Vâlcea.*

Se ḑice, în glumă, celuĭ ce'l chémă Ivănuş.

Acéstă ḑicere se găsesce şi în următórele recitaţiunĭ de copiĭ:

Heĭ Lunae,
Heĭ Plavae,
Muciu bate
Bubĭu bate
Câte vaci sînt adunate,
Şi-ale mele
Şi-ale tele,
Şi-ale Ragiĭ din pădure.
Ragea rágea,
Ţiganiĭ fugea:
Cu cimpoe
Cu sdrâmbóe.
C'o fi cofea
Da ce maĭ era:
Doĭ puĭ de cetea
Cum făcea,
Cum făcea:
Tiri-tiriatiţa
Pĕ códă şofraniţa
Unde jócă *Ivănuş*
Cu cununa de păiuş.
Eşi Stane din celar
C'uĭte popa măcelar
Cu sângele 'ntr'un găvan.

JIANU

* △
13594 **Jianu de peste Jiĭ**
Lasă fete cu copiĭ.

Tudora Lăzăroĭu, c. *Bogdănescĭ*, j. *Vâlcea.*

Sĕ ḑice bărbatuluĭ care sĕ ţine de craĭlîcurĭ.

Colea 'n vale 'n dedețel
Frumos dórme un Jienel,
Mĕ duc maĭcă după el.
Ba tu, maĭcă, nu te duce,
Că nu e voĭnic în cruce,
Că nu e voĭnic curat,
Nicĭ în cruce botezat
Mi-e Jianu de la Jiĭ
Lasă fete cu copiĭ;
Câte fete sunt pe Jiĭ
Tóte aŭ rĕmas cu copiĭ.
Hoțule de peste Jiĭ
Nu minți fata că viĭ!
Hoțule din Mehedințĭ
'Mĭ luașĭ fata cu dĕmințĭ!
Hoțule din Slătióre
Mĭ-o făcușĭ cu burta mare!

13595 *△ A fi Jianu vreme rea.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Lungescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice unuĭ om voĭnic și vitéz.

Mĕĭ copiĭ cu flinta lungă,
Fițĭ deșteptĭ și nu dormițĭ.
Vĕ pădițĭ să nu v'ajungă
Poterașiĭ iscusițĭ.
Ce ne pasă de 'ntîmplare,
Vie cum îĭ va plăcea,
N'avem noĭ căpitan mare
Pe *Jianu vreme rea?*
S'arĕtăm că 'n haĭducie
Find Iancu căpitan
Nu n'e frică de urgie,
Nicĭ măcar de Cîrc-Serdar!
Haĭdețĭ vie, Iancu vie,
Maĭ curînd să n'adormim,
Numa 'n luptă să ne ție,
Poteriĭ mormînt să fim!
Mĕĭ deliĭ cu chica lungă
Și la brîŭ cu iatagan,
Când trăsnesce cade 'n luncă
Și statĭ față cu Satan!

Acéstă poesie, culésă de D-l Bălășel, în comuna Lungescĭ, nu póte fi poporană. Ea însă se cântă mult prin județul Vâlcea, pe o arie haĭducéscă.

JIDAN

Vedĭ *Cĭoban, Jidov, Ovreŭ, Sfânta Maria, Turc.*

Jidanu e privit de popor ca o liftă spurcată, maĭ ales în ce priveşce religiunea. Sĕ crede că Evreiĭ se împărtăşesc la Pascele lor, cu sânge de creştin. Pentru a'l puté dobândi eĭ prind atuncĭ câte un copil de creştin, şi 'l aruncă într'un butoiŭ bătut cu cuĭe de fer eşite pe din láuntru. Punêndu-se butoiul în mişcare, copilul este sângerat. Altă dată îl înţépă sub unghiĭ cu ţĕpuşĭ de fer.

Jidaniĭ sunt fórte înşelătorĭ; se şi spune că evreul nu mănâncă până nu înşélă pe un creştin.

Evreul are un miros greŭ, fiind-că nu este botezat. Uniĭ creştinĭ chiar aprind tămâe în urma unuĭ Evreŭ, când 'i-a venit în casă.

Jidaniĭ, de obiceiŭ, aŭ pistruĭ pe obraz. Românul atribue acéstă urmĕtóreĭ întîmplărĭ.

SNÓVA

Jidaniĭ, după ce aŭ restignit pe Isus Hristos şi acesta a murit, s'aŭ pus la masă ca să mănânce, de bucurie La masă aveaŭ un cocoş fĭert şi alte bucate. Ce 'ĭ vine unuia în gând şi dice: «Atuncĭ maĭ învie Hristos când va învia cocoşul ăsta de pe masă». Cocoşul atuncĭ odată sĕ scólă colea în strachină şi, când a bătut din aripĭ să cânte, a sărit stropiturĭ, din strachină, peste Jidanĭ. Aşa că stropiturile de pe obrazul lor sunt de pe atuncĭ rĕmase, spre semn că eĭ aŭ ucis pe fiul luĭ Dumnedeŭ; şi le vor avea din ném în ném.

CREDINŢE

I

Racul este bine-cuvîntat de Dumnedeŭ, pentru că el ar fi furat cuĭul ce Jidaniĭ aveaŭ să înfigă în mâna Mântuitoruluĭ, pus pe cruce. De aci vine ura şi abţinerea de rac a Jidanilor, pre când creştinilor le e permis a mâncà racĭ şi în post. — LAURIAN & MAXIM, I, p. 372.

II

Pe când umblà Dumnedeŭ pe pămînt, a ajuns la o crîşmă. Intrá înlăuntru. Jidaniĭ ascunsese pe o jidancă sub o covată şi întrébă pe Dumnedeŭ să ghicéscă ce 'ĭ acolo. «Ia un porc» ... Când rĕdică covată, ĭese o scrófă. De atuncĭ eĭ nu mănâncă carne de porc, nicĭ pes-

* △
13596 **Să mănâncĭ la Jidan și să dormĭ la Armén.**

B. P. HĂȘDĔU, *Etym. Magn.*, p. 1701. — DEM. BEREA, *c. Vutcanĭ, j. Fălciŭ.* — I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

La jidan să mănâncĭ, dar să nu dormĭ singur nóptea.

A. COSMA, *Conv. Liter.*, XXIII, p. 151.

* △
La jidan să mănâncĭ dar să nu dormĭ.

* △
Să nu te culcĭ la jidan și să nu mănâncĭ la Armén.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Rătescĭ, j. Argeș.*

Vedĭ *Armén*.

Românul crede că bucatele jidanuluĭ sunt fórte curat gătite, dar casa luĭ rĕŭ grijită și murdară. Are o credință opusă în ce privesce Arménul.

A se vedé în *Pravila de la Govora*, § 30 cum s'a schimbat credințele în acéstă privință.

* △
13597 **Jidan și curat nu sĕ póte.**

I. TACU, *înv. c. Braniscea, j. Covurluĭu.*

Se dice maĭ ales la oraș.

In sprijinul aceteĭ credințe sé povestesce urmĕtórea anecdotă.

Alexandru Cuza, înainte de a fi Domn, a fost ispravnic la Covurluĭu. Erà maĭ ales fórte aspru cu străiniĭ și înșelătoriĭ, dar în deosebĭ cu Jidaniĭ. Odată dăduse ordin poliției, că, ori-ce Jidan se va găsi murdar, să i se taie póla de la haĭne. Un comisar maĭ zelos, întîlni în piéță un jidan care cădeà în categoria celor coprinșĭ în ordinul ispravnicului, trase sabia și cu totul că Evreul se ruga: *Moĭ, lasă haĭna, moĭ, că glodul aista 'ĭ de la ispravnicul cela-l-alt,* îĭ reteză póla de la caftan.

* △
13598 **Fĭerbĭ un Jidan și ese doĭ Grecĭ; fĭerbĭ un Armén și ese treĭ Jidanĭ.**

G. P. SALVIU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Adică Jidanul întrece pe Grec şi Arménul pe Jidan, cu şiretenia.

△
13599 De cât slugă la Jidan
Maĭ bine la oĭ cioban.

Şezătóre, Poes. Pop., I, p. 71.

A se vedé înţelesul la No. 10687.

* △
13600 Jidanu când câştigă întâiu îşĭ dă foc dughenii.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Puĭescĭ, j. Tutova.*

Adică e ne-cinstit ca negustor.

* △
13601 Jidanul cu balabusta
Sunt ca lăcusta.

Z. ARBURE, *Basarabia*, p. 470.

Pe unde trec, unde se aşédă e foc şi pîrjol.

13602 Jidanul, până n'o înşela într'o ḑi, nu se ţine om.

IDEM, *Calend. Rom.*, 1892.

Vedĭ *Ovreĭu*

Arată lipsa lor de cinste şi de omenie.

* △
13603 Jidanul a vrut să mérgă şi el odată calare şi atunce s'a întîmplat să fie Sâmbătă.

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

* △
Jidanul odată a vrut să încalece şi atuncĭ a fost Sâmbătă.

GAVR. ONIŞOR, *prof c. Ghermănescĭ, j. Tutova.*

Vedĭ *Ovreĭu.*

Când unul încércă şi el odată să facă ce-va şi nu is-

* △
13604 Jîdanul pe ce a fost nu dă nimic.

D-na Z. JUVARA, c. *Fedescĭ, j. Tutova.*

*
Pe trecut, şi ce era să fie, Jidanul nu 'ţĭ dă nimic.

DIM. ZANNE, *arhit. c. Bolintinu-din vale, j Ilfov.*

*
Jidanul nu dă nimic nicĭ pe trecut, nicĭ pe viitor, ce numaĭ pe present.

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

Când unul ne vorbesce de ce a avut saŭ ce va avé în viitor, arĕtându-se că nu 'ĭ putem da de cât pe garanţie bună, ci nu ne mulţumim cu făgăduelĭ şi altele asemenea.

* △
13605 Jidanu (e) tot Jidan.

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.* — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Orĭ-cât s'ar ridica, tot nu se póte lepĕda de apucăturile luĭ strămoşescĭ.

*
13606 Jidanul plătesce.

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Vedĭ *Armén.*

Acelaş înţeles ca la No. 13144 & 13145.

* △
13607 Cunoscĭ ca Jidanul la porcĭ.

A. CĬOCOĬU, *elev. Sc. Norm. Inst., j. Dorohoĭu*

Adică nu te pricepĭ de loc.

* △
13608 Jidan botezat.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j.*

Adică creştin cu apucăturĭ rele.

* △
13609 **Jîdanul e dator cu treĭ ḑile la ţigan.**

BERHA KAUFMAN, *c. Bĕrlad, j. Tutova.* — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △
Tot jîdanul datoresce cu o ḑi a ţigan.

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Când vreĭ să înjosescĭ pe jidan faţă de ţigan.

CREDINŢĂ

Ţiganiĭ se trag din Faraonĭ, carĭ eraŭ un popor tare. Eĭ robise pe Jidanĭ, şi 'ĭ supusese la tot felul de cazne. Aşa se ḑice că 'ĭ puneaŭ să treere cu picĭórele sticlă sfărmată şi amestecată cu spinĭ. S'a întîmplat, nu se scie cum, ca Ovreiĭ să scape din robia ţiganilor. Aceştia vroĭaŭ însă să 'ĭ maĭ ţină măcar treĭ ḑile.

Jidaniĭ s'aŭ rugat să le dé drumul, rĕmânênd datorĭ ca acele treĭ ḑile să le facă orĭ-când vor puté, chĭar şi pe lumea cea-l-altă. De aci a rĕmas ḑicerea: *jîdanul e dator treĭ ḑile la ţigan,* şi din acéstă pricină se crede că jîdaniĭ nu pot vedé cu ochĭ bunĭ pe ţiganĭ.

* △
13610 **Are cap de Jidan.**

Şezătórea, I, p. 219. — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

1⁰ Umblă cu înşelăcĭune, după gheşefturĭ.
2⁰ Spre a lua în rîs pe unul care se crede deştept şi în realitate e prost.

* △
13611 **Par'că se bat Jîdaniĭ în gura luĭ.**

D-na ECAT. ZANNE, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

* △
Par'că se bat Jîdaniĭ la gura luĭ.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Turc.*

13612 △ Jidanul cu barbă roşie
Duce pe dracul la poşte.

S. Fl. Marian, *Poes. Pop.*, p. 211.

Jidanul cu négră barbă
Duce pe dracu la ĭérbă.

Baronzi, p. 85. — Hinţescu, p. 84.

Este maĭ mult o păcălitură.

13613 * △ Când or veni Jidaniĭ de la secere.

E. I. Patricĭu, *înv. c. Bursucanĭ, j. Covurluĭu.*

Adică nicĭ odată.

JIDOV

Veḑĭ *Mad, Mesia.*

13614 △ De la Sânta Maria-Mare până la Sânta Maria-Mică, dacă nu cade brumă, se împut Jidoviĭ.

S. Mangĭucă, *în Etym. Magn.*, p. 363.

A se vedé înţelesul la No. 264.

13615 △ Pitpăduchĭ! pitpăduchĭ!
Că la Jidovĭ pe spinare
Fac păduchiĭ masă mare,
Pitpăduchĭ! pitpăduchĭ!

S. Fl. Marian, *Ornit.*, I, p. 317.

Ca să arate cât de murdară e acéstă naţie.

LEGENDĂ

Ḑice că Jidoviĭ dintru început nu eraŭ, ca acuma, plinĭ de tóte bunătăţile, nu se aflà tótă averea creştinilor pe mâna lor, ci eĭ eraŭ aşa de nemernicĭ, aşa de rufundoşĭ şi, să mĕ ĭertaţĭ de cuvînt prost,

așa de încărcațĭ de păduchĭ, că nicĭ un creștin, nicĭ un om de omenie nu erà în stare să se apropĭe de dînșiĭ căcĭ, cum se apropĭà, îndată se âmpleà de podóba de care eraŭ eĭ plinĭ.

Ochĭul-bouluĭ vĕḑênd acésta, și voind a feri pre ceĭ-l-alțĭ ómenĭ ca să nu se âmple de podóba jîdovéscă, cum ẑărĭa pre vre un jidov în apropĭerea vre unuĭ creștin, îndată începeà a strigà:

Pitpăduchĭ! pitpăduchĭ!
Că la Jidovĭ pe spinare
Fac păduchiĭ masă mare,
Pitpăduchĭ! pitpăduchĭ!

Adică *păziți-vă de păduchĭ*, căcĭ Jidoviĭ sunt așa de plinĭ de dînșiĭ, încât că fac masă mare pe spinarea lor.

Jidoviĭ, ca Jidoviĭ, nu putură răbda strigătele Ochĭuluĭ-bouluĭ, măcar ca acestea eraŭ destul de drepte, ci eĭ mâniindu-se pre dînsul, pentru că'ĭ face păduchioșĭ, îl luară pe fugă, voind să'l prindă și să'l omóre.

Da Dumneḑeŭ nu 'ĭ-a lăsat pre Jidovĭ ca să 'șĭ ajungă scopul, ci el a făcut așa ca Ochĭul-bouluĭ acuș să se ascundă într'un loc și acuș să ĭésă într'altul, să âmble cum va voi pe lângă om, dar nime să nu'l pótă prindă, și dacă ar vré să'l prindă să'ĭ sară în ochĭ. Și Ochiul-bouluĭ, nu numaĭ atuncea, ci el și acuma, când vede pe vre un Jidov, strigă:

Pitpăduchĭ! pitpăduchĭ!
Că la Jidovĭ pe spinare
Fac păduchiĭ masă mare,
Pitpăduchĭ! pitpăduchĭ!

Și vaĭ Dómne, bine ar maĭ fi când, maĭ ales Româniĭ noștri, s'ar ferì de Jidovĭ ca dracu de tămâe, căcĭ aceștĭa într'adevĕr, după ce'ĭ despóĭe de tot ce aŭ, după ce'ĭ aduc la sapă de lemn, trebue să se 'ncarce de tóte nevoile și să devie maĭ rĕĭ, maĭ cotrențoșĭ, și maĭ flămânḑĭ de cum aŭ fost Jidoviĭ la început.

13616 ⁂ △ A fi rupt din Jidovĭ.

TUDORA LĂZĂROĬU, c. *Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică om voĭnic, corpolent.
Citim în *Șezătóre*, III, p. 29:

LEGENDĂ

Jidoviĭ 'ĭ-aŭ închis Dumneḑeŭ între nisce munțĭ marĭ dĕ nu maĭ pot eși de loc, că eĭ ar prăpădì lumea numaĭ în vr'o două-treĭ ḑile, să maĭ pótă ișì. Da la vremea d'apoĭ *Antihîrs* are să'ĭ scótă d'acolo, și cu eĭ are să prăpădéscă lumea.

Poporul crede că noĭ nu ne tragem din Jidovĭ. Noĭ suntem făcuțĭ d'al doilea, căcĭ jidoviĭ aŭ fost o lege spurcată, și noĭ suntem lege curată.

* △
13617 A fi Jidov.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ. j. Vâlcea.*

Acelaș înțeles ca la No. 13616.

LEGENDĂ

Jidovii aŭ fost nisce ómenĭ grozav de marĭ. Așa aŭ fost de marĭ, în cât pașĭaŭ dintr'un munte într'altul. Noĭ, ăștĭa d'acum, suntem ca nisce musce pe lângă Jidovĭ.

Odată o fată de Jidov se duse pe un câmp și acolo găsi nisce ómenĭ d'aĭ noștri arând pămîntul. Fata îĭ luă în pólă pe toțĭ: ómenĭ, plug, boĭ și tóte și se duse cu eĭ la mumă-sa ḑicêndu-ĭ: «mamă, eŭ găsiĭ colea nisce musce, sgârîĭaŭ pămîntul.» Mumă sa îĭ ḑise: «Du-te, mamă și-ĭ pune de unde i-aĭ luat, căcĭ aștia aŭ să stăpânéscă pămîntul.»

Jidoviĭ sĕ încontraŭ cu Dumneḑeŭ nu vreaŭ să se supue luĭ de loc. De aĭa și D-ḑeŭ a hotărît să-ĭ pérḑă după lume. Și așa a dat Dumneḑeŭ un potop mare în lume și s'aŭ înecat toțĭ Jidoviĭ. Doar unul rĕmăsese. El puse un piciŏr într'un munte, și altul într'alt munte, și cu mâĭnile se apucase de tórtele ceruluĭ și sta așa, habar n'avea el de apă. Atuncĭ Dumneḑeŭ, ca să-l prăpădéscă, a trimes mulțime nenumĕrată de muște și 'ĭ-a umplut tot trupu. Doĭ viermĭ marĭ l-a trimes D-ḑeŭ la tălpile piciórelor și a început să'ĭ róḑă carnea. Atuncĭ Jidovul, de mare mâncărime a dat să se scarpine unde îĭ mâncaŭ viermiĭ și muscele și hăp scăpătă între munțĭ în apă, și dete ortul popeĭ!

Și d'atuncĭ a rĕmas de are omul scăḑĕmînt în talpa piciorului, unde aŭ mâncat vĭermĭ.

D'atuncĭ a rĕmas ca vĭermiĭ să mănânce trupul omuluĭ când móre, și să 'l mănânce și de viŭ, când e pĕcătos.

A se observa asemĕnarea acesteĭ legenda cu legendele urmĕtóre din mitologiile antice saŭ din Biblie și anume: In Ramayana lupta Ḑeilor cu Rakshasașiĭ condușĭ de regele lor Bavana care își avea reședința în insula Lanka (Ceylan). In mitologiile eline și latine, lupta Ḑeilor cu Titaniĭ. In Biblie revolta uneĭ parte din îngerĭ împotriva luĭ Dumneḑeŭ și luptele acestora cu îngeriĭ rémașĭ credincĭoșĭ.

* △
13618 De când cu Jidoviĭ.

Conv. Liter., XXI, p. 524. — T. BĂLĂȘEL, *înv. c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică în vechime, de când eraŭ ómenii mari, jidovi.

* △
13619 Jidovul rătăcitor.

L. ȘĂINEANU, *Dicț.*, p. 447.

Om care nu póte stà la un loc.

C'est le Juif errant.

Prov. Franc.

JIDOVESC

13620 * △ Cot jidovesc.

Sezătórea, IV, p. 175.

A se vedé înţelesul la No. 11655.

13621 * △ Muncă jidovéscă.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 207. — *Conv. Liter.*, XI, p. 524. — E. I. PATRICIU & G. P. SALVIU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluiu.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Adică o muncă mare, grea.

Poporul crede că clădirile, cele rĕmaşĭ din vechime, sunt făcute de Jidovĭ.

A se asemĕna cu: *murs cyclopéens, travail d'Hercule, travail de Titan.*

«Din noŭ se puse pe muncă, *muncă jidovéscă,* se svîrcolea omul în drépta şi în stânga, nóptea o făcea ḑi, dà şi din mânĭ şi din picióre, cum se ḑice, şi folos nicĭ cât negru subt unghïe.» — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 207.

JIJA

Veḑĭ *Pod.*

JIŬ

Veḑĭ *Cap. XI, c. Călcâĭ, Dĭŭ.*

JIVU

13622 * △ Ḑi'ĭ, boerule, ca lu(i) Jivu.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Când cine-va nu merită acest titlu.

Sĕ ḑice că în comuna Bogova, din judeţul Mehedinţĭ, trăïa un ţĕran care nu pré aveà averĭ, în cât ceĭ-l-alţĭ să 'ĭ ḑică boer. De aceïa el, care doreà cu totul acest titlu, da câte un hărdĕŭ de bĕutură la săteni, numaĭ să 'ĭ ḑică așa. Ceĭ-l-alţĭ, orĭ de câte-orĭ se adunaŭ maĭ mulţĭ, nu aveaŭ alta de făcut, spre a obţine ce-va de bĕut, de cât să'l cinstéscă cu numele de boer și bĕutura era pe masă.

JUDEŢ

13623 * △ A plăti un judeţ.

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi lucru rar, de bună calitate, scump.

KRUP

13624 * A fi Krup.

Adică a fi bét.

Acéstă ḑicere a început să fie întrebuinţată mult prin mahalalele Bucurescilor, și nu este de cât vechĭul: *a fi tun,* în care numele vestituluĭ industrĭal German înlocuïesce obĭectuluĭ fabricaţiuneĭ sale care a lăţit atât de mult faĭma sa prin lume.

LĂPUȘNÉNU

13625 Ura Lăpușnănéșcă
E peire boeréscă.

V. Alexandri, *Poes. Pop.*, p. 175.

Alexandru Lăpușnénu, care domni în douĕ rîndurĭ în Moldova, fu dușman de mórte al boĭerilor. El ucise la ospĕţ, patru-ḑecĭ și șépte de boĭerĭ și murì, în cele din urmă, otrăvit de boĭerĭ, la 1568. Sĕ ḑice, însă fără vre-o probă hotărîtóre, ca Dómna sa, Ruxandra, a fost părtașă la făptuirea acestuĭ omor.

LAZĂR

Veḑĭ *Cap. XII, c. Lazăr.*

LEAH

Vedĭ *Moldovén*.

LEAȘCĂ

13626 * △ **Leașcă.**

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.*

Sĕ dice de femeea care nu maĭ scie nicĭ de post, nicĭ de biserică, nicĭ de obiceĭurile creștinescĭ.

LETIN

13627 * △ **A fi Letin.**

P. Daniilescu, *c. Craĭova, j. Dolj.* — T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică om spurcat, fără lege, fără Dumnedeŭ.

In popor sĕ crede că Letiniĭ sunt o nație de ómenĭ carĭ nu aŭ pereche, de spurcațĭ ce sunt; maĭ spurcațĭ ca Ovreiĭ și ca Turciĭ. Tóte națiile aŭ un Dumnedeŭ, o lege. Letiniĭ însă nu aŭ nicĭ lege, nicĭ Dumnedeŭ. Letinul nu se închină la nimic. El e în stare să săvîrșască tóte crimele, tóte relele, fără milă, fără frică de pécat!

Poporul în cântecele sale vorbesce ast fel despre Letin:

Letinu bogat,
Săvaĭ câĭnele spurcat.
Mĭ-e la cruce ne 'nchinat
Și de lege lĕpĕdat,
Și dĕ blagă mi-e bogat,
Ovreiŭ ne botezat!

E aprópe de mintea omuluĭ că acest Letin nu póte fi decât o corupție din *Latin,* adică catolic.

V. Alexandri ne spune însă, într'una din poesiile sale poporane, că Bogdan, fiiul luĭ Alexandru Lăpușnénu, cere părinteluĭ sĕŭ să se însóre:

«Taĭcă Dómne din Domnie,
Voe dă-mĭ se ĭéŭ soție
Ursita ce'mĭ place mie.

Ea nu'ĭ fată de 'mpĕrat
Și'ĭ chïar de *Litén* bogat
Și de lege lepĕdat.
Da'ĭ fecióră ca o stea
Mândră ca o păsĕrea,
Dulce ca o floricea,
Și sufletul meŭ o vré!»

Aci e vorba de un Litvean, adică locuitor din Litvania. E însă probabil că Alexandri a schimbat de la sine *Letin* în *Litén*, de óre-ce pretutindenĭ poporul pronunță Letin.

Fórte adese se aude în popor: *ce Letin de om! ce Letină de muĭere!* sinonime cu: *ce câĭne de om! ce cățea de muĭere!*

LETINESC

13628 * △ **A se duce în țéra letinéscă.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A merge într'o țéră depărtată.

LICSANDRU

13629 **Licsandru inimă rea.**

GR. JIPESCU, *Réur. Oraș.*, p. 112

1° Pentru un om rĕŭ.
1° Arată și supĕrarea.

LIDĔR

A se vedé proverbul și legenda la No. 10022.

LIFTĂ

13630 * △ **A fi liftă spurcată.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — T BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

* *Liftă.*

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 82.

Vedĭ *Letin*, *Litfă*

Om fără lege, fără Dumnedeŭ.
Om de altă religie de cât cea ortodoxă.
De la numele locuitorilor Litveniei, provincie din fostul regat al Poloniei, carĭ aŭ fost adese orĭ în luptă cu Moldovenĭ şi eraŭ catolicĭ. A se vedé NECULAE COSTIN, *Letop. Apendice*, p. 381—383.
Româniĭ de alminterea aŭ dat acest nume şi Ungurilor, carĭ eraŭ catolicĭ ca şi Litfeniĭ, şi maĭ în urmă tutulor popórelor de orĭ-ce religie alta de cât cea ortodoxă. Vedĭ în acéstă privinţă la cuvîntul *Litfa*, exemplul citat.

LIŢĂ

13631 Liţă cu frate-sĕŭ Ghiţă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. p. 41.

Sĕ dice pentru ceĭ ce sĕ potrivesc la năravurĭ (GOLESCU).

LITÉN

13632 △ Liténu 'ĭ om viclén.

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 80.

Ruteniĭ întorc complimentul Românilor despre carĭ dic:

Egi hiba Volohu vieriat?[1])

Să nu 'l vindĭ nicĭ la Litén
Că *Liténu 'ĭ om viclén.*

Poes. Pop.

---

1) Ce şi Valahul are credinţă?

LITFĂ

13633 **Litfă.**

V. Alexandri, *Teatr.*, p. 1019. — L. Şăineanu, *Dicţ.*, p. 473.

Vedĭ *Liftă.*

Acelaş înţeles ca la No. 13630.

Iţic. — Mie nu 'mĭ pasă che am banĭ.
Iorgu. — Du-te draculuĭ cu bani 'ţi cu tot, *Litfă* afurisită.
Iţic. — Mĕ duc, dar să scii che am să mi 'ntorc cu tótă Agie, ca se te ridic pe sus.»

Iorgu de la Sadagura, p. 1019.

LIVIE

13634 **Silită căsătorie**
E frigură de Livie.

A. Pann, II, p. 152. — S. Fl. Marian, p. 39.

A se vedé înţelesul la No. 9849.

LOCUSTĂ-VODĂ

13635 **Lŏcustă-Vodă.**

Gr. Ureche, *Domn. Mold.*, I, p. 200.

Porecla ce s'a dat luĭ Ştefan Vodă al VI-lea, care a domnit în Moldova de la 1538 până la 1540.

«In ḑilele acestuĭ Domn, Ştefan Vodă, aŭ fost fómete mare şi în ţéra Moldovă şi la ţéra Unguréscă, că aŭ venit lŏcuste multe de aŭ mâncat tótă róda. Şi pentru aceea 'l-aŭ poreclit şi 'ĭ-aŭ ḑis *Lŏcustă-Vodă.* Iară maĭ apoĭ urându 'l tótă curtea şi boieriĭ, s'aŭ vorovit o sémă de boierĭ din curtea luĭ, anume Gănesciĭ şi Arburesciĭ, şi la aşternutul luĭ, unde se odihnia, 'l-aŭ omorît în cetatea Suceveĭ.» — Gr. Ureche.

LOT

LOTRÉN

13636 *△ **A fi Lotrén.**

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi om voĭnic, corpolent şi vitéz care nu scie de frică. Urmĕtórea poesie poporană a fost culésă de D-l Bălăşel în comuna Bogdănescĭ, din Vâlcea.

Foiţică ĭasomie
Cântă cuce numaĭ mie.
C'o să plec la haĭducie;
Că de mult n'am fost haĭduc
Dar la vară ĭar mĕ duc.
Şi-o să strig din vîrf de dél
Cine mĭ-e *voĭnic Lotrén*
Vie să-l puĭ căpitan.
Să-ĭ daŭ arme, să-ĭ daŭ cal.
Vie să l puĭ arămbaşe
Peste patru ḑecĭ şi şase.
Arămbaşe de voĭnicĭ
Peste patru ḑecĭ şi cincĭ.
Vaĭ, sărac de maĭca mea,
N'am voĭnicĭ de sama mea:
Să-mĭ pórte durduliţa,
Să-mĭ umble umblătura,
Să-mĭ puĭe mâna pe durda,
Să-mĭ bage glónţe cu póla,
Şi praful cu chivĕra,
Şi să-mĭ sté, la foc să-mĭ dé
Să ruşéscă pajiştea.

Poes. Pop.

LOTRU

13637 *△ **Voĭnic de Lotru**
Cu gâtul ca tortu.

IUL. VULCĂNESCU, *c. Pelescĭ, j. Dolj.*

Sĕ ḑice la haĭmanale.

LUGOJ

LUPU

13638 **Lup te chĭémă, și lup eștĭ,**
Lupiĭ dar ce prigonescĭ.

C. NEGRUZZI, I, p. 281.

Dicere satirică la adresa luĭ Lupu Balș, ministrul trebilor din năuntru al Moldoveĭ, la 1841.
A se vedé scrisórea luĭ C. Negruzzi.

MACEDONĬA

13639 * **Sara Macedonieĭ.**

I. NENIȚESCU, *Rom. Turc.*, p. 29. — XENOF. CAPSALE, *stud. c. Pîrlepe, Macedonia.*

Așa numesc ceĭ-l-alțĭ Românĭ pe Fărșerofĭ.

MACHEDON

Vedĭ *Alexandru.*

MĂCIȘENĬ

Vedĭ *Cleni, Corni.*

MAD

13640 * □ **Tot acolo estĭ unde e (și) jidovul de la Mad.**

T. CHERECHEAN, *inv. c. Șiria, comit. Arad, Ungarĭa.* — IUL. GROFȘOREANU, *prof. c. Galșa, comit. Arad, Ungarĭa.*

Când după multă trudă te întorcĭ tot de unde aĭ plecat.

SNÓVĂ

Jidanul a plecat la tîrg. Pe drum voind să 'șĭ aprindă luleaua, s'a

aprins luleaua a meis maĭ departe, adică în direcția în care a fost când şi a aprins luleaua. Şi ast-fel că a ajuns acolo de unde plecase, adică acasă.

Atât snóva cât şi dicerea sunt împrumutate de la Ungurĭ.

Ott vagy, a hol Mádi jidó.

Prov. Ung.

MAGHERU

13641 * △ **De când cu Magheru.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică de mult timp.

Mulțĭ ómenĭ, bětrânĭ astădĭ, aŭ făcut parte din trupele de voluntarĭ ale generaluluĭ Magheru, cu deosebire din județul Vâlcea, unde 'şĭ aşedase tabĕra. Mulțĭ din eĭ, îşĭ aduc aminte cât erà de blând acest general, cum îĭ îndreptà cu mâna când greşeaŭ, şi cum le comanda: *bete!* adică, dreptĭ!

MĂGURELE

13642 * △ **Adìo, Măgurele!**

T. Bălăşel, *com. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice când îțĭ ïeĭ dioa bună de la vre-o localitate, saŭ vre-un lucru óre-care pe care 'l pïerdĭ.

De pildă aĭ rugat pe cine-va să 'țĭ dé un lucru, să 'țĭ facă o trébă, dar, la timp, te-a uĭtat, n'a îndeplinit făgăduĭéla, atuncĭ dicĭ, dând din cap: *adio, Măgurele!*

MAHOMET

Vedĭ *Cap. XII, c. Mahomet.*

MAHALA

13643 A plecat prin mahalale
Să umble ca haĭmanale.

A. PANN, III, p. 5. — HINȚESCU, p. 147.

Pentru ceĭ carĭ umblă fără nicĭ un rost.

MAĬDAN

13644 A află meĭdean.

NIC. COSTIN, *Letop.* II, p. 83.

A avé medean.

ENACHE COGĂLNICEANU, III, p. 227 & 244.

Adică libertate saŭ prilej de a face saŭ de a spune óre ce.

«La voróvele luĭ Nicolaĭ Vódă *aflase meĭdean* și vreme a vorbi rĕŭ de boĭerĭ.» — NIC. COSTIN, p. 83.

«In ḑilele acestuĭ Domn, pré mult *medean* aveaŭ boĭeriĭ ceĭ marĭ, fiind boĭeriĭ Grecĭ, înspăimântațĭ din țéra românéscă, și așa, atât Domnul cât și boĭeriĭ Grecĭ, arĕtaŭ o mare dragoste asupra pămîntenilor.» — EN. COGĂLNICEANU, p. 227.

«*Avênd* și miniștriĭ Măriеĭ Sale mult *medean*, făcênd ce le eră voia, căcĭ Măria Sa nu pré scia rîndul ca să ocârmuĭéscă.» — EN. COGĂLNICEANU, p. 244.

*
13645 A eși la meĭdan (maĭdan).

CRONICA ANONIMĂ, p. 144.—*Rev. Ist.* III, p. 202. — L. ȘĂINEANU, *Dict.*, p. 486.

*
A scóte un lucru la maĭdan.

GR. JIPESCU, *Rĕur. Oraș.*, p. 206. — FR. DAMÉ, III, p. 10.

A se da pe față, a se descoperì, a eși la ivélă.

13646 **A ajunge la maĭdan.**

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 84.

Adică a isbuti.

«Dar ca s'ajungem la maĭdan ne trebuĭe mulţĭ banĭ, multă lume şi sudóre.» — Gr. Jipescu.

MAMU

13647 * △ **Mĕ duc în codru Mamuluĭ.**

Al. Voĭnescu, *j. Gorj.*

Când plécă vre-o mamă unde-va şi copilul o întrébă unde se duce, ea rĕspunde ast-fel.

Codru Mamuluĭ se află în judeţul Vâlcea, în imediată apropiere de monăstirea de maĭcĭ cu acelaş nume.

MANDA

Vedĭ *Sanda, Tanda.*

13648 * △ **S'a măritat lelea Manda.**

Gr. Alexandrescu, *magistr. j. Putna.*

Acelaş înţeles ca la No. 10255.

MÂNDRILĂ

Vedĭ *No. 3019.*

MANEA

13649 * **Manea să trăíéscă.**

Toţĭ boĭeriĭ să móră, numaĭ Manea să trăĭéscă.

I. Heliade, *Scris. Exil*, p. 210.

Manea, a fost un nebun, protejatul Banuluĭ Dim. Ghica, care vecĭnic avea acéstă vorbă în gură.

A se vedé, pentru maĭ multe amĕnunte, D. OLLĂNESCU, *Teatr. Rom.* I, p. 64.

13650 * **Manea.**

Poreclă ce se dă omuluĭ prost, tîmp.

MANOLE

13651 * △ **Maĭ bine să caḑĭ din picióre de cât de pe monăstirea luĭ Manole.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Acéstă ḑicere se rapórtă la căderea din slujbă; adică, maĭ bine să caḑĭ dintr'o mică slujbă de cât dintr'una mare.

Monăstirea luĭ Manole este bine înțeles cea de la Curtea de Argeș.

13652 * △ **A fi meșteru Manole.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi meșter vestit, ca acel care a ridicat biserica de la Curtea-de-Argeș.

13653 * **Manoli cu sbórele adară anoghĭ ș'catoghĭ.**[1]

I. COYAN, *prof. c. Ianina, Epir.*

Pentru ceĭ carĭ se laudă cu multe, saŭ de la care se aștéptă multe, și nimic nu fac.

MÂNTULÉSA

Biserica Mântulésa, cu hramul S-țiĭ Voevoḑĭ, s'a zidit,

în Bucurescii, la 1732, de către jupân Manta precupeţul şi soţia sa Stanca.

*
13654 **Din gardul Mântulesei.**

Albina, I, p. 1264. — IONNESCU-GION, *Ist. Buc.*, p. 200 & 343.— *Timpul*, No. 1453.

Vedĭ *Iléĭa, Răzóĭa*.

Adică de unde nu'ĭ.

In mahalaoa de astădĭ cu acest nume îşĭ avea odiniórà locuinţa vĕduva luĭ Manta. Fiind mulţĭ cânĭ în partea loculuĭ cine trecea, rupea câte un par din gardul Mântulesei ca să se apere de aceste dobĭtóce. Aŭ tot rupt până când, la cele din urmă, gardul a fost distrus cu totul, ast-fel că trecĕtoriĭ nu maĭ aveaŭ de unde să iea cu ce să se apere.

MANU

Vezĭ *Belu*

MARA

*
13655 **Tute le are Mara, feregelu i lipsésce.**[1])

ILIE GHICU, *prof. c. Periroli, Epir.*

Vedĭ *Zamfirica*.

Când cine-va e lipsit de mijlóce şi vré să se apuce de lucrurĭ marĭ.

MARCU

*
13656 **Te jócă ca Marcu Parparel.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Bérlad, j. Tutova.*

E maĭ şiret de cât ţine

MĂRCUŢA

*

13657 **A fi bun de Mărçuţa.**

Vezĭ *Golĭa.*

Adică a fi nebun.

Mărcuţa este un spital de nebunĭ, pe lângă satul cu acelaş nume din comuna Pantelimon, judeţul Ilfov. Alăturea de spital se află o monăstire zidită la 1587 de Dan vel logofĕt.

MARGINE

13658 **Margine.**

Cron. Anonimă, apud Damé, III, p. 25.

Adică sfîrşit.

Cum va eşi lucrul, cum se va isprăvi tréba.

«Nu sciŭ la ce *margine* va să'ĭ ĭésă.» — *Cron. Anon.*

*

13659 **A ţine (bate) tot marginele.**

1⁰ A nu umblà cu inimă deschisă, a căuta să înşele.
2⁰ A se feri, a se codi.

MARIA

Vedĭ *Cap. I, c. Maria Egipteana, Sfânta Maria.*

* △

13660 **Par'că ar fi baba Maria luĭ moş Radu.**

P. Danilescu, *înv. c. Sălcuţa, j. Dolj.*

E urît, saŭ vorbesce, să pórtă urît.

* △

13661 **Maria**
Care a căcat ieea.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ,*

MARGHĬÓLĂ

13662 * Tronc, Marghĭólă!

Vedĭ *Marica.*

La vorbe ne-potrivite.

MARICA

Vedĭ *Copil, Horă, Nuntă.*

13663 * △ **Ţop Marica luĭ Năstase şi cu Stan al luĭ Coman.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Şerbănescĭ, j. Argeş.*

Când doĭ tinerĭ se daŭ în dragoste.

13664 **Una, doue la Marică,**
Mucii tot la ea îĭ pică.

A. PANN, II, p. 107.

Vedĭ *Muc.*

A se vedé înţelesul la No. 5540.

13665 * △ **Chef, Mărico!**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

* △ *Chef, Marico! corcove acre.*

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Ploştina, j. Mehedinţĭ.*

* △ *Chef, Mărico! 'n dragaveĭ.*

ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

* *Chef, Mărico! 'n brebeneĭ.*

P. DANIILESCU, *c. Craĭova, j.*

La vorbe ne-potrivite. Spuse și el vorba hodoronc tronc, fără să se lovéscă, o trînti ca nuca 'n pĕrete.

«Nea Marin are o dróĭe de copiĭ. De abĭa s'a sculat de la masă și copilul cel mic cere mâncare. — *Chef, Marico!* îĭ respunde nevésta luĭ nea Marin, adică cu alte cuvinte: ce mâncare e asta acum! asta nu e o vorbă!»

13666 * △ Tronc, Mărico!

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 71. — C. Negruzzi, I, p. 246. — V. Alexandri, *Teatr.*, p. 267. 268 573. — Em. Popescu, *înv. c. Cĭocănescĭ-Mărginenĭ, j. Ialomița.* — Al. Voĭnicescu, *j. Gorj.* — E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Tronc, Marico!

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 159; III, p. 128.

* △ *Tronc, Marĭucă!*

M. Lupescu, *înv. c. Broscenĭ, j. Sucĭava.*

* *Hodoronc-tronc, Mărico!*

Gr. Poienaru, *c. Focșanĭ, j. Putna.*

* △ *Tronc, Marico, că 'ți-am dres'o.*

G. Bănulescu, *înv. c. Pĭetroșița, j. Dîmbovița.*

Tronc, Marico, mere acre (acri).

P. Ispirescu. *Leg.* I, 1872, p. 165. — Hințescu, p. 102.

* △ *O dete tronc.*

Em. Popescu, *înv. c. Cĭocănescĭ-Mărginenĭ, j. Ialomița.*

Vedĭ *Iască, a Lovi.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce aruncă o vorbă de nimic, o vorbă próstă şi nu la vremea eĭ (GOLESCU).

La vorbe ne-potrivite, saŭ fără şir, saŭ când unul o ĭeà rasna spunênd o vorbă greşită.

«La vîrsta de două sute opt-ḑecĭ de anĭ, tatăl meŭ, vĕḑêndu-se flăcăŭ tomnatic, se însură cu jupânésa Mărica, minunată femee, grósă şi frumósă dar cam prostană, ḑicênd adesea nisce vorbe chisnovate la care tatăl meŭ rĕspundeà: *tronc, Marico!*» — C. NEGRUZZI, I, p. 246.

Αμας ἀπήτουν.

Prov. Elin.

Falces postulabam.

Prov. Lat.

13667 * △ Sic, Marico!

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Veḑĭ *Horă, Nuntă.*

La vorbe ne-potrivite.

13668 * Vino Marico, eşĭ Marico.

Când ducem pe un altul după placul nostru.

MĂRILE-NEGRE

13669 * △ A trece Mările-Negre.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A se depărtà spre a nu se maĭ întórce.

MARIN

13670 Aferim, popa Marin!

LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 6. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 433.

MARIȚA

Vedĭ *Copil.*

MARTIN

Vedĭ *Cap. I, c. Sfântu Martin.*

* △
13671 Jócă bine, moș Martine,
Să'țĭ daŭ mĭere de albine.

AL. ODOBESCU, III, p. 236.

Vedĭ *Urs.*

A se vedé înțelesul la No. 2578.

13672 Moș Martin.

L. ȘĂĬNEANU, *Dicț.*, p. 497.

Nume ce se dă ursuluĭ. A se vedé Etym. Magn., p. 1149—1150, origina numeluĭ de Martin pe care Româniĭ îl daŭ urșilor.

MĂRIUCĂ

Vedĭ *Marica.*

* △
13673 Dă cheile Măriucăĭ.

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Bălăbănescĭ, j. Tutova.*

Adică dă-te legat, dă-te pe mâna cuĭ-va.

MATEĬ

Vedĭ *Copil, Cap. I, Sfântu Mătei.*

13674 Fă'l-eĭ dĕ teĭu,
Șî pune'ĭ numele Mateĭ.

*
Fă'l de teĭu
Şi'ĭ pune numele Mateĭ.

Gr. Alexandrescu, *magistr.*, *j. Putna.*

Fă om dintr'un lemn de teĭu,
Şi îl botéză Mateĭ.

A. Pann, I, p. 80. — Hinţescu, p. 89.

Sĕ çice în bătaĭe de joc la lucrurĭ próste (Golescu). Şi maĭ ales la omul prost.

* △
13675 **D'aoleo, nene Mateĭ,**
Rógă-te d'ale fomeĭ
Să jupóe nescaĭ teĭ.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ çice în glumă celor ce'ĭ chémă Matei.

* △
13676 **Mateĭ, Mateĭ,**
Técă de ardeĭu.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaş înţeles ca la No. 13675.

MATALE

Veçĭ *Câĭne*.

MATRACUCA

*
13677 **De când e Matracuca.**

D-na L. Linde, *c. Bérlad, j. Tutova.*

*
De pe vremea luĭ Matracucă.

Adică de demult, de când moşiĭ verḑí.

13678 * Matracucă.

Femee de nimic, próstă saŭ gură spartă.

MATUSAL

Veḑĭ *Cap. XII, c. Matusal.*

MEDEAN

Veḑĭ *Maĭdan.*

MEHEDINŢÉN

13679 * △ Mehedinţén cu douĕ-ḑecĭ şi patru de măsele.

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.* — T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Veḑĭ *Oltén.*

Adică om voĭnic, cu vlagă.

MEHEDINŢĬ

13680 * △ A fi voĭnic Mehedinţĭ.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Om vitéz care nu sĕ teme de nimenĭ şi de nimic.

MEĬDAN

Veḑí *Maĭdan.*

MELINTE

13681 * △ Cu minte
Ca căţaua luĭ Melinte.

C. Teodorescu, *înv. c. Pungescĭ, j. Vasluĭu.*

Sĕ dice despre omul tăcut şi şiret.

Căţéua luĭ Melinte tăceà şi se repedeà de muşcà pe orĭ-cine sĕ duceà la stăpânul eĭ. N'aveà prĭetenĭ nicĭ pe vecinĭ.

MELONA

*

13682 **Trî mucîlu mighiripseà, ş-Melona dădeà códa!** [1]

I. Coyan, *prof. c. Ianina, Epir.*

A se vedé înţelesul la No. 10709.

MERICA

* △

13683 **A fi de la Merica.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ diee despre un obĭect rar şi minunat.

Merica pentru America.

* △

13684 **A se duce în Merica.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică într'o ţéră depărtată.

MESDRAÏA

* △

13685 **Sărace cucuruzĕ, că te-am sĕmĕnat în Mesdraïa şi te-am aflat în Ţĕripaïa.**

Avr. Corcea, *paroh, c. Coştelu, Banat.*

Mesdraïa face parte din comuna Vărădia, comitatul Timis, în Banat. Teripaïa e comuna din comitatul Torontal.

Porumbul se face mult în comitatul Torontal, de unde

---

[1] Pentru slugă găteaŭ, şi Melona (nume de căţea) dădeà din códă!

trebue să'l cumpere și locuitoriĭ din jurul Vărădieĭ carĭ, cu tóte că'l séměnă și'l lucréză cu sîrguință, dar rare-orĭ se bucură de o bună recoltă.

MGNEĬ

* △
13686 S'a prostit ca Mgneĭ zapciu.

St. St. Tuțescu, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

Vedĭ *Mieĭ, Mihaĭ.*

Spun țěraniĭ că a fost un zapciŭ peste fire de prost, cu numele de Mgneĭ.

Se întrebuințéză, ḑicerea când cine-va îșĭ ĭese din ale luĭ, când un om la început părea deștept dar în urmă se arată prost.

MIEĬ

* △
13687 S'a prostit ca Mieĭ zapciul.

P. Danilescu, *prof. c. Craĭova, j. Dolj.*

Vedĭ *Mgneĭ, Mihaĭ.*

Acelaș înțeles ca la No. 13686.

MIHAĬ

* △
13688 Mihaĭ săracu
Care a sărăcit pe dracu.

C. C. Bungețianu, *stud. c. Cosověț, j. Mehedințĭ.* — Vîlcof, *stud. Craĭova, Dolj.*

1⁰ Pentru omul care sě crede că scie multe și nu scie nimic.

2⁰ Când unul se face grozav, fără să fie.

* △
13689 Mihaĭ, Mihaĭ,
Hoț de caĭ!

T. Bălăşel, *preot, c. Ştefănescĭ*

Sĕ ḑice în glumă celuĭ ce 'l chémă Mihaĭ.
Copiiĭ obicĭnuesc a recità urmĕtórele versurĭ:

Mihaĭ, Mihaĭ,
Hoţ de caĭ!
Nóptea fură,
Ḑiua jură
C'un căcat în gură.

* △
13690 S'a prostit ca Mihaĭ zapciul.

P. Gârboviceanu, *prof. c. Cloşanĭ, j. Mehedinţĭ.*

Veḑĭ *Mgnuĭ, Mieĭ.*

Acelaş înţeles ca la No. 13686.

*
13691 A fi Mihaĭ.

D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — M. Canian, *public. j. Iaşĭ.*

* △
Ḑi'ĭ Mihaĭ şi lasă'l în pace.

P. Gârboviceanu, *prof. c. Cloşanĭ, j. Mehedinţĭ.*

Adică a fi prost.

MIHAĬ VITEZU

* △
13692 Mihaĭ Vitézu
Călare pe brézu.

P. Budişteanu, *j. Ilfov.* — T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice celor fudulĭ şi lăudăroşĭ peste mĕsură.
A se vedé B. P. Hăşdĕŭ, Cuvinte din Bĕtrânĭ, II, p. 5 & 6.

*
13693 A încălicat (încălecat) pe brézu
Ca (un) Mihaĭ Vitézu.

G. Dem. Teodorescu, *Cercet.*, p. 68.

Vedĭ în V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 214. *Cântecul luĭ Mihaĭ Vitézu.*

MIRA

13694 * △ A se mirà ca Mira.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice celuĭ ce se miră lung de orĭ-ce lucru. *Mira* este un nume ce se dă la femeĭ.

MIRANCEA

13695 Mirancea bé, Mirancea plătesce.

BARONZI, p. 52.

A se vedé înțelesul la No. 8106.

MIRCEA

13696 * Mircea, Mircĭógă,
Pasĕre ológă,
Căreĭa'ĭ lipsesce o dógă.

Sĕ ḑice, în bătae de joc, celor cu numele de Mircea.

MIRCEA-VODĂ

13697 * △ De când cu Mircea-Vodă.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică de demult.

MITRA

13698 * △ A rĕmas ca Mitra gătită.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Adică în zadar.

Despre Mitra sĕ spune că a fost o mirésă; şi nunta, de la ginere, ne maĭ venind, de óre-ce acesta renunţase a o maĭ luà în căsătorie, ea a rĕmas gătită, în acea ḑi, în zadar.

MISIR

13699 * △ **A fi de la Misir.**

T. Bălăşel, *preot, c Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice despre o stofă frumósă şi scumpă.

Stofele subţire de in, lucrate în Egipet (Misir) eraŭ vestite la Romanĭ.

MOGOŞ

13700 * △ **A fi Mogoş.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi om îndrăsneţ, cam obraznic în glume; cu caracter cam sucit.

MOISE

Vedĭ *Cap. XII, c. Moise.*

MOLDOVA

Vedĭ *Craĭova.*

13701 * △ **Atâta pagubă în ţéra Moldoveĭ.**

D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

* △ *Atâta rĕŭ în ţéra Moldoveĭ.*

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Pagubă.*

Când vreĭ să arĕtĭ o nepăsare

MOLDOVÉN

Vedĭ *Codrén.*

* △
13702 Tata rus,
Mama rusă,
Numaĭ Ivan
Moldovan.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedesci, j. Tutova.* — V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*— GR. POĬENARU. *j. Putna.* — D-na SOFIA NĂDEJDE, *Nuv.*, p. 34.

Când un străin se dă ca Român de la descălera.

13703 Rusu 'ĭ ursu,
Turcu 'ĭ lupu,
Leahu 'ĭ vulpea,
Iar săracul
Moldovénul
Când e óie,
Când e vacă.

B. P. HĂȘDĔU, *Basarabĭa. Cuvint. Bĕtr. II.*

Adică tot Moldovénul e prada celor-l-alte nații.

* △
13704 Moldovan, cap de boŭ.

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Sé ḑice celuĭ care nu se pricepe la nimic.
Rușiĭ se servesc de acéstă ḑicere, când vor să insulte pe vre-un Moldovén.

* △
13705 Dă-mĭ, Dómne, mintea Moldovanuluĭ cea de pe urmă (ḑice Evreu).

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — GR. ALEXANDRESCU, *magistr., j. Putna.*— C. TEODORESCU. *înv. c. Dóele. j.*

Să 'ți dé Dumnedeŭ mintea Moldovanuluĭ cea de pe urmă.

C. NEGRUZZI. I, p. 251.

Vedĭ *Pagubă, Român.*

Când unul vede, pré târdiŭ, că a greşit într'o afacere.

«Bine dic Cazaciĭ Leşilor: *După pagubă Leavul înțelept.*» MIRON COSTIN, I, p. 266.

E fórte cu putință ca dicerea căzăcéscă să fi dat nascere cuvîntuluĭ moldovenesc.

Il faut se défier du premier mouvement.

Prov. Franc.

Il secondo pensiero è il migliore.[1]

Prov. Ital.

La segunda idea suele ser mejor.[2]

Prov. Span.

Die besten Gedanken kommen allezeit hinterdrein.[3]

Prov. Germ.

Second Thougts are best.[4]

Prov. Engl.

MOLDOVENESCE

13706 * △ **A o luà moldovenesce.**

GAVR. ONIŞOR, *c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

Vedĭ *Românesce.*

Adică repede, fără înconjur, cu putere, etc.

«Dacă 'ĭ aşa să o ieaŭ eŭ *moldovenesce.*»

[1]) Al doilea gând e cel maĭ bun.
[2]) A doua idee este cea maĭ bună.
[3]) Cele maĭ bune ideĭ vin tot-dé-una pe urmă.
[4]) Ideile de al doilea sunt maĭ bune.

MOȘIĬ

Moșiĭ, tîrgul bucurescén, care sĕ ține în Maĭ-Iunie, a fost înființat de Mateĭ-Basarab, după bătălia de la Obor (26 Octombrie 1631) în potriva luĭ Radu-Vodă, feciorul luĭ Alexandru Vodă din Moldova, spre pomenirea celor căḑuțĭ în acéstă luptă.

* △
13707 **A căută cofe de Moșĭ.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.*

Veḑĭ *Cofă.*

A se vedé înțelesul la No. 6937.

△
13708 **In ḑiua de Moșĭ se cércă lút pe lut, și Dumneḑĕŭ rîde de toțĭ.**

Șezătórea, I, p. 128.

A se vedé înțelesul la No. 185.

MOȚOC

Veḑĭ *Pagubă.*

*
13709 **A cere capu lu(ĭ) Moțoc.**

Adică pedepsirea, depărtarea, alungarea din slujbă, nimicirea, etc. a cuĭ-va.

Vornicul Moțoc, unul din boieriĭ luĭ Alexandru Lăpușnénu, a fost dat, de acest Domn, pe mâna poporuluĭ care l'a ucis.

A se vedé C. NEGRUZZI, I, p. 137—166, amănunte asupra acesteĭ anecdote istorice.

MUCEA

* △
13710 **Jócă Mucea**
Cu Căcâcea
Și le cântă *Zgremburicea.*

A se vedé înțelesurile de la No. 10171.

MUCENICĬ

Vedĭ *Cap. I, c. Mucenicĭ.*

MUNTÉN

* △

13711 Muntén cu limba négră.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — E. PATRICIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Omul aspru și care înjură rĕŭ.

Dic Moldovenii locuitorilor din Țéra-Românéscă.

Aceste calificative puțin prietenóse pe carĭ locuitoriĭ din ambele părțĭ ale țĕriĭ și le aruncă câte odată, diferaŭ în vechimea. Citim în cronicariĭ că, pe acele vremurĭ, Moldoveniĭ făceaŭ pe Românĭ: *gliganĭ*, iar aceștia la rîndul lor le spuneaŭ: *ĭepașĭ*.

* △

13712 Povestea (vorba) Munténuluĭ.

I. ROSSETTOS, *ing. j. Roman.*

Acelaș înțeles ca la No. 12574.

MUREȘ

* △

13713 Mureș, Mureș, apă lină,
Cin'te bé tot sĕ 'nstreină.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice de ceĭ ce sunt siliți să se înstreineze, ne-putênd locui pe valea Mureșuluĭ din causa asupririlor și necazurilor.

Vedĭ legenda la cuvîntul Olt.

* △

13714 Nu sĕ spală el cu câtă apă e în Murĕș.

IUL. GROFSOREANU, *dasc. c. Gal*

Adică nu se desvinovăţesce de o învinuire ce i se aruncă.

MUŞAT

13715 Muşat.

AUREL CANDREA, *Rev. Nouă*, VII, p. 305.

Pentru omul prostolan.

MUSCAL

* △

13716 **Muscalu, de şi 'ĭ creştin,**
Dar séměnă a păgân.

BADEA CĬOBANU, *c. Dadilor. j. Vlaşca.*

Arată cât de mult a avut să sufere Românul în timpul trecereĭ armatelor rusescĭ prin ţéră.

Badea Cĭobanu este un ţěran de opt-ḑecĭ de aní trecuţĭ, din judeţul Vlaşca.

* △

13717 **A cădé Muscal pe capul cuĭ-va.**

IUL. VULCĂNESCU, *stud. c. Pelescĭ, j. Dolj.*

* △

A şedé Muscal.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A şedé fără a munci, numaĭ pe mâncare.

Amintire din vremea ocupaţiunilor rusescĭ, când soldaţiĭ străinĭ eraŭ încartieraţĭ pe la locuitorĭ, carĭ eraŭ siliţĭ să le dé tot ce aveaŭ maĭ bun ca mâncare, case, etc.

* △

13718 **A fi Muscal.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi om care mănâncă şi [illegible]

Adese-orĭ se aude în popor: *ce Muscal eştĭ! A venit Muscal pe capu meŭ! Ce Muscal o maĭ fi şi asta în casa mea.*
A se observa că în cel din urmă exemplu, cuvîntul Muscal are înţelesul de belea, supĕrare.

13719 * De când Muscaliĭ cu códă.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 380 & 761.

Adică de demult.

13720 * △ A bé ca un Muscal.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A bé mult, maĭ ales spirtóse.

Boire comme un Polonais.

Prov. Franc.

13721 * △ A fi (roşu) ca un Muscal.

T. BĂLĂŞEL. *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sé ḑice ómenilor cu pĕrul roşu saŭ roşiĭ la faţă.

13722 * △ Vin Muscaliĭ.

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Sĕ ḑice când e iérnă grea de cade multă zăpadă.

13723 * △ A fi prăpăd ca la Muscal.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi mulţime nenumérată.
In popor sĕ crede că Muscaliĭ sunt aşa de mulţĭ în cât tóte popórele, cele de alt ném, nu fac la numĕr cât Muscaliĭ. Tóte naţiile de s'ar pune pe Muscal nu'l pot bate, atât sunt de mulţĭ. Când face Muscalul câte un resbel, nicĭ nu aud toţĭ Muscaliĭ, atât de întinsă este împĕrăţia lor.

MUSCĂLESC

13724 * △ A da palme (ghĭoldurĭ) muscălescĭ.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

* △ *A da bătaĭe muscălĕscă.*

Când bățĭ saŭ lovescĭ pe cine-va fără milă, și așa de rĕŭ în cât crede că nu maĭ scapă din mână'țĭ.

MUSCEL

13725 * △ Ușurel
Ca la Muscel!

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Leĭcescĭ, j. Muscel.*

Când sĕ jócă hora numită brîulețul, flăcăiĭ din horă comandă din când în când: *Ușurel, ca la Muscel!* Spre îndemn ca să jóce ușurel, cum jócă flăcăiĭ din partea locuiuĭ.

NADOL

13726 * △ A fi Nadol.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi om varvar, fără lege, fără suflet, fără milă.

Un om mănâncă carne în posturĭ, i sĕ dice *Nadol:* altul îșĭ bate nevésta, copiiĭ saŭ pe un alt semen al sĕŭ, e *Nadol;* altul lovesce animalele fără milă, e *Nadol:* altul omóră un cap de om, i se dice *Nadol.*

«Ce *Nadol* de om! Ce *Nadólă* de femee!» sunt cuvinte ce se aud fórte des la popor.

Locuitoriĭ din Anatolia sunt vestițĭ pentru sĕlbăticia și crudimele lor.

NAÏE

* △
13727 **A se avé bine cu Naïe.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A trăì în mare sărăcie, a fi dedat cu sărăcia, a se avé bine cu ea.

Intr'un mod glumeţ poporul face din ne-avere pe n'are, *naïe.*

* △
13728 **A fi intrat Naïe 'n pungă.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi punga gólă, a fi om sărac.

* △
13729 **Dacă e Naïe**
In copaïe!

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Pucĭósa, j. Muscel.*

Acelaş înţeles ca la No. 13728.

* △
13730 **Nu te lăsà Naïe, doar aï face.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Turnu-Severin, j. Mehedinţĭ.*

Când cine-va sĕ laudă că are să facă óre-ce.

NAN

* △
13731 **Nicĭ cu Nan, nicĭ cu Bran.**

* △
Nu'ĭ pasă nicĭ de Nan, nicĭ de Bran.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Adică nicĭ unul, nicĭ altul. Nu'ĭ pasă de nimenĭ. Arată nepăsarea, ne-atîrnarea de alţiĭ.

* △
13732 **Unde a dus mutu ĭépa şi Nanu cârlanu.**

ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Cataneie, j. Dolj.*

Veḑi *Mut, Surd.*

Acelaş înţeles ca la No. 5594.

Au diable Vauvert.

Prov. Franc.

* △
13733 **A dat Nan
De gavan.**

A. PANN, I, p. 168. — D-na Z. MIHĂILESCU, *înv. c. Buşteni, j. Prahova.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — HINŢESCU, p. 44.

1º A păţit'o cât de bună, e strîmtorat, a dat de unul ca dînsul.
2º S'a săturat. — *J. Prahova.*

* △
13734 **Are să maĭ vie ăl Nan la găvan.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 233.

Acelaş înţeles ca la No. 6839.

13735 **Caută Nan ĭépa şi el călare pe ea.**

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 25; I, p. 85. — HINŢESCU, p. 54.

Cată Nan pĕ ĭépă, şĭ Nan călare pĕ ĭépă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 23.

* △
Cată Nan ĭépa şi el călare pe dînsa.

P. ISPIRESCU, *Leg.* I, 1872, p. 165. — *Rev. Ist.* II, p. 144. — D-na Z. MIHĂILESCU, *înv. c. Buşteni, j. Prahova.*

Veḑĭ *Lulea, Măgar, Stan.*

1º Să ḑice pentru ceĭ fermecaţĭ (GOLESCU).

2° Acelaş înţeles ca la No. 2082.
3° Pentru ceĭ proştĭ. — A. PANN.

SNÓVĂ

Ci-că un om care aveà şése caĭ, vrênd odată să'ĭ numere ca să se încredinţeze dacă nu s'a pĭerdut vre-unul, nu'şĭ puté găsi socotélă, căcĭ tot uĭtà să numere şi ĭépa pe care sta călare. A trebuit ca un călĕtor să'l scótă din nedumerire.

Il cherche son âne et il est monté dessus.

Prov. Franc.

NASTASE

Vedĭ *Marica*.

* △
13736 **Nicĭ nu'mĭ pasă**
De Nastasĕ,
De Nechita (Nichita)
Nicĭ atâta.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 40. — C. TEODORESCU, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.* — GR. ALEXANDRESCU, *j. Putna.* — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.* — X***, *c. Mănescĭ, j. Bacăŭ.*

*
Nu'ĭ pasă
De Nastase.

M. CANIAN, *public. Iaşĭ.*

Vedĭ *Frică, Nechită.*

1° Pentru omul ce nu'ĭ pasă de nimenĭ şi de nimic.
2° Când vrem să arĕtăm ne-păsarea unuĭ om ne-chibzuit în trebile luĭ.

NASTRATIN-HOGEA

* △
13737 **Negustoria luĭ Nastratin-Hogea, ce cumpĕrà câte douĕ ouĕ d'o para şî vindeà câte nouĕ.**

IOAN C[illegible], *Mss. II*, p. 47

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce vînd maĭ ĭeftin de cât cum cumpĕră, adică în pagubă (GOLESCU).

*

13738 **Socotéla luĭ Nastratin-Hogea.**

Veḑĭ *Simigiŭ.*

Acelaș înțeles ca la No. 12880. Veḑĭ A. PANN, *Nastratin-Hogea*, p. 61.

DIN TOCMÉLA NEÎNȚELÉSĂ BANĬ DÂND RĔMÂĬ FĂRĂ CASĂ

Nastratin-Hogea adesea, după cele ce făceà;
Aicĭ se îmbogățià, îndată și aicĭ ĭar săràcià:
Ast-fel dar el ĭar odată, sărac după cum erà,
Ne-avĕnd de cheltuĭélă nicĭ măcar chióră para,
Se tot socotì în sine cum ar face vr'un mijloc
Prin vre-o năsdrĕvănie să dé ĭar peste noroc!
Și așa vine îndată la nevasta sa ḑicĕnd:
Dragă! ĭécă îțĭ daŭ în scire ceea-ce am pus de gând,
Eŭ ḑic să vindem casa și să luăm ce-va banĭ,
De cât să umblăm în vreme flămânḑind tot și golanĭ,
Vaĭ de mine! ea îĭ ḑise, apoĭ unde să ședem?
Vreĭ să rĕmânem pe drumurĭ și parale să avem?
Ba nu! Hogea îĭ rĕspunse, voĭu opri din loc cevașĭ
Numaĭ pe cât să ne facem un cât de mic bordeĭaș,
Nevasta 'n contră se puse, în fel de chipurĭ ne-vrĕnd,
El ĭar altele îĭ ḑise și s'o vîndă tot cerĕnd,
In cele maĭ de pe urmă el cu a o mângîià
O induplecă prea lesne ca să voĭéscă și ea
Decĭ sciind el aci 'n satu-ĭ pe óre-care bogat,
Fără să maĭ zăbovéscă la dînsul a alergat,
Și s'o cumpere, 'ĭ propuse, un preț pré ușor cerĕnd.
Bogatul vĕḑĕnd că cere pe dĕnsa un preț mic atât
Ca s'o ĭea cu tótă voĭa fu gata numaĭ de cât;
Și de și luĭ într'atâta ĭeftină i s'a părut
Dar tot dorì săĭ maĭ lese din preț ce-a cerut.
Hogea îĭ maĭ scăḑù prețul, capete nu îl ținea.
Că orĭ pe cât să o vînḑă, luĭ tot bine îĭ venĭa,
Și către bogatul ḑise: las p'acest preț, dar îțĭ spuĭu,
Că în peretele caseĭ voĭu să bat și eŭ un cuĭu,
Care cuĭu de tot-dé-una să se numéscă al meŭ,
Ș'alt de el să nu s'atingă de cât numaĭ singur eŭ.
C'un cuvînt, numaĭ pe dĕnsul că's stăpân și eŭ să ḑic
Și încolo să n'am voĭe să mĕ ating de nimic.
Bogatul vĕḑĕnd că casa chilipir o cumpĕra,
Nu se gândì maĭ departe, de și 'ntâĭu se apĕra,
Dar vĕḑĕnd că Hogea nu vrea s'o vînḑă în alt-fel,
Ḑise 'n sine ce-o să fie să aĭbă un cuĭu și el!
Și lăsânduse în voia ĭ îndată o cumpĕră
Cu contract, cu întărire și baniĭ îĭ numĕră
Bătu și Hogea 'n perete un cuĭu cum s'a învoit,

Mutându-se dar în casă bogatul cumpĕrător,
Ca să păstreze și cuĭul Hogea rĕmase dator:
Așa Hogea într'o nópte când toţĭ dormia s'a sculat
Și la casa cea vîndută îndată a alergat,
Strigând și bătând în ușă: să'ĭ deschidă maĭ curînd
Și bogatul din lăuntru, cine este? întrebând.
Hogea, eŭ sunt, îĭ rĕspunse. Dar ce vreĭ? l'a întrebat,
Voĭu să'mĭ vĕḑ cuĭul, rĕspunse, de l'aţĭ întrebuinţat,
Se sculă 'n grabă 'ĭ deschise, Hogea se uĭtă ḑicênd,
Te vĕḑuĭ ast' nópte în visu'mĭ ce-va de cuĭu atîrnând,
Dar vĕ culcaţĭ nu e nimica cum vĕd, visul m'a 'nșelat,
Ci păziţĭ ca nu vr'odată să ĭésă adevĕrat.
Altă dată ĭarășĭ Hogea la mieḑ de nópte viind,
Incepu să bată 'n ușă când se afla toţĭ dormind.
Cumpĕrătorul de casă, cine este a 'ntrebat,
Eŭ sunt eŭ! Nastratin-Hogea către dînsul a strigat.
Dar ce vreĭ, l'a întrebat ĭér, rĕspunse el: voĭu să'mĭ puĭu
Chiulaful ce îl port ḑiua acile 'ntr'al meŭ cuĭu.
Că în bordeĭul meŭ nu e nicĭ un cuĭu unde să bat,
Și nu voĭu să'mĭ vĕḑ chiulaful a sta pe jos aruncat.
Cumpĕrătorul de casă îĭ ḑise: apoĭ ce fel.
Tot așa o să-mĭ viĭ nóptea? veḑĭ bine, rĕspunse el;
N'avem condiţia asta? să fiŭ stăpân pe al meŭ?
O să viŭ ḑiua și nóptea și când voĭu voi eŭ.
Care va să ḑică? dară cumpĕrătorul a ḑis;
Mi-am dobândit eŭ beléue cu tine cu forme 'nscris!
Nicĭ o belea ḑise Hogea: ce te supĕră un cuĭu?
Și că viŭ câte odată ce-va pe dînsul să puĭu?
Altă dată veni Hogea, o frînghie 'n mânĭ avênd,
Și 'ncepu de cuĭu s'o lege către aĭ caseĭ ḑicênd:
Aḑĭ nevasta spală rufe și viŭ frînghia s'o 'ntinḑ
Din cuĭul meŭ de aicea și de bordeĭu să o prinḑ.
O vaĭ de noĭ! începură aĭ caseĭ a se văita;
Ce pĕcate ne goniră să cumpĕrăm casa ta!
Că ne ameţescĭ cu cuĭul ce'l socotém bagatel:
Și acuma n'avem pace necăjindu-ne cu el:
Intr'o ḑi ĭér veni Hogea, în mână cu un bojoc:
Și'l atârnă 'n cuĭu ḑicênd că 'n bordeiu-șĭ n'are loc.
Ast-fel Hogea tot-dé-una cu una ș'alta viind
Și pĕ cel ce'ĭ vîndu casa tot-dé-una necăjind,
Ne-avênd alt ce maĭ face fiind nevoiţĭ ast-fel,
Intr'o ḑi de supĕrare ḑise: frate! către el
Dă'mĭ baniĭ pe jumĕtate din ceea ce'ţĭ numĕraĭ,
Și'ţĭ ĭea înapoĭ casa că nu maĭ am de tine traĭ.
Voĭu fi căit în viéţă de ce însu'mĭ o făcuĭ
Că m'aĭ omorît cu ḑile cu pustiul tĕŭ de cuĭu.
Nastratin știea pré bine încă de când 'ĭ vindea
Că bogatul cu paguba înapoĭ o să 'ĭ-o dé,
Dar tot făceà ce-va nazurĭ ţiindu-se cam semeţ,
Ḑicênd eŭ cheltuiiŭ baniĭ (ca să'ĭ maĭ scaḑă din preţ).
Cumpĕrătorul îĭ ḑise, dă-mĭ dar numaĭ pe un sfert:
Și încolo a treĭa parte cu tot sufletul ţĭ-o ĭert.
E! așa tot se cam póte, îĭ rĕspunse Nastratin,
Că voĭu găsi mi se pare să'ţĭ numĕr atât puţin.
Și așa cumpĕrătorul cerù cu paguba sa
Să scape de supĕrare și casele a'ĭ lăsà:

De cât să sté să maĭ umble în dandanale, judecățĭ,
După réua sa tocmélă: sciind că n'are dreptățĭ
Iar Nastratin se alese și cu casa și cu banĭ
Ne-maĭ avênd să se plângă că sunt săracĭ și golanĭ.

A. PANN, *Nastratin*, p. 60.

Trompuz a zo compodi an amonenn
Per ar buoh no zo kuet choas perneinn. [1])

Prov. Breton.

* △

13739 **Odată a sburat o rață friptă luĭ Nastratin-Hogea.**

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

Vedĭ *Gâscă.*

Acelaș ințeles ca la No. 1883.

NĂTĂFLÉȚĂ

* △

13740 **Pică pără mălăĭéță**
In gura luĭ Nătăfléță.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.* — A. GOROVEĬ, *j. Suciava.* — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Pară.*

Om stângăcĭu, lenevos, murdar și prostuț; care nu'șĭ caută interesele ci așteptă ca binele să'ĭ vină de-agata.
A se vedé origina la No. 981.

Leneșul pune mâna în strachină dară cu anevoĭe o duce la gură.

Prov. Solom. 26. 15.

NĂTĂFLETE

* △

13741 **Nătăflete.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Un om greoĭu şi nepăsător în mişcările sale.

NATANAIL

Vedĭ *Cap XII, c. Filip.*

NATE

13742 * △ **Nate, tu unde te uĭţĭ acolo daĭ; păĭ dar.**

I. Popescu, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Pentru cel prost şi nătâng.

NAŢĬE

13743 * △ **A fi de altă naţĭe.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Despre cel care, în fapte şi în vorbe este cu totul deosebit de noĭ. De pildă despre cel care mănâncă carne în posturĭ.

13744 * △ **A fi de naţĭe spurcată.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi om rĕutăcĭos, cu moravurĭ rele.

13745 * △ **A fi naţĭa luĭ Dumnedeŭ.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi om blând, bun.

13746 * △ **A fi naţĭa draculuĭ.**

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

13747 * △ **A fi națĭe blagoslovită (bună).**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Acelaș înțeles ca la No. 13745.

13748 * △ **A fi națĭe rea.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaș înțeles ca la No. 13746.

NEACȘĂ

13749 * △ **Orĭ colo, orĭ colea tot Neacșă mĕ chémă.**

I. VULCĂNESCU, *stud. c. Pelescĭ, j. Dolj.*

Pentru cel care nu pĭerde nimic din valórea saŭ din cinstea luĭ, orĭ în ce posițĭe s'ar aflà.

13750 * △ **După ce e urîtă o maĭ chémă și Neacșa.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Ploștina, j. Mehedințĭ.* — G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Celeĭ ce, după ce e urîtă din fire, maĭ are și purtare rea. A se maĭ vedé înțelesul de la No. 6229.

NEACȘU

13751 * △ **După ce e urît îl chémă și Neacșu.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

A se vedé înțelesul la No. 6230.

NECHITĂ

Vedĭ *Frică, Nastase.*

* △
13752 Nicĭ n'am frică
De furnică,
De Nechită (Nichită)
Nicĭ atâtă.

S. Mihăilescu, *Şezĕtóre*, I, p. 218. — E. I. Patriciu, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Acelaş înţeles ca la No. 13736.

NECOPOEA

* △
13753 A se vedé Necopoea.

T. Balăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice celuĭ ce şéde rĕŭ jos, adică ast-fel că i sĕ vede ceĭa ce nu ar trebui să se vaḑă.

NECULAE

Veḑĭ *Sfântu Neculae.*

NEDEEA

Veḑĭ *Cap. XII, c. Nedeea.*

NEDELCA

Veḑĭ *Cap. XII, c. Nedeea.*

NÉGĂ

* △
13754 După ce e négră o (maĭ) chémă şi Négă.

A. Pann, I, p. 4. — Baronzi, p. 56. — Hinţescu, p. 120. — I. Marinescu, *înv. c. Bradu-de-jos, j. Argeş.* — M. Stănceanu, *înv. c. Piria, j. Mehedinţĭ.*

Veḑĭ *Neacşă.*

13755 **Négă**
Suĭe-te 'n telégă.

HINȚESCU, p. 120.

* △
— *Suĭ, Négă,*
In telégă?
— *Io m'oĭu suì*
Dar un picĭor tot l'oĭu tîrăì.

I. GROFȘOREANU, *prof. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.*

Pentru cel îndĕrĕtnic care nu se lasă a fi povățuit de alțiĭ.

* △
13756 **Asta'ĭ Néga care o albit pe dracu.**

M. STĂNCEANU, *înv. c. Piria, j. Mehedințĭ.*

Vedĭ *Negru.*

Pentru femeile cele rele.

* △
13757 **A fi ca Néga-Rea care s'a înnecat pe apă în sus.**

G. BĂNULESCU, *înv. c. Besdeadu, j. Dîmbovița.*

1º Pentru o femeĭe saŭ un om, care e nevoĭaș și care la orí-ce trébă începe, nu are destoĭnicie și tocmaĭ când e aprópe să isprăvéscă face o greșală, saŭ dintr'un lucru de nimic strică tot ce făcuse.
2º Pentru omul lipsit de noroc.
Néga-Rea a un pleonasm de óre-ce néga arată în tot-dé-una o ființă rĕutăcĭósă.

* △
13758 **A fugi ca de Néga-Rea.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Suicĭ, j. Argeș.*

13759 * △ Néga-réua.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 336. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 327. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 83; *Răur. Oraş.*, p. 188. — A. CANDREA, *Por. Rom.*, p. 304. — GAV. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Un om supĕrător, care sĕ ţine scaĭu de tine şi nu'ţĭ dă pace cu nimicurile luĭ, fiind după tóte şi îndĕrătnic.

«Şade ca *Neaga-Réua (nagarana)* pe capul meŭ.» G. POBORAN.

«A sĕ ţine ca *Neaga-Réua* de cine-va.» T. BĂLĂŞEL.

«Ce socotiţĭ, boerĭ dumnévóstră, să facem cu Ţugulea ăsta. El ne a scăpat de *Nega-réua* aĭa de smeóĭcă, şi de aĭ sĕĭ.» — P. ISPIRESCU, p. 327.

Neaga, Néga-Réoa
Sparge mahalaoa.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 168; II, p. 96.

13760 * Néga draculuĭ.

P. DANIILESCU, *j. Dolj.*

Vedĭ *Gudă.*

Adica femee rea.

Pare că babelor le e dată maĭ mult acéstă poreclă: *baba néga îndrăcită*... De aci a trecut şi la bărbaţĭ. Moş *Négu* e bĕtrânul urît şi prost.

Se maĭ aude şi *Négră* în loc de *Négă.* Sĕ scie ca colórea négră aparţine în deosebĭ spiritelor rele. Mama pădureĭ e îmbrăcată în negru. Samodioa are numaĭ dinţiĭ albĭ, în colo tóte pelea îĭ e négră.

13761 * △ N'o luà ca Néga.

E. I. PATRICIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △ *Nu fi Néga.*

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Zorlenĭ*

Nu fi rĕŭ, nu fi al draculuĭ.

13762 **A fi Néga.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 834.

Adică dracul.

«ARVINTE. — Breo! aista'ĭ *Néga!*.. popa belea.» V. ALEXANDRI.

13763 **Este gol Négă.**

HINȚESCU, p. 120.

A fi ca și dracul.

NEGRU-VODĂ

13764 * △ **De când cu Negru-Vodă.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică vechĭu, de mult; de o vîrstă înaintată.

13765 * △ **De la Negru-Vodă.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Despre un lucru statornic din vechime, despre un uz vechĭu.

13766 * △ **A spune de la Negru-Vodă încóce.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Hârșa, j. Prahova.*

Când unul povestesce óre-ce începênd pré de sus.

NÉGU

13767 * △ **S'a mâniat Négu pe sat**
Și treĭ ḑile n'a mâncat.

△ *

S'a mâniat Négu pe sat.

A. POPESCU, *c. Pietroşiţa, j. Dîmboviţa.*

Vedĭ *Vacă.*

Acelaş înţeles ca la No. 13077.

* △

13768 **Aĭ priceput şi tu cât a priceput cĭomagu luĭ Moş Négu.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Cloşanĭ, j. Mehedinţĭ.*

Adică nu aĭ priceput nimic.

13769 **Asta 'ĭ Négu**
Cu toĭagu.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Herĕscĭ, j. Ilfov.*

Când lovesce cine-va pe un altul.

Se aude şi în urmĕtorul joc de copiĭ:

Un copil ţine mâna móle. Un altul îl apucă de mână, o mişcă încet de vre-o două orĭ, apoĭ a treĭa óră o sguduĭe tare şi lovesce cu ea pe unul din copiiĭ care şed alăturĭ, saŭ chĭar pe acelaş copil. Odată cu mişcare mâniĭ, copilul dice ast-fel:

Mână, mână frântă
Cine mi te-a frânt.
Négu, Négu
Cu toĭagu.

Lovirea sĕ face la pronunţarea ultimuluĭ cuvînt.

NÉMŢ

Vedĭ *Luleă.*

Némţul e privit de poporul român ca omul cel maĭ meşteşugar din lume. Cu Némţul niciĭ o dată să nu te apucĭ, că el a rĕmas şi pĕ dracu. Némţu a scos în lume câte maşinăriĭ tóte. Dar, vedĭ d-ta, el n'ar putea să le facă din puterea luĭ şi le face cu puterea draculuĭ, că el e tovarăş cu dracu. Că uite cum e istoria:

Ci-că în ţéra Nemţască, acolo în lăuntru e o peşteră mare într'un munte. In peştera aĭa e un cuĭb drăcesc, unde şed mulţĭ dracĭ. Draciĭ

teră, pe tot anu câte ḑece băețĭ de aĭ lor ca să învețe câte un meșteșug noŭ.

Draciĭ îĭ învață pĕ câte ḑece câte un fel de meșteșug. La anu, însă, nu le dă drumu la toțĭ băețiĭ, dă drumu numaĭ la nouĕ și p'ăl d'al ḑecelea îl opresc eĭ. Așa că băețiĭ toțĭ învață meșteșugurile, dar nu șciŭ care din eĭ or rĕmânea în sama dracilor.

Și așa aŭ învĕțat Nemțiĭ tóte meșteșugurile din lume, eĭ fac trinurile, telegrafurile, și câte mașinăriĭ tóte. Dar ce credĭ d-ta, că le-aŭ învĕțat eĭ din capul lor? Ferit'a sfântu! Tóte mașinăriile aŭ ceva din partea dracéscă în ele. Alt cum-va, cum adicătile socotescĭ d-ta că ar merge singure mașinile, nește fĭară cu foc în ele? Și cum credĭ că se duce ea pe sîrmă, vorba, de aicĭ la Bucureștĭ?

Dracu, nenișorule, dracu e la mijloc!

Dracu mișcă mașinile, dracu e care duce vorba pe sîrmă! Că vedĭ d-ta, aḑĭ a eșit dracu pe pămînt, el e tare și mare, ómeniĭ maĭ mult după dracu se ĭaŭ, pe Dumneḑeŭ l'aŭ uĭtat demult-demult! Copilu de mititel se pomenesce în gură cu dracu, pĕ el îl pomenesce la orĭ-ce vorbă, căcĭ numaĭ de el aude vorbindu-se în lume. Pĕ Dumneḑeŭ îl pomenesc numaĭ când îl înjură! D'aĭa nicĭ Dumneḑeŭ numaĭ vrea cu lumea! Pomiĭ s'aŭ uscat, viile p'așijderea, porumbiĭ și alte bucate nu se mai fac, căcĭ Dumneḑeŭ dă o dată prea mare secétă și odată prea multe ploĭ. Și din rĕŭ tot în maĭ rĕŭ o să mérgă vremurile, căcĭ a eșit dracu pe pămênt și vremea de apoĭ s'a apropiat! O să fie vaĭ de copiiĭ noștri, care or rĕmânea în urma nóstră, noĭ am trăit cum focu am trăit până acum. — LIXANDRA G. DRĂGUȘIN, *c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

13770 **A pune tot ca Némțul.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Când, la masă, nu aducĭ pe rînd bucatele ci tóte de odată.

«Ce mâncarĭ aĭ, *pune tot ca Némțul.*»

* △

13771 — **Vaĭ sărace Némțule**
Cum ĕțĭ cură sdranțele!
— **Las să cure**
Că's destule.

V. SALA, *dasc. c. Vașcoŭ, comit. Bihor, Ungarĭa.* — DIDINA ZANNE, *c. Bogdănescĭ, j. Ilfov.*

Căcĭ adese-orĭ Nemțiĭ umblă cu haĭnele strențuite.

*

13772 **Némțu crede 'n bĕutură**
Ș'Unguru 'n înjurătură.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Turnu-Severin, j. Mehedințĭ.*

Arată firea fie-căreĭ din aceste națiĭ.

* △
13773 **Ține ca Némțul cu tarara.**

IUL. GEOFSOREANU, *prof., c. B. Comloș, comit. Torontal, Ungaria.*

Acelaș înțeles ca la No. 10831.
Origina acesteĭ ḑicerĭ se află la No. 10831, ci nu trebue căutată, precum cred uniĭ, în jocul *dreĭ grit*, fórte obicĭnuit la Nemțĭ.

* △
13774 **Cânele Némțuluĭ mănâncă și mere pădurețe.**

D-na E. B. MAWR. p. 88. — C. BUNGEȚIANU, *înv. c. Cosovĕț. j. Mehedințĭ.*

A se vedé înțelesul și origina la No. 1483.

* △
13775 **Lasă-te, cum s'a lăsat Némțu de ismene.**

AVR. CORCEA. *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Nemțiĭ, așa sĕ ḑice, umblă fără ismene.
Ḑicere însemnéză, a se lăsà de ce-va ce nu e ne-apĕrat trebuincĭos, precum a făcut Némțu care nu pórtă de cât pantalonĭ saŭ cĭorecĭ, fără a maĭ avé ismene pe sub eĭ.

* △
13776 **Îĭ Némț botezat fórfece.**

GAVR. ONIȘOR. *prof. c. Banca, j. Tutova.*

Adică Evreŭ, tăiat împrejur.

* △
13777 **Némț**
Cotofléntț.

AVRAM CORCEA. *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Sĕ ḑice Nemților, în bătaĭe de joc.
Copiiĭ strigă după Nemțĭ:

Némț cotoflénț
Dă 'ĭ cu curu 'n șanț.
Mâncă pită de săcară,
Și sĕ besă pân 'astară.

13778 **Unde pune Némțu mâna, îșĭ ĭeà Dumneḑeŭ mila.**

G. Coșbuc, *Universul*, Apr. 1900.

Pe Némț îl judecă Românul om fără milă, ne-îngăduitor.

13779 * △ **Némțu 'ĭ prost că spune drept.**

Avr. Corcea, *paroh*, c. *Coșteĭu*, *Banat*.

Românul ține pe Némț de prost, tîmp, hăbăuc, de óre-ce nu scie scăpà ĭute de o încurcătură, spunênd de pildă un ne-adevĕr.

Prin acéstă ḑicere Românul nu înțelege că nu trebue să spuĭ adevérul, dar că sunt împrejurărĭ în care e o neghĭobie să 'țĭ daĭ gândul pe față.

NÉMȚU LA TÎRG

Un Némț s'a dus cu o vacă la tîrg, ca să o vîndă. Vine un Român care voĭa să cumpere o vacă, și vĕḑênd vita Némțuluĭ o cată în tóte părțile, și îl întrébă de preț. Némțu 'ĭ cere mult.

— Dar nu veḑĭ că vaca 'ĭ mică, îĭ află ocă Românul.

Némțu 'ĭ rĕspunde:

— Da el este mic numa patrin.[1])

— Ș'apoĭ veḑĭ că nicĭ nu 'ĭ mâncătóre, îĭ maĭ ḑice Românul.

— Apoĭ dacă n'are tințĭ, el nu poțĭ munca.[2])

— Hm! și veḑĭ bine, mĕĭ Némțule, că 'ĭ și tare slabă vaca.

— No, apoĭ tu chind fu pitég[3]) nu fi slab? respunde Némțul liniștit.

— Ba că bine mĭ-o lăudașĭ, mĕĭ Némțule, rĕmâĭ cu sănătate.

Și 'șĭ-a căutat Românul o vacă în altă parte, ĭară Némțu a rĕmas cu vaca ne-vîndută.

13780 * △ **Spune drept ca Némțu.**

Avr. Corcea, *paroh*, c. *Coșteĭu*, *Banat*.

[1]) Bĕtrân.
[2]) dințĭ, ea nu póte mânca.
[3]) Betég = bolnav.

Spre lauda Nemţilor.
A se vedé No. 13779.

* △
13781 **Merge drept ca Némţu.**

Gr. Jipescu, *Rĕur. Oraş.*, p. 113. — T Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică strîmb.
Sĕ ḑice când cine-va e bét, şi vrênd să mérgă drept pe o potecă, o brodesce tot cu oiştea 'n gard, ca Irimia.

* △
13782 **A sta drept ca Némţu.**

G. Bănulescu *înv. c. Pietroşiţa, j. Dâmboviţa*

Căcĭ Némţu stă înfipt, par'că, după vorba luĭ Heine, ar fi înghiţit bĕţul cu care 'l bătea odinióră.

* △
13783 **Némţ puturos,**
Lasă puşca jos.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice unuĭ om fricos, precum şi Nemţilor, în bătae de joc.

* △
13784 **Némţ puturos**
Ieà puşca de jos,
Şi împuşcă raţele
Şi le mâncă maţele.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice Nemţilor, în bătae de joc.

* △
13785 **Némţ gol,**
Imbrăcat pistol,
Şi la cârcĭumă dator.

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

13786 * △ De când (cu) Nemțiĭ cu códă.

LAURIAN & MAXIM. I, p. 761. — VARRON, p. 5. — AL. ODOBESCU, *Opere*. — T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică de demult.
Până la sfârșitul seculuĭ trecut soldațiĭ Nemțiĭ îșĭ împleteaŭ pěrul.

13787 * A se face Némț.

* *A fi Némț.*

M. CANIAN, *public. c. Iașĭ.*

Vedĭ *Chinez, Inglez.*

Acelaș ințeles ca la No. 13246.

13788 * △ Tace ca Némțul.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Bătescĭ, j. Argeș.*

Némțul nefiind vorbăreț, după cum crede Românul.

13789 * △ A păzi ca Némțul.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Vârciorova, j. Mehedințĭ.*

Sĕ ḑice copiilor când sunt trimeșĭ cu vitele la ĭérbă, și li sĕ poruncesce să le păzéscă bine.
Sĕ scie că Némțul este fórte consciințios și ascultător.

13790 * △ A apucat (luat) luleaua Némțuluĭ.

E. I. PATRICIU, *înv. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — A. GOROVEĬ, *c. Siliștea, j. Suciava.* — P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Herĕscĭ, j. Ilfov.*

Vedĭ *Lulea.*

A se vedé ințelesurile și varĭantele de la No. 7272, 7273 și 7274.

Jouer de la flûte des Allemands.

Prov. Franc.

*
13791 **A fi Némţ fără căţel.**

M. CANIAN, *public. j. Iaşi.*

Lucru rar, care nu pré se vedé.

NEMŢESC

Vedĭ *Pungă.*

* △
13792 **Are cur nemţesc.**

IULĬU GROFŞOREANU, *prof. c. Galşa, comit. Arad, Ungarĭa.*

Sĕ dice despre omul rupt la fóle, care are durerĭ de pântece cu scaun des şi subţire.

* △
13793 **Vorbesce nemţesce.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

S'a îmbĕtat.

* △
13794 **A fi cald nemţesc.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Adică frig. Cuvîntul nemţesc *cald*, însemnéză frig.

SNÓVĂ

Se dice că un ţĕran, pe o ĭérnă grozavă, mergênd cu sania pe un drum, a ajuns un străin îmbrăcat în nisce hăĭnuţe fórte subţirĭ, şi l'a luat în sanie. Ţĕranul mergênd se tot întorceà de pe capră şi 'l întrebà pe străin: «Nu 'ţĭ-ĭ frig?» dar el rĕspundea mereŭ: «cald! cald!»

Ţĕranul liniştit a tot mânat înainte. Când a ajuns la destinaţie şi s'a dat jos din sanie, a vĕdut că străinul murise de frig. Tocmaĭ pe urmă s'a vĕdut că străinul acela era un Némţ, care nu scia romănesce şi când diceà el «cald» voia să arate că ĭĭ este fórte frig.

De atuncĭ a rĕmas vorba: *cald nemţesc.*

NEMŢÉSCĂ

Vedĭ *Pungă.*

13795 * △ **Merge înainte ca pajura (pajera) nemţéscă.**

I. I. C. Brătĭanu, *c. Florica, j. Muscel.* — Gr. Poĭenaru, *ing. j. Putna.*

A se vedé înţelesurile la No. 10528 & 10529.

13796 * △ **Tarara nemţéscă.**

P. Ispirescu, *Snóvă,* 1879, p. 116. — Varron, p. 66. — T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A se vedé înţelesul de la No. 10831 şi 13773.

NÉMŢU

13797 △ **Cât cetatea Némţuluĭ.**

I. Creangă, *Pov.,* p. 324.

Vedĭ *Golĭa.*

Adică mult.

NESPĔLATU

13798 * △ **Nespĕlatu.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Pentru un om trupeş şi cam bătăĭos, cam pe-o urechĭe. Intre căpitaniĭ pandurilor, pe cari 'ĭ adunase Tudor Vladimirescu, găsim şi pe unul cu numele de Nespălatu. C. Boliac, în poesia sa, *Domnul Tudor,* pomenesce de acest căpitan.

NETOT

13799 * △ **A fi nĕtot (netot).**

T. Bălăşel *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Pentru omul ne-ruşinat care vorbesce ocărî, înjură şi drăcue. Se dice omuluĭ murdar în fapte, în vorbe, în îmbrăcăminte, cu pěru nepïeptenat, murdar pe corp, care duce o viaţă sělbatecă, de animal. «*Ce nětot!*» «*Ce nětótă!*» se aude pré des în popor.

Sub numele de *nětoţi*, poporul ne spune că exista maĭ înainte vreme un soïu de ţiganĭ nomadĭ. Eĭ eraŭ d'o fire fórte rea şi scârbósă, omoraŭ, furaŭ, jefuïaŭ, etc. Eĭ umblaŭ maĭ mult despoïaţĭ, toţĭ cu rişchitóre în mâïnĭ. Şi ïérna umblaŭ tot despoïaţĭ, însă cu cïoburĭ cu foc în mâïnĭ. Ómeniĭ aveaŭ mare frică de nětoţĭ, când îĭ ochеaŭ, fugeaŭ mâncând pămîntul şi se ascundeaŭ, care pe unde puteà.

NICĂ

* △

13800 **Nică căpitanu**
Care bate cu tufanu.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sě dice celor pe-o urechïe, vecïnicĭ gata să se încaere.

NICHITĂ

Vedĭ *Frică, Nechită.*

NICOLAE

* △

13801 **Din pricina luĭ Nicolae (Nicolaĭ) urîĭ pe Sfântu Nicolae (Nicolaĭ).**

A. Pann, *Ediţ.* 1889, p. 106; II, p. 113. — P. Gârboviceanu, *prof. Sc. Inv. Cl. VII.*

*

Di arěu lu Cola, angĭurĭ ş'Sân Nicola! [1])

I. Coyan, *prof. c. Ianina, Epir.*

Vedĭ *Cap. XII, c. S-tu Nicolae.*

Arată o ură ne-întemeïată. De pildă, un Turc ţĭ-a făcut vre-un ne-ajuns şi urăscĭ pre toţĭ Turciĭ, s. c. l. Vedĭ B. P. Hăşděŭ, Etym. Magn., p. 1630.

---

[1]) Din pricina luĭ Cola (adică Nicola) înjurĭ şi (pe) Sfântu Niculae!

* △
13802 **Nicolae**
Puĭ de gae.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ. j. Vâlcea.*

Locuțiune proverbĭală ce sĕ ḑice, în glumă, celor ce'ĭ chémă Nicolae.

Urmĕtórele versurĭ, în care se găsesce acéstă ḑicere, sé recitéză de către copiĭ în județul Vâlcea :

Nicolae
Puĭ de gae.
Sue'n pod
Caca'n nod,
Pĕ spinare
Gălbinare.
Pupă m'aĭ în găunare.

Altă varĭantă:

Nicolae
Puĭ de gae,
Dă'mĭ un puĭu
Să nu te spuĭ,
Că te pune mâta'n cuĭu.
Și te mâncă cu făsuĭ.

NICULAE

Veḑĭ *Mălaĭu.*

* △
13803 **Niculae**
Căcĭulă de óie.

Sĕ ḑice, în bătae de joc, celor cu numele de Niculae.

* △
13804 **Niculaĭ**
Zamă de mălaĭ.

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

Veḑĭ *Mălaĭ.*

Adică Niculae e fără duh. Veḑĭ No. 8630.

NIMROD

Veḑĭ *Cap. VII c. Nimrod.*

NIŢĂ

13805 * **Sĕ înţelege Niţă cu tată-sĕŭ pe întunerec.**

H. JUVARA, *c. Giurgiu, j. Vlaşca.*

Când unul îşĭ închipue că a înţeles ce 'ĭ-a spus un altul, dar, la drept vorbind, l'a înţeles rĕŭ saŭ chiar de loc.

NOE

Vedĭ *Cap. XII, c. Noe, No. 1726.*

NOVAC

13806 * △ **A fi Novac.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice unuĭ om trupeş, care e şi fórte harnic la muncă.

13807 * △ **Nu se maĭ satură Novac.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Celuĭ ce mănâncă mult.

13808 * △ **A se pune ca Novac.**

MATEĬ POPA, *c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Iorgovan.*

Sĕ dice celuĭ ce se apucă cu temeĭu de o trébă óre-care. Un om care se năpustesce pe muncă, i-se dice că *s'a pus ca Novac.* Altul când se aşédă la masă şi mănâncă cu plăviĭ, i-se dice că *s'a pus ca Novac!* Şi aşa maĭ departe se dice tutulor ómenilor ce se apucă cu vrednicie de orĭ-ce lucru.

Se povestesce că a fost în vremea veche un om mare

pus de a tras o brazdă cu plugu de la rĕsărit până la apus; la plug n'aŭ tras boĭ, dar a tras el. Brazda se vede şi acum pe la jumătatea ţĕreĭ şi-ĭ ḑice *brazda luĭ Norac*.

OANCEA

13809 △ **Din gardul Oanceĭ.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 244.

Veḑĭ *Măntuléşa*, *Rĕzóĭa*.

Acelaş înţeles ca la No. 13654.

«Fata împĕratuluĭ Roşu nu se capĕtă aşa de lesne cum creḑĭ tu. *Din gardul Oanceĭ* ţĭ-a da-o împĕratul dacă n'oĭu fi şi eŭ pe-acolo.» — I. CREANGĂ.

OCNA

13810 * △ **Să te păzască Dumneḑeŭ de sărăcia de la Ocnă.**

T. BĂLĂŞEL, *preot*, *c. Ştefănescĭ*, *j. Vâlcea*.

Acéstă ḑicere este fórte veche şi se întrebuinţa maĭ mult odinióră, pentru a sĕ arĕtà că orăşeniĭ de la Ocnele-Marĭ sunt săracĭ.

OCNÉNU

13811 * **Ocnénu.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ*, *j. Tutova*.

Nume ce se dă vîntuluĭ de Vest, în partea de mijloc a Moldoveĭ.

OGAŞ

13812 * △ **A eşit din ogaşe.**

ILIE HOCĬOTĂU, *stud. c. Selişte. comit. Sibiĭŭ. Transilvania.*

Acelaş înţeles ca la No. 13421.

OLEA

13813 * △ **Olea face óle, Basaraba i le sparge.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănesci, j. Vâlcea.*

Se dice când unul face un lucru şi altul vine de i l strică.

Acéstă dicere este fórte veche. Ea se păstréză în graïul poporuluï din mahalaua Cetăţuïa, ce ţine de oraşul Rîmnicul-Vâlceï, lângă care este biserica Cetăţuïa, pe vîrful unuï dél fórte repede.

Următórea legenda, referitóre la acéstă dicere, se păstréză până astă-dĭ în graïul poporuluï din mahalaua Cetăţuïa, din Rîmnic.

BASARABA ŞI OLEA

În vremurile vechĭ, în chiliile bisericuţeĭ Cetăţuïa, şedea un Domn numit *Basaraba.* El avea acolo sus la biserică tunurĭ şi ostaşĭ ca să se apere la caz de nevoïe de orĭ-ce vrăşmaşĭ.

Ăst Basarabă era în mare vrăşmăşie cu un alt Domn anume *Olea*, ce se aşedase în mônăstirea Fedeleşoiu de peste Olt, ce este în dreptul Cetăţuïeĭ, ceva maĭ spre nord. Olea avea şi el tunurĭ şi ostaşĭ. Basaraba şi Olea, de vrăşmaşĭ ce eraŭ, slobodiaŭ de multe orĭ tunurĭ unul asupra altuïa cu gând să se omóre, ca să rĕmâïe unul stăpân peste tótă ţéra. Basaraba, însă era maĭ dibacïu de cât Olea, şi-ĭ făcea mare pagubă în zidurile Fedeleşoïuluĭ. Şi pentru acéstă dibacie a Basarabuluĭ, poporul scornise acest cântec:

Olea face óle,
Basaraba i-le sparge,
Olea óle a făcut
Basaraba i-le a spart.
Olea óle o maĭ face,
Basaraba i-le-o sparge.

Şi acest cântec îl cântaŭ toţĭ Cetăţeniĭ pentru cinstea şi lauda Basarabuluĭ. Chïar şi copiiĭ îl cântaŭ păscênd vite pe poïenile din prejurul acesteĭ bisericuţe.

Aşa se spune, că nişce fetiţe şedeaŭ cu gâştele la pólele déluluĭ, în vîrful caruïa este biserica, — şi cântaŭ împreună:

Olea face Óle,
Basaraba i-le sparge.
etc. etc. etc.

Se întîmplase că tocmaĭ atuncĭ Basaraba se plimba pe culmea dea-

drag, fără să fie vĕḑut de ele. După isprăvirea cânteculuĭ, Basaraba le a chemat la odăile sale și le-a dat câte o tipsie cu galbenĭ și câte o pereche de cercei frumoșĭ și scumpĭ.

Este de notat, ca acest cântec îl sciŭ și până aḑĭ locuitoriĭ din Cetățuĭa. Asemenea sûnt bĕtrânĭ, care pretind a sci când era surpat de tunul luĭ Olea colțul bisericuțeĭ.

Remâne a se cerceta cine a fost Basaraba și cine Olea.

Biserica Cetațuĭa este zidită pe urmele uneĭ alte bisericuțe fórte veche, în care ḑice-se că s'ar fi celebrat cununia luĭ Radu de la Afumațĭ. Tot aci se spune că ar fi fost în vechime un castel al Basarabilor, locul fiind anevoĭos de străbătut.

Parte din istoricĭ pretind că în bisericuța cea veche de aci ar fi fost asasinat Radu de la Afumațĭ, înpreună cu fiul sĕŭ Pârvu, de către sateliții luĭ Moise Basarab la 1529.

Alțiĭ însă susțin ca Radu de la Afumațĭ a fost asasinat în paraclisul Episcopieĭ din Rîmnicul-Vâlceĭ, chĭar în momentul când se savîrșĭa cununia fiuluĭ sĕŭ Vlad cu Despa, fiica postelniculuĭ Drăgan, care fu ucis cu Radu împreună.

In cătunul *Oltenĭ*, com. *Bujorenĭ*, ce este ceva maĭ spre nord de R.-Vâlceĭ, este o biserică veche zidită pe la 1492 de către Mitropolitul Eftimie și Episcopul Mihail. O legendă ce se păstréză în graĭul poporuluĭ din cătunul Olteniĭ, ne spune că aŭ fost ucișĭ în altarul aceleĭ bisericĭ un Domn cu fiul sĕŭ unde se ascunseseră de frica unor dușmanĭ. Eĭ spun că aŭ vĕḑut până maĭ de curînd sângele aceluĭ Domn pe zidul altaruluĭ.

Acésta părere este împărtășită și de fostul episcop al Rîmniculuĭ Ghenadie Enăcénu, care susține, că după tóte probabilitațile aci a fost ucis Radu de-la Afumațĭ, nu în Cetățue saŭ în Episcopie.

OLT

LEGENDĂ

Mureșul și cu Oltul au fost doĭ flăcăĭ frațĭ bunĭ, care semĕnau unul cu altul ca două picăturĭ de apă. Eĭ trăĭaŭ amîndoĭ prin munțĭ îndeletnicindu-se cu vînătórea.

Odată, aștĭ doĭ frațĭ: Mureșul și cu Oltul făcură o prinsóre ca să se culce amîndoĭ la un loc, și care s'o deștepta maĭ întâĭ, să plece orĭ în cotro o vrea, și ăl d'o rĕmânea adormit, să 'l caute când s'o

Făcură prinsórea şi se culcară unul lângă altul, cap la cap.

Oltu ceva maĭ sburdav ca Mureşu, fu maĭ ostenit şi adormi buştean, de să fi tăĭat lemne pe el şi n'ar fi simţit. Mureşu maĭ domol din fire, se culcă şi dormi maĭ uşor şi se pomeni maĭ întâĭ. Cum se deşteptă, plecă uşurel de lângă frate-sĕŭ şi o luă în spre scăpĕtat, îşĭ apucă pas şi-şĭ vedu de drum.

Când se deşteptă Oltu şi vĕdu că frate-sĕŭ Mureşu nu e nicăerĭ şi că el a rĕmas de ruşine, o luă nécăjit foc spre méză-di, rĕsturnând în drumul luĭ munţiĭ cu bradiĭ, făcĕnd o larmă grozav de mare, urlând ca un turbat de mare ciudă.

De atuncĭ a rĕmas că Mureşu merge uşurel de tot, lin; pe câtă vreme Oltul a rĕmas de merge viforos, făcĕnd un sgomot cât nu se maĭ póte.

CREDINŢE.

Când Oltul urlă tare, cere cap de om. Să te păzeştĭ atuncĭ de apele luĭ, ca de óla mălaĭuluĭ.

Când Oltul murmură uşor şi plăcut, e semn că va ploua.

Când Oltul curge liniştit, e semn că va fi vreme frumósă.

Când se va înneca vr'un om în Olt, se vor porni ploĭ carĭ vor ţiné multe dile.

După o credinţă, fórte rĕspândită între locuitoriĭ din jurul Oltuluĭ, în Olt sĕ înnecă pe tótă diua câte un om saŭ barim dobitoc.

13814 * △ **Trage Oltu la matcă şi mojicu la tépă.**

I. Dumitrescu, *înv. c. Gânciora, j. Dolj.*

* △ *Oltu la matcă, omu la tépă.*

T. Bălăşel, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Cap. II, c. Apă, Mojic, Tépă.*

Acelaş înţeles ca la No. 10305.

Se întrebuinţéză de ţĕraní când vre-unul din eĭ trântesce câte-o vorbe neplăcută celor-l-alţĭ.

Il n'est vilain qui ne faict la villenie.

* △
13815 Marea
Cu sarea,
Și Oltul
Cu totul.

GR. POÏENARU, *ing. j. Putna.* — P. GÂRBOVICEANU, *prof. Sem. Centr. Cl. VIII.*

* △
A făgăduì marea
Cu sarea
Și Oltul
Cu totul.

GR. JIPESCU, *Rĕur. Oraș.*, p. 265. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, p. 380. — DIM. POPOVICĬ, *înv. c. Cuvin, comit. Arad, Ungaria.* — I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

Acelaș înțeles ca la No. 858.

«Să'ĭ daĭ *marea cu sarea și Oltul cu totul* și tot nu sĕ satură.»

Sallustiu, vorbind de Catilina, spune: «*Maria montesque polliceri cœpit.*»

* △
13816 Oltu
Cu totu.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Nimic, saŭ aprópe nimic; adică, a făgădui mult și a nu da nimic.

«I-a dat de zestre *Oltu cu totu.*»

* △
13817 Ca apa Oltuluĭ.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Adică mult.

«Să vină *ca apa Oltuluĭ* și dacă nu vré Dumnedeŭ tot de géba.»

* △
13818 **Nicĭ Oltul nu'l satură.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Vedĭ *Dunăre.*

Unuĭ ne-săţios, care e pré lacom.

* △
13819 **Par'că aruncĭ în Olt.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Să dice de ce-va ne-săţios. De pildă când într'o clădire intră mult materiaĭ, saŭ când lucrezĭ la ce-va fără spor.

* △
13820 **Nu mĕ spĕl de el nicĭ cu apele Oltuluĭ.**

T. Bălăşel, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Dunăre, Prut.*

Când facĭ vre-un ne-ajuns unuĭ om care nu te lasă în pace până nu 'şĭ-a rĕsbunat în orĭ şi ce chip.

* △
13821 **A'ĭ curge Oltu în gură.**

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

* △
A'ĭ curà Oltu în gură.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Iĭ merge bine, are veniturĭ marĭ şi ne-întrerupte.

* △
13822 **Când s'o întórce Oltu înapoĭ.**

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Adică nicĭ odată.

* △
13823 **Lăsa te-aş (da te-aş) de malu Oltuluĭ!**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A dori mórtea, peirea, saŭ

13824 * △ **Te trec Oltu!**

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Dunăre.*

Sĕ dice celuĭ care te supĕră peste fire, însemnând cea maĭ grea pedépsă.

13825 * △ **A'ĭ veni să sară în Olt.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

A fi pré necăjit, a 'şĭ chemà mórtea.

13826 * △ **De-ar fi Oltu cât de adînc, tot o să trec să mĕ duc.**

T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Când unul se hotăresce la un ce greŭ de făcut, fără a se uĭtà la nimic.

13827 * △ **Matca Oltuluĭ**
Pe vatra foculuĭ.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Blestem popular. Insemnéză o nenorocire mare, saŭ cel puţin o sărăcie gróznică.

13828 * △ **A dà fuga la Olt.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice celuĭ care înnebunesce, care îşĭ pĭerde minţile.

13829 * △ **A fi ca Oltu.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Despre o apă mică, când vine mare după nisce ploĭ.

OLTÉN

13830 * △ **Oltén cu douĕ-ḑecĭ şi patru de măsele.**

Acelaş înţeles ca la No. 13679.

13831 **A fi Oltén cu gura plină de măsele.**

BARONZI, p. 42.

Acelaş înţeles ca la No. 13830.

ONOFREĬ

Veḑĭ *Sfântu Onofreĭ.*

ORAŞ

13832 * △ **La oraş şed cânii cu colacĭ (covrigĭ) în códă.**

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Veḑĭ *Câne.*

Aşa sĕ rĕspunde celor carĭ susţin că la oraş e maĭ bine ca la sat. Veḑĭ No. 1529.

13833 * △ **În vestit oraş al nos**
Mulţĭ şórecĭ odată o fos.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Ḑicală din Transilvania, ce se întrebuinţéză în batjocura Saşilor.

13834 **La oraşul ce sĕ vede călăuză nu trebue.**

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 155; III, p. 125.

Veḑĭ *Sat.*

La cele de faţă n'avem trebuinţă de nicĭ o arĕtare

ORBENĬ

13835 * △ **De la Orbenĭ.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Chiorenĭ.*

Sĕ ḑice în bătaĭa de joc, celuĭ care nu a vĕḑut un lucru unde erà pus, de și se aflà pe împrejur, saŭ a trecut pe lângă el.

Orbenĭ este o localitate închipuită.

ORÉVA

13836 * △ **A trece și de Oréva.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

A se duce departe.

Du-te, neĭcă, nu ședé
Nu trăgé nădejdea mea,
Că nădejdea de la mine
E ca sîrma de subțire;
Când o puĭ pe mărăcine
Tragĭ de ea și nu sĕ ține.

* * *

Du-te, du-te nu ședé
Că de-oĭu stà a blestemà
Aĭ trece de Oréva . . . .
. . . .
. . . .
Mi sĕ prind blestemele,
Și 'țĭ-o venì numele.

ORODEL

13837 * △ **Ca la Orodel.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Adică cu hărnicie.

Orodelul e un sat, în judeţul Dolj, unde ómeniĭ sunt muncitorĭ şi harnicĭ.

OROPIA

Veḑĭ *Europa*

13838 * △ Să trăĭéscă tótă Oropia.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ. j. Vâlcea.*

Urare ce sĕ ḑice în popor, cu înţelesul: să trăĭéscă tot ceĭ carĭ fac parte din familĭa nóstră.

Poporul pronunţă *Oropia* în loc de *Europa.*

OSMAN

13839 * △ A fi Osman ăl nebun!

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice unuĭ om cu minţĭ cam nebune, care are nisce apucăturĭ nebune ce nu se potrivesc cu ale celor-l'alţĭ.

Acéstă ḑicere este usitată maĭ ales în comuna Stefănescĭ din jud. Vâlcea.

In acéstă comună, se povestesce că în vechime a fost trăind într'un bordeĭ, în vîrful unuĭ dél, un Ţigan turcesc, anume Osman: El nu pré aveà dógele tóte; erà cam sărit din ţiţînĭ. Pretindea să-ĭ ḑică ómeniĭ «*Impĕrate*». Cărora îĭ ḑiceaŭ «*Impĕrate*», le făcea fel de fel de lucrurĭ de lemn, căcĭ era lemnar; cărora îĭ ḑiceaŭ *Osman,* când puneà mâna pe eĭ, le umplea céfa de pumnĭ, ḑicêndu-le: «*La Olt, câne, de-te spală!*»

El nu mâncà nimic gătit de femeile romănce, căcĭ ḑiceà că sunt spurcate. Mâncà numaĭ ce'şĭ pregătea singur, cu mâĭnile luĭ. Aşa, mămăliga şĭ-o făcea el singur, îşĭ fĭerbea ouĕle, verdeţurile, etc. Vasul, dacă îl împrumuta de la Român, se ducea cu el la gîrlă de-l spăla cu apă şi nisip, până îl făcea ca noŭ, apoĭ fĭerbea în el, căcĭ ḑicea că Românul e câĭne.

Şi de la el a rĕmas vorba: «*Ca Osman ăl nebun!*»

OSMAN-PAŞA

* △
13840 Ca Osman Paşa
Care a căcat cămaşa.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se dice vre unuĭ om care a mâncat o trântélă de la cine-va. Acéstă dicere este scornită de ostaşiĭ carĭ aŭ luat parte la rĕsboiul de la 1877-78, contra Turcilor, când Osman Paşa uĭtase capul, uĭtase tot, de frica ghĭaurilor de Românĭ.

OU

*
13841 Ca si s' aspărea Oulu di neauă, s' asdra 'nă tămbare.[1])

I. COYAN, *prof. c. Perivoli, Epir.*

Vedĭ *Elimp.*

Omul mare, însemnat, vitéz, nu sĕ sperie de nimicurĭ, de criticĭ, de ameninţărĭ, chĭar de primejdiĭ.
Oul este cel maĭ înalt munte de lângă Perivoli.

OVREÏCĂ

*
13842 A fi Ovreĭcă.

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

1⁰ Fricósă.
2⁰ Murdară.

Βρωμεῖ ὁ 'Εβραις καὶ ἡ τύχη του, βρωμοῦν καὶ τὰ καλά του.[2])

Prov. Elin.

OVREÏŬ

Vedĭ *Grec, Uvreŭ.*

---

[1]) Dacă sĕ speriă Oul de zăpadă (néuă) se făceà tambură.
[2]) Pute Ovreĭul şi norocul luĭ, put şi averile luĭ.

Ovreiĭ aŭ rĕstignit pe Domnul Hristos, de aceea sunt blestemaţĭ să nu aĭbă ţéră şi să umble în lume, din loc în loc.

La vremea de apoĭ Antihîrsu[1]) are să se nască din fată de Ovreĭu.

Ovreĭul, pe lumea cea-l-altă, intră în ĭad fără judecată.

13843 * △ **Ovreĭul, până nu înşélă, nu mănâncă.**

A. Pann, *Edit.* 1889. p. 19; I, p. 68. — Baronzi, p. 59. — Hinţescu, p. 138. — H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoĭu.*

Ovreĭul nu mănâncă până nu o înşelă pe un Român.

P. Ispirescu, *Snóve,* p. 83.

Vedĭ *Jidan.*

Acelaş înţeles ca la No. 13602.

In judeţul Dîmboviţa se ḑice că Ovreĭul e *hoţ de ḑiuă,* căcĭ, cu şosele cu momele, el înşélă pe Român ḑiua pe amĭaḑĭ.

13844 * **Un Ovreĭu înşélă doĭ Românĭ, un Grec doĭ Ovreĭ, şi un Armén patru Grecĭ.**

P. Budişteanu, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Veḑĭ *Jidan.*

A se vedé la No. 13598.

Un proverb maghĭar ḑice: *dintr'un Sêrb poţĭ scóte patru Ovreĭ şi cincĭ ţiganĭ.*

13845 **Odată vrură Ovreiĭ să se călĕtorêscă şî sĕ întîmplă Sâmbătă.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 11.

Veḑĭ *Jidan.*

1⁰ Sĕ ḑice pentru ceĭ fără noroc (Golescu).

2⁰ Când unul se apucă de o trébă în afară de vreme.

---

[1]) Antihristu.

'Ηθέλησε ὁ 'Εβραῖος νά καβαλλικέψῃ καὶ ἔλαχε Σάββατο.[1])

Prov. Elin.

*

13846 **Odată aŭ vrut Ovreiĭ să plece la seceră și s'a întîmplat să fie Sâmbăta.**

*

Ca Ovreiĭ Sâmbăta la secere.

P. BUDIȘTEANU, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Vedĭ *Jidan.*

Acelaș înțeles ca la No. 13845.

* △

13847 **Barbă de Ovreiŭ,**
Scrie cu condeĭ,
Iea 'l de pĕr și dă 'ĭ.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice în batjocură Ovreilor.

* △

13848 **Se întorc ca Ovreiĭ de la secerat.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Adică supĕrațĭ; amărîțĭ, acestora, de bună séma, neplăcêndu-le munca pré obositóre a câmpuluĭ.

* △

13849 **Ca Ovreĭul perciunat.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Turnu-Severin, j. Mehedințĭ.*

Pentru omul care caută să înșele.

* △

13850 **A fi Ovreĭu.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică om fără lege, păgân, spurcat.

---

[1]) A vrut Ovreĭul să mérgă călare și s'a întîmplat să fie Sâmbătă.

PĂCALĂ

13851 **S'a întîlnit în drum Pacală (Păcală)**
Cu frate sĕŭ nea Tândală.

A. Pann, I, p. 88. — Hințescu, p. 138.

* △
S'a găsit Păcală cu Tândală.

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulți, j. Covurluiŭ.*

Când se întîlnesc doĭ carĭ se potrivesc în ale glumelor, saŭ carĭ sunt de o potrivă neroḑĭ.

Tândală şi Păcală sunt douĕ personagiĭ din poveştĭ, unul prost, cel de-al doilea păcălesce pe ceĭ-l-alțĭ, dar cam fără să vré, nefiind nicĭ el pré deştept.

* △
13852 **Cine a auḑit de Păcală, cunósce şi pe Tândală.**

P. Gârboviceanu, *prof. c. Mogoşescĭ, j. Dîmbovița.*

Pentru ceĭ ne-despărțițĭ.

* △
13853 **Păcală judecă pe Tândală.**

I. Popescu, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Adică un prost pe un altul de séma luĭ.

* △
13854 **Plânge plânsul luĭ Pacală.**

V. Sala, *dasc. c. Vaşcoŭ, comit. Bihor, Ungaria.*

Pentru o nenorocire, o pagubă de care tragĭ un folos, de care te bucurĭ.

SNÓVĂ

Tândală îşĭ găsesce amicul chefuind şi îl întrébă:

— Ce-aĭ pățit de chefuescĭ, orĭ a'ĭ câştigat losul cel mare la loterie?

— Nu, rĕspunse Păcală, dar 'mĭ-a ars casa, şi bé şi tu... de te veselesce. Sócră-mea era acolo, ne-putĕnd fi scăpată, a murit arsă în flăcărĭ.

* △

13855 **A fi Păcală întreg.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.* — T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice unuĭ om cu care nu o maĭ scoțĭ la cale, orĭ-ce aĭ face. Tu dicĭ una, el face alta.

* △

13856 **Asta 'ĭ întocmaĭ ca a luĭ Pacală cu popa.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

* △

A fi ca Pacală cu popă.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ Acelaș înțeles ca la No. 13855.

2⁰ Se dice de doĭ ómenĭ carĭ merg pe un drum, trăiesc într'o casă, orĭ s'aŭ apucat de ce-va în tovărășie și nu se pot înțelege de loc între dînșiĭ.

* △

13857 **Aĭ ajuns ca Pacală cu oile.**

D. CIORICE, *preot, c. Merenĭ, j. Olt.*

Când cine-va tace maĭ mult de cât se cuvine.

* △

13858 **Ca oile luĭ Păcală.**

I. IORGULESCU, *înv. c. Baĭa-de-Aramă, j. Mehedințĭ.*

Adică jócă, sare fără să vré.

Sĕ scie că Pacală dicea așa de bine din fluer în cât când începea să cânte jucaŭ, nu numaĭ oile, dar chĭar și mărăciniĭ.

PADINA

* △

13859 **Nu maĭ vine Dumnedeŭ pe Padină.**

Padina, odinióră plaĭul cel maĭ bogat în viĭ din judeţul Mehedinţĭ, acum s'a uscat dĕ filoxera. Podgoreniĭ cred şi spun că acésta este o pedépsă de la Dumnedeŭ.

PĂMÎNTUL FĂGĂDUINŢEĬ

13860 * **A trăi ca în pămîntul făgăduinţeĭ.**

Vedĭ *Hanaan.*

Adică bine, în belşug.

«*Cu adevĕrat acolo curge lapte şi mĭere.*» — Moise, *Numeriĭ,* 13, 28.

PANAIT

13861 * △ **Uşa, Panaite!**

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Uşă.*

Acelaş înţeles ca la No. 8011.

PANCĬOVA

Vedĭ *Vĕrşeţ.*

PANCU

13862 * △ **A fi Pancu.**

T. Bălăşel, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi un nerod; om fără saţ, care mănâncă tot într'una. Adese-orĭ se aude în popor: *mĕ, Pancule, nu te maĭ săturaşĭ?*

PANDILĂ

13863 * △ **A prins milă din sindrilă**
Şi dor din Pandılă.

Când prinḑĭ milă de un prost, saŭ nesimțitor, care nu face să 'țĭ fie milă de dînsul.

PANGRATĬE

13864 * △ **A fi nea Pangratie.**

T. Bălășel, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice unuĭ om prostovan.

PANTELIMON

Veḑĭ *Cap. XII, c. Sfântu Pantelimon.*

13865 **Câțĭ orbĭ șî schĭopĭ la Sfântul Panteleimon.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 37.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce primesc pĕ orĭ-ce prost șî sărac (Golescu).

La Pantelimon, asil în apropĭere de Bucurescĭ, sĕ primesc orbĭ, schĭopĭ, etc.

Ḑicerea însă nu e românéscă și o simplă traducere din grecesce.

Ὅπου κουτσὸς κ'ὅπου τυφλός, στὸν ἅγιον Παντελέημονα.

Prov. Grec.

13866 * △ **Dómne Sfinte Pantelimóne!**

Gavr. Onișor, *prof. c. Avramescĭ, j. Tutova.*

Când veḑĭ o pocitură de om.

PAPUC

13867 * △ **Judecata luĭ Papuc.**

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

[illegible] judecată próstă

SNÓVĂ

Odată unuĭa i se întîmplă ca un viţel să'şĭ prindă capul într'o ólă mare, pe când voĭeà să bé apă. Acum se gândeà ce e de făcut, ca să scótă capul viţeluluĭ dar nicĭ ólă să n'o strice. Cércă, sucesce, nu póte. Se hotăresce, în cele din urmă, să mérgă la Papuc, care era socotit de om deştept în sat, ca să 'ĭ céră sfat. Acesta îl sfătui să taĭe capul viţeluluĭ ca să nu strice óla. Omul face aşa, dar capul tot nu eşeà. Cere a doua óră sfat: că ce e de făcut, că acum nu esĕ capu tăĭat din ólă? — Strică ólă, sfătuesce Papuc. Omul strică ólă şi scóte capul. Aşa că bĭetul Român nu se alese nicĭ cu ólă nicĭ cu viţel după judecata luĭ Papuc.

13868 Óstea luĭ Papuc-Hogea-Hogegarĭul.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 249.

Sĕ ḑice de ómeniĭ sdrenţĕroşĭ.

PAPURĂ-VODĂ

«Inţelegênd Stefăniţă Vodă că trece Constantin Vodă Nistrul la Soroca, aŭ eşit cu óstea sa la Coĭcenĭ, peste Prut, şi aŭ pus tabĕră acolo. Insă, óstea erà pré puţină că ţéra, într'acea fómete erà într'acel an, cât mâncaŭ ómeniĭ papură care o uscaŭ şi o măcinaŭ de făceaŭ pâne; şi pre acea fómete poreclia ţéra pre Stefăniţă Vodă de 'ĭ ḑiceà *Papură-Vodă*. Insă vremile şi voĭea luĭ Dumneḑeŭ nu sunt în voĭea Domnilor.» — MIRON COSTIN, *Letop. Mold.*, I, p. 369.

Acest Domn, sub numele de *Papură-Vodă*, a ajuns legendar ca şi *Ciubĕr-Vodă.*

13869 De când cu Papură Vodă.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 497, 633 & 758. — *Conv. Liter.*, XXI, p. 13.

* △ *De pe vremea luĭ Papură Vodă.*

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Adică de demult.

TALPĂ. — Ghĭuj bĕtrân, eŭ?
GHIFTIŬ. — Bĕtrân... da cum? nu'ţi aĭ mâncat mălaĭu *de când Papură Vodă?*

13870 * △ **Par'că 'ĭ în ţéra luĭ Papură Vodă.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

1° E sărăcie mare.
2° E absolutism. — *J. Covurluĭu.*

PARPAREL

Vedĭ *Marcu.*

PASCĂL

13871 * △ **A fi dascălu Pascăl.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Se ḑice în glumă căntăreţilor de biserică.

13872 * △ **Dascăle**
Pascăle
Luat'aĭ pe behehe ?

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1° Acelaș înţeles ca la No. 13871.
2° Intrebând pe cine-va dacă o luat óre-ce, după cum era înţelegerea.

SNÓVĂ

Măĭ înainte vreme eraŭ într'un sat un popă și un cântăreţ de biserică, care aveaŭ obiceĭul pilituluĭ. Da ce pilit, nenișorule! Furaŭ al draculuĭ vite, și orĭ-ce le cădeaŭ în ghĭare. O dată se vorbiră să fure o capră a unuĭ bĭet de creștin. Căḑu beleaua pe bĭetul dascăl, pe care îl chema Pascăl, ca să sterpeléscă capra omuluĭ din obor. Dascălu, ce să facă bĭetu, nu putea eși din ordinul popeĭ, hotărî să se ducă să fure capra.

Era într'o Sâmbătă séra, când dascălu încalecă pe o ĭapă ce o avea, și plecă cu gând să fure capra și s'o arunce pe ĭapă, ca să pótă fugi maĭ ĭute.

Dar nu i-se împrinse bĭetuluĭ dascăl, căcĭ, tocmaĭ când se căznea se lege capra pe ĭapă, ĭese și hoţul de păgubașĭ îĭ ĭa și capra și ĭapa și-ĭ maĭ dete pe d'asupra și o flocăĭală ţépană, ca să-ĭ piéră pofta de capră. Și cum scăpă, bĭetul dascăl cu pĕru vîlvoĭ, o răzmă taman acasă fugînd și înjurînd pe popa care îl trimesese.

[illegible] merse la biserică, maĭ mult turbat de

snopéla ce pățise nóptea. Popa cum îl vĕḑu, începu să ḑică din altar, prefăcêndu-se că cântă:

Dascale
Pascale
Luat'aĭ pe behehe?

Dascălu rĕspunse p'acelaş glas:

Ba, dracu să te ĭea,
Că pe lângă behehe al tĕŭ
Am pĭerdut şi pe ihoho al meŭ!

PASTOLACHE

Veḑĭ *Postolache*.

PASVANGIU

13873 *Pasvangiŭ.

FR. DAMÉ. III, p. 198. — L. ŞĂINEANU, *Dict.*, p. 598.

Veḑĭ *Cârjaliŭ*.

1⁰ Adică zurbagiŭ.
2⁰ Jefuitor.
După numele soldaţilor luĭ Pasvantoglu, Turc din Vidin, care se rĕsculă în contra Sultanuluĭ, şi cu cetele sale pustiĭ ambele malurĭ ale Dunăriĭ de la 1797 la 1802.

PASVANTĬE

13874 *△ A fi Pasvantĭe.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănesci, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice unuĭ om cu dógele cam lipsă, rĕŭ la fire. *Pasvantĭe* pentru Pasvantoglu. Veḑĭ No. 13873.

13875 *△ Nu maĭ e timpul luĭ Pasvante.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

PATRIE

A se vedé Fustel de Coulanges, *La cité antique*, pagina 230 și urmĕtórele.

13876 **Patria omuluĭ este acolo unde ’ĭ e bine.**

A. Pann, *Ediț.* 1889, p. 147; III, p. 119.

Acéstă dicere nu este a nóstră, și maĭ românesce spune Jipescu, în graĭul sĕŭ osebit: *Portu, dĕprinderile, mâncarea, jocurile, cântecile, téra, limba să nu le schimbe nicĭ pe auru din lume. Să hĭie grămada de banĭ cât casa asta, și să nu se uĭte la banĭ; că avuția o face ușor sănătosu și voĭosu, da pămîntu strămoșesc nu maĭ găsesce, vorba ăluĭa*»[1]).

«Trimisesĕ cărțile sale pe la margine de slobodiĭ, de curĭaŭ ómenĭĭ în téră de preste Nistru, și din téra Munteuéscă, și de preste Dunăre din téra Turcéscă. Și sfătuĭaŭ boĭeriĭ să’ĭ mute aceĭ ómenĭ de la margine maĭ înlăuntrul țĕreĭ, pentru să nu pótă lesne a trece ĭar preste Nistru. La aceste rĕpundeă Nicolaĭ Vodă, cu *nu ține pe om locul ce mila*». — Nic. Costin, *Letop. Mold.* II, p. 84.

Πᾶσα γῆ πατρίς.[2])

Prov. Elin.

Quaevis terra patria.[3]).

Prov. Lat.

PATRU-DECĬ ȘI OPT

13877 *□ **Maĭ lasă din patru-decĭ și opt.**

Iulĭu Grofșoreanu, *prof. c. Galșa, comit. Arad, Ungarĭa.*

Pentru omul care nu vré să lase nimic din ce crede că este dreptul luĭ.

Este vorbă de revoluția de la 1848. Vorba românéscă nu este de cât o traducere a uneĭ dicerĭ ungurescĭ.

---

[1]) Opincarul, p. 122.

PĂUNICA

13878 * △ — **Haĭ Păunico la lemne.**
— **Aoleo, picióŕle mele!**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice muerilor leneșe, carĭ în tot-dé-una găsesc teĭu de curmeĭu când e vorba de lucru; ĭar la petrecerĭ sunt vecĭnic gata.

Următórele cântece poporane zugrăvesc ast-fel de femeĭ.

— Frundă verde bob năut
Haĭ nevéstă la prășit.
— Mĕĭ bărbate aĭ 'nebunit,
Nu vedĭ c'am îmbolnăvit?
— Șĭ-altă verde bob năut
Haĭ nevéstă la bĕut.
— Bogdaproste, mi-a trecut,
Fă 'nainte că te-ajung
Cu azimă și puĭ fript.

Com. Stefănescĭ, j. Vâlcea.

— Haĭ Păunico la apă,
— Aoleo mĕ dóre capu!
— *Haĭ Păunico la lemne,*
— *Aoleo picióŕle mele!*
— Haĭ Păuno la bĕut
— Fă 'nainte că te-ajung.
— Haĭ Păunico la nuntă
— Staĭ bărbate să-mĭ ĭaŭ cârpă.
— Haĭ Păuno la rachiŭ.
— Stăĭ bărbățele că viŭ.

Com. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.

PAVEL

Vedĭ *Cap XII, c. Sfântu Petru.*

13879 * △ **Iar s'a 'ncins pĭelea pe Pavĕl?**

ST. TUȚESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

PENEȘ ÎMPĔRAT

* △
13880 **A fi Peneș Împĕrat.**

Adică om mândru și îndrăsneț.

PEPELEA

* △
13881 **Pepelea.**

E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.*

1⁰ Adică prost, om de ne-înțeles.
2⁰ Tipul spirituluĭ glumeț și rĕutăcĭos.

* △
13882 **Cuĭul luĭ Pepelea.**

Punctul slab, de care sĕ póte legà cine-va într'o afacere, ca să ne aducă vre-o supĕrare într'o afacere.

Făcênd alusie la acéstă vorbă, poetul a ḑis : «*Ferescete, Române, de cuĭu străin în casă*».

A se vedé D-na E. SEVASTOS, *Pepelea*, p. 144, și V. ALEXANDRI, *Teatru, Arvinte și Pepelea.*

Pepelea șĭ'a vîndut casa luĭ Arvinte păstrêndu-șĭ numaĭ un cuĭu, bătut în peretele uneĭ odăĭ, cu dreptul de a acăța, când va voi și ce va voi, de acest cuĭu.

PETRACHE

* △
13883 **S'a 'nsurat Petrache!**

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Banca, j. Tutova.* — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Veḑĭ *a se Insurà.*

A se vedé înțelesul la No. 10125.

* △
13884 **O să ajungă la Petrache.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Adică la închisóre.
Sĕ ḑice că un óre-care Petrache a fost director al arestuluĭ din Severin, de 'ĭ-a rĕmas numele de pomină.

PETRE

Veḑĭ *Cap. I* & *XII, s. Sfântu Petru.*

13885 **Ca Petre cu cheĭa şi Pavlu cu sabĭa.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 24

Sĕ ḑice pentru ceĭ cumpliţĭ, când unul închide şi altul ucide (GOLESCU).

PILAT

Veḑĭ *Cap. XII, s. Pilat*

PÎRLE

13886 * △ **Ţine-te, Pîrleo.**

EM. POPESCU, *înv. c. Ciocănescĭ Mărgineni, j. Ialomiţa.*

* *Ţine'te, Pîrleo, că te rupĭ (rĕŭ).*

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 33. — I. ARBORE, *ing. j. Buzĕŭ.*

* △ *Să te ţiĭ, Pîrleo.*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 12. 79. 209. 319. — L. ŞĂINEANU, *Dict.*, p. 617. — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Să te păzescĭ, Pîrleo.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 361.

Veḑĭ *Nópte, Pânză.*

1⁰ Sĕ ḑice spre îmbărbătarea aceluĭ care a intrat în greutăţĭ.

2º Arată o stare próstă, de care e maĭ bine să fugĭ.

«Tot aşa e, vere, şi naţĭea căreĭa 'ĭ lipsesc trebuincĭósili; ĭea schiópetă tot-dé-una, şi când ţéra n'are nicĭ de unili, ologesce repide, şi dacă maĭ hi 'ntr'însa şi ómenĭ leneşĭ, stricaţĭ, nevoĭaşĭ, atuncĭ *ţin'te, Pîrleo, că te rupĭ rĕŭ!*» — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 33.

3º Arată o fugă repede.

«Fiul împĕratuluĭ rĕmase cu gura căscată uĭtându-se la ea şi la mĭnunea cum de se lăsase şi se ridicase copacĭul, apoĭ rupĕnd'o d'a fuga, *să te păzescĭ Pîrleo*, că îĭ sfîrîĭa călcâele de iute ce se duceà». — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 361.

4º Celuĭ supĕrăcĭos, în batjocură.

Alexandru Mavrocordat, sub domnia căruĭa, în 1783, un foc mare mistuì o parte a Iaşilor, primi după acéstă nenorocită întîmplare porecla de *Pîrlea-Voda.*

A se vedé C. NEGRUZZI, I, p. 246.

* △
13887 **Tunde-o Pîrleo!**

T. SPERANŢĬA, I, p. 192. — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Când unul, fiind reţinut de un altul, a scăpat cu fuga. E sinonim cu: *spală putina.*

* △
13888 **A se duce Pîrle.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 909.

Vedĭ *a se Duce.*

Acelaş înţeles ca la No. 5187.

«Până şi Florin, un argat ne-cĭoplit, cât l'aĭ încălicat p'o minciúnă, *se duce Pîrle*, de nu'l maĭ poţĭ ţine». — V. ALEXANDRI.

«Atuncĭ ĭépa *să te cam ducĭ Pîrleo* şi s'o ascuns». — I. SBIERA, *Pov.*, p. 60.

*
13889 **Du-te Pîrleĭ!**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 838 & 1152. — I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

Du-te draculuĭ, plécă.

«Da *du-te Pîrleĭ!*... audĭ? să vînd cŭ stăpâna mea care m'o crescut!» — V. ALEXANDRI, p. 1152.

PÎRTĬE

13890 * A'ĭ da 'n pîrte (pîrtĭe).

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1728

A afla adevĕrul, lucrul cum este.

«In zadar mĕ gândesc, şi ear mĕ rĕsgândesc,... nu pot *să'ĭ daŭ în pîrte!* boĭerul are ce-va! tot de mórte vorbesce». — V. ALEXANDRI, p. 1728.

PÎRŢOTIN

13891 * △ A fi Pîrţotin.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi un om uşurel, flecar.

«Ce *Pîrţotin* de om, ce *Pîrţotină* de muĭere».

Este şi un arbore ce pórtă numele de pîrţotin.

PITESCĬ

13892 * Ţolu pe chĭoru, şi ĭea'ţĭ drumu la Pitescĭ

I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

A se vedé înţelesul la No. 7928.

13893 * △ Cotolanul ca pe deşte, nădejdea la Pitescĭ.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Pacioĭu, j. Muscel.*

Când nu se face porumb, adică când e cotolanul ca pe degete, să te gândescĭ să cumperĭ la oraş.

PLENIȚĂ

Vedĭ *Cap. XI, c. Poĭana.*

PLEVNA

* △
13894 Par'că eştĭ de la Plevna.

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice unuĭ om trențuros, cu haĭnele sfășiate pe el, de sémĕnă par'că ar fi ciuruit de glónțe.

PLOESCĬ

13895 De roşu, roşu! de acru, acru! de Ploescĭ, Ploescĭ! chef nenaĭ.

A. Pann, I, p. 113. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, II, p. 159.

A se vedé ințelesul la No. 8058.

POD

Vedĭ *Nerod, Cap. VI, c. Pod.*

* △
13896 Scară la cer și pod peste mare nu sĕ póte.

Gr. Poĭenaru, *ing. j. Putna.*

* △
Treĭ lucrurĭ nu se pot pe lumea asta: scară în cer, punte peste mare, și mèduvă în fer.

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Cap. XVII, c. Punte.*

Pentru cele peste putință.

*△
13897 Când la chingă, trosc pîrĕŭ,
Când la pod, Jijia ruptă.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Bălăbănescĭ, j. Tutova.*

Vedĭ *Cap. X, c. Chingă.*

Celuĭ care vorbesce pe ne-gândite.

*△
13898 Unul nu găsesce pod pe apă, altul nu găsesce apă de bĕut.

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

A se vedé înţelesul la No. 8074.

13899 A'ĭ aşterne un pod de argint.

B. P. HĂŞDEŬ, *Etym. Magn.*, p. 1611.

Vedĭ *Inamic.*

A ajunge la un scop prin banĭ saŭ mituirĭ.

«Grecii, sciindu'şĭ puţinătatea, cu góna nu'ĭ întisina, ca nu cum-va nevoĭa să'ĭ întórcă în vitejie, ce maĭ vîrtos, cum sĕ dice cuvîntul, *pod de argint,* pentru ca maĭ pre lesne în corăbiĭ să sae, *le aşterneà.*» — DIM. CANTEMIR, *Cron.* II, p. 389.

*△
13900 La un cap de pod ne vom întîlni vre odată.

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

Ameninţare. Te voĭu prinde odată la vre-o strîmtóre, şi veĭ primi pedépsa ce ţi se cuvine.

Póte să fie şi o alusie la puntea raĭuluĭ.

POD

Vedĭ *Inginer.*

*
13901 A bate podurile.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 127. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 451.

Vedĭ *Inginer.*

A umblà fără căpĕtâĭu și fără lucru.

13902 * Un bate-podurĭ.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 127. — BARONZI, p. 96.

Om care 'șĭ pĭerde vremea pe drumurĭ, ne-căutându'șĭ de lucru, un pĭerde-vară.

PODINE

Vedĭ *Cap. XI, c. Drum & No. 613.*

POGHIRCĂ

13903 * △ **Asta o scie și Poghircă de la Botoșenĭ.**

GAVR. ONIȘOR, *prof. c Pogana, j. Tutova.*

Pentru un lucru sciut și de cel maĭ prost.

POĬANA

13904 * △ **Poĭana cu fênurile,**
Plenița cu vinurile.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Poĭana și Plenița sunt două comune din județul Dolj, renumite una pentru fênețele și a doua pentru vinurile ce produce.

POLI

Vedĭ *Prĕot.*

13905 * **'Ntrebândaluĭ omlu s'duçe până în Poli!** [1])

I. COYAN, *prof. c. Ianina, Epir.*

Vedĭ *Orb.*

1) Intrebând omul se duce până în Constantinopole!

Multe află omul și de la alțiĭ; să nu se încrédă cine-va pré mult în sciința și puterile sale.
A se vedé și ințelesurile de la No. 5639.

Sciscitantes Trojam pervenere Græci. [1]

Prov. Lat.

Qui langue a, à Rome va.

Prov. Franc.

Mit Fragen kommt man durch die Welt. [2]

Prov. Germ.

13906 * Chiri Polía trî un ac! [3]

I. Coyan, *prof. c. Pericoli, Epir.*

1⁰ Când ce-va s'a prăpădit cu totul.
2⁰ Când din ne-băgare de sémă saŭ din nerodie nu putem găsi un lucru cu totul ne-însemnat și fără valóre.

13907 * Aua da, 'n Poli s'eavde. [4]

G. Zuca, *stud. c. Fieri, Albania.*

Vedĭ *Hotin.*

Acelaș înțeles ca la No. 13531.

POPESCĬ

13908 * Hoț din Popescĭ.

I. Ionescu, *j. Rîmnicu-Sărat.*

Ast-fel spun Rîmnicenii locuitorilor din Popescĭ, care după dînșiĭ sunt rĕĭ și puțin cinstițĭ.

---

[1] Intrebând Greciĭ ajunseră la Troïa.
[2] Cu întrebărĭ nimerescĭ prin lume.
[3] Peri Constantinopole până la un ac.
[4] Aci dă, la Constantinopole se aude.

POPOR

A se vedé B. P. HĂȘDĔŬ, *Cuvinte din Betrânĭ*, II, p. 185—187.

13909 * □ **Vocea poporuluĭ e vocea luĭ Dumnedeŭ.**

REINSBERG-DÜRINGSFELD, II, p. 314.

Arată drépta judecată a poporuluĭ.

Vox populi, vox Dei. [1])

Prov. Lat.

Voce di popolo, voce de Dio. [2])

Prov. Ital.

Volkesstimme, Gottesstimme. [2])

Prov. Germ.

POR

13910 * **A avé bogățiile luĭ Por împěrat.**

Vedĭ *Cris.*

A fi fórte avut. Acest Por împěrat, despre care se vorbesce în *Alexandria*, este Porus, rege din Indiĭ, care a fost învins de Alexandru Machedon.

POSTOLACHE

13911 * △ **A fi Pastolache (Postolache).**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi cam pe o ureche.

---

[1]) Vocea poporuluĭ, vocea luĭ Dumnedeŭ.
[2]) Vocea poporuluĭ, vocea luĭ Dumnedeŭ.

POTECĂ

13912 * △ A merge pe ḑece potecĭ.

IUL. VULCĂNESCU, *Sc. Inst. c. Pelescĭ, j. Dolj.*

Veḑĭ *Cap. II. c. Cărare.*

A fi bét. A se vedé No. 13226.

PROBAJINIĬ

Veḑĭ *No. 243.*

PRUT

13913 * △ Pune căpĕstru în Prut şi ĭese calul.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Murgenĭ, j. Tutova.*

Pentru cel prost.

13914 * △ Nicĭ cu Prutul nu sĕ sterge (spală).

GRIG. *Conv. Liter.*, XXI, p. 251. — T. SPERANŢĂ, I, p. 85. — D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — E. I. PATRICĬU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Veḑĭ *Bahluĭu, Dunăre.*

Ca să arĕte batjocura ce a primit'o cine-va de la un altul.

«Zugrăveà pe popă *de nu'l spĕla tot Prutul.*»

13915 * △ Multul cu multul,
Cum curge Prutul.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Zorlenĭ, j. Tutova.*

* △ *Multul*
Cu Prutul,
Şi sarea
Cu marea.

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Nesațĭu de avere; arată un dar însemnat, și totușĭ nu e mulțumire.

13916 * ∠ Slut
La Prut.

V. ALEXANDRI & L. ROSETTI, *Mss.* — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 234. — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.* — M. CANIAN, *public. j. Iașĭ.*

Întîmplare próstă; vestire despre ce-va încurcătură într'o afacere.

Tóte incursĭunile Tătarilor, maĭ târḍiŭ tóte invasiile rusescĭ, prevestitóre de omorurĭ, de jafurĭ, etc., venind tóte de peste Prut, aŭ dat nascere acesteĭ ḍicerĭ.

«M'o cunoscut!.. *slut la Prut!*» — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 234.

Prutule, rîŭ blestemat!
Face-te-aĭ adînc și lat
Ca potopul tulburat!
Mal cu mal nu se zărescă,
Glas cu glas nu se lovéscă,
Ochĭ cu ochĭ nu se agĭungă
Pe a ta pânză cât de lungă!
Locustele când or trece,
La ist mal să se înnece!
Holerile când or trece
Pe la mijloc să se 'nnece!
Dușmanii țeriĭ de-or trece
La cel mal să se înnece.
Iar tu 'n valurile tale
Se 'ĭ tot ducĭ, se 'ĭ ducĭ la vale,
Pân' la Dunărea cea mare
Pân' în Dunărea și 'n mare!

Poes. Pop.

13917 * △ Câtu'ĭ Prutul.

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Cât e Prutul și pămîntul.

S. FL. MARIAN, *Tradiț.*, p. 350.

13918 * **De când Prutul.**

V. A. FORESCU, c. *Folticenĭ*, j. *Suciava*.

Adică nicĭ odată, maĭ ales pentru trecut.

«*De când Prutu* nu s'a vĕdut aşa ceva.»

PUNTE

Vedĭ *Beţiv*, *Cruce*, *Drac*, *Inamic*, *Luntre*, *Munte*, *Raĭu*, *Scară*.

13919 * △ **A trece puntea.**

N. JUVARA, c. *Popenĭ*, j. *Fălciŭ*.

Vedĭ *Drac*, *Gârlă*.

Acelaş înţeles ca la No. 729.

13920 **Çe nu tâcsescĭ, până s-treçĭ arîulu (puntea) [1]?**

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.* p. 173.

Vedĭ *Drac*.

Adică până trecĭ de o greutate, de o primejdie.

13921 * **Punte prîsti amare nu s'adară [2]).**

I. COYAN, *prof.* c. *Ianina*, *Epir*.

Vedĭ *Cap. XI*, c. *Pod*.

Lucru peste putinţă.

13922 * **Cari şuţă pi la punte cama avuñia agĭunge [3]).**

COST. IONESCU, *prof.* c. *Nevésta*, *Macedonia*.

Vedĭ *Drum*.

---

1) Ce nu făgăduescĭ până să trecĭ rîul (puntea)?
2) Punte peste mare nu sĕ face.

Maĭ bine maĭ încet dar cu siguranţă.

PUŢENĬ

* △

13923 **A trecut pe la Puţenĭ.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Pentru ce-va care mirόse urît.
Sĕ ḑice maĭ cu osebire la căruţele cu peşte prόspĕt, ce umblă prin sate, şi cam aŭ început a mirosi.
Puţenĭ e un tîrguşor în judeţul Tecucĭ.

RADA

* △

13924 **Strig pe mόşa Rada**
Mâncă'ĭ eĭ grămada.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Când chemăm pe unul şi rĕspunde altul.
Acéstă ḑicere se află în urmĕtόrea păcălélă poporană:

— Mĕ, Gheorghe?
— Aud?
— Nu te strig pe tine.
Strig pe mόşa Rada.
Mâncă'ĭ eĭ grămada.

13925 **Tir mi-e baba Rada, tir mi-e Rada baba!**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 69.

* △

Orĭ Rada baba, orĭ baba Rada.

IUL. VULCĂNESCU, *c. Pelescĭ, j. Dolj.*

* △

Orĭ că ḑicĭ baba Rada, orĭ că ḑicĭ Rada baba, e tot una.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

* △
Ce mi-e Rada Badea, ce mi-e Badea Rada!

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 25; I, p. 85. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* II, p. 148. — G. BĂNULESCU, *înv. c. Pietroşiţa, j. Dîmboviţa.* — CĂLIN IORDACHE, *stud. j. Argeş.*

Ce mi-e Rada Bada, ce mi-e Bada Rada!

HINŢESCU, p. 158.

Vedĭ *Stan.*

1⁰ Insemnéză o asemĕnare la înţelegere, adică tot acea înţelegere (GOLESCU).
2⁰ Adică e tot una, tot una 'mĭ face.

C'est bonnet blanc et blanc bonnet.

Prov. Franc.

13926 Baba Rada.

GR. JIPESCU, *Reur. Oraş.*, p. 188.

Om prost, om de nimic, fără nicĭ o valóre.

«Mulţĭ *baba Rada* şi Négra-rea se fălesc pe tóte potecile că sunt marĭ.» — GR. JIPESCU.

RADU

Vedĭ *Maria.*

* △
13927 Desbracă-te, Radule, şi îmbracă-te, gardule.

FĔTU, *stud. c. Onescĭ, j. Bacău.*

A se vedé înţelesul la No. 7025.

13928 După ce nu e frumos, apoĭ îl chiémă şi Radu!

DR. JOSEPH HALLER, I, p. 264. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, p. 161.

Rĕŭ peste rĕŭ. Vedĭ înţelesul la No. 6231.

13929 * △ **Popa tócă,**
Radu jócă.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. Semin. Cl. VI.*

Pentru ceĭ carĭ uĭtă a face un lucru, saŭ nu 'l fac la vremea luĭ

13930 * △ **A fi Radu vecĭ.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice unuĭ om bĕtrân peste fire.

13931 * △ **A fi al luĭ Radu Jócă-bine.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice celuĭ ce te întrébă al cuĭ eștĭ.

— Al cuĭ eștĭ ?
— *Al luĭ Radu Jócă-Bine.*

13932 * △ **A fost călare, s'a dus tare, Radu 'l-a chemat.**

G. BĂNULESCU, *înv. c. Pietroșița, j. Dîmbovița.*

1º Sĕ ḑice când cine-va nu a înțeles ce a spus altul, o poveste saŭ o întîmplare. Ințeles fórte obicĭnuit în j. Dîmbovița.
2º Acelaș înțeles ca la No. 13933.

13933 * △ **Radu 'l (mĕ) chĭémă!**

Radu 'l a chemat!

D-na V. BUDIȘTEANU, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.* — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Veḑĭ *Cap. XI, c. Călcâĭ*

1º Când un lucru a dispărut fără veste; când un om plécă de odată și repede; când cine-va e dat afară dintr'o slujbă

2⁰ Când unul nu maĭ vré să scie, nu se maĭ amestecă.
3⁰ Om ţanţoş şi supĕrăcios.

13934 ✻ △ **Am dat de Radu.**

I. BUNESCU, *j. Teleorman.*

Am dat de rĕŭ, am păţit'o.

13935 ✻ **Tot nea Radu.**

M. CANIAN, *public. j. Iaşi.*

Adică tot un drac.

RĂSTÓCĂ

13936 ✻ △ **Nebunul de la Răstócă**
Tot el cântă, tot el jócă.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Copăcel, j. Vâlcea.*

✻ △ *Nebuna de la Răstócă*
Tot ea cântă, tot ea jócă.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Comăniţa, j. Olt.*

Când cine-va vorbesce fără să fie ascultat; tot el spune glumele, tot el rîde.

RĂZÓE

13937 ✻ △ **Din gardul Răzóeĭ.**

D-na EL. SEVASTOS, p. 47. — *Epoca*, IV, No. 342. — *Timpul*, No. 1453. — C. C. MICLESCU, *c. Miclescĭ, j. Vasluĭu.* — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Vedĭ *Hóĭa, Mântuĭésa.*

A se vedé origina la No. 13654. Numele proprietareĭ gardului variéză după localitățĭ.

«Când colo, ĭea bivolul *din gardul Răzóeĭ*.» D-na ELENA SEVASTOS.

RĔCHIȚELE

13938 * **Par'că 's popiĭ de la Rĕchițele.**

PETRE ISPIRESCU, *Snóve*, p. 94.

Pentru ceĭ carĭ béŭ tutun mult.
A se vedé snóva referitóre în Ispirescu.

RECIȚA

13939 * △ **Acușĭ mergĭ la Recița după fĭer.**

AVR CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Recița e un oraș de munte, în Banat, cu băĭ de fer și turnătoriĭ vestite. Acolo se întîmplă adese orĭ nenorocirĭ, de unde s'a născut ȥicerea ce însemnéză: a merge la o nenorocire și chĭar la mórte.
Se maĭ ȥice despre ceĭ ce pătimesc rĕŭ de bóle cronice.

REGEP

13940 * △ **A fi Regep cel nebun.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ȥice celuĭ ce răcnesce ca un nebun.

RÎMNIC

13941 * △ **A fi blestemul Rîmniculuĭ.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Bujorenĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ȥice celuĭ ce nu dă înainte de loc; orĭ-ce ar munci, orĭ-ce ar face tot rĕŭ ĭĭ ĭese.

Următórea legendă, culésă în Bujoreni, căt. Olteniĭ, judeţ. Vâlcea, ne dă origina ḑicereĭ:

LEGENDĂ

In vremea veche, venind un Domn ca să scape de mórte în oraşul Rîmniculuĭ, a intrat într'o biserică, socotind cu gândul că doar n'or cuteza vrăjmaşiĭ să-l omóre taman în lăcaşul luĭ D-ḑeŭ, unde niciĭ Turciĭ nu te-ar tăĭa. Dar n'a fost aşa, că vrăjmaşiĭ dându-ĭ de urmă aŭ intrat în sfânta biserică cu săbiile în mână şi aŭ ucis pe bĭetul Domn, chiar în altarul sfinteĭ biserici, stropind cu singe pre sfântul pristol. Şi Rîmniceniĭ n'aŭ fost şi eĭ harnicĭ să-şĭ scape şi eĭ pe Domnul lor din mâna gâḑilor, şi l'aŭ părăsit în mâna lor de l'aŭ ucis tâlhăresce.

Pe vremea aĭa la Rîmnic era un vlădică bun la Dumneḑeŭ, el nu mânca carne, peşte, lapte, ouě şi nimic de dulce şi unsuros, mânca doar róde din pomĭ, bureţĭ după câmp şi fragĭ şi numaĭ atât cât să-şi ţie viaţa, nu din destul. Ast Vlădică, când a auḑit că Rîmniceniĭ au suferit de s'a ucis Domnul lor chiar în sfânta biserică, a blestemat în sfânta leturghie, îmbrăcat în odăjdiĭ, oraşul Rîmnicului, ca să nu maĭ dé înainte. Şi d'atuncĭ şi biserica din Olteni nu maĭ are parte de popĭ, căcĭ nu trăesc mult popiĭ de se fac pe numele eĭ, şĭ nicĭ că Rîmnicu nu maĭ dă înainte; măcar că e un oraş vechĭu, el tot mic şi săracăcios este.

Rîmnicul-Vâlcea a ars în maĭ multe rînduri, împreună şi cu episcopia, şi Rîmniceniĭ aŭ atribuit aceste nenorocirĭ vechĭuluĭ blestem al episcopuluĭ din Rîmnic.

ROMA

13942 ('E)ntrebandu se vire èn Roma.[1])

Dr. Fr. Miklosich. *Rum. Unter.*, I, p. 8.

Vezĭ *Orb, Poli.*

Acelaş înţeles ca la No. 5639.

Sciscitantes Trojam pervenere Græci.[2])

Prov. Lat.

Qui langue a, à Rome va.

Prov. Franc.

Dimondando, si va a Roma.[3])

Prov. Ital.

[1]) Intrebând ajungĭ la Roma.
[2]) Intrebând Greciĭ ajunseră la Troĭa.
[3]) Intrebând ajungĭ la Roma.

Mit Fragen kommt man durch die Welt.[1])

Prov. Germ.

13943 'En o zi nu fost Roma facuta.[2])

Dr. Fr. Miklosich, *Rum. Unter.*, I, p. 8.

A se vedé înțelesul la No. 105.

On n'a pas bâti Paris en un jour.

Prov. Franc.

ROMAN

* △

13944 Par'că 'i mĭaua luĭ Roman.

P. Gârboviceanu, *prof. c. Bălescĭ, j. Argeș.*

*

Caută trist ca meaua luĭ Roman.

G. I. Tomescu, *înv. c. Turnu-Severin, j. Mehedinți.*

* △

Staĭ ca mĭaua (mneaua) luĭ Roman.

P. Gârboviceanu, *prof. c. Mărăsescĭ, j. Mehedinți.*

Se aplică, în derîdere, celor ce caută triștĭ și supĕrațĭ. Despre acest Roman sĕ dice că a avut cele maĭ multe oĭ, însă din causa releĭ îngrijirĭ a rĕmas numaĭ cu una; tóte cele-l-alte aŭ murit. Oĭea rĕmasă, căută vecĭnic fórte tristă, fiind póte și ea bolnavă.

* △

13945 Te purecă mĭaua luĭ Roman.

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ. j. Vâlcea.*

Adică acum te lovesc, te bat.

---

[1]) Cu întrebărĭ nimerescĭ prin lume.
[2]) Intr'o di nu a fost Roma făcută.

ROMÂN

Vedĭ *Apă, Bărbat, Beție, Căcĭulă, a Cheltui, Copil, Cuiu, a Da, Mână, Prier, Rac.*

Dăm aci câte-va <u>dicerĭ</u> ale străinilor despre Românĭ.[1] Intr'un manuscript din secolul XII-lea, reprodus în Cuvinte din Bĕtrânĭ, II, p. 185, şi care coprinde caracteristica zoomorfică a maĭ multor popóre se arată că: «Grecul e vulpe, Bulgarul boŭ, *Românul pisică*, Ungurul panteră...»

Boemiĭ

Oho! snad Valah viru ma?
Oho! doară Valahul are şi el o credinţă.[2]

Dalmaţiĭ

S Vlahom do pô zdile, a od pò njome u glavu.
Cu Valahul mănâncă blidul până la jumĕtate şi de la jumĕtate aruncă il în cap.

Germaniĭ

Auf Walachen und Kürbistöpfe ist kein Verlass.
Să nu te încredĭ niciĭ în Valah, nicĭ în tigvă (considerată ca vas).

Greciĭ

Βλάχος 'στὸ βουνὸ, σιγαλὴ θάλασσα.
Românul pe munte, marea liniştită.
'Απὸ μακρύτερα Βλάχε τὴν ταγή.
Maĭ de departe, Române, cu porunca.
'Εσκοτώσαν ἕνα Βλάχο, 'ς τὰ παπούτζια μου τό γράφω.
Am ucis un Român, pe talpa papucului meŭ o scriu.
Ἔφερ' ὁ Βλάχος τὸ τυρί.
A adus Românu brânză.
Κόφτ' ὁ Βλάχος τὸ τζαρούχι καὶ ὅπου θέλ' ἂς βγῇ ἡ μύτη.
Românul croĭesce opinca, şi vîrful ĭese unde o ĭeşi.

---

[1]) O lucrare complectă asupra acestuĭ subĭect se va publica deosebit.
[2]) Străiniĭ daŭ numele de Valah tutulor popórelor de viţă latină. Ast-fel că acest proverb de pildă sĕ póte aplica atât Românilor din Moravia, cu care Bohemiĭ aŭ putut veni în atingere, cât şi Italienilor saŭ Francezilor.

Ξέρ ὁ Βλάχος τ' ἔχ' ὁ τραστος (ἡ πήρα).
Scie Românul ce are în traistă.
Ὁ Βλάχος, ἂν δὲν τοῦ πάρουν τὸ σκλαδι, δὲν πληρώνει τὸ κουμέρκι (τελωνει ακὸν δικαίωμα).
Românul, dacă nu i se ĭea cojocul, nu plătesce vama.
Ὁ Βλάχος, ἄρχων κ'ἂν γενῇ, πάλιν πριτζαῖς (προβάιον κόπρον) μυρίζει.
Românul, boer de ar deveni, tot mirόse a caş (căcărézā de óĭe).
Ὄλο τοῦ Βλάχου το τυρί τυρόπητα, νὰ γινῃ.
Tótă brânza Românuluĭ plăcintă să se facă.
Πρόϊμα, Βλάχε, τὴν ταγή.
Pré de vreme, Române, cu porunca.
Τοῦ φρονίμου νόημα, καὶ τοῦ Βλάχου σύρισμα.
Inţeleptuluĭ e de ajuns un semn, şi Românuluĭ o fluerătură.

Polonesiĭ

Zarobił jak król Ian ne Wołoszczynie.
I se întîmplă ca Regeluĭ Ión în ţéra Valahilor.
Valahia tumulus Polonorum.
Valahia mormîntul Polonilor.
Za króla Olbrochta pogineło szlachta.
In timpul Regeluĭ Albrecht şleahta a perit.
Kokosza wojna.
Resbelul găinilor.

Ruteniĭ

Ci tzigan, ci Voloh, vsio to odno: sobaciaia viera.
Fie ţigan, fie Român, tot acelaş lucru: credinţă de câne.
Ege hiba Volohu vieriat?
Ce, şi Românul are credinţă?

Saşiĭ

Er hat sie verlassen, wie Sanct-Paul die Blôch.
Iĭ a părăsit ca Sântu Pavel pe Român.
Der Eanger, Blôch och der Zegun
Dåôt seny gor lastig legyt!
Der Jantschi fleacht den gåônzen dåôg,
Der Moi dåônzt mat den botu nôch,
Der Kere der gît nåktig.
Fraţiĭ noştri: Ungurul, Românul şi Ţiganul sunt ómenĭ
sădatĭ! Ianchi (Ungurul) umblă haĭmana tótă diua. Mĕĭ

(Românul) jócă cu bâta luĭ, Kere (Ţiganul) umblă despuĭat.

Român cacă fên! Dice Némţul.

Némţu ĭea şi bagă 'n şîn. Rĕspunde Românul.

Sêrbiĭ

Ni u ticvi suda,
Ni u Vlaku druga.

Din Valah tot aşa de prietin cum e vasul făcut din tivgă.

Cad caje Vlah ba, po undac netĭe bilĭe drugaci.

Când Românul dice ba, să nu'l maĭ contradicĭ.

Slatchi Vlassi
Co o rassi.
Ii Vlaĭniţe
Co smocviţe.

Dulci 's Româniĭ ca nucile, şi Româncele ca smochinele.

Unguriĭ

Oláh csak sülve jo : akkor is a fene egye meg.

Românul numaĭ fript e bun, şi atuncĭ să'l mănânce dracu.

Oláh utàn szokik a diszno.

Porcul sĕ învaţă de la Român.

Az Oláh czinyé-mintyé.

Românul e ţine-minte.

Olyan mintaz Oláh málé.

E ca mălăĭul Românesc.

Oz Olák Romai salag.

Românul e sgură Romană.

Erölteti mint az Oláh ökrét.

Silesce ca Românul boiĭ luĭ.

Erös mint az Oláh eczet, kilencz itcze egy fozet.

Tare ca oţetul Românuluĭ, nouĕ oca pentru o fĭertură.

Nyikorog, mint az Oláh szekere.

Scârţîe ca carul Românuluĭ.

Ott hagyta, mint Szent Pál az Oláhokat.

L'a lăsat acolo, ca Sântu Pavel pe Român.

Valógat, mint az Oláh vadkörtében.

Alege ca Românul în pere pădureţe.

Zöld lovat, okos Oláhot és kedves anyóst bajos találni.

Cal verde şi Român cu minte şi sócră drăguţă anevoe se găsesce.

Az Oláhnak szőrös a nyelve.
Limba Românuluĭ e pěrósă.
Az Oláh elveti a szőrit, de a természetet nem.
Românul îșĭ lasă pěrul, dar năravul nu.
Adjon isten minden jót: szolgáljon a magyarnak az Oláh, Német, Tót!
Dee Dumnedeŭ ca Românul, Némțul și Slavul, să slujéscă Maghĭaruluĭ!
Belül a haja, mint az Oláh kecskének.
Pe din lăuntru e pěrul, ca la capra Românuluĭ.
Kitör belőle Oláh vér.
Isbucnesce din el sânge Românesc.
Megtanitlak Oláhul nevetni.
Te învěț să rîdĭ Românesce, (adică să plângĭ).
Nem mind Oláh, a mi oláhkodik.
Nu fie-care Român gândesce câte ce-va.
Nyöszörög mint az Oláh duda.
Gâfăe ca cimpoĭul Românuluĭ.
Roszabb az Oláh cigánynál.
Maĭ rěŭ Românul ca țiganul.
Szuszog mint az Oláh disznó a buzában.
Grohăesce ca porcul Românuluĭ în grâŭ.
Az Oláh eb disnó nélkül.
Românul e câne fără porc.
Felfujták, mint az Oláh dudát.
L'a umflat, ca Românul cimpoĭul.

*

13946 Românul nu pĭere.

I. G. VALENTINEANU, p. 7.

Arată credința ne-clintită ce o are Românul în tărĭa și vitalitatea némuluĭ sěŭ.

13947 Românuluĭ îĭ greŭ până se apucă de trébă că de lăsat îndată se lasă.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 199.

Arată lipsa de stăruință a Românuluĭ în urmărirea uneĭ ideĭ, uneĭ întreprinderĭ, uneĭ muncĭ óre-care.

13948 Când Românu 'șĭ vîră códa
Némțu îșĭ sdrelesce nódă.

Adică Românul biruĭe, întrece pe Némţ.

* △

13949 **Românu'ĭ beşina draculuĭ.**

AVR. CORCEA, *paroh*, c. *Coşteĭu*, *Banat*.

Dicere de care se folosesce maĭ ales pătura cultă română din Ungarĭa, despre ţĕranul român, vrĕnd sĕ arĕte că acesta e rĕŭ şi nerecunoscĕtor de binefacerile primite.

* △

13950 **Românuluĭ poţĭ să'ĭ ĭeĭ cu de-a sila, dar să'ĭ daĭ nu.**

Sem. Buc. Cl. VII. prin P. GÂRBOVICEANU, *prof.*

Vedĭ *Cap. XVII.*

Nu poţĭ face omuluĭ bine cu de-a sila.

* △

13951 **Pescăria Românuluĭ, sărăcie curată.**

TR. PROCOPIŬ, *înv. c. Islaz, j. Romanaţi.*

A se vedé înţelesul la No. 10559.

* △

13952 **Acest nume de Român**
Insemnéză că'ĭ stăpân.

I. POPESCU, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Acest proverb, afirmă D. Popescu, că l'a audit de la nisce moşnegĭ vorbind despre trecutul ţĕreĭ nóstre.

13953 **La plug se cunósce Românul.**

BARONZI, p. 66. — HINŢESCU, p. 163.

Acelaş înţeles ca la No. 12539.

13954 **La joc şi la beţie se cunósce Românul**

BARONZI, p. 206.

Vedĭ *Beţie.*

A se vedé înţelesul la No. [illegible]

* △
13955 **Românu'ĭ baĭe de aramă.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Veḑĭ *Meserie*

Adică producĕtor, harnic. Nu are în tot-dé-una aur saŭ argint, dar ce-va maĭ mărunţel vecinic.

* △
13956 **Românul par'că e cu capu 'n sac, de ce s'apucă tot îndĕrĕt dă.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Poĭenarĭ, j. Gorj.*

Ḑice ţĕranul desnădejduit, vĕḑênd că, orĭ-ce ar face, tot rĕŭ îĭ merge.

* △
13957 **Românul cât rĕdică un sac de paĭe îĭ al draculuĭ.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Sé ḑice, în glumă, maĭ ales de către femeĭ, bărbaţilor maĭ înaintaţĭ în vîrstă.

* △
13958 **Boerul când îĭ e fóme se primblă, Românul flueră, ĭar ţiganul cântă.**

I. TACU, *înv. c. Braniscea, j. Covurluĭu.*

A se vedé înţelesul la No. 8490.

13959 **Ţiganu mănâncă când are, Românu când îĭ e fóme şi boeru când vré bucătaru.**

P. BUDIŞTEANU, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

A se vedé înţelesul la No. 8715.

*
13960 **Cu Românu şi cu lăutaru trebue să te cinstescĭ ca să te cinstéscă.**

P. BUDIŞTEANU, *c. Bucurescĭ,*

A se vedé înţelesul la No. 8362.

* △

13961 — **Scapă-mĕ, Dómne!**
— **Dă din mânĭ, Române.**

G. ALEXANDRESCU, *magistrat, j. Putna.*

Ajută-te singur, nu aşteptà scăparea ta de la alţiĭ.

* △

13962 **Dă'mĭ, Dómne, gândul Românuluĭ ĕl de pe urmă.**

ILIE HOCIOTĂ, *stud. c. Selişte, comit. Sibiĭŭ, Transilvania.*

Dă'ĭ, Dómne, mintea Românuluĭ a din urmă.

D-na E. I. MAWR, p. 73.

Turcul dice: Dă-mĭ, Dómne, gândul Românuluĭ cel din (de pe) urmă.

BARONZI, p. 51. — HINŢESCU, p. 43.

* △

Dă'mĭ, Dómne, mintea cea maĭ de pe urmă a Românuluĭ (dice Jidanul).

S. FL. MARIAN, *Tradiţ. Pop.*, p. 121. — C. IORDĂCHESCU, *c. Crestescĭ, j. Botoşanĭ.* — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu*

* △

Dă'mĭ, Dómne, mintea Românuluĭ după urmă.

IUL. GROFŞOREANU, *prof. c. Galşa, comit. Arad, Ungaria.*

* △

Mintea Românuluĭ a din urmă.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Vedĭ *Moldovan.*

Défiez-vous du premier mouvement.

Prov. Franc.

Il secondo pensiero è il migliore. [1])

Prov. Ital.

La seconda idea suele ser mejor. [2])

Prov. Span.

Die besten Gedanken kommen allzeit hinterdrein. [3])

Prov. German.

Seconda thoughts are best. [4])

Prov. Engl.

13963 * △ **De acea Românul nostru nu se pricopsesce nicĭ odată.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Când unul nu isbutesce într'o afacere.

13964 * △ **Cum îĭ șede Românuluĭ maĭ bine.**

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Cârja, j. Tutova.*

Când unul este bét.

13965 * △ **Sănatate 'n Românĭ, mórte 'n Țiganĭ.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coștelu, Banat.*

Vedĭ *Țigan, Ovreŭ.*

E o ḑicere pe care o rostesc Româniĭ, primăvara când mănâncă maĭ întâĭu urzicĭ.

---

[1]) Al doilea gând e cel maĭ bun.
[2]) A doua idee e cea maĭ bună.
[3]) Cea maĭ bună idee vine în tot-dé-una pe urmă.

13966 La voe bună Românii s'adună.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1559.

Adică la petreceri.

△
13967 Românu în ţéra străină,
Duce dorul şi suspină.

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 147.

Simţul de naţionalitate şi iubirea de patrie sunt aşa de adînc întipărite în inima Românului, că pentru el streinătatea e négră, fără lumină. Sórele nu'l încăldesce pe pămînt străin.

* △
13968 Românul ţine minte.

V. SALA, *dasc. c. Păcălesci, comit. Bihor, Ungaria*

Românul ţine minte rĕul.

T. FRÂNCU & CANDREA, *Rotac.*, p. 151.

Nu uită nici bine nici rĕul ce i s'aŭ făcut, şi plătesce duşmanului, la vremea potrivită, cu vîrf şi îndesat.

Acéstă dicere ne vine de-a dreptul de la Romani cari diceaŭ: *Senatus populusque Romanus beneficii et injuriæ memor esse solet.*

Az Oláh czinyé-mintie!

Prov. Mag.

* △
13969 Românul scie multe suferi, dar nu uită.

V. SALA, *dasc. c. Ţigănesci, comit. Bihor, Ungaria.*

Acelaş înţeles ca la No. 13968.

* △
13970 Românul tace şi face.

V. SALA, *dasc. c Vaşcoŭ-Bă-*

* △
Românul e tăcut,
Dar e de temut.

V. SALA, *dasc. c. Colescì, comit. Bihor, Ungarìa*

Arată firea ne-sgomotósă dar hotărîtă a Românuluĭ de dincolo.

△
13971 Românul cât trăesce, tot cresce.

GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 16.

Adică e crudac, ne-copt, ne dat cu capul de multe, ne pățit.

13972 De trébă ca un Român.

ION PAUL, *Fóĭa p. toțĭ*, I, p. 91.

Ḑicere din Ungaria care ne reamintesce că, în orĭ-ce împrejurare, *lauda de sine pute.*

* △
13973 A fi Român verde.

BARONZI, p. 48.—G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.* — T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

*
Român verde ca stejarul.

B. P. HĂȘDĔŮ, *Etym. Magn.*, p. 1789

Veḑĭ *Cap. IV, c. Om.*

Adică cu vlagă, voinic, vitéz, fără frică de ce-va. A se vedé No. 4379.

* △
13974 Român verde ca găinațul gâsceĭ.

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Zorlențĭ*

* △
Român verde ca găinaţu de gâscă.

T. Bălăşel, *prof. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Cap. IV, c. Om.*

Sĕ ḑice, în bătae de joc, celor nevoĭaşĭ şi lăudăroşĭ. A se vedé şi No. 4380.

* △
13975 **A fi Român, nu glumă.**

T. Bălăşel, *com. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaş înţeles ca la No. 13973.

* △
13976 **A fi Român vechiu.**

T. Bălăşel, *preot, c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică ţigan.

«Ăsta nu'i ţigan, măĭ, e *Român d'ăĭ vechĭ.*»

*
13977 **A fi Român noŭ.**

Adică Evreŭ.

ROMÂNESC

Vedĭ *Ţéra-Românéscă.*

ROMÂNESCE

* △
13978 **Ce, nu scii românescĭ?**

T. Bălăşel, *preot, c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică nu înţelegĭ ce'ţĭ spun?
Sĕ ḑice ómenilor celor ne-înţelegĕtorĭ, ne-ascultătorĭ îndĕrĕtnicĭ, cărora le ḑicĭ să facă ce-va şi nu vor.

13979 * △ **A spune romănesce, în ochĭ.**

GR. JIPESCU, *Lumina*, I, p. 263. — G. POBORAN, *inst. c. Slatina, j. Olt.*

Adică fără a ocoli adevĕrul, tot ce scie, în mod cinstit și cu gândul de a face bine.

A se asemĕnà cu vorbele din limba francesă : *être franc, parler franchement,* etc.

13980 * △ **A spune verde, romănesce.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Acelaș înțeles ca la No. 13979.

ROMÂNICĂ

13981 * △ **A fi Românică.**

T. BĂLĂȘEL *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică a fi țigan.

Țiganul ḑice de obiceĭu Romănuluĭ *Românică*, ca semn de respect, de lingușélă. Românul îĭ întórce numele ca un fel de batjocură.

13982 * △ **Las' c'așa oiu ḑice, Românico!**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice în rîs Țiganilor, vrênd să le arĕțĭ prostia lor.

Origina acesteĭ ḑicĕtorĭ trebue căutată în urmĕtórea snóvă :

SNÓVĂ

Un țigan merse odată la Olt, să se scalde și el să vaḑă nu cum-va o maĭ albi ceva? Aci dete peste un om care ședea cu undița să prinḑă peșce. Țiganu cum vĕḑu ăl om la peșce, nicĭ una nicĭ dóuĕ :

Să dea D-ḑeŭ, Românico, să prinḑĭ o fâță și jumĕtate! Fâța s'o oprescĭ tu, și jumătatea să mĭ-o daĭ mie!

trânteală! Şi mi-ţi-l zmotoci niţel, aşa până osteni şi Român de mâinî şi mi ţi l 'ntrebă: aşa scii tu, cĭóră, să vorbescĭ?

Da cum sa dic, Românico, cum să dic?

Să fi dĭs şi tu: să dea D-deŭ să prindĭ un sac şi-un tureac; tureacu ţi-l dam ţie, şi sacu îl oprém eŭ.

Las' c'aşa oĭ dice, Românico, las' c'aşa oĭ dice!

Ţiganuluĭ îĭ peri pofta de scăldat şi plecă zăpăcit de trânteală peste câmp. Merse ce merse şi dete de nisce ómenĭ carĭ trăeraŭ la grâŭ.

Să dea Dumnedeŭ să faceţĭ un sac şi un tureac de grâŭ, sacu să-l opriţĭ voĭ, şi tureacu să mi-l daţĭ mie, grăi ţiganul.

Stăĭ aci să ţi-l dăm, rĕspunseră ómenii, şi înhăţară pe ţigan de ĭérba capuluĭ! Şi dă-ĭ şi dă-ĭ trântélă ca la hoţiĭ de caĭ! Aşa sciĭ tu să vorbescĭ, cĭóră?

Da cum să dic, Românico, cum să dic?

Să fi dis şi tu de colo: să dé D-deŭ să căraţĭ cu carele, să se tocéscă obezile, să se rupă osiile! Că-ţĭ dam şi ţie o bucată de pâine nouă.

Las' c'aşa oĭ dice, Românico, las' că aşa oĭ dice!

Ţiganul plecă şi maĭ merse ce maĭ merse până se întîlni cu nisce ómenĭ ce duceaŭ un mort la grópă.

Să dé D-deŭ să căraţĭ cu carele, să se tocĭască obedile, să se rupă osiile, grăi ţiganul.

Românii îl umflară din noŭ pe ţigan şi-l maĭ tîrnuiră o ropotă întrebându-l; aşa sciĭ tu să vorbescĭ, împeliţatule?

Da cum să dic, Românico, cum să dic?

Să fi dis şi tu: «*Dumnedeŭ să-l ĭerte!*» că îţĭ dam şi ţie un cĭocan de rachiŭ şi o fĕlie de pâine.

Las' c'aşa oĭ dice, Românico, las' c'aşa oĭ dice!

Plecă ţiganul cum putu, ca vaĭ de pĕcatele luĭ, şi ĭacă pe drum sĕ întîlni cu o nuntă. Ţiganul îşĭ luă căcĭula din cap şi începu să dică printre nuntaşĭ: «*Dumnedeŭ să-ĭ ĭerte!*»

Audĭ, audĭ! al draculuĭ încărbunat, ce dă din el! Ia să-l luăm la treĭ păzesce, diseră nuntaşiĭ şi-l luară la refec de-ĭ merseră fulgiĭ ca de găină bércă!

Haoleo! lăsaţi-mĕ, mâncav'aş... da cum să dic, Românico, cum să dic!

Să fi dis şi tu, Ţine afurisit, să fi dis: huĭĭĭĭ! huĭ! huĭ! să fi dat un chiot voĭnicesc şi îţĭ dam şi ţie de închinaĭ odată de două orĭ din ploscă.

Las' c'aşa oĭ dice, Românico, las' c'aşa oĭ dice!

Nunta trecu şi ţiganu îşĭ vĕdu de drum ca vaĭ de păcatele luĭ. Iacă se întîlnesce cu o turmă mare de porcĭ. Când ajunse în mijlocu porcilor, ţiganu îşĭ adună tóte puterile şi dete un chiot voĭnicesc cât putu el de tare. Porciĭ se spĕriară şi se rĕspândiră toţĭ în tóte părţile ca făina orbilor, de nu se maĭ sciu porc cu porc!

Purcarii tăbărîră pĕ pĭelea ţiganuluĭ şi ĭ-o tăbăciră frumos şi-l făcură ĭepure scăpăt.

Da cum să dic, Românico, cum să dic?

Să fi dis şi tu: Să-ĭ mâncaţĭ sănătoşĭ şi era pace!

Las' c'aşa oĭ dice, Românico, las' c'aşa oĭ dice!

Maĭ mergênd niţel pe drum, ĭacă, — să ĭertaţĭ, să vĕ fie obrazu cinstit, — vĕdu un om căcându-se. Ţiganu se apropie de el şi în loc să-ĭ dé bună diua, îĭ dise frumuşel: Să-l mănâncĭ sănătos, Românico!

Al om repede îşĭ legă nădragiĭ şi lua numaĭ de cât pe ţigan după rachiŭ. Si-ĭ dete o scărmănata bunicică, ca să ţie minte să maĭ dică şi altă dată aşa.

Da cum să dic, Românico, cum dracu să maĭ dic?

Să fi pus şi tu mâna la nas şi să fi dis: ĭuuuuu! cum pute! şi să-ţĭ

Las' c'așa oĭ ḑice, Românico, las' c'așa oĭ ḑice!

Merse țiganu cât merse, ca vaĭ de capu și de ḑilelele luĭ, și ajunse într'un oraș. Aci înemeri tocmaĭ pe ulița măcelarilor și pescarilor. Cum intră aci, puse mâĭnile la nas și începu a ḑice:

Îuuuuu! cum pute! Îuuuuu! cum pute de rĕŭ!

Măcelariĭ și pescariĭ puseră mâĭnile pe bĭetul țigan și mi-l tăbăciră cum le plăcu lor, până când nu sciŭ dacă ĭ-o fi maĭ rĕmas oscior sdravăn!

Țiganu scăpă cum scăpă, cu carne cu óse, și o ștérsă încolo prin târg. Ce-o maĭ fi pățit nu sciŭ să vĕ maĭ spuĭ, că eŭ l'am pĭerdut din ochĭ, bată-l cine l-o maĭ încăera!

RUGINÓSA

13983 Aĭ înțeles
Cine pórtă fes?
Chelbóla
De la Ruginósa.

Gr. Alexandrescu, *magistr., c. Focșanĭ, j. Putna.*

A se vedé înțelesul la No. 7049.

RUS

Veḑĭ *a Cântà, Ivan, Moldovan.*

URSU 'Ĭ FĂCUT DIN RUS

Când âmbla Dumneḑeŭ cu Sfântu Petru pĕ pămînt, s'aŭ dus la o móră. Când să intre, un Rus ce erà acolo, îșĭ întórse cojocu pe dos și se puse după ușă. Cum intră Dumneḑeŭ, el începu a mormăi ca să 'l sperie, Dumneḑeŭ îĭ ḑice: «Urs te-aĭ făcut, urs să fiĭ!» și așa a rĕmas din acel timp. — *Șezăt.*, p. 181.

Când mĭ-erà Oltu Turcesc.
Puteam să mĕ arănesc.
Când omoram câte-un Turc
Nu puteam baniĭ să 'ĭ duc.
Dar de când mĭ-e muscălesc,
Nu pocĭ să mĕ arănesc,
Toțĭ muscaliĭ bulduşesc,
Și nicĭ frântă nu găsesc.

Poes. Pop., din Vâlcea.

In popor se crede că Muscaliĭ sunt pĭeze rele și când vin în țéră va fi omul sărac; din potrivă când vin Turciĭ, în țéră va fi omul îmbelșugat.

*
13984 **Iĭ vine a cântà ca Rusuluĭ.**

Gr. I. Alexandrescu, *magistr.*, *j. Putna.*

A se vedé la No. 9812 înțelesul și origina acesteĭ dicerĭ.

*
13985 **Rusul și porcul, porcul și Rusul.**

A. Candrea, *Rev. Nouă*, VIII, p. 472. — M. Canian, *public. j. Iașĭ.*

Arată firea grosolană și nepăsătóre a Rusuluĭ.

SNÓVĂ

Un Rus aveà numaĭ un firfirig de 16 parale. El cumpĕră de opt parale un sfert de pâne și de opt parale brânză, și voi să o mănânce, chĭar pe taraba brânzaruluĭ. Sórele ardeà grozav; brânză, întinsă la sóre, începù să fugă pe tarabă. Rusu, la început, voi să alégă vermișorii carĭ mișunaŭ într'însa. Băgă însă de sémă că rĕmâne pré puțină brânza nemișcătóre, adună totul la un loc, frămîntă brânza bine și să pune liniștit să mănânce. Băgênd de sémă ca un verme se duce mereŭ pe tarabă, strigă de odată: «Nazat, că și tu aĭ tras la cântar.»

* △
13986 **Rusu sĕ închină dar cu ochiĭ pe sub pat.**

Iul. Vulcănescu, *stud. c. Pelescĭ, j. Dolj.*

Tot-dé-una gata să fure.

* △
13987 **A fi Rus.**

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice unuĭ om roșu la față și la pĕr.

RUSALIM

13988 **A cere stele fripte și smochine rupte din pomiĭ Rusalimuluĭ.**

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 129.

RUSCÎUC

13989 * △ **Par'că 'i pașa din Rusciuc.**

E. I. PATRICÎU, *înv. c. Smulți, j. Covurluîu.*

Vedî *Diu.*

Sé dice de unul care stă mândru, résturnat pe o rînă saŭ pe spate, într'un pat saŭ într'un jeț, și așa de nepăsător ca și cum nu ar aveà nevoie de nimenî.

RUSÉSCĂ

13990 * △ **Suferă de gălbĕnare rusască.**

E. I. PATRICÎU. *înv. c. Smulți, j. Covurluîu.*

Vedî *Gălbinare.*

A se vedé înțelesul la No. 5296.

13991 * △ **Aghîasmă ruséscă.**

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 139. — D-na Z. JUVARA. *c. Fedescî, j. Tutova.*

Adică rachiŭ.

13992 * △ **Cafea rusască.**

E. I. PATRICÎU, *înv. c. Smulți, j. Covurluîu.*

Adică vin saŭ rachiŭ.

RUSESCE

13993 * △ **A'î trage rusesce.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarî. j. Mehedințî.*

Adică a bé multe spirtóse.

RUSIA

13994 * △ **Las cuscria la pustia,**
Haĭ cu neĭca la Rusia.

I. Arbore, *ing. j. Buzĕŭ.*

A se vedé înţelesul la No. 9947.

SABAR

13995 △ **Săbărel cu apă rece,**
Cine bé de dor îĭ trece.

G. Dem. Teodorescu, *Poes. Pop.*, p. 304.

Vedĭ *Dîmboviţă.*

Uĭtă tot şi nu se maĭ duce, plăcêndu'ĭ localitatea precum şi ómeniĭ.

13996 * △ **Săbărelul mititel**
S'a 'ncuĭbat dragostea 'n el.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.* — G. Dem. Teodorescu, *Poes. Pop.*, p. 305.

Acelaş înţeles ca la No. 13995.

SAFTA

13997 * △ **A păţit'o Safta nóstră.**

C. Bally, *com. Cârlomănescĭ, j. Tutova.*

Vedĭ *Calfă.*

Acelaş înţeles ca la No. 11329 unde se va găsì şi origina ḑiceriĭ.

SĂFTICĂ

SALOMON

Vedĭ *Cap. XII, c. Salomon.*

SAMSON

Vedĭ *Cap. XII, c. Samson.*

SANDA

Vezĭ *Tanda.*

13998 * △ **S'a întîlnit Sanda cu Manda.**

ATH. CIOÏCA, *c. Strehaïa, j. Mehedinți.*

Când, din întîmplare, se întîlnesc doĭ ómenĭ proștĭ, și încep a flencăni, unul o vorbă, altul alta. Țĕraniĭ din Mehedințĭ le maĭ spun că sunt sporoditorĭ.

SĂRINDAR

13999 **Câțĭ nebunĭ la Sărindar.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 37.

Arată unde trebuïe să se trimită ceĭ nebunĭ, pentru că, din vechime, pĕ nebunĭ la acéstă biserică ĕĭ trimitea dĕ le citeà (GOLESCU).

Biserica Sărindaruluĭ, în Bucurescĭ, zidită de Mateĭ Basarab, póte în locul alteĭ biserice maĭ veche, a fost dărîmată la 1896. Lângă biserică se aflà, în secolul al sépte-spre-ḑecilea, un spital pentru nebunĭ care, cu timpul, s'a strămutat la Icónă, apoĭ la Malamuc lângă Gherghița și în cele din urmă la Mărcuța.

SAS

14000 * △ **Sas**
Cu lindina 'n nas.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice, Sașilor, în bătaïe de joc.

14001 * △ **Sas, Sas,**
Facere-aĭ o bubă la nas.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaş înţeles ca la No. 14000.

Acéstă dicere se află în următórele versurĭ ce se recitéză de copiĭ:

Sas, Sas,
Facere-aĭ o bubă la nas!
Nicĭ să cócă,
Nicĭ să spargă,
Să se facă cât o varză!

14002 * △ **Sas**
Cotofleanţ.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaş înţeles ca la No. 14001.

SASCA

14003 * △ **Banĭ ca la Sasca şi bătae ca la Lugoj.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

In Sasca, orăşel de munte din Banat, fiind judecătorie cercuală se daŭ pedepse în banĭ, ĭară la Lugoj, centrul administraţieĭ muncipale din Caraş-Severin, se daŭ odinióră pedepse corporale.

SAT

Vedĭ *Cap. IX, c. Bărbat, Câne, a se Mânia, Móră, Pĕcat, Urechĭe.*

14004 **Vaĭ dĕ satul acela când ajunge curul cap şî l.... pârcălab.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II. p. 81.

Vedĭ *Cur.*

Adică dĕ norodul acela când ceĭ proștĭ ajung marĭ (GOLESCU).

14005 **La satul ce sĕ vede călăuză nu ne trebuĭe.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 39.

* △

La satul ce sĕ vede călăuză nu trebue (trebuĭe).

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 25; I. p. 85. — HINȚESCU, p. 169. — V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

* △

Când se vede satu e de prisos călăuza.

I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

Când orașul, saŭ satul, se vede, într'un zadar câznescĭ pe ómenĭ să'țĭ fie călăuză.

C. DIN GOLESCĬ, I, p. 42.

*

Hóra çe s'véde călăuză nu va. [1]

I. COYAN, *prof. c. Ianina, Epir.*

*

La hóra çe s'véde, calea nu se 'ntrébă. [2]

A. AL BAGAV, *Cart. Aleg.*, p. 54. — D. DAN, *stud. c. Nevésta, Macedonĭa.* — XENOF. CAPSALE, *c. Pîrlepe, Macedonĭa.*

*

Hóra çi s'véde nu va călăuză. [3]

CONST. IONESCU, *prof. c. Nevésta, Macedonĭa.*

Vedĭ *Oraș.*

Adică la cele dĕ față n'avem trebuință dĕ nicĭ o arĕtare (GOLESCU).

---

[1]) Satul ce sĕ vede călăuză nu vré.
[2]) La satul ce sĕ vede, calea nu sĕ 'ntrébă.
[3]) Satul ce sĕ vede nu vré călăuză.

14006 * △ **Când se vede satu nu maĭ trebue căruţa.**

GR. ALEXANDRESCU. *magistr. j. Putna.*

Când ajutorul e de prisos.

14007 **În sat nu ne lasă şî 'ntrebăm de casa popiĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 16.

* *'N hóră nu'l vrea ş'hilia preftuluĭ câftà.*[1])

C. IONESCU, *prof. c. Nevésta, Macedonia.*

* *În hóră nu'l aprochiă, ş-va la casa preftuluĭ.*[2])

ILIE GHICU, *prof. c. Perivoli, Epir.*

* *Aua nu'l vor 'n hóră, ş'el 'ntrébă trî casă preftuluĭ.*[3])

I. COYAN, *prof. c. Elbasan, Albania.*

1⁰ Sĕ ḑice când cele maĭ micĭ nu ne sûnt slobode, şî noĭ cerem cele maĭ marĭ (GOLESCU).
2⁰ Când cine-va vine ne-poftit într'o adunare.
A se vedé şi No. 10573.

14008 * △ **Nu'l primesc în sat şi el întrébă de casa vorniculuĭ.**

C. NEGRUZZI, I, p. 248. — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Veḑĭ *Pîrcălab.*

Acelaş înţeles ca la No. 14007.

---

1) In sat nu'l voĭa şi el fata preotuluĭ cereà.
2) In sat nu e primit, şi vré la casa preotuluĭ.
3) Aicĭ nu'l vor în sat, şi el întrébă de casa preotuluĭ.

14009 * △ **Câte mițe'n păclie**
Atâtea sate o să scie.

Avr. Corcea, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Când nu se păstrézä taĭna asupra uneĭ întîmplărĭ, uneĭ șcirĭ, etc.

Mițe, fire de pĕr sucite la un loc.

Păclie, haĭne mare de asupra făcută din pĕr de óĭe, fără mânecă și care se pórtă prin ger, peste cojoc.

14010 * △ **De cât frumósa din sat strein, maĭ bine sluta din satul tĕŭ.**

V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

Vedĭ *Nevéstă.*

Acelaș înțeles ca la No. 10428.

14011 * △ **Tóte se fac și se desfac prin gura satuluĭ.**

Gr. I. Alexandrescu, *magistr. j. Putna.*

Vedĭ *Cumĕtru.*

Dar maĭ ales casele ómenilor.

14012 * △ **Ferésca Dumnedeŭ pe om de gura satuluĭ.**

V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

Să nu intri în gura lumeĭ că e foc.

14013 * △ **Unde scuipă un sat se face un lac.**

I. Popescu, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Vedĭ *a Scuipà.*

14014 **Câţĭ sătenĭ în sat, atâtea şĭ bordeĭe.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 37.

Adică câte obraze, atâtea şĭ părerĭ (Golescu).

14015 * △ **Câte sate atâtea bordee (bordeĭe).**

P. Ispirescu, *Leg.* I, 1872, p. 178; *Rev. Ist.*, II, p. 144. — Hinţescu, p. 169. — G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.* — D-na E. B. Mawr, p. 72. — Baronzi, p. 71. — Andr. Marinescu, *înv. c. Humele, j. Argeş.* — G. Poboran, *inst, j. Olt.*

* △
Câte sate şi bordee
Atâtea obicee.

I. Bănescu *prof. j. Roman.*

* △
Câte sate, atâtea bordee,
Şi 'n bordee atâtea obicee.

A. Pann, *Ediţ.* 1889, p. 173. — D-na Z. Mihăilescu, *înv. c. Buştenĭ, j. Prahova.* — A. Gorovei, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

*
Cathe hóră ş'zaconlu. [1])

Const. Ionescu, *prof. c. Nevésta, Macedonia.*

Vedĭ *Bordeĭu, Cap, Om.*

Când se aude ce-va noŭ, ne-obicĭnuit.

Autant de pays, autant de guises.

Prov. Franc.

Tanti paese, tanti usanze. [2])

Prov. Ital.

En cada tierra, su uso [1]).

Prov. Span.

So manches Land, so manche Sitte [2]).

Prov. Germ.

So many countries, so many customs [3]).

Prov. Engl.

* △

14016 Maĭ bine cap la sat dĕcât códă la oraș.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 107. — ANDR. MARINESCU, *înv. c. Humele, j. Argeș.*

Adică maĭ bine mare între puținĭ, dĕ cât mic între mulțĭ (GOLESCU).

* △

14017 Satul arde și baba se péptĕnă.

V. A. FORESCU, *c. Dorna, j. Suciava.*

* △

Satul arde și baba se chĭeptenă.

GR. PĂLTINĔNU, *c. Țințarĭ, Transilvania, apud* B. P. HĂȘDĔU.

Satu plânge, baba se péptină.

G. I. MUNTEANU, p. 31.

Vedĭ *a se Pĭeptenà, Tătar.*

A se adaogà la No. 7581.

14018 Satul mic și rotocol [4])
Iĭ daŭ și curînd ocol.

A. PANN, I, p. 112. — HINȚESCU, p. 170.

---

[1]) In fie-ce țéra, obiceĭul sĕŭ.
[2]) Cum e fie-care țéra, așa fie-care obiceĭu.

* △
Satu fiind mic, lesne îĭ dă ocol.

Gr. Alexandrescu, *magistr. j. Putna.*

Pentru bețivi.

14019 **Satul mic îl ajunge podvóda des.** [1])

A. Pann, I, p. 113. — B. P. Hășdĕŭ. *Etym. Magn.*, p. 629.— Hințescu, p. 169.

Pentru bețiv; îi vine repede rîndul la bĕut.

*
14020 **Dĕ sat să vorbescĭ,**
Dĕ nume să te ferescĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 117. — Fr. Damé, IV, p. 20.

Adică să nu pomenim numele celuĭ ce'ĭ dĕfăimăm fapta, ci numaĭ fapta să o grăim dĕ rĕŭ (Golescu).

Nomina odiosa sunt. [2])

Prov. Lat.

* △
14021 **De cât meşnița din alt sat, maĭ bine serbușca din satul tĕŭ.**

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

* △
Ițĭ pare (e) maĭ bună sĕrbușca din satul altuĭa, de cât meșnița din satul tĕŭ.

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Maĭ bine să ieĭ, în căsatorie, o fată maĭ rea și din satul tĕŭ, de cât una maĭ lăudată dar din alt sat, căcĭ pe cea d'întâiŭ o cunoscĭ maĭ bine.
Se maĭ ḑice și fetelor carĭ țin să ĭea flăcăĭ din alt sat.

Meșnița e maĭ gustósă ca serbușca. Meșnița se face din păsat de meĭu și lapte fert, iar serbușca din hurúĭala de popoșoĭu și zer fert. Una e dulce, alta e acră.

14022 Maĭ bună e hula din satul tĕŭ, de cât lauda din satul străin.

S. Fl. Marian, *Nunta*, p. 49.

Acelaș înțeles ca la No. 14021.

14023 Cine plécă în sat rĕmâne ne-mâncat.

Al. Dumitrescu, p. 121.

Să ne mulțumim cu ce avem și să nu alergăm după lucru străin.

Qui va à la chasse perd sa place.

Prov. Franc.

14024 *Până's te 'nvéță hóra, te măncă cânĭ. [1]

V. Diamandy, c. *Mețova, Macedonia.*

Adică până te cunosc ómeniĭ, multe trebue să rabdĭ.

14025 *Nu éste hóră fâră mărminte. [2]

Ilie, Ghicu, *prof.* c. *Abela, Epir.*

Unde sunt maĭ mulțĭ ómenĭ adunațĭ nu pot lipsi bețivĭ, hoțĭ, etc.

14026 Un sat fără câĭnĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 12.

Sat fără câĭnĭ.

Gr. Jipescu, *Opinc*, p. 85.

Adică un norod fără ocrotitorĭ (GOLESCU).

14027 * △ **Nu e sat fără câine.**

V. A. FORESCU, c. *Folticenĭ, j. Suciava.*

* *Hóră fără cânĭ nu éste.*

D. DAN, *stud. c. Nevésta, Macedonia.* — META COSTANTIN, *stud. c. Molovişte, Macedonia.*

Acelaş înţeles ca la No. 14026.

14028 **Çé că 'ĭ hóra fâră câñĭ, çiumaga nu cârtéşcĭ.** [1])

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 177.

Sĕ fim modeştĭ dar prudenţĭ.

14029 **Aĭ găsit un sat fără câinĭ şî umbli cu mâinile în şoldurĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 1.

A găsit sat fără cânĭ, se plimbă fără bĕţ.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 130. — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 23; *Conv.* XI, p. 184.

* *A găsit sat fără câinĭ, şi umblă fără bĕţ.*

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

* △ *A găsît sat fără câinĭ (şi) se plimbă fără cĭomag.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 228. — BARONZI, p. 55. — *Semin. Buc. Cl. VII, prin* P. GÂRBOVICEANU, *prof.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

* △ *Găsesce sat fără cânĭ, umblă fără cĭomag.*

A. Pann, *Ediț.* 1889, p. 19; I, p. 68. — Hințescu, p. 68. — V. Alexandri & Lascar Rosetti, *Mss.* — H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoĭ.*

A aflà sat fără cânĭ și a se plimbà fără bĕț.

Laurian & Maxim, II, p. 1063.

* *Află hóră făr di cânĭ s'priimnă fâră cĭumag.* [1])

D. A. Milescu, *stud. c. Gopeșĭ, Macedonĭa.*

* △ *A găsit sat fără cânĭ.*

V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.* — E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

* △ *A intrat în sat fără cânĭ.*

K. A. Zamfirescu-Diacon, *înv. c. Stiubienĭĭ, j. Dorohoĭ.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce, ne-găsind împotrivitorĭ, îșĭ fac mendrele lor (Golescu).

Când unul îșĭ bate joc de maĭ mulțĭ.

14030 * △ **A intrat badea ca într'un sat pustiŭ.**

V. A. Forescu, *c. Stănișóra, j. Sucĭava.*

Fără nicĭ o împotrivire.

14031 * **Tine ș'mine ș'tótă hóra.** [2])

Xenof. Capsale, *c. Pîrlepe, Macedonĭa.* — Meta Constantin, *c. Moloviște, Macedonĭa.*

Când scie tótă lumea un lucru care se crede tăĭnuit.

14032 S'a mâniat rĕŭ pe sat
Şi treĭ ḑile n'a mâncat.

A. PANN, III, p. 17. — HINŢESCU, p. 69.

Vedĭ *Vacar*.

Acelaş înţeles ca la No. 13077 unde se află şi o snóvă privitóre la acéstă ḑicere.

* △
14033 Ce scie un sat, nu scie un om singur.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Nevésta e rea şi bărbatul nu scie.

* △
14034 Satul tot vorbesce şi el se nădăjesce.

V. SALA. *dasc. c. Vaşcoŭ, comit. Bihor, Ungaria.*

Acelaş înţeles ca la No. 14033.

* △
14035 A umblà în sat
După căpĕtat.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Când unul cerşesce prin sat ce'ĭ trebue.

14036 Descalecă ĭute,
Încalecă, du-te,
Sat nu face.

A. PANN, II, p. 47. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 160. — HINŢESCU, p. 45.

Grăbesce când aĭ ce-va de făcut.

* △
14037 A (nu) face sat cu cine-va.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 178. — HINŢESCU, p. 45. — FR. DAMÉ, IV, p. 20. — GAVR. ONIŞOR...

A (nu) stà multă vreme cu cine-va la un loc.

«*N'am să fac sat cu dînsul*».

*

14038 **A face sat unde-va.**

A sta maĭ mult, a se stabili unde-va.

*

14039 **Sat.**

Adică mult.

Un *sat* de ómenĭ.
Are un *sat* de rufe murdare.

*

14040 **Lipitórea satuluĭ.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.* — V. SALA, *dasc. c. Băresci, comit. Bihor. Ungaria.*

Cămătar fără suflet.

* △

14041 **A fi gura satuluĭ.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1313. — A. CANDREA, *Rev. Nouă*, VII, p. 406. — S. I. GROSSMANN, *Dicț.*, p. 158. — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Vedĭ *Gură*.

A vorbi mult, a sporoji.

*

14042 **A intrat în gura satuluĭ.**

Toțĭ îl vorbesc de rĕŭ.

* △

14043 **Stă satu 'n gura luĭ.**

A. GOROVEĬ, *publ. j. Suciava.*

Vorbesce mult și rĕŭ de tot.

* △

14044 **Poşta satuluĭ.**

M. LUPESCU, *înv. c. Broștenĭ, j. Suciava.*

Vedĭ *Stafetă*.

Acelaş înţeles ca la No. 12558.

14045 *△ **A fi din satu cu ómenii.**

T. Bălăşel, *preot, c Stefánescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice, în glumă, drept rĕspuns, celuĭ ce te 'ntrébă de unde eştĭ şi nu vreĭ să'ĭ spuĭ.

14046 *△ **A umblà în şépte sate.**

T. Bălăşel, *preot, c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice celuĭ care, ne-avênd căpĕtâĭu, umblă din loc în loc.

14047 *△ **A umblà din sat în sat.**

D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Acelaş înţeles ca la No. 14046.

SAUL

Veḑĭ *Cap. XII, c. Saul.*

SAVA

Veḑĭ *Bimbaşa Sava.*

SÊRB

14048 *△ **Cal verde şi Sêrb cu minte nu s'a vĕḑut.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.* — D-na Z. Mihăilescu, *înv. c. Buşteni, j. Prahova.*

* *Cal verde şi Sêrb cu minte!*

I. Arbore, *ing. j. Buzĕŭ.*

* △

Dracu o maĭ vĕḑut cal verde şi Sêrb cu minte.

V. Sala, *dasc. c. B. Lazun, comit. Bihor, Ungaria.* — Iul. Grofşoreanu, *c. B. Comloş, comit. Arad, Ungaria.*

* △

Cine a vĕḑut cal verde şî Sêrb cu minte?

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Veḑĭ *Armén, Bulgar, Grec.*

Sĕ ḑice Sêrbilor, când greşesc câte ce-va. A se vedé o variantă la No. 1387.

*

14049 **Sêrb cu minte, Grec politicos şi Braşovén parolist n'am vĕḑut.**

T. Constandinescu, *c. Runcu & Pétra-Iepeĭ, j. Dîmboviţa.*

Acelaş înţeles ca la No. 14048.

D-l Bănulescu, învĕţător, a cules acéstă ḑicere din gura réposatuluĭ Tache Constandinescu, vechĭu căpitan de plaĭu, căpitan de vamă, numit şi Tache Căpitanul, mort la adîncĭ bĕtrâneţe.

* △

14050 **Sêrbu bleotu**
Care dă cu cotu.

Lum. p. Toţĭ, I, p. 514. — St. Stoicescu, *preot, c. Bălăcénca, j. Ilfov.* — T. Bălăşel, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

* △

Sêrbu bleotu
Dăĭ cu cotu,
Dăĭ în pat,
Dăĭ sub pat.

St. Tuţescu, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

Sêrbul bleot
Dă cu cot.

P. ISPIRESCU, *Basme*, p. 79.

Se dice Sêrbilor, în bătaie de joc.
A se vedé snóva de la No. 8679.

* △
14051 A perdut Sêrba zevelca
Şi-o cată Sêrbu cu leuca.

T. BĂLĂŞEL, *preot*, c. *Ştefănescĭ*, j. *Vâlcea*.

1⁰ Acelaş înţeles ca la No. 14050.
2⁰ Se dice şi dĕ muierile carĭ se îmbată, şi ajung într'aşa stare în cât îşĭ pĭerd podóbele.
Sêrbele pórtă fuste şi zuvelce fórte scurte, de le ajung abĭa până la genunchĭ.

* △
14052 — Cralaviciu Marcu
N'aĭ vĕdut pe dracu?
— Ba l'am vĕdut în tîrg
Călărind pe-un Sêrb.

V. SALA, *dasc*. c. *Vaşcoŭ*, *comit*. *Bihor*, *Ungaria*.

Sĕ dice Sêrbilor, în bătaie de joc.

*
14053 A fi Sêrb.

G. COŞBUC, *Univ*., Aprilie 1900.

Vedĭ *Sêrbesce*.

Celuĭ ce vorbesce hodoronc-tronc.

SÊRBĂ

Vedĭ *Sêrb*.

SÊRBESC

* △
14054 Mâncare sêrbéscă.

G. I. TOMESCU, *înv*. c. *Broscarĭ*, j. *Mehedinţĭ*.

A se vedé ințelesul la No. 8771.

SÊRBÉSCĂ

14055 * △ Orĭ-cine nu scie a bate cu piciorul la sêrbésca.

V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

Pentru cel care nu scie să facă óre-ce.

SÊRBESCE

14056 * A vorbi sêrbesce.

Acelaș ințeles ca la No. 14053.

SETILĂ

14057 * △ Setilă.

L. Șăĭneanu, *Dicț.*, p. 739.

Personagĭu din basme.
Pentru un om vecĭnic însetat. Poreclă ce se dă bețivilor.

SEVASTOPOL

14058 * △ I-o tras ca la Sevastopol.

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Arată că unul a primit o bătae sdravĕnă de la un altul. Ḑicere rĕmasă ca amintire a resbeluluĭ din Crimeea.

SGABERCEA

14059 * Sgabercea.

D. C. Ollănescu, *Teatr. Rom.*, I, p. 63.

Sĕ ḑice bărbatuluĭ mic la trup, spân şi cu pretenţiĭ de eleganţă.

A purtat acest nume un fel de mascariciu care ţineà de curtea boerilor Dudescĭ pe la începutul véculuĭ trecut, şi de la care a rĕmas acéstă ḑicere.

SGAÏDARAC

14060 * △ Când m'oĭu face popă la Sgaïdarac.

P. Gârboviceanu, *prof. c. Drăgănescĭ, j. Vlaşca.*

Adică nicĭ-odată. Sĕ ḑice când cine-va sĕ apucă de o trébă peste putinţă a sĕ face.

Sgaïdarac e porecla unuĭ cătun pendinte de comuna Tîrnova-de-jos, numit Tunaru-Mereni. Acest cătun e sărac în tótă puterea cuvîntuluĭ, şi nu are nicĭ biserică, nicĭ şcólă, nicĭ primărie. De aceea ómeniĭ cred că acest cătun nu va aveà, cât o fi lumea, asemenea lucrurĭ.

SIMION

Veḑĭ *No. 268.*

ŞLEAH

Veḑĭ *Car.*

14061 Pe şleah.

V. Alexandri, *Teatr.*, p. 706.

Veḑĭ *Şleaŭ.*

1⁰ Adică a spune verde, curat.
2⁰ De a dreptul, fără a ocoli.

«Iţĭ spun curat, *pe şleah,* că 'mĭ eştĭ drăguţă şi că mĕ usuc de dorul tĕŭ.» — V. Alexandri.

ŞLEAŬ

Veḑĭ *Car.*

14062 * Pe şleaŭ.

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 271. — Fr. Damé, IV, p. 72. — G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Veḑĭ *Şleah.*

1⁰ Adică verde, curat.

«Și, ca să nu maĭ ocolim, ți-oĭu spune romănesce, *pe șleaŭ* . . .» — P. Ispirescu.

2⁰ De-adreptul, fără a ocoli.

«A merge *pe șleaŭ*.»

SMARANDA

14063 * **A se face de rîsul Smarandeĭ chĭóreĭ.**

C. I. Creangă, *căpitan*.

Vedĭ *Curcă, Rîs*.

A se face de rîsul unuĭ om de nimic.

STAN

Vedĭ *Cap. I, c. Astă-dĭ, Nastase*.

14064 * △ **E de ném mare, și are rude, în pĭață, pe Stan lăutaru și Dobre cimpoeru.**

G. Bănulescu, *înv. c. Pucĭósa & Moțăenĭ, j. Dîmbovița*.

Vedĭ *Boer*.

Aceleașĭ ințelesurĭ ca la No. 10394.

Il est gentilhomme, son père allait à la chasse avec un fouet.

Prov. Franc.

14065 **Unde masă și pahare**
Acolo și Stan călare.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 13.

Vedĭ *Masă*.

A se vedé ințelesul la No. 8796

14066 * △ Orĭ Stan orĭ căpitan.

BARONZI, p. 60. — HINȚESCU, p. 180. — P. ISPIRESCU, *Leg.* I, 1872, p. 167. — V. A. FORESCU, *c. Folticeni, j. Suciava.* — GR. POÏENARU, *j. Putna.* — G. P. SALVIŬ, *c. Smulți, j. Covurluĭu.* — T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.* — ST. TUȚESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

Aceleașĭ ințelesurĭ ca la No. 9838.

Βασιλεὺς ἢ ὄνο.[1])

Prov. Elin.

Rex aut asinus.[2])

Prov. Latin.

Roi ou rien.

Prov. Franc.

14067 * Adĭ Stan, mâĭne căpitan.

Vedĭ *Séră.*

A se vedé ințelesul la No. 36.

Hodie Cæsar, cras nihil.[3])

Prov. Latin.

Hier vachier, hui chevalier.

Prov. Franc.

Oggi mercante, domani viandante.[4])

Prov. Tosc.

Heute Herr, morgen Knecht.[5])

Prov. Germ.

[1]) & [2]) Rege saŭ măgar.
[3]) Adĭ Cesar, mâne nimic.
[4]) Adĭ negustor, mâne călĕtor.
[5]) Adĭ stăpân, mâne slugă.

14068 * Caută Stan ĭépa şi Stan călare pe ea.

Vedĭ *Lulea, Măgar, Nan.*

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 13735.

14069 * △ A nemerit'o ca neĭca Stan cu oiştea în gard.

D-na Z. MIHĂILESCU, *înv. c. Buştenĭ, j. Prahova.*

Vedĭ *Gard, Irimie, Ivan.*

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 13578.

14070 Ce mĭ-e popa Stan, ce mĭ-e Stan popa.

BARONZI, p. 59. — HINŢESCU, p. 180.

Vedĭ *Radu.*

Acelaş înţeles ca la No. 13925.

14071 * Stan saŭ Bran.

I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.*, II, p. 44.

Tot una e, şi nimica tot.

14072 * △ Ţine-te, Stane, că 'ĭ nóptea mare.

EM. POPESCU, *înv. c. Cĭocănescĭ-Mărginenĭ, j. Ialomiţa.*

Vedĭ *No. 202.*

Sĕ dice, spre îndemn, ca să luptăm cu putere.

14073 * △ Nu te prinde, Stane, că e nóptea mare.

AL. DUMITRESCU, p. 131. — G. BĂNULESCU, *înv. c. Pĭetroşiţa, j. Dîmboviţa.* — D. ZANNE, *arch., j. Ilfov.* — AL. MARTINIAN, *j. Ilfov.*

Vedĭ *No. 203.*

1⁰ Când sĕ prinde cine-va la un rĕmăşag.
2⁰ Acelaş înţeles ca la No. 14072.

SNÓVĂ

Stan sĕ pune la pândă, să 'şĭ prindă nevésta cu ibovnicul eĭ, cu care'l înşelà. Temêndu-se că nu póte păzi tótă nóptea, de cu séră ceĭ-l-alţĭ ómenĭ de credinţă ĭĭ spuseră: «*Nu te prinde, Stane, că e nóptea mare.*»

* △

14074 **Sterge-o, Stane,**
Că mănâncĭ bastóne!

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ Sĕ dice în glumă celor ce-ĭ chemă Stan.
2⁰ Sĕ dice cu deosebire celor ce sûnt dascalĭ de biserică.

SNÓVĂ

În vremea veche era pe aicĭ pe la noĭ, audĭ, un popă şi cu un dascăl. Pe dascăl îl chema pe nume Stan. La o sfântă Bobotéză plecară amîndoĭ cu botezul prin sat, după obiceĭul nostru. Pĕ drum, ce sĕ sfătuiră, ce sĕ vorbiră, că: orĭ ce-or vedea pus rĕŭ la vr'un creştin, eĭ să pue bine. Şi anume dascălu se însărcină să strîngă lucrurile furate în traistă.

Mergênd la un creştin, popa vĕdu pe o laviţă o bardă scósă din códă gata, dór s'o bage în traistă şi pusă bine grozav, la îndĕmână, ce maĭ e vorba! Popa socotind că dascălu n'o fi vĕdut'o începu a cânta cu glas sus:

Iordane, Iordane,
Sterge barda, Stane,
Că mănâncĭ bastóne!

Dascălu însă vĕduse barda maĭ din nainte, şi vrênd s'o bage în traistă, îl arse rĕŭ la mână şi-ĭ găuri şi traista, aşa fusese de arsă barda. Pasă-mi-te, hoţu de creştin scia maĭ din nainte obiceiul popiĭ şi-al dascăluluĭ şi ca să-ĭ sature de furat, arsese barda în foc şi a pus'o la îndemână într'adins.

Dascălu cu mâĭnile fripte şi cu traista găurită, maĭ audind şi pe popa îndemnêndu-l s'o ĭa, ĭĭ rĕspunse pe acelaş glas:

O şterseĭ
Şi mĕ fripseĭ,
Şi în disagĭ că n'o prinseĭ.
Sfîr o luaĭ, sfîr se duse,
Lua l'ar dracu p'ăl de-mĭ dise!

* △

14075 **Eŭ sûnt Stan al luĭ fecĭor,**
Care face mămăliga 'n urcĭor.

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Sĕ ḑice celor proştĭ, nevoĭaşĭ şi săracĭ.

A face mămăligă în urcĭor, însemnéză a o face ast-fel în cât să nu pótă fi luată cu înlesnire, să fie luată cu economie, cu legumélă, de pildă ca din urcĭor, de unde se scóte cu anevoĭe un lucru vîrtos.

Acésta locuţiune se găsesce în urmĕtórele versurĭ, ce se recitéză de copiĭ:

Eŭ sunt Stan al luĭ Fecĭor
Care face mămăliga în urcĭor
Şi bagă copiiĭ în fĭarĕ
Să nu se arḑă la ghiarĕ.

14076 * △ A fi Stan Păţitul.

Hinţescu, p. 180. — I. Creangă, *Pov.*, p. 139. 179; *Conv.* XI, p. 34. — P. Ispirescu, *Leg.* I, 1872, p. 165; *Rev. Ist.* III, p. 379. — Iul. Grofşoreanu, c. *Galşa, comit. Arad, Ungarĭa.* — E. Mawr, p. 27. — Baronzi, p. 95. — E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Sĕ ḑice despre un om care a păţit multe în viéţa luĭ şi prin urmare scie multe, e om cu judecată.

Origina acesteĭ ḑicĕtorĭ trebuĭe căutată în urmĕtórea poveste populară:

POVESTE

A fost odată, ca nicĭ odată, dacă n'ar fi, nu s'ar povesti, pe când se potcovea purecile cu nouĕ-zecĭ şi nouĕ de oca de fer la un picior şi călcâĭul 'ĭ rĕmânea tot gol şi sbura în slava ceruluĭ şi i-se părea că e tot uşor. A fost pe vremea aĭa un om sărac-sărac, aşa de sărac că n'avea după ce bé apa. El n'avea pe lumea cu lumina de cât doĭ flăcăĭ, o sticlă gólă şi o funie de teĭ. Pe flăcăĭ îĭ chema: p'ăl maĭ mare Ion şi p'ăl maĭ mic Stan. Trăi, cât trăi bietul om, ca vaĭ de el, sărac lipit pămêntuluĭ, de ce cătaĭ, aĭa nu găseaĭ la el, bată-l bruma! Dar tóte aŭ un capĕt în lumea asta, veni vremea să dea şi el ortul popeĭ, să lapede potcóvele şi să scape d'atâta amar de sărăcie, care îĭ glojdorise ósele cât trăise sub sóre.

Pĕ patul morţiĭ îşĭ blagoslovì copiiĭ şi le lăsă cu limbă de mórte, ca să nu se certe pe avere, ca să se maĭ dea în judecăţĭ pe la tribunale, să-şĭ cheltuĭéscă baniĭ pe la avocaţĭ, ci să-şi împarţă averea ce le rĕmâne eĭ între eĭ ca fraţiĭ. Tu, Ióne, fecĭoru tatiĭ ăl maĭ mare, să te mulţumescĭ cu funia de teĭ şi să daĭ frate-tĕŭ celuĭ mic, luĭ Stan, sticla şi aşa să vĕ împăcaţĭ şi să trăiţĭ ca nisce fraţĭ bunĭ ce sunteţĭ. Bĭetul om muri pe braţele copiilor luĭ, care îl şi îngropară îndată la umbra unuĭ copac mare, unde-ĭ săpară o grópă adîncă. După ce-l îngropară, Ion dete frate-sĕŭ Stan sticla şi opri pentru el

partea de avere și plecară în lume după hrană, să se aranéscă cu averea lor fie-care cum l'o învĕța Dumnedeŭ.

Așa făcură.

Stan luă sticla și plecă cu ea în mână la un oraș. Pe drum îl lovì o fóme grozavă, de-ĭ venea să mănânce și pămînt sărat, dar n'avea cu ce-l săra. Răbdă cum putu până la oraș. Aci trase la o brutărie undĕ vĕdu pâine multă. Jupâne, nu maĭ pocĭu, mor de fóme! Aș vrea să-țĭ daŭ sticla asta p'o pâine, că n'am parale să țĭ-o plătesc acum. Când oĭ face parale, viŭ și îțĭ plătesc pâinea și îmĭ ĭaŭ sticla. Ba aĭa n'o maĭ fac, băete, caută-țĭ cu Dumnedeŭ, eŭ nu pocĭu da pâine pe sticle d'alea, rĕspunse brutarul. Bĭetul Stan înghițì în sĕc și plecă de la brutărie lihnit de fóme ca un câine al nimĕnuĭ. Maĭ merse ce maĭ merse pe drum și aprópe de bariera orașuluĭ, vĕdu un car cu un butoĭ în el. Ce avețĭ, mĕ nenișorule, în butoiul ăla? Avem vin, flăcăĭaș, réspunseră chirigiiĭ, ce nu cum-va îl cumperĭ tu? Ba nu, dar vream să vĕ rog să-mĭ dațĭ să beaŭ și eŭ odată, și pĕ ce oĭ bea v'aș da sticla asta, căcĭ sînt maĭ mort de fóme și de sete. Ahaaaa! ți-s'a rîmbotit la vin să beĭ de géba! Las că n'avem ce face cu sticla ta. Du-te la fântână de bé apă să-țĭ trécă pofta de vin.

Bĭetul Stan înghițì ĭar în sĕc și-șĭ vĕdù de drum înainte, cu sticla în mână. Maĭ merse, ce maĭ merse și sĕ proțăpi în drum cu frate-sĕŭ Ion, venea și el tot la tîrg cu funĭa de teĭ.

Ce maĭ spuĭ, frate Ióne?

Rĕŭ, frate Stane, colindaĭ șépte sate cu funĭa asta și nu-mĭ deteră nimenĭ nicĭ o fărămitură de mămăligă pe ea! Numaĭ pocĭu de fóme, am maĭ belit ochiĭ, ca de capră înnecată! Mĕ duc acum prin orașu ăsta, dór oĭ căpĕta ceva pe ea.

Ba, mulțumesc luĭ D-deŭ, eŭ mâncaĭ de mĕ săturaĭ și sticla uĭ-te-o tot sticlă! Tu, cu funĭa aĭa nu facĭ nicĭ pĕ dracu în oraș, ce, o să lege boeriĭ croznia cu lemne, cu funĭa ta? mĭ fac eŭ pomană cu tine, îțĭ daŭ sticla mea și dă-mĭ tu funĭa. Cu sticla asta, orĭ und' te-ĭ duce în oraș și ĕĭ cere de mâncare, îțĭ dă cât vreĭ, fără să-țĭ ceĭe plată.

Bodaproste, frate-meŭ, că murém pĕcatelor de fóme, maĭ mare pomană îțĭ făcușĭ cu mine!

Stan, rîdênd pe sub mustață, luă funĭa de teĭŭ și plecă spre o pădure mare. Cum ajunse în marginea păduriĭ, vĕdu o ĭapă albă, păscea ĭarbă p'acolo. Fie, ce-o fi, dise Stan în gândul luĭ, o să fur și eŭ ĭapa asta, dór d'oĭ lua pĕ ea cât să mĕ véd și eŭ sătul odată! Sĕ duse numaĭ de cât la ea, și trup! trup! trup! trup! prinse ĭapa și o legă cu funĭa. Se duse cu ea în pădure la un lac mare s'o adape. Trăgênd de ea s'o ducă la baltă, nu-șĭ cum îĭ veni în gură și dise așa, fără să scie ce dice:

«Hart alba,
«Să luăm balta!

N'apucă să dică bine vorba și unde mi-țĭ eși un drac împelițat din baltă și-l întrebă: ce dicĭ, mĕ Stane, că ĭeĭ balta? Stan prinse la curaj ce o fi, dise în gându luĭ, și începu a dice:

«Hart alba
«Să luăm balta!»

Ce tot dicĭ, mĕ Stane, nu spuĭ? întrebă dracu ĭar.

Am să ĭaŭ balta asta, să vĕ las pĕ uscat, rĕspunse Stan sumețin-

Dracu sĕ duse in fundu laculuĭ, la Tartacotu cel bĕtrân, și-ĭ spuse tărășenia cu Stan.

Tartacotu îĭ ḑise: du-te la el și luați-vĕ la fuga pĕ întrecere și dacă te-o rĕmânea a luĭ să fie balta, și noĭ ne-om lua tărăbuțele d'aicĭ.

Dracu eșì numaĭ de cât la Stan și-ĭ ḑice: mĕ Stane, dacă eștĭ tu așa voinic, haĭ să ne luăm la fugă pĕ întrecere și dacă m'ăĭ rĕmâne a ta să fie balta.

Vaĭ de capu tĕŭ de izinit! Cu tine adecă să-mĭ prinḑ eu mintea? Eŭ te las cale de treĭ poște departe de mine! Dar, ca să îțĭ fac pe voĭe, haĭ de te ĭea cu un copil al meŭ la întrecere. El e mic, numaĭ de treĭ ḑile făcut și mĕ învoĭesc ca dacă l'oĭ întrece pe el, să-țĭ las balta ție.

Și Stan sĕ duse cu dracu la o lésă de mărăcinĭ. De-te cu un cĭomag în lésă și eșì un epure. Uĭ-te copilu, ĭa-te cu el la fugă. Dracu fugĭ, epurile fugĭ! Și epurile de ce vedea pe dracu după el, de ce fugea maĭ ĭute. Dracu rĕmase în urmă cât daĭ cu praștia.

Dracu să întórse la Tartacot înrușinat și-ĭ spune, că s'a luat la întrecere cu un copilaș al luĭ Stan numaĭ de treĭ ḑile și tot l'a rĕmas, de nu l'ar fi maĭ vĕḑut de loc de n'ar fi fost bréz în códă.

Du te de-ĭ spune luĭ Stan să vĕ luațĭ la luptă și dacă te-o trînti el, să fie balta a luĭ.

Dracu veni numaĭ de cât la Stan și-ĭ ḑise: haĭ să ne luăm la luptă și dacă m'aĭ trânti, a ta să fie balta.

Ptiu! bată-te pârdalnicu să te bată, nevoĭa lumiĭ! Adecă c'o spârcâĭală ca tine, cu un Dómne apară ca tine să mĕ apuc la luptă? Vaĭ de tine și de tine, prăpăditule! Eŭ când oĭ da cu tine de pămînt, aci îțĭ zace mătasea, vin de te ĭa cu pătura d'aci, numaĭ rĕmâĭ zdravăn și-mĭ pare rĕŭ de tine, pipiruicitule, că te vĕḑ tînĕr! Da ca să-țĭ fac pe voĭe, haĭ de te ĭa la luptă cu un moș al meŭ, e colea într'o vĭezuină, zace de nouĕ anĭ, e maĭ mort și mĕ mulțumesc, dacă l'aĭ trânti barim p'ala, eŭ vĕ las voă lacul și eŭ mĭ-oĭ căta cu D-ḑeŭ! Și Stan se duse cu dracu la vĭezuina unuĭ urs. Stan începu a striga din gura vĭezuineĭ: maĭ trăescĭ mĕ, moșule? Ursu începu: mor! mor! mor!

Morĭ, nu morĭ, eșĭ afară de te ĭa la luptă cu băĭatu asta.

Ursu eșì și puse labele pe dracu, care ședea în gura vĭezuiniĭ. Când îl strânse odată în brațe și-l lăpĕdă de pămînt, sĕ începu a învîrti pămîntu cu dracu, dĕ socotea că a dat alte alea peste el, așa de cu sete îl trântise ursu. Dracu o rase de fuga ĭar la Tartacot și-ĭ spune tótă șiretenia, cum se luase la luptă cu moșu luĭ Stan și cum îl trántise de socotea că nu maĭ scapă cu suflet.

Tartacot îĭ ḑise: ĭa șina asta de fer de o mie de oca și du-te cu ea la Stan și care ățĭ arunca-o maĭ în sus, să rĕmânețĭ stăpânĭ pe baltă.

Dracu eșì cu șina de fer la Stan și-ĭ ḑise: veḑĭ tu mĕ Stane șina asta?

O vĕḑ, da ce?

Cine o aruncă maĭ sus din noĭ amîndoĭ, ala sĕ rĕmâĭe stăpân pe lac.

Bine, așa să fie, ĭa aruncă-o tu întâĭ.

Dracu o aruncă de diminéță și veni șina îndărĕt jos taman la prânz.

O luă și Stan dar ce o luă, că n'o luă de loc, că n'ar fi putut nicĭ s'o misce din loc; dar puse mâĭnile în șoldurĭ și începu a se uĭta în cer și a face cu mâna în spre acolo, ca cum ar fi făcut vr'un semn cuĭ-va.

Da ce te uițĭ în sus și facĭ cu mâna, mĕ Stane? întrebă dracu.

Ba aïa o fi vorbă! résponse dracu înhăţând şina de fïer şi sbughindu-o cu ea în lac!

Tartacot când audi ce vrea să facă Stan, se înfricoşă şi dise ïar dracului: du-te la Stan şi spuneĭ, că 'ĭ dăm un burduf de galbenĭ, numaĭ să ne lase în pace.

Dracu eşi ïar la Stan şi-ĭ spuse că-ĭ dă un burduf de galbenĭ, numaĭ să le lase balta lor.

Bine, o să-o fac şi p'asta, că mĭ'e milă de voĭ, dar să mi-ĭ ducĭ tot tu acasă.

Ţi-ĭ duc. Şi dracu luă burdufu la spinare ïar Stan încălecă pe ïapă. Merseră amîndoĭ până năzăriră dedeparte o casă acoperită cu ţiglă. Dracu întrebă pe Stan: ce sĕ vede colo, mĕ Stane?

E casa mea, mĕ drace, acolo mergĭ cu baniĭ.

Da de ce e roşie pe d'asupra, mĕ Stane?

E roşie, fiind-că e acoperită cu pĭeĭ de drac.

D'apoĭ la colţu ăla de ce n'aĭ pus, că véd că nu e acoperită acolo?

Apoĭ acolo am de gând să puĭ pĭelea ta, mĕ drace!

Dracu cum audi aşa, poc! cu burdufu de pămênt şi p'icĭ ţĭ-e drumu, băete! Şi fugea dracu de-ĭ scăpărau călcâïele, par'că scăpase din puşcă!

Stan lua gălbioriĭ şi mi-ĭ aşeză frumos cu burdufu pe ïapă, merse şi se cărăbăni într'un sat cu ómenĭ buniĭ, îşĭ cumpără o moşióră, îşĭ făcu căsuţă bună şi găsind o fată frumósă şi cu minte se însură.

La nuntă la eĭ am fost chemat şi eŭ. M'am împodobit cu o rogojină cu mânecĭ, mĭ-am luat picĭórele la spinare şi am pornit'o la nuntă cu călcâïele înainte, ca să numaĭ fie nicĭ dracu ca mine. La nuntă eŭ m'am pus alergător, le căram apă cu cĭuru de la o gîrlă.

Basmu, Băsmi
Curu îţi plesni.
Basmu de ólă nouă
Curu ţi se făcu în două
Basmu de ólă veche
Curu ţi se fac pereche.

Şi încălecaĭ p'un cărbune
Şi vĕ spuseĭ d'ale bune,
Incălicaĭ p'o prăjină
Şi vĕ spuseĭ o mincĭună.

* △

14077 **La orĭ-ce trébă**
Pe Stan-Păţitul întrébă.

A. Pann. *Edit.* 1889, p. 28; II, p. 4. — *Semin. Buc. Cl. VII, prin* P. Gârboviceanu, *prof.* — V. Sala, *dasc. c. Vaşcoŭ, comit. Bihor, Ungarïa.* — Hinţescu, p. 192.

* △

Când vreĭ să începĭ vre-o trébă
Pe Stan Păţitul 'l întrébă.

G. R[illegible], *înv. c. Pietroşiţa*

Adică întrébă și pe ceĭ cu experiență, pe ceĭ pricepuțĭ.

14078 **Maĭ multe scie Stan-Pățitul de cât toțĭ cărturariĭ.**

BARONZI, p. 67.—HINȚESCU, p. 180.

Adică experiența întrece adese-orĭ învĕțătura.

* △

14079 **E de pe vremea luĭ Stan-Pățitul.**

G. BĂNULESCU, *înv. c. Pietroșița, j. Dîmbovița.*

Scie multe, e om cu experiență.

* △

14080 **Stan.**

P. DANIILESCU, *c. Sălcuța, j. Dolj.*

1⁰ Om pățit, cu experiență.
2⁰ Om guraliv și mincinos.

Eștĭ din aĭ lu Stan = a'ĭ pățit'o.
A'ĭ dat peste a luĭ Stan = a'ĭ pățit'o.
Nu fi Stan = pățit.
Mĕ, Stane, mĕ! = înțelegêndu-se că vorbesce cu un pățit.

STANA

Vedĭ *a Fugi.*

14081 **Toțĭ baniĭ**
In *punga* Staniĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 70.

* △

Baniĭ
In curu Staniĭ.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ Sĕ dice când tótă averea ne-o prăpădim cu muĭerile (GOLESCU).
2⁰ Adică nicăerĭ. Sĕ dice când nu aĭ banĭ. — *J. Vâlcea.*

* △

14082 **Baba Stana**
Sor cu mama.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Pietro-*

* △
Lelea Stana
E sor cu mama.

G. Bănulescu, *înv. c. Besdeadu, j. Dîmbovița.*

Când cine-va sĕ pretinde rudă cu cine-va de la nouĕ némurĭ.

14083 **Am gândit că ĭeaŭ pe Stana**
Ş'am luat pe Satana.

Hințescu, p. 179.

Am gândit să ĭeaŭ pe Stana
Ş'am fost luat pe Satana.

A. Pann, II, p. 111.

Vedĭ *a Fugi.*

Când unul sĕ plânge de femeea cu care s'a căsătorit.

14084 **Nu cred c'o fi Stana nóstră**
Cum o credețĭ Domnia-vóstră.

A. Pann, II, p. 142. — Hințescu, p. 180.

Când vré unul să vorbéscă rĕŭ despre o femee.

* △
14085 **Stana**
Coțofana.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice, în glumă, celor ce le chémă Stana.
Acéstă dicere sĕ găsesce în urmĕtórele versurĭ, ce se recitéză de copiĭ:

Stana coțofana,
Scóte puiĭ tómna,
Şi'ĭ lovesce bruma,
Şi'ĭ mănâncă cĭuma.

STANCA

* △
14086 Altă Stancă, leĭcă vorbă.

P. Ispirescu, *Leg.*, I, 1872, p. 176; *Rev. Ist.*, I, p. 230. — Hințescu, p. 180. — I. Marinescu, *înv. c. Bradu-de-Jos, j. Argeș.*

Acelaș înțeles ca la No. 6384.

* △
14087 Lumea móre de Tătarĭ,
Stanca bé cu lăutarĭ.

P. Gârboviceanu, *prof., Sc. Norm., Inv. Cl. VII.*

A se vedé înțelesul la No. 8110.

* △
14088 După Stanca și un colac.

P. Gârboviceanu, *prof. c. Ploștina, j. Mehedințĭ.* — Avr. Corcea, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Vedĭ *Colac.*

După ce am pățit un necaz, un rĕŭ și maĭ vine îndată altul tot asupra nóstră.

2⁰ Făcênd unuĭ un bine maĭ poftesce și altele.

* △
14089 Mână, Stanco, mână,
Că nu eștĭ bĕtrână.

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică ĭubesce, căcĭ eștĭ tînĕră.

Acéstă dicere se întîlnesce în multe cântece poporane:

Mână, Stanco, mână,
Cu bicișorul de lână,
Că nu eștĭ bĕtrână,
Mână, mână și ĭar mână.

STANCĬU

* △
14090 A fi vaca Stancĭuluĭ.

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi prost peste fire.

STANCU

14091 * △ **Stancu ţiganu,**
Bate cu cĭocanu.

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Sĕ ḑice, în glumă, ţiganilor ferarĭ.

14092 * △ **A rĕmâne pelea şi osu**
Ca pe Stancu bătăĭosu.

T. Bălăşel, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice celuĭ fórte slab, care are numaĭ piele şi osul pe el.

STĂNICĂ

14093 * △ **Intr'un papuc ş'o opincă,**
Lipa, lipa, nea Stănică.

A. Pann, *Ediţ.* 1889, p. 45; I. p. 155. — Hinţescu, p. 140. — Dobre Marinescu, *înv. c. Pîrvu-Roşu, j. Argeş.*

Veḑĭ *Pantof.*

Acelaş înţeles ca la No. 7495.

STĂRMINA

14094 * △ **Să trecem Stărmina şi vorbim noĭ.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Adică să trecem grĕutatea, hopul, primejdĭa.

Stărmina, cóstă vecină cu Hunĭa (veḑĭ acest cuvînt), acoperită cu pădurĭ seculare unde se adăposteaŭ mulţĭ tâlharĭ, în cât călĕtorul nu erà sigur de viéţă când umblà prin aceste locurĭ.

STEFĂNESCĬ

* △
14095 **A'ĭ cârpì una pe după Stefănescĭ.**

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

A'l bate în lege.

STIRBEI

* △
14096 **Pe vremea luĭ Stirbeĭ**
Puneaĭ plugu unde vreĭ.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

* △
Când erà Stirbeĭ
Araĭ unde vreaĭ.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică pe vremea Domnuluĭ Stirbeĭ erà pămînt în deajuns, fiind locuitorĭ maĭ puținĭ. Țéranul, de și da dijma din ḑece una și făceà óre-care clacă, dar puneà plugul în moșie unde vreà, și aveà pătulul cu porumb tot plin.

* △
14097 **A petrece ca pĕ timpul luĭ Stirbeĭ.**

P. GÂRBOVIÇEANU, *prof. c. Valea Marcului, j. Mehedințĭ.*

Adică bine, în belșug.

* △
14098 **Legaĭu cincĭ, maĭ am cincĭ, și apoĭ să puĭu pe Stirbeĭ cu ochiĭ la foc.**

G. BĂNULESCU, *înv. c. Besdeadu, j. Dîmbovița.*

SNÓVĂ

Nisce hoțĭ voiaŭ să intre în casa unuĭ om bĕtrân, de care se bănuia că ar fi avênd parale. Pe când eĭ ascultaŭ la ușa aud pe bĕtrân ḑicénd: *Legaĭŭ cincĭ, maĭ am cincĭ și apoĭ să puĭu pe Stirbeĭu cu ochiĭ la foc.* Hoțiĭ auḑind așa aŭ creḑut că uncheașul a legat deja (cincĭ) alțĭ tâlharĭ și că după ce va lega și p'ăĭ cincĭ pe care îĭ maĭ are, va pune pe Stirbeĭu cu ochiĭ la foc. Eĭ tocmaĭ se aflaŭ cincĭ la numĕr

şi căpitanul lor era unul numit Stirbeiu. La audul acestora aŭ fugit cu toţĭ, scăpând bietul bĕtrân de mórte prin cuvintele acestea. Dar ce era. Bĕtrânul moşneag se sculase din nópte, îşĭ făcuse focul, care lumina şi se încălţa, vorbind singur: *legaiu cincĭ,* adică s'a încălţat la un picior (cincĭ degete); *maĭ am cincĭ*, adică maĭ avea de încălţat piciorul ăl l'alt (cu cincĭ degete) *şi apoĭ să puĭ pe Stirbeiu cu ochiĭ la* foc, adică după ce se va încălţa şi la acel picĭor să 'şĭ pue tuciuleţul (căldăruşa) la foc ca să-şĭ facă mămăligă. Tuciul luĭ era ştirb şi i-a ḑis Stirbeĭu.

STOENESCĬ

* △

14099 Fruntea 'n Bucurescĭ
Códa 'n Stoenescĭ.

P. Gârboviceanu, *prof. c. Drăgănescĭ, j. Vlaşca.*

Arată o mulţime ne-numĕrată.

STOĬCA

* △

14100 Popa Stoĭca din Farcaş
Care sare şépte paşĭ.

T. Bălăşel, *înv., c. Lungescĭ, j. Vâlcea.*

Pentru preoţĭ, carĭ maĭ bunĭ ar fi de armată de cât de preoţie.

Popa Stoica, a fost de fel din jud. Romanaţĭ şi anume din com. Fărcaş, de unde şi numele de «*Fărcăşanul*». Acest vitéz preot, vĕḑêndu-şĭ ţéra aşa pângărită de către Turcĭ, a creḑut că îşĭ va servi patria şi legea maĭ bine încingênd sabia. El a ajuns unul dintre ceĭ maĭ agerĭ căpitanĭ aĭ luĭ Mihaĭ Viteazul.

Poporul nicĭ până aḑĭ n'a uĭtat numele acestuĭ preot-eroŭ, ci îl pomenesce adese-orĭ în cântecile sale:

Popa Stoica din Fărcaş
Care sare şépte paşĭ;
Hoţu Fărcăşenilor
Ştie sama oştilor
Măre şi-a resbóelor;
Că s'a lăsat de popie
Şi de sfânta leturghie
Şi a intrat în miliţie
Tae Turcĭ câte o mie

Şi Tătarĭ nu se maĭ scie.
A lăsat tóca ne-tocată,
Leturghia ne-cântată,
Si-a plecat la rĕsboĭ să-mĭ bată,
A lăsat cĭocanele
Şi-a 'ndrăgit pistólele.

14101 Inainte, popă Stoĭco!

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 102.

Sĕ ḑice spre îndemnare la orĭ-ce (GOLESCU). Veḑĭ B. P. HĂŞDĔŬ, *Cuvinte din Betrânĭ*, I, p. 83.

STRĂIN

* △
14102 Mila streinuluĭ
Ca umbra spinuluĭ.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Cântec devenit ḑicere, care arată lipsa de ĭubire adevĕrată a străinilor, între care e chemat cine-va să vĭeţuéscă.

* △
14103 Străinul tot-dé-una te lovesce şi te chinuesce.

I. POPESCU, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Acelaş înţeles ca la No. 14102.

* △
14104 De cât unélta străinuluĭ maĭ bine robul Turculuĭ.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Casimcea, j. Tulcea.*

Să te ferescĭ de a fi unéltă străină, să nu te facĭ códă de topor.

* △
14105 Urma străinuluĭ s'o arḑĭ cu noue care de lemne.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Arată rĕutăţile de tot felul ce le a suferit Românul dĕ la străinĭ.

14106 **Cine caută spre străin înstreinat va rĕmâné.**

I. G. Valentineanu, p. 7.

Să ţiĭ cu aĭ teĭ, şi cu obiceĭurile lor.

* △

14107 **Streinul nu te încălḑesce.**

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Să nu aştepţĭ de la mâna altuĭa; folosul ce 'l poţĭ avé este când muncescĭ singur.

Ildén vefá, zehârdén şifá! [1])

Prov. Turc.

*

14108 **Xenlu xen éste** [2]).

I. Coyan, *prof. c. Ianina, Epir.*

Acelaş înţeles ca la No. 14102.

△

14109 **E streinul**
Ca pelinul,
Nu 'ţĭ scie dorul şi chinul.

G. Dem. Teodorescu, *Poes. Pop.*, p. 285.

Acelaş înţeles ca la No. 14108.

*

14110 **Axenlu ti scarchină ĭu nu ti mâcă** [3]).

D. A. Milescu, *stud. c. Gopeşĭ, Macedonĭa.*

Nu scie ce 'ţĭ trebue şi ce doresci; nu te caută la păsurile tale.

---

1) (Nu sperà) nicĭ de la străin credinţă, nicĭ de la venin vindecare.
2) Străinul străin este.

* △
14111 **Lucru(l) străin nu ţine de cald.**

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 74; III, p. 101. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 235. — I. G. VALENTINEANU, p. 30. — P. GÂRBOVICEANU, *prof. Scol. Norm. Cl. VI & VII.* — EM. POPESCU, *înv. c. Cĭocănescĭ-Mărginenĭ, j. Ialomiţa.* — DOBRE MARINESCU, *înv. c. Pîrvu-Roşu, j. Argeş.*

* △
Lucru strein nu ţine de cald.

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.* — GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Lucru străin nu ţine cald.

HINŢESCU, p. 93.

Veḑĭ *Avere, Haĭne.*

1⁰ Lucrul, care nu 'ţĭ aparţine, nu 'ţĭ folosesce.
2⁰ In deosebĭ de lucrul furat nu te poţĭ folosi. — *J. Covurluĭu.*

STROE

Veḑĭ *Străin.*

* △
14112 **Bate toba**
La Moldova,
Că 'şĭ mărită Stroe fata.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

Veḑĭ *Doba, Dobre.*

Când se mărită vre-o rĕmăşiţă de fată, care a dat cinstea pe ocară.

Acéstă ḑicere se află şi în urmĕtórele versurĭ ce se recitéză de către copiĭ:

Bate toba
La Moldova,
Că 'şĭ mărită Stroe fata.
I'-a mâncat cotoĭul urda,

SUCĬAVA

14113 * △ Nimeresc orbiĭ Suciava.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 107. — AL. LAMBRIOR, *Conv. Liter.*, *VIII*, p. 69. — C. TEODORESCU, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.* — M. CANIAN, *public. j. Iașĭ.*

Vedĭ *Brăila, Orb.*

Aceleașĭ înțelesurĭ ca la No. 5639

Sciscitantes Trojam perveneгe Græci. [1]

Prov. Lat.

Qui langue a, à Rome va.

Prov. Franc.

Dimandando si và a Roma. [2]

Prov. Ital.

Mit Fragen kommt man durch die Welt. [3]

Prov. Germ.

ŞULEM

Vedĭ *Haim*

SULTA

14114 * Armase ca Sulta cu ucnălu. [4]

I. COVAN, *prof. c. Janina., Epir.*

* *Ș'armase ca Sulta cu ocnălu.* [5]

ILIE GHICU, *prof. c. Abela, Epir.*

Vedĭ *10709 & 13698.*

---

[1]) Intrebând Greciĭ ajunseră la Troĭa.
[2]) Intrebând ajungĭ la Roma.
[3]) Cu întrebărĭ nimerescĭ prin lume.
[4]) Rĕmase ca Sulta cu sulimanul (roșu).

Pentru cel care rĕmâne păcălit, înșelat în așteptările sale.

In Epir, dar maĭ ales în Albanĭa, fetele obicĭnuesc, în ḑilele de sĕrbătorĭ să 'șĭ vopséscă pĕrul și degetele cu un fel de suliman roșu. Ișĭ póte ușor închipui cine-va cât de mult trebue să ție fie-care fată, ca pĕrul eĭ să fie bine vopsit în ajunul nunțeĭ sale.

Sĕ povestece că Sultana, o fată tînĕră și frumósă, trebuind să se mărite a doua ḑi, s'a vopsit de minune pĕrul. Sosesce și ḑiua mult așteptată, dar de nuntă nicĭ vorba în casa Sulteĭ, căcĭ ginerele sĕ resgândise și nu maĭ vré să se însóre. Astfel că biata Sulta s'a ales numaĭ cu pĕrul vopsit, rĕmânênd și de poveste.

TĂCHIA

14115 * △ **Urzesce ca Tăchia.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinți.*

Când începĭ rĕŭ un lucru, și maĭ ales pré în mare. Când sĕ întinde omul maĭ mult de cât îl ĭértă puterile.

A fost în Broscarĭ, și nu de mult, căcĭ copiĭ de aĭ eĭ maĭ sunt încă în vìéță, o femee, numită Tăchia. Sĕ ḑice că odată 'ĭ-a cumpĕrat soțul eĭ bumbac, să facă și ea pânză. Insă ea s'a pus și l'a urzit tot pe gard, și așa de lungă pânza, în cât nu veneà lățimea eĭ de cât o palmă, plus că urzise și pe cel ce trebuĭa să'l bată. Vĕḑênd femeile ca a greșit rĕŭ, aŭ pus'o de a adunat totul și aŭ învĕțat'o să oprescă bumbacul maĭ mult de jumatate, și să urzéscă pânza scurtă, potrivit cu bumbacul ce aveà.

TANASE

14116 * △ **A fi Tanasĕ.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Adică prost. Sĕ ḑice unuĭa când nu pricepe ceĭa ce'ĭ

* △

14117 **A se face Tanase.**

EPOCA *(ziar)*, IV, No. 664. — G. P. SALVÏU, *înv. c. Smulţï, j. Covurluĭu.* — M. CANIAN, *j. Iaşĭ.*

A se face prost; a se preface că nu înţelege ce'ĭ spuĭ.

* △

14118 **Nu fi Tanase.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

*

Nu fi teleleŭ Tănase.

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.* — ONIŞOR, *prof. c. Murgenĭ, j. Tutova.*

* △

Nu te face Tanasĕ.

E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Acelaş înţeles ca la No. 14117.

* △

14119 **Tíuliulíuc Tanasĕ.**

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.* — E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Ca să arĕte neroḑia cuĭ-va.

* △

14120 **A umblà teleleŭ Tanasĕ.**

I. CREANGĂ. *Pov.*, p. 320. — I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.* — A. GOROVEI, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

Adică fără nicĭ o ispravă.

«In óste am fost numaĭ de sbucíum: hăis haram, cea haram! De atuncĭ încóce *am umblat*, ĭa aşa, *teleleŭ Tanasĕ*». — I. CREANGĂ, p. 320.

14121 **A murit Tanasĕ bărbierul.**

JUNIMEA *(ziar)*, III, No. 15.

* △
14122 Nicĭ nu'mĭ pasă
De Tănasĕ;
De Nechita
Nicĭ atâta.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Acelaş înţeles ca la No. 13752.

TANDA

14123 **Rîde Tanda dĕ Manda.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 63.

Adică cel scârbos de cel scârnav, cel mucos dĕ cel urduros, cel trenţĕros dĕ cel dĕspuĭat şî c. l. (GOLESCU). A se vedé maĭ multe varĭante la No. 5775.

* △
14124 **De la Tanda pân la Manda.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Vedĭ *Ana.*

A umblà în zadar, a nu se alege cu nimic.

* △
14125 **S'a 'ntîlnit Tanda cu Manda (Sanda).**

ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

Când doĭ inşĭ sunt de o potrivă proştĭ.

SNÓVĂ

Tanda, un netot ca toţĭ ne-cĭopliţiĭ, plecă odată să se însóre. Dar nimenea nu sĕ uĭtà la el. A umblat el destul, şi pe unde 'şĭ-a înţercat dracul copiiĭ, dar de géba. Uniĭ îĭ spuneaŭ că n'are noroc, alţiĭ că 'ĭ-a făcut cineva de urît, alţiĭ c'a mâncat pâine uĭtate, şi câte altele.
In sfîrşit dete peste o netăntólă, pe care o chemà Sanda, próstă de dà în gropĭ. De cât n'aĭ ce'ĭ face: cum e sfântul şi tămâĭa. La logodnă părinţiĭ eĭ o învĕţară să nu vorbéscă nimic, până s'o isprăvi totul. Dar... de géba, că s'a dat de gol.
Cum veniră peţitoriĭ, ea s'a băgat după horn şi a început să mă-

Ginerile, tam-nesam, credênd că face şi el glumă cu Sanda, îĭ dise:
— Şi de ce te îndopĭ ca gâscele cu ĭérbă, Sănditο?
— Ce ĭérbă, mĕĭ netotule; tu póte aĭ maĭ mâncat de când eştĭ legumă ca asta?
— A... să bé, să bé», rĕspunse ginerile.
Adică tot vorba de demult: *s'a întîlnit Tanda cu Manda.*

* △
14126 Nu'ĭ Tanda ci'ĭ Manda.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 566. — I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 108.— E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Adică nu e ce'ţĭ spun eŭ, ci e ce spuĭ tu. Şi când, la urma urmeĭ, şi una şi alta e acelaş lucru, e tot una.

«— Nu sĕ dice Mecet, ci Catihet, tată, rĕspunse Ion ruşinat.
«— Na, na, na, Măria Ta! par'că astă grijă am eŭ acum? vorba ceĭa: *nu'ĭ Tanda ci'ĭ Manda;* nu'ĭ teĭu beleĭu, ci'ĭ beleĭu teĭu... de curmeĭu». — I. CREANGĂ.

C'est bonnet blanc et blanc bonnet.

Prov. Franc.

* △
14127 Cum Tanda, cum Manda.

E. I. PATRICIU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △
Cum e (îĭ) Tanda aşa e ('ĭ) şi Manda.

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.* — K. A. ZAMFIRESCU-DIACON, *c. Stiubienĭ, j. Dorohoĭu.*

Când doĭ se potrivesc, sunt de o potrivă proştĭ.

*
14128 Tanda Manda (treĭ leĭ bucata).

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Vedĭ *Turc.*

Acelaş înţeles ca la No. 14127.

* △
14129 Ce mĭ-e Tanda, ce mĭ-e Manda.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j.*

Acelaş înţeles ca la No. 14127.

TÂNDALĂ

14130 * △ **Tândală cu Păcală.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaş înţeles ca la No. 13851.
Tândală este un om leneş, murdar, care tândălesce, tîrhănesce, face lucrurile de mare silă, de mare nevoĭe.

TÂNGĂLĂ

14131 * △ **Tângălă**
Cu Mângălă.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ Sĕ ḑice când se întîlnesc doĭ nătăfleţĭ.
2⁰ Sĕ ḑice unor ómenĭ câloşĭ peste fire, murdarĭ, leneşĭ, etc.
Tângălă e un fel de Tândală.
Mângălă, om murdar, de la mânzălélă, mânzălos.

ŢANI

14132 **Ţani cu Gani.**

IÓN NENIŢESCU, *Rom. Maced.*, p. 537.

Veḑĭ *Vruşu.*

Sĕ ḑice despre douĕ persóne strîns legate.

ŢAPU

14133 * △ **Nu'ţĭ maĭ bate capu**
După Nicu Ţapu.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Nu maĭ umblà după un ştrengar care bate şi sare tóte

TĂRTĂCUŢĂ

* △

14134 Tărtăcuţă
Al de se face mâţă.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice de un om care stă ghemuit, întocmaĭ ca o pisică când stă la pândă, la şóreci.

Tărtăcuţă se ḑice şi unuĭ dovlecel ca pumnul de mic.

TĂTAR

Veḑĭ *Codréu.*

Poporul crede că Tătarii aŭ fost nisce ómenĭ marĭ, voĭnicĭ, şi la chip opăciţĭ ca în chipul draculuĭ, buzaţĭ şi cu pĕrul creţ. Eĭ eraŭ rupţĭ din Jidovĭ. Unul singur luà o vacă în spinare saŭ o aruncà peste gard.

Tătariĭ eraŭ ómenĭ rĕĭ, mult maĭ rĕĭ ca Turciĭ. Eĭ mâncaŭ şi carne de om. Prădaŭ lumea, dar maĭ mult robeaŭ fetele şi nevestele cele frumóse, tătăróĭcele lor fiind grozav de urîte.

A se vedé în Ionescu-Gion, Istoria Bucurescilor, pag. 13 amănunte asupra Tătarilor, luate din Mss. No. 227 al Academieĭ Române.

*

14135 — Tată, am prins un Tătar!
— Lasă'l şi vino 'ncóce.
— Apoĭ nu mĕ lasă el pe mine.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr j. Putna.*

Veḑĭ *a Lăsà.*

A se vedé înţelesul la No. 5386.

* △

14136 Ţéra pĭere (pere) de Tătarĭ,
Şi el bé cu lăutarĭ.

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 105; II, p. 118. — HINŢESCU, p. 185. — P. GÂRBOVICERNU, *prof. Scol.*

Țéra pĭere dĕ Tătarĭ,
*P*** bé cu lăutarĭ.*

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 95.

Țéra pĭere de Tătarĭ,
Hâncu bé cu lăutarĭ.

PALODA *(ziar)* Dec., 1893.

* △
Lumea móre de Tătarĭ,
Stanca bé cu lăutarĭ.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. Scol Norm. Cl. VII.*

* △
Țéra móre de Tătarĭ,
Sdrónța pune lăutarĭ.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

*
Țéra geme de Tătarĭ și baba se pĭéptenă.

A. MARTINIAN, *j, Ilfov.*

Vedĭ *a Bé, a se Găti, Légăn, a se Pĭeptenà, Sat.*

Sĕ ḑice când, în primejdiile cele marĭ aflându-ne, noĭ atuncĭ ne înveselim și maĭ ales muĭerile (GOLESCU).

*
14137 Doar nu vin Tătariĭ.

Conv. Liter., *XXI*, p. 521. — LAZĂR ȘĂĬNEANU, *Semas. Rev. Ist.* II, p. 696.

*
Doar nu daŭ Tatariĭ.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 288. 713 & 902. — M. CANIAN, *j. Iași.*

Vedĭ *Turc.*

Când unul sĕ grăbesce, fuge fără nicĭ o pricină maĭ

«Eacă venim, venim: maĭ încet vornice, *că nu daŭ Tătariĭ.*» — V. ALEXANDRI, p. 713.

Gróza pe care aŭ inspirat'o Tătariĭ se cunósce și din următorul obiceĭu rĕmas pe la țéră.

Sunt nisce gândacĭ negri carĭ se adună pe câmp, la baligă de cal próspĕtă, și o scormonesc. Dacă le strigĭ atuncĭ: Tătariĭ! Tătariĭ! gândacĭ încep a fugì și a sburà, care în cotro apucă: pe când dacă nu le strigĭ așa, staŭ pe loc și 'șĭ vĕd de lucru.

14138 **Par'că 'l alungă Tătariĭ (din urmă).**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 50. — B. P. HĂȘDEŬ, *Etym. Magn.*, p. 962.

*
Par'că vin Tătariĭ.

A. DE CIHAC, II. p. 404.

Acelaș înțeles ca la No. 14137.

* △
14139 **Par'că 'ĭ în țéra luĭ Han Tatar.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.*

Face ce vré, nu ascultă de nimenĭ.

* △
14140 **E maĭ rĕŭ ca pe vremea luĭ Han Tatar.**

G. BĂNULESCU, *înv. c. Piatra Iepiĭ & Bădenĭ, j. Dîmbovița.*

E nesiguranță și jaf.

*
14141 **De pe vremea luĭ Han Tatar.**

M. CANIAN, *public. j. Iașĭ.*

Pentru un om amarnic.

* △
14142 **O iérnă de a luĭ Han-Tatar.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulți,*

O ĭérnă cumplit de grea.

«Câte grade de frig va fi fost nu pot sci, fiind-că n'am obiceĭul de a căută la termometru; dar sciŭ atâta că eră un ger de a luĭ Cĭucĭulea și *o ĭérnă de a luĭ Han Tătar*» — N. A. BOGDAN, *Și nouĕ și vechĭ*.

14143 * △ **A fi Tătar.**

T. BALĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi păgân, om rĕŭ, varvar.

14144 * △ **A fi Han Tătar.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi om rĕŭ peste fire, păgânu păgânilor.

14145 * △ **Du-te în Han Tatar!**

D-na CATINCA LAMBRINO, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — D-na ZOE MIHĂILESCU, *înv. c. Buștenĭ, j. Prahova.*

Adică du-te draculuĭ.

14146 * △ **A fi ale Tătarilor.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică ale străinilor.

«De ce 'țĭ bațĭ joc de lucrurile acestea, *că doară n'ar fi ale Tătarilor.*»

14147 * △ **Ce Tătariĭ!**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Când vroesce să arĕte o mirare; că nu scie ce să fie saŭ ce să se fi întîmplat.

14148 * △ **Tătar.**

D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Adică vîntul de la rĕsărit.

TĂVĂLICĬU

14149 * △ **A dà peste căpitan Tăvăliciu.**

G. Poboran, *inst. j. Olt.* — E. I. Patricĭu & G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Adică a fi bătut.

TÉCĂ

14150 * △ **Badea Técă**
Gură sécă.

V. Sala, *dasc. c. Sĕbişu, comit. Bihor, Ungaria.*

Vorbesce vorbe góle.

14151 * △ **Tot de aĭ lu(ĭ) Técă,**
Sépte p'o ĭépă.

I. Antonescu, *înv. c. Vâlcele, j. Argeş.* — G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Om slab, sărac, sgârcit.

14152 * △ **Toţĭ de aĭ lu(ĭ) Técă,**
Loviţĭ cu leuca.

Marin Rădulescu, *Scol. Inst. c. Slatina, j. Olt.*

* △ *Tot de aĭ luĭ Técă.*

V. Rîmbu, *c. Brănescĭ, j. Dîmboviţa.*

Pentru ceĭ proştĭ

TELELEŬ

*△
14153 A âmblà Teleleŭ și Trifon încolo și încóce.

S. Fl. Marian, *c. Suclaia, Bucovina.*

Pentru ceĭ ce 'șĭ pierd timpul în zadar.

TELEORMAN

Vedĭ *Vlașca.*

ȚENCHĬU

*
14154 A dà din țenchĭu în țenchĭu.

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Vedĭ *Țanc.*

Ada din colț în colț, a se frămîntà de necaz, a nu scie cum să facă s'o brodéscă, să scape de strîmtóre, din încurcătură.

«*Țenchĭul* saŭ hotarul turcesc.» — Nic. Costin, *Letop.* I. p. 409.

«Așa aŭ nemerit *țenchĭul* séŭ Ión Vodă.» — Gr. Ureche *Letop.*

ȚÉRĂ

*△
14155 Cel din țéră străină póte spune câte 'ĭ va plăcé!

C. Teodorescu, *înv. c. Lipova, j. Vasluiu.*

Când unul ne spune lucrurĭ de necredut.

A beau mentir qui vient de loin.

Prov. Franc.

*△
14156 Țéra 'ĭ plină de nevoĭ
Și vulturiĭ fur la mieĭ.

Nec. D. Mateĭ, *c. Dobrenĭ, j.*

Când ceĭ micĭ sunt asuprițĭ și jefuițĭ de ceĭ marĭ.

* △
14157 **Cum este țéra așa și obiceĭurile.**

Semin. Buc. Cl. VIII prin P. Gârboviceanu, *prof.*

Vedĭ *Obiceĭu.*

Acelaș înțeles ca la No. 12378.

* △
14158 **Téra taĭe scara.**

Gavr. Onișor, *prof. c. Símila, j. Tutova.*

Puterile statuluĭ, saŭ celor maĭ puternicĭ, îțĭ taĭe poftele.

* △
14159 **Cine umblă din țéră în țéră nu e om.**

P. Gârboviceanu, *prof. c. Casimcea, j. Tulcea.*

Omul are o patrie, un ném, de care e dator să se țină nedeslipit.

△
14160 **Să fiĭ tot-dé-una la mijloc de masă și la colț de țéră.**

V. Alexandri, *Poes. Pop.*, p. 199.

E maĭ bine să fie cine-va la colț de țéră și la mijloc de masă.

P. Ispirescu, *Leg.* I, 1872, p. 179. — Hințescu, p. 14.

Să te silescĭ să fiĭ tot-dé-una la mijloc de masă și la colț de țéră.

C. Negruzzi, I, p. 247.

* △
Staĭ tot-dé-una la mijloc de masă și la colț de țéră de vraĭ să o ducĭ bine.

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭ.*

* △ *Stăĭ la mijlocul mesiĭ și la capĕtul țĕriĭ.*

V. A. Forescu, *c. Dorna, j. Suciava.*

La cap de țéră să 'țĭ facĭ casă, și să 'țĭ alegĭ loc la mijloc de masă.

A. Pann, *Arghir*, p. 11.

Tot-dé-una la colț de țéră să 'țĭ facĭ casă, și să 'țĭ alegĭ loc la mijloc de masă.

A. Pann, II, p. 147.—Hințescu, p. 29.

Vedĭ *Masă.*

A ține la cinste dar a fi gata a da dosul.

La colț de țéră eștĭ ferit de venirea ne-așteptată a dușmanuluĭ, odinióră Turc, Tătar, Rus saŭ Polon, la mijloc de masă eștĭ la locul de cinste și prin urmare bine servit.

Acéstă dicere a rĕmas din timpul năvălirilor străine.

14161 * △ **La cap de masă și la colț de țéră.**

A. Gorovei, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

Acéstă variantă, care se deosibesce de tóte cele carĭ s'aŭ trecut la No. 14160, are totuș acelaș înțeles.

14162 * △ **Bună țéră, rea tocmélă.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 86. — P. Ispirescu, *Leg.* I, 1872, p. 164; *Rev. Ist.*, I, p. 453. — Hințescu, p. 185. — I. G. Valentineanu, p. 7. — Gr. Jipescu, *Rĕur. Oraș.*, p. 230. — Heliade-Rădulescu, p. *Mouv-t* 48, p. 67. — Al. Popescu, *înv. c. Cernica, j. Ilfov.* — G. Poboran, *inst. j. Olt.* — P. Gârboviceanu, *Cl. VI, Scol. Norm. Inv.* — G. Dem. Teodorescu, *Cercet.*, p. 45.

* △
Bună țéră rea tocmală.

V. A. FORESCU, *c. Stănișóra, j. Suciava.*

Sĕ ḑice pentru cea rea ocârmuire la o țéră bună (GOLESCU).

«Ce *tocmélă* să hie la o óste ce erà ca un roïu fără matcă.» — MIRON COSTIN, *Letop.*

«Céla ce nu face la boeriea luĭ după *tocmélile* și naravurile ce-aŭ fost maĭ de demult, aceiĭ boeriĭ, ce face alte obicée după voĭa sa, acele sĕ chĭamă că gresésce cu înșelăcĭune.» — V. LUPU, *Prav.*, p. 59.

«De vor veni la mănăstire, de vor luà *tocméla* călugăréscă, aceĭa să fie slobodḑĭ dentru tóte.» — V. LUPU, *Prav.*, p. 105.

«Decĭ pentru ce de 'nceput omul și muĭerea 'ĭ-aŭ facut Dumneḑeŭ... datu s'aŭ muĭeriĭ o *tocmélă* óre carĭa a se vedé, ca diînsa în tóte lunile vĕḑutele la arĕtarele face încéperĭa ce éste.» — V. LUPU, *Prav.*, p. 115.

«Muĭarea maĭ nainte până nu se va curăți, de *tocméla* ce 'ĭ ĭaste, prescurĭ sa nu facă.» — V. LUPU, *Prav.*, p. 116.

«Preotul de va face orĭ-ce după *tocméla* sfinților părințĭ... uniĭ ca aceĭa să fie lepădațĭ.» — V. LUPU, *Prav.*, p. 119.

«Drept aceĭa și céle *tocmélă* carele cu îndelungat obicéĭu s'aŭ ispitit, și s'aŭ păzit de multă vréme sûnt de trébă, ĭară nu maĭ puțin ci ca și învĕțăturile și légea ce e scrisă.» — V. LUPU, *Prav.*, p. 143.

«*Tocmélă* saŭ cartea ĭaste drépta sfătuire a omuluĭ care va să facă la mórtea luĭ ispravă întru bucatele luĭ și le împarte cum va.» — V. LUPU, *Prav.*, p. 252.

Din ḑicere ca și din exemplele de maĭ sus reĭese că în vechime cuvîntul *tocmélă* aveà înțelesul de organisare, regulă stabilită, obiceĭu pămîntuluĭ, testament, soróce, etc. Ne maĭ dându-se astă-ḑĭ cuvîntuluĭ tocmélă nicĭ unul din aceste înțelesurĭ, se adeveresce ast-fel vechimea ḑiceriĭ de față.

* △
14163 **Țéra 'ĭ mică, țéra 'ĭ tare,**
Și dușmanul spor nu are.

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p. 173.

Unirea și dragostea tutulor pentru o patrie, chĭar dacă acéstă e mică, o apĕră de orĭ-ce lovitură a dușmanilor.

* △

14164 Fie pâĭnea (pânea) cât de rea,
Tot maĭ bună în ţéra mea.

I. G. VALENTINEANU, p. 48. — V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suceava.* — C. TEODORESCU, *inv. c. Cursescĭ, j. Vasluiu.* — T. BĂLĂȘEL, *c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

*

Fie pâĭnea cât de rea,
Tot maĭ bine în ţéra mea.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p 382; *Conv. Liter.*, XXI, p. 567. — G. CREŢEANU, *Cântec-Străin.*

Fie pânea cât de rea,
Numaĭ fie în ţéra mea.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 546.

Omul, cât de sărac ar fi, tot e maĭ fericit în pămîntul sĕŭ, de cât bogat fiind și între străinĭ.

Ὁ πατρίδος αὐτῷ καπνὸς λαμπρότερος ὀφθήσεται· τοῦ παρ' ἄλλοις πυρός.[1])

Lucian.

Patriæ fumus igni alieno luculentior.[2])

Prov. Lat.

Meglio pane e aglio in casa mia. che lesso e rosto in casa d'altri.[3])

Prov. Tosc.

Unser Rauch ist besser, als des Nachbarn Feuer.[4])

Prov. Germ.

---

[1]) Fumul din patrie se pare omuluĭ maĭ plăcut de cât focul de aĭurea.
[2]) Fumul din patrie e maĭ plăcut de cât focul străin.
[3]) Maĭ bine pâne și usturoĭu în casa mea, de cât prăjitura și friptură în casa altuĭa.
[4]) Fumul nostru e maĭ bun, de cât focul străin.

Dry bread at home is better, than roast-meat abroad.[1])

Prov. Engl.

14165 Fie pâĭnea cât dĕ próstă
Tot sĕ chĭémă ţéra nóstră.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 71.

△
Maĭ bine pâne maĭ próstă
Să se dică 'n ţéra nóstră.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, p. 285.

Arată dragostea cea mare ce trebuĭe să avem către ţéra nóstră (GOLESCU).

△
14166 De cât în ţéră streină
Cu pită şi cu slănină,
Maĭ bine în satul tĕŭ,
Cu malaĭul cât de rĕŭ.

S. FL. MARIAN, *Nunta, Trans.*, p. 48.

△
De cât în ţéră străină,
Cu colac de grâŭ amână,
Maĭ bine în satul tĕŭ,
Cu pâne de mălaĭu rĕŭ.

Poes. Pop. Bucovina, apud B. P. HĂŞDEŬ, *Etym. Magn.*, p.1015.

Acelaş înţeles ca la No. 4165.

△
14167 D'ar fi pânea cât de bună
Tot se face cleĭu în gură
Dacă e 'n ţéră străină.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, p. 285.

---

1) Pânea góla în casa ta e maĭ bună de cât friptura străină.

* △ *Fie pâĭnea cât de bună, nu e bună 'n ţéră striină.*

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică prin străinii nu poţĭ fi tihnit, chĭar dacă aĭ avé tóte bunătăţile din lume.

14168 * △ Singur în ţéră striină
Unde nu e dor şi milă.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaş înţeles ca la No. 14167.

14169 Vaĭ săracă ţéră,
Cum aĭ ajuns de ocară!

V. Alexandri & Lascar Rosetti, *Mss.*

Adică când unul a ajuns de ocară.

14170 * △ Ţéra e largă!

T. Bălăşel, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice arĕtând că eştĭ liber să facĭ ce vreĭ, să te aşeḑĭ unde vreĭ, să 'ţĭ alegĭ pe cine vreĭ, căcĭ: *ţéra e largă,* aĭ unde şi de unde.

14171 * Stăm prost cu ţéra.

Dim. Zanne, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

* △ *Staŭ rĕŭ cu ţéra.*

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

1⁰ Când unul nu 'şĭ face datoria. Se ḑice maĭ ales de unul maĭ mare către inferiorĭ.

* △
14172 Din ţéra luĭ Vodă.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Rĕspuns glumeţ ce se dă celuĭ ce te întrébă de unde eştĭ.

* △
14173 A plăti un colţ de ţéră.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice despre un lucru scump, bun, rar în felu luĭ. De pildă o fată frumósă.

* △
14174 A plecà în ţéră.

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

A plecà din loc în loc, fără să sciĭ anume unde mergĭ. «*Mĕ duc în ţéră,*» se ḑice de Româniĭ transilvănenĭ, cu înţelesul că se duc în România.

*
14175 In şépte ţĕrĭ.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 63.

Adică în multe locurĭ, departe.
«Se cununară făcênd o nuntă de se duse vestea *în şépte ţĕrĭ.*» — P. ISPIRESCU.

* △
14176 A umblà din ţéră în ţéră.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

A nu 'şĭ găsi locul de adăpost şi de odihnă.

* △
14177 A sĕ pune cu ţéra.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Veḑĭ *Europa.*

A se apucà de o luptă nepotrivită din care trebue

14178 * △ **Vîntură ţéră.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.* — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1536.

Vedĭ *Lume.*

Om ne-statornic, svînturatic.

14179 **Cap de ţéră.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 152.

Lucru însemnat, greŭ de făcut, etc.

«Ia lasă, bade Ipate, lasă; nu te maĭ punea şi D-ta atâta pentru te mĭerĭ ce şi maĭ nemica, *că doar n'are să fie un cap de ţéră.*» — I. CREANGĂ, p. 152.

14180 * △ **Doar nu 'ĭ ţéra de jaf.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Doar nu 'ĭ ţéra 'n jac.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 719.

Când cerĭ saŭ vreĭ să ieĭ un lucru care ţi se refusă.

RĔSVRĂTESCU. — Pâcălire de leliţă, cere plată o guriţă.
SUSANA. — (respingêndu'l). Da cată'ţĭ de drum, omule. *Doar nu'ĭ ţéra 'n jac.*
RĔSVRĂTESCU. — Ţéra nu'ĭ de jac, dar, tu 'mĭ eştĭ pe plac, pre legea me!» — RUSALIILE, p. 719.

14181 * △ **A pune ţéra la cale.**

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 154. — GR. JIPESCU, *Rĕur. Oraş.*, p. 284. — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

1⁰ Acelaş înţeles ca la No. 13211.

«Vaĭ de ţéra când ajunge s'o pue copiiĭ la cale.» — I. CREANGĂ.

2⁰ In derîderea unuĭa care crede că a făcut o mare

14182 * △ **Cu una cu douĕ nu puĭ ţéra la cale.**

E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Când un lucru nu se face tocmaĭ uşor, cum sĕ crede.

14183 * △ **A dà ţĕrilor ocol.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice de omul care umblă mult.

Fireĭ maĭcă blestemată
Că nu m'aĭ făcut d'o fată,
Să şeḑ cu tine pe vatră.
Ţi-ar fi casa măturată
Şi vatra plină de apă;
Şi m'aĭ făcut d'un fecĭor
Să daŭ ţĕrilor ocol.

Poes. Pop.

14184 * **A fi de la ţéră.**

GR. ALEXANDRESCU, *magist. j. Putna.*

Adică prost, bădăran, mojic.

14185 **Ho, ţéră!**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 393.

Adică staĭ, tacĭ mojice, bădăranule.

ŢÉRA ROMÂNÉSCĂ

14186 * △ **Hatîrul şi păduchiĭ nu ĭes nicĭ odată din Ţéra Românéscă.**

P. GÂRBOVICECEANU, *prof. c. Domnescĭ & Costescĭ, j. Vâlcea.*

Adică totul se face în ţéră prin hatîr, ĭar nu după

14187 * △ **La Dumneḑeŭ şi la Ţéra Românéscă totul este cu putinţă.**

NIC. MATEESCU, *înv. c. Moviliţa, j. Putna.*

La Dumneḑeŭ şi în Ţéra Românéscă tóte sunt cu putinţă.

Voinţa (ziar) XII, No. 3199 & 3418.

Când se întîmplă ce-va de mirare, de ne-creḑut.

Tout arrive en France. [1])

Prov. Franc.

14188 **Ţéra Rumânéscă, curvă bĕtrână.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 95.

Adică dĕ multe ce a păţit, ca o curvă, nu sĕ maî sperie dĕ nimic (GOLESCU).

ŢĔRIPAÎA

Veḑî *Mesdraŭa.*

TERPENTIN

14189 **Terpentin, Terpenteac**
Tot un fleac.

Sentinela (ziar) Bucovina, No. 2999.

Sĕ ḑice pentru Ruteni, în bătae de joc.

ŢIGAN

Vezî *Balamiş-Balamuş, Biserică, Cort, Credinţă, Cumpĕt, Cur, Dnmneḑeŭ, Grec, Jidan, Masă, Turc.*

---

1) V. Mémoires de Lenet, édit. Michaud et Poujoulat, p. 413.

CREDINŢE

Ţiganu e rudenie cu dracu, d'aïa e aşa tare de rabdă la ger şi focu nu-l pîrlesce, n'are urît şi frică mez de mez de nópte dormind pe sub corturĭ.

Pe ce pune mâna Ţiganu, se spurcă. Aşa că dacă e lucru de mâncare să-l lepeḑĭ, dacă e vr'un vas saŭ alt ceva, orĭ să-l arḑĭ în foc, orĭ să-l spelĭ în patru-ḑecĭ de ape şi să-l aĭezmuĭescĭ cu aĭazmă de la Bobotéză.

Cu Ţiganu nu e bine să mănâncĭ dintr'o strachină, orĭ să beĭ dintr'un pahar, căcĭ te spurcĭ.

Dacă s'ar fi întîmplat să ţi-se culce un Ţigan în pat, orĭ barim să-ţĭ şaḑă pe un scaun, ĭeĭ blănile patuluĭ orĭ scaunul şi le pîrlescĭ pe foc, şi numaĭ dup'aïa să te maĭ culcĭ în patul acela, orĭ să maĭ şeḑĭ pe scaunul acela, căcĭ alt-fel te pângărescĭ.

Dacă va intrà vr'un Ţigan în vre-o biserică, trebuĭe tîrnosită d'al doilea.

Dacă ar cĭupi vr'un Ţigan vre-o femee Româncă, să tae şi să lepede carnea cĭupită de Ţigan, căcĭ carnea aĭa e spurcată.

Dacă ar fi apucat vr'un Ţigan vr'o femee Româncă numaĭ de cămaşă, să tae şi să lepede petecul acela, căcĭ e spurcat.

Cu Ţiganu nu e pomană, orĭ ceĭ-aĭ da, cea ce-ĭ daĭ, îĭ daĭ că n'aĭ ce dracu te face, că te scóte din minte afară cu cerutu.

La ţiganĭ nu e bine să daĭ ceva de pomană, că 'ţĭ fură cĭóra puiiĭ de la cloşcă.

Ingeru, p'ăl d'a căḑut beleaua să fie tovaroş Ţiganuluĭ de la botez până la mórte, şade departe de Ţigan patru-ḑecĭ de paşĭ, că Ţiganu pute al draculuĭ a câĭne plouat şi plânge mereŭ bĭetul înger.

Când móre Ţiganul, Dumneḑeŭ îĭ ĭea miru ăl mare şi botezul, şi-l bagă d'a dreptul în ĭad.

Din Ţigan nu se póte face popă, căcĭ şi-a mâncat biserica, mânca-r'ar crapăt, doar numaĭ dacă i-o lua nouă pĭeĭ după trupu luĭ şi o maĭ trăi se face popă la creştinĭ. Biserica Ţiganilor a fost de zid şi a Românuluĭ de caş, uşile de slăninĭ de porc, lacătul un purcel fript. Ţiganiĭ a rîmnit la biserica Românilor şi aŭ cerut să schimbe. Românu a vrut să schimbe cu condiţie ca să le fie Ţiganiĭ lor robĭ cât o fi lumea. Ţiganiĭ aŭ vrut şi aşa şi d'aïa eĭ aŭ fost robĭ la Românĭ. Ţiganiĭ lacomĭ aĭ draculuĭ, s'aŭ năpustit pe biserică şi în treĭ ḑile a şi mâncat'o, mânca-ĭ-ar pămîntu.

Ţiganu are pĭezĭ bune: dacă îţĭ ĭasă înainte îţĭ va merge bine, veĭ câştigà în drumul care îl facĭ.

Nu e bine să fiĭ naş Ţiganuluĭ, căcĭ pe lumea aĭ-l'altă s'agaţă de tine de te trage la ĭad, să te cinstéscă. El te-ar rĕsbi, şi te-ar băgà în ĭad de bună samă, dacă ar fi maĭ slab îngeru tĕŭ.

Ca să nu se maĭ deóche şi să nu-l maĭ ĭea frigurile, copilul mic îl daĭ să sugă la o Ţigancă.

Cu Ţiganu nu e păcat; poţĭ să-ĭ facĭ orĭ ce-ĭ vrea; căcĭ toţĭ Ţiganiĭ din lume nu fac cât un creştin al luĭ Dumneḑeŭ.

Când merg Ţiganiĭ la biserică, eĭ trebue să stea în urma Românilor şi să ĭea anaforă în urma lor.

La cimitir, Ţiganiĭ trebue îngropaţĭ de başca, ca să nu se amestece ósele lor cu ale Românilor.

La mesele publice, cum la nunţĭ, la cumetriĭ, la pomenĭ, etc. eĭ trebue să stea în códa mesiĭ, orĭ la altă masă de başca; nu amestecaţĭ cu Româniĭ.

ganiĭ, căcĭ dacă se botéză din eĭ se póte face popă, dar din Ţiganĭ te-o feri sfântu!

A se vedé tot la T. BĂLĂŞEL, *în Şezătórea, I,* p. 213, *Credinţe privitóre la ţiganĭ şi Şezătórea, III,* p. 34—39.

LEGENDĂ

I

Moş Adam a avut fete maĭ multe cu una de cât băeţĭ. Băeţiĭ s'aŭ însurat şi aŭ luat fie care câte o fată şi a maĭ rĕmas una stingheră. Ea a mers la tată-sĕŭ şi l'a întrebat: dar eŭ ce să fac, tată? Moş Adam ĭ-a rĕspuns: «de, fată taĭcăĭ, eŭ n'am nicĭ o putere, dacă a vrut D-ḑeŭ aşa cu tine, umblă şi tu de-colo până colo printre cele'l-alte.»

Ea aşa a făcut, a început a umblà din bărbat în bărbat ca fleórţele din ḑiua de aḑĭ. Şi din ea se trag tóte curvele din ḑiua de aḑĭ.

După câtă-va vreme, surorile eĭ n'aŭ maĭ suferit'o, şi aŭ lua-t'o la gónă dintre ele Ea atuncĭ s'a dus la marginea mărilor, şĭ-a făcut un bordeĭ acolo şi se ţineà cu un Faraon, care ĭeşeà din apă în tóte nopţile la ea Ea a făcut cu Faraonul maĭ mulţĭ copiĭ, toţĭ negri şi urîţĭ în chipul draculuĭ. Din ăştĭ copiĭ se trag Ţiganiĭ din ḑiua de aḑĭ. D'aĭa le şi ḑice Ţiganilor lumea «*Faraonĭ.*»

II

Un Român, dĕmult-dĕmult, se îmbĕtase rĕŭ, căḑuse şi adormise buştén lângă un drum, aşa că nu scia de capu luĭ, era maĭ mult despoĭat, ca vaĭ de el. Nu sciŭ cum sĕ brodì, că trecu pe acolo un fecĭor de aĭ luĭ care erà cel maĭ mare. Ăst fecĭor, cum îl vĕḑu aşa de dichisit, începu să se rîḑă de el: luà o balegă de vacă şi mi-ţi-l mânji bine frumos cu ea peste tot trupu, de-l făcu să rîḑă şi draciĭ de el. Apoĭ el se pitulă în nisce tufe p'aci p'aprópe, ca să vaḑă cum aŭ să riḑă ómeniĭ care or trece pe drum, când l'or vedeà aşa blescăit cu balegă. Nu trecu mult şi trecu pe drum fecĭoru cel maĭ mic al omuluĭ acela, care, cum îl vĕḑu, îĭ scăpă să plângă de cĭudă că ajunsese tată-sĕŭ aşa. Îl coperi frumos cu şuba de pe el, îl deşteptă şi îl duse la o gîrlă unde îl spălă de balegă, îl premeni şi îl luà acasă. Nu sciŭ cum face, nu sciŭ cum drege, că vede şi pe frate-sĕŭ pitulat în tufe. Atuncĭ îĭ dete în gând că el, nu altu, s'a rîs de tata al lor, şi-ĭ spuse luĭ tată-sĕŭ

Acesta, cum auḑì de una ca asta, îl blestemă a lemne sĕcĭ: «să se alégă prafu şi pulberea dĕ el, să fie dĕ rîs la lumea întrégă şi cum l'a batjocorit pĕ el, de l'a făcut negru de balegă de sus până jos, tot aşa să fie el ném de ném u luĭ negru ca balega şi slugă să fie la fraţiĭ luĭ ăĭ maĭ micĭ, el să pórte numaĭ sdrenţele fraţilor luĭ, haĭne noĭ să n'aĭbă în vecĭ!»

Şi aşa a rĕmas în vecĭ, că Ţiganu e negru ca o balegă de par'că e curat dracu. Rîsu şi batjocura lumiĭ este el, că tótă lumea rîde şi îşi bate joc de Ţigan. Prafu s'a ales de el, că n'are cer, n'are pămînt şi până nu s'or milogi pe la alţiĭ n'aŭ ce mâncà Sdrenţe pórtă pĕ eĭ, căcĭ petec de petec nu se ţine pĕ eĭ.

Unii ḑic că tatăl erà Noe [illegible]

III

Sûnt treĭ felurĭ de blestemurĭ asupra Ţiganilor. Ţiganiĭ urîţĭ, buzaţĭ şi întăcĭunaţĭ, ca curat dracu, sûnt blestemaţĭ de călugărĭ, după vremea de când eraŭ robĭ pe la mŏnăstirĭ. Ţiganiĭ ceĭ negri, cărora le maĭ ḑice şi *Ţiganĭ de vatră*, care sciŭ să lucreze fieru, sûnt blestemaţĭ de la Ham. Iar *Ţiganiĭ dĕ lae:* ursariĭ, lăeţiĭ zavragiĭ, nĕtoţiĭ, etc. şi tóte némurile de Ţiganĭ, care umblă din loc în loc călărĭ pe caĭ şi pe măgarĭ, care şed pe sub corturi şi sûnt urîţĭ ca face-ţi-aĭ cruce, sûnt blestemaţĭ d'un sfânt. Şi uĭte cum e povestea.

Ţiganiĭ ăştia aveaŭ şi eĭ maĭ de mult o cetate unde şedeaŭ şi eraŭ bogaţĭ. Odată, ce-ĭ vine luĭ D-ḑeŭ trimete la eĭ un sfânt, să vaḑă eĭ cum o maĭ duc, cum maĭ trăĭesc. Ţiganiĭ auḑind că vine la eĭ un sfânt şi socotind în mintea lor că sfântu, dacă ĭ-o vedea pîrliţĭ, caliciţĭ şi săracĭ, o să le dea avere, eĭ ĭ-aŭ eşit înainte schimonosiţĭ ca toţĭ dracii: mânjiţĭ cu cărbunĭ pe ochĭ, sdrenţuroşĭ, călărĭ pe măgarĭ care pe deşălate, care cu şeile fără oblâncĭ şi fără scărĭ, care încălecaţĭ pe măgarĭ d'anderetelea cu faţa în spre códa măgarilor, cu copiiĭ băgaţĭ prin desagĭ şi în felurĭ de felurĭ de chipurĭ, cum nicĭ draculuĭ nu ĭ-ar fi dat în gând.

Bĭetu sfânt când a vĕḑut aşa ném de ómenĭ opăciţĭ şi sluţiţĭ în chipu draculuĭ, şi înţelegênd şiretenia Ţiganilor, ca un sfânt ce erà, ĭĭ blestemă: «Fiilor, să fiţĭ blestemaţĭ şi de mine şi de D-ḑeŭ sfântu din cer, să rĕmâneţĭ ném de nému vostru cum sûnteţĭ acum, nicĭ maĭ bine nicĭ maĭ rĕŭ, cum adică aţĭ tras singurĭ, nesiliţĭ de cineva!»

Şi aşa aŭ rĕmas şi rĕmaşĭ or fi, până în pânzele albe, batu-ĭ-ar D-ḑeŭ de secĭ!

IV

Când aŭ rĕstignit pe Domnul Hristos, Jidoviĭ aŭ trimes la un Ţigan ferar să facă patru cue de fer, pe care să le bată în palmele şi picĭórele Domnuluĭ Hristos. Ţiganu, da-l'aş draculuĭ de pomană, în loc de patru a făcut cincĭ piróne de fer şi Jidoviĭ p'ăl d'al cincilea l'aŭ bătut în inima Domnuluĭ Hristos. Atuncĭ Domnul Hristos ĭ-a blestemat: «Să-ĭ ardă para foculuĭ şi pĕ lumea asta şi pe cea-laltă şi eĭ ĭertare să nu aĭbă, ci cu Tartoru dracilor în ĭad să lăcuĭescă.»

A se vedé legende saŭ snóve despre ţiganĭ: în S. Fl. Marian, Ornitologia, I, p. 330 & II, p. 33; în C. Negruzzi, I, p. 233 şi în cele treĭ volume de anecdote ale D-luĭ T. Speranţĭa.

Poreclele ce se daŭ ţiganilor sunt fără sfîrşit. Eată câte-va dintre acestea: *Cĭóră, Cioroiŭ, Bataur, Baragladină, Coţofană, Harap, Grangur, Dancĭu, Graur, Grăurică, Faraon, Gaşper, Ciaurel, Ciorominä, Tare'ĭ óches, Impeliţat, Incroznĭat, Intăcĭunat, Român vechĭu, etc.*

14190 * △ **Ţiganul nu'ĭ om.**

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulţi,*

Sĕ ḑice când vreĭ să ĭeĭ un ţigan în batjocură, arĕtând că nu are nicĭ una din însuşirile maĭ de sémă ale omuluĭ, şi că e de rîsul şi de batjocura lumeĭ.

SNÓVĂ

La început, când D-ḑeŭ făcu lumea, s'aŭ dus tóte némurile de ómenĭ să céră câte ceva de la D-ḑeŭ, saŭ bine cuvîntarea părintéscă.

Maĭ întăĭ sĕ duse Turcul, şi întrebându-l D-ḑeŭ că ce voesce, el rĕspunse: bine Dómne! «De bine să aĭ parte», rĕspunse D-ḑeŭ. Venind şi Românul şi întrebîndu-l D-ḑeŭ ce voesce, rĕspunse ca şi Turcul: bine Dómne. — «Apoĭ binele la luat Turcul.» — Dar eŭ? — «De dar sa aĭ parte, darnic să fi», rĕspunse D-ḑeŭ. Venind şi Ţiganul, D-ḑeŭ 'l întrebă ce vroesce? el rĕspunse: bine D-ne! — «binele l'a luat Turcul.» — Dar eŭ? — «Darul l'a luat Românul.» — Ce rîs şi batjocură e asta? — «De rîs şi batjocură să fiĭ», rĕspunse D-ḑeŭ. Şi de atuncĭ Ţiganul e luat în rîs şi batjocorit de toţĭ şi Românul ḑice: *Ţiganul nu'ĭ om.*

A se vedé N. Bogdan, *Poveştĭ,* p. 160.

* △

14191 Ţiganul nu e ca omul.

V. A. Forescu, c. *Stănişóra, j. Sucĭava.*

Acelaş înţeles ca la No. 14190.

* △

14192 Ţiganul numaĭ din depărtare e om.

Nicol. Rusu, c. *Ighisdorf, comit. Tîrnava-Mare, Transilvanĭa.*

Acelaş înţeles ca la No. 14191.

* △

14193 Doĭ ómenĭ şi un ţigan.

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vrênd să înjoséscă pe un ţigan ce caută a sĕ pune în rînd cu ceĭ-l-alţĭ ómenĭ.

«Am vĕḑut trecênd *doĭ ómenĭ şi un ţigan.*»

* △

14194 Toţĭ ţiganiĭ nu plătesc cât un creştin.

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Ca să arĕțĭ ne-însemnătatea țiganuluĭ.

* △

14195 **S'a bĕșit Românu și a dat suflet țiganuluĭ.**

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice în derîdere țiganilor, arĕtându-se prin acésta că sunt ființele cele maĭ blestemate și ticălóse, carĭ nu pot fi puse în rîndul celor-l-alțĭ ómenĭ

14196 **Țiganul, când a ajuns Domn, întâĭu pĕ tată-sĕŭ a spînzurat.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 95.

* △

Țiganul, când a ajuns împĕrat,
Intâĭu pe tatăl sĕŭ (l')a spînzurat.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 79; III, p. 28. — I. G. Valentineanu, p. 39. — P. Sala, *dasc. c. Beĭuș, comit. Bihor, Ungarĭa.* — P. Gârboviceanu, *prof. Sem. Buc. Cl. VII.* — Hințescu, p. 186.

* △

Țiganul, când s'a vĕḑut împĕrat,
Intâĭu pe tată-sĕŭ a spînzurat.

P. Ispirescu, *Leg.* I, 1872, p. 166. — I. Popescu, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

* △

Țiganul când sĕ vede împĕrat întâĭu pe tată-sĕŭ spînzură.

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

*

Când țiganul s'a făcut împĕrat
Intâĭu pe tată(l) sĕŭ (l')a spînzurat.

Baronzi, p. 63 & 64. — Reinsberg-Düringsfeld, I, p. 78. — Dr. Ioseph Haller, I, p. 157. — V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

* △

Țiganul, când a ajuns mare, întâĭu pe tată-sĕŭ l'a omorît.

I. DUMITRESCU, *înv. j. Dolj.*

* △

Țiganul, când a ajuns împĕrat,
Intâĭu pe tată-sĕŭ l'a tăĭat.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Țiganul, când aŭ împĕrățit, atuncea 's'aŭ spînzurat pre tatăl sĕŭ, și aŭ tăĭat pre mumă-sa, ca să sparĭe țéra cu eĭ.

DIM. ȚÎCHINDEAL, *Fab.*, p. 111.

Ghiftul vâsilĭe, tată-su ninte 'șĭ tâlĭe.[1])

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 180.

Sĕ dice pentru ceĭ cumplițĭ, către însușĭ aĭ lor, când ajung ómenĭ marĭ (GOLESCU).

Adică bogatul ridicat dintre nevoĭașĭ, și tot-dé-una fudul, maĭ ales cu prietenii și rudele de altă dată.

SNÓVĂ

Fost-a fost un strĕnepot de a luĭ Faraon, în ce țéră nu sĕ scie, și ajunse să fie iarășĭ înălțat la împĕrăție.

Când sĕ suì el pe tron, înconjurat de toțĭ logofețiĭ, ceĭ marĭ și puterniciĭ țĕreĭ, sĕ apropie și tată-sĕŭ de dînsul și îĭ dice încetinel:

«— Dragu tatiĭ! dragu tatiĭ! ĭea sama să nu daĭ pe tépa ta țigănéscă, că ne festelescĭ némul și nu ne-am maĭ puteà câștigà pânea cu cĭocanul! maĭ cere și tu minte de la alțiĭ cu împrumut, că doar îĭ sci cum să te porțĭ împĕrătesce!

Cĭaurică împĕrat îĭ rĕspunse:

«— Să n'aĭ grijă tată! și ca să'țĭ arĕt că sciŭ să atăpânesc pré bine pe supușiĭ meĭ, ĭaca poruncesc să te pună pe tine în juvĕț!

Cum a dis s'a și făcut, — și de atuncĭ némul țigănesc nu'șĭ maĭ găsesce pereche de istețime pe lume» — N. BOGDAN.

---

[1]) Când țiganul devine rege, întâĭu taĭe pe tată sĕŭ.

Pentru treĭ lucrurĭ se clătesce pămîntul şi al patrulea nu'l póte suferi: de va împĕrăţi sluga şi nebunul de se va sătură de bucate....

Prov. Solom. Biblia 1688, XXX, 20.

Vilain enrichy ne cognoist parent ne amy.

GABR. MEURIER, *XVI-e Siècle.*

Il villan nobilitato
Non conosce il parentàdo. [1])

Prov. Ital.

Quando el villano está rica, ni tiene pariente ni amigo. [2])

Prov. Span.

Ein reicher Bauer kennt seine Verwandten nicht. [3])

Prov. Germ.

14197 **Pe ţiganul, de'l veĭ spĕlà,**
Tot negru va rĕmâneà.

BARONZI, p. 63 & 64. — HINŢESCU, p. 186. — Dr. GASTER, *Liter. Pop.*, p. 214. — D-na E. B. MAWR, p. 105.

Vedĭ *Arap.*

Acelaş înţeles ca la No. 13127.

Ar puté om negru să'şĭ schimbe pelea?

IEREMIA, 13. 23.

À laver la tête d'un More on perd la lessive.

Prov. Franc.

Τὸν ἀράπη κι 'ἂν λευκάνῃς,
Ἄδικα τὸν κόπο χάνεις.

Prov. Neo-grec.

---

[1]) Ţĕranul boĭerit nu'şĭ cunósce rudele.
[2]) Când ţĕranul sĕ boĭeresce, se lépĕdă de rude şi de prietenĭ.
[3]) Un ţéran bogat nu'şĭ cunósce rudele.

* △
14198 **Cât sopon îĭ trece, pe ţigan tot nu'l poţĭ albì.**

V. A. FORESCU, *c. Mălinĭ, j. Sucĭava.*

Acelaş înţeles ca la No. 14197.

* △
14199 **Ţiganu 'ĭ ca şi căldarea ne-spoită.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Ca să rîdă de faţa luĭ arămie.

* △
14200 **Ţiganul, cu mincĭuna mănâncă purceaua.**

V. IFRIM, *Scol. Norm. Berl. c. Corodescĭ, j. Tutova.*

Când prin şiretenie şi înşĕlăcĭune dobândescĭ óre-ce.

* △
14201 **— Mĕĭ ţigane, a murit tat'tĕŭ!**
— Aoleŭ! şi luleaua mea la el!

G. BĂNULESCU, *înv. c. Besdeadu, j. Dîmboviţa.*

Ţiganuluĭ 'ĭ-a fost de lulea, nu de tată-sĕŭ care a murit.

* △
14202 **Ţiganul a cerut şi el la popă un sfânt, ca să'l prăznuéscă (pótă prăznui).**

V. A. FORESCU, *c. Dorna, j. Sucĭava.*

Cine dese-orĭ face petrecerĭ, şi cheltuesce, la sfîrşitul anuluĭ se uşuréză la pungă.

SNÓVĂ

Un ţigan aveà un nume, ce nu se găseà între sfinţĭ. Vĕdênd el că fie-care ţĕran din sat prăznuesce pe sfântul a căruĭ nume îl pórtă, a cerut şi el popiĭ un sfânt ce să-l prăznuéscă; şi popa 'ĭ-a dat pe Sfântu Ion. Până la sfîrşitul anuluĭ prăznuind ţiganul de vre-o douĕ-spre-dece orĭ pe sfântul ce i se dase (nascerea, botezul, tăierea capu-

luĭ luĭ S-tu Ion, etc.), a alergat iarăşĭ la popa şi l'a rugat să'ĭ ĭea pe Sfântu Ion şi, dacă se póte, să'ĭ dé alt sfânt care nu sĕ prăznuesce de cât odată pe an.

14203 * △ **Ţiganu nicĭ odată nu'şĭ are topor bun la casă de şi îĭ meşteşugar.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Vedĭ *Cĭubotar, Cizmar, Croitor.*

Acelaş înţeles ca la No. 11594.

14204 * **Sănătatea o-aŭ ş'ghifţîli, ma imnă cu curlu afoară.**[1]

I. COYAN, *prof. c. Perivoli, Epir.*

Când îndemnĭ pe cine-va la muncă, şi el îţĭ ḑice sănătate să fie, şi dacă lucrul nu se face astă-ḑĭ se va face mâĭne, i se rĕspunde prin ḑicerea de maĭ sus, dându'ĭ să înţelégă că nu e de ajuns ca cine-va să fie sănătos. maĭ trebue să muncéscă dacă vré să aĭbă ce'ĭ trebuesce.

14205 * **Di la ghiftu aloat?**[2]

I. COYAN, *prof. c. Ianina, Epir.*

* *Di la ghiftu caftĭ aluat?*[3]

V. DIAMANDY, *prof. c. Meţovo. Macedonia.* — ILIE GHICU, *prof. c. Perivoli, Epir.*

La o cerere ne-potrivită; când cerĭ un lucru de la unul care nu'l póte avé.

14206 **Băgară ghiftul prî thron, el căfta ş'amonia.**[4]

I. COYAN, *prof. c. Perivoli, Epir.*

---

[1] Sănătatea o aŭ şi ţiganiĭ, dar umblă (merg) cu curul afară (gol).
[2] De la ţigan aluat?
[3] De la ţigan cauţĭ (să obţiĭ) aluat?
[4] Băgară pe ţiganul pe tron, el căută şi nicovala.

Ghiftul ș'răsil̄ie, amonea ș'căftà. [1])

Dr. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 179.

Omul orĭ cât s'ar ridicà tot trage la tépă.

La caque sent toujours le hareng.

Prov. Franc.

14207 **Ghiftul ș'celnic, la cârbunĭ va'l̄ĭ hibă mintea.**[2])

Dr. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 180.

Acelaș înțeles ca la No. 14206.
Grecul atribue țiganilor urmĕtórea ḑicere:

Καλά πένδι κάρβονα, γι περια γιλ̃ια πρόβατα.[3]).

Prov. Neo-Grec.

14208 **Adjumsim ș' noĭ ghifțil̄i ma laiŭ di Greçl̄i.**[4])

Dr. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 180.

Așa spun țiganiĭ din Preveza. Laudă țigănéscă.

Χ 'ιμίς ι γιφτι κατίνδισαμι χιροτιρι αρ-τυς Γρεγι[5])

Prov. Neo-Grec.

14209 **Plói cu sóri, ghifțil̄ĭ îm pâzari.**[6])

Dr. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 180.

Sé ḑice, ca să rîdă de țiganĭ, când plouĕ și lucesce tot de odată sórele.

---

[1]) Țiganul și rege, nicovala și-o caută.
[2]) Țiganul și notabil (să ajungă), la cărbunĭ îĭ va fi mintea.
[3]) Maĭ bine (să aĭ) cincĭ cărbunĭ, de cât o mie de oĭ.
[4]) Am ajuns și noĭ țiganiĭ, maĭ negri de cât Greciĭ.
[5]) Idem.
[6]) Plóĭe cu sóre, țiganiĭ în piață.

Le diable bat sa femme et marie sa fille.

Prov. Franc.

*
14210 **Ca s' fâçeà tuti muscile mĭére, vreà s' mâcă ş' ghifţĭli cu cĭubana.**[1]

ILIE GHICU, *prof. c. Perivoli, Epir.*

S' fâçeà muscile tuti ńari, vreà u mâcă ghifţĭlĭ cu cĭubana.[2]

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 170.

*
Ca si scuţeà tuti muscile mĭére va u m'că ghiftĭlĭ cu lingura.[3]

I. COYAN, *prof. c. Ianina, Epir.*

*
Cara scoteà tute muscile mĭére, erà s' mâcă şi ghiftĭli.[4]

ILIE GHICU, *prof. c. Băésa, Epir.*

Vedĭ *Muscă.*

Dacă toţĭ ar fi bogaţĭ, averea nu ar aveà nicĭ un preţ; dacă toţĭ s'ar puteà pricopsi nu ar fi nicĭ un merit să ajungĭ sus.

Ḑicerea arată meritele celuĭ care a parvenit unde mulţĭ rîvnesc dar unde nu toţĭ pot ajunge.

* △
14211 **Ţiganul dă cu cĭocanul şi capĕtă banul.**

ILIE HOCĬOTĂŬ, *stud. c. Sĕlişte, comit. Sibiŭ, Transilvania.*

Vedĭ *Ban.*

---

[1]) Dacă făceaŭ tóte muscile mĭere, ar mânca şi ţiganiĭ cu lingura mare (cĭobănéscă).

[2]) Dacă ar face tóte muscele mĭere, ar mânca o ţiganiĭ cu lingura mare.

[3]) Dacă ar scóte (face) tóte muscele mĭere, ar mânca o ţiganiĭ cu lingura.

[4]) Dacă ar scóte tóte muscele mĭere, ar mânca şi ţiganiĭ.

A se vedé înțelesul la No. 11148.
A se vedé la cuvîntul *Brósca* legenda care ne dă origina acesteĭ dicerĭ.

* △

14212 **De la țigan cărbunĭ și de la Ungur pintenĭ să nu cumperĭ.**

V. Sala, *dasc. c. Vașcoŭ-Bărescĭ, comit. Bihor, Ungaria.*

Nu veĭ dobândi un lucru de la unul care are ne-apĕrat trebuință de dînsul.

* △

14213 **Crapă pĭetrele de frig și țiganiĭ în ilic.**

Gavr. Onișor, *prof. c. Murgenĭ, j. Tutova.*

Pentru cel lipsit cu desăvîrșire.

* △

14214 **Țiganuluĭ nu 'ĭ e frig, numaĭ ar frige clisă.**

V. Sala, *dasc. c. Vașcoŭ, comit. Bihor, Ungaria.*

Când unul nu vré să arĕte că e dorit de un lucru.

SNÓVĂ

Era iérnă: ger de trosneaŭ lemnele. Un țigan tremură de frig, și 'ĭ erà fóme. Vĕdêndu 'l un Român ĕl întrébă: «Mĕĭ țigane, ce aĭ dori tu, acuma, maĭ mult; să mănâncĭ orĭ să te încăldescĭ? — Heĭ! heĭ! Românico, aș vré să frig clisă [1]), și să stropesc pânica cu untura ce curge din ea.»

* △

14215 **Țiganul cântă de fóme.**

Gavr. Onișor, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

A se adăogà, ca variantă la No. 8490.

* △
14216 **Boerul când 'i e fóme se plimbă, ţiganul flueră, ţĕranul îşĭ bate nevésta.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

A se vedé înţelesul la No. 10889.

* △
14217 **Ţiganu mănâncă când are, Românu când îĭ e fóme şi boeru când vré bucătaru.**

Maior P. BUDIŞTEANU, *j. Ilfov.*

A se vedé înţelesul la No. 8715.

* △
14218 **Tot ţiganul**
Işĭ laudă cĭocanul.

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 141; III, p. 106. — BARONZI, p. 55. — HINŢESCU, p. 186. — D-na E. B. MAWR, p. 42. — REINSBERG-DÜRINGSFELD, I, p. 442. — V. ALEXANDRI, *Teatr.,* p. 347. — C. NEGRUZZI, I, p. 249. — P. ISPIRESCU, *Leg.* I, 1872, p. 174. — V. SALA, *dasc. c. Ferice, comit. Bihor, Ungarĭa.* — AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.* — *Semin. Buc. Cl. VIII, prin* P. GÂRBOVICEANU, *prof.* — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — D-ra TINCA ŞIŞMAN, *înv. c. Adam, j. Tutova.* — GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.* — ION ROMAN, *c. Vinca-Mică, comit. Solnoculuĭ, Ungarĭa.* — C. TEODORESCU, *înv. c. Pungescĭ, j. Vasluĭu.* — V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

Tot ţiganul
Ĕşĭ laudă cĭocanul.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 70.

* △
Tot ţiganul
Îşĭ laudă cĭocanul
Dar mi-te eŭ barosul.

C. ALEXANDRESCU, *c. Alexenĭ.*

* △
Tot țiganul
Ișĭ laudă cĭocanul;
Dar eŭ barosul meŭ
Că e maĭ greŭ.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Șerbănescĭ, j. Argeș.*

* △
Tot țiganul
Îșĭ laudă cĭocanul
Și țiganca nicovala.

Semin. Buc. Cl. VII prin P. GÂRBOVICEANU, *prof.*

* △
Tot țiganu
Îșĭ laudă calul.

KÁROLY ÁCS, p. 82. — *Șezătórea,* I, p. 220. — V. SALA, *dasc. c. Buntescĭ, comit. Bihor, Ungarĭa.* — IUL. GROFȘOREANU, *c. Galșa, comit. Arad, Ungarĭa.*

*
Cathe ghiftu 'ș-lavdă amonea.[1])

ILIE GHICU, *prof. c. Băésa & Abela, Epir.*

*
Cathi ghiftu ș-alavdă çirlu a luĭ.[2])

D. A. MILESCU, *stud. c. Gopeșĭ, Macedonĭa.*

Cathi ghiftu çirlu ș-alavdă.[3])

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.,* p. 179.

Vedĭ *Ghiftă, Țigancă.*

Adică fie-care ale sale șî le laudă, cum meșteșugul sĕŭ, marfa sa, sciința sa și c. l. (GOLESCU).
Adică când unul se laudă singur.

---

[1]) Tot țiganul îșĭ laudă nicovala.
[2]) Tot țiganul îșĭ laudă cĭurul luĭ.

POVESTEA VORBIĬ

Mergénd la bâlcĭu un ţigan,
Se 'ntîlni cu un ţĕran,
Şi stând se rugă de el,
Ḑicêndu 'ĭ: mĕĭ românel?
Tot mergĭ la ĕl bâlcĭu în dél
De ce nu 'mĭ lauḑĭ ăst cal?
Fă 'l tînĕr, fă 'l mânzuleţ,
Ca să 'l pocĭ vinde pe preţ.
Fă 'mĭ ăst bine, românel!
Că 'ţĭ-oĭ drege vr'un cĭurel,
Orĭ ţi-oĭ pune vr'un potlog,
Laudă'l, aşa mĕ rog!
Ţĕranul fiind iar un
Dăĭ de palavre cam bun,
Ş'altă trébă ne avênd
Cu ţiganu în bâlcĭu mergênd,
Stătu cu el la obor
Să 'ĭ fie lăudător.
Şi zăbovind el câtvaş
Iacă vine ş'un gémbaş,
Care era iar ţigan,
Gémbaş fără nicĭ un ban,
Privi calul colea, icĭ,
Iĭ dă de încerc un bicĭu,
Şi la dinţĭ dacă 'l cătă,
Ce îmĭ cerĭ, îl întrebă,
P'astă mârţógă de cal,
Ca să 'l arunc după mal?
Românul ce aci sta
Şi la dînsul asculta.
Ce? jupâne, ḑise el,
Nu te uita că 'ĭ ast-fel,
Uite, sbóră ca un zmeŭ,
N'am banĭ că l'aşĭ lua eŭ.
«Intrece pe armăsarul,
«N'are ce 'ĭ face ogarul.
«Să 'ţĭ spuĭu drept păcat că 'l vinde.
«Dar nicĭ dênsul nu îl prinde,
«Că nu ĭĭ scie merchezul.
«Şi să 'ĭ pipăe luĭ miezul
«El e stăpân, cum veḑĭ bine,
«Şi nu îl scie ca mine.
«Mergĭ cu el la vînătóre
«Şi uite, îţĭ fac prinsóre,
«Epurile în pârlitură,
«Daĭ cu el pân arătură
«Şi în fuga luĭ a mare
«Il prinḑĭ cu mâna călare.»
Ţiganul ce l'a adus
Şi să 'l laude l'a pus,
Cum căsca gura la el
Şi îl auḑi ast-fel,
Ḑise: ḑĕŭ! uite aicĭ,

Că e armăsar și mânz,
Pre legea mea, nu îl vînd.
Dar gémbașul neaoș hoț,
Deprins la așa negoț,
Stăĭ, dise, să 'l încerc eŭ,
Să 'mĭ daŭ și cuvîntul meŭ.
Și cum l'a încălecat,
Drept la Gĭurgĭŭ a plecat.
Eĭ aŭ rĕmas așteptând
Cine scie până când,
(Lăudărosul rîdênd
Și vîndĕtorul plângênd),
Și săracul păgubaș
Tot căutând pe gémbaș,
Il găsi după un an
In cârcĭuma unuĭ han.
Și ducêndu 'l în obedĭ
La ispravnic cu dovedĭ
Pentru calul cel furat,
Ispravnicul l'a întrebat:
Ce eștĭ țigane? — gémbaș.
— Dar calul cum îl furașĭ?
— Să mĕ bată Dumnedeŭ
D'oĭ fi furat calul eŭ,
Caluĭ dĕŭ e vinovat,
El pe mine m'a furat.
— Audĭ, audĭ, cal mișel!
Cum te-a putut fura el!
— Coconașule! să 'țĭ spuĭu,
Eŭ vrênd pe el să mĕ puĭu
Să fac împrejur un cerc,
Să vĕd cum e, să'l încerc,
Eŭ cum l'am încălecat
Spre Gĭurgĭŭ a apucat,
Și fugĭ! fugĭ! pogóră urcĭ!
Ca să me vîndă la Turcĭ,
Când la Gĭurgiu ne-am vĕdut
El turcesce n'a sciut,
Ci cât sciam eŭ nițel
Ceat, pat, l'am vîndut pe el.

A. PANN.

Chaque potier vante son pot.

Prov. Franc.

Ogni zingaro lodo il suo cavallo.[1]

Prov. Ital.

Cada ollero alaba su puchero.[2]

Prov. Span.

[1]) Tot țiganul își laudă calul.

E jêt Zign lôft sai Rôsz.[1])

Prov. Săsesc

Jeder Krämer lobt seine Waare.[2])

Prov. Germ.

Every pedlar praises his needles.[3])

Prov. Engl.

Minden czigány a maga lovát dicséri.[4])

Prov. Magh.

Každiў cykán swého kone chwáli.[5])

Prov. Ceh.

Свакiй чъiганинъ свога коня хвали.[6])

Prov. Sêrb.

* △

14219 Nicĭ răchita pom de bute,
Nicĭ ţiganul om de frunte.

GR. MIHALACHE, *înv. c. Şendrescĭ, j. Tutova.*

* △

Nicĭ răchita pom,
Nicĭ ţiganul om.

C. TEODORESCU, *înv. c. Dógele, j. Vasluiu.*

Acelaş înţeles ca la No. 10306, aplicat în deosebĭ la ţigan.

---

1) Tot ţiganul îşĭ laudă calul.
2) Tot negustorul îşĭ laudă marfa.
3) Tot boccegiŭ îşĭ laudă acul.
4) Tot ţiganul îşĭ laudă calul.
5) Tot ţiganul îşĭ laudă calul.

* △
14220 **Nicĭ salcĭa (salca) nu'ĭ ca pomul**
Nicĭ ţiganul nu'ĭ ca omul.

I. PUŞCARĬU, *c. P. Mĕruluĭ. comit. Făgăraş, Transilvanĭa.* — I. OŢOĬU, *teol. c. Aciliu, comit. Sibiĭ, Transilvanĭa.* — M. RUSU, *c. Ighisdorf, comit. Tîrnava, Transilvanĭa.*

Acelaş înţeles ca la No. 14219.

* △
14221 **Nicĭ tata Domn,**
Dar nicĭ ţiganul om.

GH. MIHALACHE, *înv. c. Şendrescĭ, j. Tutova.*

1⁰ Când vreĭ să 'ţĭ baţĭ joc de un ţigan. Veḑĭ şi la No. 14190.

2⁰ Intr'un mod maĭ general când privim pe unul ca mult maĭ mic de cât noĭ.

* △
14222 **Ţiganu tot ţigan, şi 'n ḑiua de Pascĭ.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. Sem. Buc. Cl. VII.* — MARIN RĂDULESCU, *Sc. Inst. c. Slatina, j. Olt.* — ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

* △
Ţiganu e ţigan şi în ḑiua de Pascĭ.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

*
Ţiganul e tot ţigan, chĭar şi în ḑioa de Pascĭ.

GABRĬELESCU, *ing. j. Dîmboviţa.*

Acelaş înţeles ca la No. 10313.

Urmĕtórea snóvă arată că firea omuluĭ nicĭ educaţĭa nu o póte schimbă.

SNÓVĂ

[illegible]

cere sfântă, departe de sgomotul lumeĭ. Băiatul crescea repede și dovedeà multă pricepere în felul de a face slujba. Călugărul erà fórte mulţumit de purtarea luĭ. Intr'o ḑi îĭ ḑise: Haĭ cu mine, să ne plimbăm prin a lume. Călugărul plecă și arĕtà copiluluĭ tot ce el nu vĕḑuse.

— Ce sûnt astea, taĭcă părinte, întrebă copilul vĕḑênd vr'o câte-va fete care mergeaŭ puţin înaintea lor.

— De taĭcă, n'aĭ sciut că astea sûnt draci?!!... auliu... să fugim tăicuţule... şi-şĭ acoperi faţa călugărul. In cele din urmă călătoria sĕ sfîrșesce și iacă-ĭ ajunșĭ la mănăstire. Călugărul creḑênd că face plăcere băĭatuluĭ, îl întrebă:

— Eĭ... taică te-am plimbat destul prin lume, cum ţi s'a părut, frumóse orĭ ba?

— Ba, ce maĭ frumuseţe, taĭcă părinte...

— Dar dacă ar fi vorba, să te cinstesc, ce-aĭ vrea să-ţĭ cumpĕr?

— Să-mĭ cumperĭ un drăcșor de-aĭa...

Rustica turba nescit suos deponere mores.[1])

Prov. Lat.

Vilain ne fera jà beau fait.

Prov. Franc. XV-e Siècle.

E vilà semper tal el resterà.[2])

Prov. Ital.

Der Bauer bleibt ein Bauer, auch wenn er schläft bis Mittag.[3])

Prov. Germ.

* △

14223 In ḑiua de Blagovește
Toţĭ ţiganiĭ mâncă pesce.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — D-na ZOE MIHĂILESCU, *înv. c. Buștenĭ, j. Prahova.*

La Blagoveștenie saŭ Buna Vestire tot omul mănâncă pesce, până și ţiganiĭ.

Sĕ ḑice dacă unul dobândesce ce-va atuncĭ când acest lucru nu maĭ are nicĭ o însemnătate.

---

[1]) Céta ţĕrănéscă nu scie să 'șĭ lase obiceĭurile.

[2]) Tĕranul în tot-dé-una asa va rĕmâné.

* △
14224 **Cu ţiganu nu e pomană.**

D-na Z. JUVARA, c. *Fedescĭ, j. Tutova.* — T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Căcĭ în ĭad e născut şi în ĭad se va întórce.

* △
14225 **Scie ţiganul**
Ce e şofranul?

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 32. — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — V. A. FORESCU, c. *Folticenĭ, j. Sucĭava.*

* △
Ţiganul
Scie ce'ĭ şofranul?
Il vede pe tarabă
Şi dice că'ĭ otravă.

A. GOROVEĬ, *publ. c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

*
De unde scie ţiganul
Ce este şofranul!

Vedĭ *Cĭoban, Mocan, Şofran, Ţĕran.*

A se vedé înţelesul la No. 12315.

Vilain ne set qu'esperons valent.

Prov. Franc.

Was versteht ein Bauer vom Safran. [1])

Prov. Germ.

* △
14226 **Ţiganul nu scie ce e şofranul dar nicĭ boeru meşniţa.**

D-ra TINCA ŞIŞMAN, *înv. c. Adam, j. Tutova.*

---

1) Ce scie ţĕranul de [illegible]

Dacă cel mic nu cunósce unele lucrurĭ, dar şi ceĭ mare la rîndul luĭ nu le scie pe tóte.

14227 **Traista săraculuĭ e traista ţiganuluĭ.**

I. T. MERA, *Conv. Liter.*

Vedĭ *Sărac.*

Acelaş înţeles ca la No. 12740.

Πτωχοῦ πήρα οὐ πιμπλαται.[1]

Prov. Elin.

Mendicorum loculi semper inanes.[2]

Prov. Lat.

Bettelsack ist bodenlos.[3]

Prov. Germ.

14228 * **Ţiganul fură şi jură.**

I. BĂNESCU, *prof. j. Roman*

Arată îndrăsnéla şi lipsa luĭ de ruşine.

14229 * △ **Ţiganul până nu fură nu se (sĕ) ţine om.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 19; I, p. 68. — BARONZI, p. 59. — HINŢESCU, p. 186. — H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoĭ.* — *Sem. Buc. Cl. VIII, prin* P. GÂRBOVICEANU, *prof.*

Vedĭ *Jidan.*

Pentru omul réŭ nărăvit, şi maĭ ales pentru ţigan.

14230 **Ţiganul până nu s'o jurà nu se ţine om.**

IDEM, *Calend. Rom. 1892.*

Acelaş înţeles ca la No. 14229.

---

1) Sacul cerşetoruluĭ nu se umple.
2) Desagiĭ cerşetoruluĭ (sunt) în tot-dé-una goĭ.
3) Sacul de cerşit nu are fund.

14231 Cum e țiganul
Așa și cĭocanul.

S. I. GROSSMANN, *Dicț.*, p. 20.

Vedĭ *Turc.*

Pentru cele potrivite. De pildă: cum e omul și afacerile luĭ, cum e stăpânul și sluga, după muncă și plata, s. c. l.

* △

14232 Cu popa și cu țigan tot-dé-una să trăescĭ bine.

N. MACHIDON, *elev. Scol. Norm. c. Nicorescĭ, j. Tecucĭ.*

Cu țiganul aĭ trebuință la chef și la veselie, cu popa și la bune și la rele.

* △

14233 Bașca Românii, bașca țiganiĭ.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică fie-care cu tréba luĭ, fie-care cu némul luĭ.

*

14234 Țigan și om de tréba unde s'a maĭ vĕḑut.

I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

Ca să arată firea lor cea rĕŭ nărăvită.

* △

14235 Craŭ! țigane, 'n dél la vie,
Că s'a copt araciĭ,
Și te-a maĭ luat draciĭ.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Vie.*

Sĕ ḑice în bătae de joc țiganilor, dându-se a înțelege că eĭ să mănânce araciĭ nu strugurii. Sĕ ḑice maĭ ales ĭérna.

* △

14236 Poftim, țigane, de mănâncă lup de-a gata.

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Luarea în rîs a celuĭ ce caută pléşcă, adică caută să i se atribue luĭ o lucrare făcută de un altul.

14237 * △ **Aveaŭ, ţiganiĭ, aveaŭ**
Aveaŭ pe dracu să'ĭ ĭeà.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice în bătae de joc Ţiganilor.

Acéstă locuţiune o găsim în urmĕtórele versurĭ glumeţe, ce se recitéză în faţa Ţiganilor:

Aveaŭ, Ţiganiĭ, aveaŭ,
Aveaŭ pe dracu să-ĭ ĭeà,
Aveaŭ o ĭépă órbă
O băgară într'un lac s'o fiérbă.
Făcură nisce lingurĭ găvănate
Pe curu meŭ mĕsurate.
Sorbiră, Ţiganiĭ, sorbiră,
Până când îngălbiniră,
Maĭ înot Ţigane după bucăţĭ
Că zama e de isvor.

14238 * △ **Ţiganul 'şĭ-a mâncat norocul.**

E. I. PATRICIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Arată traĭul lor necăjit, şi face alusĭe la biserica lor de caş, din poveste, pe care 'şĭ-a mâncat'o.

14239 * △ **Mĕĭ, ţigane, dacă vreĭ**
Poţĭ să intri în bordeĭu.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice, în batjocură, ţiganilor, de către ceĭ ce sciŭ urmĕtórea poveste, arĕtându-se maĭ ales că numaĭ siliţĭ sĕ ţin de lucru.

Caldu Radu dacă trece
Mi-ţĭ începe vîntu rece.
Da Ţiganu ce făceà:
D'un ploconaş mi-şĭ făceà
Şi la coconu mergeà:
Bună diua, măĭ cocóne!

Mulțumescu-țĭ, mĕĭ țigane!
Am venit c'un ploconaș
Ca să-mĭ daĭ d'un dorobanț
Să mĕ silĕscă la spate
Până bordeĭaș mĭ-oĭu face.
Ploconașu că i-l luà
Și d'un dorobanț îĭ dà,
Nicĭ treĭ ḑile nu trecea,
Și bordeiŭ se gătea
Dorobanțu îĭ ḑicea:
Mĕĭ Țigane, dacă vreĭ,
Poțĭ să intri în bordeĭ.
Bodaproste, mĕĭ fârtate,
Că mĕ folosișĭ de casă
Da mĕ burdușișĭ de spate.

* △
14240 **Staĭ cu țiganu învețĭ țigănesce, cu turcul turcesce, cu némțul nemțesce.**

M. Stănescu, *înv. c. Piria, j. Mehedințĭ.*

Veḑĭ *Chĭor.*

Acelaș înțeles ca la No. 5047.

* △
14241 **Plecă Țiganu la móră**
C'o caruță și-o ĭepșóră,
Dóuĕ róte nu-s d'asară.

T. Bălășel, *preot, c. Ionescĭ-Minculescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice în batjocură Țiganilor.
Acéstă locuțiune se găsesce și în urmĕtorul cântec:

Plecă Țiganu la móră
C'o căruță și-o ĭepșóră
Dóuĕ róte nu-s d'asară
Și ĭepșóra e cam chióră.
D'aules
Bules!
Scârțaĭ, móră, clonc!
Luate ar dracu mort
Cu diplă cu tot!

* * *

Sĕ întîlni cĭóră cu cĭóră,
Sĕ cinsteaŭ din donicĭóră
Cu apșóră de la móră
Și pișat de ĭépă chĭóră!
D'aules

Scărţaĭ, Mande, clonc!
Bonc, Ţigane, bonc!
Lua-te-ar dracu mort
Cu cobză cu tot!

* *
*

Intr'un vîrf de moviliţă
Mĭ-a ouat o bivoliţă
Şi clocesce o măgăriţă,
Scótă puĭ de prepeliţă.
D'aules
Bules,
Scârţaĭ, Mande, clonc!
Bonc, Ţigane, bonc,
Lua-te-ar dracu mort
Cu nădragĭ cu tot!

* *
*

Plecă Ţiganu la móră
Să-mĭ facă d'o colivĭóră,
Colivĭóră de păsat
Ca ta-s'o a rĕposat.
D'aules
Bules,
Scârţaĭ, Mande, clonc!
Bonc, Ţigane, bonc!
Lua-te-ar draciĭ mort
Cu opincĭ cu tot!

* *
*

Plecă Ţiganu în sat
La părintele proţap,
Bună ḑiua, părinţele,
Lua-te-ar draciĭ, mĕĭ Ţigane!
D'aules
Bules,
Scârţaĭ, móră, clonc!
Bonc, Ţigane, bonc!
Lua-te-ar draciĭ mort
Cu tobă cu tot!

* *
*

Să-mĭ fie cu íertăcĭune
C'am să-ţĭ fac d'o rugăcĭune:
Să-ţĭ daŭ părintele un ort
Că să-mĭ cânţĭ pe tata mort.
D'arles
Bules,
Bonc, Ţigane, bonc!
Scârţaĭ, Mande, clonc!
Lua-te-ar draciĭ mort
Cu lulea cu tot!

* *

Ba să-mĭ daĭ un leŭ ș'-un zlot
Să-țĭ cetesc mortu de tot.
Ba l'o lua dracu și mort,
Nu făceà un leŭ și-un zlot,
Când era el viŭ, dar mort?
D'aules
Bules,
Scârțaĭ, móră, clonc!
Bonc, Țigane, bonc!
Lua-te ar dracu mort
Cu traistă cu tot!

* *
*

Și-o tuli Țiganu afară
Cu căciula subțióră
Turtită făcută pană.
In vale, Țigane, 'n vale,
C'a murit o ĭépă mare,
Ocaua patru parale
Să facĭ luĭ tat-t'o pomană!
Daules
Bules,
Scârțaĭ, móră, clonc!
Bonc, Țigane, bonc!
Luate-ar dracu mort
Cu amnar cu tot!

14242 *△ **A face ca Țiganu când a greșit pe ta-s'o din călélă.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice celuĭ ce se apucă de un lucru la care nu se pricepe și neputêndu-se face, aruncă vina într'altă parte, întocmaĭ ca țiganu.

Origina acesteĭ ḑicerĭ trebuĭe căutată în urmĕtórea snóvă populară:

SNÓVĂ

Odată Domnul Hristos mergeà cu Sfeti Petre pe un câmp. In marginea uneĭ pădurĭ vede o cétă de Românĭ și o lae de Țiganĭ. Domnul Hristos și sfeti Petre, traseră d'adreptu la céta Românilor. Aci între Românĭ erà un uncheaș bĕtrân-bĕtrân! De bĕtrân ce erà, abia maĭ putea să se mișce din loc. Domnul Hristos porunci de făcură Româniĭ un bâjan de foc, de să te încălḑescĭ la el cale de treĭ ḑile. Cum se ațîță focul. Domnul Hristos aruncă pe uncheașu în foc. Româniĭ înmărmuriră, când vĕḑură una ca asta, dar nu îndrăzniră să ḑică nicĭ cîrc! Arseră lemnele cu uncheaș cu tot până începu a se potoli focul. După ce se potoliră nițel cărbuniĭ, Domnul Hristos rĕscoli prin cărbunĭ cu toĭagul și scóse din foc un copil ca de 12 anĭ. Uncheașu întinerise!

Vătafu de la laea Țiganilor, vĕḑuse și el minunea care o făcuse Domnul Hristos, și socotindu-se că și el o să facă ca să întinerescă tată-s'o, porunci Țiganilor luĭ de făcură și eĭ un gogemite foc și aruncară pe Țiganu ăl bĕtrân în el. Arseră lemnele împreună cu Țigan cu tot. Vătafu puse de stinse focu cu apă, ḑicĕnd că îl călesce, ca să-l facă și maĭ tare ca pe ăl de-l făcuse Domnul Hristos. După ce se potoliră cărbuniĭ, Vătafu începu a scormoni prin carbunĭ ca să scóță pe tată-s'o, dar găsi numaĭ câte o sburătură de os făcut scrum. Țiganu arsese de se făcuse cenușe.

Atuncĭ vătafu punĕnd mâĭnile în șoldurĭ, ḑise de colo: «*L'am greșit din călélă!*»

* △

14243 A face nazurĭ ca Țiganu de mâzgă de anine.

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice unuĭ om năsfiros, care face nazurĭ la orĭ-ce lucru.

* △

14244 (Du-te) unde a dus mutu iépa și țiganu cârlanu.

P. Gârboviceanu, *prof. Semin. Buc. Cl. VI.*

Veḑĭ *Mut.*

A se adaogà acéstă variantă la No. 5594.

* △

14245 A pățit ca țiganu, când s'a culcat în tindă ca să scurteze din cale.

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Veḑĭ *Tindă.*

Arată prostia omuluĭ, lipsa luĭ complectă de judecată.

SNÓVĂ

Un Țigan odată, vrea să plece a doua ḑi până într'un loc. Séra ce se gândi el, ce se rĕsgândi: nu, că să mĕ culc în tindă, ca să maĭ scurtez din cale. «Și așa țiganu eși din casă și se culcă în tindă. Dar diminéța când se sculă îșĭ aduse aminte că uitase luleaua în casă, intră în casă de șĭ-o luă, și apoĭ îșĭ vĕḑu de potecă, cu gându că îșĭ maĭ scurtase din cale dormind în tindă.

A se vedé la No. 7911 alte variante a aceleașĭ snóvă.

* △

14246 Ți-a eșit țigan în cale!

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulțĭ,*

Vrênd să arĕţĭ că unuĭa îĭ merge bine în o trébă. Românul crede că o asemenea întîmplare îţĭ aduce noroc.

*
14247 La ţigan stup şi la popă porcĭ.

C. Mărăcină, *ing. c. Slatina, j. Olt.*

A căuta un lucru unde nu póte fi, a cere ce-va celuĭ care nu 'l póte avé.
Popa nu are trebuinţă să créscă porcĭ, căcĭ fie-care creştin îĭ dă dintr'al sĕŭ, când se întîmplă să taĭe vre unul.

* △
14248 A 'şi da în petec ca ţiganu.

Gavr. Onişor, *prof. c. Banca, j. Tutova.* — G. Bănulescu, *înv. c. Pietroşiţa, j. Dîmboviţa.*

*
'Ţi-aĭ dat în petic ca ţiganul.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 95.

Vedĭ *Petic.*

Adică aĭ eşit din orînduĭélă, n'aĭ păzit buna orînduĭélă, ci aĭ urmat după năravurĭ ţigănescĭ (Golescu).
De pildă: a 'şĭ da arama pe faţă, a'şĭ arĕta cusururile; ţiganul, orĭ cât îĭ aĭ da, tot maĭ cere, saŭ nu póte până nu fură.
Când cine-va se abate din şirul vorbeĭ, şi cam începe să se laude, saŭ cere ce-va fără rost, s. c. l.
Toţĭ ţiganiĭ umplă îmbrăcaţĭ din petece furate, cusute la un loc şi făcute haĭne. Prin urmare, de câte-orĭ cine-va nu e cinstit şi vré să amăgéscă saŭ să fure, *îşĭ dă în petec ca ţiganu.*

* △
14249 Ţiganul când a ajuns la mal atuncĭ s'a înnecat.

A. Pann, *Ediţ.* 1889, p. 133; II, p. 86. — B. P. Hăşdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 630. — V. Sala, *dasc. c.*

* △
Ţiganul la mal se innécă.

BARONZI, p. 58. — HINŢESCU, p. 186. — V. SALA, *dasc. c. Vaşcoŭ, comit. Bihor, Ungaria.* — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.* — C. TEODORESCU, *înv. c. Cursescĭ, j. Vasluĭu.*

* △
A se innecà de la mal, ca ţiganul.

V. A. FORESCU, *c. Brosceni, j. Suciava.*

* △
S'o (a) înnecat ca ţiganul la mal.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.* — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.* — M. LUPESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Suciava.* — *Sem. Buc. Cl. VIII,* P. GÂRBOVICEANU, *prof.* — ST. ST. TUŢESCU, *prof. c. Catanele, j. Dolj.*

Vedĭ *Mal.*

Sĕ dice când unul, tocmaĭ la sfîrşit, nu scóte o trébă bine la capĕt.

«*Să nu te înnecĭ ca ţiganu la mal.*» — *Şezăt.*, II, p. 72.

«Ca cela care *s'a înnecat la mal.*» — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 405.

A se vedé în T. Speranţia, I, p. 241, snóva care a dat nascere dicereĭ de faţă.

* △
14250 Apa trage la matcă şi ţiganul la tépă.

MARIN RĂDULESCU, *Scol. Inst. c. Slatina, j. Olt.*

* △
Va veni apa la matcă şi ţiganu la tépă.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Zorlenĭ, j. Tutova.*

Acelaş înţeles ca la No. 10305.

Il n'est vilain qui ne faict ta villenie.

* △
14251 **S'a căcat Românu 'n móră**
Și l'a dat țiganu afară.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice în batjocura țiganuluĭ, dând a se înțelege că țiganul e gata să facă cele maĭ scârbóse slujbe Românuluĭ.

* △
14252 **A fi deprins (cu nevoile) ca țiganul cu scânteile (scânteele).**

Șezăt., I, p. 218. — GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.* — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.* — C. TEODORESCU, *înv. c. Cursescĭ, j. Vasluĭu.*

* △
A fi învĕțat ca țiganu cu schinteile.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

*
S'a învĕțat ca țiganul cu scânteĭa.

* △
Ca țiganu cu scânteile.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Ștefănescĭ, j. Vâlcea.*

A pățit și scie multe. S'a dedat cu rĕul, cu belelele, cu nevoile, și nu sĕ teme de cele ce vin peste dînsul.

* △
14253 **Îĭ învĕțat ca țiganu cu cĭocanu.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Acelaș înțeles ca la No. 14252.

* △
14254 **Ca țiganul când a spînzurat întâĭu pe tată-sĕŭ.**

CĂLIN IORDACHE, *stud. j. Argeș.*

Pentru mojicul ridicat care se mândresce faţă cu rudele şi prietenii luĭ de odinióră.
A se vedé No. 14196.

* △
14255 Mĕĭ ţigane, mă-ta móre,
Bagă'ĭ deştu'n cur s' sĕ scóle.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice în batjocura ţiganilor.

* △
14256 Nu te-aĭ întîlnit c'o gâlcă murgă, c'o ĭépă în burtă, c'un cĭocan călare, c'un ţigan la brîŭ.

G. Bănulescu, *înv. c. Besdeadu, j. Dîmboviţa.*

Un ţigan, căutând pe altul, întîlnesce un Român pe care 'l întrébă, în grabă, *dacă s'a întîlnit c'o galcă murgă,* etc.
Se aplică când veḑĭ pe cine-va vorbind sucit saŭ de a-n dósele.

* △
14257 Şi-a mâncat credinţa ca ţiganu(l) biserica.

A. Pann, I, p. 51. — Hinţescu, p. 40. — Baronzi, p. 58. — G. Bănulescu, *înv. c. Pĭetroşiţa, j. Dîmboviţa.* — P. Gârboviceanu, *prof. Cl. VIII, Semin. Buc.* — P. Ispirescu, *Leg.* I, 1872, p. 166.

* △
Şĭ-a mâncat cinstea ca ţiganu biserica.

D-na Z. Mihăilescu, *înv. c. Buştenĭ, j. Prahova.*

* △
Şĭ-a mâncat omenia ca ţiganul biserica.

V. Sala, *dasc. c. Poĭana, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Veḑĭ *Cinste, Credinţă, Omenie.*

Când un om a perdut credinţa, omenĭa, cinstea de

Ómeniĭ cred că ţiganiĭ aŭ făcut o biserică de caş şi când îĭ-a rĕsbit fómea aŭ mâncat-o.

DE CE N'AŬ ŢIGANIĬ BISERICĂ

A fost odată ca nicĭ odată
Un moş ş'o babă şi o nepótă.
    Dar biata fată,
Ce n'avea mumă şi n'avea tată.
D'a sa juneţe vrênd să profite
Căta un june să se mărite.
Ast june însă n'a întârḑiat
Şi'n ochiĭ fetiĭ s'a arĕtat.
Ţigan ca dînsa era şi el.
De acel sânge, de acel fel.
S'ajung la vorbă şi într'o séră.
La sfat ţiganiĭ se adunară,
Unul dintr'înşiĭ cel maĭ bĕtrân,
Cu minte multă şi vechiŭ Român.
In adunarea cea ţigănéscă:
«Copiĭ, le ḑise, voĭ sciţĭ prea bine,
Şi nu se cade s'avem ruşine,
De adevĕrul ce voiŭ să ḑic,
    Dar nu'ĭ nimic.
Căcĭ ast rĕŭ fie orĭ cât de mare,
    Are îndreptare,
Numaĭ voĭ însă să vreţĭ să fiţĭ
    Cu toţĭ uniţĭ,
    Ca împreună,
Lucrând la fapta ce cred că-ĭ bună
Să se îndrepteze rĕul, de care
Aḑĭ ţigănimea sufere tare;
Aşa dar rĕul de care ḑic
E că ţiganiĭ când se însóră,
Orĭ când se nasce orĭ şi când mor,
N'aŭ biet şi dînşiĭ o micuţă
    Bisericuţă,
    Să-şĭ facă rostul,
    Să-şĭ ţie postul.
Şi tótă legea cum aŭ Româniĭ
    Şi chĭar păgâniĭ:
Ci tot-dé-una eĭ sunt siliţĭ
    Şi nevoiţĭ:
Să aĭbă a face cu popĭ streinĭ
    De prin veciniĭ!
Lucru ce face să se ivéscă
O catastrofă panţigănéscă
Căcĭ le es tóte mereŭ pe dos
Şi tréba merge de sus pe jos
Ca să lipséscă dară o dată
    Rĕul de care
Panţigănimea cea apăsată,
Aĭ se dăm astă-ḑĭ mână cu mână,

Şi chĭar îndată să ridicăm
Biserica unde să ne închinăm,
Copiiĭ noştri să-ĭ botezăm,
Părinţiĭ noştri să'ĭ îngropăm,
Pe juniĭ noştri să'ĭ cununăm,
Cu Dumneḑelea să ne 'mpăcăm
— Bravo! strigară într'o unire
Ţiganiĭ 'n culmea de fericire,
    Ideia asta e minunată
Şi trebue pusă pe cale 'ndată,
    Dar vrem să scim
Din ce materiĭ o să zidim
Biserica nóstră cea ţigănéscă,
    Ca să trăĭéscă,
Şi ca să ţie la vînturĭ rele,
La foc. la ploae şi timpurĭ grele;
De lemn s'o facem, nu e mijloc,
Căcĭ lemnu póte s'arḑă de foc;
De fer s'o facem, nu e de şagă,
Căcĭ fĭeru póte trăsnet să tragă;
De zid s'o facem, zidu se strică
Şi se dărîmă, sĕ'mbucăţică.
Din voĭ care e maĭ cu minte,
Să potrivéscă douĕ cuvinte,
Acel să aĭbă dreptul a face,
Biserica nóstră orĭ cum îĭ place,
Ş'acela póte să'ĭ fie naş.
De var, de pĭatră! de gard! de caş!
— Bravo! strigară într'o unire
Ţiganiĭ în culme de fericire.
Atuncĭ porniră la căşărie,
C'era aprópe de ţigănie!
Şi cumpĕrară tot caşu, care
Erà prin târle, pentru vînḑare,
Lucrară 'n stânga, lucrară 'n drépta,
Şi într'o lună sfirşiră fapta.
Mândri Ţiganiĭ acum privea,
L'a lor zidire, ca la o stea.
Câte-va sate apropiate,
Şi alte mult maĭ depărtate,
Veniră acolo, ca să se mire,
D'acea frumósă, mândră zidire.
Ce folos însă, bieţiĭ Ţiganĭ
Că cheltuiră atâţea banĭ.
Vĕḑu cu durere că într'o ḑi
Toţĭ începură a flămânḑi
O para chióră nu maĭ aveà,
Nicĭ să lucreze nu maĭ putea.
Căcĭ din eĭ uniĭ preoţĭ eraŭ,
Alţiĭ ĭar eforĭ se socotéŭ,
Unu egumen, altu dichiŭ,
Unu dintr'înşiĭ maĭ calemgiŭ
A vrut să trécă de secretar.
Avênd sub dînsu ş'un arhondar,
Ast-fel că bieţiĭ ţiganĭ s'aflară
In rise de fóme cu toţĭ se pĭară.

Daŭ toțĭ năvală într'o unire
Ca nisce fĭare ca lupĭ turbațĭ,
Câinĭ morțĭ de fóme înverșunațĭ,
Ș'așa mâncară, ném infernal,
Bĭéta biserică de cașcaval!.

A. PANN, *Arghir.*, p. 28.

Cititorul va găsi în Revista pentru Istorie și filologie, anul 1883, un articol al D-l Dr. Gaster, cu istoricul diferitelor publicațiunĭ privitóre la acéstă snóvă.

Conclusia d-luĭ Gaster este că povestea românéscă despre biserica mâncată sĕ póte explica admițêndu-se că la țiganĭ, ca și la Hanifa, un trib al Bacriților, și la secta creștină a Collyridienilor, a existat odată: saŭ un idol făcut de materiĭ comestibile, saŭ turtă cu chipul întipărit; mâncarea biserícеĭ, din causă de fómete, ne fiind de cât un adaos născocit în urmă, cu scopul de a'șĭ bate joc de țigan.

D-l Gaster încheĭe studiul d-sale spunênd că: «ceea ce nu putem să nu observăm, este că nu am putut găsi până acum aceeașĭ poveste și la popórele ce locuesc în vechiul imperĭu bizantin, cu tóte că numaĭ aci s'a putut nasce. Dar acésta nu vré să dică, că nu există de loc acolo. Până acuma în genere, afară de fórte puține excepțiunĭ, nu s'a dat nicĭ o atențĭune limbeĭ, și maĭ puțin legendelor, credințelor și obiceĭurilor țigănescĭ. Căutând cine-va cu dinadinsul, póte că o va regăsi și acolo, și atuncĭ chĭar ipoteza din urmă va fi justificată».

In asemenea împrejurărĭ părerea d-luĭ Gaster va rĕmâne o simplă ipotesă.

Vom observà însă că în limba latină de la finele imperĭuluĭ saŭ de la începutul evuluĭ medĭu, găsim în Du Cange cuvinte ca:

MANCUS id est contractus, debilitatus, mutilatus vel imminutus. *(Glossæ Isonis Magistri)*.

Si autem totum brachium *mancum* fuerit, ut nihil cum eo facere possit... *Lex. Ripuer. tit. 5 § 4.*

MANCARE, mutilare, membro privare in Lege Alamann. tit. 12. 13. 14.

La Francesĭ: *manquer, manchot.*

La Românĭ:

«Căută catastisiele vistierieĭ care le dedese el *mâncĭ.*» — *Cronic. Anonimă*, p. 144.

Vacă *mancă* saŭ *vacă mâncă* (Moldova) pentru o vacă

«Cu aceștĭ nădragĭ *mâncĭ* nu sĕ póte îmbrăcà omul». — LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 401.

«Copil *manc*». — LAURIAN & MAXIM, II, p. 229.

Cuvîntul *manc* saŭ *mânc* avênd la noĭ, ca și cuvintele de aceeașĭ rădĕcină în tóte limbile neolatine, înțelesul de «defect, lipsă» e maĭ mult ca probabil că Româniĭ, vĕḑênd că dintre tóte popórele cu carĭ aŭ venit în contact, numaĭ țiganiĭ nu aŭ nicĭ o religie, și că sunt *mâncĭ* de biserică, aŭ ḑis în cele din urmă printr'un joc de cuvinte ușor de înțeles, că, acest ném de ómenĭ șĭ-aŭ *mâncat* biserica. In acelaș ordin de ideĭ Româniĭ Ardelenĭ îșĭ bat joc de Sașiĭ, protestanțĭ, și carĭ prin urmare nu aŭ sfințĭ, spunênd că 'ĭ-aŭ mâncat. A se vedé Columna luĭ Traïan, 1882—1883, snóva, *Cum aŭ perdut Sașiĭ pe Sfințiĭ lor*, culésă de P. Ispirescu. A se vedé de asemenea S. FL. MARIAN, p. 223; VARRON, p. 52; DR. GASTER, *Archiv. Ist.*, An. 1883.

* △

14258 Aĭ maĭ vĕḑut popă din țigan!

E. I. PATRICIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

* △

Dracul a maĭ vĕḑut țigan popă și nuntă Mercurea.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Când unul vré să arate că un lucru peste putință să se facă.

* △

14259 A pățit'o ca țiganu cu frînghia (cingĕtórea).

V. SALA, *dasc. c. Lelescĭ, comit. Bihor, Ungaria*

'Șĭ-a rupt nasu, 'șĭ-a perdut omenia.

SNÓVĂ

Țiganu când a mers la cumĕtru sĕŭ, după ce s'a săturat s'a pus și la jucat, dar el, al naĭbeĭ, furase cingĕtórea (fringhia) cumĕtreĭ sale (preoteseĭ) și jucând, de la un timp i s'a vĕḑut capĕtul care ĭeșeà din sîn. Un băețandru a tras de cingĕtóre și l'a prins cu furatul, ast-fel ... a rĕmas de rușine, cu tóte că a căutat să se apere de o

* △

14260 Rĕmânĭ ca țiganul fără gâscă.

V. SALA, *dasc. c. Petrileni, comit. Bihor, Ungaria.*

Adică păcălit, înșelat.

Nu am putut aflà snóva care neapĕrat a dat nascere acestuĭ proverb.

* △

14261 O murit de fóme ca țiganu între pânĭ.

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

A se vedé ințelesul la No. 8493.

* △

14262 De-a-valma
Ca țiganii tómna.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Crevedia, j. Ilfov.*

Când plécă Românii maĭ mulțĭ la o muncă, saŭ fetele și flăcăiĭ la horă.

Țiganiĭ obicĭnuesc a se tocmì de-a-valma la muncă.

* △

14263 A'ĭ fi milă
Ca țiganuluĭ de pilă.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Bolintin-din-vale, j. Ilfov & c. Drăgănescĭ, j. Vlașca.* — NIC. MATEESCU, *înv. c. Movilița, j. Putna.* — AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.* — C. TEODORESCU, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.*

* △

A avé milă
Ca țiganu(l) de pilă.

IULĬU GROFȘOREANU, *dasc. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.* — T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Când nu aĭ milă de loc de ce-va saŭ de cine-va, căcĭ țiganul n'are milă de pilă, frecând'o pe tóte fiérele.

Sĕ dice în deosebĭ pentru ginere și sócră.

14264 * △ **A nimerit ca ţiganul la împĕrat.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Vişina, j. Vlaşca.*

Când o brodescĭ rĕŭ.

SNÓVĂ

Ţiganiĭ s'aŭ vorbit odată să ducă şi eĭ plocon Impĕratuluĭ un găvan cu lapte acru, şi s'aŭ învoit, când vor intrà pe uşă să ḑică: unu, *să trăiescĭ Măria Ta!* altul, *să trăéscă Măria Sa Dómna!* altul, *şi Domniţele!* altul, *şi Beizadelele!* altul, *şi Mitropolitul!*

Cel d'întâiu Gaşper, vataful lor, cum păşì pe uşă, s'a buimăcit şi'n dîrdoră colo, a scăpat, de tremurătă, vasul din mână, când a dat cu ochiĭ de împĕrat, şi bombănì tăricel: *Ei! fire-aĭ al draculuĭ*, altul *şi Măria Sa Dómna!* şi pe rînd cu toţiĭ: *şi Domniţele! şi Beizadelele! şi Mitropolitul!*

A se vedé GR. JIPESCU, *Opincar*, p. 101; N. A. BOGDAN, *Pov.*, p. 62; T. SPERANŢIA, I, p. 55.

14265 * **Pun ţiganiĭ de mămăligă.**

H. JUVARA, *c. Bêrlad, j. Tutova.*

Când te mănâncă în cur.

14266 * **Iĭ sporesce ca laptele ţiganuluĭ.**

N. A. BOGDAN, *Pov.*, p. 138.

A se vedé la No. 8594 înţelesul ḑicereĭ şi snóva care ĭ-a dat nascere.

14267 * △ **Cércă ca ţiganul marea cu degetul.**

C. TEODORESCU, *înv. c. Cursescĭ, j. Vasluĭu.*

Vedĭ *Mare.*

A se vedé înţelesul la No. 855.

14268 * △ **Trece ca ţiganul prin raiu.**

IULĬU GROFŞOREANU, *înv. c. Galşa, comit. Arad, Ungaria.*

Când unul trece pe lângă om fără să ḑică ce-va, şi chĭar fără să'ĭ fie permis să trécă pe acolo.

SNÓVĂ

Trecênd ţiganul pe lângă raĭu şĭ-a aruncat căcĭula înăuntru. A cerut să i sĕ permită să intre ca să'şĭ scótă căcĭula. Odată intrat n'a maĭ vrut să ĭésă.

A se vedé T. SPERANŢIA, II, p. 74, *Jidanul în raĭu.*

14269 * △ A face planu
Ca ţiganu.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Nastratin-Hogea.*

Când plănuescĭ ce-va în zadar.

SNÓVĂ

Un ţigan mergeà odată pe un câmp. Trecênd pe lângă o tufă, vědù în ea un iepure culcat, care dormeà dus. Ţiganu se opri lângă tufă şi începu a-şi face ast-fel planul, vorbind singur: «astă-dĭ am să mănânc carne de ĭepure; dar uĭte cum o să-l gătesc. Jumătate am să-l fac friptură, şi jumătate am să-l fac fertură, în care am să puĭ o mână de ardeĭ pisat, de la naşu, şi când oĭu mâncà să străfig, să fac hapcĭu! hapcĭu!»
Iepurele speriat de hapciul ţiganuluĭ, o rase de fugă, lăsând pe graur cu buzele umflate şi cu planul făcut de géba.
D'atuncĭ a rĕmas vorba: *a face planu ca ţiganu.*

14270 * △ Face ca ţiganu când s'a dus la naş-sĕŭ
cu plocon.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ. j. Mehedinţĭ.*

Pentru cel care sĕ pórtă prostesce.

SNÓVĂ

Un ţigan avênd să se ducă pe la naş' sĕŭ după obiceĭu, între alte merinde luase şi un bădărăŭ de lapte bătut. Pe drum vede într'o parte un ĭepure şi pe loc îşĭ face socotélă că bun ar fi şi acesta de dus ca plocon la naş. Şi aşa se ĭeà după el în gónă mare. Şi cum alergà după ĭepure, de odată se împedică, şi bădărăul ce ţineà în spate se varsă după capul luĭ, ast-fel că în putină nu rĕmâne aprópe nimic merindea ce voĭa să ducă la naş. Vĕdênd că nu 'ĭ-a mers bine s'a întors înapoĭ.

* △

14271 **A se mutà ca ţiganu cu cortu.**

AVR. CORCEA, *paroh*, c. *Coştelu*, *Banat.*

A se vedé înţelesul la No. 6972.

* △

14272 **A nimerit (brodit) ca ţiganul Mĭercurea la stână.**

G. BĂNULESCU, *înv.* c. *Pĭetroşiţa*, *j. Dîmboviţa.* — R. N. HOĬTAN, *Cetat. Codru*, p. 19. — D-na Z. MIHĂILESCU, *înv.* c. *Buşteni*, *j. Prahova.* — P. GÂRBOVICEANU, *prof.* c. *Rătesci*, *j. Argeş.*

* △

A nimerit'o Mĭercurea la stână.

D-ra TINCA ŞIŞMAN, *înv.* c. *Adam*, *j. Tutova.* — GABRIELESCU, *j. Buzĕŭ.*

Vedĭ *Stână.*

Pentru ceĭ ce nimeresc rĕŭ un lucru. Când unul se apucă de o trébă şi nu scie timpul priincĭos.

SNÓVĂ

Ţiganul sciind că la stână e brânză, lapte şi altele, a plecat şi el la munte, fără să se gândéscă când ar trebui să plece ca să fi acolo în ḑi de dulce. Dar el a ajuns la stână tocmaĭ Mĭercurea când şi bacĭul şi toţĭ cĭobaniĭ posteaŭ. ast fel că bĭetul ţigan a plecat îndărĕt a-casă flămând.

A se vedé GR. JIPESCU, *Rĕur. Oraş.*, p. 260 şi *Şesătórea*, V, p. 81.

* △

14273 **A nimerit'o (s'a dus) ca ţiganul Vinerea la stână.**

GAVR. ONIŞOR, *prof.* c. *Murgenĭ*, *j. Tutova.* — Maior P. BUDIŞTEANU, *j. Ilfov.*

Acelaş înţeles ca la No. 14272.

* △
14274 **Potrivişĭ ca ţiganul la stână.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vrênd să arĕte că cine-va a venit la o trébă pré târḑiŭ, după vreme, întocmaĭ ca ţiganul care s'a dus la stână tómna pe sfîrşite, când ciobaniĭ se pornise cu turmele la ĭernat.

A se vedé T. Speranţia, I, p. 5, *Ţiganul la stână.*

* △
14275 **Potrivişĭ ca ţiganul la pomană.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Bursucanĭ, j. Covurluĭu.*

Când nu o potrivescĭ bine, ca ţiganul care, vrênd să mérgă la douĕ pomenĭ a ajuns pré târḑiŭ şi la una şi la alta.

* △
14276 **Se îndésă ca ţiganu la praznic.**

X*** *c. Nănescĭ, j. Bacăŭ.*

Adică la chilipir, maĭ ales la mâncare şi bĕutură fără plată.

LEGENDĂ

După ce a făcut Dumneḑeŭ lumea şi tóte vietăţile câte se află într'însa, şi la urmă pre om, atât ómenilor cât şi fie-căriĭ vietăţĭ, între carĭ firesce că se aflaŭ şi paserile, le-a dat câte un fel de hrană anumită ca să aĭbă ce mâncà şi cu ce susţineà.

Toţĭ ómeniĭ şi tóte paserile, cum aŭ început a mâncà hrana ce le-o dete Dumneḑeŭ s'aŭ săturat, numaĭ codobaturile şi ţiganiĭ, orĭ şi cât aŭ mâncat, nu s'aŭ maĭ putut săturà.

Vĕḑênd Dumneḑeŭ nesaţul acestora s'a supĕrat fórte tare şi a ḑis către codobatură:

— Când se vor săturà ţiganiĭ şi vor ḑice din tótă inima că nu sunt flămânḑĭ, atuncĭ să te apropiĭ tu şi tot némul tĕŭ de sate!

Éră ţiganilor le-a ḑis:

— Când se vor apropia codobaturile de sate, atuncĭ să vĕ săturaţĭ şi voĭ.

Da fiind că ţiganiĭ, orĭ şi cât ar mâncà, maĭ nicĭ odată nu sĕ pot săturà, chīar şi atuncĭ când se duc la vre-un praznic, unde tóte mâncările şi bĕuturile se daŭ de géba, de sufletul morţilor, ci eĭ, orĭ şi cât mănâncă, când sĕ scólă de la masă şi se depărtéză numaĭ vr'o câţĭ-va paşĭ de casă, ḑic, ca şi caiĭ cum s'aŭ sculat de jos, că n'aŭ mâncat nemică, că sunt flămânḑĭ de nu se maĭ pot ţiné pe picĭóre, de aceea şi codobaturile nu se pot apropìa nicĭ odată de sate.

Şi codobatura de aceea se numesce pasere ţigănéscă, pentru ca ea numaĭ atuncĭ se apropie de vr'un sat, când un ţigan, după ce a fost

la vr'un praznic, și după ce a mâncat, spune că s'a săturat. Dar fiind-că Țiganiĭ maĭ nicĭ când nu se pot sătură, de aceea și ea nicĭ când nu se póte apropĭa, ca alte paserĭ, de locuințele ómenilor. — S. Fl. Marian, *Ornit.* I, p. 330.

14277 * △ **S'aŭ strîns ca țiganiĭ la pomană.**

D-na Z. Juvara, c. *Fedescĭ*, j. *Tutova.*

Acelaș înțeles ca la No. 14276.

14278 * △ **Se îmbie ca țiganul la balmaș.**

Moise Popovicĭu, c. *Cavragiŭ*, *comit. Hunedĭórei, Transilvanĭa.*

Acelaș înțeles ca la No. 14276.

14279 * △ **Face ca țiganul cu halmejul.**

G. I. Tomescu, *înv.* c. *Broscarĭ*, *j. Mehedințĭ.*

Vedĭ *Talmeș-Balmeș.*

Adică uĭtă orĭ-ce ca țiganul halmejul (un fel de mâncare) pe care 'l luase de probă și pe care 'l duceà la nevéstă sa ca să 'ĭ gătéscă la fel; ĭar pe drum perde mâncarea și 'ĭ uĭtă șî numele.

A se vedé Snóva de la No. 9308.

14280 * △ **Le mestecă ca 'n bota țiganuluĭ.**

Ilie Hocĭotăŭ, c. *Sclište, comit. Sibiŭ, Transilvanĭa.*

Când unul amestecă lucrurĭ carĭ ar fi trebuit să fie despărțite; se ḑice maĭ ales pentru mâncărĭ.

14281 * △ **Vorba țiganuluĭ.**

T. Bălășel, *preot*, c. *Stefănescĭ*, *j. Vâlcea.*

Când săténul spune vre un proverb începe saŭ termină cu acéstă expresiune saŭ cu una din cele următóre:

vorba ăluĭa, vorba cântecului, vorba Românuluĭ, vorba nebunuluĭ, etc., după cum ḑicerea se referă la o snóvă în care e vorba de un ţigan, un nebun, etc.

*

14282 A murit ca şi ĭépa ţiganuluĭ.

Veḑĭ *Iépă*.

Adică tocmaĭ când se învĕţase să nu maĭ mănânce. A se vedé No. 1907.

* △

14283 Ţiganul, după ce şi-a dat căcĭula pe apă, a ḑis: să fie de sufletul tatiĭ.

D-na SEV. CALOĬ, *j. Tutova.*

Veḑĭ *Căcĭulă, Suflet.*

A se vedé la No. 4688 atât înţelesul ḑicereĭ cât şi snóva care 'ĭ a dat nascere.

14284 Căcĭula ţiganuluĭ.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1377.

Veḑĭ *Căcĭulă, Suflet.*

Acelaş înţeles ca la No. 14283.

* △

14285 A se pune în drum, ca pomana ţiganuluĭ.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Banca, j. Tutova.*

Veḑĭ *Ţigănesc.*

A se vedé înţelesul la No. 9160.
Sĕ înţelege de la sine ce póte fi acéstă pomană a ţiganuluĭ, care se găsesce în drum.

«Te-aĭ pus în drum, *ca pomana ţiganuluĭ.*»

* △

14286 S'a săturat ca ţiganu cu frunza.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedesci, j. Tutova.*

A se vedé la No. 9246 varĭantele şi înţelesul acesteĭ ḑicerĭ.

* △

14287 **S'a vîrît ca ţiganul la masa boeruluĭ.**

N. G. FRIGURĂ, *c. Dragoslavele, j. Muscel.*

Vedĭ *Masă.*

Pentru cel care se îndésă unde nu e poftit, şi, în urmă, o pate.

A se vedé la No. 8794 snóva care a dat nascere acesteĭ diceri.

* △

14288 **S'a înnădit ca ţiganul la turta (aĭa, tréba) măseĭ.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △

Îĭ învĕţat ţiganu la mă-sa.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Când unul nu se maĭ lasă de un lucru care 'ĭ a plăcut.

SNÓVĂ

Un ţigan se ducea, cu bunică-sa într'o căruţă, la peţit. Baba, vĕdênd că danciu erà cam prost, şi de frică ca să nu 'şĭ facă némul de ocară în nóptea căsătorieĭ, sĕ pune şi îl învaţă ce are de făcut. In urmă, se pornesc ĭarăşĭ la drum. Ce-va maĭ departe, grăuraşul opresce calul, şi maĭ cere o lecţie, căcĭ de, póte a maĭ uĭtat ce-va. Şi tot aşa din lecţie în lecţie, aŭ ajuns sgripţoróĭca cu faraonul eĭ la baragladina care trebuĭà să le fie nepótă şi nevéstă.

*

14289 **Fie-care cu tréba luĭ, ca ţiganu cu tréba măsiĭ.**

Maior P. BUDIŞTEANU, *j. Ilfov.*

Adică fie-care să 'şĭ vadă de ale luĭ.

* △

14290 **A aruncà mórtea în ţiganĭ.**

R. SIMŬ, *c. Orlat, Transilvania apud* B. P. HĂŞDEŬ, *Etym. Magn.*, p. 1775. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 149. — T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Sănătate, Ovreĭu.*

A tăgădui, aruncând vina pe un altul.
A aruncà vina pe cel nevinovat, şi care nu e în stare ca să se apere.

Danda venia lapso.

Prov. Lat.

* △
14291 **Noroc, şi mórte în ţiganĭ!**

GR. POĬENARU, *ing. j. Putna.*

* △
Noroc şi banĭ,
Şi mórtea în ţiganĭ.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Vedĭ *Român.*

Urare glumétă.
A se apropĭa de dicerea Aromânéscă de la No. 5830.

* △
14292 **Noroc şi banĭ,**
Şi bóla în ţiganĭ.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Liţa, j. Teleorman.*

Acelaş înţeles ca la No. 14291.

* △
14293 **Iarmarocul ţiganuluĭ.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Bîlcĭu.*

Când vreĭ să ĭeĭ în derîdere un bîlcĭu prost de tot.
A se vedé snóva de la No. 11083 şi T. Speranţĭa, III, p. 161.

*
14294 **A cere ca un ţigan.**

Şezătóre, I, p. 213.

*
14295 A se certà ca ţiganiĭ.

A. PANN, III, p. 23. — HINŢESCU, p. 130.

A se certà rĕŭ; pentru ómeniĭ proştĭ şi lipsiţĭ de crescere.

ŢIGANCĂ

* △
14296 Pórtă-te 'n port
Ca ţiganca 'n cort.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

A se vedé înţelesul la No. 7627.

* △
14297 A se pripì ca ţiganca la argea.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Când cine-va zoresce la un lucru, însă nu are nicĭ un spor.

* △
14298 A fi bâtu ţigănciĭ.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Adică ne-băgat în séma.

*
14299 Ghifta ghiftopluĭ ş'alavdă.[1]

I. COYAN, *prof. c. Ianina, Epir.*

Vedĭ *Ţigan.*

Acelaş înţeles ca la No. 14218.

*
14300 Cathe ghiftă çirlu-ĭ ş'alavdă.[2]

I. COYAN, *prof. c. Perivoli, Epir.*

Vedĭ *Ţigan.*

Acelaş înţeles ca la No. 14218.

Chaque potier vante son pot.

Prov. Franc.

14301 **Muri ghifta çe tĕ-alâvdà.**[1])

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 179.

Sĕ ḑice celuĭ care se laudă singur.

ŢIGĂNESC

Veḑĭ *Cinste, Lucru, Tocmélă.*

14302 * △ **Lucru ortăcesc,**
Lucru ţigănesc.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

A se vedé înţelesul la No. 9589.

14303 * △ **Tocmélă ţigănéscă.**

P. ISPIRESCU, *Leg.* I, 1872, p. 165 — HINŢESCU, p. 188. — *Albina (rev.)* I, p. 361 & 509. — ILIE TRIFU, *stud. j. Ilfov.*

Acelaş înţeles ca la No. 13007.

14304 * **Cinste ţigănéscă.**

A se vedé înţelesul la No. 8361.

14305 * △ **Ieà banĭ ţigănescĭ şi te plătesce.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Severin, j. Mehedinţĭ.*

Orĭ de unde se va puté, cu cele din urmă puterĭ bănescĭ a se scăpà de un om rĕŭ de bótă.

14306 * A stà ca o pomană ţigănéscă.

D-na EL. GRIGORIŬ, *j. Ilfov.*

Vedĭ *Plăcintă, Ţigan.*

A se vedé înţelesul la No. 14285.

14307 * △ Traĭu ţigănesc.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Adică traĭu rěŭ, cu cértă şi bătaĭe.

14308 * Mâncare ţigănéscă.

I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

Adică mâncare próstă.

SNÓVĂ

Stând maĭ mulţĭ odată şi 'ncepênd a spune
Care din bucate cred că sûnt maĭ bune,
Işĭ aleg, cu 'ncetul, şi 'n sfîrşit se 'mpacă:
«Pĭele de găină şi limbă de vacă.»
Aucjind ţiganul astă noutate
Se gândesce 'n sine:
«Ian te uĭtă, frate,
«Ce maĭ lucru mare astă-cjĭ am aflat!..»
Şi pornesce, haĭde, ca să'l spună 'n sat.

* * *

— Heĭ, Românĭ, acuma
«Ian să'mĭ spuneţĭ mie
«Ce mâncărĭ maĭ bune
«Credeţĭ voĭ să fie?
— Ce mâncărĭ, ţigane?
«Haĭde spune tu,
«Să vedem anume
«Dacă sciĭ orĭ nu.»

* * *

— Heĭ, Românĭ, voĭ mie
«Multe mĭ-aţĭ făcut,
«Dar pe toţĭ acuma,
«Haĭde v'am bătut,
«Căcĭ acuma doar mie
«A'nceput să 'mĭ placă
«Limbă de găĭnă
«Şi pĭele de vaca.»

T. SPERANŢIA, III, p. [illegible]

ȚIGĂNESCE

14309 * △ A cinsti țigănesce.

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A se vedé înțelesul la No. 8363.

14310 * △ A cere țigănesce.

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Adică cu stăruință, până ți se dă.

A ȚIGĂNI

14311 * △ A țigănì pe cine-va.

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

A cere cu obrăznicie și stăruință mare.

A SE ȚIGĂNI

14312 * A se țigănì.

Fr. Damé, IV, p. 158.

A cere cu stăruință.

ȚIGĂNIE

14313 * Țigănie.

L. Șaineanu, *Dicț.*, p. 809. — Fr. Damé, IV, p. 158.

Adică sgârceniĭe cumplită.

TICHICÉN

TIRCHILESCĬ

*
14314 **A fi din (de la) Tirchilescĭ.**

D-ra Didina Zanne, *j. Ilfov.*

Adică rĕŭ crescut, mojic, mitocan; ca locuitoriĭ din mahalaua Tirchilescĭ, din Bucurescĭ.

TÎRG

Vedĭ *Cap. X, c. Tîrg, Urechĭe.*

* △
14315 **A cunósce unde'ĭ tîrg şi unde'ĭ sat.**

Gavr. Onişor, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Pentru omul cu dréptă chibzuinţă şi ĭute la minte; care cunósce pe cel subţire de cel gros de obraz.

* △
14316 **— Scólă, Lenă, mână vacĭ!**
— Nu ţi-am spus, bade, să tacĭ.
— Scólă, Lenă, mână porcĭ!
— Nu ţĭ-am spus, bade, nu pocĭu.
— Scólă, Lenă, haĭ la tîrg!
— Dómne, bate'l de bolând
Nu m'aştéptă pân' mĕ 'ncing.

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Vedĭ *Birt, Mâncare.*

Pentru femeile cele leneşe.

* △
14317 **De cât în tîrg cu papucĭ,**
Maĭ bine în crâng cu opincĭ.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Dicĕtóre haĭducéscă.
De cât în tîrg la fudulie, unde nu poţĭ câştigà nimic, maĭ bine în crâng, încălţat cu opincĭ, însă liber şi cu

14318 **In tîrg şî la móră.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 17.

Adică spune. Şî sĕ ḑice pentru ceĭ ce nu pot păzì niciĭ o taĭnă (GOLESCU).

* △

14319 **A spune în tîrg şi la móră.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ j. Vâlcea.*

Veḑĭ *Móră.*

A spune ce-va într'un loc unde sĕ aude maĭ multe. A se vedé No. 7365.

* △

14320 **A fi dus la tîrg şi la móră.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Veḑĭ *Móră.*

Acelaş înţeles ca la No. 7388.

* △

14321 **A aflà tîrgul şi ţéra.**

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 449. — G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, p. 319.

Adică tótă lumea.

Am ĭubit'o numaĭ séra
Ş'aŭ aflat tîrgul şi ţéra.

Poes. Pop.

* △

14322 **A fi talanca tîrguluĭ.**

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Veḑĭ *Sat.*

Adică a scie şi a spune tot ce se petrece.

* △

14323 **Ho! ţéră, că daĭ în tîrg.**

GR. POĬENARU, *ing. j. Buzĕŭ.*

14324 * △ A fi dat prin tîrg.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănesci. j. Vâlcea.*

A fi om care a vĕḑut și auḑit multe, și care prin urmare scie multe. A fi nedat prin tîrg, a fi sĕlbatic, neumblat în lume.

14325 A o dà tîrguluĭ.

P. ISPIRESCU, *Snóve,* p. 101.

Adică în vilég, în gura lumiĭ.

14326 A'l dà tîrguluĭ.

BARONZI, p. 48.

Acelaș înțeles ca la No. 14325.

14327 * A'l dà prin tîrg.

Rom. Glumeț, I, p. 47. — FILIMON, *Ciocoĭ,* p. 289. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.,* III, p. 155.

1⁰ A'l pedepsi prin expunere. Veḑĭ No. 4111.
2⁰ Acelaș înțeles ca la No. 14326.

14328 * Strigare-aĭ prin tîrg.

IULĬU GROFȘOREANU, *dasc. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.*

Să ajungĭ rĕŭ de tot.

14329 * △ De credeaĭ că s'a aprins tîrgul.

P. ISPIRESCU, *Leg.,* p. 374.

Arată un sgomot mare, țipete marĭ.

Și odată mulțĭ începură a face o gălăgie *de credeaĭ că s'a aprins*

TÌRGOVIȘTE

*

14330 A'ĭ dà gură de Tîrgoviște.

A. PANN, I, p. 94.

A certà pre cine-va rĕŭ surugĭesce, cu cuvinte aspre și maĭ mult ordinare, fără témă.

Resumăm după Scrisorile luĭ Ion Ghica și Cronica luĭ Zilot Românul întîmplarea care a dat nascere diceriĭ de față.

«Când tînĕrul Manolache Bălénu a fost dus la curte, Vodă Șuțu 'ĭ-a lăsat barbă și 'ĭ-a dat de nevéstă pe fiĭcă-sa domnița Catinca, înzestrând'o cu moșia orașuluĭ Tîrgoviștea. Atuncĭ s'aŭ sculat Tîrgovișteniĭ, cu mic cu mare, și aŭ venit la divan în Bucurescĭ cu rogojinĭ aprinse, în cap și cu jalba în protap, s'aŭ dus la biserică la Sfântul Nicolae cel sărac și, după liturghie, eșind din curtea bisericeĭ toțiĭ cu făcliĭ de céră galbenă aprinse, le stingea într'un butoĭu cu smólă, strigând:

— Afurisit să fie Vornicul și așa să se topéscă casa luĭ!

Sĕ dice că ți se făceà pĕrul măcĭucă. Vornicul pe care îl afurisĭà erà boerul Român care iscălise darea moșieĭ.

Nu a trecut un an și Domnița, nevésta Bălénuluĭ, murĭà din facere. Vodă tatăl eĭ murĭa otrăvit de aĭ luĭ, și maĭ târdiŭ casa boeruluĭ care a iscălit în adevĕr s'a stins.

După mórtea luĭ Vodă Șuțu spăĭmântându-se Dómna și tótă casa luĭ, cum și toțĭ ceĭ unițĭ cu dînsul la fapte din pămîntenĭ, și învederat cunoscênd că 'l-aŭ ajuns urgĭa luĭ Dumnedeŭ, după strigarea noroduluĭ, puseră la cale de sĕ rupseră în Divan de față tóte hârtiile, ce sĕ scriseseră asupra hrăpireĭ moșieĭ Tîrgoviștenilor, și așa rĕmaseră Tîrgovișteni ĭar cu moșia lor slobodă, precum și maĭ nainte. Cu aceste din urmă cuvinte, încheĭe cronicarul lunga povestire a acesteĭ întîmplărĭ.

De atuncĭ a eșit vorba: *gură de Tîrgoviște.*

Il n'est bon bec que de Paris.

Prov. Franc.

*

14331 Gură de Tîrgoviște.

ION GHICA, *Scrisorĭ*, p. 261. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 72.

Om rĕŭ de gură şi obraznic în vorbire.
A se vedé origina la No. 14330.

*
14332 **Avocat de Tîrgovişte.**

Vedĭ *Fefeleĭ.*

Adică avocat prost.
Odinióră în acest oraş, consiliul de disciplină al avocaţilor cât şi tribunalul local, recunosceaŭ dreptul de a pledà multor ómenĭ lipsiţĭ de orĭ-ce învĕţătură juridică.

TÎRGU-CUCULUĬ

* △
14333 **Du-te, duce-te-aş prin Tîrgu-Cuculuĭ cu nasu tăĭat.**

G. Bănulescu, *înv. c. Besdeadu & Runcu, j. Dîmboviţa.*

Se întrebuinţéză, de ţérancele maĭ bĕtrâne, ca blestem asupra unuĭ copil saŭ om, când vré să se ducă unde-va.
Ţĕraniĭ cred că în Tîrgu-Cuculuĭ se strîng toţĭ cerşetoriĭ, ologiĭ, cĭungiĭ, orbiĭ şi alţĭ nenorociţĭ pentru carĭ ḑic că *pentru eĭ maĭ ţine Dumneḑeŭ pămîntu.*
A se vedé şi No. 3954.

TÎRTAN

*
14334 **Tîrtan.**

Sĕ ḑice Evreilor în bătae de joc.
Vine probabil, prin corupţie, de la cuvîntul german, *Unterthan*, adică supus.

TÓDER

Vedĭ *Cap. I & XII, c. Sân Tóder.*

*
14335 **A se face Tóder.**

Vedĭ *Tanase.*

Pentru cel care sé face că nu înţelege ce 'ĭ spuĭ.

«Mĕ, nu te face Tóder.»

TOMA

14336 * A fi Toma.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

* △ *(A fi) Toma ne-credincĭosul.*

LAURIAN & MAXIM, I, p. 962. — TEOD. CHIRILEANU, *înv. c. Brosceni, j. Sucĭava.* — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.* — T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică om ne-credétor, om care nu crede până nu vede cu ochiĭ.

«*Nu fiĭ Toma.*»

Vedĭ Evanghelia Sfântuluĭ Ión, 20. 24. 30.

TOPALĂ

14337 * △ A fi Topală ăl nebun.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adică cam *nea într'o parte*, om care se ține numaĭ de nebuniĭ.

Acéstă dicere stă în legătură cu faptele luĭ Agoș al luĭ Topală, eroul baladeĭ populare *Agoș.*

BALADĂ

. . . .
. . . .
. . . .
Agos a! luĭ Topală
Car'mĭ-e voĭnic făr' de samă
Mĭ-a plecat la 'nsurătóre
Cu cincĭ sute de cătane.
Cu cincĭ sute de turcĭ,
Cu cincĭ sute de beșliĭ,
Din pioscĭ închinând,
Din pistóle trosnind,
Din gură cântând:
Catanele: cătănesce,
Beșliĭ: beșliesce

Şi turcii: turcesce.
Când trosnéŭ pistólele
Se spĕriaŭ satele,
Încuĭaŭ dĭughenele
Şi fugeaŭ ca curvele,
Dĕ isbeaŭ tufele!
Ce 'ncuĭaţĭ dĭughenele,
Şi fugiţĭ ca curvele
De isbiţĭ tufele?
Că nu este vr'o rĕsbélă,
E Agoş al luĭ Topală
Aşa face el p'în ţéră!

TOPANA

* △
14338 **Manca Topana**
Care mĭ-a furat cârlana.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice de un hoţ vestit.

Topana este şi un cătun, în judeţul Olt, pendinte de comuna Crânguescĭ.

TOPOLNIŢA

* △
14339 **Maĭ vine Topolniţa pe unde a maĭ venit.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Pentru unul care a stat bine odată şi acum a sărăcit, dar sĕ ḑice că tot va maĭ stà bine.

TRAĬAN

Veḑĭ *Troĭan.*

TRANANA

* △
14340 **Logofĕtul Tranana**
Cu mamaligă în basma.

P. Gârboviceanu, *prof. c. Drăgănescĭ, j. Vlaşca.*

Veḑĭ *Logofĕt.*

In bătae de joc, de cel care a învĕțat ce-va și umblă fără nicĭ un rost, fiind prin urmare și sărac.

TRICALA

14341 * **Nvésta al Vracâ bişi'n cor, di se avdzî trisu 'n Tricol.** [1]

I. Coyan, *prof. c. Ianina, Epir.*

Veḑĭ *Hotin.*

Pentru un lucru de nimica ómeniĭ fac vorbă multă de se duce vestea departe.

TRIFON

Veḑĭ *Teleleŭ.*

14342 * △ **Sîc, Trifóne!**

Gavr. Onișor, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

Veḑĭ *Agache.*

Acelaș înțeles ca la No. 13113.

TRÓCĂ

14343 * △ **A învĕțat la Trócă.**

G. Crețoĭu, *c. Scăescĭ, j. Dolj.*

Ințelesul ḑicereĭ s'a dat la No. 12076.

De óre-ce însă în judeţul Dolj, în apropĭere de Scăescĭ, se află satul Trócă, cu totul ne-însemnat, unde cine-va nu are ce învĕță nicĭ de la cine învĕță ce-va, Româniĭ din partea loculuĭ întrebuințéză ḑicerea, presupunênd că cuvîntul Tróca desemnéză satul cu acelaș nume, ĭar nicĭ de cum albĭa în care se dă de mâncare porcilor, precum s'a admis la No. 12076 și se admite în genere.

Se maĭ observă că numele de *trócă*, se dă în judeţul Dolj, uneĭ plante din familĭa cucurbitaceelor, cu o mulțime

---

[1]) Nevésta luĭ Vraca s'a beșit în horă, de s'a auḑit până la Tricala.

de varietăţi, dintre care cele mai cunoscute sunt: *tîlvul,* cu care se scóte rachiul din butóie, şi *tivga,* cu care se aduce apă de bĕut. De aci se dice că un butoiu e *gol tróca,* că un om prost în loc de cap are o tróca, şi aşa mai departe.

TROCAN

14344 * △ **A fi Trocan.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescî, j. Vâlcea.*

A fi un om mare, trupeş.

TROÏAN

14345 * △ **Calea luĭ Troïan.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescî, j. Dolj.*

Vedî *Rob.*

Acelaş înţeles ca la No. 10628. Acéstă denumire se întrebuinţéză într'un mod aprópe exclusiv în Ţéra Românéscă, ïar cea d'întâiu în Moldova.

Fără a înşirà numeróse localităţî carî din Severin la gurile Dunăreî reamintesc numele cuceritoruluî Dacieî, vom dà numaî urmĕtórele:

In judeţul Vâlcea, şi anume între oraşul Rîmnicu-Vâlcea şi Ocnele marî, la un chilometru de albïa Oltuluî se află o localitate cu numele de Troïan, punct trigonometric de observaţie.

Pe acest deluţ se ridică o mică bisericuţă cu chiliî împrejur, zidită la 1839 de Hrisant Horezanul. Aci generalul Magheru îşî aşeză tabăra sa la 1848.

La pólele munteluî Cozia, din Argeş, în faţa monăstireî Cozieî, şi peste apa Oltuluî se vede o stâncă lată care se numesce *masa luî Troïan.* O legendă locală maî spune că împrejurul acesteî mese a stat Mihaî-Vodă cu generaliî sĕî, legendă care a inspirat luî Dimitrie Bolintineanu poesia sa «*Cea din urmă nópte a luî Mihaî-Vitézul.*»

In fine pasul prin care Oltul intră în Românïa se numeà în vechime, *Pórta luî Troïan.*

TRUFANDA

14346 * – Logofĕtul Trufanda
Strînge muciĭ în bazma.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Ca să 'şĭ bată joc de albăstrime care îşĭ suflă nasul în basma şi o pune în urmă în buzunar.

De alminterea Chineziĭ au în acéstă privinţă, aceleaşĭ ideĭ ca şi ţĕraniĭ noştri.

ŢUCHI

14347 * A mâncat ĭérba luĭ Ţuchi.

D-na EUGENĬA ZANNE, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Adică e nebun.

TUDORICĂ

14348 * △ Îĭ lungă a luĭ Tudorică.

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Când unul poftesce multe şi de tóte. Sĕ ḑice către unul când nu'ĭ mulţumit cu ce'ĭ daĭ şi ar vroi tot maĭ mult.

TUDORIN

14349 * △ De când cu Tudorin.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Adecă de mult timp, din vechime.

Poporul din Vâlcea îşĭ amintesce cu mult drag de Tudorin, cum numesce el pe Tudor Vladimirescu, care se sculase să scape téra de împilătorĭ

TUFEANU

14350 *: △ A face nazuri ca caii Tufeanuluĭ.

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Pentru omul mofturos. Vede că e rugat și tot maĭ aștéptă.

TURC

Vedĭ *Câne, Lup, a Mâncà, Moldovan, Nevoe.*

LEGENDĂ

La Țarigrad, — unde o fi ala, — ci-că era un Impĕrat, care aveà doar o fată, și încolo numaĭ aveà nicĭ un copil din trupul luĭ. Fata îĭ era dragă ca sufletul și de dragă ce-ĭ era, îĭ făcuse o căsuță numaĭ de sticlă și orĭ ce cerea îĭ împlinea, lapte de pasĕre să fi cerut, lapte de pasĕre i-ar fi adus Impĕratul. Și gândea Impĕratul s'o mărite dup'un fecĭor de Impĕrat și să-ĭ dea de zestre jumĕtate din scaunul sĕŭ.

Dar, vedĭ d-ta, nepartea e rea în lume! Când e să nu fie de la D-deŭ și când își vîră Sarsailă códa, e rĕŭ cum nu se maĭ póte! Ci-că fetiĭ aștia, de când vĕduse lumea în ochĭ, îĭ placea grozăvenie mare să se jóce cu cățelușiĭ Împĕratuluĭ. Cum face, cum drege, cum își vîră dracu códa, că un zăvod d'ăia marĭ, înșală a fată de Împĕrat, și fata rĕmâne grea cu zăvodul. Și tocmaĭ maĭ târziŭ, când începu a cresce burta fetiĭ, Împĕratul băgă de sémă că fie-sa o să fie grea.

Atuncĭ s'a întristat Împĕratul tare, îĭ scăpa să plângă ca un copil, de mare cĭudă și rușine! Mĕ rog, nu-ĭ belise obrazu cu fapta eĭ? Se făcu Impĕratul foc și pîrjol și era cât p'aci s'o omóre cu chiar mâna luĭ; dar se gândi că nu face bine, maĭ bine să adune sfatul țĕreĭ, și ce o dice sfatul țĕreĭ, el aĭa să facă.

Sfatul țĕreĭ adunându-se și chibzuindu-se, a hotărît ca Impĕratul să depărteze pe fie-sa de la curte, ca să nu facă curtea împĕrătéscă de ocară în lume.

Impĕratul a ascultat de sfatul țĕreĭ și a poruncit să facă o corabie mare, să pue în ea tótă zestrea, care era partea fetiĭ. După ce a făcut vînt corăbiĭ de a plecat pe mare încolo, cu fata singură, singurică, fără nicĭ un om, ca să se ducă unde o vrea cel de sus. Așa Impĕratul și-a mutat gându de la fie-sa.

Corabia a mers, a mers până s'a oprit la un ostrov. Acolo fata s'a dat jos și a legat corabia cu nisce lanțurĭ de fer de nisce copacĭ groșĭ. Apoĭ și-a făcut un bordeĭ în ostrovul ala și trăĭa acolo, dĕmâncare avĕnd în corabie, și maĭ scofelind și prin ostrov fel de fel de buruenĭ dulcĭ.

Peste puțintică vreme, ĭ-a abătut să nască fetiĭ de Impĕrat. Și a născut fata Impĕratuluĭ șapte znameniĭ, șapte jigăniĭ ca face-țĭ-aĭ cruce! Aste șapte opăciturĭ eraŭ cu chip de om până la brîŭ,

flocoșĭ, cu ghĭare, cu códă, etc. taman ca câĭnele. Eĭ când plângeaŭ, maĭ mult chefneaŭ ca câĭniĭ, ucigă-ĭ sfintele slujbe! Da ce să le facă bĭata fată, la atâtea poșidichiĭ de jivinĭ? Cum să-ĭ créscă ea pe câte șapte? Că, vedĭ d-ta, ea avea numaĭ două țîțe, ca orĭ-ce femee, n'avea șapte. Taman atuncĭ fătase și o scrófă din cele care i-le pusese ca de zestre Impĕratul în corabie, că, vedĭ d-ta, îĭ pusese de tóte, ca uneĭ fete când o mărițĭ și o înzestrezĭ. Ce făceà a fata? Lĕpădă purceiĭ de la scrófă și dete copiiĭ eĭ, — nu ĭ-ar fi maĭ făcut, — ca să sugă în locul purceilor. Și așa aŭ tot supt la scrófă până s'aŭ făcut marĭ.

După ce s'aŭ făcut ăste schilodeniĭ marĭ și voĭnicĭ, mumă-sa le-a spus, că ea e fată de Impĕrat și eĭ nepoțĭ de Impĕrat tare și mare.

Eĭ cum aŭ audit una ca asta, aŭ strîns în corabie tot ce aveaŭ pe afară, s'aŭ pus în corabie câte șapte împreună și cu muma lor și aŭ pornit'o în spre Impĕrăția Țaligraduluĭ. Cum aŭ ajuns la Țarigrad, aŭ oprit corabia la mal, aŭ legat'o și aŭ plecat spurcăcĭunile câte șapte la Impĕratul. Cum aŭ ajuns la pórta Impĕratuluĭ, aŭ început să dea chiote, chefnind ca câĭniĭ, nu că se le deschiză pórta și maĭ multe nu! Impĕratul vĕdĕnd aste znameniĭ s'a crucit ca de ucigă-l sfânta tămâe, și ĭ-a întrebat: cine sûnteți voĭ, urîcĭunile lumeĭ, și ce vrețĭ?

Sûntem nepoțiĭ Măriĭ Tale, rĕspunseră toțĭ chefnind.

Impĕratul, cum audi, făcu fețe-fețe aducĕndu-șĭ aminte de procleta luĭ de fată. Il săgetă biedă la inimă că ăștia or să fie fecĭoriĭ eĭ. Nĕcăjit peste fire, aruncă cu buzduganu în spre eĭ ca să-ĭ rĕpue. Așĭ! țĭ-aĭ găsit să rĕpuĭ pe ucigă-l tóca! Impĕratul taman se spălase pe ochĭ și se stergea pe mâinĭ, stersese numaĭ p'a stângă și vrĕnd să dea cu stânga nu ĭ-a înemerit pe eĭ, și a înemerit în stâlpul porțiĭ. Atuncĭ Impĕratul a dis că să fie afurisit cine s'o sterge întâĭ pe mâna a stângă când s'o spĕla. Și d'aĭa nu e bine să te ștergĭ întâĭ pe stânga când te spelĭ.

Impĕratu ĭ-a întrebat ĭar: ce vrețĭ de la mine, procleților?

Vrem pămînt, Măria ta, că n'avem unde ședea, rĕspunseră chefnind ca câĭniĭ.

Eŭ nu vĕ cred că sûntețĭ voĭ nepoțiĭ meĭ, până n'ațĭ veni cu mama vóstră și cu corabie cu tot aicĭ la pórta mea, respunse Impĕratul.

Atuncĭ spurcăcĭunile s'aŭ pus de aŭ săpat un șanț adînc de la mare până la pórta Impĕratuluĭ și l'aŭ umplut cu meĭ, și pe șanțu asta aŭ împins corabia cu mama lor până la pórta Impĕratuluĭ.

Fie-sa de rușine șĭ-a coperit fața, să n'o vadă ta-s'o. Impĕratul a blestemat'o ca să nu-ĭ maĭ vadă nimenĭ fața în vecĭ. Si d'atuncĭ a rĕmas, ca turcóĭcele să-șĭ înzovonéscă fața.

Impĕratul n'a maĭ avut încotro, și le-a dis că le va da pămînt cât ține o piele de bivol. Atuncĭ procleții, ucigă-ĭ sfintele dile marĭ, aŭ făcut pielea de bivol nojițe subțirele de tot și a coprins tot Țarigradul.

Impĕratul n'a maĭ trăit mult dup'aĭa, și a murit de mare cĭudă și obidă, blestemându-șĭ césul în care a crăpat ochiĭ în lume. Iar nepoțiĭ luĭ s'aŭ făcut stăpânĭ pe Țarigrad, ucigă-ĭ sfânta leturghie!

Din împelițațiĭ ăștia se trag Turciĭ din diua de adĭ.

T. Bălășel. — *Vedĭ și în Sezăt. III, No. 4.*

CREDINȚE

Turciĭ se spală des la cur, căcĭ partea asta pute ca câĭnele plouat, fiind-că a sĕmănat cu câĭnele.

Turciĭ aveaŭ códe ca câĭnele, maĭ înainte vreme, dar s'aŭ scurtat aḑĭ ceva, mâĭne ceva, până a perit de tótă isprava.

Sînt bĕtrânĭ care spun că eraŭ mulțĭ Turcĭ, din ceĭ de veneaŭ de robeaŭ țéra, care aveaŭ nisce códe ca de óe la șeḑut.

Turciĭ nu mănâncă carne de porc, căcĭ aŭ supt lapte de la scrófă.

Turciĭ țin câĭnĭ mulțĭ în curte, căcĭ câĭnele e tata al lor.

Turciĭ sûnt nație mănósă, căcĭ aŭ supt la scrófă, care se îngrașe maĭ mult din nimic.

Bĕtrâniĭ spun că șĭ-aduc aminte când veneaŭ Turciĭ în țéră, anul era tot dé-una bun, bucatele se făceaŭ cu îmbelșugare: din contră când veneaŭ Rușiĭ era anul sărac.

Când îțĭ ĭasă Turc în cale, îțĭ va merge bine, căcĭ Turcul are pĭeze bune.

Turciĭ sînt ómenĭ dreptĭ, eĭ nu te înșală la cântar, saŭ cu alt-ceva.

Turciĭ pórtă fesurĭ în chipul draculuĭ căcĭ și eĭ sunt curat dracu.

Din mâna Turculuĭ să nu mănâncĭ nimic, căcĭ ce intră în mâna Turculuĭ se spurcă, fiind nebotezat.

Sunt bĕtrânĭ carĭ nu-țĭ mănâncă nimic din mâna Turculuĭ. Se spune că pe când veneaŭ Turciĭ în țéră, le puneaŭ de mâncare în vase de bașca, și bucatele ce remâneaŭ de la eĭ, le daŭ câĭnilor, iar la porcĭ saŭ la alte lighióne, de se mănâncă, nu le daŭ. — T. Bălășel.

14351 * △ Bine l'o (a) luat Turcu.

Junimea, III, No. 15. — E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1º Ḑice Romănul când e necăjit, arĕtând că nu póte avé bine nicĭ odată.

2º Turcul e stăpân în lume, numaĭ de el sĕ ține norocul, binele, fericirea.

3º Când unul a întrebat pe cine va că ce face, și acesta rĕspunde: bine! cel-alt îĭ ḑice că *binele l'a luat Turcul.*

Originea acesteĭ ḑicerĭ trebue căutată în urmĕtórea legendă populară:

LEGENDĂ

In vremea de demult, ci-că Dumneḑeŭ a chemat pe tóte soiurile de ómenĭ ce sûnt în lumea albă, ca să le împartă câte un dar. Al d'întâiu, care a mers în fața luĭ Dumneḑeŭ, a fost Turcu. El cum veni în fața luĭ Dumneḑeŭ, Dumneḑeŭ îl întrebă:

— Ce e, mĕ Turcule?
— Bine, Dómne!
— *Dĕ bine să fiĭ!* rĕspunse Dumnedeŭ, și Turcu luând binele, își cătă de drum.
Veni apoĭ în fața luĭ Dumnedeŭ *ciocoĭul*. Cum îl vĕdù, Dumnedeŭ îl întrebă:
— Ce e, mĕ cĭocoĭule?
— Bine, Dómne!
— *Binele l'a luat Turcu*, rĕspunse Dumnedeŭ.
— Cĭocoĭul începu a se mirà: Dómneeeee!
— *Domn să fiĭ!* îĭ dise Dumnedeŭ.
Ciocoĭul își vĕdù de drum și Domn a rĕmas până în diua de adi.
Merse apoĭ în fața luĭ Dumnedeŭ Țiganul. Dumnedeŭ cum îl vĕdù, îl întrebă: ce vreĭ mĕ țigane?
— Bine, Dómne!
— *Binele l'a luat Turcu.*
— *Vaĭ de mine!* începù a se văĭtà țiganul.
— *De vaĭ să fiĭ,* rĕspunse Dumnedeŭ, și țiganul de vaĭ a rĕmas până adi.
Veni rîndul Némțuluĭ.
Cum ajunse Némțu în fața luĭ Dumnedeŭ, fu întrebat:
— Ce vreĭ, Némțule?
— Bine, Dómne!
— *Binele l'a luat Turcu*, rĕspunse Dumnedeŭ.
Némțu începù a se mira: *Mare minune!*
— *De minune să fiĭ în lume*, rĕspunse Dumnedeŭ, și Némțu de minune a rĕmas, căcĭ el scóte tóte minunățiile în lume.
După Némț veni rîndul Românuluĭ. Cum ajunse în fața luĭ Dumnedeŭ îl și întrebă:
— Ce vreĭ, mĕ Române?
— Bine, Dómne!
— *Binele l'a luat Turcu*, îĭ rĕspunse Dumnedeŭ.
— Dar noĭ? întrebă Românul.
— *De dar să fiĭ*, îĭ rĕspunse Dumnedeŭ.
Și bieții de noĭ de dar am rĕmas până în diua de adi, că cine vré acela sĕ face stăpân pe noĭ. Noĭ suntem numaĭ topor de óse la care cum sĕ scólă.

După alte varĭante când Românul dice: dar noĭ? Dumnedeŭ îĭ rĕspunde: *darnic* să fiĭ, și de aceea Românul e atât de darnic și de primitor.

* △
14352 Dreptatea s'a dus de când Turciĭ.

NIC. MATEESCU, *înv. c. Movilița, j. Putna.*

* △
Dreptatea a luat'o Turcul.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. Semin. Buc. Cl. VII.*

A se vedé înţelesurile la No. 11898.

14353 * △ Turcul te bate, Turcul te judecă.

Voinţa naţ., 1894, Iunie. — *Gazet. Pop.*, I, No. 220. — Dr. I. CAV. DE FLONDOR, *în Patria, Bucovina,* No. 218. — AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.* — IUL. GROFŞOREANU, *prof. c. Galşa, Ungaria.* — D. POPOVICĬU, *înv. c. Cuvin, comit. Arad, Ungaria.* — V. SALA, *dasc. c. Vaşcoŭ-Băresci, comit. Bihor, Ungaria.* — G. BĂNULESCU, *înv. c. Pietroşiţa, j. Dîmboviţa.* — P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Chĭóra, j. Ialomiţa.*

Vedĭ *Lup.*

Acelaş înţeles ca la No. 2013.

14354 — Cine te pîresce?
— Turcul.
— Cine te judecă?
— Turcul.

DIM. ŢÎCHINDEAL, *Fab.*, p. 48.

Acelaş înţeles ca la No. 14343.

Être juge et partie.

Prov. Franc.

14355 * △ Turcul te taĭe,
Turcul te jupóĭe.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. Semin. Buc. Cl. VII.*

Acelaş înţeles ca la No. 14353.

14356 * △ **Cum e (îĭ) turcu(l) și pistolu(l).**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 57. — Hințescu, p. 193. — C. Negruzzi, I, p. 250. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, II, p. 160. — G. Dem. Teodorescu, *Cercet.*, p. 21. — S. I. Grossmann, *Dicț.*, p. 26 & 123 — Dobre Marinescu, *înv. c. Pîrvu-Roșu, j. Argeș.* — I. Istrătescu, *înv. c. Cobia, j. Dîmbovița.* — N. Gh. Ionescu, *înv. c. Mamornița, j. Dorohoĭu.* — E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.* — P. Ispirescu, *Leg.* 1872, p. 167. — P. Gârboviceanu, *prof. c. Costescĭ, j. Argeș.* — G. Bănulescu, *înv. c. Pietroșița, j. Dîmbovița.* — G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.* — Gr. Poĭenaru, *ing. j. Putna.*

* △ *După Turc și pistol.*

N. Gane, *Conv. Liter.*, XI, p. 368. — C. Teodorescu, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.* — I. Dragan, *pl. Coșula-Miletin, j. Botoșanĭ.*

* △ *Cum îĭ Turcu 'ĭ și pistolul.*

Gavr. Onișor, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

* △ *Cum e Turcul așa e și pistolul.*

V. A. Forescu, *înv. c. Stănișoara, j. Suciava.*

Cum e unul și cel-l-alt; cum e stăpânul și sluga luĭ; cum e omul și afacerile sale.

A se vedé deosebitele înțelesurĭ, în mod maĭ amănunțit la No. 7703.

14357 **Turculuĭ să'ĭ daĭ banĭ și să'ĭ scoțĭ ochiĭ.**

Nic. Costin, *Letop. Mold.*, II, p. 54.

*
14358 **Turcul plătesce.**

I. Ghica, *Scrisorĭ*, p. 28. — P. Budişteanu, *j. Ilfov.* — *Albina*, I, p. 885.

Vedĭ *Căciulă.*

1⁰ Adică nevinovatul, cel care nu e dator.
2⁰ Dice acel care nu vré să plătéscă el.
In divanul luĭ Alexandru Ghica-Vodă, erà un înalt funcţionar fórte somnoros. Odată se judecà un proces între un Român şi un Turc. Judecătoriĭ aflară pe Român vinovat şi'l condamnară să plătéscă despăgubirĭ. Pentru formalitate, fie-care judecător aveà să spuĭe, cu glas tare, sentinţa. Toţĭ diseră pe rînd: Românul să plătéscă etc. Când ajunse rîndul la funcţionarul nostru, care dormise tótă vremea, sĕ ridică somnoros şi, fără să aĭbă habar de ce s'a petrecut în divan, dice: *Turcul plătesce!* Aŭ rîs toţĭ; vorba luĭ a ajuns din gură în gură şi a rĕmas dicĕtóre.

Fizet a vármegye.[1])

Prov. Ung.

*
14359 **Turcul nu caută a prinde calul cu sacul deşert.**

V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

Vedĭ *Cal.*

A se vedé o variantă şi înţelesul la No. 1428.

* △
14360 **La Turc dragostea e pe genuchĭu.**

Gr. Poĭenaru, *ing. j. Putna.*

* △
Prieteşugul judecătoruluĭ e pe genunchĭ, ca al Turculuĭ.

P. Gârboviceanu, *prof. c. Zăvoenĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Arbineş, Judecător.*

---

1) Plătesce [illegible]

A se vedé la No. 12138 alte variante ale acesteĭ ḑiceri și înțelesul eĭ.
Veḑĭ NECULCEA, *Letop. II,* p. 185—186.

* △
14361 **Prietenia Turculuĭ e prietenie pe picior.**

COȚEA, *c. Vărăscĭ, j. Ilfov.*

Acelaș înțeles ca la No. 14360.

* △
14362 **Turcii să fie afară și tu tot nu'ĭ auḑĭ.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Valea Marculuĭ, j. Mehedințĭ.*

Veḑĭ *Tun.*

1⁰ Pentru omul care dórme dus.
2⁰ Pentru cel care nu aude bine.

*
14363 **Turcul nu scie multe.**

P. DANIILESCU, *c. Craĭova, j. Dolj.*

Dacă 'ĭ trăsnesce ce-va rĕŭ în cap el nu te maĭ judecă, ci te omóră.

*
14364 **Turcu, de e Turc, și tot te lasă întâĭu să maĭ mănânci și apoĭ te omóră.**

P. BUDIȘTEANU, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Veḑĭ *Creștin, Episcop.*

Pentru cel care 'ĭ pune sula în cóstă când e omul la masă. Intâĭu să mâncăm, pe urmă om vedé de afacerĭ.

Evél team sonrá chelam.[1]

Prov. Turc.

14365 **Turcu e turcos,**
Țiganu e fricos.

BARONZI, p. 54. — HINȚESCU p. 193.

---

[1] Intâĭu mâncare, pe urmă [illegible]

Arată firea aspră dar şi viteză a Turculuĭ.

* △

14366 **Turciĭ sciŭ de scirea luĭ.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Cârja, j. Tutova.*

Nu sĕ scie ce s'a făcut, a perit.

* △

14367 **A mâncat cât un Turc de ceĭ caliciĭ.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

△

A mâncat cât un Turc de ceĭ săracĭ.

S. MIHĂILESCU, *Şezăt.*, p. 218.

Vedĭ *a Mânca.*

Adică mult şi cu lăcomie. Sĕ dice pentru omul mâncăcĭos.

*

14368 **Aĭ Turc tu hóră, cu gl̃ieţlu la inimă vaĭ bânezĭ.**[1])

C. ZUCA, *stud. c. Berat, Albanĭa.*

Când duşmanul îţĭ şéde în cóstă, e lângă tine, nu poţĭ să ducĭ o vĭéţă liniştită.

*

14369 **Turcul acaţă l̃iepurle cu amaxia.**[2])

COST. IONESCU, *prof. c. Nevésta, Macedonĭa.*

Turcul lu acaţă l̃iepurli cu arăbălu.[3])

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 177.

Vedĭ *Iepure.*

Turcul adună, fără multă ostenélă, avere de la creştin.
A se vedé înţelesul cu totul deosebit ce se dă dicereĭ, în România ca şi în Italia.

---

[1]) Aĭ Turc în satul tĕŭ, cu ghĭaţa la inima veĭ trăi.
[2]) Turcul prinde ĭepurile cu carul.

Τῷ βόῳ τὸν λαγὼν κυνηγετεῖν.[1]

Prov. Elin.

Bove venari leporem.[2]

Prov. Lat.

Colla pazienza si prendo la lepre col carro.[3]

Prov. Ital.

14370 **Turcul u caftă n̄gâtșarea cu luminarea.**[4]

Dr. Weigand, *Zweit. Jahres.*, p. 177.

Arată firea arțăgósă a acestuĭ popor.

14371 * **Iu toțĭ Turçiĩĭ și Asan.**[5]

D. A. Milescu, *stud. c. Gopeșĭ, Macedonĭa.*

Despre omul care e nelipsit de unde-va.

14372 * **A Turculuĭ dă-ĩĭ ș' nu ĩi tăxea.**[6]

D. A. Milescu, *stud. c. Gopeșĭ, Macedonĭa.*

Căcĭ alminterea nu sĕ mulțumesce.

14373 **Si n̄gatși criștin̄lí, Turçiĩĭ s-hârisesc.**[7]

Dr. Weigand, *Zweit. Jahres.*, p. 177.

Când, împotriva interesuluĭ lor, se cértă saŭ nu se înțeleg uniĭ ómenĭ.

---

[1]) & [2]) A vîna ĭepurile cu carul.
[3]) Cu răbdare să prinde ĭepurile cu carul.
[4]) Turcul caută cértă cu lumînarea.
[5]) Unde toțĭ Turciĭ și Asan.
[6]) Turculuĭ dă 'ĭ și nu 'ĭ făgăduì.
[7]) Se cértă creștiniĭ, Turciĭ se bucură.

De almintrelea acéstă maximă a fost întrebuințată de multe împĕrăţiĭ.

Divide ut imperes.

Prov. Lat.

14374 **Ni plândzém di Turçĭ, ş-di criştiñĭ nu pŭtem s-ascăpăm.** [1]

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, p. 163.

Prin creştinĭ se înţelege slujbaşiĭ creştinĭ carĭ, adese-orĭ sunt maĭ rĕĭ de cât Turciĭ.

14375 **Ti ñcl̃inaş al Turcu, ma rĕŭ va ti calcă.** [2]

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.* p. 176.

Cu cât te umilescĭ maĭ mult înaintea Turculuĭ, cu atât maĭ tare lovesce în tine.

* △

14376 **Turcu bese**
Gunóĭea ĭese.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Se ḑice, ca un fel de cântec glumeţ, când îţĭ dă vre-o gunóĭe în ochĭ.

Turcu bese
Gunóĭea ĭese;
Turcu beşì
Gunóĭea ĭeşi.

* △

14377 **A veni Turciĭ.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — G. POBORAN, *j. Olt.*

A veni mare belea pe capul cuĭ-va.

Ţĕrancele îşĭ împacă copiiĭ, ḑicêndu: «*Tacĭ, că vin Turciĭ!*»

In vechime Turciĭ, când treceaŭ printr'un sat, furaŭ

---

[1]) Ne plângem de Turcĭ şi de creştinĭ nu putem să scăpăm.
[2]) Te-aĭ închinat la Turc, maĭ rĕŭ te calcă.

copiĭ, pe care 'ĭ cresceaŭ, în urmă, în legea lor; ast-fel că ómeniĭ carĭ cunosceaŭ acest obiceĭu, îșĭ ascundeaŭ copiiĭ îndată ce aflaŭ că se apropĭa vre-o cétă de Turcĭ.

* △

14378 **Par'că 'l alérgă Turciĭ.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. Semin. Buc. Cl. IV.*

* △

De par'că 'l gonesc Turciĭ.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Bezdeadu, j. Dîmbovița.*

* △

De par'că 'l-aŭ luat Turciĭ la góna.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Urseĭu, Runcu & Valea Leurzeĭ, j. Dîmbovița.*

Vedĭ *Tătar*

Adică fuge tare.

Comme s'il avait le diable à ses trousses.

Prov. Franc.

14379 **Doar nu vin Turciĭ.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1000.

* △

(Că) dóră nu daŭ Turciĭ.

Șezăt., I, p. 218. — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

* △

Ho! staĭ, că nu daŭ Turciĭ.

N. GH. IONESCU, *înv. c. Mamornița, j. Dorohoĭ.* — M. CANIAN, *publ. j. Iașĭ.*

* △

(Staĭ) (maĭ încet) doar nu vin Turciĭ, nicĭ Tătariĭ.

G. MADAN, *c. Trușenĭ, țin. Chișĕneŭ, Basarabĭa.* — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Ca să maĭ potóle pe cel ce sĕ grăbesce, fără ca să fie rost de grabă.

«Craĭu Leşesc erà pe atunce Mihail Wişnovețchi, şi hatman Sobiețchi, carele pre urmă aŭ fost şi Craĭu. Staŭ satele pe marginea țereĭ Leşescĭ pline de ómenĭ, şi le spuneaŭ Moldovenilor: *«Fugiţĭ, fugiţĭ, că vin Turciĭ în ţéra vóstră!»* Eĭ nu credeaŭ, staŭ pre loc. Turciĭ, cum au trecut Nistrul, cum aŭ început a prădare, şi robire, şi a dare de foc, cât aŭ putut agĭunge, prin ţéra Leşéscă, fără de nicĭ o grijă de Leşĭ.» — I. NECULCE, *Letop.* II, p. 200.

A se vedé şi MUSTE, *Letop.* III, p. 8 & 9.

*

14380 **A fi aprópe de... ca Turcu de împărtăşenie.**

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Adică fórte departe.

14381 **Orĭ Turcu, orĭ samaru, orĭ măgaru.**

Constituţionalul (ziar), X, No. 2869.

Vedĭ *An.*

A se vedé înţelesul la No. 6.

* △

14382 **Nu maĭ e în timpul Turculuĭ (acum).**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Când făceaŭ orĭ-ce nelegĭuirĭ fără să 'şĭ priméscă pedépsa.

* △

14383 **Iĭ cură muciĭ**
Ca Turciĭ.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Adică aşa veneaŭ Turciĭ, şi nu se maĭ isprăveaŭ. Sĕ ḑice celor mucoşĭ.

* △

14384 **S'o fudulit ca coteĭul Turculuĭ.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — CATRINIŬ, *elev Scol. Norm. Berl. c. Rădiu, j. Vasluĭu.*

Vedĭ *Câne.*

Acelaș înțeles ca la No. 1483.

* △
14385 **Se lasă în nădejde ca Turcu în sabie.**

P. Gârboviceanu, *prof. c. Bobaiță, j. Mehedinți & c. Pogogenĭ, j. Gorj.*

Pentru cel care pré se încrede în sfîrșitul favorabil al uneĭ afacerĭ.

*
14386 **Se bat Turciĭ la gura luĭ.**

M. Canĭan, *public. j. Iașĭ.*

* △
Par'că se bat Turciĭ la gura luĭ.

E. I. Patriciu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Când unul vorbesce pré repede, de nu 'ĭ înțelegĭ vorba.

*
14387 **Să fiŭ Turc dacă...**

H. Juvara, *c. Bĕrlad, j. Tutova.*

Ca să întăresci o afirmare.

«*Să fiŭ Turc* dacă am înțeles ce aĭ vrut să dicĭ.»

*
14388 **A fi Turc.**

Coșbuc, *Univ. Apr. 1900.*

* △
A fi ca Turcu.

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

* △
A fi Turc de felul luĭ.

G. Tomescu, *înv. c. Mehedinți.*

*
A fi Turc și Jidan.

M. Canian, *public. j. Iașĭ.*

1⁰ A fi rĕŭ, crud, fără milă; cu apucăturĭ rele.
2⁰ A cere ca ordinele pe care le dă să fie ascultate fără vorbă multă și îndată.

«*Nu fi Turc.*»

14389 **Nicĭ Turc nu'ĭ, nicĭ turlac.**

A. DONICĬ, *Fab.*, p. 26.

* △
Nicĭ Turc, nicĭ turleac,
Ia un fleac.

V. A. FORESCU, *c. Dorna, j. Suciava.* — M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

* △
Nu'ĭ nicĭ Turc, nicĭ turlac
Ci numaĭ un fleac.

C. TEODORESCU, *înv. c. Pungescĭ, j. Vasluĭu.*

Pentru omul lipsit de orĭ-ce însemnătate.

Turlac are de obiceĭu înţelesul de: bét, dar în judeţul Mehedinţĭ prin acest cuvînt se înţelege un om vioĭu.

In Moldova *turleac* are înţelesul de: om zăpăcit, netrebnic, ĭar *turlă*, femee care nu'şĭ caută de trébă, uşóră în tóte.

14390 * **A fi cap de Turc.**

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Om deştept, cu greutate.

14391 * △ **A fi dat Turciĭ.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A sĕ fi întîmplat o mare zarvă, o mare învălmăşélă.

TURCESC

14392 **Tu mâñĭ furescĭ i turçescĭ cadzĭ, un darac ésti.** [1])

D-r WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 177.

---

[1]) In mânĭ de furĭ (hoţĭ) saŭ turcescĭ cadĭ, tot un drac este.

Arată firea rea și hrăpitóre a Turcilor.

14393 Di-lĭ vreĭ arĕŭ alântuĭ, tu mânĭ turçescĭ ș-lu vedzĭ. [1])

D-r WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 177.

Acelaș înțeles ca la No. 14392.

14394 * Dreptate turcéscă.

P. DANIILESCU, *înv. c. Craĭova, j. Dolj.*

Adică ne-dreptate.

Când i se pare unuĭ țĕran ca un primar, de pildă, n'a judecat drept într'o afacere, el ḑice că *judecă turcesce* saŭ că *ĭ'a făcut dreptate turcéscă.*

Se ḑice că Turciĭ judecaŭ ast-fel pe creștinĭ. Dacă un creștin cereà judecata cuĭ-va, trebuĭa să aducă martorĭ carĭ să mărturisescă adevĕrul. Martoriĭ, după principiurile Coranuluĭ trebuĭaŭ să fie Mahometanĭ, căcĭ creștiniĭ eraŭ privițĭ ca ființe păcătóse și prin urmare nu putéŭ spune nimic înaintea judecătoruluĭ turcesc. Creștinul era ast-fel silit să cumpere martorĭ turcĭ carĭ adese-orĭ spunéŭ ceea-ce nu vĕḑuse.

Se întîmplà că aceștĭ martorĭ luaŭ banĭ și de la acusat și de la reclamant, și dreptatea o câștigà acela care dà maĭ mult.

14395 * Dobândă turcéscă.

M. CANIAN, *public. j. Iașĭ.*

Adică mare. A se vedé No. 11842.

TURCESCE

14396 * A vorbi turcesce.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 260. — *Șezăt.*, II, p. 212. — P. DANIILESCU, *j. Dolj.*

1º A fi bét.

[1]) De dorescĭ rĕŭ altuĭa, în mânĭ turcescĭ să'l veḑĭ.

«Aduc vin de cel hrănit, de care cum beĭ câte o lécă, pe loc ţi se taĭe picerele, îţĭ steclesc ochiĭ în cap, ţi se încleĭe limba în gură şi începĭ *a bolborosi turcesce*, fără să sciĭ bechiŭ macar.» — I. CREANGĂ.

Bat'o crucea bĕutură
Că mĭ-o legà limba 'n gură,
Cum o béŭ mĕ 'nveselescĭ
Limba în gură sé 'ncâlcĭescĭ,
Şi 'ncep *a vorbĭ turcĭescĭ.*

Poes. Pop., Şezăt., II, p. 211.

2⁰ Când unul vorbesce o limbă pe care nu o înţelegem.

A SE TURCI

14397 * △ **A se turci.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ A se lepĕdà de legea creştinéscă pentru a îmbrăţişà pe cea turcéscă.
2⁰ A se pune la adăpost de rĕsbunărĭ.

«Să nu facĭ cutare lucru, că atuncĭ *maĭ bine să te turcescĭ.*»

TURDA

14398 **A nu întârḑià cu urda 'n Turda.**

L. CIORBEA, *Fem. Porumb.*, p. 34.

Adică fără zabavă.
A se vedé la No. 9380 varianta şi înţelesurile acesteĭ ḑicerĭ.

UCA

14399 * △ **A se pune într'o parte ca Uca.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice omuluĭ într'o ureche, care nu încetéză de a ne supĕrà cu vorbele şi cu faptele.

14400 * △ A fi Uca.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi un fel de negăbuĭ, de nătăflétă, de nerod.

UDREA

14401 Care cum veneà
Tot Udrea 'l chemà.

A. PANN, III, p. 25. — HINȚESCU, p. 200.

* △
Care cum se scólă
Tot Udrea îl chémă.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice când, orĭ pe unde mergĭ, daĭ numaĭ de stăpânĭ carĭ 'țĭ poruncesc.

Nu am putut aflà «povestea țiganuluĭ», la care face alusie A. Pann, și care a dat nascere acesteĭ ḑicerĭ.

ULICAR

14402 * Cadi la ginucli ca Ulicar.[1]

G. ZUCA, *stud. c. Elbasan, Albania.*

Adică ca un mișel.

In Albania Românii se împart în treĭ clase. Clasa cea maĭ nobilă, compusă din ómenĭ carĭ locuesc prin orașe și carĭ sunt venițĭ din Macedonia și maĭ ales din Moscopole, oraș curat românesc și de o însemnătate istorică. *Farșeroțiĭ*, carĭ sunt păstorĭ, formézā clasa a doua. In fine clasa a treia se compune din *Ulicariĭ*. Se crede că aceștĭ din urmă nu sunt Românĭ curațĭ ci romanisațĭ. In Albania e un sat cu numele de Ulic.

Cele doue d'întâĭ clase se încuscresc între ele. Un

Ulicar însă. fie cât de bogat, şi sunt mulţĭ fórte avuţĭ, nicĭ odată nu póte să ĭeà în căsătorie o fată din cele-l-alte două clase, fie ea cât de săracă.

ULIŢĂ

14403 * △ **Uliţa te face fără casă.**

V. SALA, *dasc. c. Poenĭ, Inf. comit. Bihor, Ungarĭa.*

Când omul trăesce maĭ mult pentru lume de cât pentru familĭe, pe de o parte se învaţă cheltuitor şi maĭ ales ĭeà rele deprinderĭ.

14404 **Pĕ uliţă chir Chiriţă,[1]) şi la masă nicĭ chisĕliţă.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 56.

* *Pe uliţă Chiriţă*
Şi a-casă nicĭ chisĕliţă.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Pe uliţă Chiriţă
Ş'a-casă chisĕliţă.

A. PANN, I, p. 160. — HINŢESCU, p. 33.

Sĕ dice pentru ceĭ ce în lume mult sĕ fălesc şî în casă n'aŭ ce mâncà, şî pentru ceĭ ce în lume mult ne cinstesc, dar vre-un ajutor dĕ la eĭ, cât dĕ mic, nicĭ cum vedem (GOLESCU).

14405 * **A bate uliţile.**

A. GOROVEĬ. *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Vedĭ *Pod.*

A nu avé nicĭ un rost; om fără nicĭ o ispravă.

---

1) Adică domnul meŭ! stăpânul meŭ! din cuvîntul grecesc κύριε. —

*
14406 **A rĕmâne pe ulițĭ.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A rĕmâne sărac, fără sprijin.

*
14407 **A fi pe ulițĭ.**

Adică fară nicĭ un căpĕtâĭŭ, nicĭ un rost, cu desăvîrșire sărac.

Etre sur le pavé.

Prov. Franc.

UMBRĂRESCĬ

Vedĭ *Golășcĭ.*

UNGUR

Vedĭ *Nĕmț.*

* △
14408 **Când ți maĭ drag de Ungur să 'ĭ scoțĭ un ochĭu.**

IÓN GROFȘOREANU, *c. Vasĭova, comit. Torontal, Ungarĭa.*

Arată puțina dragoste dintre Românĭ și Ungurĭ.

* △
14409 **Unguru'ĭ câne.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Adică ne-milos, rĕŭ la mațe.

* △
14410 **Unguru'ĭ lăudăros, numa'ĭ fricos.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Două cusururĭ carĭ de obiceĭu merg împreună.

14411 * △ **Ungur**
Bungur.

AVR. COROEA, *paroh, c. Coşteĭu. Banat.*

* △ *Ungur bungur*
Ţépa 'n cur.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ. j. Vâlcea.*

* △ *Ungur bungur*
Dă cu nasu 'n cur.

TR. TEREBENŢ, *c. Cocĭuba, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Se dice Ungurilor, în bătaĭe de joc.
Cuvîntul *bungur* ar fi după uniĭ o prescurtare pentru: bun de gură. După alţiĭ ar însemnà măciniş mare de grâŭ, porumb etc. un fel de huruĭélă.

14412 * △ **Carpaţiĭ cu aer curat**
De Ungurĭ e presěrat.

BADEA CĬOBANU, *c. Dadilor, j. Vlaşca.*

Badea Cĭobanu, moşnég de peste 80 de anĭ, fugit din Transilvania, spune că acéstă dicere o scie de la tatăsěŭ. Dînsul ne-a dat şi urmětórea poesie poporană.

Ungurĭ icĭ
Ungurĭ colea
Unguriĭ află poteca.
Unguriĭ liftă spurcată
Ne a coprins poteca tótă.
Vin, intră la noĭ în ţéra,
Mult maĭ rěŭ chiar ca o fiară.
Acum vaĭ de biet Românul
Că s'a dobândit stăpânul,
Şi nu póte să se scape
Pân n'o vĕrsa sânge de mórte.

UNGURÉN

*△
14413 **Ungurene [1]), vreme rea,**
Ce cauți în țéra mea?

T. BĂLĂȘEL, *preot*, c. *Stefănescĭ*, j. *Vâlcea*.

1⁰ Căcĭ de multe orĭ Unguriĭ aŭ luat cu hapca pămînturile Românescĭ de la granițǎ.
2⁰ Arată și câtă pagubă ne-aŭ făcut'o acest ném fiind cu pĭezele rele.

Verde frunză ș'o lalea
Ungurene vreme rea,
Ce cauțĭ în țéra mea?
Iea-țĭ haĭna și praștia,
Și 'n spinare, șarică,
Și te du în țéra ta,
De-țĭ mănâncă slănina
Cu tat't'o și mumă-ta.
Du-te din sat de la noĭ
Și te cară 'n sat la voĭ,
Și-țĭ fă casa în gunoĭ,
Și-o frécă cu usturoĭ,
Ca s'o aperĭ de strigoĭ.
Fugĭ departe peste dél,
Peste dél, peste Ardél
Peste al Mureșuluĭ mal,
Dincolo de al Tiseĭ val;
Că de când eștĭ pe la noĭ
S'a scumpit brânza de oĭ,
Și de când tu aĭ venit,
Tóte oĭle s'aŭ stérpit.

Poes. Pop.

*△
14414 **Ungurene, tuțurene,**
Bagă cămașa 'n ismene.

T. BĂLĂȘEL, *înv.* c. *Stefănescĭ*, j. *Vâlcea*.

Se dice în batjocura Ungurilor.

---

[1]) Prin acest cuvînt Românul de la noĭ intelege când Ungur, când Ro-

* △
14415 **Ungurén cu dóuĕ oĭ,**
Mută'ţĭ tîrla lângă noĭ.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice de femeĭ către drăguţiĭ lor.

UNGURESC

Vedĭ *Minciună.*

* △
14416 **Flăcăŭ unguresc.**

N. POPESCU, *Calend.* 1882, p. 17.

Vedĭ *Fecĭor.*

Acelaş înţeles ca la No. 10029.

URLAŢĬ

* △
14417 **A se duce pe Urlaţĭ.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 60. — G. COŞBUC, *Epoca, Febr.* 1898. — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

1⁰ Adică pentru tot-dé-una, a nu se maĭ întórce.
2⁰ A se duce în ĭad, a se duce draculuĭ.

«Scăpând cu mare greŭ din mânile lor, hîrsciît şi stîlcit, cum erà, a lăsat şi baniĭ şi tot şi *s'a dus pe Urlaţĭ*, după ceĭ-l-alţĭ.» — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 60.

3⁰ A fi bătut.
Urlaţĭ este o localitate închipuită şi un joc de cuvinte.

14418 **A'ĭ trage o palmă ca la Urlaţĭ.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 261; *Snóve*, p. 58.

Vedĭ *Giurgiu.*

Adică o palmă sdravĕnă.

UVREŬ

Vedĭ *Evreŭ*.

14419 * **Uvreŭl pân nu-arîde crepa**[1]).

D. A. Milescu, *stud. c. Gopeșĭ, Macedonia.*

Vedĭ *Jidan*.

Acelaș ca la No. 13602.

14420 **Uvreŭl și dà și strigă**[2]).

Dr. Weigand, *Zweit. Jahres.*, p. 178.

E vinovat și țipă ca și când ar fi nevinovat. Arată falșitatea și îndrăsnéla luĭ.

14421 **Sănătatea a nóstră, hĭavra Uvreilor**[3]).

I. Nenițescu, *Rom. Turc.*, p. 24.

Vedĭ *Țigan*.

A se vedé ințelesul la No. 5830.

14422 **Djură ca Uvreŭ**[4]).

Dr. Weigand, *Zweit. Jahres.*, p. 178.

Pentru cel care face un jurămînt falș, care afirmă un ce ne-adevĕrat.

UVRIDĂ

Vedĭ *Cap. XII, c. Uvridă.*

VĂCĂRESCĬ

14423 * **A fi bun de Văcărescĭ.**

---

[1]) Ovreĭu până nu înșélă crapă.
[2]) Ovreĭul și dă și strigă.
[3]) Sănătate a nóstră, frigurile pentru Ovreĭ.

Adică om rĕŭ, ne-cinstit.

Văcărescii e o închisóre la marginea Bucurescilor, odinióre monăstire zidită de Nicolae Mavrocordat la 1720.

VAĬ-DE-EĬ

14424 ※ △ **Par'că e din Vaĭ-de-eĭ**

P. Gârboviceanu, *prof. Cl. VIII, Semin. Buc.*

Pentru omul slab, ofilit şi sdrenţeros.

O mulţime de sate în judeţele Olt, Gorj, Vâlcea, Teleorman, Prahova, Ialomiţa şi Iaşĭ pórtă acest nume. Tóte aceste sate eraŭ, cel puţin la origină, aşezate în localităţĭ pustiĭ şi sărace, de unde li sĕ trage şi numele.

14425 ※ △ **Săraciĭ Vaĭ-de-eĭ**
Mămăliga nóuĕ leĭ.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice arĕtând o sărăcie mare.

Acéstă ḑicere se găsesce în urmĕtórele versurĭ ce se aud în j. Vâlcea.

Săraciĭ Vaĭ-de-eĭ
Mămăliga nóuĕ leĭ,
Şépte leĭ şi cincĭ parale
Răsura după căldare.

Vaĭ-de-eĭ, saŭ *Vaĭdeeniĭ* este o comună în j. Vâlcea, plasa Orez.

Acéstă comună e locuită, în mare parte, de Românĭ transilvănenĭ, veniţĭ de peste munţĭ. Eĭ fiind săracĭ peste fire, la venirea lor, şi trăind maĭ mult din mila fraţilor lor, până a'şĭ maĭ veni în fire, ca nisce băjenarĭ ce eraŭ, li s'aŭ ḑis «*Vaĭ-de-eĭ*», adică săracĭ, lipiţĭ pămîntuluĭ. Şi aşa până aḑĭ le-a rĕmas numele.

O altă tradiţie locală spun că locuitoriĭ acesteĭ comune maĭ de mult, în vremea veche, ar fi omorît nisce slujbaşĭ de aĭ stăpânireĭ, din care causă eĭ ar fi îndurat multe necazurĭ şi nevoĭ, ajungênd săracĭ ca vaĭ de eĭ. De acea

VALEA LUĬ CAUTĂ

14426 * △ **A fi pe valea luĭ Cautâ.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi într'un loc ne-sciut încă, adică un loc care trebue căutat.

Bine înţeles acéstă vale este cu totul închipuită.

«— Vé̦duşĭ, mĕ Gheorghe, vaca mea?
«— O vĕ̦duĭ, mĕ, erà *pe valea luĭ Cautâ.*

VALEA GHINULUĬ

14427 * △ **A fi pe valea Ghinuluĭ.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Dobruşa, j. Vâlcea.*

Adică într'un loc depărtat şi sĕlbatec.

Valea Ghinuluĭ este o vălcea strîmtă şi întunecósă în pădurea Mamu-Fumureniĭ din Vâlcea.

Acéstă ḑicere se aude maĭ ales în cătunele Dobruşa-Zlătăreĭ şi Dobruşa-Stefănescĭ din acest judeţ.

14428 * △ **Am dat valea Ghinuluĭ**
Pe mâna striinuluĭ,
Să fac baniĭ biruluĭ.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice în pofida femeilor stricate, carĭ se daŭ pentru banĭ.

Veḑĭ bărbatul fermecat
Că vine sara tot bét,
Şi prin pat adibuesce
Patru picĭóre găsesce!
Ce sûnt astea, fă nevéstă?
Tacĭ la naĭba, mĕĭ bărbate,
Sûnt picĭóre 'ncârligate.
C'am dat Valea Ghinuluĭ
Pe mâna striinuluĭ,
Să fac baniĭ biruluĭ!

Poes. Pop.

VALEA LUNGĂ

△
14429 **Vinu de la Valea-Lungă**
Când beţĭ face gura pungă.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, p. 171.

Podgoriĭ în judeţul Dîmboviţă producênd un vin care se asémĕnă cu faĭmosul vin de la Suresne, în Franciă.

VALEA TEANCULUĬ

14430 **Valea calea Teanculuĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 18.

A se vedé înţelesul şi amănuntele date la No. 488.

VANGHELI

*
14431 **N'are érbă de a laleĭeĭ Vangheli.** [1]

I. COYAN, *prof. c. Berat, Albania.*

Adică e fricos.

Un óre-care moş Vangheli da fricoşilor, dintr'o ĭérbă pe care o culegea, spunêndu-le că dacă o pórtă pe dînşiĭ, nu aŭ de ce să se teme.

VÂRNAV

*
14432 **A fi ca boul luĭ Vârnav.**

BRĂESCU, *c. Scurta, j. Putna.*

*
A fi deprins în tîrg ca boul luĭ Vârnav.

BAŞOTA, *prin* V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

Se dă acestĕ ḑicerĭ două înţelesurĭ cu totul osebite, întemeĭate fie-care pe o mică poveste.

---

[1] Nu are ĭérbă de a unchĭasuluĭ Vangheli.

1⁰ Pentru cel învĕțat cu rele, cu necazurĭ de carĭ nu póte scăpà nicĭ într'un fel.

Boerul Vârnav aveà un boŭ care tot îl duceà pe la tîrgurĭ, spre vîndare; dar nu'l cumpĕrà nimenĭ căcĭ, cine 'ĭ deschideà gura vedeà că e bĕtrân și plecà. Ajunsese boul de deschidea singur gura când se apropia de el câte un om, atât se deprinsese cu căutatul în gură.

2⁰ Când pe la bîlcĭurĭ, tîrgurĭ, etc. se vede tot acelaș om cu trébă saŭ fără trébă.

Un boer bĕtrân din județul Sucĭava aveà un boŭ stingher, bĕtrân, dešelat. Il trimiteà în tóte ḑilele de tîrg și la tóte ĭarmarócele, dar tot nu'l puteà vinde.

VAȘCOŬ

14433 * △ **Orbul, cu întrebare a nimerit Vașcoul.**

V. Sala, *dasc. c. Vașcoŭ, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Veḑĭ *Brăila, Sucĭava.*

Acelaș înțeles ca la No. 5639.

VASILACHE

14434 * **A fi în loc de Vasilache.**

M. Canian, *public. j. Iașĭ.*

Adică ca un porc.

VASILE

Veḑĭ *Cap. XII, c. Sfântu Vasile.*

VAVILON

Veḑĭ *Babilon.*

14435 * △ **A fi în ăle Vavilóne.**

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A fi bătăĭos, necăjit, într'o stare anormală; zăpăcit.

14436 * △ A vorbi (se pomeni) în ăle Vavilóne.

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

1⁰ Despre un om care vorbesce anapoda, cu totul alt ce-va de cât despre ce e vorba.
2⁰ Când cine-va se pomenesce, pe ne-gândite, din somn saŭ dintr'o medaţiune adâncă, într'o mare zarvă.
3⁰ Celuĭ ce se pomenesce, pe ne-gândite, căptuşit de palme.

14437 * △ A veni în ăle Vavilóne.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A veni repede, necăjit şi cu mintea zăpăcită, cu o falcă în cer şi cu alta în pămînt.

VAVILONIE

Vedĭ *Babilon.*

14438 Vavilon e.

L. Şăineanu, *Dicţ.*, p. 854.

Vedĭ *Babilon.*

Acelaş înţeles ca la No. 13157.

VENEŢIA

14439 * △ Tufă de Veneţia.

Nic. Manafu, *înv. c. Vela, j Dolj.*

Vedĭ *Tufă.*

A se vedé înţelesul şi origina la No. 1212.

VERDEŞ

14440 * Să ne vedem la Verdeş.

Gr. Jipescu, *Lumina*, I, p. 263. — G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Adică nicĭ odată.

*
14441 **Până la Verdeș Impĕrat.**

Adică departe.
A se vedé în legendele luĭ Ispirescu basmul, *Aleodor Impĕrat.*

VÊRȘĔȚ

* △
14442 **Cât cula Vêrșĕțuluĭ.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Adică mare.
Româniĭ din partea loculuĭ numesc *Cula,* ruinele uneĭ cetățĭ vechĭ, zidită pe un vîrf de munte lângă orășelul Vêrșĕț, din Banat.

* △
14443 **Să mănâncĭ pesce în Vêrșĕț, și să beĭ vin în Pancĭova.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Vinurile din Vêrșĕț sunt renumite, precum și pescele care se pescuesce la Pancĭova, port pe Dunăre.

VIRGIL

* △
14444 **Il chĭémă Virgil**
Dar e tot copil.

V. SALA, *dasc. c. V. Sohodol, comit. Bihor, Ungarĭa.*

E om în vîrstă și tot minte de copil are.

* △
14445 **S'a schimbat Virgil,**
Nu maĭ e copil.

V. SALA, *dasc. c. V. Sohodol, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Nu maĭ e mucos; ĭ-a venit mintea la cap.

VIŞA

14446 **A făcut şi Vişa grâŭ din călcâie pân' la glezne.**

A. PANN, II, p. 166. — HINŢESCU, p. 202.

A se vedé la No. 2827 maĭ multe varĭante şi înţelesul ḑicereĭ.

14447 *△ **A fi Vişa Cărpinişa.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice, în bătae de joc, unor femeĭ vestite printr'un cusur natural.

Sub numele de Vişa Cărpinişa se înţelege ţépa în care sĕ trăgeaŭ în vechime, condamnaţiĭ la mórte. Relativ la aceste ĭată ce găsim în balada poporană *Corbea:*

. . . .
. . . .
Ştefan Vodă mĭ-şĭ grăĭa:
Eŭ pe Corbea am logodit
Tot cu *Vişa*
Cărpinişa
Cea din bardă bărduită,
Şi din sĕcure cĭoplită,
La mijloc ne-isprăvită
In patru muchiĭ făcută.

Ţépa se făceà tot-dé-una din lemn de carpen, de unde şi numele de Cărpinişa, şi de aceea lemnul de carpen e blestemat, căcĭ din carpen nu se face cu nicĭ un chip cruce şi arac la vie.

VLAD

14448 *△ **După ce e ('ĭ) prost îl chémă şi Vlad.**

A. PANN, II, p. 139. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 164. — HINŢESCU, p. 154. — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

* △ *După ce că e prost îl maĭ chémă şi Vlad.*

G. Bănulescu, *înv. c. Puciósa & Pietroşiţa, j. Dîmboviţa.*

* △ *După ce că e prost îl chémă şi Vlad.*

P. Gârboviceanu, *prof. Semin. Bucur. Cl. VII.*

Româniĭ aŭ avut mulţĭ domnĭ carĭ aŭ purtat numele de Vlad. După obiceĭu mulţĭ aŭ dat copiluluĭ lor numele domnitoruluĭ ast-fel că, cu timpul, înţelesul cuvîntuluĭ a scăpětat. Pentru popor numele de Vlad arată un om bleot, nătâng, prostănac, molciŭ saŭ om pilos, care rabdă multe.

14449 * △ **După ce căĭ slut îl maĭ chémă şi Vlad.**

A. Goroveĭ, *c. Siliştea, j. Suceava.*

A se vedé înţelesul la No. 6230.

14450 * △ **După ce e cĭupit de věrsat îl maĭ chémă şi Vlad.**

I. Marinescu, *înv. c. Bradu-de-Jos, j. Argeş.*

Vedĭ *Urît.*

A se vedé înţelesul la No. 6280.

14451 * △ **După ce e sărac îl maĭ chémă şi Vlad.**

Marin Ionescu, *meseriaş, Bucurescĭ.*

Vedĭ *Vlada.*

Pentru omul care, după ce e sărac maĭ are şi un alt cusur.

14452 **Vorbi şi nea Vlad căĭ şi el din sat.**

Al. Odobescu, I, p. 397.

Vezĭ *Ion.*

A se vedé la No. 13555 înţelesul ḑicereĭ şi snóva care o explică.

* △
14453 **Vlad până sĕ 'ncalţă**
Sórele sĕ 'nalţă;
Vlad până sĕ 'ncinge
Sórele sĕ frânge;
Vlad pân' sĕ gătesce
Sórele sfinţesce.

G. Bănulescu, *înv. c. Pĭetroşiţa, j. Dâmboviţa.*

Vedĭ *a se Încălţa, Zamfir, Zena.*

A se vedé înţelesul la No. 7208.

* △
14454 **A fi Vladu Lăudatu.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice ómenilor vestiţĭ printr'un cusur firesc.

14455 **Al de nea Vlad.**

Al. Odobescu, I, p. 364.

Vedĭ *Vlăduţă.*

Adică un haplea, un prost.
A se vedé A. Pann, I, p. 84:

. . . . . frăţióre,
Avut-aŭ Vladu cap óre?

VLADA

* △
14456 **A fi Vlada.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ dice, în batjocură femeilor cu trup mare şi gros, dar şi cam p'o ureche, cam torontóce.

* △
14457 **După ce'ĭ slută şi urîtă o maĭ chémă şi Vlada.**

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Vlad.*

Adică după una și alta. După un rĕŭ și alt rĕŭ.

* △

14458 **Rîmni Vlada la urzicĭ.**

IULĬU VULCĂNESCU, c. *Pelescĭ, j. Dolj.*

Adică la lucru de nimic, la lucru prost.

VLĂDUȚĂ

* △

14459 **Al de nea Vlăduță.**

AL. ODOBESCU, I, p. 364. — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

*

Vlăduță.

P. ISPIRESCU, *Snóve*, p. 101.

Vedĭ *Vlad.*

Adică om prost.

«Voĭeà să'ĭ arate că nu e vr'un *Vlăduță*». — P. ISPIRESCU.

VLAȘCA

*

14460 **Bez Vlașca și Teleorman.**

Și alte folóse pe de-asupra.

«Are léfa bună *bez Vlașca și Teleorman*».

* △

14461 **Par' că e crucea din Vlașca.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. j. Teleorman.*

In Vlașca e obiceĭul de a se așeḑa la rĕspântiĭ, la fântânĭ și alte locurĭ crucĭ înalte de pétră.

In Teleorman sĕ ḑice: *par' că e crucea din Vlașca*, despre un om înalt însă cam prostuț.

* △

14462 **Tina Vlăsciĭ.**

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, p. 474. — T. BĂLĂȘEL, *preot, c.*

Tina din Vlaşca era vestită pentru pĭedicele ce puneà călĕtorilor.

Savaĭ, Ghineo, armaş mare,
De când ĭo te-am armăşit
Nicĭ o slujbă n'aĭ plinit.
Dar acuma să te scolĭ
Tina Vlăscii să'mĭ rĕscolĭ,
Mere, pe la mieḑ de nópte,
Mere, cu sudorĭ de mórte.

Poes. Pop.

VLĂSIE

*

14463 Ca în pădurea Vlăsieĭ.

* △

Par' că e în pădurea Vlăsieĭ.

G. I. Tomescu, *înv, c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Veḑĭ *Herţa, Pădure.*

Alusie la tâlhăriile ce se sĕvîrşeaŭ în acéstă pădure, maĭ ales în epoca domnilor fanarioţĭ.

Pădurea Vlăsieĭ, sĕ întindea, acuma cincĭ ḑecĭ de anĭ la nordul Bucurescilor coprinḑênd, de la Cĭorogârla la Cernica, partea de jos a plăşeĭ Znagov şi partea vestică a plăşeĭ Mostiştea.

«Fură de stingea pămîntul, *par'că ar fi fost în pădurea Vlăsieĭ*».

VOĬCU

* △

14464 Eŭ, eŭ, şi cu frate-meŭ Voĭcu!

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice când cine-va sĕ laudă cu fapta altuĭa; şi în pofida lăudăroşilor.

Origina acesteĭ ḑicale trebue căutată în urmĕtórea legendă poporană culésă, de D-l Bălăşel, în jud. Vâlcea:

LEGENDĂ

Topindu-se zăpada şi rĕsărind floricele, îmbrăcându-se câmpiile şi

Cine o fi făcut căldura şi tóte frumuseţile astea, cĭocârlane?
Cíocârlanul umflându-se în moţ, rĕspunse, fudulindu-se către merlă:
— *Eŭ, eŭ, şi cu frate-meŭ Voĭcu.*[1])
Merla îl pricepu că se laudă şi tăcu molcom.
Veni ĭérna cu geru de crăpăŭ lemnele în codru, merla întrebă ĭar pe cĭocârlan:
— Dragă cĭocârlane, cine o fi făcut geru ăsta?
Bĭetul cĭocârlan, care sta în dosul uneĭ bălegĭ, bătut de tóte vînturile şi sgrebulit de ger, de-ţĭ era maĭ mare milă de el, rĕspunse strângêndu-şĭ penele pe lângă el şi clănţănindu-ĭ dinţiĭ în gură:
— Nu sciŭ, merlo, nu sciŭ, dragă merliţo, cine o fi maĭ făcut pĕcatele astea, că pe mine m'a maĭ luat dracu; încaĭ frate-meŭ Voĭcu, cred că de mult a lĕpĕdat potcóvele, săracu de el!

VRACE

Vedĭ *Tricale*.

VRUŞU

14465 **Vruşlu cu Nuşlu.**

I. Neniţescu, *Rom. Macedon.*, p. 537.

Vedĭ *Yani*.

Sĕ ḑice despre două persóne strîns legate.

VURGAR

Vedĭ *Bulgar*.

VURGĂRESC

Vedĭ *Bulgar*.

YAN

14466 **Cóĭa-mboĭa, Yan cuşiri (cuşuri)**[2]).

Per. Papahagi, *Zweit. Jahres.*, p. 162.

Vedĭ *Vĕr*.

A se vedé înţelesul la No. 10946.

---

[1]) Adică piţigoĭul.
[2]) «Cola-mbola» Ión vĕru meŭ.

YEMEN

Vedĭ *Bușa*.

ZAMFIR

* △
14467 **Zamfir până sĕ gândesce
Iţĭ trece dorul de pesce.**

V. SALA, *dasc. c. Petrósa, comit. Bihor, Ungaria.*

Vedĭ *a se Gătì, a se Incălțà, Vlad, Zena.*

Pentru omul leneș.

ZAMFIRICA

* △
14468 **Zamfirica tóte le aveà,
Numaĭ ţopĭ (ţop) îĭ lipseà.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 120; III, p. 112. — HINŢESCU, p. 210.

*
*Zamfirica tóte le aveà
Numaĭ feregea 'ĭ lipseà.*[1])

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Vedĭ *Feregea, Mara, Ţop.*

1⁰ Acelaș înțeles ca la No. 7045 & 13655.
2⁰ Pentru cel care se vaĭetă că 'ĭ lipsesce ce-va care nu e de regretat, ca de pildă copiĭ.

ZENA

* △
14469 **Zena până se îmbracă
Aŭ supt vițelul la vacă.**

V. SALA, *dasc. c. Negri, comit. Bihor, Ungaria.*

Vedĭ *a se Incălțà, Vlad, Vlada, Zamfir.*

Pentru omul leneş.

ZGREMBURICEA

Vedĭ *a Jucà. Cădăicea.*

ZORILĂ

* △
14470 **Zorilă până sĕ scólă**
Sĕ duce zama din ólă.

V. Sala, *dasc. c. Gurani, comit. Bihor, Ungaria.*

Vedĭ *a se Găti.*

Acelaş înţeles ca la No. 14469.

BABOĬ [1])

*
14471 **A fi din céta luĭ Baboĭ.**

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, II, p. 149; *Pov. Unch.*, p. 62. — Baronzi, p. 86. — G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Vedĭ *Papuc.*

O adunătură de ómenĭ de nimic şi sdrenţeroşĭ.

*
14472 **Vine céta luĭ Baboĭ**
Ca la patru ḑecĭ şi doĭ.

P. Gârboviceanu, *prof. Semin. Buc. Cl. VI.*

*
Vine céta luĭ Baboĭ
Numĕrul unu şi doĭ.

P. Gârboviceanu, *prof. Semin. Buc. Cl. VII.*

Acelaş înţeles ca la No. 14471.

---

[1]) Rătăcindu-se o parte din Mss. care trebuĭa să fie aşeḑat între nume-

BACĂU

14473 A'şĭ găsi Bacâu.

B. P. HAŞDEU, *Etym. Magn.*, p. 2292.

* — *A'şĭ găsi Bacău(l).*

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 116 & 236. — LAURIAN & MAXIM, *Glosar*, p. 38. — *Albina*, II, p. 1427. — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — C. POSSA, *c. Humulescĭ, j. Némţu.* — P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Măgurele, j. Ilfov.*

Sĕ dice când cine-va a dat de un bucluc fără să fi sciut a sĕ feri; când şi-a găsit stăpânul.

«Rĕspunde curat cum te 'ntreb, c'apoĭ *îţĭ găscscĭ Bacău* cu mine.» — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 236.

Se scie că până la 1475 Bacăul era oraş de graniţa între Moldova, Ţéra-Românéscă şi Ardélul. Nenumĕrate documente probéză acésta.

Privilegiul comercial al luĭ Alexandru-cel-Bun din 1407 prevede plăta uneĭ vămĭ la graniţă la Bacăŭ (Archiv. Istor. I, p. 130), ïar aşedămîntul luĭ Ştefan-cel-Mare, din 1460, vorbesce de hotarul de la Bacăŭ saŭ de la Bĕrlad (Archiv. Istor., II, p. 172).

«Şi zăbovind Ştefan Vodă acolo până a se strîngere oştile tóte, aducênd şi pre mulţĭ din boïeriĭ Ţĕriĭ-Româneşcĭ, şi alţĭ ómenĭ de frunte, acolo aŭ pus pre aĭ sĕĭ boïerĭ şi ómenĭ de cinste de aŭ vorovit şi aŭ tocmit, de aŭ despărţit din Milcovul cel mare o parte de pîrîŭ ce vine pre lângă Odobescĭ şi trece de dă în apa Putneĭ, şi acela până astă-dĭ este hotar ţereĭ Moldoveĭ şi Ţereĭ Româneşcĭ. Iară maĭ înainte era price între amîndouĕ ţĕrile: că ţéra Muntenéscă vra să fie hotarul sĕŭ până în apa Trotuşuluĭ, ïară Moldoveniĭ nu'ĭ lăsaŭ, până aŭ vrut Dumnedeŭ de s'aŭ tocmit aşa. Şi aŭ luat Ştefan Vodă cetatea Crăciuna cu ţinut cu tot, ce se chïamă ţinutul Putneĭ, şi 'l-aŭ lipit de Moldova, şi aŭ pus părcalabĭ, pre Vâlcea şi pre Ivan». — I. NECULCE, *Letop.*, I, p. 162.

La Bacăŭ erà una din vămile marĭ ale Moldoveĭ. Vămuirea era fórte aspră şi vama păzită de soldaţĭ. In asemenea împrejurărĭ Bacăul era gróza negustorilor, şi a contrabandiştilor. Umblaĭ cât umblaĭ dar ajuns la vamă

Vedĭ B. P. HĂȘDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 2292 & 2795 și XENOPOL, *Ist. Rom.*, II, p. 133.

14474 **Tótă lelea îșĭ are Băcăul eĭ.**

HINȚESCU, p. 89. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 169.

Acelaș înțeles ca la No. 12197.

△
14475 **A arĕtà Bacâul cuĭ-va.**

C. PALLADI. *c. Șendrescĭ, j. Tutova. apud* HĂȘDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 238.

A'l amenințà cu bătae, a'l bate.

«Lasă că *ți-oĭu arĕtà eŭ Băcâul* acușa.»

BĂDALAN

* △
14476 **S'a dus la Bădalan.**

E. I. PATRICIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Se dice că, acel despre care este vorba, a sărăcit cu desăvîrșire, ca cum 'ĭ-ar fi luat apa starea ce o aveà. Bădalanul e o parte din vale a orașuluĭ Galațĭ care mereŭ e inundată de apele lacuĭ Brateș, când acesta sĕ umflă, aducênd perderĭ marĭ ómenilor din partea loculuĭ.

BAGDAD

*
14477 **A amestecà Bagdadul cu Țarigradul.**

L. COSTIN, *c. Banca, j. Tutova.*

Adică a asemĕnà bun cu rĕŭ.

*
14478 **O greșélă și de la Bagdad te întórce înapoĭ.**

VARTAN GORGOS, *c. Bacăŭ, j. Bacăŭ.*

Adică când greşescĭ nu scapĭ de pedépsă.
Dicerea e de origină turcéscă.

BAHLUĬU

14479 * △ **Nu sĕ spală nicĭ cu apa Bahluĭuluĭ.**

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Dunăre, Prut.*

Acelaş înţeles ca la No. 13914.

BALAMUC

14480 * △ **A fi bun de (dus la) Balamuc.**

E. I. Patriciu, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Golĭa, Mărcuţa.*

Adică nebun.
Balamuc, prin corupţie de la Malamuc, localitate lângă Gherghiţa, unde era casa de nebunĭ care, maĭ târdiŭ a fost mutată la Mărcuţa, în comuna Pantelimon, judeţul Ilfov, lângă mănăstirea zidită la 1587 de Dan vel logofĕt.

14481 * **Balamuc.**

Adică gălăgie mare, cértă, ca într'o casă de nebunĭ.

«Ce maĭ *balamuc* e p'aci.»

BĂLAN

Vedĭ *Cap. III, c. Bălan.*

BĂLAŞA

14482 * △ **Mare poznă cu Bălaşa.**

Gavr. Onişor, *prof. c. Avrămescĭ, j. Tutova.*

BALCANĬ

14483 * △ Bate vîntul din Balcanĭ
De o mulţime de anĭ.

IONACHE MARIN, *c. Grădiştea, j. Vlaşca.*

De mult ne merge rĕŭ, îndurăm nenumĕrate supĕrărĭ. Dicerea a rĕmas de când Turciĭ.

BĂLŢAŢĬ

14484 * △ Să'ĭ dé un braţĭ
Ca la Bălţaţĭ.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

In satul Bălţaţĭ, din judeţul Mehedinţĭ, fiind lumea fórte ĭubéţă din fire a rĕmas dĕ poveste.

BĂMBĂLĂŬ

14485 * △ Erà s'o păţescĭ ca Bămbălăŭ la cireşe.

COSTANTIN N. DRĂGUŢ, *c. Copăciósa j. Gorj.*

Povestesc bĕtrâniĭ, că era într'o vale, un cireş mare ale căruĭ cireşe, eraŭ cât nucile. Insă în aşa pom mare nu îndrăsnea nimenĭ să se sue, şi orĭ-cine trecea pe acolo, îĭ veneà apă în gură, aşa de frumóse eraŭ cireşele. Bămbălăŭ [1]) scapă odată, de la Ţigan şi merge drept spre cireşul ăl mare. S'a suit în cireş; ce-ĭ drept cireşe a mâncat, dar săturându-se, a cădut din pom. Şi aşa a păţit'o bietul Bămbălăŭ, care de-atuncĭ, n'a maĭ vĕdut o di albă. Din acésta întîmplare, a luat nascere dicĕtórea de maĭ sus. Când vre-un copil, orĭ alt-cine-va, cade din vre-un pom orĭ pod şi dacă se întîmplă să cadă fără să se vatĕme aşa rĕŭ, ceĭ de faţă îĭ dic: mĕ *erá s'o păţescĭ ca Bămbălăŭ la cireşe.*

[1]) Bămbălăŭ, nume ce se cam obicĭnuesce, a se da de Ţiganĭ, urşilor dresaţĭ.

BANAT

14486 *△ **Nu'ĭ ţéră ca Bănatu şi om ca Românu.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Spre lauda ţěreĭ şi a Românilor.

BANOV

14487 *△ **Se plimbă ca Banov.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Vedĭ *Vodă.*

Când vedĭ pe cine-va plimbându-se, fără altă grijă. Banov erà un mare proprietar din Mehedinţĭ. Caĭ şi trăsură ca a luĭ maĭ rar.

BARNOVSKI

14488 **Iérna luĭ Barnovski.**

MIRON COSTIN, *Letop.*, I, p. 268 & 297.

Vedĭ *Cuniţchie.*

A se vedé la No. 13157 b.

BÂRSESCU

14489 * **Aĭ cunoscut pe Bârsescu?**

P. BUDIŞTEANU, *c. R.-Vâlcea.*

Ameninţare, către cel care a greşit, făcênd ceea ce nu trebuĭa să facă.

BĂSĂRĂBIE

14490 *△ **A fi bun de Băsărăbiĭ.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Broşóvă.*

Sé ḑice unuĭ om ne-astîmpĕrat, care face fel de fel de năsărimbe, de dracoveniĭ, de lucrurĭ ne-plăcute.

BAZAOACHE

14491 * △ **Sĕ uĭtă ca Bazaoache.**

G. Nițulescu, *c. Petculescĭ, j. Vâlcea.*

Adică se uĭta cruciș.

BECĬU

14492 * △ **Măgarul tot măgar rĕmâne, de'l veĭ duce și în Becĭu.**

V. Sala, *dasc. c. Vașcoŭ-Bărescĭ, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Cel prost din fire, orĭ unde îl veĭ duce, tot prost rĕmâne.

BEDROS

14493 * △ **Până la Hristos**
Esĕ pelea luĭ Berdos.

G. P. Salviŭ & E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

A se adăogà la No. 13158.

14494 * **Până la Hristos**
'Țĭ-a luat sufletu Bedros.

I. Bănescu, *prof. j. Roman.*

Veḑĭ *Dumneḑeŭ*

Până să daĭ cu ochiĭ de ceĭ marĭ, te nenorocesc ceĭ micĭ.

BEĬUȘ

Veḑĭ *Binșele.*

BELU

14495 * Belu belesce,
Golescu golesce,
Manu jupuesce.

ION GHICA, *Scrisorĭ*, p. 39.

Belu belesce,
Golescu golesce,
Chiriac pecetluesce,
Caragea: καλά! καλά!

ARICESCU, *Miş. de la 48.*

A se vedé înţelesul la No. 13159.

14496 * Tresnea tresnesce,
Belu belesce.

DIM. DRĂGUESCU, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Arată jafurile de pe vremurĭ ale boĭerilor Tresnea şi Belu.

BIBESCU

14497 * △ A fi Bibescu.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sĕ ḑice unuĭ om bogat, care trăesce bine şi nu are habar de nimenĭ.

14498 * △ A şedé ca Bibescu.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Când un om şéde boeresce. fără să 'şĭ bată capul de nimic şi de nimenĭ.

BÎCĂOAN

✻ △

14499 **A fi Bîcăoan.**

G. MADAN, *c. Trușenĭ, ţin. Chișĕneŭ, Basarabïa.*

Adică om rĕŭ, cïotoros al draculuĭ, cum sunt saŭ eraŭ locuitoriĭ din spre codriĭ Bîculuĭ, în Basarabïa.

BÎCU

✻ △

14500 **A vĕḑut pe Bîcu.**

G. MADAN, *c. Trușenĭ, ţin. Chișĕneŭ, Basarabïa.* — C. CORBU, *j. Fălciŭ.*

Adică a păţit'o.

Codriĭ Bîculuĭ, pe drumul de la Sculenĭ la Chișĕneŭ, în Basarabïa, eraŭ vestiţĭ odinióră pentru tâlhăriile ce se săvîrșeaŭ într'însiĭ.

✻

14501 **Cine a vĕḑut pe Bîcu 'șĭ-a găsit beleaua.**

C. CORBU, *j. Fălciŭ.*

Acelaș înţeles ca la No. 11500.

BIMBAȘA SAVA

14502 **A trăit ca Bimbașa Sava.**

L. ȘĂÏNEANU, *Infl. Orient.*, p. LXXI & 51.

A se vedé înţelesul la No. 13160.

BINȘELE

✻ △

14503 **Nicĭ în Beïus, nicĭ în Binșele.**

V. SALA, *dasc. c. Beïuș, comit. Bihor, Ungarïa.*—PARTENIŬ COROĬ

Când alergând după două lucrurĭ nu capețĭ nicĭ una. Un om prindênd de veste că în Beĭuș murise un om bogat, și altul în Binșele, voind să ajungă la înmormîntarea fie-căruĭa din eĭ a întîrḑiat din amîndouĕ locurĭ. Beĭușul e un orășel curat românesc, ĭar Binșele un sat, în depărtare de o oră de Beĭuș.

BÎRLOBREZÓĬA

14504 * △ **Din gardul Bîrlobrezóeĭ.**

C. Manoilescu, *c. Cosmescĭ, j. Vasluĭu.*

Veḑĭ *Mântulésa, Răzóĭa.*

Acelaș înțeles ca la No. 13937.

BITOLEA

14505 * △ **A se duce (a fi fost, a veni de) la Bitolea.**

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Veḑĭ *Brusa.*

Când cine-va se duce saŭ vine dintr'o cale depărtată. In județul Vâlcea se aude des:

Ostenișĭ par'că viĭ de la Bitolea.

Că doar n'aĭ fi fost la Bitolea.

Că doar n'aĭ plecà la Bitolea.

In comuna Zlătăreiĭ, din Vâlcea, este o familie de sătenĭ care, din moșĭ strămoșĭ, a purtat numele de *Bitolean.*

BOGDĂNESCĬ

14506 * △ **Maĭ mergĭ cobză la Bogdănescĭ?**

Gavr. Onișor, *prof. c. Roșiescĭ, j. Fălciŭ.* — C. Teodorescu, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.*

Când cine-va scapă dintr'o mare primejdie fără să i se întîmple vre-un rĕŭ.
Bogdănescĭ este un sat în județul Fălciŭ.

SNÓVĂ

Un cobzar, ca toțĭ cobzariĭ, din comuna Roșiescĭ, se tocmise ca să cânte la o nuntă, ce a fost în satul Bogdănescĭ. Cobzarul se ținu de cuvînt și plecă într'o tómnă spre localitatea indicată. In timpul acela, ningea și ĭar ningea, în cât drumul înainte nu-ĭ se cam părea și el tot mergeà pe unde scia. Ninsórea îĭ acopereà cărarea. Ne sciind, se abate puțin din cale, și când colo, hop într'o grópă. Grópa era înadins făcută pentru a prinde lupĭ, dar uĭtată și părăsită.

Aicĭ dă în drépta, dă în stânga, dă în sus și dă în jos, destul că, nu îĭ se pare nicĭ un chip de a puté eși afară. Se gândeà și tot gândeà în ce căpcană căḑuse. Tocmaĭ în toĭul gândireĭ, buzdup un lup în grópa luĭ! Mirare și de o parte și de alta. De spaĭmă, bĭetul cobzar i se făcuse în cap pĕrul măcĭucă, și-'ĭ făcuse să-l taĭe prin minte: *ca să cânte lupuluĭ din cobză.*

Lupul cu urechile ațintite, mirat, liniștit, póte gândindu-se și dînsul la pățania luĭ, se uĭtă și gustă sunetele blânde ale tovarășuluĭ sĕŭ. Ochiĭ amîndorora staŭ ațintițĭ unul la altul. Cântà maĭ mult cobza, de cât cobzarul de frica ce-l cuprinsese. Nicĭ nóptea nu trece cum treceà altă dată. Când și cum, o sanie trasă de nisce boĭ, maĭ mult somnoroșĭ, ducea nisce nuntașĭ, carĭ se întorceaŭ de la Bogdănescĭ. Se opresc de odată la auḑul unor sunete înfundate, lângă o grópă. Ascultă ce ascultă de unde ĭes acele sunete, întind o frînghie, cobzarul cum o vede, pune cobza subsuóră, dă pe frînghie în sus, și adio lupule!

Când sĕ vede eșit afară din grópă, cobzarul povestesce pățanĭa sa și la urmă uĭtându-se la cobză ḑice oftând: *«maĭ mergĭ cobză la Bogdănescĭ?»*

BOGDĂȘIE

14507 ✻ △ **A fi bun dĕ Bogdășii.**

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Veḑĭ *Băsărăbiĭ.*

Acelaș înțeles ca la No. 11490.

BONCA

14508 ✻ △ **Ĕĭ place a făgăduì**
Ca luĭ Bonca a minți.

PETRU MIHUȚĂ & V. SALA, *dasc. c. Vașcoŭ, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Pentru cel care făgăduesce fără a se ţine de vorbă.
Bonca a fost un mincinos din Vaşcoŭ, care pe toţĭ îĭ vorbea de rĕŭ.

BRĂILA

14509 * △ **A nemerit orbul Brăila.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Murgenĭ, j. Tutova.* — G. BĂNULESCU, *înv. c. Pĭetroşiţa, j. Dîmboviţa.*

* △ *A nemerit orbul Brăila, dar eŭ!*

RADU NICULESCU, *c. Dĭencĭ, j. Olt.*

* △ *Voĭu găsì şi eŭ, cum a găsit orbul Brăila.*

ILIE HOCĬOTĂŬ, *c. Sĕlişte, comit. Sĭbiŭ, Transilvania.*

A se adăogà la No. 5639.
Se maĭ ḑice şi acelor pe carĭ îĭ conduce maĭ mult norocul.

14510 * △ **Daŭ foc Brăileĭ cu tăcĭunele ăla.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Pacioĭu, j. Muscel.*

1⁰ Când cine-va spune că nu póte face foc cu ce are.
2⁰ Un om de nimic mult rĕŭ póte face.

BRĂILÉN

14511 * △ **Brăilén de Dunăre**
Cu capul pe umere.

ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

Adică pesce maĭ bun.
Pescele cel maĭ bun, care se vinde în Dolj, vine de la Brăila.

BRAN

Vedĭ *Stan.*

14512 * △ **Orĭ Bran, orĭ căpitan.**

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Căpitan.*

A se vedé ințelesurile la No. 9838.

BRÂNCOVÉNU

14513 * △ **Să aĭbă averea Brâncovénuluĭ și nu se pricopsesce.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Turnu-Severin, j. Mehedinți.*

Celuĭ risipitor, care nu scie să 'șĭ administreze averea.

BRAȘÓVĂ

14514 * **A spune brașóve.**

V. Alexandri, *Teatr.*, p. 381 & 574. — S. I. Grossmann, *Dicț.*, p. 79. — Ionnescu-Gion, *Ist. Buc.*, p. 445. — P. Daniilescu, *c. Craĭova, j. Dolj.*

* *A vinde brașóve cuĭ-va.*

Gr. Alexandrescu, *magistr., j. Putna.*

A spune flécurĭ, palavre, minciunĭ, căutând a înșela, ca negustoriĭ brașovenĭ, carĭ ne vindeaŭ odinióră marfă de Brașov.

«Era brașovén și *'mĭ spuse brașóve.*» — V. Alexandri.

«Nu se trec *brașóvele* pe la noĭ.» — V. Alexandri.

14515 * A'ĭ face o braşóvă.

G. POBORAN, *inst. c. Slatina, j. Olt.*

Vedĭ *Filipescĭ.*

A înşelà pre cine-va.

14516 * △ A fi bun de braşóve.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Vedĭ *Băsărăbie, Bogdăşie.*

Adică bun de rele, de drăciĭ.

BRAŞOVELNIC

14517 * △ A fi braşovelnic.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Acelaş înţeles ca la No. 14516.

BRAŞOVÉN

14518 * A fi ca braşovénul.

P. DANIILESCU, *c. Craĭova, j. Dolj.*

Adică şiret.

BRAŞOVENESCE

14519 * A le spune braşovenesce.

Adică ... înflorite ocolind adevĕrul.

BRAT

14520 * △ Ia fă cinste, popo Brat,
C'aĭ luat baniĭ pe tocat.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A se vedé înțelesul la No. 8359.

BRÉSTA

14521 * △ Sĕ pórtă ca la Brésta.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Sĕ ḑice când o femee e îmbrăcată saŭ legată la cap într'un mod deosebit și cam supĕrător.

Femeile la Brésta pórtă un concĭu și pe de-asupra o basma colorată. Acest port a ajuns de poveste în Mehedinți, unde nicĭ chĭar se pomenesce de așa ce-va.

BRÉZU

14522 * △ Îĭ dam pintenĭ să steà
Și Brézu maĭ rĕŭ fugeà.

I. POPESCU, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Veḑĭ *Călcâĭu.*

A se vedé înțelesul și snóva la No. 10569.

BROSCARĬ

14523 * △ Cine bé apă din Broscarĭ nu maĭ plécă.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Veḑĭ *Dîmbovița.*

Acelaș înțeles ca la No. 13307 aplicat la comuna Broscarĭ.

BRUSA

14524 * Greşéla se întórce şi de la Brusa.

G. DEM. TEODORESCU, *Drapelul*, I, No. 46. — N. MAXENŢIAN, *j. Ilfov*.

Vedĭ *Bagdad*.

Acelaş înţeles ca la No. 14478.

14525 * △ A veni de (a fi fost, a se duce) la Brusa.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Ştefănescĭ, j. Vâlcea*.

Vedĭ *Bitolea*.

Adică dĕparte.

CAPITOLU XII

CREDINȚE. — ERESURĬ. — OBICEĬURĬ

DUMNEȘEŬ. — DRAC. — SFINȚĬ. — PREOȚĬ. — ERESURĬ ȘI CREDINȚE

ADAM

LEGENDĂ

I

Dracul aflându-se odată pe marginea uneĭ ape a făcut un chip de om, și trecênd Dumneḑeŭ pe acolo l'a întrebat: «Ce-ĭ acolo, drace? — Un om, Dómne! — Eĭ, apoĭ învie'l dacă'ĭ om! — Apoĭ, cum Dómne? — Suflă'ĭ pe gură.» Dracul s'a pus să'ĭ sufle, dar nu l'a putut învia. Atuncĭ Dumneḑeŭ ĭ-a ḑis să tragă tot duhul înapoĭ din om, și dracul s'a pus la gura chipuluĭ și a început a trage duhul. Pe urmă, Dumneḑeŭ s'a apropiat de chip, și când a suflat asupra luĭ, chipul a înviat. Dracul însă nu trăsese bine tot duhul ce'l suflară în chip; maĭ rĕmăsese pe la încheĭeturĭ, și de aceĭa omul la mânie săvîrșesce lucrurĭ rele. Mânia 'ĭ de la diavolul. Dacă el n'ar aveaŭ în el duh drăcesc, omul ar fi fórte bun. — E. I. Patriciŭ.

II

După-ce făcu Dumneḑeŭ pămîntul, începu a vorbi cu dracu: mĕ nefrate-meŭ, ce folos că pămîntu ăsta e mare și frumos și împodobit cu de tóte, că nu mișcă nimic pĕ el, doar vîntu și-atât! Numaĭ noĭ singurĭ până când o să dondonim, căcĭ ni se urasce pĕcatelor! — E lesne, frate-meŭ, ḑise împelițatu dĕ Sarsailă, ce adică n'aĭ sci ce să facĭ?

— Bine, eŭ oĭ sci, n'oĭ ști, dar tu ce aĭ cam ḑice?

— Eĭ, ce aș cam ḑice! Aș ḑice să facĭ o pĕreche de ómenĭ, așa d'o pildă cum sînt eŭ, și din aĭa aŭ să se prăséscă ca poșidichiile, până s'o umplea pămîntu, ba încă s'or văĭta că nu le ajunge!

— Bine ḑicĭ tu, dar prea tragĭ în partea ta, adică cam cum vreĭ tu, să se umple lumea de urîcĭunĭ ca d'alde tine; apoĭ să facĭ bine să mĕ ĭerțĭ, că una ca asta n'o maĭ fac, măcar d'aș sci că ăĭ plesni aci de necaz! Oĭ face maĭ bine o pereche de ómenĭ să samene cu mine la chip și la făptură, ne-fratemeŭ.

— Fă cum ştii, frate-meŭ, că eŭ nu mĕ supĕr d'aïa; tu fă-ĭ ca tine, că eŭ, dacă oĭ fi meşter, îĭ fac ca mine, când nicĭ n'aĭ gândi cu gândul.

— Să-ţĭ vĕḑ voĭnicia ne-frate-meŭ, nu mĕ prea spaĭ eŭ de laudele tele. Eŭ sciŭ că tu cu şireteniile tele vreĭ să-mĭ ïeĭ împĕrăţia, dar să *te ştergĭ la gură* d'aşa lucru, aĭ să înghiţĭ *mult la undurĭ secĭ!*

Şi Dumneḑeŭ luă humă, o frămîntă niţel în mâïnĭ, şi tipări din huma aïa douĕ păpuşĭ întocma după chipul şi făptura sa. Puse într'o parte o sapă şi într'alta o furcă cu fusu eĭ şi cu caeru în ea. Dumneḑeŭ suflă în gurile păpuşilor, şi păpuşile înviară şi sĕ sculară drept în picióre, cum se scólă omu după somn. Dumneḑeŭ le ḑise: alegeţĭ care ce vĕ place. Păpuşile luară: una sapa şi alta furca. Dumneḑeŭ ḑise ăluĭ cu sapa: tu om să fiĭ, numele tĕŭ să fie Adam şi harana ta sapa. Tu să fiĭ cap. Celeĭ cu furca îĭ ḑise: tu femee să fiĭ, numele tĕŭ Eva şi harana ta furca. Tu să fiĭ supusă luĭ Adam. Tu să torcĭ să-l îmbracĭ şi el să sape să te arănéscă.

Dumneḑeŭ apoĭ îĭ blagoslovi să se înmulţéscă ca ïarba câmpuluĭ, ca frunza codruluĭ, ca năsipul mărei. Şi ómenii, după voïa luĭ Dumneḑeŭ, sĕ înmulţiră dĕ nu le maĭ daĭ de samă şi aŭ să se înmulţască până n'or maĭ încăpea pe pămînt.

Luĭ Dumneḑeŭ îĭ eraŭ dragĭ grozav de mult aştĭ doĭ oamenĭ, venea îĭ vorbea cu eĭ mereŭ, taman cum vorbim noĭ acum unu cu altu. Nu te gândescĭ, nu eraŭ făcuţĭ de el, nu eraŭ eĭ copiiĭ luĭ? Şi cine e ala lĕpădat de lege să nu-şĭ ïubéscă copiiĭ luĭ.

Intr'o ḑi Dumneḑeŭ ḑice luĭ moş Adam şi móşiĭ Eveĭ: sciţĭ, ce m'am gândit eŭ pentru voĭ? M'am gândit să nu vĕ maĭ las nicĭ să munciţĭ, că e cam grea munca, ci maĭ bine să vĕ potrivesc eŭ ca să aveţĭ harana fără muncă. Atuncĭ Dumneḑeŭ îĭ îmbrăcă pe amîndoĭ în unghie de sus până jos, ca să n'aibă nevoïe de alte hăïneturĭ şi-ĭ băgă într'o grădină frumósă de n'avea preţ! Ea era plină de fel şi chipurĭ de pomĭ, care maĭ de care maĭ frumoşĭ, cu póme maĭ dulcĭ ca mierea! Prin pomí eraŭ miĭ şi milióne de păsĕrĭ de tot soïu, care cântaŭ nesce cântece de te amorţeaŭ în loc! cântece cum nu póte limbă omenéscă să spue! Apoĭ prin pomĭ curaŭ pîrăïaşe de apă rece ca ghiaţa şi limpeḑĭ ca lacrăma! Pe jos prin grădină eraŭ poïenĭ mândre pline de ïarbă verde şi felurĭ de felurĭ de florĭ, în miĭ şi miĭ de feţe, care umpleaŭ grădina de nisce miróse, de te slăveaĭ la Dumneḑeŭ sfântu! Pómele din pomii grădiniĭ alea, măre Dómne! nu se fîrşaŭ nicĭ odată, căcĭ cum or fi fost pomiĭ aïa, cică, dacă luaĭ acum o pómă din eĭ, până a dóua ḑi crescea alta în locu eĭ, aşa că nicĭ nu se cunoscea de unde mânca moş Adam şi móşa Eva, pomiĭ eraŭ tot încărcaţĭ!

Dumneḑeŭ sfântu, ḑise luĭ moş Adam şi móşiĭ Eveĭ: asta e «*grădina raïuluĭ.*» Aveţĭ voïe să faceţĭ ce-ţĭ vrea în ea, să mâncaţĭ din toţĭ pomiĭ din ea şi orĭ când ăţĭ vrea şi orĭ cât ăţĭ vrea; dar vĕ spuĭ un lucru, care să vĕ intre pe urechĭ şi să nu vi se pare glumă: din pomu ăla care se vede maĭ nalt în mijlocu grădiniĭ, să nu care cum-va să luaţĭ vr'o pómă, că eŭ cunosc când m'ăţĭ strica, şi atuncĭ n'are să fie bine de capu vostru, căcĭ pomu ala e oprit pe sama mea, voĭ aveţĭ berechet póme în pomii aĭ-l'alţĭ!

— Lasă, Dómne, lasă că nu umblăm noĭ acolo, că doar n'om fi sparţĭ să mâncăm noĭ atâta prăpăd pe póme, respunse Adam către Dumneḑeŭ.

— Bine, Adame, fiĭ cu minte şi cu băgare de samă, că aĭ să fiĭ fericit, cum nicĭ cu gându nu gândescĭ.

Dumneḑeŭ îĭ lăsă pe amîndoĭ singurĭ şi sĕ duse în alte părţĭ.

Dracu căḑu pĕ gândurĭ, când vĕḑu câtă fericire căḑu pe capu ómenilor cu chipul luĭ Dumneḑeŭ! Ce mĕ maĭ fac eŭ, când s'o umplea pămîntu de ómenĭ d'ăştia, unde maĭ îmĭ vîr eŭ capu atuncĭ? Că ăştia

n'or să mĕ maĭ sufere pe lângă eĭ, or să mĕ înghioldéscă orĭ unde m'or încolți. Când o rĕmânea vorba p'aĭa, nu rĕmâne alt-ceva de făcut de cât să-mĭ ĭaŭ tărăbuțele și p'icĭ ți-e drumu, băete! Dar asta n'are să fie nicĭ odată, cât oĭ fi eŭ dracu drac! Ce adecă să mĕ biruĭe pe mine nesce nevoĭașĭ de ómenĭ? Așĭ! asta nicĭ nu se póte, maĭ bine îmĭ fac mórte d'acu! Sciŭ eŭ ce fac, că eŭ sûnt tare în planurĭ, nicĭ frate-meŭ n'are planurile mele!

O să daŭ ómeniĭ în calea mea și atuncĭ frate-meŭ rĕmâne singur și póte să-șĭ și ĭa poteceaua și eŭ am să rĕmâĭ stăpân. Dar cum aș putea face? Pĕ Adam n'o să-l pocĭ înșela că e om maĭ dĕ credință, e cruce întrégă și anevoĭe de dat în calea mea. Măĭ multă nădejde am la Eva, că o vĕḑ maĭ slabă în curele, ea nu e cruce întrégă și după cum o vĕḑ eŭ, nu prea se sinchisesce ea așa mult de vorbele frate-meŭ, cam umblă cu nasu pe sus, trebuĭe să mĕ asculte maĭ mult pe mine! Ia să încerc.

Și dracu se făcu un șarpe mare și frumos ca un voĭnic, cu nesce solzĭ galbenĭ de aur de străluceaŭ ca sfântu sóre, nu alt-ceva! O porni spre «*grădina raiuluĭ*» făcênd cotee-cotee prin ĭarba verde și frumósă fîșîind cum fâșîĭe fustele după o cocónă d'ăle din Bucurescĭ! Merse d'adreptu la pomu ăl maĭ înalt din grădină, care îl oprise Dumneḑeŭ pe samă-ĭ, sĕ încolăci bine frumos pĕ după pom și începu a șuĭera, cum șuĭeră un voĭnic de dragoste!

Adam dormea, ĭar Eva se plimba pe sub pomĭ la umbră, împrejurul luĭ Adam. Când auḑi ea șuĭerătura șarpeluĭ, stătu în loc încremenită, căcĭ ea numaĭ auḑise ast-fel de șuĭerătură în vĭéța eĭ; ascultă și începu a se trage în spre șuĭerătură să vaḑă ce-o fi acolo.

Cum vĕḑu șarpele cu solziĭ frumoșĭ ca aurul, stătu în loc împetrită. Ea se minună și maĭ mult când auḑi pe șarpe vorbind cu ea: «Evo, vin de ĭa o pómă din pomu ăsta de mănâncă, că mult e dulce și mult bine face ăluĭ de gustă din ea!»

«Apoĭ Dumneḑeŭ a ḑis, să nu ne atingem de pomu ăsta,» rĕspunse Eva fermecată de frumusețea și vorbele cele lingușitóre ale șarpeluĭ.

«Șĭ apoĭ voĭ credețĭ d'ale luĭ Dumneḑeŭ? Ce proștĭ sînteți! Voĭ nu vedețĭ, că Dumneḑeŭ e hoț, el ḑice să nu mâncațĭ din pomu ăsta din pricină, că el scie, că cum ățĭ gusta din pómele ăstea vĕ facețĭ întocmaĭ ca el cu minte și de puternicĭ! Na barim de gustă, că n'o fi foc!»

Eva luă și gustă din pómele oprite, fără să-șĭ dea bine cu socotéla de ce face, atât de mult o zăpăcise frumusețea și vorbele amăgitóre ale șarpeluĭ!

«Dă și luĭ Adam,» ḑise șarpele.

«Apoĭ Adam dórme, cum să-ĭ daŭ?»

«Nu e nimic, stórce-ĭ pe gât must.»

Eva se duse la Adam și-ĭ stórse pe gât puțin must. Șarpele peri ca năluca, par'că n'ar fi fost în pom de când lumea. Adam cum simți mustul pe gât, puse mâna în gât și începu a se strânge, ca să oprécă mustu să nu intre. Așĭ! ce să maĭ pótă opri! mustu alunecă pe gât în jos și așa se făcu părtaș și bĭetu moș Adam la fapta Eveĭ. Cum mâncară din pomul acela, se deșghieocă unghia după eĭ și rĕmaseră în peile góle. Eĭ începură să-șĭ facă haĭne din frunze de copacĭ. Pómele din pomĭ periră împreună cu păsĕrĭ cu tot, florile și ĭerburile se veștejiră și pîraĭele secară. Grădina rĕmase pustie și pustie o fi și până în ḑiua de aḑĭ!

Dumneḑeŭ simți de faptele Eveĭ, veni repede la eĭ, îĭ blestemă: «tu Evo, pentru că n'aĭ ascultat de porunca mea; să-țĭ ĭeĭ furca în brîŭ, torcĭ ca să te îmbracĭ și când o fi să nascĭ vr'un copil să suferĭ patru

şi apoĭ să nascĭ!» Pe Adam îl blestemă: «Şi tu Adame, pentru că te aĭ lăsat să te amăgĭască Eva, să te hărănescĭ cu sapa, să sapĭ până ăĭ ḑice că nu eştĭ tu, şi pămîntu în loc de bucate să-ţĭ crêscă ghimpĭ şi pălămidă!»

Adam şi Eva începură a plânge şi plânseră până îĭ rĕsbi fómea. Şi vĕḑênd că cu plânsul acum numaĭ folosesc nimic, se puseră pe muncă, ca să aĭbă ce mânca. Şi cu munca de atuncĭ şi până aḑĭ se arănesc ómeniĭ şi s'or arăni cât o fi lumea lume!

Şi aşa nemulţumituluĭ i-se lua daru de la mână şi moş Adam cu móşa Eva rĕmaseră cu buzele umflate, ca nisce bătuţĭ de stele, că maĭ bine nu le-oĭ maĭ ḑice! — T. BĂLĂŞEL.

III

Moş Adam a fost omul cel maĭ mare din lume. El avea un cap grozav de mare şi nu putreḑise nicĭ până când a venit Domnul Hristos pe pămînt. Mergênd odată Domnul Hristos cu sfeti Petre pe o poĭană, vede căpăţîna luĭ Adam rĕstornată pe câmp, merge la ea şi lovindu-o cu bastonu o întrébă: «moş Adame, de când aĭ murit îţĭ maĭ aducĭ aminte de păharu morţiĭ?»

«Nicĭ până acum nu mĭ-a maĭ eşit amărîcĭunea luĭ din măsele!» rĕspunse căpăţîna.

«Cât aĭ trăit pe pămînt?»

«Maĭ mult de 500 de anĭ.»

«Şi cum ţi s'a părut viéţa?»

«Ca şi când intri pe o uşă şi eşĭ pe alta!»

Peste căpăţîna luĭ moş Adam a dat şi Alicsandru Machidon când umbla cu óstea să coprindă lumea. El, ca să nu se înfricoşeze óstea de năpraznica căpăţînă, a pus o mie de ostaşĭ de a coperit'o cu petri. Ea era aşa de mare în cât o mie de ostaşĭ abia a putut'o coperi în treĭ ḑile!

Veḑĭ *Şezătóre*, III, p. 29.

Adam însemnéză, om, în cele maĭ multe limbĭ orientale.

* △

14526 Adam a mâncat mĕrul însă dinţiĭ noştri strepezesc.

V. SALA, *dasc. c. Vaşcoŭ, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Veḑĭ *Agurídă, Părinţĭ.*

Acelaş înţeles ca la No. 10543.

* △

14527 Pentru tine, moş Adame,
Am mâncat piróne 'n palme.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

... şi numaĭ ca să facĭ

Acésta ḑicere este pusă în gura Domnuluĭ Hristos când a judecat pe Adam în beznele ĭaduluĭ, de unde l'a scos în cele treĭ ḑile cât a stat în grópă.

* △
14528 Écă și Adam.

Gr. Poĭenaru, *ing. c. Rassa, j. Ialomița.*

Când unul spune lucrurĭ cunoscute de când lumea.

* △
14529 Venișĭ, Adame?

G. P. Salvĭu & E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Sĕ ḑice celuĭ pe care nu 'l-aĭ vĕḑut de mult.

* △
14530 Ce facĭ, Adame?

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Acelaș înțeles ca la No. 14529.

* △
14531 Moș Adam.

Gr. Poĭenaru, *ing. c. Rassa, j. Ialomița.*

Veḑĭ *a se Adami.*

Sĕ ḑice omuluĭ bét.

14532 Mușteaua luĭ (moș) Adam.

Gr. Jipescu, *Rĕur. Oraș.*, p. 207.

Adică pumnul.

14533 Jocul luĭ Adam și Eva.

Iord. Golescu, *Mss.* I, p. 743 & 744.

Adică jocul strămoșesc de dragoste.

* △
14534 A fi ca Adam când îl pișă câniĭ.

T. Bălășel, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Sé dice în batjocură celor proştĭ.

Pe la rĕspântiĭ, la capetele morţilor, la fântânĭ, la podurĭ, etc., se pun crucĭ de lemn pe carĭ se zugrăvesc chipurĭ de sfinţĭ. Pe piciorul cruceĭ, şi anume în partea cea maĭ de jos, aprópe de pămînt, se zugrăvesc cu vopsele, unu saŭ două capete, după lărgimea piciorululuĭ. Aceste două capete închipuesc pe Adam şi pe Eva, carĭ se zugrăvesc pe locul acesta ca să fie expuşĭ batjocureĭ cânilor. Acésta se face ca un fel de rĕsbunare în potriva lor, pentru că din greşéla lor suferă până adĭ tot némul omenesc, şi are sé sufere până la vremea de apoĭ.

* △

14535 A se lipsi de . . . ca Adam de raiu.

G. Bănulescu, *înv. c. Pietroşiţa, j. Dîmboviţa.*

Când cine-va se lipsesce de un lucru, maĭ ales din vina sa.

* △

14536 A spune de la Adam.

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A spune lucrurĭ vechĭ, uĭtate.

* △

14537 De când cu Adam.

D-na E. B. Mawr, p. 93. — G. P. Salviŭ & E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △

De când cu moş Adam.

B. P. Hăşdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 240. — Laurian & Maxim, I. p. 380. — Fr. Damé, *Dicţ.*, p. 37. — S. I. Grossmann, *Dicţ.*, p. 95. — G. Poboran, *inst. j. Olt.* — T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ. j. Vâlcea.* — St. St. Tuţescu, *înv. c. Catanele, j. Dolj.* — Heliade-Rădulescu, *Scris. exil.*, p. 388.

* △

De la Adam.

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

* *De pe când Adam Babadam.*

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 65. — D-na V. BUDIȘTEANU, *j. Ilfov.*

* *De când cu Adam și Eva.*

Adică vechĭu, de demult, de o vîrstă înaintată.

Pentru un obiceĭu moștenit de la ceĭ bĕtrânĭ ca de pildă munca câmpuluĭ, căsătoria etc.

Babadam adică, tata Adam, pe turcesce. Vedĭ în *Etymologicum Magnum* cuvîntul Adam.

Da Adamo in qua.

Prov. Ital.

Du temps de la reine Berthe.

Prov. Franc.

14538 * △ **Ném de pe Adam.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Vedĭ *Ném.*

A se vedé ințelesul la No. 10404.

14538 b. △ **Drumu luĭ Adam.**

Poes. Pop., Bucov.

A se vedé Etymologicum Magnum, p. 243.

A SE ADAMI

14539 * △ **A se adami.**

GR. POÏENARU, *ing. j. Putna.*

Vedĭ *Adam.*

A se îmbĕtà.

AFRODITA

□

14540 Afrodita, muma dragosteĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 140.

Fără minte însemnéză.

AGHIASMĂ

Vedĭ *Aĭasmă*.

Apă sfinţită. Este aĭasmă mare şi aĭasmă mică. Aĭasma mare cea de la Bobotéză. Aĭasma nu se împute nicĭ odată, ca apa obicĭnuită dacă o ţiĭ mult timp într'un vas. Aĭasma se bé pe ne-mâncate. Se pune şi în bucate. Ea nu se păstréză în casă că'ĭ pĕcat, ci în pivniţă. Cu aĭasma de la Bobotéză se stropesce pe la vie, pe ogóre, stânele vitelor, etc. şi ce rĕmâne se tórnă în fântână. Aĭasma din ḑiua de Trifon (1 Februarie) e bună împotriva gândacilor de tot felul, carĭ vatĕmă recoltele.

Când cine-va face o casă nouă, chiémă popa de face aĭasmă pe acel loc, şi o tórnă pe la tóte colţurile caseĭ. Când casa e terminată, şi omul se mută în ea, ĭar se face aĭasmă, şi într'una din odăĭ se lipesce pe fie-care din ceĭ patru pereţĭ, câte o hărtiuţă pe care se scrie numele celor patru evanghelişti. Lipirea acestor hârtiĭ se numesce legatul caseĭ.

* △

14541 Vreĭ nu vreĭ, bé Gligore (Grigore) aghiasmă.

D-na EL. SEVASTOS, p. 40. — N. BOGDAN, p. 112. — E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △

Vraĭ nu vraĭ, bé Gligóre aghĭasmă.

G. MADAN, *c. Valea Pĕruluĭ, ţin. Bender, Basarabĭa.*

* △

Bine-rĕŭ, bé Grigore aghĭasmă.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Simila, j. Tutova.*

* △

De voe, de nevoe bé Grigore aghĭasmă.

C. TEODORESCU, *înv. c. Dógele, j. Vasluĭu.*

Bé aghĭasmă Gligore (Grigore).

D-na SM. LAMBRINO, c. *Găgescĭ, j. Fălciŭ.* — GR. POÏENARU, *j. Putna.* — GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

Vedĭ *Aĭasmă.*

Când facĭ o trébă silit, de nevoe saŭ de frică. Dacă aĭ făcut bucluculdesfă'l singur.

Le vin est tiré il faut le boire.

Prov. Franc.

14542 * △ **Mort-copt, bé popă aghĭasmă.**

V. FORESCU, *înv. c. Mălinĭ, j. Sucĭava.*

Acelaș înțeles ca la No. 14541.

A AGHĬESMUI

14543 **A aghesmui.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 260.

A bate.

A SE AGHĬESMUI

14544 * △ **A se aghĭesmui.**

I. CREANGĂ, *Conv. Liter.*, 1881, p. 453. — GR. POÏENARU, *ing. c. Rassa, j. Ialomița.*

Vedĭ *a se Aĭesmuì.*

A se sfinți, a se îmbĕtà.

AGHĬOS

14545 * △ **A trage un aghĭos.**

N. BĂRBULESCU, *înv. c. Sudițĭ,*

1⁰ A'ĭ trage o cântare, maĭ ales la beţie.
2⁰ A dormi liniştit.

14546 *△ **A trage aghióse.**

I. CREANGĂ, *Amint.* — DELAVRANCEA, *Sultănica*, p. 46. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym.*, p. 507. — E. I. PATRICĬU & G. P. SALVIŬ, *înv. ç. Smulţi, j. Covurluĭu.*

1⁰ A cântà ce-va într'un mod monoton.
2⁰ A dormi dus, a ronfăi.

14547 **'Ĭ-a cântat popa aghĭosul.**

A. PANN, III, p. 142. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 508.

Veḑĭ *Popă.*

A murit, l'a prohodit.

AGHIUŢĂ

Aghiuţă, drac tînĕr, care stă de preferinţă în papuciĭ femeiĭ, şi o învaţă tóte relele, împingênd'o să facă tot ce nu'ĭ place bărbatuluĭ.

Luate-ar Aghiuţă, ocara uneĭ femeĭ către copilul eĭ, saŭ un copil óre-care, saŭ o persónă tînĕră din familie când nu vré să'ĭ doréscă rĕul de tot.

14548 * **Aghiuţă.**

1⁰ Unul din numerósele nume ale draculuĭ.
2⁰ Sĕ ḑice tinerilor vioĭ, şireţĭ şi deşteptĭ şi carĭ scie să se bage în tóte.

14549 * **Îl fură Aghiuţă.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 106, 509, 510 & 2631. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 3631.

A adormit greŭ, somnul fiind neliniştit cu visurĭ rele.

14550 * △ **L'a luat Aghiuța.**

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 66. — B. P. Hășdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 509. — G. P. Salviŭ & E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — Gr. Poĭenaru, *j. Putna.*

1⁰ A pățit o rĕŭ.
2⁰ Când sĕ dice de unul că a murit, a perit.

14551 **Nicĭ Aghiuță nu'l maĭ scóte din....**

P. Ispirescu, *Unch. Sfăt.*, p. 65. — B. P. Hășdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 510.

Nu e scăpare.

AGĬALÎC

14552 **A se duce la agĭalîc.**

L. Șăineanu, *Semas. Archiv. Ist. III,* p. 265.

Vedĭ *Hagiŭ*.

A'șĭ pĭerde starea, a sărăci.
Uniĭ credincĭoșĭ bogațĭ vroind să se facă maĭ fericițĭ pentru vĭéța de vecĭ, îșĭ pun tótă averea la mijloc numaĭ să se ducă la Sfântul Munte saŭ la Ierusalim, ca să se sfințéscă. Intorcêndu-se la eĭ acasă pórtă numele de Hagiŭ.
Hagiul nu maĭ póte face negustoriĭ saŭ alte treburĭ unde ar ne-dreptăți lumea și ar cădé ĭarășĭ în pĕcate.
Așa că, spre a se face cine-va Hagiŭ, trebuĭa să'șĭ cheltuĭéscă tótă averea și nu maĭ puteà munci pentru a redobândi alta.

AGIŬ

14553 * △ **A se face agiŭ.**

L. Șăineanu, *Elem. Turc. Rev. Ist. III,* p. 265. — G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

A sărăci, a pĭerde starea.

AĬASMĂ

Vedĭ *Aghĭasmă.*

14554 * Vreĭ nu vreĭ
Bé aĭasmă Andreĭ.

I. ARBORE, *ing. j. Buzĕŭ.* — N. PETRESCU; *ing. Buc. j. Ilfov.*

* *Vreĭ nu vreĭ*
Inghite aĭasmă Andreĭ.

* *Vreĭ nu vreĭ, bé Ifrime aĭasmă.*

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

* *Vreĭ nu vreĭ înghite Agache aĭasmă.*

* △ *Vréĭ nu vréĭ bé Grigore aĭasmă.*

G. BĂNULESCU, *înv. c. Pĭetroşiţa, j. Dîmboviţa.*

Vedĭ *Aghĭasmă.*

Acelaş înţeles ca la No. 14541.

14555 * Aĭasmă.

Vedĭ *Ruséscă.*

Adică rachiŭ.

A SE AĬESMUI

14556 * △ A se aĭesmui.

G. POBORAN, *înv. j. Olt.*

Vedĭ *a se Aghĭesmui.*

A se îmbĕtà.

A AJUNÀ

14557 **Ajună robul luĭ Dumneḑeŭ pentru că n'are ce mâncà.**

BARONZI, p. 50. — HINŢESCU, p. 162. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 610.

Veḑĭ *a Posti*.

1⁰ Rabdă de nevoe.
2⁰ Pentru ceĭ ce, de nevoe, nu pot face nicĭ un rĕŭ.

ALELUÏA

14558 ***A'ĭ cântà aleluïa.**

G. POBORAN, *inst. c. Slatina, j. Olt.*

Arată sfîrşitul, pĭerderea desăvîrşită a unuĭ lucru. Aleluïa se cântă şi la înmormîntare.

ALTAR

14559 **Până la altar şî nu maĭ mult.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 112.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce se obrăznicesc, ca când le-am ḑice: «Nu te atinge maĭ mult dĕ lucrurĭ sfinte şî vrednice dĕ evlavĭe.» (GOLESCU).

14560 **Cine slujesce altaruluĭ, din altar mănâncă.**

A. PANN, III, p. 28. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 927. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 155.

Cine servesce altaruluĭ, din altar mănâncă.

HINŢESCU, p. [illegible]

*
Cine slujesce altaruluĭ, de la altar mănâncă.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr.*, *j. Putna.*

Orĭ-ce om trebue să se hrănéscă din munca luĭ. Ḑicere luată din *Faptele Apostolilor.*

Qui sert à l'autel, doit vivre de l'autel.

Prov. Franc.

Chi serve l'altar, vive de l'altar.[1]

Prov. Venit.

Wer dem Altar dient, soll auch dem Altar leben.[2]

Prov. Germ.

ALUN

*
14561 **A aduce călare pe prăjină de alun.**

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Adică fără voĭe şi prin farmece.

AMIN

14562 **Amin, amin**
Şi eŭ m'anin.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 110. — B. P. HĂŞDEŬ, *Etym. Magn.*, p. 1075.

Sĕ ḑice când cine-va ne-poftit, dar cu duhul blândeţeĭ, îşĭ face loc la masa saŭ la petrecerile altora.

«Cu ce mĕ hrănițĭ, cu aceĭa am să vĕ hrănesc. Nu vĕ daŭ nicĭ o bucăţică de purcel, măcar să crăpaţĭ.
— Iar de nu, cel-ce ḑice, rĕspunde Gîtlan.

[1]) Cine slujesce altarul, trăesce de la altar.

— *Amin!* blestesce cu jumĕtate de gură.
— *Şi eŭ mĕ anin,* spuse Pavel de după sobă.
— Amin, ne-amin, şterge-ţi vĕ botu despre...» I. CREANGĂ.

14563 **Ḑice amin la tóte.**

G. P. SALVIŬ & E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluiu.*

Primesce fără a se gândi saŭ fără nicĭ o împotrivire. «*Ḑi amin,* adică primesce aşa cum ţi se ḑice, fără multă vorbă.»

14564 **Pân la amin.**

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.,* p. 1074.

Până la sfîrşit, nicĭ odată.

«De nu se maĭ pricopsesce *nicĭ pân la amin.*»

14565 * **Cât aminul.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — L. ŞĂÏNEANU, *Semas. Arh. Istor.,* VI, p. 323.

1⁰ Nicĭ odată.

«Nu se maĭ întórce *cât aminul.*»

2⁰ De loc.

«Nu 'ĭ dăduse *cât aminul* prin gând...»

14566 * **Nicĭ la amin.**

B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym.,* p. 1074. — L. ŞĂÏNEANU, *Arhiv. Ist.,* VI, p. 323.—P. ISPIRESCU, *Leg.,* p. 254.

Nicĭ odată.

«Nu maĭ puteà adecă să 'l desgrópe, *nicĭ la amin.*» P. ISPIRESCU.

ANA

14567 * △ **A'l tot mânà de la Ana la Pilat.**

E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulţĭ,*

A purtà pe cine-va de la Ana la Caĭafa.

SLAVICĬ, *Conv. Liter.*, XIV, p. 99.

*
De la Ana la Caĭafa.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 93. — L. ŞĂĬNEANU, *Dicț.*, p. 33.

Veḑĭ *Pilat.*

Sĕ ḑice când sĕ trimite óre-cine dĕ la unul la altul, şî la nicĭ unul îşĭ găsesce mântuirea, precum trimeteà pĕ Hristos dĕ la Ana la Caĭafa (GOLESCU).

Mener de Caïphe à Pilate.

Prov. Franc.

De la Ana la Caĭafa.

IOAN, 18. 22. 27.—MATEĬ, 16. 57.

Von Pontius zu Pilatus schicken.[1]

Prov. Franc.

Ἀπὸ τὸν Ἄννα ’ς τὸν Καϊάφα.[2]

Prov. Neo-grec.

ANAFORĂ

Veḑĭ *Naforă.*

ANAFURĂ

Veḑĭ *Naforă.*

*
14568 **Şóricele a mâncat anafură şi s’a făcut liliac.**

N. URECHĬE, *ing. j. Prahova.*

Pentru un parvenit.

[1]) A trimite de la Ponțiu la Pilat.
[2]) De la Ana la Caiafa.

Dacă vre un șórece mănâncă naforă face aripí. Liliacul se crede a fi șórece care a mâncat naforă din biserică.

APĂ

Vedĭ *Cap. II & VII, c. Apă.*

* △
14569 **Par'că a cărat apă morților.**

P. Gârboviceanu, *prof. c. Petrescĭĭ-de-jos, j. Gorj.*

* △
Par'că aduce apă morților.

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

Celuĭ slab de constituție.

* △
14570 **Nu 'ĭ cu tótă apa (apă).**

Avr. Corcea, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.* — Iulĭu Grofșoreanu, *prof. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.*

Vedĭ: *Cap. I, c. Apă. Botezat.*

Nu 'ĭ cu tótă mintea, om scrîntit la minte.
Acéstă ḑicere, maĭ ales sub forma dată la No. 14571 & 14643 probéză, până la evidență, că părerea D-luĭ Coșbuc (Epoca, Dec. 1897), care derivă ḑicerea din mersul moreĭ, este cu totul greșită.

* △
14571 **N'a țipat popa tótă apa pe el.**

Iulĭu Grofșoreanu, *prof. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.*

Acelaș înțeles ca la No. 14570.

* △
14572 **A face cuĭ-va apă.**

B. P. Hășdéŭ, *Etym. Magn.*, p. 1271. — V. Bratu, *comit. Alba-Inferióră, Transilvania.*

* △
14573 **A bé apă ne-începută.**

N. Bărbulescu, *înv. c. Sudiţi, j. Ilfov.*—D. G. Trifan, *înv. c. Cârnu, j. Némţu.*—*Rom. Lib.*, No. 325, 1880.

Veḍĭ *Ochĭu.*

A scăpà de un rĕŭ, a se vindecà de o bólă.

Apa ne-începută se întrebuinţéză pentru sănătatea şi curăţenĭa omuluĭ, atât citită de preot cât şi necitită, saŭ descântată de vrăjitorĭ. Apa ne-începută de la un puţ aşeḍat la hotar şi îndreptat spre rĕsărit are maĭ mult léc.

A se vedé G. Dem. Teodorescu, Credinţe, Datine şi Moravurĭ, p. 90; Gazeta săténuluĭ No. 10 & 11, An. XV, 1898.

*
14574 **De inchégă apele.**

1° E meşter în tóte, şiret.
2° Fórte mincinos.

«Spune mincĭunĭ *de inchégă apele.*»

* △
14575 **De înghéţă apele.**

V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

Adică e fórte urît.

«E slută *de înghéţă apele.*»

APOSTOLESCE

*
14576 **A merge apostolesce.**

G. Poboran, *c. Slatina, j. Olt.*

A umblà apostolicesce.

B. P. Hăşdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 1352.

Per pedes Apostolorum.

Prov. Ev.-Mediu.

ARHANGHEL

Vedĭ *Sfântu Arhanghel.*

ARÏE

14577 * △ **A fi arie.**

N. Bărbulescu, *înv. c. Sudiţĭ, j. Ilfov.* — E. I. Patriciŭ & G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — V. Sala, *dasc. c. Vaşcoŭ-Băresci, comit. Bihor, Ungarïa.*

A fi om rĕŭ la inimă.

Românul ḑice că Arïe a fost un ne-credincios care, nesocotind posturile, a mâncat pesce într'o Vinerĭ şi'şĭ a vĕrsat maţele. De aceïa se ḑice, ca blestem pentru ceĭ rĕĭ: *să i se verse maţele ca ale luĭ Arïe.*

Arïe, eresiarh din secolul al treïlea, care tăgăduïa divinitatea luĭ Isus.

14578 **Arïe spurcată.**

S. Fl. Marian, *Ornit.*, II, p. 173.

1⁰ Sĕ ḑice eretecilor.
2⁰ Poreclă ce se dă Armenilor.

AŢĂ

Vedĭ *Cap. VI, c. Aţă.*

Când se nasce cine-va vin cele treĭ ursitorĭ [1]) din care: una hotăresce ce fel de om are să fie, bogat saŭ sărac, bun saŭ rĕŭ, etc., a doua cum o să trăïéscă, fericit saŭ nu, etc. A treïa vine cu un caer de lână prin care se hotăresce timpul cât acel om are să trăïéscă pe pămînt; torcênd mereŭ caerul (se face ast-fel aţă) se scurg mereŭ ḑilele omuluĭ şi, când caerul s'a sfîrşit de tors atuncĭ şi ḑilele omuluĭ s'aŭ dus şi el urméză să móră. Asta este aţa saŭ firul vieţeĭ.

Când un om se duce într'un loc unde şi móre se ḑice că acolo *l'a tras aţa;* asemenea îl trage aţa, când s'a dus într'o localitate unde s'a însurat.

In comitatul Bihor, Ungaria, când móre unul din soţĭ, cel rĕmas mĕsóră mortul cu o aţă, şi légă cu ea grinda caseĭ de jur împrejur. Alţiĭ înconjurând podul caseĭ pe din lăuntru, légă córnele coperişuluĭ cu un fir de aţă, pentru ca ceĭ rĕmaşĭ să nu fie traşĭ de mort după dînsul.

In comitatul Arad se povestesce snóva urmĕtóre, în legătură cu credinţa de maĭ sus.

SNÓVĂ

Mórtea a venit la un pĕcurar (cĭoban) pentru a'ĭ cere vĭéţa. Acesta să rógă sĕ nu'ĭ ĭeà sufletul că'ĭ dă un mĭel. Se învoĭesc. Mergênd cu mĭelul la mórte, pĕcurarul vede în chilĭa eĭ o mulţime de lanţurĭ, unele maĭ lungĭ, altele maĭ scurte. Intrebând el de lanţul luĭ, mórtea îĭ arată pe cel maĭ lung. — Atuncĭ nu capeţĭ mĭelul meŭ, ḑice pécurarul, căcĭ nu'mĭ poţĭ lua tu vĭéţa fără vreme.

* △

14579 A se mântuì aţa de pe ghem.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — M. CANĬAN, *public. j. Iaşĭ.*

A fi gata să móră.

14580 S'a lungit firu'ĭ de aţă
Pentru puţină vĭéţă.

A. PANN, III, p. 141. — HINŢESCU, p. 60.

Era să móră dar a scăpat.

* △

14581 A'l trage aţa (la) . . .

A. PANN, I, p. 57 & 71. — GR. JIPESCU, *Rĕur. Oraş.*, p. 280. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 34, 193, 199, 260, 280, 387. — G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — E. I. PATRICĬU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Arată o forţă majoră, o necesitate fatală, sórta.
Vedĭ V. A. URECHĬE, *Ghemul vĭeţeĭ*, Universul (ziar) 20

Pe semne pĕcatul şi *ața îl trage*
Amîndoï vïéța în nevoï să'şĭ bage.

A. PANN, I, p. 57.

Unde'l *trage* pe el *ața*
Ca să 'şĭ petrécă vïéța.

A. PANN, I, p. 71.

Ìl *trăge à ața* la ursita luĭ.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 34.

Îl *trage ața* la mórte.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 260.

Îl *trage ața* la rele.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 280.

AVRAM

Vedĭ *Cap. XI, c. Avram.*

14582 * △ **A trăi ca în sînul luĭ Avram.**

AL. ODOBESCU, Ψευδο-Κυνηγ, p. 260. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 2172. — GR. JIPESCU, *Réur. Oraş.*, p. 101. — L. ŞĂÏNEANU, *Dicț.*, p. 68. — E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — ST. ST. TUȚESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

A trăì bine, fericit, ca în raĭu.

Κόλπος 'Αβραάμ, (Luca, 16. 20. 25) *sînul luĭ Avram*, ḑicere din Biblie, cu ințelesul de raĭu saŭ fericire după mórte.

BABA

Vedĭ *Cap. XII, c. Moşĭ.*

BALĂ

Sub numele generic de *Bală* poporul înțelege tóte duhurile rele şi vătĕmătóre.

Urmĕtórea legendă ne póte da originea ințelesuluĭ ce se dă acestuĭ cuvînt.

LEGENDĂ

Intâiu şi intâiu, n'aŭ fost dracĭ pĕ lume, ci numaĭ îngerĭ în cer, la Dumnedeŭ. Dar îngerul cel maĭ mare, care adĭ este Tartorul dracilor, a vrut într'o dĭ să-şĭ pue scaunul maĭ presus de cât al luĭ Dumnedeŭ. Dar nicĭ cu gândul n'a apucat să gândéscă bine, şi din înger luminat s'a pomenit drac întunecat. Din cer el s'a pomenit în fundul pămîntuluĭ, unde sûnt beznele ĭaduluĭ. Când a cădut Tartorul a început să cadă tótă céta peste care era el maĭ mare. Aşa că sumedenie mare de îngerĭ s'aŭ pomenit dracĭ. Şi cădeaŭ, cădeaŭ mereŭ unul peste altul din cer, în fundul pămîntuluĭ. Atuncĭ un Voevod îngeresc vĕdênd că or să cadă toţĭ îngerĭ, a mers în mijlocul lor şi a strigat: «Să staţĭ!» Voevodul ăsta îngeresc este «Sfete Aranghel.» Şi cum a dis vorba: «Să staţĭ!» pĕ loc aŭ încremenit toţĭ care şi la locul luĭ. Ceĭ din cer aŭ rĕmas tot îngerĭ luminaţĭ subt comanda luĭ Sfete Aranghel. Ceĭ de subt cer aŭ rĕmas dracĭ întunecaţĭ subt stăpânirea luĭ Tartor. Draciĭ când a dis Sfete Aranghel «să staţĭ,» aŭ încremenit toţĭ unde se aflaŭ: uniĭ în fundul pămîntuluĭ, alţiĭ pĕ pămînt, alţiĭ în ape, alţiĭ în vĕsduh, alţiĭ cu gura în jos şi toţĭ în tóte felurile. Draciĭ ceĭ din fundul pămîntuluĭ, cu Tartorul lor d'împreună, canonesc sufletele ómenilor pĕcătoşĭ; ceĭ de pe pămînt fac tot felul de zavistiĭ, de înşélă lumea, şi trage ómeniĭ la pĕcat; ceĭ din ape lumea le dice: *«ăl din baltă»* şi fac fel de fel de zavistiĭ dĕ înnécă lumea cu corăbiile, cu luntrile, şi altele; draciĭ care aŭ rĕmas în vĕsduh, s'aŭ apucat de aŭ făcut *vămile vĕsduhuluĭ*, unde opresc sufletele ómenilor care merg la cer, îĭ opresc să dé vamă. La vamă sufletele morţilor daŭ fapte bune, dacă nu prea aŭ fapte bune, daŭ hainele care i le dă de pomană până la patruzecĭ de dile, şi dacă nu se plătesc de vamă maĭ daŭ şi paraua de la deget, care se pune la tot omul când móre. Şi dacă nicĭ cu astea tóte nu se póte plăti de dracĭ pentru pĕcatele lor multe, apoĭ draciĭ opresc sufletele şi le trimet la Iad. Draciĭ care aŭ rĕmas spînzuraţĭ cu gura în jos în vĕsduh, lépădă mereŭ la *bale* din gurile lor. Aceste bale se numesce *«balele vrăşmaşuluĭ»*. Balele astea multe rele maĭ aduc omuluĭ, muĭcă. Dómne! Căcĭ ele se brodesc de cad în fôntânĭ, în pîrae, în isvóre, etc. şi ómeniĭ bénd apă din ele, béŭ cu apa şi *balele vrăşmaşuluĭ* şi sĕ bolnăvesc dé zac până şi mor. Bóla din balele vrăşmaşuluĭ n'are léc, de cât doar din cetăniĭ sfinte, din maslurĭ, căderĭ la sfintele darurĭ, pe la mônăstirĭ, unde sûnt móşte de a le sfinţilor, atuncĭ şi nicĭ atuncĭ. Balele vrăşmaşuluĭ ar prăpădi lumea, dar ele n'aŭ putere dina din pricină că Sfântul Sóre le arde şi le tae puterea. Ele aŭ putere doar nóptea, din scapătul Sóreluĭ şi până în rĕsărit. — TUDORA I. LĂZĂROĬU, *com. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

14583 * △ **A fi altă bală.**

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Bogdănescĭ, j. Vâlcea.*

A nu fi curat, a avé ce-va şi din partea drăcéscă.

14584 * △ **A fuge ca de altă bală.**

A fugi nebun, ca de ce-va rĕŭ.

14585 **Bală.**

Femee desfrînată.

BĂLAN

14586 * △ **Ințelégă-te Bălan.**

D-na Ec. Zanne, c. *Băsescĭ*, j. *Fălciŭ*.

A se vedé înțelesul la No. 1298.

Bălan este o ființă supra-omenéscă, cu fire drăcéscă. A se vedé în Etymologicum Magnum, p. 2942, o părere ce-va deosebită.

BALAUR

14587 * **Balaur.**

B. P. Hăşdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 2971.

1⁰ Om mare, puternic, îngrozitor.
2⁰ Om rĕŭ.
3⁰ Poreclă ce se dă țiganilor.

BĂRĂȚIE

14588 * △ **Stă ca prósta 'n bărăție.**

T. Tzințu, *ing.*, j. *Buzĕŭ*.

Vedĭ *Ban*, *Vacă*, *Vițel*.

Acelaş înțeles ca la No. 2640.

BENGA

14589 * △ **Benga.**

Unul din nenumĕratele nume ale draculuĭ, cuvînt întrebuinţat maĭ ales de ţiganĭ.

BĬEDĂ

14590 * △ **Bĭedă.**

AVR. CURCEA, *paroh*, c. *Coşteĭu, Banat.*

1⁰ Unul din nenumĕratele nume ale draculuĭ.
2⁰ Om isteţ, vioĭu, sîrguincĭos.

BISERICĂ

Vedĭ *Câne, Cârcĭumă, Clopot, Cruce, Drac, Fată, Iepure, Sărac, Ţigan.*

14591 * **Cu trupul în biserică şi cu gândul la dracu.**

A. PANN, III, p. 65. — HINŢESCU, p. 193. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 162. — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.* — D-na E. B. MAWR, p. 80.

Pentru cel făţarnic.

Près de l'église et loin de Dieu.

Prov. Franc.

Vicino alla chiesa, lontan da Dio.[1]

Prov. Ital.

Detras de la cruz està el Diablo.[2]

Prov. Span.

Je näher der Kirche, je weiter von Gott.[3]

Prov. Germ.

[1]) Alăturĭ de biserică, departe de Dumnedeŭ.
[2]) După cruce stă dracul.

The nearer the Church, the farther from God.[1])

Prov. Engl.

* △

14592 **Nime nu 'ĭ lemn de bisericĭ.**

I. TEODORESCU, *înv. c. Brosceni, j. Suciava.*

Vedĭ *Cruce.*

Tótă lumea greşesce şi e pĕcătósă; nime nu 'ĭ cu totul curat.

LEGENDĂ

Numaĭ lemnu de biserică e sfânt. Bisericele de lemn, şi tóte cele de lemn dintr'o biserică, s'aŭ făcut de isnóvă din lemn de paltin, că el e sfântul Paltin. Batîr că la început l'a făcut pe el Sarsailă, dar Dumnedeŭ i-a pus crucĭ pe tóte crengile şi 'ĭ l'a luat; şi când marele Susoĭ căută copilul Meletini, nime nu s'a aflat să spue unde l'a vĕdut Scaraoschi de cât numaĭ Paltinu. Şi de atuncĭ a rĕmas sfânt acest copac, şi numaĭ din el sĕ şi fac bisericĭ.

14593 **Nimenea nu e uşă de biserică.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 23; I, p. 79.— HINȚESCU, p. 198.

* △

Nu e uşă de biserică.

H. D. IONESCU, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoĭ.*

Acelaş înțeles ca la No. 14592.

14594 **Este uşă de biserică.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 178; *Rev. Ist.*, III, p. 379.— HINȚESCU, p. 197.

E sfânt, fără pĕcate; e om de trébă.

* △

14595 **Par'că eştĭ uşă de biserică!**

ST. ST. TUȚESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

[1]) Cel maĭ aprópe de biserică, cel maĭ departe de Dumnedeŭ.

Şi tu eştĭ cu pĕcate, ca şi ceĭ-l-alţĭ.

14596 **Biserica deschide pe om.**

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 9.

Vedĭ *Icónă.*

1⁰ Acolo vedĭ lumea şi ţi se deschide mintea.
2⁰ Adică învĕţătură ce se dă la biserică saŭ de clericĭ. Căcĭ se învĕţa odinióră pe lângă bisericĭ, ca şi astă-ḑĭ la Româniĭ din Transilvania şi Turcia.

14597 * △ **Tata face la bisericĭ şi nenea le surpă.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c Răteseĭ, j. Argeş.*

Când unul strică ce a făcut altul.

14598 * △ **Biserica luĭ Hristos**
Iĭ deschisă la toţĭ.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Avrămescĭ, j. Tutova.*

Dumneḑeŭ primesce pe toţĭ, boĭerĭ saŭ mojicĭ, săracĭ ca şi bogaţĭ.

14599 * △ **Unul nu merge la biserică, altul nu merge la crîşmă.**

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suclava.*

Pentru ceĭ carĭ nu merg la biserică, dar totuşĭ sunt ómenĭ de trébă.

14600 * △ **Pe calea bisericeĭ mĭ-am sclintit piciorul.**

V. SALA, *dasc. c. Vaşcoŭ, comit. Bihor, Ungaria.*

Vrênd să fac bine am păţit'o.

14601 * △ **Fie-care voesce a avé biserica luĭ.**

V. A. FORESCU, *c. Mălinĭ, j. Suclava.*

Arată ĭubirea de sine şi mândria omuluĭ.

* △
14602 **A găsit lumînarea în biserică.**

GR. POÏENARU, *ing.*, *j. Putna.*

Când un prost arată cu fală că a găsit un lucru care nu se puteà să nu fie unde l'a găsit: de pildă un lucru din ale caseĭ, chĭar în casă, făină la móră, strugurĭ la vie, etc.

* △
14603 **Vine de la biserică.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Crângu, j. Tutova.*

Vedĭ *Bét.*

Când un om se cunósce de departe, după împleticirea picĭórelor, cum este.

* △
14604 **A se duce la biserică fără turn.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. Semin., Buc. Cl. VI.*

Adică la cârcĭumă.

14605 **De câte-orĭ la biserică a mers**
Popa salcĭe mĭ-a dat;
Dacă am început să merg maĭ des
La mine nu s'a uĭtat.

* A. PANN, III, p. 6. — HINŢESCU, p. 15.

Pentru ceĭ proştĭ pe carĭ, cu cât îĭ vedĭ maĭ mult, maĭ bine îĭ cunoscĭ.

14606 **La biserică a mers**
Prea de multe orĭ şi des,
Din Florică
In Pascică.

A. PANN, III, p. 6. — HINŢESCU, p. 15.

Adică rare-orĭ.

*
14607 **Bisérica di pri mâg̃ulă călăuz nu va.** [1]

I. Coyan, *prof. c. Abela, Epir.*

Vedĭ *Sat.*

1⁰ La cele de faţă n'avem trebuinţă de nicĭ o arĕtare.
2⁰ La lucrul învederat tălmăcirea e de prisos.

*
14608 **Nu sbŭra 'n férică ma'n bisérică.** [2]

C. Ionescu, *prof. c. Nevésta, Macedonia.*

Trebue ca cine-va să vorbéscă în faţa ómenilor, ĭar nu pe ascuns de dînşiĭ.

*
14609 **Feceşĭ bisérica, fă şi-uşa.** [3]

D. A. Milescu, *stud. c. Gopeşĭ, Macedonia.*

Dacă te-aĭ apucat de o trébă, să o ducĭ în-cale până la sfîrşit.

*
14610 **Aflaşĭ bisérică s-ti 'nclinĭ.** [4]

D. A. Milescu, *stud. c. Gopeşĭ, Macedonia.*

Vedĭ *Icónă.*

Adică om-la care să te supuĭ, pe lângă care să te linguşescĭ.
2⁰ Meserie, muncă, ocupaţie cu care să te îndeletnicescĭ.

* △
14611 **A se face sfântă ca o cheĭe de biserică.**

D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Pentru cel făţarnic.

---

[1]) Biserica de pe dél, călăuză nu cere.
[2]) Nu vorbi în ferigă, dar în biserică.
[3]) Făcuşĭ biserica, fă şi uşa.
[4]) Aflaşĭ biserică să te închinĭ.

* △
14612 A nu fi mers des la biserică.

E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulți, j. Covurluiu.*

*
Nu e mers de multe orĭ la biserică.

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

* △
Nu e prea mers la biserică.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

*
Ne-dus pe la biserică.

Vezĭ *Icónă.*

1⁰ Adică ne-mers în lume, ne-cĭoplit, bădaran.
2⁰ Om care nu scie multe.

* △
14613 Eŭ nu's prea dus la biserică.

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrověț, j. Vasluiu.* — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulți, j. Covurluiu.* — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Ferescе-te de mine, că nu sciŭ multe și acuma o pațĭ. Arată asprimea cuĭ-va.

* △
14614 Doar nu m'a îmbětrânit calea bisericeĭ.

EM. POPESCU, *înv. c. Ciocănescĭ-Mărginenĭ, j. Ialomița.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Nu m'a îmbětrânit calea bisericeĭ.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 122.

* △
Nu am îmbětrânit de cărarea bisericeĭ.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulți, j.*

La lucru, despre care este vorbă, mĕ pricep fórte bine. Pentru unul care scie şi a păţit multe.

«De unde scií tu atâtea lucrurí? — Heĭ! *doar nu m'a îmbĕtrânit calea bisericeĭ.*»

*

14615 Nu m'a mâncat calea bisericeĭ.

I. Grigorescu, c. *Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Acelaş înţeles ca la No. 14614.

* △

14616 Nu a îmbĕtrânit de cărările bisericeĭ.

G. P. Salviŭ & E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △

Nu 'ĭ-a înălbit barba de cărările bisericeĭ.

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

1⁰ Scie şi a păţit multe.
2⁰ A făcut multe rele în vĭéţa luĭ. Dicerea are acest din urmă înţeles, numaĭ când se întrebuinţéză la a treĭa persónă.

*

14617 Trebue dus pe la biserică.

P. Budişteanu, c. *Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Se dice pentru un om cam într'o parte.

* △

14618 De acu calea bisericeĭ.

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Nu maĭ are mult de trăit.

«A dus'o cum a dus'o, dar *de-acu,* pentru el, *calea bisericeĭ.*»

* △

14619 Loc de casă în curtea bisericeĭ.

P. Gârboviceanu, *prof. Semin.*

Acelaș înțeles ca la No. 14618.
Inainte vreme se îngropaŭ morțiĭ în curțile bisericelor.

* △
14620 Se lovesce ca ïepurile la biserică.

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Vedĭ *Mirésă*, *Nucă*.

Adică nu se potrivesce.

* △
14621 Flueră 'n biserică.

Polyzu, *Vocab.*, p. 515. — Gr. Poïenaru, *ing. j. Putna.*

Vedĭ *Domn*.

Adică cască-gură, prost.

* △
14622 A fluerà în biserică.

V. Sala, *dasc. c. Vașcoŭ, comit. Bihor, Ungarïa.*

A face o nebunie mare.

* △
14623 Așa pate, dacă șueră 'n biserică.

C. Flămênd, *c. Borgeo-Susenĭ, comit. Bistrița-Năsĕud, Transilvania.*

Pentru cel care o pate din prostia luĭ.

* △
14624 A fi ca în biserică.

D-na Ec. Zanne, *c. Băsescĭ, j. Fălciŭ.*

Adică a fi frig.

BLESTEM

Vedĭ *Părințĭ*.

Blestemul părintesc se ḑice că se lipesce. Mamele aŭ obiceïul de a purtà inel la mână ca să nu se lipéscă blestemul lor de copiĭ.

Blestemul mare se crede acela care blestemând aruncă

14625 **Blestemul nu cade nicĭ odată pe pĭetre.**

S. Fl. Marian, *Nuntă*, p. 81.

Vedĭ *Sărac*.

Prin urmare să nu blestemăm pe nimenĭ.

A BLESTEMÀ

14626 **Cine pe alţiĭ blestémă**
Urgiĭ asupra îşĭ chiémă.

A. Pann, I, p. 74. — Hinţescu, p. 16.

Să nu doresci rĕul altuĭa, că îţĭ aducĭ rĕŭ ţĭe.

14627 **Cuĭ 'ĭ ese din gură blestemul**
Iĭ cade în sîn ca ghemul.

A. Pann, *Archir*, p. 9.

Acelaş înţeles ca la No. 14626.

14628 **Nu dă nimunuĭa loc**
Să te blesteme cu foc.

A. Pann, III, p. 21.

Nu dă nimenuĭ loc
Sa te blĕsteme cu foc.

Hinţescu, p. 91.

Să nu facĭ rĕŭ la nimenĭ.

BOBOTÉZĂ

Bobotéza e mórtea dracilor. Atuncĭ sĕ sfinţesc tóte apele şi draciĭ carĭ locuesc obicĭnuit prin ape mor, împuţinêndu-se ast-fel pe fie-care an. La bobotéză fetele marĭ se duc cu capul gol la biserică şi careĭa îĭ şéde maĭ bine, aceea se mărită peste an. Iar dacă se întîmplă să cadă cine-va jos, e semn că va muri. La sfinţirea apeĭ,

* △
14629 **Dacă în ḑiua de Bobotéză va bate crivěţul, vor fi róde la bucate.**

I. N. CONSTANTINESCU, *c. Cĭulniţa, j. Ialomiţa.*

A se vedé la No. 54.

* △
14630 **Gerul Bobotezeĭ.**

E. I. PATRICĬU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △
Ger ca la Bobotéză.

ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

Inţelegêndu-se gerul cel maĭ cumplit posibil. A se adăogà la No. 55.

«Par'că l'a lovit *geru Bobotezi̇ĭ.*»

14631 **A păţi o bobotéză.**

HELĬADE-RĂDULESLU, *vol. XIX.*

Vedĭ *Naş.*

A păţit'o cât de bună; l'a bătut.

«*A păţit o bobotéză* de i s'a dus numele.»

BOGDAPROSTE

* △
14632 **A'l umplé de bogdaproste.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 285. — NIC. JUVARA, *c. Popescĭ, j. Fălciŭ.*

1⁰ A zăpăci, a buĭmacì cu vorbă multă.
2⁰ A nu isbuti, a nu folosi nimic; când aĭ vrut să facĭ o trébă bine şi a eşit prost.

* △
14633 **A se încărcà de bogdaproste.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ,*

Când unul, prin vorbirea luĭ, a supĕrat pe altul. Şĭ-a găsit beleaua.

14634 *△ Ca un puĭu de bogdaproste (bodaproste).

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 24. — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — N. TROFIN, *elev. Scol. Norm. c. Glodenĭ, j. Suciava.*

Adică rĕŭ îmbrăcat, avênd înfăţişarea unuĭ cerşetor.

14635 * A fi de bodaproste.

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Lucru bun de dat, lucru prost.

BOTEZ

Vedĭ *Resteŭ.*

14636 Ca o lumînare de botez.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Pasce.*

Adică frumos gătit.

14637 *△ A fi numit din botez.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Banca, j. Tutova.* — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.* — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Vedĭ *Botezat.*

Adică sărit din minţĭ, nebun, svăpăĭat.

A BOTEZĂ

Vedĭ *Popă.*

14638 Eŭ botez şî miruesc, el va sci dĕ va trăi.

Sĕ ḑice pentru ceï ce nu le pasă d'ale altora (Golescu).

14639 **Cine botéză cutéză.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 83.

Adică are îndrăznélă către acela pĕ care botéză (Golescu).

BOTEZAT

14640 * △ **A fi botezat d'un popă bét.**

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Veḑï *Botez.*

Adică sărit din minţï.

14641 * △ **Nu's din luna luï Pilat,**
Şi din nópte botezat.

Herle Ion, c. *Vaşcoŭ, comit. Bihor, Ungaria.*

Sunt limpede la cap, nu sunt prost saŭ lesne creḑĕtor.

14642 * △ **A fi botezat cu zamă (zémă) de varză.**

G. Poboran, *inst. c. Slatina, j. Olt.* — G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarï, j. Mehedinţï.*

Adică om rĕŭ din fire.

14643 **Nu e botezat cu tótă apa.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 50.

Veḑï *Cap. XII, c. Apă.*

Sĕ ḑice când la botez nu l'a muïat cu totul, în apă, însemnând că'ï lipsesce din minţï, adică nu e cu minţile întregï (Golescu).

14644 * **A nu fi botezat.**

1⁰ A nu fi om de trébă.

14645 * **A fi botezat.**

Adică udat, saŭ că a căḑut în apă, saŭ că cine-va a turnat apă peste dînsul.

14646 * △ **Numaĭ odată's botezat.**

Gavr. Onişor, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Adică nu sciŭ multe.

BOZ

Veḑi *Limbă.*

BREHNĂ

14647 * △ **Par'că'ĭ bătut de brehne.**

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △ *A fi bătut de brehne.*

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △ *A'l bate brehnele.*

A nu avé chef, a fi supĕrat.

Prin cuvîntul Brehne, Românul înţelege nisce fiinţe carĭ trăiesc prin pădurĭ, şi sperĭe pe drumeţĭ nóptea, dar nu le pot face alt rĕŭ. Numaĭ ómeniĭ ceĭ proştĭ se sperĭe de brehne.

14648 * △ **A'ĭ fi frică de tóte brehnele.**

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Să sperĭe fără nicĭ o pricină.

BREZAÏE

A se vedé G. DEM. TEODORESCU, *Credinţe, Datine şi Moravurĭ*, p. 24 şi urmĕtórele.

14649 **Brezaïa cât dĕ mult sĕ va găti tot brezaïe rĕmâne.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 86.

Sĕ ḑice pentru cele urîte muïerĭ, când sĕ gătesc piste fire (GOLESCU).

Πίθηκος ὁ πίθηκος κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα.[1]

Lucian.

Simia semper simia, etiamsi aurea gestet insignia.[2]

Prov. Lat.

Le singe, fût-il vêtu de pourpre, est toujours-singe.

Prov. Franc.

La scimmia è sempre scimmia anco vestita di seta.[3]

Prov. Ital.

Ainda que vistais a mona de seda, mona se queda.[4]

Prov. Port.

*

14650 **Par'că e o brezaïe.**

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 27.

Brezaïe (brezae).

L. ŞĂÏNEANU, *Dicţ.*, p. 109.

Femee gătită cu pré multe dresurĭ şi podóbe, şi fără nicĭ un gust.

---

[1]) & [2]) Maïmuţa tot maïmuţă, chïar de va purta insigne de aur.
[3]) Maïmuţa e tot maïmuţa chïar de este îmbrăcată cu mătase.
[4]) Cu tóte că o maïmuţă e îmbrăcată cu mătase, maïmuţă rĕmâne.

CADELNIŢĂ

14651 *Thimñiatorlu tute le alége.[1])

C. IONESCU, *prof. c. Nevésta, Macedonia.*

Starea omuluĭ după mórte se cunósce.

14652 *A'ĭ dà cu cadelniţa pe la nas.

Vedĭ *a Tămaĭà.*

A linguşi pe cine-va, a'l lăudà cam exagerat.

14653 Nu vine vorba la cadelniţă.

A. PANN, II, p. 147. — HINŢESCU, p. 204.

La vorbe nepotrivite.

CAĬAFĂ

Vedĭ *Ana, Pilat.*

14654 *Caĭafă.

P. BORDEA, *j. Ialomiţa.* — L. ŞĂĬNEANU, *Dicţ.*, p. 123.

Adică făţarnic.

«Nu fi *Caĭafa*».

CAIN

14655 *A fi ca (şi) un Cain.

Frate rĕŭ; om rĕŭ în genere.

CĂLUGĂR

Vedĭ *Drac, Haină, Rasă.*

14656 Orĭ-ce dulce 'mbucătură dĕ călugărĭ numaĭ bună.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 10.

[1]) Cadelniţa tóte le alege.

Adică orĭ-ce e maĭ bun la călugărĭ e dat (GOLESCU).

14657 **Eŭ mĕ vaĭet că sunt călugăr şi tu 'mĭ daĭ zor cu: «Dómne ajută.»**

P. ISPIRESCU, *Leg.* I, 1872, p. 180. — HINȚESCU, p. 22.

La cele ne-potrivite.

14658 **Călugărul şi cerşitorul sunt tot una.**

DIM. ȚÎCHINDEAL, *Fab.*, p. 165.

Vedĭ *Popă*.

Arată firea ne-săţiósă a călugărilor.

14659 * △ **Se face în chipul călugăruluĭ.**

V. SALA, *dasc. c. Séud, comit. Bihor, Ungaria.*

E făţarnic. Nu privesce la neveste, dar le-ar înghiţi de viĭ, aşa 'ĭ sunt de dragĭ.

CĂLUGĂRIT

14660 * **A fi bun (numaĭ) de călugărit.**

DIM. ȚÎCHINDEAL, *Fab.*, p. 165.

Adică e leneş.

«Nu e *bun* de alte, numaĭ *de călugărit.*»

CĂLUGĂRIȚĂ

14661 **Eŭ îĭ spuĭu că sunt călugăriţă, şi el îmĭ deslégă ismenele.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 6.

Eŭ mĕ vait că sunt călugăriţă, şi el îmĭ deslégă ismenele.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.* III, p. 379.

LEGENDĂ

O fată de Român rĕtăcise o dată într'o padure mare. Acolo, în pădurea aïa mare, îşĭ aveaŭ bordeele nisce spurcaţĭ de Cătcăunĭ. Fiind întunerec tare şi fata vĕḑĕnd lumină la bordeele Cătcăunilor, se duse în spre lumină, socotind că acolo or fi ómenĭ bunĭ. Cum ajunse bĭata fată acolo, Cătcăuniĭ o înhăţară şi o băgară într'un bordeïu şi o încuĭară acolo. In tóte ḑilele îĭ da dĕmâncare numaĭ pâïne cu sîmburĭ de nucă, aşa că fata, — cu voïe fără voïe, — se îngrăşă în scurtă vreme.

Cătcăuniĭ vĕḑĕnd'o grasă, hotărîră s'o mănânce într'o ḑi. Eĭ aduseră lemne şi deteră foc cuptoruluĭ, unde aveaŭ de gând s'o frigă de vie. Făcură focu mare şi lăsară pe o mătuşă bĕtrână, tot Cătcăunóĭcă ca eĭ, ca să bage fata în cuptor, când o vedé că e ars bine. Eĭ plecară la vînătóre şi ḑiseră babeĭ s'o găséscă friptă gata când or veni la prânz, de la vînătóre.

Baba îngriji de arse cuptoru cum trebuĭà şi când fu gata, se duse la fată, o luă cu binişoru până o duse la cuptor şi îĭ ḑise cu glas blând:

«Săĭ fată
«Pe lopată!»

Fata înţelegĕnd gându afurisiteĭ de babe, îĭ rĕspunse:

«Săĭ măĭcuţă
«De-mĭ arată!»

Baba neînţelegĕnd gându feteĭ, şi socotind că fata nu scie cum să facă, se suì îndată pe lopata cuptoruluĭ.

Fata cum o vĕḑu pe lopată, îĭ dete brîncĭ în cuptor, puse taraba la gura cuptoruluĭ şi o luă la sănătoasa. Mergĕnd aşa pe drum, întîlni nisce ómenĭ aĭ luĭ D-ḑeŭ, le spuse tótă şiretenia cu baba Cătcăunóĭcă, şi sĕ rugă de eĭ plângĕnd s'o vîre în carul cu fĕn cu care eraŭ eĭ. Ómenilor li se făcu milă de bĭata fată şi o pitulară în carul cu fĕn.

Catcăuniĭ venind flămânḑĭ de la vînătóre, cum intrară în bordeïu, le începu a mirosi a carne friptă de Cătcăun şi începură ḑice:

«Pute a tîţă
«De măĭcuţă.»

Ridicând taraba de la gura cuptoruluĭ, vĕḑură baba friptă şi pe loc le dete dracu în gând că fata a făcut tréba asta. Incălecară pe caĭ şi o porniră în góna feteĭ c'o falcă 'n cer şi-alta pe pămĕnt!

Ajunseră caru cu fĕn şi întrebară pe chirigiĭ, nu cum-va aŭ vĕḑut o fătă aşa şi aşa fugĕnd pe aci pe drum?

N'am vĕḑut nicĭ o fată, rĕspunseră chirigiiĭ.

Eĭ nu se încreḑură în vorbele chirigiilor şi începură a înţepà cu suliţile în carul cu fĕn, socotind să înţepe fata, dacă o fi în fĕn. Dar fata era băgată adînc şi suliţile n'ajunseră până la ea.

Cătcăuniĭ plecară s'o caute în altă parte şi chirigiiĭ duseră fata la casa lor şi o băgară într'un becïu, unde o ţinură până nóptea, de frica Cătcăunilor. Cum se înnoptă, deteră drumu feteĭ să plece în ţéra eĭ. Fata plecă de la casa ómenilor spre ţéra eĭ. Ea mergea numaĭ nóptea, ĭar ḑiua şedeà tupilată în stufurile bălţilor.

Dar mergĕnd ea aşa a rătăcit drumu la ţéra eĭ, şi ea s'a luat atuncĭ pe dunga de stele dese, ce se vede în curmezişu ceruluĭ, şi a ajuns în ţéra eĭ.

De atuncï dunga acea de stele s'a numit «*drumul robilor*» până în ḑiua de aḑî.

Veḑî o variantă a acesteï legende în *Șezătórea*, II, No. 2, p. 25.

CAZANÏE

14666 *Cazanïe.

L. ȘĂÏNEANU, *Dicț.*, p. 155.

Poveste lungă și cam plictisitóre.

Carte, numită și *Evanghelie învĕțătóre*, care coprinde părțî din Noul-Testament, însoțite de tâlcuirï explicative și morale.

CEAS BUN

Veḑî *Cap. I, c. Ceas.*

14667 * △ In ceas bun.

L. ȘĂÏNEANU, *Basme*, p. 1019.

Ceasu ăl bun.

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 13.

Veḑï *No. 64.*

Adică la momentul prielnic. A se vedé, No. 64 pentru maï multe amănunte.

Bonis avibus.[1])

Prov. Lat.

14668 *Născut în ceas bun.

DIM. ȚÎCHINDEAL, *Fab.*, p. 109. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 230.

Veḑï *No. 64.*

Om cu noroc în tóte.

[1]) Cu păsĕrï favorabile.

CEAS RĔŬ

Vedĭ *Cap. I, c. Ceas.*

14669 **Ceas rĕŭ.**

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 151.

Moment neprielnic.

Când începĭ ce-va într'un ceas rĕŭ nu isbutescĭ.

In cele douĕ-ḑecĭ şi patru de ore dintr'o ḑi este lăsată de ursitorĭ, fie-căruĭ om, un ceas rĕŭ, pre care omul nu'l scie când e, ca să se pótă feri de el.

Ómeniĭ maĭ cred că ceasul cel rĕŭ e timpul când, Dumneḑeŭ fiind ocupat cu alte treburĭ prin raĭu şi prin cer, rĕmâne numaĭ dracu stăpân pre pămênt, şi atuncĭ el îşĭ rĕsbună pe ómenĭ, şi 'şĭ bate joc de eĭ făcêndu-le tot felul de ne-ajunsurĭ.

«Orĭ să dé cu bobĭ la alde lea Comăniţa şi să 'ĭ dĕscânte dĕ ceas rĕŭ.» — GR. JIPESCU.

Malis avibuş.[1])

Prov. Lat.

*

14670 **Si nu ti afiă óra arauă.**[2])

G. ZUCA, *stud. c. Berat, Albania.*

Să nu ţi se întîmple vre-un ne-ajuns, vre-o nenorocire.

Aromâniĭ cred că maĭ ales Marţia, Joĭa şi Sâmbăta sunt ḑile rele, şi în acele ḑile sunt maĭ ales ceasurĭ rele.

* △

14671 **A vorbit într'un ceas rĕŭ.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1739. — ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

* △

A vorbit într'un ceas rĕŭ
Că l'a părăsit (lăsat) Dumneḑeŭ.

V. A. FORESCU, *j. Suciava.*

---

1) Cu păsĕrĭ defavorabile.

2) Să nu te afle ceasul cel rĕŭ.

Când cine-va dă, pe neașteptate, peste o primejdie, o întîmplare nenorocită.

ANTOHI. — Nu 'țĭ spuneam eŭ, ađĭ diminéță, c'oĭu să mĕ pornesc înaintea ta?
MARTIN. — *(plângĕnd) Aĭ vorbit într'un ceas rĕŭ,* cucóne.—V. ALEXANDRI.
A se vedé alte exemple la No. 65.

* △
14672 **De n'aș grăi (vorbì) într'un ceas rĕŭ.**

I. CREANGĂ, *Conv. Liter.*, *X*, p. 379; *Pov.*, p. 119. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 159. — T. BĂLĂȘEL, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A nu se întórce cele đise în rĕŭ.

«Însă pe mine unul, *de n'aș grăi într'un ceas rĕŭ,* până acum, dĕ, m'a ferit Dumneđeŭ». — I. CREANGĂ.

* △
14673 **A plecat (pornit) într'un ceas rĕŭ.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.* — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 145.

Când se întîmplă ce-va pe drum.

*
14674 **A veni ca ceasul cel rĕŭ.**

Adică ĭute.

CER

Veđĭ *Câne, Cap. I, c. Cer, Găină, Tócă.*

Cerul sĕ crede că înainte vreme erà așa de jos că îl ajungea omul cu mâna. Dar, maĭ târđiŭ, din causa rĕutățeĭ ómenilor, Dumneđeŭ supĕrându-se a ridicat cerul.
Dumneđeŭ locuesce în al noulea cer.

*
14675 **In çer 'l câftaĭ ș' pi loc 'l-aflaĭ.** [1])

C. IONESCU, *prof. c. Nevésta, Macedonia.*

E om ca toţĭ ómeniĭ, nu e maĭ deosebit de cât ceĭ-l-alţĭ.

*

14676 Coborît (scoborît) cu hîrzobu din cer.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 463, 1087, 1286, 1343. — L. ŞĂINEANU, *Dicţ.*, p. 380. — GR. POĬENARU, *ing.*, *j. Buzĕŭ.*

* △

A coborît cu hîrzoba din cer.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Vedĭ *Coşniţă.*

Adică de un ném maĭ ales.

D-l Şăineanu dă ḑicereĭ înţelesul, cu totul greşit, de: a fi norocos.

Românul dă cuvîntuluĭ *hîrzob, hîrzobă, hîrzop, hîrzópă*, şi *vîrzob* saŭ *vîrzop* urmĕtórele înţelesurĭ:

1⁰ Un fel de paneraş făcut din cetină de brad, în care locuitoriĭ muntaşĭ pun pesciĭ ceĭ maĭ gustoşĭ, în deosebĭ păstrăvile.

2⁰ Un cerc, legat în diferite direcţiĭ cu făşiĭ de teĭu, care se pune pe budacă şi peste care se aşéză strecurătórea.

3⁰ O nuĭa, despicată în patru, cu care se daŭ merele saŭ perele jos din pomĭ.

4⁰ Un fel de tălpĭ late şi fórte lunguĭeţe, împletite la mijloc cu cója de mestécăn şi sforĭ, servind pentru a umblà pe zăpadă, în felul patinelor întrebuinţate de Indieniĭ din America de Nord, saŭ de Norvegĭaniĭ. Pentru aceste patine se întrebuinţéză maĭ ales denumirea de *vîrzob, vărzob* saŭ *vîrzop.*

Scoborîrea saŭ suirea cu hîrzobul e fórte des întrebuinţată în basme, poveştĭ minunate, etc., când cine-va trebue să se lase într'o prăpastie, saŭ să se ridice până la nisce locurĭ unde nu poţĭ ajunge în alt mod.

«La care (munte) se suĭă numaĭ cu hărzobul.» — A. de CIHAC, I, p. 136.

«Odată în vîrful unuĭ munte pré înalt nĭ-am urcat, în vîrvul a căruĭa un puţ pré adînc, şi maĭ să ḑic fără fund, am aflat; din gura puţuluĭ cĭutura cu hîrzobul slobozind, după ce cât era funea de lungă aŭ mers...» — DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 287.

o corupție pentru hrisov, este neadmisibilă, maï ales că nicï odată nobleța nu s'a dovedit, la Românï, prin hrisóve.

14677 **Cu hîrzobu din cer n'a cădut nimene.**

I. NEGRUZZI, *Conv. Liter., XII*, p. 6. — A. de CIHAC, I, p. 136.

* △ *Nu e nimine, cu hîrzopul, coborît din cer.*

ANDREÏ BAȘOTĂ, *prin. V. A. Forescu, j. Sučava.*

Vedï *Coșniță.*

Acelaș înțeles ca la No. 14676, sub o formă afirmativă.

14678 * △ **Cădut (ca) din cer.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 312 & 616. — GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrověț, J. Vasluĭu.*

* △ *Picat din cer.*

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Ca picat din cer.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 312 & 616; II, p. 666.

1⁰ Om fórte bun.
2⁰ Care se ivesce de odată unde-va.
3⁰ Om străin de cele ce se petrec în locul unde se află.

«Nu sciă nimic din cele ce se petrecuse în jurul luï *ca și cum ar fi picat din cer.*»

Comme s'il tombait de la lune.

Prov. Franc.

4⁰ Care rĕmâne mirat.

Tomber des nues (du ciel).

5⁰ Om mândru, care se crede de un ném maĭ ales. Când nu voesce să facă pe voĭea unuĭa, Românul ḑice: «*nu fac măcar să fie picat din cer.*»

Sorti de la cuisse de Jupiter.

Prov. Franc.

A se vedé varianta Aromână la No. 76.

14679 * △ **Pică ca din cer.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

* △ *Pică ca de sus.*

* △ *Ca de sus cautǎ.*

AVR. CORCEA, *paroh, Banat.*

Exprimă mirarea despre un lucru ne-aşteptat, care a surprins pre cine-va.

14680 * **A se crede în cer.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 615.

Culmea fericireĭ.

14681 * **A cădé cerul pre cine-va.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 614

* △ *A picà cerul pe cine-va.*

G. P. SALVIŬ & E. I. PATRICIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Pe lângă înţelesul de la No. 75, se maĭ ḑice unuĭa care s'a supĕrat amarnic, care simte o durere fórte mare.

14682 * **A ridicà în slava ceruluĭ.**

14683 * △ **A face scară la cer.**

E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulțî, j. Covurluïu.*

Vedĭ *Dumnedeŭ, Pod, Scară.*

Arată lucrurĭ peste putință.

CHÉZĂ

Vedĭ *Piază.*

14684 * **E rĕŭ la chezĭ.**

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțî, j. Covurluïu.*

Sĕ dice despre o persónă care, uïtându-se la o trébă, îndată acea trébă merge rĕŭ.

14685 **A nu fi în chejĭ bunĭ.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 108.

A fi fără chef, supĕrat.

«Câte odată numaĭ, când prin dreptul crîșmeĭ te făceaĭ niznaĭ și nu sciaĭ să potrivescĭ din gât pre moș Nichifor, nu'l pré videaĭ *în chejĭ bunĭ.*» — I. CREANGĂ.

CHIMA-RĔULUÏ

14686 **Chima-rĕuluĭ,**
Pe malul pîrĕuluĭ.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 205.

Adică dracul. Vedĭ, la cuvîntul *Drac*, o dicere aprópe identică.

CHIRALESĂ

14687 * △ **Cu multă (câtă) chiralesă.**

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțî,*

Cu multă greutate, abea-abea s'a făcut óre-ce.

Cuvîntul chiralesă pare că sĕ trage de la κύριε ἐλέησον, care se repeta de maĭ multe orĭ, în unele rugăcĭunĭ.

Pentru uniĭ *Chiralesa* pare a fi şi un fel de duh rĕŭ.

A se vedé şi DIM. CANTEMIR, *Descrierea Moldavieĭ*, p. 155.

CĬOB

Vedĭ *Cap. VII, c. Cĭob.*

14688 * △ **D'aci înainte cĭobu şi lumînarea.**

ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

*

D'aci înainte cĭobul şi lumînărică,
Şi drumul la biserică.

D. ZANNE, *j. Ilfov.*

Vedĭ *Sapă.*

Adică mórtea îl aşteaptă.

Cĭobu şi lumînarea sĕ pun şi sĕ aprind pe morminte.

14689 * △ **I-a pus cĭobu.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Vedĭ *Urcĭor.*

'L-a fermecat, 'ĭ-a făcut de însurătóre, de măritiş.

Cel, căruĭ i se pune cĭobul, se urinéză într'un urcĭor noŭ. Apoĭ îl astupă bine şi 'l încinge la foc. Urcĭorul, fiind încins şi înfundat, începe să chiorăe şi, din suiturile ce le face atuncĭ, se dice că strigă numele flăcăuluĭ care va luà pe fată.

In vremea când îl încăldesce la foc, îl bate cu un mănunchĭu de nuele de alun, de sânger şi de arţar, şi se maĭ dic fel de fel de descântece. De pildă:

Te bat cu nuĭeaua de sânger
Să mi'l aducĭ ca un înger.
Te bat cu nuĭeaua de-alun
Să'l aducĭ ca un nebun.
Te bat cu nuĭeaua de arţar
Să vie ca un armăsar.

CLOPOT

Când se face vr'o prădăcïune, sĕ trage nóptea clopotul de la biserică, în treĭ nopțĭ de-a rîndul, și sĕ crede că făptașul sĕ va descoperi saŭ sĕ vor aflà lucrurile furate.
Se maĭ trage clopotul de la biserică ca să se abată saŭ sĕ înceteze o plóïe mâniósă, adică cu grindină.
Asemenea, când unul clădesce o casă nouă și ca să'ĭ fie casa vestită, gazdă de musafirĭ, etc.

* △
14690 Clopotul alege.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Averea după mórte se cunósce.

* △
14691 A audit clopotul, dar nu scie la care biserică.

SUHAMEL, *c. Telega, j. Prahova.*

Scie, dar nu tocmaĭ bine.

* △
14692 Clopotul de la biserică sună: daĭ, n'aĭ!

C. TEODORESCU, *înv. c. Pungescĭ, j. Vasluïu.*

Dacă împrumuțĭ ce-va nu'l maĭ aĭ, nu'l maĭ vedĭ.

14693 Clopotul, numaĭ atuncĭ sună, când îl tragĭ.

HINȚESCU, p. 35.

Dacă nu sgândărescĭ lucrurile, nu aflĭ; dacă nu întrebĭ, nu țĭ se spune.

14694 Când clopotul cel maĭ mare sĕ trage, cele-l-alte nu sĕ maĭ aud.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 34 — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 456.

Adică când cel maĭ mare vorbesce, ceĭ maĭ micĭ nu sĕ maĭ ascultă (GOLESCU).

14695 Clopotele cele micĭ, când cele marĭ urlă, nicĭ cum sĕ maĭ aud.

Adică când ceĭ marĭ grăĭesc, ceĭ micĭ nu sĕ maĭ ascultă (GOLESCU).

●
14696 **Cine un clopot numaĭ aude, un sunet numaĭ înţelege.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 79.

Adică judecătorul ce numaĭ pĕ unul ascultă, numaĭ ale aceluĭa ḑicerĭ înţelege (GOLESCU).

Qui n'entend qu'une cloche, n'entend qu'un son.

Prov. Franc.

14697 **N'aşteptà clopotul să te dĕştepte, că te va dĕşteptà când vremea a trecut.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 108.

Adică clopotul îngropăriĭ la pocăinţă, când vreme nu maĭ este (GOLESCU).

14698 **Trage popa clopotul să audă ocolaşiĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 71.

Sĕ ḑice pentru vestirĭ ce trebue să ascultăm (GOLESCU).

* △
14699 **Lécul (sĕŭ) e limba de clopot.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △
Lécul e în limba de clopot.

V. A. FORESCU, *c. Dorna. j. Suciava.*

Adică numaĭ mórtea îl va lecuì.

* △
14700 **Se vindecă cu zama de clopot.**

G. P. SALVIŬ & E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △
14701 **A bĕut zama clopotuluĭ.**

P. Gârboviceanu, *prof. Semin. Buc. Cl. VI.*

A murit.

* △
14702 **A audi clopote pe urma cuĭ-va.**

T. Bălășel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

A audi vorbe rele pe urma faptelor luĭ.

* △
14703 **Nu trage clopotul într'o dungă.**

I. Hocĭotă, *stud. c. Siliște, comit. Sibiŭ, Transilvania.*

Nu face atâta larmă, nu vorbi atâta.

* △
14704 **A trage clopotele.**

V. Alexandri, *Teatr.*, p. 59. — D-na Ecat. Zanne, *c. Băsescĭ, j. Fălciŭ.* — Rossettos, *ing. j. Roman.* — M. Canian, *public. j. Iașĭ.*

1⁰ A vorbi mult.
2⁰ A da pe față spusele saŭ faptele altuĭa, socotite ca taĭnice.
3⁰ A face un lucru ușor; a spune tutulor ce e de făcut.
4⁰ A face curte uneĭ femeĭ într'un mod fățiș.
5⁰ Ca pentru înmormîntare.

«Până vom ajunge a ne sfinți ca dracu când îmbĕtrânesce ce fac eŭ, Ion Tătărășanu, cu betele păpușĭ? Doar să pun *să le tragă clopotele* ca la cele multe obiceĭurĭ strămoșescĭ.» — V. Alexandri.

14705 **A trage clopotul cuĭ-va.**

Laurian & Maxim, *Glos.*, p. 184.

A'l derăpĕnà, a'l sărăcì, a'l pĭerde.

* △
14706 **A'ĭ sunà clopotul.**

V. A. Urechĭe, *Nuv.*, p. 139. — D. Epureanu, *înv. c. Damian, j. Dolj.*

1⁰ Când cine-va dă pe faţă vorbele saŭ faptele altuia, socotite ca taĭnice.
2⁰ Acelaş înţeles ca la No. 14705.

* △
14707 **A fi limbă de clopot.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Adică vorbăreţ.

* △
14708 **Gura luĭ e clopot.**

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 196. — E. I. PATRICĬU & G. P. SALVIU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

* △
Iĭ merge gura clopot.

G. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovăţ, j. Vasluĭu.*

1⁰ Adică i se deosibesce glasul dintre ale multora, se aude de departe.
2⁰ E vorbăreţ.

14709 **Sună ca clopotul cel spart.**

DIM. ŢICHINDEAL, *Fab.*, p. 295.

Pentru ceĭ carĭ vorbesc fără rost.

COBE

* △
14710 **Cobe rea.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 206. — P. ILIEŞ, *ing. c. Haţeg, Transilvania.* — ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

* △
Cobea draculuĭ.

P. ILIEŞ, *ing. c. Haţeg, Transilvania.*

Prevestitor de ce-va rĕŭ, care prevede tot rĕŭ.

«Când vědù el o așa nemetenie spurcată, stând ca o *cobe rea* în casa luĭ, și pe tronul luĭ, un șérpe îĭ trecù prin sîn.» — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 206.

Cobe rea este acel care se nasce în ceas rěŭ. Cel care sě nasce în ceas bun, nu póte face nimic, față de o cobe.

E semn că va muri cine-va, de obiceĭu părințiĭ, când vre-un copil schincesce mereŭ și sě mânie.

COLAC

Vedĭ *Câne, Cap. VII, c. Colac, Dumnedeŭ, Léc, Sfânt.*

Colacul se face din pâne dospită, împletit în două, în treĭ saŭ în patru, mare saŭ mic, după trebuință. Colaculuĭ mare, care se dă la plugarĭ la Sfântul Vasile, când umblă cu uratul, i sě dice *potâng*. Iar colaculuĭ mare, care sě duce la biserică, când e hramul bisericeĭ, i sě dice *hranghel*. Pupăza e tot ca colacul împletită, însă nu e rotundă ci lungăréță. Ea sě face numaĭ în mic. Colacĭ micĭ și pupeze se obicĭnuĭesce a se face, și dà de pomană, pe la moșĭ, la anul noŭ și la pomenĭ. Colaciĭ se daŭ maĭ ales la bărbațĭ, iar pupezele la partea femeéscă. Odată cu pupăza orĭ cu colacul se dă și câte o lumînare.

Sě crede că dându-se colacĭ sěracilor, la înmormântare, se vor rugà la Dumnedeŭ ca să ĭerte pěcatele rěposatuluĭ, dând voĭe sufletuluĭ luĭ să se ducă în raĭu.

Sě crede, de alțiĭ, că omul când va reînvia la a doua chemare, după atâta somn se va deșteptà, negreșit, cu pofta de mâncare pe care o va astîmpěrà, dacă la mórtea luĭ s'aŭ dat colacĭ sěracilor, să mănânce. Dacă nu i s'a dat, atuncĭ va fi slab și cu greŭ se va înfățișà înaintea luĭ Dumnedeŭ.

14711 Diua mănâncă colacĭ, și nóptea umblă după dracĭ.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 173.

Vedĭ *Sfânt.*

A se adăogà la No. 98.

14712 Nu poțĭ rěmâne și cu coditul și cu colacul.

Tribun. Popor., *Arad*, II, p. 186.

Adică să nu muncescĭ, să staĭ la o parte şi totuşi să tragĭ folósele.

* △
14713 **Vede Dumneḑeŭ al cuĭ este colacul.**

G. I. Tomescu, *inv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Când este vre-unul ne-dreptăţit.

* △
14714 **Asta'ĭ rac pe colac.**

Lum. p. Toţĭ, I, p. 87.

1⁰ Când unuĭ om i s'a dat peste mĕsură, maĭ mult de cât i se cuvenea, saŭ de cât sĕ aşteptà.
2⁰ Când cine-va suferă o îndoită pagubă.

14715 **A aşteptà ca mortul colacul.**

Laurian & Maxim, I, p. 774. — P. Ispirescu, *Leg.*, I, p. 1872, p. 176; *Rev. Ist.*, I, p. 234. — Hinţescu, p. 111.

* △
Trage nădejde ca mortu colacu.

St. St. Tuţescu, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

* △
A adăstà ca mortul colacul.

Lum. p. Toţĭ, I, p. 87. — G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Aştept în tot vacul [1])
Ca mortul colacul.

A. Pann, II, p. 147. — Hinţescu, p. 199.

1⁰ A aştepta cu mare dor şi nerăbdare.
2⁰ A aştepta în zadar.
3⁰ Nu maĭ are mult de trăit.

[1]) La Hinţescu: vécul.

* △
14716 **Nu 'ĭ încap colaciĭ în sîn.**

E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Când unul în loc să priméscă o mulțămită, i se dă o batjocură sdravĕnă.

* △
14717 **A 'ĭ dà colac și lumînare.**

S. FL. MARIAN, *Inmorm.* p. 366. — *Șezăt.*, II, p. 74. — V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.* — E. I. PATRICÏU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Când aĭ pĭerdut saŭ țĭ s'a furat ce-va, și nu maĭ e semn saŭ speranță că sĕ va găsì. Despre un lucru împrumutat pe care nu 'l maĭ poțĭ căpĕtà înapoĭ.

«Cine și-a pĭerdut cinstea *dă'ĭ colac și lumînare.*»

După înmormîntare sĕ face praznic, și se dă tutulor celor de față câte un colac și o lumînare, de sufletul rĕposatuluĭ.

* △
14718 **A trecut baba cu colaciĭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 5. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 235.—B. P. HĂȘDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 2276. — HINȚESCU, p. 8. — V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.* — I. GROFȘOREANU, *înv. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.* — AVRAM CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.* — I. SILAGHI, *comit. Mureș-Turda, Transilvania.*

* △
S'a dus baba cu colacĭ.

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

'I-a ('țĭ-a) trecut baba cu colaciĭ (colacĭ).

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 133;

A trecut baba cu colacul.

DIM. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 99. — SLAVICĬ, *Conv. Liter.*, V, p. 2.

Vezĭ *No. 1296.*

1⁰ Sĕ ḑice pentru ceĭ ce ne trec cu vederea la necazurĭ şi nu ne ajută, putênd să ne ajute (GOLESCU).

2⁰ E pré târḑiŭ, nu aĭ sciut să te folosescĭ la vreme.

La mort e datina în comitatul Arad ca şi în Moldova, a se dà în fie-care cruce a ulețiĭ colac peste mort. Colaciĭ aceĭa se împart de femeĭa cea maĭ bĕtrână, dar numaĭ un colac în fie-care loc. Săracul cel maĭ aprópe, pune mâna pe colac, ĭar ceĭ-l-alțĭ nu capĕtă nimic.

A se vedé în Etym. Magn., p. 1151, origina ḑicereĭ venițiane *Don' Ana spassizza*, «trece Dómna Ana» amintire despre fómetea pe care o suferise plebea romană, retrasă pe Muntele-Sacru.

14719 * △ **A ajuns după ce s'aŭ împărțit colaciĭ.**

GR. ALEXANDRESCU, *magist. j. Putna.*

Aŭ ajuns şi ieĭ, săraciĭ,
După ce 'a 'mpărțit colaciĭ.

A. PANN, II, p. 68.—HINȚESCU, p. 167. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 226.

Adică pré târḑiŭ.

14720 * △ **S'a dus mortu cu colaciĭ!**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Nu se maĭ întîmplă cum s'a întîmplat, nu maĭ e pomana aceea.

14721 * △ **A alergà la colacĭ.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Cloşanĭ, j. Mehedinți.*

14722 * △ **Colac peste pupăză.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 126, 395, 585, 704; *Conv. Liter.*, I, p. 281. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 156. — L. ŞĂINEANU, *Semas.*, p. 299. — H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoï.* — GRIBINCEA, *înv. c. Bicaz, j. Némţu.* — V. FORESCU, *j. Suciava.* — C. TEODORESCU, *înv. c. Pungescï, j. Vasluïu.* — G. P. SALVIŬ & E. I. PATRICÏU, *c. Smulţï, j. Covurluïu.* — D-na E. SEVASTOS, p. 254.

A dà colac peste pupăză.

A. de CIHAC, II, p. 68. — S. I. GROSSMANN, *Dicţ.*, p. 105 & 192.

Peste colac şi pupăză.

S. FL. MARIAN, *Ornit.*, II, p. 177

* △ *Pupăză pe colac.*

IUL. GROFŞOREANU, *înv. c. Galşa, B. Comloş, comit. Arad, Ungaria.* — GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovăţ, j. Vasluiu.*

1⁰ Când unuï om i s'a dat peste mĕsură, maï mult de cât i se cuvineà, saŭ de cât se aşteptà.
2⁰ Când cine-va suferă o îndoită pagubă.
3⁰ Şi încă pe de-asupra.

«Era împĕratul lupilor, şi, *colac peste pupăză,* şi năsdrăvan.» — SEVASTOS.

Pupăza se numesce un colăcel mic, făcut pe un colac maï mare, ce se dà de obiceïu, la morţï, ca colac al popiï. In unele părţï se împodobesc cu acest colăcel pomiï daţï de sufletul morţilor, şi carï fac parte din *raïul* dus înaintea mortuluï. Pupăza se numesce câte-odată şi *hulub.*
Veḑï L. ŞĂINEANU, *Semas.*, p. 299; S. FL. MARIAN, *Ornit.* II, p. 176; BURADA, *Conv. Liter.*, *XVI.*

14723 * **A avé colacï de pupăză.**

I. ARBORE, *ing. j. Buzĕŭ.*

Adică lucru de nimic, lucru prost.

14724 *Colac.

DIM. ȚICHINDEAL, *Fab.*, p. 324. — A. PANN, *Moș Alb*, II, p. 13.

Adică folos, câștig.

«Zapciul de bucurie că o să'ĭ ĭésă *colac*...» A. PANN.

14725 * △ 'Ș-a luat colacul.

E. I. PATRICIU & G. P. SALVIU, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.*

Veḑĭ *Léc.*

A căutat să facă rĕŭ unuĭ altu, și 'șĭ-a luat plata pentru acésta. Sĕ ḑice maĭ ales când cine-va a destăinuit o taină pentru o plată.

14726 * △ A'ĭ luat colacu?

D-na ECAT. ZANNE, *c. Băsescĭ, j. Fălciŭ.*

Adică: ce aĭ folosit? Sĕ ḑice când unul spune ce-va, vroind să aducă o pagubă saŭ o supărare cuĭ-va.

14727 * △ A'ĭ împărți (mâncà) colacu.

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

* △ *A'ĭ mâncà colacĭĭ.*

ST. ST. TUȚESCU, *înv. c. Catanele, j. Olt.*

Veḑĭ *Colivă.*

1⁰ A'l vedé mort.

«Ca mâine *o să'ĭ mâncăm colacĭĭ.*»

2⁰ A omorî pre-cineva.

* △
14728 **A'ĭ mâncà cĭóra colacul.**

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — I. Pușcariŭ, *c. Poĭana-Mĕruluĭ, comit. Făgăraș, Transilvania.*

Adică a muri.

«Acolo *îĭ mănâncă cĭóra colacul.*»

COLIVĂ

Ducange definesce coliva: „κόλυβον, κόλυβα, frumentum coctum. In Ecclesia græcanica colybi benedici et distribui fidelibus solerent primo Sabbato Jejuniorum.

La Românĭ coliva se împarte de sufletul morților, în ḑile de praznic, și de câte-orĭ se face colac.

LEGENDĂ

Sĕ ḑice că, după mórtea luĭ Hrist, creștiniĭ înmulțindu-se, păgâniĭ aŭ început a se teme de eĭ, ca să nu'ĭ supue și să'ĭ stăpânéscă. De aceia unul din bogațĭ păgânĭ, cu prilejul uneĭ mare sĕrbătóre, la care se obicĭnuĭa, ca pe o stradă mare a orașuluĭ lor, să se întindă mese marĭ cu bucate de carne, vinurĭ și pâine, mese care se daŭ săracilor în amintirea celor morțĭ, a otrăvit tóte bucatele. Săraciĭ fiind maĭ toțĭ creștinĭ, el gândeà să'ĭ otrăvéscă, și să scape de eĭ. Unul din creștinĭ prinḑênd de veste, dar fiind maĭ mult sărac, și neputênd împărți carne și vinurĭ, a stăruit cu alțĭ creștinĭ, aŭ adunat în grabă ce-va banĭ, cu care nu a putut cumpĕrà de cât grâŭ, pe care ne-avênd timpu să'l macine și să'l facă pâne, l'a fert în cazane marĭ, numaĭ cu apă, adăogând și puțină miere. La ḑiua hotărîtă a întins și el masele luĭ încărcate cu grâul fert. Creștiniĭ înșciințațĭ s'aŭ ospĕtat cu grâŭ, lăsând bucatele cele bune ale păgânuluĭ ne-atinse, și ast-fel aŭ scăpat de mórte. De atuncĭ, în toțĭ aniĭ, se face coliva de aḑĭ.

14729 **Cu coliva omenéscă va morții să pomenéscă.**

A. Pann, III, p. 90.

Pentru cel sgârcit.

* △
14730 **După mort și coliva.**

P. Budișteanu, *j. Ilfov.*

Veḑĭ *Sfânt.*

14731 **A umblà cu coliva 'n pĭept (pept).**

A. Pann, II, p. 146. — G. I. Munteanu. — Hinţescu, p. 195.

* △ *Îĭ suna coliva 'n pept (pĭept).*

P. Gârboviceanu, *prof. Sem. Cl. VI.* — G. Bănulescu, *înv. c. Pĭetroşiţa, j. Dîmboviţa.* — G. Poboran, *inst. j. Olt.*

* △ *I se bate coliva în pept.*

C. Teodorescu, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.* — C. Bally, *c. Cărlomănescĭ, j. Tutova.* — E. I. Patriciu, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △ *Îĭ bate coliva în pĭept.*

Gavr. Onişor, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

* *Îĭ jócă coliva 'n pept.*

Baronzi, p. 48. — M. Canian, *public. j. Iaşĭ.*

E bĕtrân saŭ e aprópe de ducă, e bolnav de mórte, e pe mórte.

Il sent le sapin.

Prov. Franc.

14732 **A mirosi a colivă.**

A. de Cihac, II, p. 650.

A fi pe mórte.

* △
14733 **A fi cu coliva pe pept.**

T. Bălăşel, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

14734 **Ca mâĭne (mâne) o să'mĭ mănânce coliva.**

A. PANN, II, p. 146. — HINȚESCU, p. 100. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 456. — L. ȘĂĬNEANU, *Rev. Ist.*, *VI*, p. 325.

Pentru omul care, fiind fórte bĕtrân saŭ fórte bolnav, e aprópe de mórte.

14735 * **A mâncà coliva cuĭ-va.**

GR. JIPESCU, *Rĕur. Oraș.*, p. 265. — L. ȘĂĬNEANU, *Semas. VI*, p. 325. — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Vedĭ *Colac.*

1º A fi mort.
2º A urmărì pre cine-va; a'l nenoroci; a'l omorî.

«Nu 'l-a slăbit până *'ĭ-a mâncat coliva.*»

14736 * **Nu maĭ mănâncă colivă.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Nu maĭ trăĭesce.

COLIVAR

14737 * **Colivar.**

C. I. CREANGĂ, *căpitan, j. Némțu.*

Poreclă ce se dă preoților.

COMÂND

14738 * △ **Îșĭ mănâncă coliva și comândul.**

E. I. PATRICĬU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Despre cel mâncăcĭos saŭ cheltuitor, care la mórtea luĭ nu are să lase nicĭ cu ce să'l îngrópe.

COMÂNDARE

Comândarea, care se maĭ numesce comând, praznic saŭ pomană, este ospĕţul care se face, după îngropare, la casa de unde s'a pornit mortul.

Veḑĭ, pentru maĭ multe amănunte, S. FL. MARIAN, *Inmormîntare,* p. 361 şi urmĕtórele, precum şi L. ŞĂÏNEANU, *Semasiol. Archiv. Ist. VI,* p. 257—258.

14739 **Fată mare 'n comândare,**
Nicĭ colacĭ, nicĭ lumînare.

S. FL. MARIAN, *Inmorm.,* p. 366.

Ḑicală născută din faptul că, la comândare saŭ praznic, ĭeaŭ parte bĕtrânii, ceĭ însuraţĭ şi copiiĭ ceĭ micĭ, rareorĭ flăcăiĭ, ĭar nicĭ odată fetele.

CONDAC

14740 **Cu gramatica**
Rĕmâĭ nimica;
Dar cu condacu
Iţĭ umplì sacu;
Iar cu troparu
Umplì hambaru.

A. VIZANTI, *Rev. Arch.* I, p. 462.

Condacul
Umple sacul,
Şi troparul
Hambarul.

I. CREANGĂ, *Amint.,* p. 93.

* △

Cu condacu
Umplì sacu;
Şi cu troparu
Ambaru.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteiu,* Banat.

* △

Cu condacu
Umpli sacu.

ILIE HOCÏOTĂ, *teolog, c. Selişte, comit. Sibiŭ, Transilvania.*

Era o vreme când, orĭ-ce studiŭ de sciință pură, era privit ca ne-folositor, ca o pĭerdere de timp. Cĭaslovul şi psaltirea, care 'țĭ deschideaŭ cariera preoțieĭ, eraŭ totul.

CRĂCĬUN

Vedĭ *Cap. III, c. Crăcĭun, Pasce.*

* △

14741 **Crăcĭunul sătul şi Pascele fudul.**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.*

* △

Crăcĭunu sătul,
Pascile fudul.

G. MADAN, *c. Truşenĭ, țin. Chişĕneŭ, Basarabĭa.*

A se vedé înțelesul, şi alte varĭante, la No. 78 & 215. Vedĭ G. DEM. TEODORESCU, *Datine,* p. 9 & 19; L. ŞĂĬNEANU, *Semas., Arhiv. Ist. VI,* p. 251.

14742 **Crăcĭunul e al sătuluĭ.**

DRAPEL, *ziar, Dec. 1897.*

Acelaş înțeles ca la No. 14741.

* △

14743 **Odată 'i Crăcĭunul într'un an.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Banca, j. Tutova.*

Vedĭ *Pasce.*

Nu e, în tóte dilele, noroc şi sĕrbătóre, nu e bine în tot-dé-una.

* △
14744 **Cine umblă la Crăciun în cămeşă, la Pasce umblă 'n cojoc.**

N. Juvara, *c. Popenĭ, j. Fălciŭ.*

A se vedé înţelesul la No. 6716.

A Noël au balcon,
A Pâques au tison.

Prov. Franc.

* △
14745 **A dà minte cu Crăciunul.**

G. Dem. Teodorescu, *Poes. Pop.*, p. 339. — G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Adică a bate.

Nu gândì că 's tóte próste
Ca să'şĭ dé cu tine cóste.
Surda sbierĭ, cântând pe drumurĭ
Ameţit de próste fumurĭ;
Că se va găsì vre unul
Să 'ţĭ dé mintea cu crăciunul,
Să'ţĭ scótă din nas amorul
Şi să'ţĭ potoléscă dorul.

* △
14746 **A mâncà mulţĭ Crăciunĭ.**

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteiu, Banat.*

A trece mulţĭ anĭ, până să pótă îndeplini o trébă.

* △
14747 **Să maĭ mănânce mulţĭ Crăciunĭ.**

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Pentru copilul mic, despre care e vorba să facă o trébă ne-potrivită cu vîrsta luĭ.

* △
14748 **Mulţĭ Crăciunĭ a mâncat.**

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteiu, Banat.*

Adică a trăit mult.

* △
14749 **Par'că 'ĭ capra de la Crăcĭun.**

Gr. Alexandrescu, *magistr.*, *j. Covurluĭu.*

Adică fórte gătită, însă cam ridicol.

La Brezaĭa, saŭ paĭaţa de la Vicleim, se maí ḑice şi *capră*, fiind că are córne marĭ şi sare în spinarea celor străinĭ de Vicleim, saŭ care nu vré să le plătéscă. Atuncĭ, toţĭ ceĭ-l-alţĭ flăcăĭ din Vicleim sar în ajutorul capreĭ, ca să bată pe cel în spinarea căruĭa a sărit capra, sub cuvînt că nu e bun, credincĭos. In timpul bătaĭeĭ, paĭaţa sbiéră ca o capră şi împunge cu córnele.

* △
14750 **A intrà în lemne de Crăcĭun.**

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

A se pune pe gândurĭ.

* △
14751 **Crăcĭun.**

G. Dem. Teodorescu, *Poes. Pop.*, p. 339. — G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Adică cĭomag, lovitură de cĭomag, ghĭont.

CREḐ

* △
14752 **Creḑ.**

Ion Hârbea, *stud.*, *Macedonĭa.* — D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Adică credinţă ne-strămutată.

«*E creḑul luĭ.*»

CREDINŢĂ

*
14753 **Credinţa ta te va mântuì.**

D-na Z. Juvara, *j. Tutova.*

Arată puterea credinţeĭ.

Credinţa te-va mântui.

Luc. 7. 50.

Credinţa ta te-a mântuit.

Mateĭ, 9. 22. — Marc, 10, 52. — *Pos.* 118. 26.

CREŞTIN

Vedĭ *Turc.*

Pentru Român, e creştin numaĭ acel care se închină luĭ Hristos, şi nu mănâncă carne în ḑile de post. Creştin deci nu e de cât ortodoxul, căcĭ *Letinul* saŭ *Papistaşul*, care spurcă Mercurea şi Vinerea, e tot ca păgân, şi nu va merge nicĭ odată în raĭu.

14754 **Creştin, cu crucea 'n sîn, şi cu dracul de-a spinare.**

V. Alexandri, *Teatr.*, p. 1098; *Conv. Liter.*, VII, p. 367.

Vedĭ *Cruce.*

Pentru omul făţarnic, viclén.

CRUCE

Vedĭ *Drac, Lemn.*

14755 **Cine umblă cu crucea 'n sîn, ca crucea uscat rĕmâne.**

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 79; *Asem.*, p. 75.

Adică cine e prea drept, tot sărac rĕmâne (Golescu); pe când cel ne-încreḑĕtor în cruce, fiind om rĕŭ, hrăpitor, acela se îmbogăţesce în scurt timp.

14756 **Cine crede în cruce, ca crucea se usucă.**

A. Pann, *Edit.*, 1889, p. 22; I, p. 78. — Hinţescu, p. 40. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, II, p. 150; *Leg.*, I, 1872, p. 165. — N. Băr-

1⁰ Dic ceĭ necredincioşĭ.
2⁰ Acelaş înţeles ca la No. 14755.

14757 **Cine înjură de cruce**
Ca ea o să se usuce.

A. PANN, I, p. 71.

Pentru omul fără frică de Dumnedeŭ.

14758 * △ **Una e crucea şi alta e némul.**

Arată deosebirea între legea şi némul, deosebire care nu să făceà odinióră.

E de observat că, prin cruce, Românul înţelege orĭ-ce religie, ca de pildă: «*Nemţiĭ nu sunt toţĭ de aceeaşĭ cruce.*»

14759 **Di un lemnu façĭ ş-cruçi ş-lupată.**[1]

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, p. 178.

A se adaogà la No. 807.

14760 * **Nu 'ţĭ fă cruçea ĭu nu 'ţĭ-agĭută.**[2]

D. A. MILESCU, *c. Gopeşĭ, Macedonĭa.*

Nu cere ajutor dacă sciĭ că nu'l veĭ dobândi saŭ nu'ţĭ va fi de nicĭ un folos.

14761 * △ **A umblà cu crucea 'n sîn.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 79. — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 164. — *Abeced. Ilustr.*, p. 28. — L. ŞĂINEANU, *Rev. Ist. VI*, p. 265. — D G. TRIFAN, *înv. c. Cârnu, j. Némţu.* — ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

---

[1] Dintr'un lemn facĭ şi cruce şi lopată.
[2] Nu'ţĭ fă cruce unde nu'ţĭ ajută.

* △
A fi cu crucea în sîn.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 164 & 166. — I. G. MUNTEANU. — IULIŬ GROFŞOREANU, *înv. c. Galşa, comit Arad, Ungaria.* — L. ŞĂINEANU, *Semas.*, p. 265.

A umblà cu dreptatea, a fi om ciustit, cu bună purtare, vrednic.

Dl. Şăineanu dă ḑiceriĭ inţelesul, cu totul greşit, de: a fi făţarnic, a năpăstui pre cine-va, a luà mită, înţeles pre care nu 'l are de cât No. 14762.

«Par'că ţi-ar veni a crede că 'ĭ de cele *cu crucea în sîn*, dar una de acesta a înălbit odată numaĭ într'o singură nópte pe moşu-meŭ în fântână.» — I. CREANGĂ, p. 164.

* △
14762 A umblà cu crucea 'n sîn şi cu dracu în inimă.

G. P. SALVIŬ & E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

* △
Cu crucea 'n sîn şi cu dracu 'n gând.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

* △
Cu crucea 'n sîn şi cu dracu 'n spinare.

I. ANTONESCU, *c. Vâlcele, j. Argeş.*

*
Sfânt cu crucea 'n sîn şi cu dracu 'n gând.

MARIN RĂDULESCU, *c. Slatina, j. Olt.*

Veḑĭ *Creştin.*

Pentru omul viclén, făţarnic; care vorbesce una şi face alta.

Près de l'église, loin de Dieu.

Prov. Franc.

Vicino alla chiesa, lontan da Dio. [1]

Prov. Ital.

Je näher der Kirche, je weiter von Gott. [2]

Prov Germ.

The nearer the church, the farther from God. [3]

Prov. Engl.

Iu närmare Kyrkan, dess längre från Gud. [4]

Prov. Sved.

14763 * **A fi cruce de biserică.**

P. BUDIȘTEANU, *maior, c. Bucuresci, j. Ilfov.*

Vezï *Biserică.*

Adică om drept, cinstit.

«Numaï *cruce de biserică* nu este.»

14764 * △ **A 'șï face cruce.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescï, j. Tutova.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — I. ARBORE, *ing. j. Buzăŭ.*

Vedï *a se Cruci.*

1⁰ A se feri, a se teme.
2⁰ A se mirà de ce-va saŭ de cine-va.
3⁰ A se jurà, pentru a întărì o afirmare.

«Nu'țï *face cruce,* că tot nu veï face cutare lucru.»

14765 * **A 'șï face cruce de cine-va.**

DIM. ȚÎCHINDEAL, *Fab.*, p. 280 & 417.

A se depărtà, a fugì de cine-va.

---

[1]) Vecin cu biserică, departe de Dumnedeŭ.
[2]) Cu cât maï aprópe de biserică, atât e maï departe de Dumnedeŭ.
[3]) Cel maï aprópe de biserică, cel maï departe de Dumnedeŭ.

«Care crede bine şi vedĭ că rĕŭ lucréză, *fă'ţĭ cruce de el.*» — DIM. TÎCHINDEAL, p. 417.

14766 A'şĭ face crucea mare.

Rom. Glum. I, p. 17. — HINŢESCU, p. 40.

Acelaşĭ înţeles ca la No. 14765.

●
14767 Să facem o cruce în perete.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 66.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce vin la noĭ fórte rar, ca un lucru dĕ mirare (GOLESCU).

Il faut faire une croix à la cheminée.

Prov. Franc.

* △
14768 Făcuĭ cruce cu mâna stângă.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Când voesce să arăte mirare de un lucru făcut pe dos.

* △
14769 Nu 'şĭ face cruce cu stânga.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Adică să nu maĭ cuteze de géba a se încercà la cutare lucru, că o păţesce rĕŭ, nu isbutesce.

14770 A se pune cruce şi punte.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1001. — FR. DAMÉ, I, p. 308.

Veḑĭ *Luntre.*

A'şĭ pune tóte puterile pentru a isbuti.

* △
14771 A da cu crucea peste cine-va.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 30. — S. FL. MARIAN, *Trad. Pop.*, p. 200. — N. CEAUŞESCU, *elev Sc. Norm.*

1⁰ A întîlnì, spre paguba celuĭ aflat.
2⁰ A urmărì și a aflà.

«Merge, cât merge, prin codru, până ce dă de o prăpastĭe grozavă și întunecósă și, pe o tihărae, *dă cu crucea* peste lup.» — I. CREANGĂ.

14772 * △ A'ĭ pune cruce.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, p. 289. — BARONZI, p. 45. — S. NĂDEJDE, *Nuv.*, p. 174. — LAURIAN & MAXIM, I, p. 991. — *Șezăt.*, I, p. 172—204. — FR. DAMÉ, I, p. 308. — M. CANIAN, *public. j. Iașĭ.* — TEODORESCU-KIRILEANU, *înv. j. Sucĭava.*

1⁰ A părăsi pentru a nu se maĭ întórce.

«*Pus'am cruce* satuluĭ.»

Poes. Pop.

2⁰ A renunță la un lucru ce l'am avut și s'a pĭerdut.
3⁰ A pĭerde or-ce speranță de a dobândi óre-ce.
4⁰ A'l însemnà cu o cruce, într'un catastif de pildă, pentru a'șĭ reamintì.
5⁰ A scóte în vîndare.

14773 * Cruce de aur în casă.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 160; *Conv. Liter.*, XI, 27. — B. P. HĂȘDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 2126.

Sĕ dice de câte orĭ se pomenesce numele ne-curatuluĭ, împedicându'l ast-fel de a se apropĭa.

«— N'am credut că am a face cu dracul.
«— Ferêscă Dumnedeŭ, cucóne; *cruce de aur cu noĭ în casă!*» — I. CREANGĂ.

14774 * △ A fi frațĭ de cruce.

S. FL. MARIAN, *Inmorm.*, p. 359. — P. ISPIRESCU, *Leg*, p. 303. — L. ȘĂĬNEANU, *Semas.*, p. 265. — BARONZI, p. 207. — V. SALA, *dasc. c. Vașcoŭ, comit. Bihor, Ungaria.* — E. I. PATRICĬU, *c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

A se ajutà unul pe altul, şi chïar a'şĭ da vïaţa unul pentru altul.

Ceĭ carĭ vor să se prindă fraţĭ de cruce, se împung la câte un deget ca să le dé sânge; se pică, de la amîndouĭ, câte va picăturĭ de sânge în vin, şi acel vin sĕ bé de amîndoĭ. Doĭ ómenĭ ast-fel legaţĭ nu aŭ a se teme unul de altul şi sunt datorĭ să se ajute la orĭ-ce.

Aĭurea sângele, care curge din tăĭetură în formă de cruce ce'şĭ fac aceĭ carĭ vor să devină fraţĭ de cruce, se adună, se amestecă şi se îngrópă la uşa bisericeĭ. Saŭ după alţiĭ se mânjesc prieteniĭ pe mână saŭ pe cap, cu acel sânge.

In comitatul Bihor, din Ungarïa, ómeniĭ se prind fraţĭ de cruce bênd apă orĭ din pumniĭ unul altuïa, orĭ din gură. Nu pot vorbi rĕŭ unul de altul, şi trebue să se ajute la bine şi la rĕŭ.

In multe locurĭ, la nuntă şi mórte, fraţiĭ lunatecĭ, adică ceĭ ce sunt născuţĭ în aceeaşĭ lună, se scot din fĭéră. Pentru acésta e nevoe de un copil care să'ĭ deslege de la diavol, adică din fĭéră, altminterea unul din ceĭ lunatecĭ móre. Atât lunateciĭ, cât şi cel care 'ĭ scóte din fĭéră, sĕ ḑic fraţĭ de cruce. Se bagă lunateciĭ în nisce fĭére de caĭ, câte un picior de la fie-care. Cel chemat a'ĭ scóte din fĭére, ḑice de treĭ orĭ:

— Imĭ eştĭ frate până la mórte, să te scot din fĭéră?

— Sunt, rĕspund lunateciĭ.

Intrebările şi rĕspunsurile se fac de treĭ orĭ. La a treïa óră copilul deschide fĭérele. Fratele de cruce, adică copilul, póte să fie şi o fată; în casul acesta lunatecul e dator a'ĭ cumpĕrà o batistă, etc.; ïar fata 'ĭ face o pereche de ciorapĭ, etc. Toţĭ fraţiĭ de cruce, sunt maĭ bunĭ fraţĭ ca ceĭ dintr'o mumă.

Aĭurea când, din doĭ gemenĭ, unul móre, pentru ca să nu móră cel l'alt, se ĭea un ban şi sĕ rupe în două. O bucată se pune în mâna mortuluĭ, şi sĕ îngrópă cu ea, ĭar cea-l-altă bucată o păstréză cel-l-alt frate, care, dacă o va pĭerde, va muri şi el în curînd. Sĕ obicĭnuesce, de témă ca fratele rĕmas în vïaţă să nu móră, pĭerḑênd jumătatea de ban, să'şĭ ĭea, printre prieteniĭ luĭ, un frate de cruce, precum s'a arĕtat maĭ sus, şi atuncĭ nu'ĭ maĭ e frică de mórte. Altă dată, când sĕ căsătoresce sora maĭ mare, saŭ fratele maĭ mare, sora saŭ fratele imediat maĭ mic, ĭea un frate de cruce. Acésta maĭ ales când aceştĭ fraţĭ sunt lunatecĭ.

Sommer, amicul şi biograful luĭ Despot-Vodă, arată un mod deosebit de a se face cine-va frate de cruce cu

un altul. Dînsul ḑice că Ștefan Vodă Tomșa, voind a se face frate de cruce cu unul numit Dumitre, amîndoï aŭ mâncat turtă, făcută în formă de cruce, «*bolum in crucis formam compositum, quod sanctissimum, apud illos, fœdus existimatur, edere*...» Turta, ca simbol de alianța cea maï sfântă, este o instituțiune pur romană.

Totușï la Romanï, după ḑisa luï Valerïu Maxim, semnul caracteristic al amicițieï erà amestecul de sânge în ranele celor doï amicï, cu hotărîre de a murì unul pentru altul la trebuință.

A se vedé Du Cange, *Fratres conjurati, adjurati* (qui sacramento sibi invicem dato, fraternitatem ineunt, etc.), IV, p. 595; *Fratres crucis*, III, p. 638; S. Fl. Marian, *Inmorm.*, p. 359; L. Șăïneanu, *Semas. Rev. Arch.*, p. 265.

14775 * △ **Ucigă'l crucea.**

Avr. Corcea, *paroh. c. Coșteïu, Banat.*

Unul din nenumĕratele nume ale draculuï.

14776 * △ **Cruce.**

Lexicon. Bud., p. 149. — Anica Lepĕdatu, *c. Topîrcea, comit. Sibiŭ, Transilvania.*

Sĕ ḑice maï ales femeilor și copiilor celor micï, pentru a se arĕta dragoste.

«Vino la tata, *cruceo!*»

Mândra mea, *crucița* mea,
Pórtă-mi'l Duminica,
In ciudă la soro mea.

Poes. Pop. Transilv.

14777 * **Cruce întrégă.**

Cruce de voïnic.

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 79. — P. Ispirescu, *Leg.*, p. 388. — L. Șăïneanu, *Semas.*, p. 265.

Bărbat voïnic, și tot de odată înzestrat cu tóte calitățile morale.

«Muĭerea, aşa a apucat de la părinţĭ, din ném în ném, să sté maĭ de lăturĭ, pentru că ea e *jumătate de cruce*. Românu e *cruce întrégă, cruce de voĭnic*» — Gr. Jipescu.

Cununiile, carĭ se pun în capul mireluĭ şi mireseĭ, la nuntă, forméză o cruce întrégă pentru bărbat şi o jumătate de cruce pentru femee.

14778 * **A se face cruce.**

Despre drum saŭ cale, la o rĕspântĭe.

14779 **A fi în crucĭ.**

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 127.

Adică sórele la amiaḑĭ.

A SE CRUCÌ

14780 * **A se cruci.**

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 14764.

CUMNICARE

14781 * **N'are niçĭ trî cumnicare.**[1])

G. Zuca, *stud. c. Samarina, Epir.*

Când e mare lipsă de strugurĭ, poporul ḑice că nu are nicĭ cât ar trebui ca să scótă vin pentru împărtăşenĭe.

DASCAL

14782 * △ **Dascalu Hoţoţop**
Care a scos mălaĭu din foc
Maĭ mult crud de cât copt.

T. Bălăşel, *înv. c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

---

[1]) Nu are nicĭ pentru cuminecătură.

Sĕ ḑice în glumă dascălilor de biserici, carí aŭ obiceĭul, uniĭ din eĭ, de a cĭurdi câte ce-va de pe la creştinĭ, când umblă cu botezul.

Porecla de Hoţoţop probabil că se datoresce verbuluĭ a se huţupì, adică a se usmì, a se bălăbănì, a se căsuì să ducă ce-va greŭ.

SNÓVĂ

La un sfânt ajun al Bobotezeĭ, un preot plecă cu botezul prin sat, însoţit de dascălul sĕŭ, pe care îl chĭemà Hoţoţop. Acest dascăl aveà obiceĭul să pue bine, ceea ce vedeà pus rĕŭ. Aşa el cĭurdea de pe la vecinĭ, şi de pe la alţĭ enoriaşĭ câte o bardă, câte un topor, câte o custură, ba şi câte o bucată bună de pe icĭ, de pe colea, de unde îĭ venea la îndemână. Aşa şi acum, când era cu popa cu botezul, popa îşĭ vedeà de cetania luĭ, şi el, printre picăturĭ, aruncà mâna la stânga, şi dobândea câte ce-va fără muncă.

Mergênd la un bĭet enorĭaş, cautâ dascălu cu ochiĭ în tóte părţile, să vadă ce-va pus rĕŭ, dar creştinul fiind sărac lucĭu, nu vĕḑu dascălul nimic bun de luat fără banĭ. Tocmaĭ când să isprăvéscă popa cetanĭa, el vĕḑu pe vatră ţĕstul aşeḑat, şi sciind cà în el trebuĭe să fie vr'un mălaĭ saŭ vre-o pită caldă, îl îndemnă dracu de săltă ţĕstu şi luă mălaĭul creştinuluĭ. Dar până să'l bage în traistă, mălaĭul fiind ne-copt, se făcu praf din praf, şi se umplu pămîntul de mălaĭ. Când eşi popa şi cu stăpânul caseĭ din odaĭa de la sobă, vĕḑură pămîntul plin de mălaĭu, şi creştinul, pricepênd ce se făcuse, puse mâna p'o jaloviţă şi începu a scutura praful de pe şuba dascăluluĭ, care plecă cu şalele frânte, dând draculuĭ p'ăl d'o maĭ face ca el!

Şi d'atuncĭ a rĕmas vorba:

«*Dascălu Hoţoţop,*
«*Care a scos mălaĭul din foc,*
«*Maĭ mult crud de cât copt.*»

DAT

Veḑĭ *Dată*.

DATĂ

14783 * △ **Aşa 'i-a fost dată (dat).**

Avr. Corcea, *paroh. c. Coşteĭu, Banat.* — V. Sala, *dasc. c. Vaşcoŭ-Băresci, comit. Bihor, Ungaria.* — St. Tuţescu, *înv. c. Catanele, j. Dolj.* — B. P. Hăşdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 1980.

Veḑĭ *Scris, Ursit, Zodie.*

Exprimă o stare de ne-fericire, ne atîrnătóre de voinţa

omuluĭ, aşa 'ĭ-a fost să fie, aşa 'ĭ-a fost sórta ce i s'a croit prin ursitóre.

Datal saŭ *făcutul* se arată prin îmbolnăvirea, aşa de odată, ca din senin, maĭ ales a tinerilor şi a îndrăgostiţilor. Acésta se întîmplă când unul din zulie îĭ face saŭ îĭ descântă altuia de dat, ca să móră. Datul se maĭ dice şi *trimis*. In asemenea cas pătimaşul este descântat de babe meştere, care sciŭ să desfacă prin stingerea frigărilor. Stingerea frigărilor se face luând nouĕ fiare deosebite, părăsite, se înfierbîntă în foc şi se sting în apă descântată, aburindu-se bolnavul.

Vedĭ *Şezătórea,* I, No, 5, *faptul* saŭ *datul.*

DEDEOCHĬU

Vedĭ *Deochĭu.*

14784 **A se întrece cu dedeochĭul.**

I. Creangă, *Pov.*, p. 285; *Amint.*, 38.

* △ *A fi trecut cu dedeochĭul.*

G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Adică a se obrăznicì.

«Prea *vĕ întreceţĭ cu dedeochiul.*» — I. Creangă.

14785 **Bun de dĕochiŭ, să o beĭ cu apă ne-începută.**

Al. Odobescu, Ψευδο-Κυνηγ., p. 172. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 453.

Vedĭ *Cap. XII, c. Apă.*

Care vindecă i sĕ dice cam în bătae de joc.

A SE DEOCHIA

14786 * **A se deochià.**

Laurian & Maxim, I, p. 1046.— P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 234.

1⁰ A'șĭ pĭerde bunul sĕŭ nume printr'o faptă rea; a se apucà de rele.
2⁰ A spune mincĭunĭ.

«Cât veĭ audi că încep a croì câte una maĭ *deochiată*, tu să mĕ tragĭ de mânica haĭneĭ.» — AL. ODOBESCU, Φευδο-Κυν., p. 46.

3⁰ A se îmbĕtà.

«S'a cam *deochĭat* la masă.» — S. FL. MARIAN.

14787 * △ **Ca să nu se deóche odorul.**

H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoĭ.*

Adică îl bate.

DEOCHĬU

Deochĭul, diochĭul (Moldova) saŭ deocherea se póte face în două modurĭ: prin căutătură ageră saŭ minunându-se cine-va de însușirile și maĭ ales de frumusețea cuĭ-va.
Sĕ crede că ómeniĭ carĭ aŭ fost întorșĭ de la țîță aŭ ochiĭ rĕĭ, deóchĭe. Sĕ întîmplă ca o vită deochĭată să cadă din picĭóre și să móră, dacă nu s'a descântat în pripă. Deochĭul sĕ póte preîntîmpinà când, mirându-ne la vederea unuĭ dobitoc saŭ alt-ce-va, ne aducem aminte de deochĭu și scuĭpăm dicênd: *să nu fie de deochĭu.* Animalele, ca să fie ferite de deochĭu, li se légă câte un fir roș la códă; ĭar copiilor micĭ li se face benghĭu (sbenghĭu), cu lut de pe talpa ghetelor saŭ negrélă de pe cĭaun, dicênd: *cum nu se deóche pămîntul de lung și lat, așa nu se deóche (cutare) de frumos.*
Vedĭ *Șezătórea* și în deosebĭ anul IV, No. 3.

14788 **A'l trece cu diochĭul.**

C. NEGRUZZI, I, p. 225. — D-na ELEN. SEVASTOS, p. 102.

Vedĭ *Vorbă.*

A'șĭ bate joc de cine-va.

«Dar, frate dragă, *mĕ trecĭ cu diochĭul* cu boĭeriĭ și divanul d-tale, ce dracu.» — C. NEGRUZZI.

A DESCÂNTÀ

Veḑĭ *Frică*.

* △

14789 **A'l luà la descântat.**

T. SPERANŢĂ, I, p. 181.

A'l luà la răfuĭélă; a'l certà; a'l bate.

DESCÂNTEC

Veḑĭ *Léc*.

* △

14790 **Baba Lénca**
Ardelénca,
Care ţine Bucuresciĭ cu descântece.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

Ḑicală, fórte întrebuinţată în părţile de sus ale judeţuluĭ Vâlcea. Se ḑice în glumă babelor carĭ descântă.

Descântecele sunt de două felurĭ: curate şi necurate. Descântecele curate sunt acele ale babelor în deobşte, ele aŭ puterea de a vindeca pe bolnav, şi în ele intervine Maĭca Domnuluĭ. Descântecele cele ne-curate sunt acele ale fermecătórelor. In acestea intervine numaĭ dracul, ca să isbutéscă.

Descântecu sĕ spune încet. Descântecu nu trebue spus, că nu maĭ are léc. In fine, la om, spre a dobândi un bun sfîrşit e nevoe de a se întrebuinţa partea practică. De pildă, dacă descântecĭ de rânză, să trage partea bolnavă, adică rînza, cu unt-de-lemn, ḑicêndu-se descântecu de treĭ orĭ.

Veḑĭ în *Descr. Mold.*, p. 156—157, două casurĭ citate de DIM. CANTEMIR.

Casurĭ identice mi s'aŭ comunicat de D-l N. Juvara, din judeţul Fălciŭ, care adăogă că, descântecul sĕ prinde numaĭ în casul când rana dobitoculuĭ nu a fost atinsă de nicĭ o doctorie. Descântecul lucréză orĭ cât de departe.

* △

14791 **Descântecu meŭ,**
Şi lécu de la Dumneḑeŭ.

T. BĂLĂŞEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea*

Veḑĭ *Léc*.

1⁰ Formulă cu care se încheie orĭ-ce descântec.
2⁰ Eŭ fac cutare lucru, însă sfîrșitul atîrnă de la altul.

DEVÎNT

14792 *A fi luat din dĕvînt (devînt).

GR. JIPESCU. *Opinc.*, p. 67.

Vedĭ *Iele*.

A avé reumatisme, a fi paralisat. Arată un mers nehotărît.

DIAVOL

Vedĭ *Inimă*.

DICHIŬ

14793 *A'șĭ găsì dichiul.

G. POBORAN, *inst. c. Slatina, j. Olt.*

A'șĭ găsì stăpânul, beleaua; a dà de dracu.

ḌÎNĂ

14794 *Ḍînă.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 258.

Sĕ ḑice de o femee frumósă.
După Cantemir ḑînele «sunt nisce vergine fórte frumóse, și însele dătătóre de frumuseţe.» *Descr. Mold.*, p. 154.

DIOCHĬU

Vedĭ *Deochĭu*.

DODOLOĬ

14795 *△ A'l face dodoloĭ.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Vedĭ *Paparudă*.

A'l udà bine cu apă, cum sĕ udă dodoloiĭ.

Dodoloiĭ sunt aceĭa (maĭ ales ţiganiĭ) carĭ îmbrăcându-se cu deosebite ramurĭ şi ierburĭ verḑĭ, merg, de la casă la casă, cântând pentru plóĭe:

Dodolóĭe, lóĭe,
Dómne dă'mĭ să plóĭe,
Ploiţă curată
Preste lumea tótă.
Bumburel d'argint
Varsă pe pămînt.
Unde daĭ cu plugu,
Să mérgă ca untu;
Unde daĭ cu sapa
Să mérgă ca apa.

Cel, din casa unde'ĭ primesce, ĭese cu găléta de apă, şi-l udă pe dodoloĭu, care sĕ-întórce în loc de maĭ multe orĭ.

Cu alte cuvinte sunt *Paparudele* de la noĭ.

DOHOVNIC

Veḑĭ *Doctor*.

DOMN

Veḑĭ *Bun, Copil, Cap. IX, c. Domn, Mână, a Răbdà.*

14796 Ce gândesce omul, nu dă Domnul.

I. Neculce, *Letop. Mold.*, II, p. 236.

* △

Nu e după cum va omul, ci după cum va Domnul.

A. Pann, *Ediţ.*, 1889, p. 134; II, p. 88; III, p. 72. — Hinţescu, p. 131. — Popescu, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Nu e după cum vré omul, ci după cum vré Domnul.

P. Ispirescu, *Leg.*, I, 1872, p. 173.

* △

Nu e după cum vre omul, ci după cum vre Domnul.

V. Sala, *dasc. c. Hotar, comit. Bihor, Ungarĭa.*

* △
Nu'ĭ după cum vré omu, ci după cum lasă Domnu.

Avr. Corcea, *paroh, c. Coșteĭŭ, Banat.*

* △
Nu e cum vré omul, ci (dar) cum vré Domnul.

S. Fl. Marian, *Trad. Pop.*, p. 83. — G. Madan, *c Trușenĭ, ţin. Chișĕneŭ, Basarabia.*

Nu e așa cum vré omul, ci cum dă Domnul.

S Fl. Marian, *Ornit.*, I, p. 242.

Nu e după gândul omuluĭ, ci după voĭea Domnuluĭ.

Hințescu, p. 131.

Nu e după cum gândesce omul, ci 'ĭ (după) cum vré Domnul.

I. Creangă, *Pov.*, p. 223; *Amint.*, p. 7.

* △
Nu'ĭ cum gândesce omul, ci cum vra Domnul.

C. Teodorescu, *înv. c. Cursescĭ, j. Vasluĭu.*

Vedĭ *Dumnedeŭ.*

Adese-orĭ, lucrurile cele maĭ bine chibzuite, nu ĭes după cum ar trebui, saŭ după cum am dorì, și, precum dice Cantemir, *Ist. Ierogl.*, p. 295: *pronia Dumnedeĭéscă calcă socotéla muritoréscă.*

Multe sunt gândurile în inima omuluĭ, dar numaĭ hotărîrea luĭ Iehova se îndeplinesce.

Solomon, Prov. 19. 21.

L'homme propose et Dieu dispose.

Prov. Franc.

L'uomo propone e Dio dispone. [1])

Prov. Ital.

El hombre propone y Dios dispone. [2])

Prov. Span.

Der Mensch denkt, Gott lenkt. [3])

Prov. Germ.

Man proposes, God disposes. [4])

Prov. Engl.

14797 **Una spune omul
Şi alta face Domnul.**

BARONZI, p. 63 & 65. — HINŢESCU, p. 136.

Acelaş înţeles ca la No. 14796.

14798 **Duce Domnul pe Român şi cum nu va el.**

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 144.

Acelaş înţeles ca la No. 14797.

14799 **Bun e Domnul, mare e nóptea.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 86.

Vedĭ *Dumnedeŭ.*

Ne învaţă să nu ne dĕsnădĕjduim (GOLESCU).

14800 **Nimenea nu dice: ĭea'mĭ, Dómne! ci: dă-mĭ, Dómne!**

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 23; I, p. 79. — HINŢESCU, p. 76.

---

[1]) şi [2]) Omul propune şi Dumnedeŭ dispune.
[3]) Omul gândesce şi Dumnedeŭ duce.
[4]) Omul propune, Dumnedeŭ dispune.

*
Barï-un nu dzice! ĩia-mï Dómne! ce: dă-mï, Dómne! [1])

D. A. MILESCU, *c. Gopeşi, Macedonia.*

Arată lăcomia omuluï.

14801 **Tótă înțelepcïunea vine de la Domnul.**

I. IONESCU, *Cart. Cit., II.*

Adică tot binele.

14802 **Domnul, din furtunï, multe corăbiï a scăpat.**

IORD GOLESCU, *Mss.* II, p. 90.

Adică pĕ mulțï 'ï-a scăpat din primejdiï, şî sĕ ḑice spre mângâïerea celor supĕrațï (GOLESCU).

14803 **Jĕrtfă către Domnul, rodul dreptățiï.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 103.

Adică nu darurï, ci dreptate, jĕrtfă Domnuluï să facï (GOLESCU).

* △
14804 **Iértă'l, Dómne, că nu scie ce face.**

E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulțï, j. Covurluïu.*

Când prostul îțï face vre-un ne-ajuns.

14805 **Ține-mĕ, Dómne, încaï,**
Dacă veï să maï mĕ aï.

A. PANN, I, p. 102. — HINȚESCU p. 187.

Pentru cel nevoïaş.

---

[1]) Nicï unu nu ḑice: ïea'mï, Dómne! ci: dă'mï, Dómne!

* △
14806 Dă'mĭ, Dómne, o pară în gură; daca mĭ-o daĭ mĭ-o şi mestecă.

E. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Pară*

Ca să arate starea de lenevire a cuĭ-va.

14807 Dă-ne, Dómne, nu luà.

E. Baĭcan, *Bineţe*, p. 11.

Aşa a ḑis ţiganul, când îĭ dà laptele în foc.

*
14808 — Dă'mĭ, Dómne!
— Minâ-te, marate, ta s-ţî daŭ.[1]

I. Coyan, *prof. c. Elbasan, Epir.*

Vedĭ *Român.*

Fără muncă, nimica nu sé póte dobândì.

* △
14809 Nu facĭ Dómne din el.

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu. Banat.*

Pentru încăpĕţînare, îndérĕtnicie. Nu poţĭ face ce-va bun, folositor, de trébă din cel despre care sĕ ḑice ast-fel.

14810 Când va Domnul, vine şî dracul cu colacĭ.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 34.

Când va Domnu cu omu, dracu 'ĭ ĭese înainte cu colacĭ.

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 115.

Vedĭ *Bogat, Dumneḑeŭ.*

1⁰ Sé ḑice când ne vine şi de unde nu nădéjduim (Golescu).

2⁰ Când omuluĭ îĭ merge bine, şi ceĭ duşmanĭ sĕ plécă şi chĭar îĭ fac ajutor.

---

1) Dă-mĭ, Dómne. — Mişca-te, sĕrmâne, ca să'ţĭ daŭ.

* △
14811 Dă'mĭ, Dómne, ce n'am gândit,
Să mĕ mir ce m'a găsit.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 93. — A. PANN, *Ediț* 1889. p. 167; III, p. 134. — BARONZI, p. 55. — HINȚESCU, p. 43 & 67. — GR. JIPESCU, *Rĕur. Oraș*, p. 188. — P. ISPIRESCU, *Leg*, I, 1872, p. 171; *Rev. Ist.*, III, p. 155. — A. GOROVEĬ, *j. Suciava.* — V. SALA, *dasc. c. Păcălescĭ, comit. Bihor, Ungaria.* — G. BĂNULESCU, *înv. c. Pietroșița, j. Dîmbovița.*

Dă'mĭ, Domne, ce n'am avut, să mĕ mier ce m'a găsit.

I. CREANGĂ, *Conv. Lit. XI*, p. 179; *Pov.*, p. 209.

* △
Dă 'mĭ, Dómne, ce n'am avut, să mĕ mir ce m'a găsit.

E. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoi.* — GAV. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.* — C. C. BUNGEȚIANU, *c. Cosovĕț, j. Mehedinți.* — E. I. PATRICÍU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

*
Dă'ĭ, Dómne, ce nu a avut, să se mire de ce l'a găsit.

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

* △
Dă'mĭ, Dómne, ce n'am avut, să nu sciŭ ce m'a găsit.

C. TEODORESCU, *înv. c. Dógele, j. Vasluĭu.*

Dă'mĭ, Dómne, ce n'am avut, să mĕ mir ce m'a pălit.

T. V. STEFANELLI, *Conv. Li-*

1⁰ Sĕ ḑice când, pĕ negàndite, dobândim óre-ce fórte mare, în cât este dĕ mirare pentru noĭ (Golescu).
2⁰ Pentru cel care, ridicându-se la o tréptă maĭ înaltă, nu vré să maĭ scie de ceĭ carĭ aŭ fost de o sémă cu dînsul.
3⁰ Când una a gândit şi alta a ĭeşit.
4⁰ Când cade hodoronc-tronc o belea asupra unuĭ om, fără să se aştepte la aşa ce-va.

14812 **Dă, Dómne, cuĭ aĭ maĭ dat;**
Că da'ĭ dà cuĭ n'aĭ maĭ dat
S'o mirà ce l'a aflat.

Hinţescu, p. 43.

Acelaş înţeles ca la No. 14811.

* △
14813 **Domnul nu bate cu cĭomagul.**

I. Petrescu, *ing. Curtea-de-Argeş, j. Argeş.*

Vedĭ *Dumneḑeŭ.*

Să ḑice când ni se întîmplă vre-o nenorocire; înţelegându-se prin acésta, că Dumneḑeŭ alt-fel lovesce pre ómenĭ; arată şi răbdarea luĭ.

14813 b. **Domnul gonesce cu carul.**

Iord. Golescu, *Mss.,* II, p. 90.

Arată îndelunga răbdare a luĭ Dumneḑeŭ (Golescu).

*
14814 **Pre acela ce ĭubesce, Domnul cértă.**

Solomon, *Pilde, Ed.* 1688, III, 12.

Spre mângâierea celor lovițĭ de sórtă.

14815 **Carle crede èn Domnu, Domnu'l dzuta.**[1])

Fr. Miklosich, *Rum. Unter.,* I, p. 9.

Dumneḑeŭ nu lasă pre aceĭ carĭ se încred într'însul.

---

[1]) Care crede în Domnul, Domnul îl ajută.

14816 **Domnu nu va plati sâmbeta.** [1])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, p. 8.

Acelaş înțeles ca la No. 15155.

Domeneddio non paga il sabato.

Prov. Tosc.

14817 **Domnu face race dupa roba.** [2])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, p. 8.

Dumnedeŭ ne dă supĕrărĭ, după puterile nóstre.

Dieu donne le froid selon la robbe.

HENRY ESTIENNE, *XVI-e Siècle.*

14818 **Afiré-mi, Dómne, di câtigurii ghiftéscă şi di uspițâlĭ turçéscă.** [3])

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, p. 179.

Vedĭ *Dumnedeŭ.*

Alusie la funcționarii turcĭ.

14819 **Multe «Dómne! Dómne!» ş-al Dumnidzĕŭ l̃-añgrécă.** [4])

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, p. 169.

Vedĭ *Dumnedeŭ, Rugăciune.*

O rugăciune scurtă, dar isvorită din inimă, e maĭ plăcută Domnuluĭ. Impotriva celor fățarnicĭ.

Το πολί το «κιρ-ειλεισον»; κ-ο θεὸς το ανγρικαί.[5])

Prov. Neo-Grec.

---

[1]) Dumnedeŭ nu va plăti sâmbăta.
[2]) Dumnedeŭ face frigul după haĭne.
[3]) Feresce-mĕ, Dómne, de pîră țigănéscă şi de prietenie turcéscă.
[4]) Multe «Dómne! Dómne!» şi pe Dumnedeŭ ĕl supĕră.
[5]) Idem.

14820 * △ **Scrie'l, Dómne, cum îl veḑ.**

C. TEODORECSU, înv. c. *Pungescĭ*, j. *Vasluĭu*.

Pentru cel rĕŭ.

14821 * **Mila Domnuluĭ.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 186; *Amint.*, p. 197.

Adică destulă, multă.

«Mâncarea cam pe sponcĭ, dar apa, *mila Domnuluĭ.*» — I. CREANGĂ, *Amint.*

14822 * △ **A trăi ca Dómne-feresce.**

G. DEM. TEODORESCU.

Adică a trăi rĕŭ, ca vaĭ de el.

Singur se jelesce,
Şi singur *trăesce*,
Ca Dómne-feresce.

Poes. Pop.

14823 * **Casa Domnuluĭ.**

D-na EC. ZANNE, c. *Băsescĭ*, j. *Fălciŭ*. — D-na EUG. ZANNE, j. *Ilfov*.

Pentru omul bun.

14824 * **A lăsà în plata Domnuluĭ.**

P. ISPIRESCU. *Leg.*, p. 233. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 158.

* *A dà în plata Domnuluĭ.*

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

1⁰ A se dĕpărtà de cine-va, a'l părăsì.

«Şi'ĭ *lăsară* fetele *în plata Domnuluĭ.*» — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 233.

2⁰ A nu se maĭ ocupà de cine-va.

«Si încaltea nu ne *lasă* în pace şi *în plata Domnuluĭ.*» — GR. JI-

*

14825 **A nu fi de nicĭ un Dómne-ajută.**

Adică de nicĭ un ajutor.

*

14826 **A dà zor cu Dómne-ajută.**

B. P. HĂȘDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 641.

* △

A'ĭ tot dà cu Dómne-ajută.

X** *c. Nănescĭ j. Bacăŭ.*

Când cine-va ne silesce orĭ ne zoresce a face ce-va, fără voe saŭ fără timp.

* △

14827 **Maĭ de Dómne-ajută.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 194 & 207. — V. A. URECHÏE, *Conv. Liter.*, p. 574. — D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

De vre-o Dómne-ajută.

I. AL LUĬ SBIERA, *Pov.*, p. 140.

Vedĭ *Dumnedeŭ.*

1⁰ Maĭ mare.

«N'apucase calul să se depărteze o bucată de loc *maĭ de Dómne-ajută*, și ĭétă că smeóĭca ĭérá îĭ ajunse.» — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 194.

2⁰ Maĭ deosebit, maĭ ales, maĭ însemnat.

«Ar fi voit și el, de! să'șĭ boteze copilul cu vre-un naș *maĭ de Dómne-ajută*, să facă și el o cumetrie. Dară cu ce?» — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 207.

14828 **Un Dómne-ajută.**

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 115; II, p. 102. — HINȚESCU, p. 47. — BARONZI, p. 95.

Adică o lovitură, o bătaïe.

«Să nu te pomenescĭ cu *un Dómne-ajută* pe spinare.» — A. PANN.

14829 * A'l încărcà dĕ Dómne-ajută.

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 97. — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

A'l bate.

14830 * △ Cât aĭ ḑice: Dómne-ajută!

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Adică într'o secundă.

14831 * Sângele Domnuluĭ.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 258. — L. ŞĂÎNEANU, *Dicţ.*, p. 71. — D. DRĂGULESCU, *Bucurescĭ, j. Ilfov.*

Veḑĭ *Hristos.*

Adică vin. Sĕ scie că la grijanie vinul, care sĕ tórnă în potir, represintă sângele Domnuluĭ.

14832 * △ Sângele Domnuluĭ
In capu omuluĭ.

GR. POÏENARU, *ing. j. Putna.*

* △ *Sângele Domnuluĭ*
Se sue 'n capu omuluĭ.

X, *Sc. Norm. c. Schĭopenĭ, Fălciŭ.*

Când e omul bét.

14833 * △ Mânia Domnuluĭ.

GR. ALEXANDRESCU, *j. Putna.*

Veḑĭ *Dumneḑeŭ.*

1⁰ Ce-va teribil, care'ţi insuflă gróza.

DRAC

Vedĭ *Avere, Babă, Ban, Bărbat, Bețiv, Bine, Boŭ, Cănipa, a Câștigà, Comóră, Drept, Dumnedeŭ, Femeĭe, Fermecătóre, Fustă. Lenos, Muĭere, Necaz, Ochĭu, Om, Para. Prost, a Rîde, Sac, Șérpe, Smerit, Urechĭe, Viclén, Vĭespe, Vorbă.*

Se dă draculuĭ urmĕtórele nume: *Drac, Diavol, Ducă-se, Ducă-se pe pustiĭ, Idolu, Michiduță, Neghinuță, Ăl maĭ rĕŭ, Spurcatu, Intunecatu, Necuratu, Ucigă'l vederea. Ucigă'l tămâĭa, Ucigă'l crucea, Ucigă'l tóca, Tichiuță, Dumnedeŭ ăl din tĕŭ, Iuda, Tartor, Smeŭ, Sotea, Duh necurat, Cornoratu, Isdatu, Codea, Nodea, Bieda, Hala. Potca, Boĭeru lumeĭ, Cel de pe comóră, Cel din lăgărie, Scaraoțchi, Ivan ăl bun de divan, Cornea, Sarsan. Sarsailă, Frânga. Satana, Înger de baltă, Dracul din vale, Naĭba, Pîrdalnicu, Mititelu, Ăl din baltă, Viclénu, Socea, Benga. Aĭe, Aghĭuță, Chima rĕuluĭ, etc.*

LEGENDĂ

I

Sĕ dice că Dumnedeŭ, când a făcut cerul și pămîntul, fiind că aveà mult de lucru, trimetea în tóte părțile, pe unul din ceĭ maĭ deștepțĭ dintre aĭ sĕĭ arhanghelĭ care, însoțit de alțĭ îngerĭ, aduceà la îndeplinire poruncile sale. Dumnedeŭ maĭ dase acestor arhanghelĭ și puterea de à face óre-carĭ lucrurĭ. Unul dintre arhanghelĭ vĕdêndu-se cu o asemenea putere, s'a gândit că de ce ar maĭ asculta de poruncile luĭ Dumnedeŭ, și că maĭ bine ar fi să'șĭ facă, sieșĭ, o împĕrăție. In acest scop a și ademenit nouĕ cete de îngerĭ, carĭ eraŭ puse sub ascultarea luĭ, și le aŭ resvrătit în potriva Domnuluĭ. Dumnedeŭ vĕdênd acésta, a trimis alțĭ arhanghelĭ, cu cetele lor de îngerĭ. Aceștia aŭ bătut pe resvrătițĭ, și 'ĭ-a aruncat în focul de vecĭ al ĭaduluĭ. Acolo li s'aŭ trîmbițat poruncile dumnedeescĭ: că în vecĭ să sté în ĭad, de unde în vecĭ nu se vor maĭ puté urcà în cer. In locul cetelor de îngerĭ resvrătițĭ, Dumnedeŭ pune ca îngerĭ pe copiiĭ de curînd botezațĭ,

II

La început tótă lumea era sub apă și numaĭ un petec de pămînt s'a găsit uscat, unde dormia doĭ frațĭ: Dumnedeŭ și dracu. La miedul nopțiĭ, sĕ sculă dracu, ca să împingă pe frate sĕŭ în apă. Dar orĭ încotro l'aŭ împins, tot uscat s'aŭ făcut. Dracu, de ciudă, a luat tina și a făcut din ea un om. Merge de cércă o trestie și suflă în el viéța adecă să învie. Dar suflă dracu, suflă, dar în zadar, că rĕsuflarea draculuĭ eșeà prin gaura dela fundul omuluĭ. Atuncĭ dracu rugă pe frate-sĕŭ ca se învie pe om. D-deŭ o făcut bucuros. Și de atuncĭ stăpânesce dracu pe trupul omuluĭ, îl chinuesce, trimete beteșiugurĭ asupra luĭ, după mórte 'l lasă să putrezéscă, și să-l mănânce viermiĭ; ĭar sufletu trebue dat în mâna luĭ D-deŭ că dela el l'am căpĕtat.

CREDINȚE

Dracul e negru la trup, cu córne, aripĭ și códă. Pe ochĭ și pe nas aruncă pară de foc. Se póte preface în țap, mâță, ogar; în óĭe însă nu sĕ póte preface. Dracul nu mănâncă de cât foc. Are puterea de a se face nevĕdut, punĕnd o tichie în cap. El locuesce în case pustiĭ și carĭ sunt zidite pe locurĭ ne-curate, adică pe locurĭ unde e îngropat vre-un prunc nebotezat.

Dracul e menit a face numaĭ rĕŭ; el pândesce orĭ-ce ocasie se atragă pe om în ghĭara luĭ, îndemnându'l la fapte rele. Ceĭ carĭ, fiind încă în viéță, sĕ dăruesc draculuĭ, acelora dracul le îndeplinesce dorințele. Dracul e așa de meșter încât și pe Dumnedeŭ îl póte înșela. Sunt multe modurĭ de a face pe dracul ca să'țĭ împlinéscă dorințele.

De pildă. Când o femeĭe vré să'șĭ rĕsbune în potriva alteĭa, ea caută un os de copil mort, dar nebotezat, și'l pune în mâncare. Dracul se bagă în acel care gustă din acéstă mâncare și'l chĭnuesce ne încetat.

Daca 'țĭ ĭese dracu înainte, sub formă de țap, și daca 'ĭ aruncĭ bîrnețul în córne, atuncĭ l'aĭ prins și nu maĭ póte fugi. Iĭ încrucișezĭ bîrnețul în córne, ca la boĭ, până se isprăvesce tótă ața, îĭ supuĭ capĕtul bine, că să nu se maĭ deslege, și după asta îĭ poțĭ da drumul, căcĭ rĕmâne în serviciul tĕŭ. Atuncĭ omul póte poruncì orĭ-ce și dracul ascultă numa de cât. Iĭ póte aduce banĭ, vite,

Omul cu spirituș nu merge la biserică. Spiritușul e visibil numaï pentru omul care 'l are.

Dracul nu póte muri de cât daca e stropit cu aghiasmă, lovit cu fulgerele luï Sfântu Ilie, saŭ cu cuïe de potcóve găsite, încărcate într'o pușcă slobodită de un stângaciŭ.

Draciï pădesc comorile.

Draciï fug de babe și de muïerï în genere; sunt și proștï și deșteptï și nu lucréză nicï odată.

A se vedé pentru maï multe amănunte, tótă colecția *Șezătórea*, și, îndeosebï, I, p. 241, și III, p. 76, și L. ȘĂINEANU, *Basme*, p. 870 - 879, precum și deosebitele legende din acest capitol al Proverbelor.

* △

14834 **Dracul rîde de porumbe negre,**
Și pe sine nu se vede.

A. PANN, 1889, p. 3. — HINȚESCU, p. 49. — D-r GASTER, *Lit.*, p. 241. — H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoï.*

* △

Rîde dracu de porumbe negre,
Dar pe el nu se vede.

ST. ST. TUȚESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

* △

Rîde dracul de porumbe negre,
Și pe dînsul nu se vede.

Abec. Ilustr., p. 29. — E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulțï, j. Covurluïu.* — EM. POPESCU, *înv. c. Ciocănescï-Mărginenï, j. Ialomița.*

* △

Rîde dracu dĕ porumbe negre,
Șĭ pĕ el nu sĕ vede.

ÏORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 63. — I. G. VALENTINEANU, p. 20. — I. POPESCU, *înv. c. Dobrenï, j. Ilfov.* — GR. POÏENARU, *ing. c. Rassa, j. Ialomița.*

Dracul sĕ miră dĕ porumbe negre,
Șĭ pĕ el nu sĕ vede.

* △

Rîde dracul de porumbe negre,
Şi el singur nu sĕ vede.

GR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Rîde dracul de porumbe negre.

BARONZI. p. 63 & 64. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 2399.

Veḑĭ *a Rîde.*

Sĕ ḑice când rîdem de greşalele altora, ş'ale nóstre, maĭ marĭ, nu le vedem (IORD. GOLESCU), p. 63.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce vĕd ale altora greşĕlĭ, maĭ micĭ, şî p'ale lor, cele maĭ marĭ, nu le vĕd (IORD. GOLESCU), p. 95.

Când unul rîde de altul, fără ca să fie maĭ bun de cât dînsul.

Corvus corvo nigritudinem objicit.[1])

Prov. Lat.

La pelle se moque du fourgon.

Prov. Franc.

Lo corb diu negra á la garsa.[2])

Prov. Catal.

Dixo la corneja al cuerro: quitate allá negro.[3])

Prov. Span.

Ein Esel schimpft den andern Langohr.[4])

Prov. Germ.

Thou art a bitter bird, said the raven to the starling.[5])

Prov. Engl.

---

1) Corbul rîde de negréla corbuluĭ.
2) Corbul ḑice coţofaneĭ: négro.
3) [illegible] corbuluĭ: plécă de aci, negrule.

* △

14835 Rîde dracu de porumbea,
Şi 'ĭ maĭ negru de cât ea.

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

* △

Rîde dracul de porumbele,
Şi 'ĭ maĭ negru de cât ele.

I. Boldea, *c. Chrihalna, comit. Tîrnava-Mare, Ungaria.*

* △

Rîde dracul de porumbele negre,
Şi pe el (sine) nu se vede.

D-na E. B. Mawr, p. 81. — C. Iordăchescu, *c. Cristescĭ, j. Botoşanĭ.*

Rîde vîrşa de baltă şi dracul de porumbele negre.

K. G. Zamfirescu-Diacon, *înv. c. Stînbeĭu, j. Dorohoĭ.*

Acelaş înțeles ca la No. 14834.

*

14836 Rîde dracul de porumbel,
Şi nu se vede pe el.

V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

Rîde dracu de porumbiĭ negri, şi pe el nu se vede.

P. Ispirescu, *Leg.* I, 1872, p. 170.

Acelaş înțeles ca la No. 14835, sub o formă neobicĭnuită şi maĭ ales greşită.

* △

14837 Dracu 'ĭ ḑice porumbea,
Şi 'ĭ maĭ negru de cât ea.

Hințescu, p. 48. — A. Goroveĭ, *j. Suciava.*—Julĭa Grofşoreanu, [illegible] *comit. Arad, Ungarĭa.*

Acelaş înţeles ca la No. 14836.

* △
14838 **Dracul numaĭ óĭe nu se póte face.**

P. Gârboviceanu, *prof. c. Băiteni, j. Vâlcea.*

Dracul ĭea diferite chipurĭ ca bivol, curcan, cocoş, capră, călugăr, etc., numaĭ óĭe nu sĕ póte face fiind-că nu póte să 'ĭ numere firele de lână.

De alminterea óĭea e făcută de Dumneḑeŭ, ĭar capra de dracu.

Veḑĭ şi *Şezătórea,* III, p. 76.

* △
14839 **Dracul nu e negru, cum îl zugrăvesc ómeniĭ.**

D-na Ec. Şişman, *înv. c. Adam, j. Tutova.*

* △
Nu 'ĭ aşa de negru dracul, cum îl zugrăvesc ómeniĭ.

C. Iordăchescu, *înv. c. Cristescĭ, j. Botoşanĭ.* — E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △
Dracul nu e aşa de negru precum îl zugrăvesc uniĭ.

I. G. Valentineanu, p. 10. — C. Teodorescu, *înv. c. Dógele, j. Vasluĭu.*

* △
Dracul nu e aşa de negru cât îl zugrăvesce.

D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

*
Nu e dracul atât de negru cum îl fac.

V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

Dracul nu e aşa de negru cât se face.

* △ *Nu 'ĭ dracul precum îl festesce lumea.*

Ion Micula, *preot, c. Poĭana-Némțuluĭ, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Dracul tot nu 'ĭ așa de negru cum ĕl crede lumea.

A. Chibicĭ-Révneanu, *Conv. Liter.*, XVII.

Nu e dracul așa de negru cum se spune.

Albina, I, p. 528.

Adică e maĭ bun de cât se arată.

Le diable n'est pas si noir qu'on le fait.

Prov. Franc.

Il diavolo non è cosi brutto come lo dipingono.[1]

Prov. Ital.

Não he o diabo tão feios como o pintão.[2]

Prov. Port.

Der Teufel ist nicht so schwarz, als man ihn malt.[3]

Prov. Germ.

The devil is not so black as he is painted.[4]

Prov. Englez.

Fanden er aldrig saa sort, som man maler ham.[5]

Prov. Danez.

---

[1]) Dracu nu e așa de urît, cum îl zugrăvesc.
[2]) Nu e dracul așa de urît, cum îl zugrăvesc.
[3]) Dracul nu e așa de negru, precum îl zugrăvesc.
[4]) Idem.

14840 **E bine să fiĭ stângaciŭ ca să împuscĭ pe dracu.**

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 115.—
Dr. Gaster, *Liter. Pop.*, p. 216.

Pe umĕrul stâng al omuluĭ stă un drac, pe umĕrul drept un înger. Cel stângaciŭ când trage lovesce pe drac care şade în stânga. Origina ḑicereĭ este orientală şi rĕspândită în tótă Europa.

* △

14841 **Ţîn' te, drace, 'n vracniţă,**
Că popa 'ĭ în ţarină.

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Sĕ ḑice când s'a prins cine va cu ce-va, orĭ are gândul de a prinde.

Se numesce *vracniţă*, un fel de pórtă îngustă, de nuĭa.

* △

14842 **Dă 'mĭ drace, ce aĭ aflat**
Că te bat în spînzurat,
Cu ferele pluguluĭ
Pe bucile curuluĭ.

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

△

Scóte drace ce-aĭ furat.
Că te bat spînzurat
Cu măcĭuca tot în cap.

Şezătórea, III, p. 81.

Ḑicere obicĭnuită a se rosti, ca un fel de descântec, maĭ ales de copiĭ când aŭ pĭerdut câte ce-va şi nu 'l pot aflà.

*

14843 **Unde 'ĭ cetatea maĭ tare, acolo bate dracul rĕsboĭu maĭ puternic.**

I. Creangă, *Pov.*, p. 236.

Şi cel maĭ puternic, maĭ siret, etc. póte fi învins, în-

* △
14844 Sĕ sburdă ca dracu în mijlocu rîtuluĭ, că are trestie destulă să 'șĭ facă cărăbĭ.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Când unul îșĭ bate joc de îmbelșugare. Dracul în mijlocul rîtuluĭ, unde cresce trestie, îșĭ face cărăbĭ destule, că are de unde.

14845 Nu poțĭ fi, și cu dracul în buzunar, și cu sufletul în raiŭ.

Tribuna Pop., II, No. 186.

Adică cu două lucrurĭ carĭ sĕ bat în cap, carĭ nu se împacă. De pildă nu poțĭ face rele și să fiĭ și om de trébă.

* △
14846 Dracul a mâncat plăcintele și cărpătorul stă de fașă.

A. PANN. *Edit.* 1889, p. 11; I, p. 53. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 163. — G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.*

* △
Dracul a mâncat plăcintele și (dar) cărpătorul stă de față.

HINȚESCU, p. 49. — D. EPUREANU, *înv. c. Damian, j. Dolj.*

*
Dracul a mâncat plăcinta, dar cărpătoru 'l dă de față.

I. G. VALENTINIAN, p. 20. — GR. POĬENARU, *j. Putna.*

* △
Dracul a mâncat plăcinta, și cărpătorul stă de față.

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Comănița, j. Olt.*

Dacă dracul a mâncat plăcinta, crăpătorul e de faţă.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 88.

* △

Dracul a mâncat plăcintele, şi crăpătorul stă de faţă.

H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoĭ.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce tăgăduesc óre-ce, când semnele ĕĭ vĕdesc (GOLESCU).

De pildă când un om minte şi este dat de gol.

* △

14847 **Dracu rîde când creştinii se 'nvrăjbesc.**

C. DANIILESCU, *c. Scundu, j. Vâlcea.*

Veḑĭ *Turc.*

Doĭ ómenĭ se cértă şi unul îĭ aţîţă.

* △

14848 **Nicĭ pre (pe) dracul să veḑĭ, nicĭ cruce să'ţĭ facĭ.**

C. NEGRUZZI, I, p. 249. — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1098. — V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.* — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.* — C. TEODORESCU, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.*

*

Nicĭ pe dracul să'l veḑĭ, da nicĭ cruce să'ţĭ facĭ.

GR. POĬENARU, *c. Focşanĭ, j. Putna.* — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 28.

* △

Nicĭ pe dracu să'l veḑĭ, dar nicĭ cruce să nu'ţĭ facĭ.

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ. j. Vasluĭu.*

Nicĭ pe dracul să'l veḑĭ, nicĭ cruce de el să'ţĭ facĭ.

HELIADE - RĂDULESCU, *Mouvt.* 48, p. 146. — LAURIAN & MAXIM.

Nicĭ pĕ dracul în ochĭ să'l vedĭ, nicĭ crucea să ţe-o facĭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 109.

Nicĭ să vĕd vre-o dată drac,
Nicĭ cruce de el să'mĭ fac.

A PANN, *Ediţ.* 1889, p. 22; I, p. 78; *Fab.*, II, p. 123.

Nicĭ să vedĭ vre-o dată dracĭ,
Nicĭ cruce de eĭ să'ţĭ facĭ.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 171. — HINŢESCU, p. 48.

*
Ni draclu s'afli 'n cale, ni cruçea s'ţî façĭ.[1])

I. COYAN, *prof. c. Băésa, Epir.*

*
Ni draclu s'vedzĭ, ni cruçea s'ţi façĭ.[2])

C. IONESCU, *prof. c. Nevésta, Macedonia.*

Ne draclu s-astalĭ (s-lu vedzĭ), ne cruçea s-ţ-u façĭ.[3])

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, II, p. 170.

1⁰ Adică dĕparte dĕ ceĭ rĕĭ (GOLESCU).
2⁰ De rĕŭ să fugĭ cât poţĭ. De cât să ţi să vadă vitejia la o întîmplare nenorocită, maĭ bine să nu ţi se întîmple.

Folie n'est pas courage.

Prov. Franc.

14849 * △ **Pe dracul, nicĭ să'l vedĭ, nicĭ să te vadă.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Avramescĭ, j. Tutova.*

---

[1]) Nicĭ pe dracul să'l afli în cale, nicĭ crucea să'ţĭ facĭ.
[2]) Nicĭ pe dracu să'l vedĭ, nicĭ crucea să'ţĭ facĭ.

Acelaş înţeles ca la No. 14848.

14850 **Nicĭ dracu (drac) să'ţĭ ĭésă nainte,**
Nicĭ să staĭ să'ĭ daĭ plăcinte.

A. PANN, II, p. 108. — HINŢESCU, p. 48.

Acelaş înţeles ca la No. 14849.

* △

14851 **In pĭelea şerpeluĭ găsescĭ pe dracu.**

AL. BAŞOTTA, *prin* V. A. FORESCU, *j. Sucĭava.*

Pentru omul ne-credincĭos, cu două feţe.

Dracul, adică Chima-rěuluĭ, se represintă sub formă de şérpe saŭ balaur. «*Diavolus qui vocatur draco aut serpens.*» — DU CANGE, la cuvîntul *draco.*

Acest draco saŭ şérpe aveà aripĭ şi tótă puterea îĭ sta în códă, cu care ucideà pe cine'l atingeà. Elien, *Anim.* 6. 21, ḑice că un balaur póte sugruma un elefant. Se numea *draco,* de la δράκειν, căcĭ aveà vederea fórte ageră.

A se vedé pentru maĭ multe amănunte L. ŞĂINEANU, *Semas.*, p. 267.

* △

14852 **Vĕḑut'aĭ vre-un drac popă?**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Un rĕŭ póte deveni om de trébă? un om de nimic póte să facă ce-va bun?

Cu tóte acestea Românul a scos vorbă că *dracu s'a popit.* Veḑĭ JIPESCU, *Opinc.*, p. 116.

*

14853 **Drac îmbrăcat în rasă.**

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

In potriva călugărilor.

14854 **Când s'a pus dracul pe rasă,**
Aŭ o taĭe, aŭ ĭ o lasă.

Acelaș ințeles ca la No. 14853, sub formă de povață.

14855 **Dracul tóte ar vré să fie, numaï ucenic nu.**

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, p. 163.

Vedĭ *Femeïe, Muĭere.*

Acelaș ințeles ca la No. 3946 unde se găsesce și snóva care a dat nascere ḑiceriĭ.

A se vedé A. Pann, II, p. 118—121.

14856 **Dracul tóte le scie, numaĭ masatul muĭeriĭ nu'l scie.**

Hințescu, p. 49.— P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, p. 163; *Leg.* I, 1872, p. 164.

Vedĭ *Femeïe.*

Acelaș ințeles ca la No. 3324.

14857 **Bine e și înaintea draculuĭ a aprinde, când și când, câte o lumină.**

Dim. Țichindeal, *Fab.*, p. 47. — B. P. Hășdĕŭ, *Etym.*, p. 2273.

* △

E bine a dà și draculuĭ o lumînare.

C. Teofănescu, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.* — Iul. Grofșoreanu, *dasc. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.* — E. I. Patriciŭ & G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulțĭ, j. Cocurluĭu.*

* △

E bine să daĭ lumînare și draculuĭ.

V. Sala, *dasc. c. Vașcoŭ, comit. Bihor, Ungaria.*

*

Trebue să'ĭ daĭ, câte-odată, o lumînare și draculuĭ.

I. Arbore, *ing. j. Buzĕŭ.*

Aprinde câte-odată o lumînare și draculuĭ, că 'ĭ rĕŭ.

Heliade-Rădulescu, *Mem.* 48,

*

Aprinde-lĭ, s'nu 'ţĭ asparqă lucru. [1])

I. COYAN, *prof. c. Samarina, Epir.*

*

Aprinde çéră draculĭ, s'nu-ţĭ spargă lucru. [2])

ILIE GHICU, *prof. c. Turia, Epir.*

Trebue să facĭ bine, câte odată, şi vrăjmaşuluí, ca să'l îmbunezĭ.

Rĕmăşiţe de credinţe bogomilice.

CREDINŢĂ

In comitatul Arad se crede că, când dracul e trimis de cine-va ca să facă cuĭ-va rĕŭ, dacă acesta pune, peste nópte, pe marginea ferestreĭ, un ban, dracul îl iea şi se depărtează fără a fi făcut vre-un rĕŭ.

SNÓVĂ

I

O babă, mergênd la biserică, într'o ḑi de serbătóre, luă două făclii şi aprinse una la Arhanghelul Mihail şi alta la Satana. Preotul o întrebă: «Ce facĭ, de aprinḑĭ făclie şi la Satana?» Ea îi rĕspunse: «Pentru că unul ne ïea sufletul şi cel-lalt ne chinuesce; bine e să 'ĭ avem p'amîndoĭ dĕ prietenĭ.» — IORD. GOLESCU, *Mss.* I, p. 188.

II

Sĕ ḑice că un ţigan, mergênd la biserică, vru să aprindă şi el o lumînare. Se uĭtă în tóte părţile să vadă la care sfânt nu e aprinsă lumînare, şi vĕḑù, tocmaĭ după uşă, un sfânt zugrăvit în negru, şi cu córne, la care nimenĭ nu pusese o lumînare. «La acesta am să aprind, săracul,» îşĭ dise ţiganul; şi lipì lumînare la acel sfânt care erà dracul. Peste nópte i se arată sfântul acela în vis, şi 'ĭ mulţumesce de cinstea care 'ĭ-a făcut, aprinḑêndu'ĭ şi luĭ lumînare, şi, drept rĕsplată, îĭ făgăduesce o comóră, arĕtându'ĭ locul unde să sape ca să dé de ea. Ţiganul nu maĭ puteà de bucurie, vĕḑênd norocul ce dăduse peste el. Dar tot sfântul, care erà dracul, îĭ maĭ spuse să pună un semn în locul unde e comóra şi să vină peste nópte să o sape. Ţiganul să gândeà şi sĕ sucĭà în tóte părţile, uĭtându-se ca ce semn să pună. Dar dracul, ca să'şĭ bată joc de ţigan, îĭ ḑise: »Dă-te afară pe ea,

[1]) Aprinde'ĭ (draculuĭ) sĭ nu 'ţĭ strice lucru (tréba).

[2]) Aprinde (o lumînare de) céră draculuĭ, să nu'ţĭ strice lucru.

«ca să nu pricépă nimene.» Țiganul îl ascultă și se trezesce în ghionturile țiganceï, care dormeà alăturï cu el, și vedeà isprava țiganuluï. Țiganul trezindu-se începe a'șï face cruce și a povestì ce a visat, strigând: «Ptĭu! ucigă'l tóca, necurat.»

A se vedé și snóva de la No. 14903.

Găsim o snóvă aprópe identică în: Sotiile luï POGGE, *Annulus; Cent Nouvelles nouvelles*, XI; RABELAIS, *Pantagruel*, III, 28 și LA FONTAINE, Contes. *L'anneau d'Hans Carvel*.

Il faut savoir mettre une chandelle devant le diable.

Prov. Franc.

Accendi le candele ai santi e al diavolo.[1]

Prov. Tosc.

Man muss dem Teufel ein Kerzchen aufstecken.[2]

Prov. Germ.

It's sometimes good to hold a candle to the devil.[3]

Prov. Engl.

* △

14858 Dracul, când n'are de lucru, îșï cântăresce códa.

B. P. HĂȘDĔŬ, *Treï Craï*, p. 4. — BARONZI, p. 49. — HINȚESCU, p. 48. — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu*.

Cându draclu lucru nu ari, ș tradzi códa tu cândari.[4]

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, II, p. 154.

* △

Când dracul n'are ce face îșï cântăresce c...e.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu*. — I. BĂNESCU, *prof. j. Roman*.

---

[1]) Aprinde candela pentru sfințĭ și pentru dracu.
[2]) Trebue să aprindĭ o candelă draculuĭ.
[3]) E bine de când în când să aprindĭ draculuĭ o lumînare.
[4]) Când dracul lucru nu-are, îșĭ cântăresce (trage la cântar) códa.

*
Dracul, de urît, îșĭ cântăresce c... e.

V. A. Forescu, c. *Folticenĭ*, j. *Suciava*.

1⁰ Pentru omul care, când nu maĭ póte face rĕŭ, se tot gândesce la rĕul ce l'a făcut, saŭ l'ar puté face.
2⁰ Când facĭ ce-va, ne-silit de nimenĭ, și din acésta țĭ se întîmplă vre-o ne-plăcere.

«Dracul, când n'are ce face, sciţĭ ce face... intră în lăuntru și începe a'șĭ purta codiţa cea bîrligată pe la nasul unchĭașuluĭ.» — I. Creangă, *Pov.*, p. 53.

* △
14859 **Dracul, când nu are ce face, se uĭtă în cur.**

V. Forescu, c. *Mălinĭ*, j. *Suciava*.

Acelaș înțeles ca la No. 14858.

14860 **Dracul nu are trébă**
Nicĭ nu șade de gébă.

A. Pann, *Ediț.* 1889, p. 23; I, p. 78. — Hințescu, p. 49.

Dracul nu are de lucru.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, p. 163.

Cel rĕŭ tot la rele se gândesce.

* △
14861 **Dracul, când n'are de lucru, îșĭ aprinde luleaua.**

Gavr. Onișor, *prof.* c. *Murgenĭ*, j. *Tutova*.

Acelaș înțeles ca la No. 14859.

* △
14862 **(Dracul) șede în dél și prăvale carul în vale.**

C. Negruzzi, I, p. 251. — E. I. Patriciŭ & G. P. Salviŭ, *înv.*

*
Dracul stă în dél și sprăvale caru 'n vale.

I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.*, 1873-74. — I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

* △
Șade (stă) dracul în dél și rĕstórnă carul în vale.

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.* — I. TZINTZU, *ing. j. Buzĕŭ.*

* △
Șade dracu 'n dél și caru se rĕstórnă 'n vale.

M. MATEESCU, *înv. c. Movilița, j. Putna.*

1⁰ Îșĭ arată puterea de departe.
2⁰ Sĕ dice când se întîmplă o ne-norocire pe ne-așteptate.

*
14863 **Sĕ scarpină dracul în dél și trosnesce păduchile în vale.**

I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

Acelaș înțeles ca la No. 14862.

14864 **Dracul îșĭ ține capul în pólele măsiĭ, și cu códa rĕstórnă carele.**

BARONZI, p. 52 — HINȚESCU, p. 49.

Acelaș înțeles ca la No. 14861.

* △
14865 **Dracu nu dórme.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Cel rĕŭ neîncetat ne întinde curse.

Le diable ne dort jamais.

GABR. MEUNIER, *XVI-e Siècle.*

14866 **Dracul n'are altă trébă de cât să încurce ițele în lume.**

I. GANE, *Conv. Liter.*, *IX*, p. 53.

Acelaş înţeles ca la No. 14865.

14867 **Şi dracul pórtă ponos.**

A. PANN, II, p. 122. — HINŢESCU, p. 50.

Când se aruncă o învinuire pe nedrept.

POVESTEA VORBIĬ

Un sgârcit, odată, când erà să móră,
Se tîrî cu 'ncetul la strînsa'şi comóră,
Şi 'ncepu cu galbenĭ gâtul să'şĭ îndópe,
Ca murind, cu dînşiĭ în el să'l îngrópe.
Când făceà acésta, vine fără veste
Un nepot, să'l vadă ce fel îĭ maĭ este;
Şi privind la dînsul, cu mirare mare,
Cum înghiteà aur ca pe o mâncare,
Incepù a dice şi cruce a face:
«Ucigă-te tóca, ce îl înveţĭ, drace!»
Iar dracul rĕspunsul nevĕdut îĭ dete:
Ba ucigă'l tóca pe unchĭu'ţĭ, băete,
Că nicĭ chĭar eŭ însu'mĭ, de'mĭ dic drac anume,
Şi acésta încă n'am vĕdut'o 'n lume.

A. PANN, II, p. 122.

14868 **Nicĭ dracu nu fură tămâe de la el.**

A. PANN, III, p. 91. — HINŢESCU, p. 48.

Pentru omul sgârcit.

* △

14869 **Fă'ţĭ cruce mare, că e dracul bĕtrân.**

ILIE HOCĬOTĂU, *teol.* c. *Selişte, comit Sibiŭ, Transilvania.* — H. D. ENESCU, *înv.* c. *Zamostea, j. Dorohoĭ.* — GR. POĬENARU, *ing.* j. *Buzĕŭ.*

* △

Fă crucea mare că e dracu ('ĭ) bĕtrân.

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 23. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 116. — BARONZI, p. 55. — C. TEODORESCU,

Fă'ţĭ crucea (cruce) mare pe sîn
Că dracul este bĕtrân.

A. PANN, I, p. 78. — HINȚESCU p. 40.

1⁰ Să fugĭ de cel rĕŭ.
2⁰ Când eştĭ într'o primejdie mare, dă, cât de mult, şi scapă. De pildă de cât să alergĭ la judecată, maĭ bine să pĭerḑĭ ce-va şi să te împacĭ.

Si l'diale est pus malin, c'est qu'il est pus vî.[1])

Prov. Wallon.

Il diavolo è cattivo, perch'egli è vecchio.[2])

Prov. Tosc.

Der Teufel ist alt [3]).

Prov. Germ.

14870 **Dracu 'şĭ bate joc de om la bĕtrâneţe.**

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 171; III, p. 138. — HINȚESCU, p. 48. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 163.

A rîs dracul de noĭ la bĕtrâneţe.

Lum. Ilust., II, p. 696.

Când un om în vîrstă pate o ruşine mare.

14871 **Ce 'şĭ face omul singur, nicĭ dracul nu'ĭ desface.**

I. G. VALENTINEANU, p. 45.

Nicĭ dracul nu face omuluĭ rĕul pe care şi'l face el însuşĭ.

AL. V. BELDIMAN, *Adevĕrul*, VIII, No 2412.

Veḑĭ *Om*.

---

[1]) Si le diable est plus malin, c'est qu'il est plus vieux.
[2]) Dracul e rĕŭ, fiind-că e bĕtrân.
[3]) Dracul e bĕtrân.

A se adaogà la No. 4374.

14872 △ **Dracul se ascunde în barba popiĭ şi în p... muĭeriĭ.**

C. P. Scheletti, *j. Fălciŭ, c. Crasna apud* B. P. Hăşdeŭ, *Etym. Magn.*, p. 1822.

Vedĭ *Prost. Smerit.*

Şi ceĭ carĭ ar trebui să fie maĭ bunĭ pot fi réĭ.

14873 △ **Când te-a scăpà Dumneḑeŭ, dracul te şi apucă.**

R. Simu, *c. Orla, Transilvanĭa, apud* B. P. Hăşdeŭ, *Etym. Magn.*, p. 1392.

Ameninţare pentru ceĭ şovăitorĭ pe calea cea bună.

14874 * △ **In baltă şede dracul.**

V. Sala, *dasc. c. Vaşcoŭ-Băresci, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Credinţa aprópe universală şi care se pĭerde în negura timpuluĭ.

De aci vine şi numele de: *drac din vale, înger de baltă*, etc. ce se daŭ necuratuluĭ.

Fără a maĭ vorbi de Hidra din Lerna şi altele de aceeaşĭ natură vom reaminti numaĭ cele spuse de Plutarh: «*marea, după preoţiĭ din Eghipet a fost făcută prin foc: ea stă în afară de orĭ-ce clasificaţie; pentru aceştĭ preoţĭ ea nu este de cât o secreţiune eterogenă, principiu de coruptie şi de bólă. Osiris este Nilul care se unesce cu Isis — Pămîntul: Tifon este marea în care să aruncă Nilul şi să pĭerde. De aceĭa preoţiĭ aŭ marea în orróre şi numesc sarea, spuma luĭ Tifon. Eĭ nu vorbesc nicĭ odată cu piloţiĭ, căcĭ aceştia călătoresc pe mare şi să hrănesc din acest element. Pentru aceluş motiv, aŭ orróre de pesce.*»

14875 **Făina draculuĭ (diavoluluĭ) se preface tótă în tărîţe (furfure).**

Laurian & Maxim, I, p. 1223

* △
Făina dracului curînd tărîțe sĕ face.

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 73. — C. TEOFĂNESCU-GRIBINCEA, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.* — N. BĂRBULESCU, *înv. c. Sudiți, j. Ilfov.* — GR. POĬENARU, *ing. j. Buzĕŭ.*

Farira de dracu maere èn mechine. [1])

FR. MIKLOSICH. *Rum. Unter.*, I, p. 8.

1⁰ Adică cele dé jafurĭ curînd sĕ risipesc (GOLESCU).
2⁰ Ceĭ născuțĭ din părințĭ rĕĭ vor fi ca și aceștia

Male parta, male dilabuntur. [2])

Noevius.

La farine du diable n'est que bran.

Prov. Franc.

La farina del diavolo va tutta in crusca. [3])

Prov. Ombria.

Tüfels Mähl wird zu Chrüsch. [4])

Prof. Elveț.

The devils meal is half bran. [5])

Prov. Englez.

* △
14876 **Pentru un lucru de nimica,**
Rîde dracul de se strică.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulți, j. Covurluĭu.*

Veḑĭ *Babă.*

[1]) Făina dracului merge în (se preface în) făină de lux.
[2]) Cele rĕŭ câștigate, rĕŭ se pĭerd.
[3]) Făina dracului se preface tótă în făină de lux.
[4]) Făina dracului se face făina de lux.
[5]) Făina dracului e pe jumătate tărîțe.

Când, de la un lucru fórte ne-însemnat, s'a început o cértă saŭ o bătae mare, etc.

* △

14877 Cine se jócă cu dracu, dă şi peste tat' sĕŭ (so).

G. Onişor, *prof. c. Zorlenĭ, j. Tutova.*

O mică greşală te împinge spre alta maĭ mare.

* △

14878 De la dracu la tat'sĕŭ (so).

Gav. Onişor *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Din rĕŭ în maĭ rĕŭ.

* △

14879 Nicĭ cu dracu nicĭ cu Sotea.

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Adică nicĭ cu unu nicĭ cu altul, fiind amîndoĭ de o potrivă rĕĭ.

Sotea, care se pronunţă *Socea*, este unul din nenumĕratele nume ale draculuĭ.

* △

14880 Am scăpat de dracul şi am dat peste tată-sĕŭ.

I. Creangă, *Conv. Liter.*, IX, p. 455; *Pov.*, p. 43. — V. Alexandri, *Teatr.*, p. 1438. — C. Teodorescu, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.* — G. Poboran, *inst. j. Olt.*

* △

Fugĭ de dracu şi daĭ peste tată-sĕŭ (so).

F. I. Patriciŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

A scăpà de dracu şi a dà de tată-sĕŭ.

S. I. Grossmann, *Dicţ.*, p. 157.

Vedĭ *a Fugi.*

Adică din rĕŭ în maĭ rĕŭ. Când unul fugind de un rĕŭ dă peste şi maĭ rĕŭ.

Tomber de Charybde en Scylla.

Prov. Franc.

Chi fugge il lupo incontra il lupo e la volpe. [1])

Prov. Ital.

Huyendo del toro, cayo en el arroyo. [2])

Prov. Span.

At slippe Fanden og tage ved hans Oldemoder [3]).

Prov. Danez.

14881 * △ **A vîndut pe dracul și a cumpĕrat pe mă-sa.**

I. Arbore, *ing. j. Buzĕŭ.*

Acelaș înțeles ca la No. 14880.

14882 **A scăpà de un drac**
Și a dà într'un lac.

Baronzi, p. 62. — Hințescu, p. 49.

Am scăpat de dracul
Și am dat peste lacul.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 231.

Scapĭ d'un lac
Și daĭ d'un drac.

Baronzi, p. 68. — S. I. Grossmann, *Dicț.*, p. 157.

Acelaș înțeles ca la No. 14881.
Varianta a treïa e neapĕrat greșită, lacul, locuința tutulor dracilor, fiind maĭ primejdïos de cât un singur drac.

---

[1]) Cine fuge de lup întîlnesce lupul și vulpea.
[2]) Fugind de taur pică în rîŭ.
[3]) A scăpà de dracu și a se însărcina de bunica luĭ.

14883 **Tir mĭ-e dracul, tir mĭ-e lacul.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 69.

Insemnéză o asemĕnare la faţă şi la năravurĭ (GOLESCU).

* △

14884 **Tiri dracul, tiri muma luĭ.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Rătescĭ, j. Argeş.*

Acelaş înţeles ca la No. 14883.

* △

14885 **Tiri dracu, tiri Sotea.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Acelaş înţeles ca la No. 14884.

* △

14886 **Cum îĭ dracu, aşă'ĭ şi tată-sĕŭ.**

G. MADAN, *c. Boscona, ţin. Orheĭu, Basarabĭa.*

* △

Cum dracu, cum tată-sĕŭ (so).

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Acelaş înţeles ca la No. 14885.

* △

14887 **Unul trage la dracu şi altu la tată-sĕŭ (so).**

E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Arată desbinarea între douĕ persóne.

14888 **Dracul care îl învaţă[1])**
Iĭ dă faptele pe faţă.

A. PANN, II, p. 32. — HINŢESCU, p. 49.

[1]) A. Pann. — de faţă.

Te împinge la rele și tot el îțï dă faptele în vilég. A se vedé snóva de la No. 14887.

14889 **Treï lucrurï pórtă dracul: sulă, ipîngea și tóbă.**

A. Pann, II, p. 32.

* △ *Treï lucrurï pórtă dracul: sulă, ipingea și tobă.*

D. Epureanu, *înv. c. Damian, j. Dolj.* — E. I. Patricïu, *înv. c. Smulți, j. Covurluïu.*

Acelaș înțeles ca la No. 14890. Cu *sula* împunge, ațîță pe ómenï la rele; cu *ipingeaua* acopere fapta rea (maï ales precurvia) după ce s'a făcut; și când vinovațiï sunt asupra faptuluï (în flagrant delict), îï descopere și sună dintr'o *tobă*, ca să se adune lumea și să vadă.

POVESTEA VORBIÏ

Spun bětrâniï, de când vacul
Că treï lucrurï pórtă dracul:
Sulă, ipîngea și tóbă,
Cu care el dă de glóbă.
Cu sula îl imboldesce
Și «fă! fă! îï poruncesce.
Că eŭ, să nu pațï chelbéoa
Te 'nvelesc cu ipîngéoa.»
S'așa daca 'l săvîrșesce
Și el dacă 'l învelesce,
Incepe atuncï îndată
Tóba în sobor s'o bată,
Cum și cu 'naltă strigare,
Dice: «Venițï mic și mare,
Și vedețï ce stătu dracul
Să 'nvețe p'acest, săracul.»

A. Pann, II, p. 32.

* △

14890 **Aducï pe dracul cu lăutarï în casă.**

A. Pann, *Ediț.* 1889, p. 105. — Ilie Hocïotă, *înv. c. Seliște, comit. Sibiŭ, Transilvania.*

* △ *Aducï pe dracul, în casă, cu lăutarï, și apoï nu'l poțï scóte cu o mie de popï.*

I. Creangă, *Conv. Liter*, IX, p. 28; *Pov.*, p. 161. — P. Gârboviceanu, *prof. Cl. VIII, Semin. Buc.* — E. I. Patricïu, *înv. c. Smulțï, j. Covurluïu.*

* △

Bagĭ pe dracul, în casă, cu lăutarĭ, şi nu'l poţĭ scóte cu sute de arhĭereĭ.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 450; *Unch. Sfăt.*, p. 101. — P. GÂRBOVICEANU. *prof. c. Drăgănescĭ, j. Vlaşca.* — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △

Bagĭ pe dracul, în casă, cu lăutarĭ, şi nu'l poţĭ scóte (nicĭ) cu arhĭereĭ.

HINŢESCU, p. 48. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 166 — P. GÂRBOVICEANU, *prof. Cl. VII, Semin. Buc.*

Cu lăutarĭ şi cu masă
Aducĭ pe dracu în casă.

A. PANN, II, p. 111. — HINŢESCU, p. 88. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Traĭan 1869*, p. 256. — S. FL. MARIAN, *Nunta*, p. 228.

Cu lăutarĭ şi cu tóba
Aduseĭ, în casă, glóba.

A. PANN, II, p. 111. — HINŢESCU, p. 88.

Vezĭ *Lăută, Lăutar.*

1⁰ Sĕ ḑice când bĭetul Român nu a nemerit'o cu însurătórea.

2⁰ Maĭ rar; când dintr'o glumă ne vine vre-o supĕrare.

«Mĕ tem nu cum-va să'mĭ ĭeŭ pe dracul după cap, *să'l aduc cu lăutarĭ în casă, şi pe urmă să nu'l pot scóte nicĭ cu o mie de popĭ*». — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 161.

Chi è imbarcato col diavolo, ha a passare in sua compagnia. [1])

Prov. Tosc.

Es ist leicht den Teufel ins Haus laden, aber seiner abkommen ist schwer. [2])

Prov. Elveţ.

---

[1]) Cine s'a suit în barca cu dracul, trebue să trécă în societatea luĭ.

[2]) E uşor să poftescĭ pe dracu în casă, dar pe urmă e greŭ să scapĭ de dînsul.

He that takes the devil in to the boat, must carry him over the sound. [1])

Prov. Engl

14891 **Svetu èn basaërica, ma dracu èn casa.** [2])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, p. 15.

Impotriva femeilor.

14892 **Dracu crapă când facĭ bine.**

GR. JIPESCU. *Opinc.*, p. 115. — DR. GASTER, *Lit. Pop.*, p. 216.

Căcĭ el se bucură numaĭ când facĭ rĕŭ.

14893 **Când crapă dracul dĕ necaz? când sĕ bese morţiĭ.**

IORD. GOLESCU. *Mss.* II, p. 34. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 456.

Când geme mortul, şi dracul móre de necaz.

A. PANN, III, p. 51. — HINŢESCU, p. 111.

Insemnéză cele dĕ mare mirare, când vin dĕ la ceĭ maĭ proştĭ (GOLESCU).

14894 **Nicĭ dracul maĭ întâĭŭ**
Nu'ĭ dă de căpĕtâĭu.

A. PANN, III, p. 65. — HINŢESCU, p. 49.

Pentru cel făţarnic.

14895 **Pĕ dracul înveţĭ să 'nnóte?**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 59.

1⁰ Sĕ ḑice când dăm povaţă celuĭ cumplit (GOLESCU).

---

1) Când aĭ pe dracu în corabie, trebue să trecĭ cu dînsul strîmtórea.
2) Sfântu în biserică, dar dracu în casă.

2° Saŭ celuĭ care scie maĭ bine decât tine.
Se scie că draciĭ locuesc în ape, maĭ ales în cele stătatóre.

Au poisson à nager ne monstre.

Mimes de Baïf, XVI-e Siècle.

14896 * △ Nu învĕţà pe dracul a înnecà copiiĭ.

C. Teodorescu, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.* — Gr. Alexandrescu, *j. Putna.*

Acelaş înţeles ca la No. 14895.

14897 * △ Nu învĕţà pe dracu cum sĕ înţarcă copiiĭ.

Gavr. Onişor, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Acelaş înţeles ca la No. 14896.

14898 * △ Inveţĭ pe dracu să dé cu puşca.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 158, III, p. 127. — Iul. Vulcănescu, *stud. c. Pelescĭ, j. Dolj.* — Al. Petrescu, *ing. j. Argeş.*

Acelaş înţeles ca la No. 14897.

14899 * △ Dracul pórtă tichie.

C. Teofănescu-Gribincea, *înv. c. Bicaz, j. Némţu.* — G. Trifan, *înv. c. Cârnu, j. Nemţu.* — G. P. Salviŭ & E. I. Patriciu, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.* — Gr Poĭenaru, *ing. j. Buzĕŭ.*

Adică are puterea de a se face ne-vĕdut.

«S'a făcut ne-vĕdut prin hăţiş, *par'că avea tichia draculuĭ în cap.*» — I. Ghica, *Scrisorĭ,* p. 284.

14900 Să te păzescĭ de a te jucà cu tichia draculuĭ.

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 115.

Vedĭ *Tichie, Urs.*

Adică de ce ne póte vătĕmà.

* △

14901 **Nu te gĭuca (jucà) cu dracu.**

V. Alexandri, *Teatr.*, p. 722. — Gavr. Onișor, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

Vedĭ *Tichie.*

Acelaș înțeles ca la No. 7905.

* △

14902 **Nicĭ el ca dracul, dar nicĭ dracul ca el.**

G. I. Tomescu, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedințĭ.* — P. Gârboviceanu, *Sc. Norm. Cl. VI, Bucurescĭ.*

Celuĭ urît din fire saŭ rĕŭ îmbrăcat.

*

14903 **Fă-te tovarăș cu dracul,**
Până trecĭ cu el (dînsul) lacul.

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 79; *Fab.*, p. 121. — Hințescu, p. 189. — A. Petrescu, *ing. j. Argeș.*

* △

Fă-te frate cu dracu,
Până ce trecĭ lacu.

Gavr. Onișor, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

* △

Fă-te preten cu dracu,
Până veĭ trece lacu.

V. Sala, *dasc. c. Hinchiriș, comit. Bihor, Ungaria.*

* △

Fă-te frate și cu dracu, până trecĭ balta.

P. Gârboviceanu, *prof. c. Cloșanĭ, j. Mehedințĭ.*

Fă-te frate și cu dracu până trecĭ gârla.

Idem, *Calen. Rom. 1892.*

* △ *Fă-te cu dracu tovarăş, până trecĭ puntea.*

A. Pann, III, p. 29. — A. Gorovei, j. *Suciava.*

* △ *Te facĭ cu dracu tovarăş până trecĭ puntea.*

Ilie Hocĭotăŭ, *teol. c. Sĕlişte, comit. Sibiŭ, Transilvania.*

* △ *Fă-te frate cu dracu până trecĭ puntea.*

P. Gârboviceanu, *prof. c. Comăniţa, j. Olt & c. Zăvoenĭ, j. Vâlcea.* — G. Bănulescu, *înv. c. Pietroşiţa, j. Dîmboviţa.* — I. Popescu, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.* — Gr. Poĭenaru, *c. Rassa, j. Ialomiţa.* — E. I. Patricĭu & G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △ *Fă-te frate cu dracul, până veĭ trece puntea.*

Conv. Liter., XII, p. 203. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, p. 381; *Leg.*, I, 1872, p. 171. — P. Gârboviceanu, *prof. Sem. Buc. Cl. VII.* — Tinca Şişman, *înv. c. Adam, j. Tutova.*

* △ *Şi cu dracul să fiĭ prietin până ce'ĭ trece puntea.*

Teodorescu-Chirileanu, *înv. j. Suciava.*

* △ *Fă-te prietin şi cu dracu până ce'ĭ trece puntea.*

V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Suciava.* — G. Onişor, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

* △ *Inchină-te draculuĭ până ce'ĭ trece podu.*

C. Madan, *c. Truşenĭ, ţin. Chişĕneŭ, Basarabĭa.*

Fă-te cu dracul un fel
Până trecĭ puntea cu el.

A. PANN, *Fab.* II, p. 121.

*
Fă-te cu draclu soț, până s'treçĭ puntea.

I. COYAN, *prof. c. Băésa, Epir.*

Fă-ți soț cu draclu, până s-treçĭ puntea.

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, p. 173.

In primejdïe te-slujĕscĭ de ajutorul orĭ și căruĭ, chĭar de aceĭ carĭ nu'țĭ sunt pe plac.

VISUL ZUGRAVULUĬ

Odată mĭ'-a povestit
Un zugrav bĕtrân, cinstit,
Că pe la un ĭad grozav
Când lucrà ca un zugrav,
Nóptea îĭ veni în vis
Velțevut, ș'așia i-a ḑis:
Eŭ fórte de mult doresc
Un zugrav să 'mbogățesc
Numaĭ de m'ar ascultà
La ce îĭ voiŭ arĕtà.
Așa dar tu de voescĭ
O comóră să găsescĭ
Te poftesc ca câțĭ la dracĭ
Verḑĭ și albastri să facĭ,
Nu tot negri, întunecațĭ.
Și de veĭ face cum ḑic
Nu te păgubescĭ nimic.
Și țiști, arată pe loc,
O comóră într'un loc.
Ḑicênd acésta îl săltă,
Și din somn îl deșteptà.
El gândind în așternut
La visul ce a vĕḑut
S'a sculat 'ndată sus
Și nevesti luĭ i-a spus.
Acésta s'a bucurat
Ca de un adevĕrat
Ș'a ḑis: ḑĕŭ așa să facĭ,
Bine ar fi să 'l împacĭ
Ce scii? póte va împlini
De 'l veĭ împrieteni.
E un cuvînt bĕtrânesc
Care maĭ toțĭ îl vorbesc:

Fă-te tovarăş cu dracul
Până treci cu dînsul lacul; (saŭ)
Fă-te cu dracul un fel
Până treci puntea cu el.
Acésta dar ea dicênd
Şi bărbatul ascultând,
S'apucat s'a zugrăvit
Dracul cum 'ĭ-a poruncit.
Decĭ a doua nópte 'n vis
Arĕtându-se ĭ-a dis:
Bravo, că m'aĭ ascultat
Făcênd cum te-am învĕţat.
Gătesce-te dar de drum,
Şi haĭ cu mine acum,
Îndată ca un năluc
La comóră să te duc.
Acésta dracul dicênd
Şi pe zugrav ardicând,
Ca un sbor mergênd pe sus
La o câmpie l'a pus,
Şi arĕtându-ĭ un loc
Ĭ-a dis: te cinstesc boboc,
Intr'acest loc care îl vedĭ,
Tocma acum unde şedĭ,
De veĭ săpa pân la piept
Găsescĭ numaĭ galbinet,
Şi fiind că'n ăst ocol
Este peste tot câmp gol,
Şi nu găsescĭ nici un lemn,
Saŭ vr'o piétră să puĭ semn,
Eŭ până mĕ voiŭ suci
Tu 'ngrab pune-te aci
La locul ce'ţĭ arĕtaiŭ
Şi 'nfige pe el un paiŭ,
Să'l pocĭ bine nemerì,
Mâine când 'l veĭ zărì.
Aşa dar el ascultând
Şi ca în câmpie stând
Pântecele'şĭ deşertă
Şi 'ndată se deşteptă.
Nevasta l'a întrebat:
Frate, spune-mĭ ce-aĭ visat?
El săracul ameţit,
Păţind ce n'a maĭ păţit,
Începu a şuerà
Şi pe dracul a 'njurà.
Nevésta luĭ făcea haz
Şi el crĕpà de necaz,
Dicênd: Uită-te şi vedĭ
Şi visuluĭ să maĭ credĭ?
Ea, acésta a rĕspuns:
Visul tĕŭ mie de ajuns.
Eŭ mĕ 'nvĕţaĭ să păzesc
Cuvîntul cel bĕtrânesc
Nicĭ să vedĭ vr'o dată drac,
Nicĭ cruce de el să'mĭ fac.

Mulţĭ, ceva dacă visez
Când sĕ deştept să 'ntristez,
Spun visul îl tâlmăcesc,
In tot chipul îl sucesc;
Dar bĕtrâniĭ care ḑic
Că *visul nu e nimic*,
Şi maĭ aŭ eĭ un cuvînt
Care la toţĭ îl cânt
Flămânḑiĭ visez mâncând
Şi setoşiĭ apă bĕnd.

A. PANN, *Fab.*

*
14904 **Saĭ, şi în spetele draculuĭ, până veĭ (iĭ) trece gârla.**

V. A. FORESCU. c. *Folticenĭ, j. Sucĭava.*

Acelaş înţeles ca la No. 14903.

* △
14905 **Iea pe dracu în braţe până trecĭ gârla (puntea).**

D-na Z. JUVARA, c. *Fedescĭ, j. Tutova.*

Acelaş înţeles ca la No. 14904.

*
14906 **Drac aĭ cumpĕrat, drac aĭ luat.**

I. ARBORE, *ing. j. Buzĕŭ.*

Acelaş înţeles ca la No. 14890.

Qui diable achète, diable vend.

GABR. MEURIER, *XVI-e Siècle.*

* △
14907 **Sĕ spărie (sparie) dracu de umbra luĭ.**

V. BRATU, *stud. comit. Alba Infer., Transilvania.*

Pentru cel rĕŭ.

* △
14908 **A strănutat dracu, când s'a născut.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteiu, Banat.*

Despre ceĭ ce aŭ să ducă tóte din greŭ, aŭ să lupte

Românul, dacă a gândit saŭ vorbit ce-va şi strănută, crede că aceïa e adevěrat, saŭ se împlinesce, după cum cugetarea saŭ vorba se refera la trecut saŭ la viitor.

* △

14909 Dracul nu face biserici.

Iord. Golescu, *Mss.* II, p. 95. — Laurian & Maxim, I, p. 122. — Em. Popescu, *înv. c. Cïocănescï-Mărginenï, j. Ialomiţa.* — P. Gârboviçeanu, *prof. c. Costescï, j. Argeş.* — V. A. Forescu, *c. Folticenï, j. Sucïava.*

*

Dracul nu face biserici, nicï puţurĭ (pe) la rĕspântiĭ.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, p. 163; *Leg.*, p. 205.

Dracul nu face pomenĭ, nicĭ punţĭ, nicĭ uşĭ dĕ biserici.

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 115.

* △

Dracul nu face punţĭ şi biserici,
Ci întinde curse şi pïedici.

A. Pann, *Ediţ.* 1889, p. 23; I, p. 78. — P. Gârboviceanu, *prof. Semin. Cl. VIII.*

Dracul nu face punţĭ şi biserici,
Ci întinde curse şi pedici:

Hinţescu, p. 49.

Draclu nu façe bisérică, neçe punţĭ, ma bagă chédiçĭ.[1])

Andreïu al Bagav, *Aleg.*, p. 99.

Draclu punţî nu façi, ma chadiçĭ bagă (punţî aspardzi.[2])

Per. Papahagi, *Zweit. Jahres.*, II, p. 154.

1⁰ Arată faptele celor rĕĭ (GOLESCU).
De la un om rĕŭ, rĕŭ să aștepțĭ.
2⁰ Când se întîmplă cuĭ-va o nenorocire.—*J. Covurluĭu.*
3⁰ Când cine va face o greșélă mare, fără voĭea luĭ. — *J. Ialomița.*

Mulțĭ lasă, cu limbă de mórte, ca, după săvîrșirea lor din vĭéță, să se facă punțĭ și podurĭ, puțurĭ saŭ fântânĭ, pe la drumurĭ, pentru ca călĕtoriĭ, trecênd pe dînsele, saŭ rĕcorindu 'șĭ sufletul cu apă, să ȥică: Dumneȥeŭ să 'l ĭerte, să fie de sufletul celuĭ ce l'a făcut. Dracul de ce ar face asemenea lucrurĭ? Ar face ast-fel un bine, el care face numaĭ rele, și de alt-fel, fără nicĭ un folos pentru dînsul, căcĭ sciut este că nu are suflet.

* △

14910 **Dracu nu face crucĭ de biserică.**

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

Acelaș înțeles ca la No. 14909.

* △

14911 **Dracu nu face mănăstire.**

H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoĭ.*

* △

Dracu nu face mănăstirĭ.

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Banca, j. Tutova.*

Acelaș înțeles ca la No. 14910.

14912 **Dracu nu aude predichele.**[1])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, p. 8.

De geaba daŭ sfaturĭ bune celuĭ rĕŭ.

* △

14913 **De frica luĭ Dumneȥeŭ, dracu a început a face fântânĭ și podurĭ.**

V. A. FORESCU, *c. Broștenĭ, j. Dîmbovița.*

Când cel rĕŭ sĕ pórtă bine, de frică.

* △

14914 'I-a dat dracul cu códa pe la nas.

V. RÂMBU, *înv. c. Brănescĭ, j. Suciava.*

Sĕ dice de omul supĕrat.

*

14915 **Când vedzĭ draclu, atumçea ti 'nclinĭ la Hristolŭ.**[1])

C. IONESCU, *prof. c. Nevésta, Macedonia.*

Când eştĭ strîmtorat, în nevoe numaĭ atuncĭ te gândescĭ la óre-cine.

* △

14916 **Pe dracu a căutat, pe dracul 'l-a găsit.**

A. PANN, II, p. 95.—G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Pe dracul a căutat,
Pe dracul 'l-a aflat.

HINŢESCU, p. 50.

1⁰ Când păţim óre-ce în urma faptelor nóstre.
2⁰ Sĕ dice maĭ ales pentru căsĕtoriĭ.

14917 **Cine nu caută pe dracul ĕl găsesce, dar cine ĕl caută ?**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 81.

*

Cine nu caută găsesce pe dracul; dar cine 'l caută?

A. PANN, II, p. 28. — HELIADE-RĂDULESCU, *Tand.*, p. 55. — HINŢESCU, p. 31.

* △

Cine caută pe dracul în tot-dé-una îl găsesce.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce 'șĭ caută beleaua lor înșușĭ eĭ, fără nicĭ o pricină (GOLESCU).

* △

14918 **Caută pe dracu și nu 'l găsesce.**

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.* — G. P. SALVIU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

E un bucluсаș, caută pricină, dar o va pățì odată.

* △

14919 **Cauțĭ pe dracul cu chila 'n traistă, și nu 'l găsescĭ.**

GH. ALBU. *elev. Sc. Norm. c. Schinenĭ, j. Tutova.*

Acelaș înțeles ca la No. 14918.

*

14920 **A umblà după dracul.**

LAURIAN & MAXIM, I. p. 55.

A 'șĭ căuta singur beleaua.

14921 **Dracu maĭ mun caca pre cupu maĭ mare.** [1])

FR. MIKLOSICH, *Rum. Unter.*, I, p. 8.

Adică se légă maĭ mult de ceĭ marĭ.

* △

14922 **Iesĕ dracu dintr'o bortă,**
Cu 'n papuc și c'o cĭobotă.

V. IFRIM, *elev. Sc. Norm. c. Corodescĭ, j. Tutova.*

Când se descopere dragostea dintr'un bărbat și o femee.

14923 **De cât drac negru, maĭ bine drac alb.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 177; *Rev. Ist.*, III, p. 156. — HINȚESCU, p. 120.

De cât călugărul, tot mirénu e maĭ bun.

14924 * **De cât drac alb, maĭ bine drac negru.**

I. ARBORE, *ing. j. Buzĕŭ.*

Pentru femeĭe, arĕtându-se cât este de rea.

14925 * △ **Dracu alb, mâncă p'al negru.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coştelu, Banat.*

1⁰ Acelaş înţeles ca la No. 14924.
2⁰ Câte odată: pentru a se arĕtà că ĭérna (drac alb) mănâncă tótă agonisélă de peste an.

14926 * **Mufl̃uzipsi daraclu ş'mutrésce vecl̃ili difterĭ.**[1]

I. COYAN, *prof. c. Perivoli, Epir.*

Când unuĭ înşelat i s'a înfundat şi luĭ, în cele din urmă.
In unele localităţĭ, în deosebĭ în Perivoli, bărbaţiĭ pronunţă *darac,* ĭar femeile *drac.*

14927 * **Drac mort n'a vĕḑut nimenea (vr'odată).**

A. PANN, II, p. 160.—HINŢESCU, p. 48. — GR. ALEXANDRESCU, *magistr., j. Putna.*

* △ *N'a vĕḑut nimenea nicĭ un drac mort.*

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

* △ *Drac mort n'am vĕḑut încă.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.,* III, p. 163. — D. EPUREANU, *înv. c. Damian, j. Dolj.*

* △
Drac mort nu s'a vědut.

T. BĂLĂȘEL, *preot, c. Stefănescĭ, j. Vâlcea.*

*
Copil cu minte și drac mort nu se vede.

GR. POÏENARU, *ing., j. Buzeŭ.*

1⁰ Când un copil, un bețiv, etc. cade fără să 'șĭ facă vre un rěŭ.
2⁰ Rěspuns ce se dă de unul care 'șĭ bate nevésta, celor de față care 'l sfătuesc să maĭ contenéscă, c'o póte omorî.
3⁰ Se dice despre ómeniĭ rěĭ, când scapă de la vre-o primejdie.

*
14928 Dracul nu îmbětrânesce.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr., j. Covurluĭu.*

Dracul cât trăesce
Nu îmbětrânesce.

A. PANN, II, p. 159.—HINȚESCU, p. 49.

Pentru ceĭ carĭ staŭ tot abanos, și par mult maĭ tinerĭ de cât sunt.

*
14929 Dracul după ce a îmbětrânit, s'a făcut pusnic.

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

Pentru cel care se pocăesce la bětrânețe, când puterile nu 'l maĭ íértă să facă rele.

Quand le diable devient vieux il se fait ermite.

Prov. Franc.

Il diavolo, quand' è vecchio, si fa romito.[1])

Prov. Ital.

Wenn der Teufel alt wird, will er ein Mönch werden.[1]

Prov. Germ.

The devil was sick, the devil a monk would be.[2]

Prov. Engl.

Naar Fanden bliver gammel (syg), saa vil han være Munk.[3]

Prov. Danez.

*

14930 **Dracu când a îmbĕtrânit,
Atuncĭ s'a călugărit.**

I. ARBORE, *ing. j. Buzĕŭ.* — AL. PETRESCU, *c. Curtea-de-Argeş, j. Argeş.*

Acelaş înţeles ca la No. 14929.

* △

14931 **Ţi-e milă de dracu şi el scóte córne.**

I. POPESCU, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Când ţi-e milă de unul care, maĭ târḑiŭ, îţĭ va face necazurĭ multe.

14932 **Hrănescĭ pe dracul fără să sciĭ cu cine aĭ de-a face.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 236.

Acelaş înţeles ca la No. 14931.

Veḑĭ PHÆDRU. *L. IV, f. 18.*

* △

14933 **Câte crucĭ veĭ face, dracul tot la spate şade.**

V. A. FORESCU, *c. Dorna, j. Suciava.*

---

[1]) Când dracul îmbĕtrânesce, vré să se facă pusnic.

Dușmanul, saŭ cel rěŭ, nu'țĭ dă pace, orĭ-ce aĭ face ca să scapĭ de dînsul.

14934 * △ **Draculuĭ nu'ĭ pasă daca facĭ una saŭ maĭ multe crucĭ.**

V. A. Forescu, *c. Brosceni, j. Sucĭava.*

Acelaș înțeles ca la No. 14933.

14935 **Să te ferescă Dumneḑeŭ de dracul botezat; căcĭ de dracul ne-botezat, te închinĭ și fugĭ, ĭar de dracul botezat te închinĭ, și el dă peste tine.**

Idem, *Calend. Rom.* 1892.

Adică omul e maĭ rěŭ de cât dracul.

14936 **Daca am pus pe dracul în sac, voĭu pune și pe mumă-sa.**

I. Slavicĭ, *Conv. Liter.*, IX, p. 124.

Vrênd să arěte că unul a înșelat pe alțiĭ maĭ șirețĭ de cât acela despre care este vorbă.

14937 * △ **Vorbescĭ de dracul și el e din deraptul těŭ.**

I. Moldovan, *c. St. Miclauș, comit. Tîrnava-Mică, Transilvanĭa.*

Veḑĭ *Lup.*

Acelaș înțeles ca la No. 2004.

14938 * **Și dracu se satură tot cu aceeașĭ bortă.**

Gavr. Onișor, *prof. c. Dobrověț, j. Vasluĭu.*

Când se satură șeḑênd tot într'un loc tot cu aceeașĭ persónă.

14939 **Judecă pe dracul îl scóte și dator.**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 104.

Iţĭ judecă pe dracul, şi ţi'l scóte şi dator.

HINŢESCU, p. 49.

Pentru om şi în deosebĭ pentru femeĭa şirétă şi rĕutăcĭósă.

* △

14940 **A ḑis dracul şi s'a făcut.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I. p. 228. — I. CREANGĂ, *Conv. Liter.*, XI, p. 189; *Pov.*, p. 250. — I. VEJA. *prof. Alexandria, j. Teleorman.*

Pentru omul isteţ şi născocitor.

* △

14941 **Cine pune cu dracu 'n plug scóte boiĭ fără córne.**

NIC. MATEESCU, *înv. c Moviliţa, j. Putna.*

Adică cine face tovărăşie cu ceĭ rĕĭ.

14942 **Nu'ţĭ băga 'n cârd cu dracul.**

A. PANN, III, p. 25. — B. P. HĂŞDEŬ, *Etym. Magn.*, p. 2318.

Adică cu ceĭ rĕĭ, căcĭ veĭ suferi multe ne-ajunsurĭ.

* △

14943 **Nu te pune cu dracu.**

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Acelaş înţeles ca la No. 14942.

* △

14944 **Puĭu, chĭar de drac, şi tot e frumos.**

D-na Z. JUVARA, *c Fedescĭ, j. Tutova.*

* △

Şi dracu pare frumos, când e tinĕr.

V. A. FORESCU, *c. Mălinĭ, j. Suciava.*

Orĭ-ce copil mic pare frumos.

14945 * △ Lucru draculuï în casa popiï.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 41. — HINȚESCU, p. 93. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 175. — V. A. FORESCU, *c. Fălticenï, j. Suciava.* — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulțï, j. Covurluïu.* — Maïor P. BUDIȘTEANU, *c. Bucurescï, j. Ilfov.* — ILIE HOCÏOTĂ, *c. Seliște, comit. Sibiïï, Transilvania.*

Vedï *Popă.*

Se dice când sĕ urméză óre-ce netrebniciï unde nu sĕ cuvine (GOLESCU).

Se întîmplă ce-va unde nu te așteptaï.

14946 * △ Lucru draculuï în casa nănașuluï.

IUL. GROFȘOREANU, *dasc. c. Galșa, comit. Arad, Ungarïa.* — GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluïu.*

Vedï *Popă.*

Pentru o familie, un ném unde lucrurile nu merg bine; în care toțï se cértă mereŭ.

14947 * Mic drac, țâruhe marï.[1])

ILIE GHICU, *prof. c. Abela, Epir.*

Când un om de nimic, îșï dă aerul de om însemnat.

14948 Dusi aghïu să 's facă, di draçï nu pŭtu s-ascapĕ. [2])

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, II, p. 154.

Când faptele unuï om nu corespund cu intențiile saŭ cu spusele luï.

Ἐπῆγε γιὰ ν' ἁγιάσῃ, κι-ἐξεπάγιασε.

Prov. Neo-Grec.

---

[1]) Mic drac, opincï marï.

[2]) Vroïa sfânt să se facă, de dracï nu putu să scape.

14949 **Draclu ti 'nvéță s-furĭ, ma nu și s-ascundzî.**[1]

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, II, p. 154.

Când unul caută să arunce vina pe un altul, îĭ arĕtăm, prin acéstă vorbă, că are, și dînsul, partea luĭ de rĕspundere.

14950 **Dracul, cu muerile face rĕsboĭu călugărilor.**

Pravila de la Govora, p. 92.

A se reaminti Adam și Eva, Samson și Dalila, etc.

14951 **Dracul în baltă.**

DIM. CANTEMIR, *Descr. Mold.*, p. 155. — B. P. HĂȘDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 2401.

Drac din vale.

DR. WEIGAND, *Arom.*, II, p. 121.

Așa numesc, Moldoveniĭ, spiritele ne-curate carĭ locuesc în ape (D. CANTEMIR).

A se observa că *drac* vine de la δράκειν, δράκων, *draco* adică animalul cu vedere agere, în urmă șérpe care trăesce în apă. Vedĭ *Semasiologia*, p. 267.

14952 **A jucà dracul în inima cuĭ-va.**

GR. JIPESCU, *Rĕur. Oraș.*, p. 112.

A se gândì tot la rele.

*

14953 **Par'că îĭ șoptesce dracu la ureche.**

A. PANN, I, p. 167. — HINȚESCU, p. 48. — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

* △

Par'că 'ĭ spune dracu la ureche.

IULIU GROFȘOREANU, c. *Gabașa, comit. Arad, Ungaria.* — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 256.

---

[1]) Dracul te învață să furĭ, dar nu să și ascundĭ.

1⁰ Acelaş înţeles ca la No. 14952.
2⁰ Pentru cel şiret, deştept, care scie să se păzéscă.

«Dracul de smeŭ, cel d'al şéptelea, pe semne că nu era el tocmaĭ atât de nătăflete, căcĭ *par'că'ĭ spuse dracu la ureche* ce prăpăd li se gătesce, acolo înăuntru, că nu'ĭ veni să intre, şi fugi.» — ISPIRESCU, *Leg.*, p. 256.

14954 **Cu gândul draculuĭ.**

A. PANN, *Pov. Unch.*, p. 17. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, p. 159.

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 14953.

14965 * **Meşter îĭ dracul.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1421 & 1547; *Conv. Liter.*, VII, p. 415 & XIII, p. 234.

Vedĭ *Dumnedeŭ.*

Arată puterea draculuĭ. Rĕmăşiţe din vechile credinţe bógomilice.

14966 * **'L-are 'mpróstu (cu tuti córne) tu pântic.** [1])

I. COYAN, *prof. c. Turia, Epir.*

Are pe dracul într'însul, e un rĕŭ, un pĕcătos.

14967 * **Ochĭu draculuĭ.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 284 & 924.

Vedĭ *Ban.*

Adică banul, care îndémnă pe om la rele.

14968 * △ **Se bat dracii în capete.**

E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluiu.*

Când în acelaş loc, şi în acelaş timp, sĕ execută, saŭ sunt maĭ multe trebur̆ de făcut.

14969 * △ N'a rupt dracul de géba opincile, până 'ĭ-a adunat.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Sé ḑice de o căsătorie, de o tovărăşie saŭ adunare, în care toțĭ părtaşiĭ sunt de o potrivă réĭ.

14970 * △ 'Şĭ-a spart (rupt) dracul opincile.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 172. — HINȚESCU, p. 137. — V. ALEXANDRI & L. ROSETTI, *Mss.* — P. GÂRBOVICEANU, *prof. Cl. VII, Semin.* — EM. POPESCU, *înv. c. Ciocănescĭ-Mărginenĭ, j. Ialomița.* — G. POBORAN, *înv. j. Olt.* — L. ŞĂINEANU, *Semas.* p. 359. — N. BĂRBULESCU, *înv. c. Sudițĭ, j. Ilfov.* — D. EPUREANU, *înv. c. Damian, j. Dolj.* — G. P. SALVIŬ & E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — GR. POĬENARU, *j. Buzĕŭ.* — C. TEOFĂNESCU, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.*

Işĭ sparge dracu opincile.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 10 & 12; I, p. 51 & 53. — HINȚESCU, p. 49. — S. I. GROSSMANN, *Dict.*, p. 116.

A 'şĭ sparge dracul opinciĭ.

BARONZI, p. 47.

1⁰ Când după stăruință îndelungată, cu mare greutate se îndeplinesce scopul propus, isbutesce.

De pildă: cauțĭ un lucru şi 'l găsescĭ.

2⁰ Când cine-va nu póte face vre-un rĕŭ altuĭa, adică nu are cine să'l ajute, şi nu isbutesce.

Se ḑice că dracul, când se vede învins, îşĭ rupe opincile, chĭar şi cu dințiĭ.

3⁰ Când se însoțesc doĭ inşĭ, de opotrivă réĭ, se ḑice că dracul 'ĭ-a căutat şi 'ĭ-a împreunat, şi nu 'şĭ-a rupt

4⁰ Când cine-va face vre-un rĕŭ sé ḑice că dracul şi-a spart opincile, alergând să 'l îndemne a comite faptul.
5⁰ Când se află faptele rele ale unuĭ om, fapte pe care le a ținut mult timp ascunse.

Se duse la dînsa, pricina 'ĭ spune,
Că n'a fost putință pe eĭ a supune.
Ḑicênd: sciĭ că este un graĭu de când vacu,
Că'şĭ sparge cu vreme *opincile dracu?*
Ia numaĭ, privesce opincile mele
Ce se trențuiră în micĭ petricele
Şi tot nu pot încă să bag între dînşiĭ
O intrigă mică, şi să 'mĭ rîd de dînşiĭ.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 12.

* △
14971 **Pe unde 'şĭ a spart dracul opincile.**

D-na Z. JUVARA, c. *Fedescĭ*, j. *Tutova.*

Adică departe.

* △
14972 **O să 'şĭ rupă dracu piciŏru.**

D-na MARIA BEREA, c. *Urlațĭ*, j. *Fălciŭ.*

O să se isprăvéscă odată cu réul acesta, şi va fi bine.

* △
14973 **Maĭ mare drac de cât dracii.**

AVR. CORCEA, *paroh*, c. *Coşteĭu*, *Banat.*

Om fórte şiret, fórte rĕŭ.

*
14974 **A fi jucat la nunta draculuĭ.**

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 115.

Sĕ ḑice de un om rĕŭ.

«Mie încă 'mĭ spuneà, un hĕtru dĕ moş, c'a auḑit şi el pĕ strĕbunu luĭ, că *ar fi jucat la nunta draculuĭ.* Adicătile că dracu 'şĭ-aduse aminte, într'o ḑi, dĕ pĕ plóĭe, să se 'nsóre, sĕ 'şĭ ĭeà o muĭere, şi să facă fete; să le mărite; şi pĕ gineriĭ luĭ să 'ĭ ducă în pustiŭ loc împreună cu dînsa. Aşa îşĭ luă pe nedreptatea dĕ femeĭe, cu care făcu şépte fetişcane; şi ăliĭ d'întâĭ îĭ era numele trufia, şi o mărită dĕ pĕ ómeniĭ ăĭ marĭ. A d'a doua era scumpetea, şi p'aĭa o dete de pĕ

poporul dĕ rînd. A d'a treĭa erà înşelăcĭunea şi o căsători cu ţĕranĭ. A d'a patra erà pisma şi o mărită dĕ pĕ meşterĭ. A d'a cincea erà făţăriĭea şi o mărită de pĕ feţili bisericescĭ. A d'a şésa erà 'nălţarea şi o trimise 'n muĭerĭ. A şéptea erà curvia şi p'asta nu vru so însoţéscă, ci o ţinu în casa dînsuluĭ, şi căruĭa 'ĭ trebuĭe, întră acolo şi 'ĭ este ginere moştenitor.» — GR. JIPESCU, *Opincar.*

14975 * △ **Se însóră dracul.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ. j. Tutova.* — GR. POĬENARU, *ing. j. Buzĕŭ.*

Vedĭ *Strigoĭu.*

Când plouă şi tot de odată e sóre.

14976 * △ **Işĭ bate dracul nevésta.**

IUL. GROFŞOREANU, *înv. c. Galşa, comit. Arad, Ungarĭa.* — I. ARBORE, *ing. j. Buzĕŭ.* — GR. POĬENARU, *ing c. Rassa, j. Ialomiţa*

Vedĭ *Strigoĭu.*

Acelaş înţeles ca la No. 14975.

C'est le diable qui bat sa femme et qui marie sa fille.

Prov. Franc.

14977 * △ **A mâncat din pomana draculuĭ.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 230. — E. I. PATRICIU & G. P. SALVIŬ, *înv. c Smulţi, j. Covurluĭu.* — I. MARINESCU, *înv. c. Bradu-de-Jos, j. Argeş.*

* △ *A mâncat la pomana draculuĭ.*

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 115. — V. RÂMBU, *înv. c. Brănescĭ, j. Dîmboviţa.*

Vedĭ *Spân.*

Sĕ dice celor spânĭ, în bătaĭe de joc.

LEGENDĂ

Odată dracul n'avu de lucru, şi sĕ gândi cum să'şĭ maĭ bată joc de ómenĭ. Neavînd de ce se maĭ legà, se legă de barba şi musteţile ómenilor. Îşĭ puse în gând să facă, ca ómeniĭ să nu maĭ ...

și mustățĭ, ca Dumnedeŭ, căcĭ Dumnedeŭ are barbă și mustețĭ. Ce să facă, cum să drégă? Pregăti o masă mare și dete vîlvă în țéră, că are să facă și el o dată o pomană mare, să se ducă vestea. Dar muerĭ să nu vie la masă, căcĭ în némul drăcesc nu sunt muerĭ; și n'are cuĭ să fie pomană dacă or veni și muerĭ. Aședă masa în diua hotărîtă, și sĕ adună multă lume, tot bărbați unul și unul, cu bărbile marĭ și stufóse, și se aședară la masă. Mâncară și sĕ săturară. Dar, ce să vedĭ? A două di toțĭ ómeniĭ rĕmaseră fără barbă și mustĕțĭ! Dracul, când a făcut el biséricĭ, ca să facă și atuncĭ? El gătise bucatele asa că, orĭ unde ar fi ajuns cevà din ele făcea să cadă pĕrul. Și cum atuncĭ ómeniĭ nu mâncaŭ cu lingura, ci cu mâna, s'aŭ făcut bleasc pe la gură, și-șĭ maĭ netejĭaŭ și bărbile cu mâna și-șĭ maĭ făceaŭ și mustățile așa frumos și rĕsucite, umplêndu-se peste bărbĭ și mustățĭ. Așa că a doua di, când se sculară biețiĭ creștinĭ, le rĕmaseră bărbile și mustățile flotocóce-flotocóce în așternut, rĕmânênd ca muĭerile. Ceĭ care nu se prea mânjiseră rĕŭ, tot le-a maĭ rĕmas câte un fir, icĭ și colea.

Și d'atuncĭ, toțĭ ómeniĭ câțĭ aŭ eșit din némul celor ce aŭ mâncat din pomana draculuĭ, sûnt și vor fi spânĭ, cât o fi lumea lume.

După alte variante, lingurile, pe care dracul le-a pus, la locul fie-căruĭ, când a dat pomană, eraŭ fórte lungĭ, de un cot și maĭ bine. Vroĭa necuratul să'șĭ bată joc de bieții Românĭ. Cum trebuĭa să mănânce? In cele din urmă și'aŭ dat unul altuĭa peste masă. Ci, din causă depărtăreĭ, fie-care ne-putênd duce lingura tocmaĭ bine la gura celuĭ din față, a vĕrsat bucatele, pe lângă gură și așa că, bucatele fiind ferbințĭ, le-aŭ cădut ómenilor, mustățile și barba.

Vedĭ CREANGĂ, *Pov.*, p. 198; L. ȘĂÏNEANU, *Basmele Române*, p. 18. 19. 334. 345. 354. 450. 484. 487. 497.

Map badezet gand eol merc'h. [1])

Prov. Breton.

Chi a l'a da fe con ii gram, ch'a pia soe mesure. [2])

Prov. Piemontez.

Quien el diablo hà de engañar de manaña hà de madrugar. [3])

Prov. Span.

Wer mit dem Teufel essen will. muss einen langen Löffel haben. [4])

Prov. Germ.

---

[1]) Băĭat botezat cu unt-de-lemn (mir) pentru fete.

[2]) Cine are a face cu dracul, trebuĭe să'șĭ ĭea mĕsurile.

[3]) Cine vrea să înșele pe dracu trebuĭe să se scóle de diminéță.

[4]) Cine [illegible] lingură lungă.

He has need of a long spoon that eats with the devil. [1])

Prov. Engl.

14978 **A mâncat la nunta draculuĭ.**

BARONZI, p. 46.

Adică e spân.

14979 * △ **De pomana draculuĭ.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Adică de géba.

14980 * △ **A'şĭ face pomană cu dracu.**

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.* — D-na ECAT. ZANNE, *c. Băsescĭ, j. Fălciŭ.*

Adică cu cine nu trebue, a face bine celuĭ care nu merită şi nu scie să fie recunoscĕtor.

14981 * **A'l dà draculuĭ pomană.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1534 & 1546.

A'l lăsà pe séma draculuĭ, a nu se maĭ îngriji de cine-va.

14982 **A'l dà în burduful draculuĭ.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 142.

Acelaş înţeles ca la No. 14981.

14983 * **A se duce draculuĭ pomană.**

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 269. — I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 123.

1° A se duce şi a nu se maĭ întórce.
2° A se pĭerde, a se prăpădì.

---

[1]) Aceluĭa îĭ trebue o lingură lungă care mănâncă cu dracu.

14984 * △ **Sărac e dracul (dracu).**

I. G. Valentineanu, p. 36. — D-na Ecat. Zanne, c. *Băsescĭ, j. Tutova.* — Ileana, c. *Țifu, j. Fălciĭ.* — Iuliu Grofșoreanu, *dasc. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.* — D. Epureanu, *înv. c. Damian, j. Dolj.* — C. Teodorescu, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.* — G. Trifan, *înv. c. Cârnu, j. Némțu.*

* △ *Săracu'i dracu.*

Avr. Corcea, *paroh, c. Coșteiu, Banat.*

Numaĭ dracul e sărac, că n'are suflet.

Hințescu, p. 50.

1⁰ Rĕspunsul celuĭ căruĭ 'ĭ pare rĕŭ, când cine-va îĭ dice: săracu!

2⁰ In Banat, se dice pentru săraciĭ ceĭ ne-recunoscĕtorĭ, nemulțămitorĭ; cărora li s'a făcut un bine pe care 'l resplătesc cu rĕŭ.

Apoĭ despre săraciĭ leneșĭ carĭ, fără să lucreze, să ostenéscă însușĭ, spre a'șĭ câștigà cele trebuinciόse traĭuluĭ, vor să trăĭéscă numaĭ din darurĭ.

Românul crede că dracul nu are suflet, de όre-ce sufletul e dat de Dumnedeŭ.

Aceeașĭ credință o aŭ Româniĭ și despre strigoĭ, carĭ ar fi nisce όmenĭ născuțĭ cu cόdă, lipsițĭ de suflet și avênd numaĭ un fel de abur, ca animalele, și care se apropie întru cât-va de *anima* a Latinilor.

Le diable est pauvre qui n'a point d'âme.

Recueil de Gruther.

14985 * △ **A trage pe dracul de cόdă.**

I. Creangă, *Amint.*, p. 150. — G. Dem. Teodorescu, *Cercet.*, p. 81. — *Abeced. Ilustr.*, p. 26. — Iul. Grofșoreanu, *dasc. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.* — G. P. Salviu & E. I. Patriciu, *înv. c. Smulțĭ. j. Covurluĭu.* — St. St. Tuțescu, *înv. c. Catanele, j. Dolj.* — Gr. Alexandrescu, *magist. j. Putna.* — Gr. Poĭenaru, *ing. j. Buzĕŭ.* — C. Teofănescu-Gribincea, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.*

* △ *A ține pe dracul de códă.*

C. TEODORESCU, *înv. c. Lipova, j. Vasluiu.*

* *'Mĭ acățaĭ draclu di códă!* [1])

I. COYAN, *prof. c. Perivoli, Epir.* — ILIE GHICU, *prof. c. Abela, Epir.*

* *'Mĭ acățaĭ daraclu (draclu); lu alas, nu mĕ-alasă.* [2])

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, II, p. 153 *(Avdela).*

1⁰ Când se încurcă cine-va, singur, într'o afacere, și nu scie cum se maĭ scape de ea, 'șĭ-a făcut singur beleaua.

Teneo lupum auribus. [3])

Prov. Lat.

2⁰ A nu isbuti într'o afacere; a ajunge rĕŭ, a o duce în sărăcie.

A se asemenà cu: *a trage pisica de códă pe rogojină, se învîrtescĭ o mâță de códă și n'are de ce să se prindă.*

E greŭ să tragĭ pe dracul de códă căcĭ, ca și pisica, se acață cu ghĭarele de orĭ-ce. A nu se uĭtà că dracul e păzitorul comorilor.

Ințelesul, cel de al doilea, odinióră maĭ rar, a pătruns cu totul în limbă. Il întîlnim și la Creangă.

In Macedonĭa ḑicerea a păstrat ințelesul eĭ primitiv.

«Ar trebuì în tótă vĭéța lor, *să tragă pe dracul de códă.*» — I. CREANGĂ.

Tirer le diable par la queue.

Prov. Franc.

---

1) Am prins pe dracu de códă!
2) Am prins pe dracul de códă; îl las, (dar) nu mĕ lasă.
3) Țin pe lup de urechĭ.

* △

14986 **A avé pe dracu în pungă.**

C. TEODORESCU, *înv. c. Cursesci, j. Vasluiu.* — E. I. PATRICIU & G. P. SALVIU, *înv. c. Smulți, j. Covurluiu.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — GR. POIENARU, *ing. j. Buzĕu.* — C. TRIFAN, *înv. c. Cârnu, j. Némțu.* — C. TEOFĂNESCU, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.* — D. EPUREANU, *înv. c. Damian, j. Dolj.* — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.* — IUL. GROFȘOREANU, *dasc. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.*

Vedĭ *Pungă.*

Nu are nimic, e sărac de banĭ. Sĕ maĭ dice, cu acelaș înțeles: *'ĭ-a intrat șérpele în pungă.*

Se scie că comorile pe care stă dracul saŭ șérpele se fac nevĕdute.

Vedĭ T. SPERANȚIA, în *Contimporanul*, *Povestea poveștilor;* QUITARD, *Prov.*, p. 309.

Loger le diable dans sa bourse.

Prov. Franc.

* △

14987 **'Șĭ-a găsit dracu capacu.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Măgurele, j. Ilfov.* — IUL. VULCĂNESCU, *elev. c. Pelescĭ, j. Dolj.*

* △

Găsesce dracu capacu.

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

1⁰ I s'a înfundat, a umblat să facă rĕŭ și a dat peste unul care l'a potrivit.

2⁰ Sĕ dice maĭ ales când soțiĭ sunt de o potrivă rĕĭ.

14988 **Șade dracul cu curu(l) pe baniĭ luĭ.**

A. PANN, *Ediț.* 1889, p. 65; III, p. 81. — HINȚESCU, p. 48. — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulți, j. Covurluiu.* — IUL. GROFȘOREANU, *înv. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.* — C. TEODORESCU, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.* — V. SALA, *dasc. c. Vașcoŭ, comit. Bihor, Ungaria.* — G. TRIFAN, *înv. c. Cârnu, j. Némțu*

* △

Şĕde ca dracu pe comóră.

H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoĭ.*

Veḑĭ *Comóră.*

Adică e sgârcit.

Românul crede că sunt comorĭ bune şi comorĭ rele. Cele rele sunt comorile carĭ, când le-aŭ îngropat stăpânul lor, le a făgăduit draculuĭ. Iar cele bune sunt hărăzite draculuĭ.

Cine ascunde banĭ în pămînt, şi nu'ĭ scóte în restimp de nouĕ ḑile, dracu şéde pe eĭ, şi nu'ĭ maĭ găsesce nicĭ stăpânul lor, nicĭ nimenĭ; căcĭ, când cine-va sapă ca să scótă o comóră rea, ea se lasă tot maĭ afund, saŭ cel ce pune mână pe aceĭ banĭ muţesce.

Ceĭ carĭ vor să îngrópe banĭ, harăzîndu'ĭ draculuĭ procedéză în modul urmĕtor.

Se acoperă vasul, saŭ legătura în care sunt strînşĭ baniĭ, cu remăşiţele unuĭ animal blestemând, ca comóra să nu se arate de cât la un om, femeĭe saŭ copil, care va fi în anumite condiţiunĭ cuvîntate în blestem, de cel ce face comóra. Până atuncĭ acea comóră e păzită de drac care, pe lângă altele, are şi urmĕtórea însărcinare. In cas când comóra ar arde şi o va vedé, întîmplător, şi altă fiinţă de cât cea hotărîtă, care va pune şi semnul cuvenit pentru a o regăsì a doua ḑi, dracul, peste nópte, e dator să mute aĭurea semnul pus, ast-fel că descoperitorul săpând nu găsesce comóra.

Comorile ard de treĭ orĭ pe an, în ajunul sĕrbătorilor marĭ, şi numaĭ nóptea, până la mĭeḑul nopţiĭ pot fi vĕḑute. Când omul cu noroc a găsit comóra, atuncĭ, din baniĭ aflaţĭ, dă şi draculuĭ câte ce-va, saŭ, însă maĭ rar; vre-un suflet de copil. De obiceĭu, dă banĭ pe carĭ îĭ pune în patru gropĭ resleţe, în apropĭere de locul unde a găsit comóra. In orĭ-ce cas, baniĭ găsiţĭ nu aduc noroc omuluĭ, care trebue să'ĭ cheltuĭéscă neapĕrat în curînd.

Bălaurul peste comóră, era, la Romanĭ o veche locuţiune provĕrbĭală; veḑĭ *Cicerone, Philipp.*, XIII, 5; Marţial, XII, 53, 3; Apul. *Metam.*, 4, 9; Ovid. *Metam.*, IV, p. 647; Phædr., IV, 9, 3.

Prin urmare e probabil că de la Romanĭ şi de la Elinĭ, a trecut în mitologia nóstră poporană, rolul şérpeluĭ şi a draculuĭ de a păzi comóre. Veḑĭ *Etym. Magn.*, p. 2949.

De alminterea credinţa că comorile sunt păzite de ba-

laurĭ (șerpí, sandracĭ) și că aduc nenorocirĭ celor carĭ le găsesc, o întîlnim la multe popóre.

In *Nibelungennôt*, de pildă, vedem că un pitic, numit Andvari trăĭà în apă sub forma uneĭ stânce. Acest pitic posedà o comóră mare și un inel *Andvara-naut*, care dà stăpânuluĭ sĕŭ puterea de a dobândì cât aur ar fi vrut. Ca să scape, Andvari dă până și inelul, însă blestemă de mórte pe acel care va stăpâni comóra luĭ. Abĭa Aseniĭ aŭ dat comóra pe mâna luĭ Hreidmar, și efectele blestemuluĭ încep să se arĕte. Fafnir și Regin, cer de la părintele lor, o parte dintr'însa. Acesta nu vré, fecĭoriĭ luĭ îl omóră; Fafnir care e maĭ puternic. ĭea în stăpânire armele luĭ Hreidmar, spada luĭ Hrotti și coĭful Ægishelm a căruĭ vedere înspăĭmântă lumea. După acésta gonesce pe frate sĕŭ, pune mâna pe comóra întrégă și se culcă pe dînsa sub forma unuĭ *balaur*, în pajiștea Gnitaheide. Și nenorocirile se țin lanț până la finele epopeeĭ.

* △

14989 A fi comóra draculuĭ.

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobroveț, j. Vasluĭu.*

1⁰ Avere de furat, cum a venit așa s'a și dus.
2⁰ A fi pĭază rea.

Du diable vint au diable retourna.

Prov. Franc.

* △

14990 S'a spînzurat ca dracu 'n cânepă.

I. POPESCU, *înv. c. Dobreni, j. Ilfov.*

Adică de supĕrare.

Dracul vrênd să trécă odată printr'o cânepiște, s'a încurcat într'însa, de désă ce erà, și de necaz s'a spânzurat.

* △

14991 Șede ca dracu în cânepă.

A. GOROVEĬ, *public. j. Sucĭava.*

Adică fórte încurcat și supĕrat.

14992 * △ **Şede ca dracu 'n spinĭ.**

Gavr. Onişor, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Acelaş înţeles ca la No. 14991.
Dracul fiind gol la trup, sĕ 'nţelege că trebuĭe să 'ĭ mérgă rĕŭ prin spinĭ.

14993 * △ **S'a pricopsit ca dracu 'n spinĭ.**

Gr. Poĭenaru, *ing. j. Buzĕŭ.* — G. Trifan, *înv. c. Cârnu, j. Némţu.* — C. Teofănescu, *înv. c. Bicaz, j. Némţu.* — H. D. Enescu, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoĭ.*

1⁰ A păţit'o rĕŭ.
2⁰ Muncesce fără spor, şi chĭar dă înapoĭ.

14994 * △ **Şede ca dracul pe mărăcinĭ.**

C. Teodorescu, *înv. c. Dógele, j. Vasluĭu.*

Acelaş înţeles ca la No. 14992.

14995 * △ **A dat de dracu 'n stejerişte.**

Gavr. Onişor, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

A făcut ce a făcut, şi în urmă tot 'l-a prins.

14996 * **Prinde dracul, scóte 'ĭ ochiĭ.**

Gr. Alexandrescu, *magistr. j. Putna.*

Prinde dracul şi 'ĭ scóte ochiĭ, daca poţĭ.

D-na El. Sevastos, *Pov.*, p. 182.

Vedĭ *Ortă*.

Lucru ce nu sĕ póte

* △

14997 **Par'că a arat dracu cu eï.**

IULÏU GROFȘOREANU, *prof. c. Galșa, comit. Arad, Ungarïa.*—P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Petrescï, j. Gorj.*

* △

Par'că a arat dracu mălaïu cu dînsu.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescï, j. Tutova.*—G. TRIFAN, *înv. c. Cârnu, j. Némțu.*

1⁰ Pentru ómenï urîțï la față.
2⁰ Saŭ jerpelițï, sdrențeroșï.
3⁰ Despre omul slab la trup, bicisnic, ne-putincïos.

* △

14998 **'I-a perdut dracul mĕsura.**

TEODORESCU-CHIRILEANU, *înv. j. Sucïava.*

Pentru cel care cresce înalt.

* △

14999 **A trăi ca dracul cu popa.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescï, j. Tutova.*

Adică rĕŭ.

*

15000 **Se uïta la el (ea) ca dracu la popa.**

A. PANN, II, p. 92.—HINȚESCU, p. 194.—GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Adică urît, căcï nu se ïubesc.

* △

15001 **A se uïtà la... ca la dracu.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Hârșa, j. Prahova.*

Acelaș înțeles ca la No. 15000.

15002 **Nu pociŭ scăpà de el ca de dracul.**

* △ *Nu pot (póte) scăpà de el ca de dracul.*

HINŢESCU, p. 49.—IULIU GROFŞOREANU, *prof. c. Galşa, comit. Arad, Ungaria.*

Când daĭ mereŭ de unul care nu ţi-e drag, saŭ pe care nu aĭ vroi să 'l întilnescĭ.

15003 * **Sĕ ţine după... ca dracul după călugăr.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 238.—M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Vedĭ *Scaŭu.*

Adică nu póte scăpà de dinsul.

15004 * △ **Sĕ ţine după... ca dracu după popa.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Capu-Piscululuĭ, j. Muscel & c. Comăniţa, j. Olt.*

Acelaş înţeles ca la No. 15003.

15005 * △ **Sĕ ţine după... ca dracul după copil mic.**

A. PANN. II, p. 159. — HINŢESCU, p. 187. — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Acelaş înţeles ca la No. 15004.

Se ţine după mine (n'ar fi să maĭ fie)
Intocmaĭ ca dracul după copilul mic.

A. PANN.

15006 * △ **A umblà după ouĕ de drac.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Creţenĭ, j. Vâlcea.*

Adică în zadar după lucrurĭ carĭ nu se pot găsì

* △

15007 Fuge ca dracul de tămâe.

A. PANN, III, p. 52.—HINȚESCU, p. 64.—I. IONESCU, III, p. 174.—ST. TUȚESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.* — E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulți, j. Covurluiu.*—AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteiu, Banat.*—IUL. VULCĂNESCU, *c. Pelescĭ, j. Dolj.*

* △

Fuge de... ca dracul de tămâie.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 23.—HINȚESCU, p. 130.—I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 17. — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 260. 324. 452.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 384.—B. P. HĂȘDĔŬ, *Treĭ Craĭ*, p. 56. —V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*—D. POPA, *inst. c. Sinaia, j. Prahova.* — C. NEGRUZZI, I, p. 249.

* △

Fuge ca dracul de tămâie.

I. HINU, *comit. Făgăraș, Transilvania.*

* △

Fuge ca dracu de tămuie.

IULIU GROFȘOREANU, *prof. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.*

A se feri de... ca dracul de tămâie.

V. ALEXANDRI, *Conv. Liter.*, V. p. 140.

*

Fudze ca draclu di thimiamă.[1])

G. ZUCA, *stud. c. Elbasan, Albania.*

Vedĭ *Rĕŭ.*

Adică a se feri, a fugi de ce-va saŭ de cine-va.

«De spovedanie *fugĭ ca dracu de tămâie.* — La biserică mergĭ din Pascĭ în Pascĭ. Așa cauțĭ tu de suflet?» I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 17.

«Iea 'ţĭ catrafusule şi *fugĭ ca dracul de tămâĭe.*»—C. NEGRUZZI.

Fuir quelque chose comme le diable l'eau bénite.

Prov. Franc.

15008 ⁎ Fuge ca dracul de scăldătóre.

DIM. ZANNE, c. *Bolintinu-din-Vale, j. Ilfov.*

Acelaş înţeles ca la No. 15007.

15009 ⁎ △ Se întrece cu dracu în fugă.

G. ONIŞOR, *prof.* c. *Zorlenĭ, j. Tutova.*

Adică fuge repede.

15010 ⁎ △ Fuge ca de cel drac.

V. IFRIM, *elev. Sc. Norm.*, c. *Corodescĭ, j. Tutova.*

Adică repede şi sperĭat.

15011 ⁎ △ Fuge de muma draculuĭ.

P. GÂRBOVICEANU, *prof.* c. *Mosna, j. Dolj.*

Acelaş înţeles ca la No. 15010.

15012 ⁎ △ E sfredelu draculuĭ.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 170. — L. ŞĂÎNEANU, *Dicţ.*, p. 742. — D-na Z. JUVARA, c. *Fedescĭ, j. Tutova.*

1º Sĕ dice despre babele vrăjitóre.

«Alăture cu casa socru-tĕŭ, este o căsuţă tupilată, în care şede un tălpoĭu de babă, meşteşugósă la trebile sale, *cum îĭ sfredelu draculuĭ.*» — I. CREANGĂ.

15013 * △ **De sufletul draculuĭ.**

D-na Ecat. Zanne, *c. Băsescĭ, j. Fălciŭ.*

Adică de géba, pentru nimic, de óre-ce dracul nu are suflet.
A se vedé No. 14984.

15014 **Drac flăcăŭ.**

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 116.

Lucru ne-vědut, ne-audit.

15015 **Drac însurat.**

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 116.

Acelaş înțeles ca la No. 15014.

15016 **Drac socru.**

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 116.

Acelaş înțeles ca la No. 15015.

15017 **Drac bětrân.**

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 116.

Acelaş înțeles ca la No. 15016.

15018 * △ **Drac încălțat.**

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Adică om, dar rěŭ ca dracul. Despre cel ce umblă cu şiretenie, amăgind spre a duce la rěŭ.

15019 * △ **Par'că e dracul de pe comóră.**

I. Creangă, *Pov.*, p. 150. — C. Teodorescu, *înv. c. Cursescĭ, j. Vasluiŭ.*

1⁰ Adică urît.
2⁰ E sgârcit.
3⁰ Le scie tóte.

«*Par'că eştĭ cel de pe comóră*, mĕĭ, dĕ sciĭ tóte cele.»—I. CREANGĂ, *Pov.*

* △
15020 **Par'că 'ĭ dracu pe uscat.**

S. TILA, *elev. Sc. Norm., c. Brăhăsescĭ, j. Tecucĭu.* — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 145 & 1014.

1⁰ Adică urît.
2⁰ Pentru omul şiret, viclén.
3⁰ E om rĕŭ.

* △
15021 **A fi dracu gol.**

A. PANN, II, p. 122. — HINŢESCU, p. 37. — G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 72. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 157. — C. BUNGEŢIANU, *preot, c. Cosovĕţ, j. Mehedinţĭ.* — A. MARINESCU, *înv. c. Humele, j. Argeş.*

Vedĭ *Copil.*

1⁰ Adică om poznaş, isteţ, obraznic.
2⁰ Om rĕŭ.

* △
15022 **A fi (un) drac împeliţat.**

A. PANN, III, p. 128.—HINŢESCU, p. 48.—P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 379. — AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.* — IULĬU GROFŞOREANU, *B. Comlaş, comit. Arad, Ungarĭa.*

Vedĭ *Copil.*

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 15021.

*
15023 **A fi ca dracul.**

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

1⁰ Adică urît.
2⁰ Om rĕŭ, viclén.

Méchant comme les mille diables.

Prov. Franc.

15024 ✻ △ **A fi al draculuĭ.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 230. — D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

✻ △ *Om al draculuĭ.*

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Om şiret, viclén; rĕŭ.

«Nu scie ce pómă *a draculuĭ e.*» — I. CREANGĂ.

15025 ✻ △ **A fi cu dracĭ.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 163.

✻ △ *A avé pe dracu într'însu.*

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — G. TRIFAN, *înv. c. Cârnu, j. Némțu.*

✻ *A avé pe dracu.*

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 232. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 115.

✻ *A avé dracĭ într'însu.*

Vedĭ *Ducă-se.*

1⁰ A fi rĕutăcĭos, a căutà să facă rele.
2⁰ A fi om şiret, viclén.

«Eŭ atuncĭ mĭ-oĭu tîrîi picĭorul pe lângă d-ta, oĭu ochi-o bine şi, apoĭ, țĭ-oĭu spune eŭ ce zace într'însa.
«— Da sciĭ că aĭ chitit'o bine, mĕĭ Chirică? Tot *cu dracĭ eştĭ* tu, că bine ḑic eŭ.» — I. CREANGĂ.

3⁰ Despre omul fórteh arnic, ager la trébă. — *J. Némțu.*

Avoir le diable au corps.

Prov. Franc.

* △
15026 **A intrat dracu 'n el.**

AL. POPESCU, *înv. c. Cernica, j. Ilfov* — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

* △
L'a (aŭ) găsit draciĭ.

E. I. PATRICIŬ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

* △
I'a (aŭ) venit dracii.

E. I. PATRICIŬ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Când unul s'a înfuriat şi vrea să facă rele.

* △
15027 **A 'l băga în dracĭ (în toţĭ dracii).**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

*
A băga dracĭ într'însul.

1⁰ A 'l necăjì, a 'l întărîtà rĕŭ.
2⁰ A 'l face să scie de frică.

* △
15028 **A eşit un drac din el (dintr'însul).**

IULIŬ GROFŞOREANU, *prof. c. Galşa, comit. Arad, Ungaria.* — GR. POIENARU, *ing. j. Buzĕŭ.* — G. P. SALVIŬ & E. I. PATRICIŬ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.* — C. TEOFĂNESCU, *înv. c. Bicaz, j. Némţu.*

1⁰ Când un om rĕŭ devine maĭ bun.
2⁰ Când pe un făcĕtor de rele prin chinurĭ şi bătăĭ l'aĭ silit să mărturisésca adevĕrul.
3⁰ Om isteţ, care a ajuns la o posiţie maĭ bună, lucru la care nimenĭ nu se aştepta.—*Comit. Arad.*
4⁰ Când te-aĭ rănit şi curge sânge.
Se crede că uniĭ ómenĭ aŭ dracĭ într'înşiĭ. Aceştia sunt în stare să facă numaĭ rĕŭ. De unde se ḑice de copiiĭ carĭ sunt ne-ascultătorĭ şi îndĕrătnicĭ că: *le-a venit draciĭ; 'ĭ-a găsit (apucat) draciĭ.*

Când îĭ bat părinţiĭ se ḑice că aceştia *aŭ scos dracĭ din eĭ.*

Se ḑice de asemenea, despre ceĭ lunatecĭ, că 'ĭ-a apucat necuratul. De asemenea de cel care se spînzură saŭ se înnécă, sĕ ḑice că l'a cuprins necuratul, când a sĕvîrşit fapta acéstă ticălósă.

* △

15029 A 'ĭ veni dracii.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

* △

A 'l găsi (apucà) dracĭĭ.

D-na EC. ZANNE, *c. Băsescĭ, j. Fălciŭ.*

1⁰ Pentru ómenĭ ne-ascultătorĭ, îndĕrătnicĭ.
2⁰ Pentru cel care s'a înfuriat.

*

15030 A 'l luà dracul.

D-na V. BUDIŞTEANU, *j. Ilfov.*

*

A 'l luà mama draculuĭ.

1⁰ A muri; despre un om rĕŭ.
2⁰ A o păţì.

«Dacă nu te linişteşcĭ, *te ĭea dracu.*»

* △

15031 A fi salba draculuĭ.

C. NEGRUZZI, I, p. 249. — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 772, 865 & 989. — I. NEGRUZZI, *Conv. Liter.*, VII. — E. I. PATRICIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* —M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

Se ḑice maĭ ales despre nepoţĭ.

MILLO. — «Nu cum-va aveţĭ un frate la Bucurescĭ.
SERVIESCU. — Nu, domnule director, am fost unic şi singur la părinţĭ...
MILLO. — Póte vr'un nepot.
SERVIESCU. — Nicĭ... m'a ferit Dumneḑeŭ de *salba draculuĭ.*» —

*
15032 **Cine n'a vědut pe dracul, să se uite la tine.**

A. PANN, II, p. 122. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 152. — HINŢESCU, p. 49.

1⁰ Pentru omul urît.
2⁰ Câte odată, pentru omul rěŭ, viclén.

* △
15033 **S'aŭ dus boiĭ draculuĭ.**

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 113. — E. I. PATRICIU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Vrênd să arate o pagubă, pĭerderea uneĭ speranţe.

«D'ar hi gândul judecătoruluĭ la baniĭ ăluĭ cu pricina, şi cu ochiĭ 'n ochiĭ luĭ, *s'ar duce boiĭ draculuĭ.*» — GR. JIPESCU.

*
15034 **A arde draculuĭ tămâĭe.**

M. CANIAN, *public. j. Iaşĭ.*

A se rugà de cel rěŭ; a fi rěŭ.

* △
15035 **A fi crescut în buruenile draculuĭ.**

GR. POĬENARU, *ing. j. Buzĕŭ.* — C. TEOFĂNESCU-GRIBINCEA, *înv. c. Bicaz, j. Némţu.* — IUL. GROFŞOREANU, *înv. c. Galşa, comit. Arad, Ungarĭa.*

A fi crescut în burienile drăculuĭ.

AL. STAMATI, *Rev. Ist.*, I, p. 228.

* △
A fi crescut în buruéna draculuĭ.

D. EPUREANU, *înv. c. Damian, j. Dolj.*

1⁰ A fi gâlcevitor şi ne-mulţumitor; orĭ-ce îĭ daĭ şi

2⁰ Om crescut rĕŭ, în voiea întîmplăriĭ.—*J. Némţu.*
Buruenile crescute pe locurĭ ne-curate sunt buruenile draculuĭ.

«Aĭ fi, tu, om de trébă, dară *eştĭ crescut în burienile draculuĭ.*» — Al. Stamati.

* △

15036 A crĕpà draculuĭ un ochiu.

Baronzi, p. 47. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 227. — C. Teofănescu, *înv. c. Bicaz, j. Némţu.*

Când îţĭ vine să facĭ o faptă rea şi nu o facĭ.

* △

15037 A crĕpat un drac.

E. I. Patriciu & G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluiu.*

*

A plesnit dracu.

D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

*

Cripă daraclu.[1])

G. Zuca, *stud. c. Samarina, Epir.*

1⁰ Acelaş înţeles ca la No. 15036.
2⁰ Când două persóne învrăjbite se împacă; căcĭ dracu stăteà între ele şi nu le lăsà să se împace.
3⁰ Când omul săvîrşesce un lucru care sĕ credeà peste putinţă a se face.
De pildă se ḑice când mănâncă patru inşĭ dintr'un oŭ. Atuncĭ dracul se gândesce: unul a mâncat albuşul, unul gălbenuşul, unul cója; dar al patrulea ce a mâncat? Dracul nu găsesce rĕspuns şi de necaz crapă.
Se ḑice că tot aşa crapă dracul, când, de la un paiu de chibrit, aprind maĭ mulţĭ inşĭ ţigările.

* △

15038 Nu o crĕpà dracu.

G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Sĕ ḑice celuĭ grăbit.

---

1) Crapă (a crăpat) dracu

* △

15039 A tăià dracului bureţĭ.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 113 & 151; II, p. 100; III, p. 122. — S. I. GROSSMANN, *Dicţ.*, p. 36. — V. SALA, *dasc. c. Vaşcoŭ-Băresci, comit. Bihor, Ungaria.* — GR. POIENARU, *ing. j. Buzĕŭ.* — E. I. PATRICĬU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.* — C. TEOFĂNESCU, *înv. c. Bicaz, j. Némţu.*

* △

Tócă dracului bureţĭ.

HINŢESCU, p. 50. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 177. — V. SALA, *dasc. c. Vaşcoŭ, comit. Bihor, Ungaria.*

Veḑĭ *Burete.*

1⁰ Nu are ce face, nu face nicĭ o trébă.
2⁰ Când facĭ o trébă de gébă.
3⁰ A spune caĭ verḑĭ pe pereţĭ; om fără şirĭ la vorbă.
4⁰ A spune mincĭunĭ.
5⁰ Când unul, spunênd mincĭunĭ înaintea altuĭa maĭ mincinos de cât dînsul, nu are trecere.

* △

15040 A fi însurat cu dracu.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

A avé o nevéstă rea.

* △

15041 A dat mâna cu dracul.

N. ŞANDRU, *c. Geoagul-de-Sus, comit. Alba Infer. Transilvanĭa.*

S'a îmbogăţit. Se ḑice, cu acelaş înţeles; *a pus mâna pe şérpe.*

* △

15042 A vĕḑut pe dracul.

A. PANN, III, p. 51. — HINŢESCU, p. 165. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 160. — LAURIAN & MAXIM, II, p. 1556. — GR. ALEXANDRESCU, *magist. j. Putna.*

A păţit'o, a primit rĕsplata pentru fapta rea ce a făcut.

* △
15043 A dat de dracu.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1013. — GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluïu.* — E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulțï, j. Covurluïu.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

* △
A dat peste dracu.

A. PANN, II, p. 95. — HINȚESCU, p. 48. — P. ISPIRESCU, *Unch. Sfăt.*, p. 102; *Rev. Ist.*, I, p. 227. — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1532. — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțï, j. Covurluïu.* — IUL. GROFȘOREANU, *înv. c. Galșa, comit. Arad, Ungarïa.* — C. TEODORESCU, *înv. c. Cursescï, j. Vasluïu.* — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Acelaș înțeles ca la No. 15042.

«Daca nu te astîmperï *o să daï peste dracu.*»

* △
15044 Uns cu unsóre de drac.

V. SALA, *dasc. c. Vașcoŭ Bărescï, comit. Bihor, Ungarïa.*

Om al draculuï, om de potcă, rĕŭ făcĕtor.

*
15045 A fi cu gândul draculuï.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p 344.

A fi cu gândurï rele, viclene.

* △
15046 'Șï-a pus dracul códa pe el.

I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.* — E. I. PATRICÏU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțï, j. Covurluïu.*

Când nu găsescï un lucru pïerdut.

* △
15047 A'șï băgà códa.

LAURIAN & MAXIM, I, p. 762. — A. PANN, *Moș Alb*, I, p. 52. — I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

* △ *A'şĭ vîrî códa.*

A. PANN, I, p. 53. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 119; *Rĕur. Oraş.*, p. 77. — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 144. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 49. 389. — V. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.* — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.* — E. I. PATRICIU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluiu.*

1° A se amestecà unde nu ar trebuì.
2° A semănà vrajba între ómenĭ.

15048 **Dracu 'şĭ bagă códă în tóte.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 762.

* *Dracu îşĭ vîră códa.*

A. PANN, I, p. 53. — V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Suciava.*

Acelaş înţeles ca la No. 15047.

Vaĭ de casa omuluĭ când *dracu 'şĭ vîră códa.*

V. A. FORESCU.

Cĭ-că *naĭba îşĭ vîră códa* prin casele omenescĭ,
Şi le şoptesce să facă ce nu'ţĭ vine să gândescĭ.

A. PANN, *Moş Alb*, I, p. 52.

15049 * △ **'Şĭ-a băgat dracul códa între eĭ.**

IUL. GROFŞOREANU, *înv. c. Galşa, comit. Arad, Ungaria.* — I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.*

* △ *S'ò amestecat dracu cu códa.*

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluiu.*

Când se tulbură liniştea, buna înţelegere între doĭ

* △
15050 **Maĭ strînge'țĭ códa.**

GAVR. ONIȘOR, *prof. c. Dobrovĕț, j. Vasluĭu.*

Nu te amestecà în tóte.

* △
15051 **A vîrî pe dracul în cămașă.**

E. I. PATRICIU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — C. TEOFĂNESCU, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.* — M. CANIAN, *public. j. Iașĭ.*

1° Când facĭ bine unuĭa care, drept rĕsplată, îțĭ face rĕŭ.
2° Când ieĭ copil de suflet care, de obiceĭu, îțĭ face, pe urmă, viéța amară.

* △
15052 **A vîrî pe dracu în sîn.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — E. I. PATRICIU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Aceleașĭ înțelesurĭ ca la No. 15051.
A se vedé în PHÆDRU, IV, 18, fabula *Homo et Colubra:*

Qui fert malis auxilium, post tempus dolet.

PHAEDRU.

* △
15053 **La dracu în praznic.**

E. I. PATRICIU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — A. PETRESCU, *ing. c. Curtea-de-Argeș, j. Argeș.*

Adică departe, nu se scie unde.

«S'a dus *la dracu 'n praznic.*»

* △
15054 **Unde 'șĭ-a înțĕrcat dracul copiiĭ.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 11 & 221. — T. SPERANȚĂ, III, p. 269. — ILIE HOCIOTĂŬ, *teol. c. Seliște, comit.*

Pe unde 'şĭ-a înţercat (înţĕrcat) dracul copiiĭ.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1728. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 115. — HINŢESCU, p. 194. — TEODORESCU, *înv. c. Pungescĭ, j. Vasluĭu.*

De unde 'şĭ-a înţercat dracu copiiĭ.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1534.

Adică departe.

«M'a purtat *pe unde 'şĭ-a înţercat dracu copiiĭ.*» — V. ALEXANDRI, p. 1728.

«Du-te *unde 'şi-o înţercat dracu copiiĭ.*» — ILIE HOCĬOTĂŬ, *Transilvania.*

* △

15055 **A umblat şi pe unde 'şĭ-a înţĕrcat dracu copiiĭ.**

V. ALEXANDRI, *Teatru*, p. 13. — ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.* — C. TEODORESCU, *înv. c. Pungescĭ, j. Vasluĭu.*

Umblă pe unde a înţĕrcat dracul copiĭ.

HINŢESCU, p. 194. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 115.

Âmblă pe unde a 'nţĕrcat dracul copiĭ.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1875.

Sĕ dice celuĭ care a umblat mult, a colindat ţéra saŭ lumea în lung şi 'n lat, a fost departe.

* △

15056 **A înţĕrcat (şi) pe dracul.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof. Semin. Buc. Cl. VII.* — G. POBORAN, *inst. c. Slatina, j. Olt.*

E femee rĕutăcĭósă.

«Asta *a înţĕrcat pe dracu.*»

* △

15057 **A albit şi pe dracul.**

P. GÂRBOVICEANU, prof. c. Ro-

Pentru o femee şirétă, viclénă.

15058 * △ **A'l face ca pe dracu.**

A. Pann, I, p. 166. — Hinţescu, p. 56. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 233. — T. Speranţă, *c. Fântânele, j. Bacăŭ.*

A'l face de rîsul lumeĭ, a'l batjocori rĕŭ.

15059 * △ **A face pe dracu(l) în patru.**

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, III, p. 380; *Unch. Sfăt.*, p. 50; *Leg.*, p. 15. — I. Creangă, *Conv. Liter.*, *XI*, p. 181; *Pov.*, p. 218. — *Şezăt.*, II, p. 50. — V. Alexandri, *Teatr.*, p. 563. — G. Dem. Teodorescu, *Cercet.*, p. 90. — S. Nădejde, *Nuv.*, p. 10. — T. Speranţă, I, p. 55. — S. I. Grossmann, p. 67. — Gavr. Onişor, *prof. c. Crângu, j. Tutova.* — C. Teodorescu, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.* — G. Poboran, *inst. j. Olt.* — A. Goroveĭ, *public. c. Folticenĭ, j. Suclava.* — P. Gârboviceanu, *prof. Semin. Buc. Cl. VIII.*

A întrebuinţà tóte mijlócele, a'şĭ dà tóte silinţele pentru a ajunge un scop óre-care, pentru a isbuti.

Veḑĭ G. Dem. Teodorescu, *Cercet.*, p. 90-91.

Se mettre en quatre.
Faire le diable à quatre.

Prov. Franc.

15060 * △ **Dracu aduce . . .**

B. P. Hăşdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 375. — D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Când dă peste noĭ o ne-plăcere de care ne temeam, dar speram tot de odată că póte nu se va întîmplà.

«*Dracu l'a dus* tocmaĭ astă-ḑĭ pe la noĭ.»

* △

15061 A scuipà dracĭ.

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Vezĭ *Sfânt.*

Adică a fi rĕŭ.

*

15062 A se uĭtà în curu draculuĭ.

Când unul se uĭtă fix la óre-ce, cu gândul pĭerdut la altele.

* △

15063 Calul draculuĭ.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 455; *Leg.*, II, p. 112. — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 940. — L. ŞAĬNEANU, p. 125. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 56. — LAURIAN & MAXIM, I, p. 341. — GR. POĬENARU, *ing. j. Putna.* — G. P. SALVIŬ & E. I. PATRICĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — IUL. GROFŞOREANU, *înv. c. Galşa, comit. Arad, Ungarĭa.* — C. TEOFĂNESCU-GRIBINCEA, *înv. c. Bicaz, j. Némţu.*

* △

A fi calul dracilor.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Vedĭ *Babă.*

1⁰ Se ḑice anume despre babele cele rele carĭ fac vrăjĭ. Poporul crede că aceste babe sunt trepĕduşul dracilor, şi că sufletul lor. după mórte, merge fără doar şi póte în fundul tartaruluĭ.

2⁰ Pentru o fată mare ne-astîmpĕrată; care merge în tóte părţile singură, nu se sfiesce de bărbaţĭ.

3⁰ Se ḑice de măgar, pentru că ne-potcovindu-se nu se aude când tropotesce. — *Comit. Arad.*

Se dă acest nume, şi la o insectă, numită de Francesĭ, *libellule* saŭ *demoiselle.*

* △

15064 A draculuĭ e lumea asta.

P. BOGDAN, *înv. c. Beĭuş, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Arată rĕutatea lumeĭ.

* △

15065 Par'că 'ĭ-a înjugat dracul.

TEODORESCU-CHIRILEANU, *înv. j. Sucíava.*

Cum e unul și altul, adică la fel și rĕĭ. Se ḑice maĭ ales pentru soțĭ saŭ tovarășĭ.

*

15066 Dracu scie.

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 115.

Dar eŭ nu.

— Ce s'a făcut tovarășul tĕŭ?
— *Dracu scie.*

*

15067 Dracul mĕ învĕță s'o fac asta.

A. PANN, II, p. 122.

Când te păcălescĭ, făcênd maĭ ales ce-va rĕŭ.

*

15068 Nicĭ draculuĭ nu'ĭ dă în gând să o facă asta.

A. PANN, II, p. 122. — HINȚESCU, p. 50.

Când veḑĭ făcêndu-se vre-o rĕutate, vre-o șiretenie mare.

* △

15069 Nicĭ dracu nu'l scie.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

E om ascuns și viclén.

*

15070 Nicĭ dracu...

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 102. — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Adică nimenĭ.

«*Nicĭ dracu* m'ĭ-o scôte din cap.»

* △
15071 **Tot un drac.**

A. PANN, I, p. 88. — HINŢESCU, p. 48. — B. P. HĂŞDĔŬ, *Etym. Magn.*, p. 919. — AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.* — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

*
Tot dracu ăla e.

Nu face unul maĭ mult de cât altul şi nicĭ unul nu preţuesce mult.

Unul ş'altul *tot un drac*,
Amîndoĭ un ban nu fac.

A. PANN.

* △
15072 **Spuma draculuĭ.**

M. STĂUCEANU, *înv. c. Piria, j. Mehedinţĭ.*

Vedĭ *Mórte.*

Acelaş înţeles ca la No. 5519.

* △
15073 **Sîc, drace!**

N. IORDAN, *elev. Scl. Norm. c. Tecucel, j. Tecucĭ.*

Când gonescĭ pre unul care face vre un rĕŭ.

*
15074 **Trémură ca draclu.** [1])

G. ZUCA, *stud. c. Fieri, Albania.*

1⁰ De frică.
2⁰ De frig.

* △
15075 **A scóte capul ca un drac.**

ZOE MIHĂILESCU, *înv. c. Buşteni, j. Prahova.*

Ḑicere fórte des întrebuinţată de femeĭ şi dadace, când vĕd că copilul nu adórme, ca să'şĭ pótă vedé de alte treburĭ ale caseĭ.

---

* △
15076 **Par'că'ĭ scapĕră dracu 'n fălcĭ.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteiu, Banat.*

Pentru omul slab.

«E gras de *credĭ că'ĭ scapără dracu 'n fălcĭ.*»

*
15077 **A luĭ erà dracul.**

S. FL. MARIAN, *Tradiț. Pop.*, p. 294.

Adică o pățĭà.

«Ce porunciă el, aceea trebuĭa să facă fie-care, că, de nu, *a luĭ erà dracul*. Ce căpĕtà cu nime nu puteà să împărțéscă» — S. FL. MARIAN.

15078 **Am eŭ meşteşug să îmblânḑesc şi pe dracul.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 231.

Am meşteşug să îmblânḑesc pe dracul.

HINȚESCU, p. 104.

Amenințare pentru cel ne-ascultător şi rĕŭ.

15079 **A avé o cóstă de drac.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 167.

Veḑĭ *Fată.*

A avé gândurĭ rele, rĕutate într'însa.

«Asta'ĭ bună, ḑise Chirică. Nu'ĭ vorbă că tot *are* şi ea *o cóstă de drac*; dar trăind şi murind 'ĭ-om scóte-o noĭ şi pe aceea.» — I. CREANGĂ.

* △
15080 **Pe dracu!**

Adică de loc.

— Ițĭ spun că sciam acésta de mult.

DRĂCIE

15081 * **A fi vr'o drăcie.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 249.

A se jucà vre-o drăcie.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 19 & 262; *Rev. Ist.*, I, p. 228; *Pov. Unch.*, p. 16.

A nu fi lucru curat, a interveni o putere supranaturală.

«Cĭobănaşul scià că'şĭ priponise calul bine: înţelese că *trebue să fie vr-o drăcie* aci la mijloc.» — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 249.

DRĂGAICA

A se vedé No. 10006.

DUCĂ-SĔ

15082 * △ **Par'că'ĭ ducă sĕ pe pustiĭ.**

GH. ALBU, *elev. Sc. Norm. c. Schinenĭ, j. Tutova.*

Adică pare-că e dracul, e urît.

15083 * △ **Are pe ducă-sĕ într'însu.**

GAVR. ONIŞOR, *prof c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Veḑĭ *Drac.*

E fórte isteţ, ager la trébă.

DUHOVNIC

Veḑĭ *Doctor.*

15084 * **Duhovnicul spovĕduesce şi pe cel bun şi pe cel rĕŭ.**

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j.*

Omul trebue să ĭerte pe semeniĭ luĭ. Dumneḑeŭ singur ne póte judecà cu dreptate.

DUMNEḐEESC

15085 **Pronĭa dumneḑeĭéscă calcă socotéla muritoréscă.**

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 295.

Veḑĭ *Dumneḑeŭ*.

Prevederile ómenilor daŭ adese-orĭ greș.

15086 **Batjocoresce puterea dumneḑeéscă lucrurile omenescĭ.**

NIC. COSTIN, *Letop.*, II, p. 72.

Acelaș înțeles ca la No. 15085.

DUMNEḐEIRE

15087 **Cugetele dumneḑeireĭ, șcóla lumiĭ, gândurile femeiĭ și marea n'aŭ sfîrșit, n'aŭ început.**

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 133.

Atât sunt de marĭ, de adîncĭ.

DUMNEḐEŬ

Veḑĭ *Bóla, Bolnav, Casă, Cesar, Cap. V, c. Ḑi, Găină, Insemnat, Mână, a Muncì, Nebun, Para, a Răbdà, Rĕŭ, Sfânt, Urechĭe.*

Credințele despre Dumneḑeŭ sunt nenumĕrate, și e peste putință să se dé, aci, măcar cele maĭ interesante dintre ele. A se vedé colecțiile *Șezătóreĭ* și *Albineĭ*, precum și L. ȘĂĬNEANU, *Basme*, p. 842—879.

15088 **Inceputul înțelepcĭuneĭ e temerea de Dumneḑeŭ.**

Cine se teme de Dumneḑeŭ se păzesce de a greşi.

Inceputul înţelepcĭuneĭ este a se teme de Dumneḑeŭ.

Isus Sirah, 1. 15.

Le crainte de Dieu est le commencement de la sagesse.

Prov. Franc.

15089 **Numaĭ Dumneḑeŭ este vecĭnic.**

N. Costin, *Letop. Mold.*, II, p. 101.

Iar omul, astă-ḑĭ s'a născut şi mâĭne móre.

Dieu seul est éternel.

Prov. Franc.

15090 **Dumneḑeŭ este tutulor judecător drept.**

I. Neculce, *Letop. Mold.*, II, p. 415.

El va împarte pedepsile şi rĕsplătirile, după meritele fie-căruĭa.

15091 * △ **Numaĭ la Dumneḑeŭ e dreptate.**

P. Gârboviceanu, *prof. Semin. Buc. Cl. VIII.*

* △ *Numaĭ la Dumneḑĕŭ e dreptate.*

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Iar nu în acéstă lume ticălósă.

15092 **Nu numaĭ cu pâĭne va trăi omul, ci cu tot cuvîntul luĭ Dumneḑeŭ.**

Mitrop. Antim, *Didahiile*, p. 230.

Nu numaĭ cu pâne trăesce omul, ci şi cu tot cuvîntul ce ese din gura luĭ Dumneḑeŭ.

V. A. URECHE, *Conv. Liter.*, XXI, p. 572.

Nu trăĭesce omul cu pâne, ci şi cu cuvîntul luĭ Dumneḑeŭ.

VARRON, p. 46.

Arată puterea acestuĭ cuvînt.

Nu numaĭ cu pâne va trăì omul, ci cu tot cuvîntul ce ĭesc din gura luĭ Dumneḑeŭ.

MATEĬ, 4, 4; DEUTER. 8. 3.

*

15093 Cine nu rógă pe Dumneḑeŭ?

A. PANN, I, p. 79.

Adică pe acel de care totul atîrnă în lume.

15094 Gâlina, çe 'ĭ gâlină, bé apă ş-mutrésci la Dumnidzĕŭ.[1])

DR. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 158.

Vezĭ *Găină.*

Acelaş înţeles ca la No. 1837 unde se va adăogà ca variantă.

* △

15095 Iĭ arĕţĭ pe Dumneḑeŭ şi ḑice că e dracu.

IUL. VULCĂNESCU, *elev, Sc. Norm. c. Pelescĭ, j. Dolj.*

Nu scie să preţuĭéscă pe om.

15096 La Dumneḑeŭ mergĭ, dar cu făclia în mână.

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 106.

---

1) Găina, ca 'ĭ găină, bé apă şi se uĭtă la Dumneḑeŭ.

Adică pentru orĭ-ce ne vom rugà la óre-cine, până nu 'ĭ vom dà óre-ce, nu putem dobândi nimic (GOLESCU).

Il n'y a si petit saint qui ne veuille sa chandelle.

Prov. Franc.

Ad agni santo la sua candela.[1])

Prov. Tosc.

Es ist kein Heiliger so klein, er will seine eigene Kerze haben.[2])

Prov. Germ.

15097 **Taĭna luĭ Dumneḑeŭ nimenea nu o scie.**

A. PANN, II, p. 38. — HINŢESCU, p. 184.

* △ *Taĭna luĭ Dumneḑeŭ nime nu o scie.*

V. SALA, *dasc. c. Serbescĭ, comit. Bihor, Uugarĭa.*

1⁰ Nu putem cunósce viitorul.
2⁰ Nicĭ motivele întîmplărilor. Din ceea ce ni se pare că este o lovitură, póte să ne vie mult folos şi bine. Prin urmare să primim, cu resemnare, tóte întîmplările vieţiĭ.

15098 **Nu scie omul ce scie Dumneḑeŭ.**

I. T. MERA, *Conv. Liter.*, XVI.

Acelaş înţeles ca la No. 15097.

15099 * △ **Scie Dumneḑeŭ ce face.**

A. PANN, III, p. 43.

Acelaş înţeles ca la No. 15098.

---

1) La fie-care sfânt lumînarea luĭ.

15100 **Nu scim ce cerem de la Dumneḑeŭ.**

A. PANN, II, p. 38. — HINŢESCU, p. 31.

Dînsul scie, maĭ bine de cât noĭ, ce ne este de folos.

15101 **Şî noĭ avem un Dumneḑeŭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 98.

Sĕ ḑice pentru ceĭ ce aŭ ocrotitor pĕ pămînt (GOLESCU).

15102 **N'are Dumneḑeŭ stăpân.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 111.

Pentru ómeniĭ carĭ trăesc fără a avé nevoe de nimenĭ, saŭ fără a se teme de nimenĭ.

«Numaĭ negustorul, ḑiceà Nichifor, trăiesce din sĕul sĕŭ şi pe sama luĭ. Când întrebaĭ pentru ce? Moş Nichifor rĕspundeà tot glumeţ: *pentru că n'are Dumneḑeŭ stăpân.*» — I. CREANGĂ.

Nul seigneur sur Dieu.

Recueil de Gruther.

15103 * △ **Aşa 'ĭ când n'are Dumneḑeŭ stăpân.**

G. P. SALVĬU, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Când se face vre-o nedreptate, fără ca să se găséscă cine-va să céră socotélă şi să caute a îndreptà lucrurile.

15104 **Pentru că n'are Dumneḑeŭ stăpân.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 171.

Acelaş înţeles ca la No. 15103.

15105 * △ **Bun stăpân e Dumneḑeŭ.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Căcĭ nu 'ţĭ vré de cât binele.

Qui sert Dieu il a bon maistre.

Prov. com. XV-e Siècle.

15106 * △ **Ochĭul luĭ Dumnedeŭ nu dórme.**

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 22; I, p. 78. — D-na E. B. MAWR, p. 83. — HINŢESCU, p. 128. — GR. ALEXANDRESCU, *j. Putna.* — P. GÂRBOVICEANU, *prof. Semin. Cl. VIII.*

Dumnedeŭ nu dórme.

I. G. VALENTINEANU, p, 29.

Vedĭ *Drac.*

Prin urmare să nu facem rĕŭ căcĭ vom fi pedepsiţĭ.

In tot locul sunt ochiĭ luĭ Jehova.

Prov. SOLOM. 15. 3.

L'oeil le Dieu veille toujours.

Prov. Franc.

Gottes Auge ist ewig offen.[1])

Prov. Germ.

The Eye of God never sleeps.[2])

Prov. Engl.

15107 * **Dumnedeŭ vede tóte.**

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Acelaş înţeles ca la No. 15106.

Dieu voit tout.

Prov. Franc.

---

1) Ochĭul luĭ Dumnedeŭ e în tot-dé-una deschis.

15108 Tute 'n lume se discurmă, mași un Dumnedzêŭ ne-avégl̃ia.[1])

ANDREÏU AL BAGAV, *Cart. Aleg.*, p. 99.

Acelaș înțeles ca la No. 15106.

* △

15109 Dumnedeŭ are două scărĭ, cu care sue și cobóră.

G. P. SALVÏU & E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*—IULÏU GROFȘOREANU, *înv. c. Galșa, comit. Arad, Ungarĭa.*

* △

Dumnedeŭ are două scărĭ, tot sue și scobóră.

V. SALA, *dasc. c. Vașcoŭ-Bărescĭ, comit. Bihor, Ungarĭa.*

* △

Dumnedeŭ două scărĭ are:
Să sue (suĭe) și să cobóre.

A. PANN, I, p. 73. — HINȚESCU, p. 52. — D. EPUREANU, *înv. c. Damian. j. Dolj.*—C. TEOFĂNESCU, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.*

Dumnedeŭ are două scărĭ, cu câte un cap vîrît în pămînt, și cu altul atăgârțat d'al șéptelea cer; și pe una sue pe Român, ĭar pe alta îĭ dă drumul de vale.

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 132.

* △

Dumnedeŭ are scărĭ și de suit și de scoborît.

E. I. PATRICÏU, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — G. MIHALACHE, *înv. c. Șendrescĭ, j. Tutova.*

[1]) Tóte în lume se odihnesc, numaĭ singur Dumnedeŭ veghiéză (ne pă-

*

Dumnedeŭ are multe scărĭ, prin care pe uniĭ ĭĭ suc ĭar pe alțiĭ ĭĭ cobóră.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Vedĭ *Lume.*

1⁰ Adică umilesc pe cel mândru şi înalță pe cel smerit.

2⁰ Când cine-va din sărac devine bogat, şi vice-versa. Intr'un mod eliptic, şi cu ințelesurile de maĭ sus, se dice că un om s'a suit saŭ s'a coborît.

Dumnedeŭ care înaltă pre umilițĭ, şi ridică la mântuire pre ceĭ ce plâng.

Iov, 5, 11; *Ps.* 113, 7.

15110 Dumnedeŭ nu lasă pe om.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 152; III, p. 122. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 164. — HINȚESCU, p. 52.

Să nu pĭerdem nicĭ o dată speranța; după rĕŭ va veni şi bine.

Vedĭ BOGDAN, *Snóve,* p. 80—81.

Dieu n'oublie pas les siens.

GABR. MAURIER. *Trés. Sent. XVI-e Siècle.*

Dio guarda i soi [1]).

Prov. Venit.

Gott verlässt die Seinen nicht. [2])

Prov. Germ.

God verlaat de zijnen niet. [3])

Prov. Oland.

---

[1]) Dumnedeŭ păzesce pe aĭ luĭ.

[2]) Dumnedeŭ nu părăsesce pe aĭ luĭ.

[3]) Idem.

15111 Am nădejde la Dumnedeŭ.

A. PANN, *Ediț.* 1889, p. 152; III, p. 122. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 231.

Acelaş înțeles ca la No. 15110.

15112 Orĭ-ce ne dă Dumnedeŭ tóte sunt bune.

A. PANN, II, p. 38.

Tóte câte aŭ făcut Dumnedeŭ sunt bune.

DIM. TÎCHINDEAL, *Fab.*, p. 193.

Prin urmare să primim cu resemnare tóte întîmplările vĭeţeĭ, chiar şi cele maĭ displăcute.

* △
15113 Bun e Dumnedeŭ.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 258. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 158. — BARONZI, p. 51. — HINȚESCU, p. 51. — D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

1⁰ O să trécă rĕul care ne supĕră.
2⁰ O să priméscă cutare pedépsa ce i se cuvine.

* △
15114 Bunu'ĭ Dumnedeŭ, dragul de el țucu'l.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Aceleaşĭ înțelesurĭ ca la No. 15113.
Țucat, în dialectul Bănățean are înțelesul de: *sărutat.* Decĭ *țucu'l,* însemnéză *sărutu'l, săruta'l-aşĭ.*

* △
15115 Mare 'ĭ Dumnedeŭ.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 212.

△
Mare 'ĭ Domnul Dumnedeŭ.

V. ALEXANDRI, *Poes. Pop.*, p.

* △
Dumnedeŭ e mare şi puternic.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

1⁰ Lumea stă în mâna luĭ şi trebue să ne supunem luĭ, în tóte.

«Incalecă pe mine şi haĭ! Sciŭ eŭ unde te oĭu duce şi, *mare'ĭ Dumnedeŭ*, ne-a scăpà el şi de acésta.» — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 212.

2⁰ Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 15114.

* △
15116 Dumnedeŭ e mare om.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Acelaş înţeles ca la No. 15115.

15117 Ce putem face înaintea luĭ Dumnedeŭ.

I. CREANGĂ, *Pov.* p. 74.

Supunere faţă de întîmplările carĭ nu atîrnă de voinţa nóstră.

15118 Ca Dumnedeŭ cine póte?

HINŢESCU, p. 51.

Acelaş înţeles ca la No. 15117.

* △
15119 Mare e Dumnedeŭ, dar meşter e şi dracu!

V. A. FORESCU, *c. Stănişóră, j. Suciava.*

* △
Mare'ĭ Dumnedeŭ, şi meşteru'ĭ dracul!

I. CREANGĂ, *Conv. Liter.*, XI, p. 180; *Pov.*, p. 213. — GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Dobrověţ, j. Vasluĭu.* — D. POPA, *inst. c. Sinaĭa,*

*
Bun e Dumneḑeŭ, meşter e ('ĭ) dracu!

V. ALEXANDRI, *Conv. Liter.*, V, p. 139; *Teatr.*, p. 258. — BARONZI, p. 50. — HINŢESCU, p. 51. — DR. GASTER, *Liter. pop.*, p. 216. — GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 158. — I. G. VALENTINEANU, p. 41. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, I, p. 454. — L. ŞĂINEANU, *Semas.*, VI, p. 327. — G. POBORAN, *inst. c. Slatina, j. Olt.*

Bun e Domnul, dar şî dracul meşter bun!

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 86.

Veḑĭ *Domn*, *Drac*.

1⁰ Sĕ ḑice la întîmplărĭ extraordinare împotriva cuviinţeĭ (GOLESCU).
2⁰ Vom trăì şi vom vedé sfîrşitul.

«*Mare'ĭ Dumneḑeŭ şi meşteru'ĭ dracul.* Helbet! vom puté veni de hac şi spînuluĭ celuĭa. Nu'ĭ e vremea trecută.» — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 213.

«De aşĭ puté să'l smulg de pene pe cĭocârlanul ist de proprietar noŭ. Cine scie? *Bun e Dumneḑeŭ, meşter'ĭ dracu!*» — V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 258.

Acéstă ḑicere este o rĕmăşită a vechieĭ credinţe dualiste în două fiinţe, de opotrivă puternice, una bună şi cea-l-altă rea, carĭ staŭ vecĭnic în luptă.

* △
15120 **Să creḑĭ în Dumneḑeŭ, dar nicĭ pe dracul să nu'l uiţĭ.**

E. I. PATRICĬU & G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Veḑĭ *Drac*.

Să te porţĭ bine şi cu dracul, căcĭ nu sĕ scie unde póte prinde bine şi el.

* △
15121 **Inchină-te la Dumneḑeŭ dar nu te strică nicĭ cu dracul.**

V. A. FORESCU, *înv. c. Mălinĭ, j. Sucĭava.*

Acelaş înţeles cu la No. 15120.

15122 * △ **Il amăgesce Dumneḑeŭ din ḑile.**

GAVR. ONIŞOR, *prof. c. Slobozia, j. Tutova.*

Mult se maĭ trudesce, se luptă cu mórtea.

15123 * **Nu'ĭ cum vrem noĭ, ci'ĭ cum vré Cel de sus.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 31.

Veḑĭ *Domn.*

Acelaş înţeles ca la No. 14796, saŭ, cum ḑice Miron Costin: *nu sunt vremile sub cârma omuluĭ, ci bĭetul om sub vremĭ.*

15124 **Omul chibzuesce şi Dumneḑeŭ hotăresce.**

S. I. GROSSMANN, *Dicţ.*, p. 223.

Acelaş înţeles ca la No. 15123.

15125 **Omul hotăresce şi Dumneḑeŭ împlinesce.**

P. ISPIRESCU, *Unch. Sfătos.*

Acelaş înţeles ca la No 15124.

Multe sunt gândurile în inima omuluĭ, dar numaĭ hotărîrea luĭ Jehova se îndeplinesce.

Prov. SOLOMON, 19. 21.

15126 **Departe 's lucrurile luĭ Dumneḑeŭ, de a bĭetuluĭ om.**

N. COSTIN, *Letop. Mold.*, II, p. 72.

Acelaş înţeles ca la No. 15125.

15127 **Voĭea luĭ Dumneḑeŭ nu se potrivesce cu a ómenilor.**

N. COSTIN, *Letop. Mold.*, II, p. 22.

Acelaş înţeles ca la No. 15126

Ce que l'homme propose, Dieu autrement dispose.

Prov. Franc.

15128 Altele sunt sfaturile ómenilor, şi altele poroncesce Dumnedeŭ.

ACSENTIE URICARÏUL, *Letop.*, II, p. 122.

Vedĭ *Domn.*

Acelaş înţeles ca la No. 15127.

Insan tetbîr idér emá, Allah tacdîr idér. [1])

Prov. Turc.

15129 • Omul propune, Dumnedeŭ dispune.

I. G. MUNTEANU. — HINŢESCU, p. 134.

Acelaş înţeles ca la No. 15128.

L'homme propose et Dieu dispose.

Prov. Franc.

15130 Ce unul Dumnedeŭ dăruïasce şi orîndu-ïasce, tótă lumea nicĭ a luà, nicĭ a clătì póte.

DIM. CANTEMIR, *Ist. Ierogl.*, p. 64.

Acelaş înţeles ca la No. 15123.

15131 Unde va Dumnedeŭ, cu anevoe se póte mutà cu sfatul.

N. MUSTE, *Letop. Mold.*, III, p. 95.

Acelaş înţeles ca la No. 15130.

---

[1]) [illegible]

15132 **Unde nu va Dumneḑeŭ omul nu póte.**

N. Costin, *Letop. Mold.*, II, p. 28 & 42.

Acelaş înţeles ca la No. 15131.

15133 **Unde nu va să ajute Dumneḑeŭ, în deşert se nevoĭasce niscine.**

Moxa, *apud* B. P. Hăşdéŭ, *Etym. Magn.*, p. 641.

Acelaş înţeles ca la No. 15132.

15134 **Unde este voĭea luĭ Dumneḑeŭ, se biruesc tóte firele omenescĭ.**

I. Neculce, *Letop. Mold.*, II, p. 189.

Tóte se pot împlini daca voesce Dumneḑeŭ.

«Ghica-Vodă, de némul fiind Arbănas, copil tînĕr, aŭ purces de la casa luĭ la Ţarigradu să'şĭ găsească un stăpân să-ĭ slujéscă, şi cu dînsul s'aŭ maĭ luat, un copil de Turc ĭar sărac, din satul Kiupri, şi mergênd amîndoĭ din preună la Ţarigrad, multe vorbe bune aŭ vorbit de vor găsi pită, să se caute unul pre altul. Şi aŭ zis Ghica Vodă: «tu escĭ Turc, poţĭ să ajungĭ să fiĭ om mare; şi ce mi'ĭ face pre mine atuncĭ!» Iară Turcul aŭ ḑis atuncea: «de voĭ fi eŭ om mare te voĭ face de veĭ fi maĭ mare în Kiupri judecătoru.» Şi mergênd la Ţarigrad, s'aŭ despărţit unul de altu să'şĭ caute stăpânĭ. Decĭ, copilul cel de Turc aŭ nemerit la un Aga, ce era de curtea Impĕrătéscă, şi aŭ slujit, aşa, din stăpân în stăpân, până aŭ ajuns de era Paşă; şi fiind Paşă săracu, avea un prieten Musaipu Impĕrătesc, şi pe acea vreme se întîmpla de era multe zurbale în Ţarigrad de nu se maĭ putea aşeḑa Pórta. — Decĭ, Kiuprulul aŭ ḑis către acel prieten Musaipu de casă Impĕrătească: «de m'ar pune pe mine vezir, eŭ aş potoli zurbalele aceste.» Iară Impĕratuluĭ i se supĕrase cu zurbalele, şi se mira ce va face şi întrebă sfatu şi pe unul şi pe altul; şi aflând vreme acel Musaipu Impĕrătesc aŭ spus Impĕratuluĭ că este un Paşă sărac şi el ḑice să'l puĭ Măria-ta Vezir, că o potoli tóte gâlcevile aceste, pe carele îl chĭamă Kiuprulul. Decĭ, Impĕratul 'l aŭ adus, şi 'l-aŭ pus Vezir; îndată aŭ şi pus de aŭ strigat óste, şi pe altă parte aŭ început a tăia capetele celor viclenĭ, până i-aŭ speriat, de au aşeḑat tóte zurbalele; şi aŭ rémas vezir lăudat la Turcĭ, precum s'aŭ vĕḑut şi se vede şi până astăḑĭ némuluĭ luĭ. Iară Ghica-Vodă, intrând în Ţarigrad, aŭ nemerit la Kapi-kihăile Moldovenescĭ de aŭ slujit; apoĭ aŭ venit la Moldova cu neguţitorie; apoĭ la Vasilie Vodă tot de un ném Arbânaş, şi vrând şi D-zeŭ, aŭ agiuns de aŭ fost Kapi-kihaie la Ţarigrad, şi vornic mare aicĭ în Moldova. Decĭ, întîmplându-se atuncĭ la vremea luĭ Gheorghie Ştefan-Vodă, de aŭ fost la Pórtă cu

Vodă nu'l cunoscea pe Vezirul. Decĭ, Vezirul Kiupruliul, aŭ şi chiemat pe Laznetarul luĭ şi i-aŭ ḑis în taină: «Veḑĭ cel boier bĕtrân Moldovan ce stă la divan, să'l ieĭ şi să'l ducĭ la odaea ta, până s'a ridicat divanul şi apoĭ să'l aducĭ la mine în taină, că 'mĭ trebuesce.» Iară Ghica-Vodă, după ce'l luase dintre ceĭ-l-alțĭ boierĭ, se speriasă tare, că nu sciea povestea ce este, şi după ce s'aŭ rĕdicat divanul şi l-aŭ dus la Vezirul, l-aŭ întrebat Vezirul ce om este, şi de unde este, şi aŭ ḑis: «Cunósce-mĕ pe mine, aŭ ba?» Iară Ghica-Vodă l'aŭ spus de unde este de locul luĭ, iară a cunósce pe Vezirul nu'l cunoscea. Atuncĭ Vezirul Kiupruliul s'aŭ spus, şi aŭ ḑis: «țiĭ minte ce am vorbit când veniam amêndoĭ pe cale? şi aŭ ḑis: de aĭ uitat tu, dar eŭ n'am uitat, şi ĭată că te voiŭ face Domn în Moldova, numaĭ să te facĭ mulcum.» Iară Ghica-Vodă aŭ şi mers de ĭ-aŭ sărutat mâna, şi s'aŭ rugat atuncĭ pentru stăpâne-sĕŭ să'l lase să fie Domn să nu'l maziléscă. Iară Vezirul aŭ rĕspuns: «acum de odată îl las să fie, ĭară maĭ pe urmă cuvîntul meŭ gios nu'l voĭ lăsa; ci te voĭ face pe tine.» Şi pe urmă chiemând la Pórtă pe Gheorghe Ştefan-Vodă să mérgă, aŭ pus pe Ghica-Vodă Domn în Moldova, după cum scrie letopisețele. Aşa aŭ fost povestea eşireĭ acelor douĕ ómenĭ, Kiupruliuluĭ Vezirului şi Ghicăĭ-Vodă: că *unde este voia luĭ D-ḑeŭ, se biruesc tóte firele omenescĭ.*» — I. Neculce, *Letop.*, p. 188—189.

15135 **Când va Dumneḑeŭ şi omul nemeresce sfatul.**

I. Neculce, *Letop. Mold.*, II, p. 237.

Acelaş înțeles ca la No. 15134.

*

15136 **Dumneḑeŭ, că e Dumneḑeŭ, şi nu póte mulțumi tótă lumea.**

Maĭor P. Budişteanu, *j. Ilfov.*

Nu poțĭ mulțumi pe toțĭ ómeniĭ. Ce e pe placul unuĭa, displace celuĭ-l'alt.

*

15137 **Dumneḑeŭ e a tot putinte, şi încă nu împacă pe toțĭ.**

Gr. Alexandrescu, *magistr. j. Putna.*

Nicĭ ăl de sus nu intră în placu tutulora.

Gr. Jipescu, *Opinc.*, p. 34.

Acelaş înțeles ca la No. 15136.

* △

15138 **Nicĭ Dumnedeŭ nu póte face pe voĭe, la tot natu.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

* △

Nicĭ Dumnedeŭ nu póte face pe placu tutulor.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Acelaş înţeles ca la No. 15137.

15139 **Pre cine ĭubesce Dumnedeŭ şi îl cértă.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 609.

*

Dumnedeŭ cértă pre cine ĭubesce.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Spre mângâĭerea celor lovițĭ de sórta.

Iehova mustră pe cine ĭubesce.

Prov. SOLOMON, 3. 12; IOV, 5. 17; Ps. 94. 11.

Dieu qui a fait sur moi luisir
Un mal dont il m'estuet nuisir,
Dist que devant lui souef flaire.[1]

BAUDE FASTOUL D'ARRAS, *XIII-e Siècle.*

A chi Dio vuol bene,
Manda afflizioni e pene.[2]

Prov. Tosc.

Wen Gott lieb hat, den züchtigt er.[3]

Prov. Germ.

---

[1]) Dieu qui m'envoit un mal que je dois supporter, dit que ce mal sentira bon devant lui.

[2]) Cuĭ Dumnedeŭ vroesce binele, îĭ trimete scârbă şi supĕrărĭ.

[3]) Pe cine Dumnedeŭ ĭubesce, îl pedepsesce.

15140 **Dumneḑeŭ cértă şi ĭarăşĭ tămăduesce.**

AXINTIE URICARIUL, *Letop.*, II, p. 128.

Dumneḑeŭ pedepsesce pe om, dar şi curînd îl ĭértă.

D'un côté Dieu poingt, de l'autre il oingt.

GABR. MEUNIER, *XVI-e Siècle.*

15141 **Când va Dumneḑeŭ cu omul vine şi dracu cu colacĭ.**

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 166; III, p. 134.

Când vré Dumneḑeŭ cu omul
Vine cu colacĭ şi dracul.

HINŢESCU, p. 51.

Când vré Dumneḑeŭ cu omul, vine şi dracul cu colacul.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 165; *Rev. Ist.*, I, p. 459.

Când vré Dumnedeŭ cu omul, vin şi draciĭ cu colaciĭ.

HELIAD-RĂDULESCU, *Tandal.*, p. 28.

* △

Când vré Dumneḑeŭ, şi dracu vine cu colacĭ.

G. I. TOMESCU, *înv. c. Brosc arĭ j. Mehedinţĭ.*

* △

Când Dumneḑeŭ va cu tine
Şi dracul cu colacĭ vine.

A. PANN, I, p. 72.—P. GÂRBOVICEANU, *prof. c. Zegaĭa, j. Mehedinţĭ.*

Veḑĭ *Bogat, Domn.*

1^0 Sĕ ḑice când ne vine şi dĕ unde nu nădĕjduim.
2^0 Când omuluĭ ĭĭ merge bine, chĭar şi ceĭ duşmanĭ se...

À qui Dieu aide, nul ne peut nuire.

Prov. Franc.

Aquel es rico que est à bien con Dios.[1])

Prov. Span.

Wer Gott zum Freunde hat, den schadet keine Creatur.[2])

Prov. Germ.

He is no loser who keeps God for his friend.[3])

Prov. Engl.

15142 *△ **Când îĭ dă Dumnedeŭ nicĭ dracul n'are ce 'ĭ face.**

A. Pann, II, p. 69. — Hinţescu, p. 51. — P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 457. — V. A. Forescu, c. *Mălinĭ, j. Sucĭava.*

Acelaş înţeles ca la No. 15141.

C'est l'bon Diu qu'el vout, les sainte n'ès polet rin.[4])

Prov. Wallon.

Chi ha buono un Dio, ha in tasca i santi.[5])

Prov. Tosc.

Gott hat mir's gegeben, und der Teufel soll es mir nicht nehmen.[6])

Prov. Germ.

If that God gie the deil daurna reive.[7])

Prov. Scot.

---

[1]) Acela e bogat care e bine cu Dumnedeŭ.
[2]) Când are pe Dumnedeŭ ca prietin, nu póte să 'ĭ facă rĕŭ nicĭ o fiinţă.
[3]) Acela nu pĭerde care 'şĭ păstréză pe Dumnedeŭ ca prieten.
[4]) C'est le bon Dieu qui le veut, les saints n'y peuvent rien.
[5]) Cine are pe Dumnedeŭ sigur, are pe sfinţĭ în buzunar.
[6]) Când vré Dumnedeŭ să ne hrănéscă nu póte să împedice acésta S-tu Petru.

15143 *△ **Daca vré Dumneḑeŭ şi turétcă (turuétcă) se face.**

V. IFRIM, *elev. Sc. Norm., c. Corodescĭ, j. Tutova.*

Dacă aĭ noroc, din desculț umbli cu cizme.

15144 **Până s-adjundzĭ la Dumnidzěŭ ti mâcă daracl̃i.**[1])

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, p. 173.

Veḑĭ *Sfânt.*

1⁰ Arată puterea draculuĭ.
2⁰ Până la ceĭ marĭ, ceĭ micĭ te prăpădesc.

15145 * **Când dă Dumneḑeŭ dă, ĭar când ĭeà, apoĭ îțĭ ĭeà şi cenuşa din vatră.**

AL. MARTINIAN, *j. Ilfov.*

Dumneḑeŭ scie să rĕsplătéscă, dar şi să pedepséscă bine pe om.

15146 △* **Cuĭ Dumneḑeŭ vre a'ĭ dà, şi pe feréstră îĭ țîpă.**

V. SALA, *dasc. c. Vaşcoŭ, comit. Bihor, Ungarĭa.*

Acelaş înțeles ca la No. 15143.

15147 * **Dumneḑeŭ, că 'ĭ mare, şi n'a dat la toțĭ de o potrivă.**

I. ARBORE, *ing. j. Buzĕŭ.*

Arată ne-potrivirea la avere.

15148 *△ **Dumneḑeŭ dă tot la cel ce are maĭ mult.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Acelaş înțeles ca la No. 15147.

---

1) Până să ajungĭ la Dumnedeŭ te mănâncă dracii.

«— Dómne, dise Sf. Petrea, óre n'ar fi bine ca să ĭeĭ boiĭ ceĭ bunĭ de la omul cel de dinainte, care de şi bogat, după cât se vede, dar e aşa de rĕŭ la inimă, şi să 'ĭ daĭ istuĭ-l-alt sărac, om bun la inimă?

«— Nu Petre, şi încă voĭ face din potrivă de cum diciĭ tu; adecă, acest sărac şi bun la inimă să 'ĭ pérdă şi pe juncănaşiĭ ceĭ slabĭ ce 'ĭ are, căcĭ cel sărac şi bun la inimă fiind, nu 'ĭ va păré rĕŭ, numaĭ de atâta lucru; ĭar celuĭ-l-alt, pe lângă ceĭ doĭ boĭ marĭ şi frumoşĭ, îĭ voĭ maĭ dà încă alţĭ doĭ, şi apoĭ patru, până 'l voĭu face bogat tare, şi apoĭ, când îĭ voĭa lua, îĭ voĭu lua tot, ca să 'ĭ rup inima din el şi aşa să se pocăĭéscă cum trebue.» — *Şezătórea*, I, p. 258.

Vedĭ N. Bogdan, *Poveştĭ*, p. 66 şi urmĕtórele.

Că cel ce are i sĕ va dà, şi 'ĭ va prisosì; ĭar cel ce nu are, şi ceea ce are se va luà de la dînsul.

Mateĭ, p. 13. 12; Marcu, 4. 25; Luca, 8. 18.

15149 **Dumnedeŭ la unul dă tot şi la altul nimic.**

A. Pann, *Nastr. Hogea*, p. 22.

Acelaş înţeles ca la No. 15148.
A se vedé snóva din *Nastratin-Hogea*, p. 22—23.

15150 **Dumnedeŭ să 'l înmulţéscă,**
Ca şi pétra să créscă!

A. Pann, I, p. 128. — Hinţescu, p. 52.

Urarea beţivuluĭ.

* △

15151 **Dumnedeŭ rĕsplătesce fie-căruĭ după faptele sale.**

Gr. Alexandrescu, *magistr.*, *j. Putna.*

* △

Dumnedeŭ plătesce după fapte.

V. Sala, *dasc. c. Vaşcoŭ-Bărescĭ, comit. Bihor, Ungaria.*

Ca un judecător drept ce este.

*

15152 **Dumnedeŭ nu rĕsplătesce ca duşmanul, ci gonesce cu anul.**

A. Pann, *Ediţ.* 1889, p. 22; I, p. 78.—Dr. Gaster, *Liter.*, p. 52.

Arată îndelunga răbdare a luĭ Dumnedeŭ.

Iehova este târḑiŭ la mânie, dară mare în putere.

NAUM, 1. 3; NOEM., 9. 17; PS. 103. 8.

Tu eştĭ Dumneḑeŭ milos şi îndurător, târḑiŭ la mânie, plin de îndurare, şi te căiescĭ de rĕŭ.

PS. 86. 5; IOEL, 2. 13; IONA, 4. 2; ESOP, 34. 6.

* △

15153 **Dumneḑeŭ nu 'ĭ ca duşmanu.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Acelaş înţeles ca la No. 15152.

* △

15154 **Dumneḑeŭ nu'ĭ la nime duşman.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

1⁰ Căcĭ este drept.
2⁰ Acelaş înţeles ca la No. 15153.

* △

15155 **Dumneḑeŭ întârḑiéză, dar nu uĭtă.**

IDEM, *Calend. Rom.* 1892. — D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

*

Dumnidzĕŭ şintésce ma nŭ-agârşésce. [1])

C. IONESCU, *prof. c. Nevésta, Macedonia.*

*

Dumnidzĕŭ amână ma nu agârşésci. [2])

D. A. MILESCU, *stud. c. Gopeşĭ, Macedonia.*

Dumnidzĕŭ amână ma nu agârşascì. [3])

PER. PAPAHAGI, *Zweit. Jahres.*, II, p. 154.

---

[1]) Dumneḑeŭ întârḑie dar nu uĭtă.
[2]) Dumneḑeŭ amână dar nu uĭtă.

Acelaş înţeles ca la No. 15152, şi cum ḑice Claudianu:

Saepe mihi dubiam traxit sententia mentem;
Curarent Superi terras, an nullus inesset
Rector et incerto fluerent mortalia casu.
Abstulit hunc tandem Rufini pœna tumultum
Absolvitque deos.

«Pe Dumneḑeŭ ómeniĭ ceĭ de mult îl zugrăvesc cu piciórele de lână şi cu mânĭ de her.» — AXENTIE *Uricariul*, II, p. 156.

La justice de Dieu a des pieds de plomb.

Prov. Lat.

La vendetta di Dio non piomba in fretta. [1])

Prov. Ital.

Gott kommt langsam, aber wohl. [2])

Prov. Germ.

Got cometh with leaden feet, but striketh with iron hands. [3])

Prov. Engl.

15156 * △ **Dumneḑeŭ nu pedepsesce îndată ce omu greşesce.**

I. POPESCU, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.*

Şi dă omuluĭ vreme ca să se pocăĭéscă.

15157 **Intărḑierea certăreĭ, Dumneḑeŭ cu asupră o plinesce.**

N. MUSTE, *Letop. Mold.*, III, p. 59.

Acelaş înţeles ca la No. 15155, şi cum ḑice Francesul:

L'homme ne perd rien pour attendre.

---

[1]) Rĕsbunarea luĭ Dumneḑeŭ nu lovesce repede.

15158 * △ **Dumnedeŭ nu rĕmâne la nime dator.**

IUL. GROFȘOREANU. *înv. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.*

Acelaș înțeles ca la No. 15157.

Az isten soha sem marad adosnak.

Prov. Maghi.

15159 * △ **Dumnedeŭ nu bate cu cïomagul.**

D-na S. NĂDEJDE, *Nuv.*, p. 206 — ION PAUL, *Transilvania.* — G. P. SALVIŬ & E. I. PATRICIU, *înv. c. Smulți, j. Covurluïu.*

* △ *Dumnedeŭ nu bate pe om cu cïomagu.*

N. MATEESCU, *înv. c. Movilița, j. Putna.*

Adică Dumnedeŭ e răbdător cu ceï rĕï, nu'ï pedepsesce îndată.

15160 * △ **Dumnedeŭ nu bate cu bóta, numa cu socóta.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteïu, Banat.*

Acelaș înțeles ca la No. 15159.

15161 * △ **Nu bate Dumnedeŭ cu bicïul.**

V. A. FORESCU, *c. Broscenï, j. Sucïava.*

Acelaș înțeles ca la No. 15160.

15162 * △ **Dumnedeŭ te feresce**
Până te nemeresce.

I. POPESCU, *înv. c. Dobrenï, j.*

* △
Dumneḑeŭ ferĕsce
Pân' ce nimerĕsce.

A. Gorovei, *public. j. Sucĭava.*

Acelaş înţeles ca la No. 15161.

* △
15163 **Dumneḑeŭ te păzesce**
Până ce te nimeresce.

C. Teodorescu, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.*

Acelaş înţeles ca la No. 15162.

* △
15164 **Dumneḑeŭ dă, numaĭ trebuĭe să daĭ şi tu cu mâna.**

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Să nu ne lăsăm în nădejdea altuĭa, fie chiar şi Dumneḑeŭ. Scăparea omuluĭ stă în mânele luĭ.
A se vedé varĭante la Capitol XVII.

Aide-toi, Dieu t'aidera.

Prov. Franc.

Nôsgnor a ḑis: agiutēte ch'i t'agiutrēu.[1])

Prov. Piem.

Hilf dir selbst, so hilft dir Gott.[2])

Prov. Germ.

Help your self and God will help you.[3])

Prov. Englez.

---

[1]) Domnul a ḑis: ajută-te şi te voiŭ ajuta.
[2]) Ajută-te singur, ast-fel Dumneḑeŭ te va ajuta.

* △
15165 **Dumnedeŭ dă omuluĭ, dară (dar) în traistă nu'ĭ bagă.**

P. Ispirescu, *Leg.*, I, 1872, p. 167; *Rev. Ist.*, III, p. 164. — A. Gorovei, *public. j. Suciava.* — Hințescu, 53.

* △
Dumnedeŭ dă omuluĭ dar în straiță nu'ĭ bagă.

V. Sala, *dasc. c. Beluș, comit. Bihor, Ungaria.* — D. Popoviciu, *înv. c. Cuvin, comit. Arad, Ungaria.*

Acelaș înțeles ca la No. 15164.

Dieu donne le bœuf et non les cornes.

Prov. Franc.

Gott bescheert wohl die Kuh, aber nicht den Strick dazu.[1]

Prov. Germ.

God gives us hands, but does not build bridges for us.[2]

Prov. Engl.

15166 **Dumnedeŭ dă dar nu bagă în pungă.**

Ida von Düringsfeld, I, p. 322.

Acelaș înțeles ca la No. 15165.

* △
15167 **Dumnedeŭ îțĭ dă, dar în sac nu'țĭ bagă.**

Em. Popescu, *înv. c. Ciocănesci-Mărgineni, j. Ialomița.* — N. Urechiă, *ing. c. Comarnic, j. Prahova.*

* △
Dumnedeŭ dă, dar în sac nu bagă.

Călin Iordache, *stud. j. Argeș.*

---

[1]) Dumnedeŭ, dă vaca, dar nu dă ștrengu.
[2]) Dumnedeŭ ne dă mânĭ dar nu ne zidesce podurĭ.

Acelaş înţeles ca la No. 15166.

Gud giver enhver Fugl sin Föde, men kaster den ei til den i Reden.[1])

Prov. Danez.

* △

15168 **Dumneḑeŭ dă, dar (da) în obor nu bagă.**

M. Păsculescu, *la Intîln.*, p. 11. — *Rev. Copii.*, II, p. 176. — I. Popescu, *înv. c. Dobrenĭ, j. Ilfov.* — P. Gârboviceanu, *prof. Sem. Centr. Cl. VII.*

Acelaş înţeles ca la No. 15167.

* △

15169 **Dumneḑeŭ îţĭ dă, dar nu 'ţĭ bagă în gură.**

P. Gârboviceanu, *prof. Sc. Norm. Inv.*

Acelaş înţeles ca la No. 15168.

* △

15170 **Ce ne trimite Dumneḑeŭ trebue să primim, orĭ bun orĭ rĕŭ.**

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Să primim cu răbdare rĕul ca şi binele care ne vine.

* △

15171 **Numaĭ Dumneḑeŭ face voĭea la toţĭ.**

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Când nu poţĭ mulţumi pre cine-va.

* △

15172 **Dumneḑeŭ a umplut lumea cu ce a putut.**

C. C. Miclescu, *c. Miclescĭ, j. Vasluĭu.* — E. I. Patriciu & G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

---

[1]) Dumnedeŭ dă fie-căreĭ pasere hrana sa, dar nu i-o aruncă 'n cĭoc.

* △
Dumneḑeŭ a umplut lumea cum a putut.

C. Teofănescu, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.*

Veḑĭ *Bun, Rĕŭ.*

Dumneḑeŭ a făcut și pe bun și pe rĕŭ, și se ḑice maĭ ales când vreĭ să arĕțĭ pe un prost.

* △
15173 Îĭ mare oboru luĭ Dumneḑeŭ.

Avr. Corcea, *paroh, c. Coșteĭu, Banat.*

Lumea e mare, deci, orĭ cât de mulțĭ ómenĭ ar fi, toțĭ pot trăi într'însa.
Se ḑice, maĭ ales, când un om sărac are mulțĭ copiĭ.

15174 Când vré Dumneḑeŭ să pĭérdă pe om, maĭ întâĭu îĭ ĭeà mințile.

P. Ispirescu, *Rev. Ist.*, I, p. 459.

*
Când Dumneḑeŭ perde pe om, îĭ ĭeà mintea.

Hințescu, p. 143. — G. Munteanu. — V. Sala, *dasc c. Vașcoŭ-Bărescĭ, comit. Bihor, Ungarĭa.*

*
Daca Dumneḑeŭ vré să te bată îțĭ ĭeà mintea.

S. Fl. Marian, *Bucovina.*

Dumneḑeŭ, înainte de a te pĭerde, îțĭ ĭea maĭ întâĭu mințile.

Voința, ziar, XII, No. 3286.

* △
Dumneḑeŭ îțĭ ĭeà mintea și apoĭ te bate.

Gavril Onișor, *prof. c. Avramescĭ, j. Tutova.*

* △ *Daca vré Dumnedeŭ să bată pe cine-va, maĭ nainte îĭ ĭea mintea.*

MARIA COSMA, *c. Vaşcoŭ-Băresci, comit. Bihor, Ungaria.* — AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Când unul face o faptă nebunéscă, care trebue să'ĭ aducă pagubă. Românul, în asemenea împrejurărĭ maĭ dice: *îĭ-a luat Dumnedeŭ minţile.*

Quos perdere vult Jupiter dementat prius.[1]

Prov. Lat.

Quand Dieu quelqu'un veut châtier,
De bon sens le fait varier.

Prov. Franc.

Quando dio ci vuol punire,
Del vero senno ci fa uscire.[2]

Prov. Ital.

Wenn Gott Einen strafen will, so thut er ihm die Augen zu.[3]

Prov. Germ.

Eschil dice: «*când un om merge spre peire, deiĭ îĭ ajută să se nimicéscă.*» — PROMETEŬ.

* △
15175 **Dumnedeŭ nu dă cu bâta, ci îĭ ĭeà mintea.**

IUL. GROFŞOREANU, *dasc. c. Galşa, comit. Arad, Ungaria.*

Acelaş înţeles ca la No. 15174.

* △
15176 **Dumnedeŭ cértă pe om după puterea luĭ.**

C. TEODORESCU, *înv. c. Dógele, j. Vasluĭu.*

---

[1]) Jupiter înnebunesce maĭ întâiŭ pe aceĭ pre care vré să 'ĭ piérdă.
[2]) Când Dumnedeŭ vré să ne pedepséscă, el ne scóte din minţĭ.
[3]) Când Dumnedeŭ vré să pedepséscă pre cine-va, atuncĭ îĭ légă ochiĭ.

*
Dumnedeŭ ne cértă după puterea nóstră.

Gr. Alexandrescu, *magistr. j. Putna.*

Pedépsă celuï vinovat nu trebue să fie pré aspră.

Dieu ne veut pas plus qu'on ne peut.

Prov. Franc.

Dio non manda se non quel che si può portare.[1]

Prov. Tosc.

Gott giebt Schultern nach der Bürde.[2]

Prov. Germ.

Got shapes the back for the burden.[3]

Prov. Scoţ.

* △
15177 **Ce a legat Dumneḑeŭ, omul să nu deslege.**

Iul. Grofşoreanu, *prof. c. Galşa, comit. Arad, Ungaria.*

*
Ce Dumneḑeŭ a legat omuluï nu maï póte deslegà.

Gr. Alexandrescu, *magistr. j. Putna.*

Sé ḑice maï ales despre căsătoriï.

*
15178 **Iu i greŭ, ţi-agïută ş-Dumnidzĕŭ.**[4]

G. Zuca, *stud. c. Berat, Albania.*

Omul să nu pïérdă nicï odată speranţa.

[1]) Dumneḑeŭ nu trimite maï mult de cât póte omul să ducă.
[2]) Dumneḑeŭ dă spatele după povară.
[3]) Dumneḑeŭ face spatele după greutatea povereï.
[4]) Unde e greŭ, îţï ajută şi Dumneḑeŭ.

15179 *△ **Cine începe cu Dumneḑeŭ, cu Dumneḑeŭ sfîrşesce.**

IUL. GROFŞOREANU, *dasc. c. Galşa, comit. Arad, Ungaria.*

Bine cine începe, tot bine isprăvesce.

15180 *△ **Dumneḑeŭ când a plecat să scótă urîţiĭ din ţéră, cel maĭ urît de cât toţĭ s'a luat după dînsul să'l însoţéscă în acéstă lucrare.**

C. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Când cel vinovat se preface că este nevinovat, şi caută şi dînsul pe cel vinovat pentru a'l descoperi.

15181 *△ **Dumneḑeŭ dă şi ĭeà.**

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

*△ *Dumneḑeŭ tot dă şi ĭeà.*

V. SALA, *dasc. c. Drăgănescĭ, comit. Bihor, Ungaria.* — D. POPOVICĬ, *înv. c. Cuvin, comit. Arad, Ungaria.*

Dumneḑeŭ dă, Dumneḑeŭ ĭeà.

D-na S. NĂDEJDE, *Nuv.*, p. 155.

Averea, binele este trecĕtor.

Dumneḑeŭ mĭ-a dat, Dumneḑeŭ mĭ-a luat, fie numele luĭ bine-cuvîntat.

Biblie IOV.

15182 *△ **Dumneḑeŭ încarcă şi descarcă.**

IUL. GROFŞOREANU, *dasc. c. Galşa, comit. Arad, Ungaria.*

* △

Dumnedeŭ tot încarcă și dĕscarcă.

D. Popovicï, *înv. c. Cuvin, comit. Arad, Ungarïa.*

Acelaș înțeles ca la No. 15181.

* △

15183 **Un Dumnedeŭ dă și altul ïea.**

Hințescu, p. 53. — Dr. Gaster, *Liter. Pop.*, p. 217. — Baronzi, p. 55. — L. Șăineanu, *Semas.*, p. 327. — D. Epureanu, *înv. c. Damian, j. Dolj.* — Gr. Alexandrescu, *magistr. j. Putna.* — G. Poboran, *inst. j. Olt.* — C. Teofănescu, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.*

* △

Un Dumnedeŭ îțï dă și altul îțï ïeà.

D-na Ecat. Zanne, *c. Băscscii, j. Fălciŭ.*

* △

Un Dumnedeŭ dă și dece ïea(ŭ).

V. A. Forescu, *c. Folticenï, j. Sucïava.* — E. I. Patricïu & G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulțï, j. Covurluïu.*

1° Când maï mult pïerdï de cât câștigï.

2° Când nu aï apucat bine să capețï un lucru, și altul ți'l ïeà.

Rĕmășită din vechile credințe păgâne.

SNÓVĂ

Ci-că un țigan căpĕtase o ólă cu lapte. Când a pus'o la foc, vede că laptele începe să se umfle. Țiganul nu maï puteà de bucurie că sĕ înmulțesce laptele, și sĕ rugà mulțumit: «Dă, Dómne, să crescă! Dă, Dómne, să crescă!» Laptele curge tot în foc. Când țiganul vede că n'a maï rĕmas nimic în ólă sĕ întristézā fórte mult și dice mânios: «De, apoï trébă'ï asta! *Un Dumnedeŭ dă și dece ïeaŭ.*»

* △

15184 **Scie Dumnedeŭ al cuï e sacul cu făină și podul cu slănină.**

A. Pann, *Ediț.* 1889, p. 134; II, p. 78. — Hințescu, p. 53. — E. I. Patricïu & G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulțï, j. Covurluïu.* — D. Epureanu, *înv. c. Damian, j. Dolj.*

* *Scie Dumnedeŭ al cuĭ e sacul cu malaĭul.*

A. PETRESCU, *ing. c. Curtea-de-Argeş, j. Argeş.*

* △ *Scie Dumnedeŭ al cuĭ e sacul cu făină.*

V. SALA, *înv. c. Vaşcoŭ, comit. Bihor, Ungarĭa.*

1⁰ Când se aruncă, asupra cuĭ-va, o vină ne-întemeĭată.
2⁰ Când cine-va câştigă pe ne-aşteptate; credeà că pĭerde şi în urmă câştigă.
3⁰ Când cine-va găsesce un lucru pĭerdut.
4⁰ Să aşteptăm sfîrşitul, urma alege, căcĭ Dumnedeŭ îngrijesce de toţĭ, şi cunósce faptele fie-căruĭa.

SNÓVĂ

Un ţigan sĕ duse să fure slănina unuĭ Român, din podul caseĭ acestuĭa. Dar Dumnedeŭ nu 'ĭ-a ajutat, pentru că slănina erà numaĭ dréptă a Românuluĭ, aşa că ţiganul a cădut, în casă, pe gura poduluĭ, cu slănină cu tot. Românul de bucurie că şĭ-a găsit slănina, a dis: «Heĭ! mĕĭ ţigane! *scie el Dumnedeŭ al cuĭ e podul cu slănină.*»

A se vedé şi snóva de la No. 15185.

* △
15185 **Scie Dumnedeŭ al cuĭ e colacu.**

ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

Vedĭ *Cap. XII, c. Colac.*

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 15184.

SNÓVĂ

A trăit odată un fecĭor, în casă cu tată-sĕŭ. Eĭ aŭ fost morarĭ. Măstihóĭa [1]) fecĭoruluĭ, în tóta sĕptămâna, dedeà cinste la biserică, treĭ-patru liturghiĭ de prescurĭ. Odată dice nevésta către fecĭor: «Mĕĭ Ióne, da ce va fi de noĭ, că tu nu maĭ poruncescĭ să fac şi eŭ prescurĭ. — Nu, dragă, pentru că *scie Dumnedeŭ al cuĭ e sacul cu făină.*» — V. SALA, *Ungarĭa.*

---

[1]) Muma vitregă.

*
15186 Câlcă pri oŭ și s-acâță di Dumnidzêŭ.[1])

G. ZUCA, *stud. c. Samarina, Epir.*

A învěțat și el douě buche, și se crede cel maĭ învěțat om.
A prins ce-va putere și sě crede cât un împěrat.

* △
15187 Scie numaĭ Dumnedeŭ și vaca.

IUL. GROFȘOREANU, *înv. c. Galșa, comit. Arad, Ungaria.*

Când unul face o trébă fără să scie pentru ce.

SNÓVĂ

Un Némț șĭ-a muls vaca. Acésta, când a fost plin suștarul, a dat cu piciorul. Pentru ca să ocoléscă pe viitor, ast-fel de ne-plăcere, a legat vaca cu ștréngul de el. Vaca a luat-o la fugă. Popa îl vede și îl întrébă, că unde duce vaca? *Scie Dumnedeŭ și vaca,* rěspunde bietul Némț.

15188 Cu gândul la Dumnedeŭ șî cu mâna prin sînul meŭ.

IORD. GOLESCU, *Mss.* III, p. 28.

Sě dice pentru ceĭ ce, cu smerenia lor, fură șî ne despóie (GOLESCU).

*
15189 In gură cu Dumnedeŭ și în inimă cu dracu.

A. PANN, *Edit.* 1889, p. 88; III, p. 65. — HINȚESCU. p. 72. — S. I. GROSSMANN, *Dicț.*, p. 103.

* △
In gură cu Dumnedeŭ, în inimă cu dracu.

V. SALA, *dasc. c. B. Lazurĭ, comit. Bihor, Ungaria.*

Vedĭ *Creștin, Cruce.*

[1]) A călcat pe oŭ și s'a prins de Dumnedeŭ.

Pentru cel făţarnic. A se vedé No. 14762.

15190 **Tot binele de la Dumneḑeŭ este.**

DIM TÎCHINDEAL, *Fab.*, p. 365.

Luĭ să'ĭ mulţumim, prin urmare, de câte-orĭ ne vine vre-un bine.

De Dieu tout bien vient.

HENRY ESTIENNE, *XVI-e Siècle.*

15191 **'I-a avut Dumneḑeŭ de scire**
Şi l'a păzit de peire.

A. PANN, III, p. 141. — HINŢESCU, p. 171.

Veḑĭ *Norocire.*

Erà cât p'aci să móră, şi a scăpat ca prin minune.

15192 **Cine are parte dě Dumneḑeŭ pě pămînt, are parte şî dě cel din cer.**

IORD. GOLESCU, *Mss.* II, p. 78.

Cată'ţĭ Dumneḑeŭ pe pămînt dacă veĭ să'l aĭbĭ şi în cer.

C. BOLLIAC, *Culegere.*

* △ *Când aĭ Dumneḑeŭ pe pămînt aĭ şi în cer.*

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Adică, cine are parte dě ajutor pě pămînt, ěl ajută şî cel din cer (GOLESCU).

15193 **Dumneḑeŭ când te ajută,**
Plumbul ţi se face plută.

A. PANN, I, p. 72. — HINŢESCU, p. 52.

Arată puterea luĭ Dumneḑeŭ şi priinţa ajutoruluĭ pe care nĭ'l póte dà.

Où Dieu veult il pleut.

Prov. Communs XV-e Siécle.

Wer's Glück hat, dem kalbt ein Ochs.[1])

Prov. Germ.

15194 **Unde vré Dumnedeŭ sunt prietenĭ, banĭ şi de tóte.**

I. NECULCE, *Letop. Mold.*, II, p. 245.

Are puterea luĭ Dumnedeŭ.

Dieu est puissant de bien nous faire.

Prov. Franc.

15195 * △ **Ce o vré Dumnedeŭ sporesce.**

D-na Z. JUVARA, c. *Fedescĭ, j. Tutova.*

Acelaş înţeles ca la No. 15194.

Se Dio t'ajuta, sei ajutato.

Prov. Ital.

Wem Gott hilft, dem ist geholfen.

Prov. Germ.

Kinek isten a barátja, könnyen üdvözül.

Prov. Maghiar.

Komu Boh, tomu vşeckni svaty.

Prov. Ceh.

Коме Богъ, томъ и сви свети.

Prov. Sîrb.

15196 **Mulţumim luĭ Dumnedeŭ,**
Şi de bine şi de rĕŭ.

A. PANN, II, p. 37.

---

[1]) Cine are noroc, îĭ fată boul.

Mulţămim luĭ Dumneḑeŭ,
Şi de bine şi de rěŭ.

HINŢESCU, p. 113.— I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 223.

Căcĭ nimenĭ nu cunósce taĭna luĭ Dumneḑeŭ, şi trebue să priméscă cu supunere, ba chiar cu mulţumire, tot ce vine de la dînsul.

Iehova a dat, Iehova a luat, fie bine-cuvîntat numele luĭ Iehova!

IOV, 3, 21.

△
15197 **După cum vré Dumneḑeŭ**
Se face bine orĭ rěŭ.

G. DEM. TEODORESCU, *Poes. Pop.*, p. 568.

Tóte întîmplările staŭ în mâna Domnuluĭ.

La Dumneḑeŭ sunt tóte cu putinţă.

MATEĬ, 19, 26; IOV, 42, 2; IEREM., 32, 17; LUCA, 1, 37 & 18, 27.

*
15198 **Din puţintel a făcut Dumneḑeŭ cerul şi pămîntul.**

1⁰ Arată puterea luĭ Dumneḑeŭ.
2⁰ Când unul din nimic s'a ridicat, s'a îmbogăţit.

* △
15199 **Dumneḑeŭ gĭuruesce şi nebunu trage nădejde.**

PÂRVU, c. *Ivescĭ*, j. *Tutova*.

Veḑĭ *Cuminte, Nebun.*

Nu trebue să punem nicĭ un temeĭu pe o făgăduĭélă dată.

* △
15200 **Dumneḑeŭ cu mila, şi dracu cu pila.**

P. GÂRBOVICEANU, *prof.* c. *Va-*

Arată bunătatea unuia și rĕutatea celuĭ-l-alt.

15201 **Dumnedeŭ tiran nu este,**
Binele la toțĭ voesce.

A. Pann, I, p. 74. — Hințescu, p. 53.

Arată nemărginita luĭ bunătate.

Dieu beneie tout.[1])

Prov. Gallic. Mss. XV-e Siècle.

15202 **N'a dat zapis cu Dumnedeŭ.**

A. Pann, II, p. 160.

Omul póte murì dintr'un cés într'altu.

15203 **Dumnedeŭ dă aceluĭ care dă.**

I. G. Valentineanu, p. 31.

Să ne fie milă de ceĭ săracĭ, și precum dice Țichindeal, Fab. p. 251: «*Ajutând și ajutorând este dumnedeesc lucru, și a luĭ Dumnedeŭ*».

15204 **De mult Dómne-miluesce, i se urasce și luĭ Dumnedeŭ.**

Dreptate, ziar, I, No. 95.

Vedĭ *Domn*.

Acelaș înțeles ca la No. 14819.
Hristos a dis: «*Rugăciunile vóstre să fie scurte, și nu ca ale păgânilor carĭ 'șĭ închipuĭ că prin mulțimea cuvintelor vor dobândi ce doresc. Căcĭ tatăl vostru scie ce vĕ trebue înainte ca să cerețĭ.*»

*

15205 **Te ducĭ la sfințĭ și nu te ducĭ la Dumnedeŭ.**

Maior P. Budișteanu, j. *Ilfov*.

Vedĭ *Sfânt*.

Pentru cel care se rógă de ceĭ maĭ micĭ, în loc să mérgă de a-dreptul la cel maĭ mare, de care atîrnă totul.

Il vaut mieux s'adresser à Dieu qu'à ses saints.

Prov. Franc.

15206 * △ **Dumneḑeŭ să te păzéscă de ţiganul turcit şi de mojicul grecit.**

A. PANN, III, p. 48. — HINŢESCU, p. 52. — P. GÂRBOVICEANU, *prof. Sem. Buc. Cl. VIII.* — H. D. ENESCU, *înv. c. Zamostea, j. Dorohoĭ.*

Dumneḑeŭ să te feréscă de ţiganul turcit şi de mojicul grecit.

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 84.

* *Dumnidzĕŭ s'ti ascapĕ di criştin inturchipsit.* [1]

D. A. MILESCU, *stud. c. Gopeşĭ, Macedonĭa.*

Arată asprimea parvenituluĭ, cĭocoĭuluĭ.

Dio tigardi da un ricco impoverito, e da un povero quand'è arricchito. [2]

Prov. Tosc.

15207 * △ **Dumneḑeŭ să te feréscă de Român cĭocoit şi de ţigan boerit.**

G. I. TOMESCU, *înv. c. Broscarĭ, j. Mehedinţĭ.*

Acelaş înţeles ca la No. 15206.

15208 * △ **Să te feréscă Dumneḑeŭ de ţĕranul boerit şi de ţiganul turcit.**

G. BĂNULESCU, *înv. c. Pietroşiţa, j. Dâmboviţa.*

---

[1]) Dumneḑeŭ să te scape de creştinul turcit.
[2]) Dumneḑeŭ să te păzéscă de un bogat care a sărăcit şi de un sărac

* △
Să te feréscă Dumnedeŭ de țigan turcit și de Român boïerit.

I. Dumitrescu, *înv. c. Gânciova, j. Dolj.*

Vedĭ *Boïer.*

Acelaș înțeles ca la No. 15207. A se vedé și No. 9762.

15209 **Dumnedeŭ sfântul să ne păzéscă Și de praftorița țigănéscă.**

A. Pann, *Edit.* 1889, p. 87; I I, p. 50.

Pentru cel care se învață după ce pătimesce. A se vedé snóva de la No. 15213.

*
15210 **Dumnidzĕŭ s-ti ascapĕ di muĭiare urută.**[1]

C. Ionescu, *prof. c. Nevésta, Macedonia.*

Căcĭ e foc și pîrjol în casa omuluĭ.

15211 **Să te feréscă Dumnedeŭ de bătae femeéscă.**

D-na S. Nădejde, *Nuv.*, p. 66.

Căcĭ e gróznică. Vedĭ nuvela D-neĭ Nădejde.

* △
15212 **Să te feréscă Dumnedeŭ de judecata fimeéscă și de bătaia prostuluĭ.**

V. A. Forescu, *c. Dorna, j. Suciava.*

Arată lipsa de judecată a femeïeĭ, și primejdia de mórte la care eștĭ supus, când te lovesce prostul.

---

[1] Dumnedeŭ să te feréscă de muĭerea ticălósă (rea).

15213 Dumneḑeŭ să te feréscă,
De bătae ceréscă,
De urgie 'mpĕrătéscă,
Şi de pîră mojicéscă.

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 84; III p. 48.

Dumneḑeŭ sfânt să păzéscă,
Tótă firea creştinéscă,
De bătaĭa cea ceréscă,
De urgia 'mpĕrătéscă,
Şi de pîra mojicéscă.

A. PANN, *Ediţ.* 1889, p. 85; III, p. 48.

Dumneḑeŭ să te feréscă,
De bătae ceréscă,
De urgie 'mpĕrătéscă,
De pîră mojicéscă,
Şi de ură boeréscă.

HINŢESCU, p. 52.

*

Dumneḑeŭ să te păzéscă,
De urgia 'mpĕrătéscă,
Şi de pîra mojicéscă.

G. BĂNULESCU, *înv. c. Pĭetroşiţa, j. Dîmboviţa.*

Tóte, lucrurĭ grele de suferit.

POVESTEA VORBIĬ

Un împĕrat prea cu minte, rugile când îşĭ făcea
Pe lângă alte cuvinte şi aceste le ḑiceà:
Dumneḑeŭ sfânt să păzéscă
Tótă firea creştinéscă,
De bătaĭa cea ceréscă,
De urgia împĕrătéscă
Şi de pîra mojicéscă.
Fiul sĕŭ ce tot-dé-una la rugĭ cu el pus erà,
Tóte le ḑiceà dar, una nu 'ĭ plăceà, îl supĕrà,
Nu 'ĭ venea să se smeréscă, să ḑică acest cuvînt:

Dicênd: Ce putere are un mojic, prost, nătărĕŭ,
Unuia împĕrat mare prin pîre să 'i facă rĕŭ?
Impĕratul dacă vede că nu 'l póte muià
Să 'l facă pe el a crede ceea ce 'l povĕțuià,
Gândindu-se făcu planul, dicênd: voiŭ să 'l pedepsesc.
Și chiemă în grab pe țiganul, potcovaru împĕrătesc,
Căruia din întîmplare atuncĭ dintr'un foișor,
Căduse, și 'ĭ murise copilul sĕŭ micșor.
Iĭ poruncesce în taină ca cu cârdul țigănesc,
Să se scóle să dea jalbă de fiul împĕrătesc,
Cu dovedĭ s'aducă pîră, orĭ cum va scĭ maĭ urît,
Că el de sus îmbrâncindu 'l cu dile l'a omorît,
Decĭ îngropând pe copilul potcovaru 'mpĕrătesc,
Ridică dovedĭ, aduce tot sălașul țigănesc,
Daŭ jalbă către 'mpĕratul, cu jurăminte pîrĕsc
Că 'ĭ-a 'mbrâncit pe copilul feciorul împĕrătesc.
Impĕratu 'nfățișéză pe fiul sĕŭ în divan
Dovedile îl fac să crédă că a îmbrâncit pe țigan.
Pentru care împĕratul chiar singur a hotărît,
Să 'l dé, să 'l aibă țiganu în locul celuĭ omorît,
Așa dară, fără voie, feciorul de împĕrat
A trebuit să se ducă, tatăl sĕŭ precum l'a dat,
Și deosebĭ împĕratul pe potcovarul chiemând,
Iĭ dă strașnică poruncă pentru fiul sĕŭ dicênd:
Ițĭ poruncesc ca îndată cum te veĭ duce cu el
Să 'l îmbracĭ în haĭne rupte, să nu 'ĭ facĭ hatîr vr'un fel:
Și să 'l puĭ la foĭ să sufle, tocma ca pe un țigan.
Când vedĭ că nu te ascultă, îngrozesce 'l din cĭocan.
Și cu praftorița udă maĭ adesea să 'l lovescĭ,
Dă în el, numaĭ păzesce unde-va să nu 'l slutescĭ.
Că voiŭ, pentru o greșală, în ast-fel să 'l pedepsesc,
De cât, cum dic, tu ascultă cele ce îțĭ poruncesc.
Decĭ ducêndu-se țiganu cu porunca înarmat,
Le-a urmat tóte tocma cu feciorul de împĕrat.
Il îmbrăcă în nisce sdrențe ca p'o slugă de țigan,
Negre 'n cărbunĭ tăvălite, de nu făceà nicĭ un ban.
Il puse la foĭ să sufle și cu barosu să dea,
De nu putea, vaĭ de dînsul! cu praftorița 'l lovea.
De câte orĭ stropea focul, cu dînsa îl atingea,
Și obrazul, nasul, gura îĭ umplea și îĭ mânjeà,
Pedepsele aste tóte trebuind să ĭeà sfîrșit,
După treĭ dile împĕratul ĭertă pe fiul greșit,
Și trimețênd, îl aduse ĭar cu cinste la palat
Spălat și îmbrăcat bine, ca un fecĭor de 'mpĕrat.
Apoĭ séra împĕratul mergênd să se róge ĭar
Aŭ rostit ca maĭ înainte aceleașĭ cuvinte chĭar.
Fiul sĕŭ, ce împreună stà 'ngenunchiat spre pămînt
Dise: tată! maĭ va încă să dicĭ și acest cuvînt:

Dumnedeŭ sfânt să ne păzéscă
Și de praftorița țigănéscă.

Atuncĭ împĕratu 'n sine, de vorbele luĭ rîdênd,
Și isprăvind rugăcĭunea plécă în ĭatac dicênd:
Omul până nu pătimesce nu se învață.

A. PANN.

* △
15214 Dumneḑeŭ să te ferèscă
De poruncă 'mpĕrătéscă.

P. Gârboviceanu, *prof. Semin. Buc. Cl. VIII.*

Acelaş înţeles ca la No. 15213.

△
15215 Să te păzéscă Dumneḑeŭ de bătaĭa muĭeriĭ, a stângaciuluĭ, a ciunguluĭ şi a schĭopuluĭ, de puşca chĭoruluĭ şi de fapta mutuluĭ şi a surduluĭ.

Şezătórea, III, p. 81.

*
Să te păzéscă Dumneḑeŭ de bătaĭa surduluĭ şi de fapta schĭopuluĭ.

I. Bănescu, *prof. j. Roman.*

Fiind toţĭ ómenĭ însemnaţĭ de Dumneḑeŭ, şi prin urmare rĕĭ.

15216 Dumneḑeŭ să te feréscă,
De bătaia cea orbéscă,
Şi de picĭorónga schĭopéscă.

A. Pann, III, p. 25.—Hinţescu, p. 52.

Acelaş înţeles ca la No. 15215.

* △
15217 Să te feréscă Dumneḑeŭ de bătaĭa cĭunguluĭ.

Gr. Poĭenaru, *ing. j. Putna.*

Acelaş înţeles ca la No. 15216.

* △
15218 Feréscă Dumneḑeŭ de fuga schĭopuluĭ şi de bătaĭa orbuluĭ.

Gavr. Onişor, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluĭu.*

Acelaş înţeles ca la No. 15217.

* △

15219 Să te feréscă Dumneḑeŭ de fată de popă și de moșie lângă cale.

I. PUȘCARÏU, *c. Poïana-Mĕruluï, comit Făgăraș, Transilvanïa.*

Una ca și cea-l-altă nu sunt ale stăpânuluï ci a fie-căruï trecĕtor.

Les femmes fenestrières et les terres de frontières sont mauvaises à garder.

Prov. Franc.

* △

15220 Să te feréscă Dumneḑeŭ de capră și de fată.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coșteïu, Banat.*

Amîndouĕ sunt grele de păzit.

*

15221 Dumnidzĕŭ s-te-apĕrĕ di om strîmbu.[1])

I. COYAN, *prof. c. Turia, Epir.*

1⁰ Ca de orï-ce om însemnat.
2⁰ Pentru omul ne-drept.

15222 Dumneḑeŭ feréscă grădina de știr și pămîntu de chir.

V. ALEXANDRI, *Teatr.*, p. 1615.

Lucrurï de carï nu poțï scăpà.
La Alexandri e un joc de cuvinte asupra vorbeï *pir*, pronunțată *chir*, și aplicată Grecilor.

*

15223 Treï lucrurï sunt urîte și luï Dumneḑeŭ: bogatul ne-milostiv, calicul fudul și curvarul bĕtrân.

I. BĂNESCU, *prof. j. Roman.* — D-na M. JUVARA, *c. Sărățenï, j. Tutova.*

---

1) Dumneḑeŭ să te feréscă de omul strîmb (ne-drept).

Treĭ lucrurĭ de o potrivă rele şi ne potrivite.

Dex hait moult povre orgueilleux, jeune paresseux et viel luxurieux.[1])

Adag. Prov. XIII-e Siècle.

*

15224 Treĭ lucrurĭ în lume nu sunt: scară la Dumnedeŭ, pod peste mare, ferul mĕduvă nu are.

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Lucrurĭ carĭ nu pot fi.

15225 Dumnedeŭ să 'l înmulţéscă,
Ca şi pĕ piétră să créscă.

A. PANN, I, p. 128. — HINŢESCU, p. 52.

Urarea beţivuluĭ.

15226 Dumnedeŭ să 'l Négoe, în dioa de Caracal.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 164.

Dumnedeŭ să te ĭepure (Négoe) în dioa de Caracal.

BARONZI, p. 85. — HINŢESCU, p. 52.

Dumnedeŭ să 'l ĭepure.

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 94.

1⁰ La vorbe ne-potrivite.
2⁰ In mod glumeţ în loc de: *Dumnedeŭ să 'l ĭerte.*

*

15227 Dumnedeŭ să 'l ĭerte,
Cu treĭ póme fierte,
Şi cu una móle,
Să nu se maĭ scóle.

D-na EUG. ZANNE, *c. Bucurescĭ, j. Ilfov.*

[1]) Dieu hait beaucoup pauvre orgueilleux, jeune paresseux et vieillard luxurieux.

* △
Dumneḑeŭ să 'l ĭerte,
Cu treĭ póme fĭerte,
Şi cu una crudă,
Să nu 'ĭ fie cĭudă.

AVR. CORCEA, *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

Sĕ ḑice despre un mort pe care nu 'l jelesc de loc.

* △
15228 **A fi omul luĭ Dumneḑeŭ.**

ANDREÏ MARINESCU, *înv. c. Humele, j. Argeş.* — C. BUNGEŢÏANU, *preot, c. Cosovĕţ, j. Mehedinţĭ.*

Om al luĭ Dumneḑeŭ.

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 254. — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 278. — AL. ODOBESCU, III, p. 44.

Om bun, cu inimă bună, care ajută pe toţĭ.

«Acolo, dacă sosì, trase la gasdă la un *om al luĭ Dumneḑeŭ.* De câte-orĭ se culcà, de atâtea orĭ găseà câte o pungă cu galbenĭ la căpĕtâĭul sĕŭ, când se sculà.» — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 278.

* △
15229 **A fi pânea luĭ Dumneḑeŭ.**

C. C. MICLESCU, *c. Miclescĭ, j. Vasluĭu.*

Veḑĭ *Pâne.*

Acelaş înţeles ca la No. 15228.

C'est le pain du bon Dieu.

Prov. Franc.

* △
15230 **Omu luĭ Dumneḑeŭ cu gându draculuĭ.**

ST. ST. TUŢESCU, *înv. c. Catanele, j. Dolj.*

1⁰ Despre cel prost.
2⁰ Pentru cel făţarnic.

* △

15231 **Omul luĭ Dumneḑeŭ (şi) cu naravul draculuĭ.**

C. Bogdan, *preot, c. Cărpineţ, comit. Bihor, Ungaria.* — Gavr. On şor, *prof. c. Dobrovĕţ, j. Vasluiu.*

* △

Om cu frica luĭ Dumneḑeu şi naravul draculuĭ.

C. Teodorescu, *înv. c. Dógele, j. Vasluiu.*

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 15230. A se vedé şi No. 4332.

* △

15232 **Omul luĭ Dumneḑeŭ cu firea draculuĭ.**

Iuliu Grofşoreanu, *înv c. Galşa, comit. Arad, Ungaria.*

Acelaş înţeles ca la No. 15231.

* △

15233 **Om al luĭ Dumneḑeŭ cu córne.**

V. Râmbu, *înv. c. Brănescĭ, j. Dîmboviţa.*

Adică om al draculuĭ.

* △

15234 **A orbit Dumneḑeŭ pre cine-va.**

Gr. Jipescu, *Lumin.*, I, p. 263.

I-a luat minţile de nu a vĕḑut, nu a înţeles şi a greşit.

* △

15235 **Dumneḑeŭ ăl din tĕŭ.**

Avr. Corcea, *paroh, c. Coşteiu, Banat.*

Adică dracul.
Tĕŭ în dialectul bănăţén însemnéză: lac.

* △

15236 **A se luà cu luleaua luĭ Dumneḑeŭ.**

D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Vedĭ *Lulea, Nĕmţ.*

Adică a bé bine, a se îmbětà.

* △

15237 De la mine puţin de la Dumnedeŭ mult.

G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 88. — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 191. — E. BAICAN, *Bineţe*, p. 6.

Se dice când miluescï pre cine-va saŭ îï facï un dar. Insă, maï cu deosebire:

La botez, când, la prima îmbăïere a copiluluï, naşul aruncă o monetă în scăldătórea miculuï fin.

La nuntă, când, la împărţirea darurilor, fie-care mesén dă noueï familiï partea sa de ajutor în banï, în vite saŭ în producte.

Formula este de origină latină precum o dovedesce urmětorul vers din Ovidiŭ:

Pauca quidem fateor; sed Di dent plura rogati.

A se vedé, pentru maï multe amănunte, G. DEM. TEODORESCU, *Cercet.*, p. 88.

* △

15238 A luà boiï luï Dumnedeŭ.

AL. VOINESCU, *stud. j. Gorj.* — T. BĂLĂŞEL, *înv. c. Stefănescï, j. Vâlcea.* — JUL. VULCĂNESCU, *elev. Sc. Norm., c. Pelescï, j. Dolj.*

A face ce-va rěŭ, ne-vroind să asculte de poveţele altuïa. Se dice pentru cel încăpěţinat.

* △

15239 Să nu maï ducă Dumnedeŭ pe nimenï.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţï, j. Covurluïu.*

Când unul s'a înşelat într'o afacere.

*

15240 A fi cu Dumnedeŭ în sîn.

M. CANIAN, *public. j. Iaşï.*

Vedï *Cruce.*

Acelaş înţeles ca la No. 14761

*
15241 **A nu avé nicĭ un Dumneḑeŭ.**

*
A fi fără nicĭ un Dumneḑeŭ.

Veḑĭ *Sfânt.*

1⁰ Despre omul rĕŭ, pentru care nimica nu e sfânt.
2⁰ Pentru o lucrare rĕŭ făcută; cuvînt ne-spus la locul luĭ, etc.
3⁰ A nu avé nicĭ un scop, nicĭ un înţeles.

*
15242 **A nu fi nicĭ de un Dumneḑeŭ.**

Adică de nicĭ un folos, a nu fi bun de nimic.

*
15243 **A se rugà de toţĭ Dumneḑeii.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 271; *Amint*, p. 27.

Veḑĭ *Sfânt.*

A se rugà cu căldură, cu multă insistenţă.

15244 **Pe ce puneà mâna, par'că o puneà Dumneḑeŭ.**

DIM. STĂNCESCU, *Basme*, p. 105.

* △
Unde puneà mâna, puneà şi Dumneḑeŭ mila.

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 209. — AVR. CORCEA, *paroh*, *c. Coştéĭu, Banat.*

Sĕ ḑice despre un bărbat puternic saŭ norocos care, dacă se apucă de o trébă isbutesce cu siguranţă.

«Négoe începù a bate în pintenĭ, de bucurie că sĕ cotorosise de sărăcie. Acum *pe ce puneà mâna, puneà şi Dumneḑeŭ mila.* Tóte îĭ mergeaŭ în de bine. Incepù şi el a legà gura pânzeĭ. Munca luĭ se vedeà cum mergea înainte şi aveà parte de ea.» — P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 209.

*
15245 **Unde pune mâna, ĭeà Dumneḑeŭ mila.**

ION PAUL, *Fóĭa p. toţĭ*, I, p. 91

1⁰ Om lipsit de noroc.
2⁰ E om al draculuĭ, om rĕŭ. — *Transilvania.*

* △

15246 **A descălecat Dumneḑeŭ la...**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

1⁰ Iĭ merg treburile bine.
2⁰ S'a înavuţit de odată.

*

15247 **A se întîlni cu Dumneḑeŭ.**

M. CANIAN, *public. j. Iaşiĭ.*

Acelaş înţeles ca la No. 15246.

* △

15248 **'I-a pus Dumneḑeŭ mâna în cap.**

EM. POPESCU, *înv. c. Ciocănescĭ-Mărginenĭ, j. Ialomiţa.* — V. RÂMBU, *înv. c. Brănescĭ, j. Dîmboviţa.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — GAV. ONIŞOR, *prof. c. Cârnu, j. Tutova.*

* △

Par'că 'ĭ-a pus Dumneḑeŭ mâna în cap.

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

1⁰ Când cine-va se înavuţesce fără muncă.
2⁰ Saŭ de odată, şi cam pe ne-aşteptate.

* △

15249 **Îl ţine Dumneḑeŭ de pĕr.**

D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Adică îĭ merge bine.

* △

15250 **L'a vĕḑut Dumneḑeŭ.**

ILIE HOCĬOTĂ, *teol. c. Sĕlişte, comit. Sibiĭŭ, Transilvania.* — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — C. C. MICLESCU, *c. Miclescĭ, j. Vasluĭu.*

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 15247.

* △

15251 **Il vede Dumneḑeŭ.**

E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

1⁰ Şi'l va păzi de orĭ-ce primejdĭe.
2⁰ Saŭ îl va pedepsi daca face ce-va rĕŭ.

* △

15252 **O să te vadă Dumneḑeŭ.**

N. Gh. Ionescu, *înv. c. Mamorniţa, j. Dorohoĭ.*

Când cine-va ridică greu, plécă subţire îmbrăcat pe ger, etc.

* △

15253 **Par'că a apucat pe Dumneḑeŭ de un picĭor.**

B. P. Hăşdĕŭ, *Etym. Magn.*, p. 1394. — Iul. Grofşoreanu, *înv. c. Galşa, comit. Arad, Ungarĭa.* — E. I. Patricĭu & G. P. Salviŭ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.* — I. G. Mardare, *c. Certescĭ, j. Tutova.* — V. Sala, *dasc. c. Vaşcoŭ-Bărescĭ, comit. Bihor, Ungarĭa.* — D. Epureanu, *înv. c. Damian, j. Dolj.* — D. Trifan, *înv. c. Cârnu, j. Némţu.* — C. Teofănescu, *înv. c. Bicaz, j. Némţu.*

* △

Par'că a prins pe Dumneḑeŭ de un picĭor.

Fr. Damé, III, p. 211. — D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Să fi prins pe Dumneḑeŭ de un picĭor şi...

S. Fl. Marian, *Trad. Pop.*, p. 11.

I se părea că apucă pe Dumneḑeŭ de un picĭor.

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 56.

* △ *I se părea c'a prins pe Dumneḑeŭ de-un picĭor.*

I. Creangă, *Pov.*, p. 130. — D-na Z. Juvara, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

1⁰ Pentru o întîmplare fericită, şi tot de odată neaşteptată, de care se bucură cine-va.
2⁰ A se bucurà, a se veseli mult.
3⁰ Pentru omul căruĭa îĭ merg bine treburile şi e mândru de acésta.

«Crede că *a prins pe Dumneḑeŭ de un picĭor.*»

«Erà vesel, *pare că apucase pe Dumneḑeŭ de un picĭor.*»

15254 * △ **Varga luĭ Dumneḑeŭ.**

I. Creangă, *Amint.*, p. 198. — S. Fl. Marian, *Tradiț. Pop.*, p. 124. — L. Şăĭneanu, *Dicț.*, p. 852. — *Şezătórea, V. Buda-Pesta.* — M. Lupescu, *Şezătórea,* p. 59. — N. Juvara, *c. Popenĭ, j. Fălciŭ.* — M. Canian, *j. Iaşĭ.* — D-na R. Belloescu, *c. Berlad, j. Tutova.* — V. A. Forescu, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.* — E. I. Patricĭu, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.* — C. Teofănescu, *înv. c. Bicaz, j. Némțu.* — N. Gane, *Conv. Liter., XVII.*

Veḑĭ *Cap. XII, c. Domn.*

1⁰ Om rĕŭ care tot caută să facă rĕŭ altora.
2⁰ Când un om e aşa de rĕŭ, aşa de aspru, în cât nimene nu sĕ póte înțelege cu dînsul

«Când se mânià era *varga luĭ Dumneḑeŭ.*»

«*Varga luĭ Dumneḑeŭ* de aspru ce erà.»

15255 * **Bicĭul luĭ Dumneḑeŭ.**

Fr. Damé, I, p. 133. — M. Canian, *public. j. Iaşĭ.*

Acelaş înțeles ca la No. 15256.

15256 * E degetul luĭ Dumneḑeŭ.

Adică Dumneḑeŭ 'şĭ-a arĕtat voinţa; se ḑice maĭ ales când unul a primit pedépsa ce i se cuvenĭa.

Acésta este degetul luĭ Dumneḑeŭ.

MOISE, 8. 19; SAM., 6. 3. 9; *Ps.* 8. 3; MATEĬ, 12. 28; LUCA, 11. 20.

15257 * Mĭelul luĭ Dumneḑeŭ.

LAURIAN & MAXIM, II, p. 313.

Adică om bun şi blând.

15258 * △ Boul luĭ Dumneḑeŭ.

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 155; *Unch. Sfăt.*, p. 96. — LAURIAN & MAXIM, I, p. 242. — L. ŞĂĬNEANU, VI, p. 327. — IUL. GROFŞOREANU, *înv. c. Galşa, comit. Arad, Ungarĭa.* — D. EPUREANU, *înv. c. Damian, j. Dolj.*

* *De par'că erà boul luĭ Dumneḑeŭ.*

P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 173. — G. POBORAN, *inst. j. Olt.* — HINŢESCU, p. 139.

Boulenïĭ luĭ Dumneḑeŭ.

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 85.

1⁰ Om liniştit, bun la inimă, muncitor şi fără cusur.
2⁰ Om prost.
Boiĭ sunt aĭ luĭ Dumneḑeŭ pentru că sunt ascultătorĭ.

15259 A fi mănia (mânia) luĭ Dumneḑeŭ.

N. COSTIN, *Letop. Mold.*, II, p. 11. — N. MUSTE, *Letop. Mold.*, III, p. 48 & 87. — I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 143. — S. FL. MARIAN, *Trad. Pop.*, p. 105. — GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Acelaș înțeles ca la No. 14833.

«Pre aceste ținuturï *aŭ fost mănia luï Dumneḑeŭ*. Atuncï să veḑï casna spre bïeții ómenï, precum s'aŭ scris maï sus, muncindu'ï în tot felul; pre cărbunï îï puneà, le cetluïa capetele, bătăï în tot chipul...» — N. COSTIN, II, p. 11.

«... fiind lipsă de pâne pentru lăcuste ce eraŭ pre aice, și maï înainte în vr'o doï treï anï, și într'acel an *mănïea luï Dumneḑeŭ*, cât nicï ïérbă pre câmp, nicï frunză pe pădurï unde cădea lăcuste nu rĕmânea...» — N. MUSTE, III, p. 48.

*

15260 **Ca pedépsa luï Dumneḑeŭ.**

Conv. Liter., VIII, p. 288.

Adică ïute.

«Fecïorul de împĕrat s'a dus *ca pedépsa luï Dumneḑeŭ.*»

*

15261 **Ca în sînul luï Dumneḑeŭ.**

I. CREANGĂ, *Amint.*, p. 68.

Veḑï *Avram*.

Adică bine, fericit.

«Trăesc în țéra nóstră *ca în sînul luï Dumneḑeŭ.*»

*

15262 **A se crede că e Dumneḑeŭ.**

Șezătóre, I, p. 69.

Adică a fi mândru.

Le roi n'est pas son cousin.

Prov. Franc.

*

15263 **De când urzeà Dumneḑeŭ pămîntu.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 212.

Adică de mult.

15264 **Cu Dumneḑeŭ înainte.**

A. PANN, II, p. 114. — P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, II, p. 159. — HINȚESCU, p. 51.

Adică cum o vré Dumneḑeŭ, când ne apucăm de o trébă care póte să ne aducă rele

15265 * **A porni cu Dumneḑeŭ.**

* *A se duce cu Dumneḑeŭ.*

1⁰ A pleca, a merge sănătos, cu bine.
2⁰ Acelaş înţeles ca la No. 15264.

15266 **Cum dă (o dà) Dumneḑeŭ.**

Cum se va întîmplà să fie.

A la grâce de Dieu.

Prov. Franc.

15267 * **A'l lăsà în plata luĭ Dumneḑeŭ.**

I. Creangă, *Pov.*, p. 116 & 227. — V. Alexandri, *Teatr.*, p. 1533. — I. al luĭ Sbiera, *Pov.*, p. 55.

Veḑĭ *Domn.*

Acelaş înţeles ca la No. 14824.

«Dac' am auḑit aşa, am ḑis şi eŭ în gândul meŭ, că are întru câtva dreptate maĭca desăgăriţă, şi *am lăsat'o în plata luĭ Dumneḑeŭ.*» — I. Creangă, p. 116.

15268 * **A rĕmâne ca bătut de Dumneḑeŭ.**

P. Ispirescu, *Leg.*, p. 168 & 331. — Fr. Damé, III, p. 125. — G. Poboran, *inst. j. Olt.*

Veḑĭ *Trăsnit.*

Incremenit de mirare saŭ de spaĭmă.

«In cele maĭ de pe urmă trecură toţĭ tinerii bunĭ şi rĕĭ din împĕrăţie, şi din boerinaşĭ, şi din prostime, şi nicĭ nu sĕ uĭtà la dînşiĭ fata ce stà cu mĕrul în mână Trecĕnd şi argatul de la grădinărie, din întîmplare, pe acolo, fata îl lovi cu mĕrul drept în cap.

«Fiiĭ de împĕraţĭ şi de boerĭ, *rĕmaseră ca bătuţĭ de Dumnezeŭ*, când vĕḑură una ca acésta.» — P. Ispirescu, p. 168.

15269 * **Nu'l maĭ împacă nicĭ Dumneḑeŭ.**

D na Z. Juvara, c. *Fedescĭ*, j.

Adică nimica nu'l mulțumesce.

*
15270 **Așa a fost să fie de la Dumneḑeŭ**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 118.

*
Așa a vrut Dumneḑeŭ.

GR. ALEXANDRESCU, *magistr. j. Putna.*

Resemnare la loviturile sórteĭ.

*
15271 **Dumneḑeŭ să le alégă.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, I, 1872, p. 177; *Rev. Ist.*, III, p. 164. — HINȚESCU, p. 52.

* △
Dumneḑeŭ alégă,
Balan înțelégă.

V. A. FORESCU, *c. Folticenĭ, j. Sucĭava.*

Acelaș înțeles ca la No. 1298.

* △
15272 **L'a ertat Dumneḑeŭ.**

T. SPERANȚĂ, III, p. 214—244. — D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulțĭ, j. Covurluĭu.*

Adică a murit.

* △
15273 **A fi ĭertată de Dumneḑeŭ.**

GR. JIPESCU, *Opinc.*, p. 21.

Adică femeĭe bĕtrână, care nu maĭ are sorócele.

* △
15274 **L'a strîns Dumneḑeŭ.**

S. TEODORESCU-KIRILEANU, *înv. j. Sucĭava.*

Acelaș înțeles ca la No. 15272.

*
15275 **A se duce la Dumnedeŭ.**

Adică a muri.

* △
15276 **A mers la Dumnedeŭ.**

AVR. CORCEA *paroh, c. Coşteĭu, Banat.*

A murit

15277 **A'ĭ plăti Dumnedeŭ vămile.**

BARONZI, p. 45.

A'ĭ ierta pĕcatele.

* △
15278 **A fi uĭtat de Dumnedeŭ.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 96. — C. TEODORESCU, *înv. c. Lipova, j. Vasluĭu.* — G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţi, j. Covurluĭu.*

Vedi *Mórte.*

Adică fórte bĕtrân, ajuns la adîncĭ bĕtrâneţe.

«Când odată vĕduĭ înaintea mea un moş, fleoş de bĕtrân, *uĭtat* de mórte şi *de Dumnedeŭ.*» — P. ISPIRESCU.

*
15279 **Până mĕ uĭtă Dumnedeŭ (sfinţiĭ).**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Adică mult.

«Am şedut în pădure *până m'a uĭtat Dumnedeŭ*».

15280 **Dă cu pétra 'n Dumnedeŭ.**

IORD. GOLESCU, *Mss.*, II, p. 93.

Aruncă cu pétra 'n Dumnedeŭ.

HELIAD-RĂDULESCU, *Mem. 48.*, p. 33.

1⁰ Sĕ ḑice pentru ceĭ neroḑĭ (GOLESCU).
2⁰ Om sărit, nebun.
3⁰ Om care se rĕsvrătesce în contra tutulor.

15281 * **Dă cu puşca în Dumneḑeŭ.**

I. CARAGIALI, *Conv. Lit.*, XIII, p. 450.

Veḑĭ *a Impuşcà*, *Puşcă*.

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 15280.

15282 * **Dă (asvîrle) cu barda în Dumneḑeŭ.**

P. ISPIRESCU, *Rev. Ist.*, III, p. 155.—G. DEM. TEODORESCU, *Mit. lunare.* — *Conv. Liter.*, XXIII, p. 25. — FR. DAMÉ, III, p. 59. — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

* △ *Svîrle cu barda în Dumneḑeŭ.*

G. P. SALVIŬ, *înv. c. Smulţĭ, j. Covurluĭu.*

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 15281.

15283 **A dà cu secura în Dumneḑeŭ.**

LAURIAN & MAXIM, I, p. 1013.

Aceleaşĭ înţelesurĭ ca la No. 15282.

15284 * △ **Om cu frica luĭ Dumneḑeŭ.**

D-na Z JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.*

Om drept, bun, care nu calcă poruncile Domnuluĭ.

15285 * **Să'ţĭ ajute Dumneḑeŭ.**

Ca să isbutescĭ.

15286 * **Maĭ aĭ de Dumneḑeŭ.**

G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Maĭ astîmpĕră-te.

15287 * △ **Maĭ de Dumneḑeŭ.**

L. ŞĂÎNEANU, *Semas.*, VI, p. 327. — D-na Z. JUVARA, *c. Fedescĭ, j. Tutova.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Veḑĭ *Cap. XII, c. Domn.*

Maĭ cum se cade; maĭ bun, maĭ frumos.

15288 * △ **E pĕcat de Dumneḑeŭ.**

I. CREANGĂ, *Pov.*, p. 74. — D-na ECAT. ZANNE, *c. Băsescĭ, j. Fălciu.* — G. POBORAN, *inst. j. Olt.*

Adică nu e bine.

«*E pĕcat de Dumneḑeŭ* să n'o ĭubescĭ.»

15289 * **'I-a avut Dumneḑeŭ de scire.**

A. PANN, II, p. 42 & 160; III, p. 141. — HINŢESCU, p. 171.

Adică l'a păzit Dumneḑeŭ de o nenorocire.

15290 **Ca faţa luĭ Dumneḑeŭ.**

P. ISPIRESCU, *Leg.*, p. 335.

Adică albă.

«Când ce să vedeţĭ D-vóstră? scóse o pâine albă *ca faţa luĭ Dumneḑeŭ.*» — P. ISPIRESCU.

15291 * **Ḑĕŭ!**

Intăresce o afirmare. Formula eliptică pentru: *jur pe numele luĭ Dumneḑeŭ* că aşa este cum spun eŭ

DGIMIE

15292 **Cânili, cându ĩi ṽini ș-psuséscă, s-chiși la dgimie.**[1]

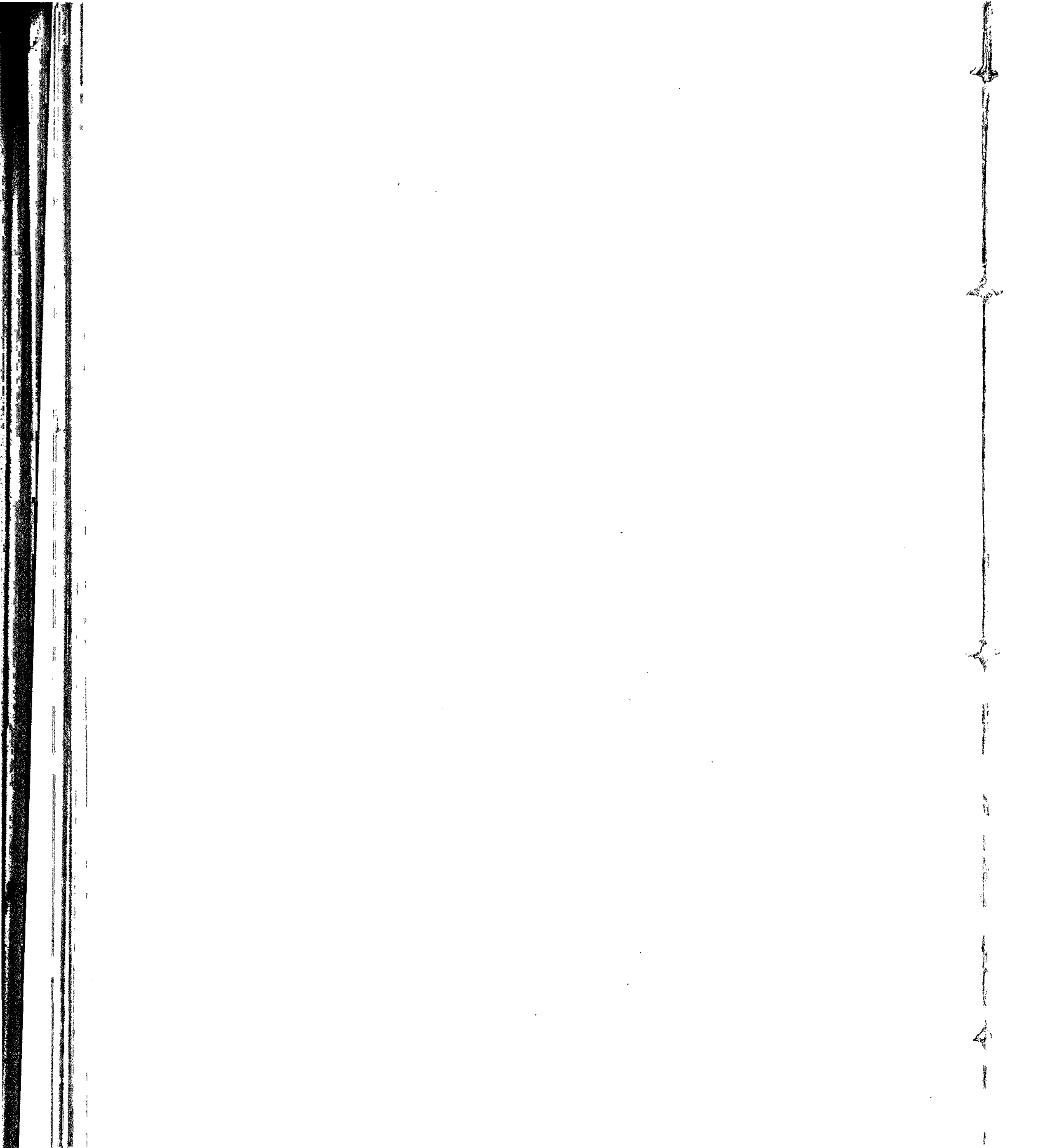
Dr. WEIGAND, *Zweit. Jahres.*, p. 164.

Căcĭ atuncĭ îĭ împușcă Turciĭ.

Sĕ ḑice când sĕ pune cine-va într'o primejdie, din care trebue să se prăpădéscă.

FINELE VOLUMULUĬ AL ȘÉSELEA

[1]) Cânele, când îĭ vine să móră, sĕ pise la o gĭamie.

GLOSAR

ROMÂNO-FRANCES*)

A

A, *auxiliaire du futur présent,* forme élidée pour *va,* p. 574.

A, *pr. dém. fém.* celle, p. 251. 674. || le, la, p. 524. || *a luĭ,* celle de, p. 338. 409. || *a luĭ,* à, p. 53.

A, *prép.* indiquant l'infinitif présent, passim. || *prép. detérm.* p. 210. 628.

Abate (a), *v.* détourner, écarter. || *'i-a abătut,* l'envie lui est venue, p. 89.

Abĭa, *adv.* à peine, p. 164.

Abitir, *adv.* beaucoup, fortement, p. 165.

Abrud, *n. pr.* Abrud, localité de Transylvanie, p. 1.

A-casă, *adv.* à la maison, chez soi, p. 92. 95. 428.

Aceea (de), *pr. dém.* pour cela, à cause de cela, p. 285.

Aceeaşĭ, *pr. dém.* la même, p. 595.

Acela, *adj. et pr. dém.* celui, p. 550. || celui-là, p. 296. — Fém. *aceea*; pl. *aceĭ, acelea.*

Acest, *pr. dém.* ce, cet, p. 282. — Fém. *acéstă;* pl. *aceştĭ, aceste.*

Aci, *adv.* ici, p. 116. || *d'aci înainte,* dorénavent, p. 512.

Acolo, *adv.* là, là-bas, p. 189. 220. 257. 313. 562.

Acru, *adj.* aigre, p. 141. 169. 197. 263. — Fém. *acră;* pl. *acri, acre.*

Acu, *adv.* à présent, maintenant. || *de acu,* dorénavent, à partir de maintenant, p. 492.

Acum, *adv.* à présent, maintenant, p. 129. 422.

Acuşĭ, *adv.* maintenant, de suite, p. 275.

Adam, *s. m.* Adam, p. 1. 171. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. || *jocul luĭ Adam şi Eva,* faire la bête à deux dos, p. 467. || *a spune de la Adam,* commencer au déluge, p. 468. || *de când cu Adam,* du temps que les bêtes parlaient, p. 468. || *ném de pe Adam,* parent à la mode de Bretagne, p. 469. || *drumu luĭ Adam,* la voie lactée, p. 469.

Adamì (a se), *v. r.* se griser, p. 469.

Adăstà (a), *v. r.* attendre, p. 518.

Adesĕ-orĭ, *adv. [Mold.]* souvent, p. 97.

Aḑĭ, *adv.* aujourd'hui, p. 27. 116. 314.

Adică, *adv.* c'est-à-dire, p. 59.

Adînc, *adj.* profond, p. 243. — Fém. *adîncă;* pl. *adîncĭ, adînce.*

Adio, *interj.* adieu, p. 190.

Aduce (a), *v.* amener, p. 476. 579. 580. 627. || ramener, p. 93. || apporter, p. 166. 479.

Adunà (a), *v.* rassembler, réunir, p. 600.

Adunà (a se), *v. r.* s'assembler, se réunir, p. 286.

*) L'astérisque indique les mots anciens et hors d'usage.

Aer, *s. n.* air, p. 430.

Afară, *adv.* dehors, p. 381. 417. ‖ en dehors, p. 37.

***Aferim,** *interj.* bravo ! très-bien ! p. 198.

Aflà (a), *v.* trouver, p. 191. 305. 562. ‖ trouver, rencontre, p. 202. 590. ‖ arriver, survenir, p. 550. ‖ apprendre, arriver à savoir, p. 401.

Afrodita, *s. f.* Vénus, p. 470.

Afumat, *adj.* jauni par la fumée, par le temps, enfumé, p. 31. 129. — Fém. *afumată ;* pl. *afumaţĭ, afumate.*

Agache, *s. m.* Agache, nom d'homme, p. 2. 474.

Agachi, *s. m.* Agachi, nom d'homme, p. 2.

Aghĭasmă, *s. f. [Mold.]* eau bénite, p. 293. 470. 471. ‖ *aghĭasmă ruséscă,* eau-de-vie, p. 293. ‖ *bé Gligore aghĭasmă,* le vin est tiré il faut le boire, p. 470. 471.

Aghĭesmuì (a), *v. [Mold.]* battre, p. 471.

Aghĭesmuì (a se), *v. r.* se griser, p. 471.

Aghĭos, *s. n.* hymne, cantique, p. 471. 472. ‖ *a trage aghióse,* chanter, ronfler, p. 472. ‖ *'ĭ-a cântat popa aghiosul,* il est mort, il a lâché la rampe, p. 472. — Pl. *aghióse.*

Aghiuţă, *s. m.* un des nom du diable, p. 472. 473. ‖ *îl fură Aghiuţă,* il s'endort, p. 472. ‖ *l'a luat Aghiuţă,* il est mort, p. 473.

Agĭalîc, *s. n.* pélerinage à Jérusalem, p. 473. ‖ *a se duce la agĭalîc,* se ruiner, p. 473.

Agiŭ, *s. m.* celui qui a fait le pélerinage de Jérusalem, p. 473. ‖ *a se face agiŭ,* se ruiner, p. 473. — Pl. *agiĭ.*

Agop, *s. m.* Agop, nom d'homme, p. 2.

Aĭa, *adj. et pr. dém.* celle, celle-là, p. 394.

Aĭasmă, *s. f.* eau bénite, p. 474. ‖ eau-de-vie, p. 474. ‖ *bé aĭasmă Andreĭ,* le vin est tiré il faut le boire, p. 474.

Aĭesmuì (a se), *v. r.* se griser, p. 474.

Aicĭ, *adv.* ici, p. 22. 153.

Ajunà (a), *v.* jeûner, p. 575.

Ajunge (a), *v.* arriver, parvenir à, p. 3. 32. 35. 36. 96. 98. 171. 379. 520. ‖ parvenir, p. 192. ‖ parvenir, aller à, p. 259. ‖ attraper, rattraper, p. 36. 139. ‖ devenir, p. 251. 296. 347. 356. 357. ‖ atteindre, arriver (son tour), p. 302. ‖ valoir, p. 59. ‖ suffire, p. 35. 107.

Ajutà (a), *v.* aider, p. 553. 646. 666. ‖ aider, secourir, p. 501. 689.

Al, *adj. et pron. dém.* le, la, les, celui, p. 53. 79. 200. 283. 339. 416. 592. ‖ qui appartient à, du, p. 617. ‖ *al cuĭ,* à qui, p. 518. 663. 664. ‖ *al luĭ,* de, p. 677. ‖ *al luĭ,* qui appartient à, fils de, p. 32. ‖ *al de,* sembable à, espèce de, p. 442. 443. ‖ *ale cuĭ,* à qui, 49. — Fém. *a ;* pl. *aĭ, ale.*

Ăl, *adj. et pr. dém.* le, la, les, celui, p. 171. 246. 336. 405. 505. 678. ‖ le ... en question, p. 215. ‖ *ăl de sus,* Dieu, p. 647. — Fém. *a ;* pl. *aĭ, ale.*

Ăla, *adj. et pr. dém.* celui-là, p. 133. 458. ‖ celui-là, le même, p. 630. — Fém. *ăĭa;* pl. *ăĭa, ălea.*

Alaĭu, *s. n.* pompe, grand train, p. 95. — Pl. *alaĭurĭ.*

Alămâe, *s. f.* citron, p. 134. — Pl. *alămâĭ.*

Alăturea, *adv.* à côté. ‖ *(pe) alăturea cu,* a côté de, hors de, p. 95. 96.

Albanes, *s. m.* Albanais, p. 2. — Pl. *albanesĭ.*

Albì (a), *v.* blanchir, p. 359. ‖ *a albi pe,* faire blanchir (les cheveux de), p. 223. 626.

Albină, *s. f.* abeille, p. 199. — Pl. *albine.*

Albu, *s. f.* Albu, Le Blanc, nom d'homme, p. 2.

Alege (a), *v.* choisir, p. 343. ‖ décider, p. 513. ‖ séparer, distinguer, p. 687.

Aleluĭa, *interj.* alleluia, p. 475.

Alergà (a), *v.* courir, p. 520. ‖ poursuivre, p. 421.

Alexandru, *s. m.* Alexandre, p. 3.

Aliman, în ḑicerea *a ajuns la aliman,* il est perdu, p. 3.

Alt, *adj. et pron.* autre, autrui, p. 99. 123. 220. 264. 402; passim.

Altar, *s. n.* autel, p. 475. 476. — Pl. *altare.*

Altiţă, *s. f.* partie supérieure de la manche des chemises paysannes lorsqu'elles sont couvertes de broderies, p. 154. — Pl. *altiţe.*

Altora, *gén. et dat. pl. de* **alt**, des autres, aux autres; passim.

Alun, *s. m.* noisetier, coudrier, p. 476. — Pl. *alunĭ.*

Alungà (a), *v.* poursuivre, donner la chasse, p. 337.

Amăgì (a), *v. [Mold.]*, tromper, p. 644.

Ambar, *s. m.* grange, magasin à blé, p. 526. — Pl. *ambare.*

Âmblà (a), *v.* aller, marcher, p. 341. 626.

American, *s. m.* Américain. || *a se face American*, faire semblant de ne pas comprendre, p. 4. — Pl. *americanĭ.*

Amestecà (a), *v.* mêler, mélanger, p. 449. || fourrer, p. 624.

Amin, *int.* amen, ainsi soit-il, p. 476. 477. || *dice amin la tóte*, il approuve tout, p. 477. || *pân la amin*, jamais, p. 477. || *cât aminul*, jamais, du tout, p. 477. || *nicĭ la amin*, jamais, p. 477.

Amîndoĭ, *adj. et pron.* tous les deux, l'un et l'autre, p. 16. || *d'amîndoĭ*, tous les deux, p. 38. — Fém. *amîndouĕ.*

An, *s. m.* an, année, p. 451. 527. 652. — Pl. *anĭ.*

Ana, *s. f.* Ana, nom propre, p. 4. 477. 478.

Ana-Foca, *s. m.* Nom que les Roumains donnent au premier jour de mois du Juillet, dans le Banat et en Transylvanie, p. 4.

Anaforă, *s. f.* pain bénit, p. 478.

Anafură, *s. f.* pain bénit, p. 478.

Ancuţa, *s. f.* Annette, p. 5.

Andreĭ, *s. m.* André, nom d'homme, p. 5. 474.

Anevoe, *adv.* difficilement. || *cu anevoe*, difficilement, p. 645.

Angheluşa, *s. f.* Angèle, p. 6.

Anin, *s. n.* aulne, p. 378. — Pl. *anine.*

Aninà (a se), *v. r.* se suspendre, s'accrocher, p. 476.

***Antereŭ**, *s. n. [Mold.]* vêtement, à longs pans, porté immédiatement sur la chemise et serré à la taille, p. 15.

Antina, *s. f.* Antina, ruines dans le département de Romanaţĭ. || *de când cu Antina*, du temps de la reine Berthe, p. 6.

Aoleo, *interj.* ah! hélas! malheur! p. 258. || *d'aoleo*, ah! p. 200.

Aoleŭ, *interj.* ah! hélas! malheur! p. 359.

Apă, *s. f.* eau, p. 38. 50. 52. 76. 77. 105. 107. 108. 109. 117. 210. 241. 242. 264. 294. 380. 393. 450. 461. 479. 480. 497. 540. || eau, rivière, p. 4. 210. 223. 264. || *par'că a cărat apă morţilor*, maigre comme un clou, p. 479. || *nu'ĭ cu tótă apa*, il a le cerveau fêlé, p. 479. || *a'ĭ face apă*, le rosser, p. 479. — Pl. *ape.*

Apoĭ, *adv.* puis, ensuite, après, p. 325. 417. 579. 651. 639. || mais, p. 336. || *după ce... apoĭ*, non seulement... mais encore, p. 119. 272.

Apostolesce, *adv.* à la façon des apôtres, apostoliquement. || *a merge apostolesce*, aller à pied, p. 480.

Apostolicesce, *adv.* à la façon des apôtres, apostoliquement. || *a umblà apostolicesce*, aller à pied, p. 480.

Aprinde (a), *v.* allumer, p. 134. 567. 570.

Aprinde (a se), *v. r.* prendre feu, p. 402.

Aprópe, *prép.* près, auprès, p. 54. 422.

Apucà (a), *v. r.* prendre, saisir, p. 231. 574. || marcher, s'acheminer, se diriger, p. 95.

Apucà (a se), *v. r.* se mettre à, commencer, p. 281. 283.

Ar, *3-e pers. sing. et pl. du cond. prés. du verbe* **a avé**; *sert à former le condit,* p. 8. 27. 106; passim.

Arà (a), *v.* labourer, p. 325. 611.

Arac, *s. m.* échalas, paisseau, p. 373. — Pl. *aracĭ*

Aramă, *s. n.* cuivre, p. 283.

Arap, *s. m.* nègre, p. 7. 8. — Pl.

Arde (a), *v.* brûler, p. 71. 80. 301. 327. 620.

Ardeĭu, *s. m.* piment, poivre rouge, p. 5. 200.—Pl. *ardeĭ.*

Ardél, *s. m.* Transylvanie, p. 9. 150.

Ardeléncă, *s. f.* femme de Transylvanie, p. 9. 542.—Pl. *ardelence.*

Arĕtà (a), *v.* montrer, p. 152. 449. 635.

Argea, *s. f.* sorte de cave où l'on tisse le lin, p. 51. 399.—Pl. *argele.*

Argint, *s. n.* argent, p. 264.

Arhanghel, *s. m.* archange, p. 481. —Pl. *arhangheli.*

Arhĭereŭ, *s. m.* prélat, évêque in partibus, p. 580.—Pl. *arhĭereĭ.*

Arĭe, *s. m.* hérétique, p. 9. 481.

Arman, *s. m.* *[Mold.]* Arménien, p. 11. 13. 14.

Armén, *s. m.* Arménien, p. 11. 14. 175. 248. || *e armén,* c'est un être impur, p. 14.—Pl. *armenĭ.*

Armenesc, *adj.* d'arménien, p. 14. || *visită armenéscă,* visite qui n'en finit plus, p. 14.—Fém. *armenéscă*; pl. *armenescĭ.*

Arminden, *s. m.* premier Mai, p. 14.

Aromân, *s. m.* Roumain de Turquie (Macédoine, Epire, Albanie), p. 10.—Pl. *aromânĭ.*

Aruncà (a), *v.* jeter, lancer, p. 242. 394. 688.

Arvinte, *s. m.* Arvinte, nom d'homme. || *e antereul luĭ Arvinte,* p. 15.

Aş, *form. opt. 1-er pers. sing. du verbe* a **avé**; p. 87. 117. 122; passim.

Aşa, *adv.* ainsi, de la sorte, p. 72. 289. 493. 539. 545. 637. 687. || tel, semblable, p. 342. 373. 415. || de même, p. 334. 578. || *aşa de . . . cum,* aussi, p. 560. 561. || *cum . . . aşa . . .,* tel . . . tel, p. 342. 373. 578.

A-sară, *loc. adv.* hier soir, p. 77. 375.

Ascunde (a se), *v. r.* se cacher, p. 52. 574.

Asta, *adj. et pr. dém.* çà, cela, ceci, p. 518. || celle-ci, celle-là, p. 54. 101. 223. 251. 263. 628. || cette, p. 21. 265.

Ăsta, *pr. dém.* celui-ci, celui-là, p. 226.

Aşteptà (a), *v.* attendre, p. 158. 400. 514. 518.

Aşterne (a), *v.* étendre, p. 264.

Asupra, *prép.* sur, p. 494. || **cu asupră,* plus qu'il ne faut, beaucoup, p. 654.

Asvîrlì (a), *v.* lancer, p. 689.

Aţă, *s. f.* fil, fil de lin, p. 481. 482.—Pl. *aţe.*

Atăgârţat, *adj.* accroché, p. 639.—Fém. *atăgârţată*; pl. *atăgârţaţĭ, atăgârţate.*

Atât, *adj. et pr.* tant, autant. || *atât . . . cum,* aussi . . . que, p. 560.

Atâta, *adj. et pr.* tant, autant, p. 206. 216. 222. 299. 300. 333. || *nicĭ atâta,* encore moins, p. 216.—Pl. *atâte, atâtea.*

Atunce, *adv.* *[Mold.]* alors, p. 176.

Atuncea, *adv.* alors, p. 357.

Atuncĭ, *adv.* alors, p. 176. 379. 513. 594.

Aŭ, *conj.* ou, ou bien, p. 566.

Audì (a), *v.* entendre, p. 106. 126. 417. 513. 514. 515. || *a audi de,* entendre parler de, p. 250.

Audì (a se), *v. r.* entendre, être entendu, p. 65. 66. 152. 513.

Aur, *s. n.* or, p. 1. 535.

Avaşote, *s. m.* Avaşote, nom d'homme. || *ca pe timpul luĭ Avaşote,* voler comme dans un bois, p. 16.

Avé (a), *v.* avoir, posséder, p. 72; passim. || trouver, rencontrer, p. 449. || *a se avé bine cu,* vivre en bonne intelligence avec, p. 214.

Avere, *s. f.* fortune, p. 459.

Avocat, *s. m.* avocat, p. 112. 404. —Pl. *avocaţĭ.*

Avram, *s. m.* Abraham, p. 16. 17. 483. || *a fi Avram,* avoir la tête près du bonnet, p. 17.

B

Ba, *adv.* non, p. 142. 143. || mais

Babă, *s. f.* vieille femme, p. 57.

321. 337. 483. 519. 520. 542.— Pl. *babe*.

Baba-Clónța, *s. f.* vieille sorcière, p. 58.

Babadam, *s. m.* le père Adam (en turc), p. 469.

Babic, *s. m.* Babic, nom d'homme, p. 17. || *coltuc de la Babic,* rien du tout, p. 17.

Babilon, *s. m.* Babylone, p. 18. 163. || *ca în turnul Babilon,* c'est une vrai tour de Babel, p. 18.

Baboĭ, *s. m.* Baboĭ, nom d'homme, p. 447. || *cĕta luĭ Baboĭ*, bande de va-nu-pieds, p. 447.

Bacăŭ, *s. m.* Bacăŭ, ville de Roumanie, p. 448. 449. || *a'șĭ găsi Bacăŭ,* trouver son maître; il a été échaudé, il lui en a cuit, p. 448.

Bacâu, *s. m.* même sens que le précédent, p. 448. 449.

Bada, *s. f.* Bada, nom propre, p. 272.

Bade, *s. m.* terme de respect, lorsque l'on s'adresse à un frère aîné, un fiancé, une personne plus âgée, p. 400.

Bădalan, *s. m.* Badalan, quartier de Galatz. || *s'a dus la Bădalan,* il s'est ruiné, p. 449.

Badea, *s. m.* Badea, nom propre, p. 272.

Badea, *s. m.* même sens que *bade*, p. 305. 340.

Bădiță, *s. m.* diminutif de *bade,* p. 32.

Băet, *s. m.* garçon, p. 162. — Pl. *băețĭ*.

Băgà (a), *v.* mettre, fourrer, p. 16. 87. 382. 431. 586. 623. 624. 657. 658. || *a'l băga în dracĭ*, le fâcher; l'effrayer, p. 618. || *a'șĭ băga în cârd cu,* fréquenter, s'associer à, p. 596.

Bagdad, *s. m.* Bagdad, p. 449.

Bahluĭŭ, *s. m.* Bahluĭu, rivière, p. 450.

Baĭe, *s. f.* mine, p. 283. — Pl. *băĭ*.

Baĭu, *adv. [Ban.]* non, p. 163.

Bală, *s. f.* femme de mauvaises moeurs, p. 485. || *a fi altă bală,* avoir le diable dans le corps, p. 484.

Balabustă, *s. f.* femme juive, p. 176. — Pl. *balabuste*.

Balamuc, *s. n.* maison de fous, p. 450.

Bălan, *s. m.* être surnaturel doué de mauvais instincts, p. 450. 485.

Balan, *s. m.* même sens que le précédent, p. 687.

Bălașa, *s. f.* Balașa, nom propre, p. 450.

Balaur, *s. m.* dragon. || homme fort, méchant; bohémien, p. 485. — Pl. *balaurĭ*.

Balcanĭ, *s. m. pl.* Balcans, montagnes, p. 451.

Balmaș, *s. n. [Trans.]* talmouse, p. 392.

Baltă, *s. f.* lac, étang, marais, p. 559. 574. 583. 598.

Bălțațĭ, *s. m. pl.* Balțați, village de Mehedintz, p. 451.

Bămbălăŭ, *s. m.* Bămbălăŭ, nom d'homme, p. 451.

*__Ban__, *s. m.* ban, ancien titre de noblesse, p. 49. 125. — Pl. *banĭ*.

Ban, *s. m.* argent, en général, p. 111. 321. 362. 395. 397. 415. 435. 461. 607. 667. — Pl. *banĭ*.

Banat, *s. m.* Banat, province de Hongrie, p. 452.

Banov, *s. m.* Banov, nom d'homme, p. 452.

Bărăție, *s. f.* église catholique, p. 485. — Pl. *bărățiĭ*.

Barbă, *s. f.* barbe, p. 179. 249. 492. 574. — Pl. *barbe*.

Barbat, *adj.* mâle, vaillant, énergique, p. 114. — Fém. *bărbată;* pl. *bărbațĭ, bărbate*.

Bărbier, *s. m.* barbier, p. 332. — Pl. *bărbierĭ*.

Bardă, *s. f.* hache de charpentier, erminette. || *a aruncà cu barda în Dumnedeŭ,* ne rien craindre, p. 689.

Barnovski, *s. m.* Barnovski, nom d'homme. || *ĭérna luĭ Barnovski,* hiver très dur, p. 18. 452.

Baros, *s. m.* marteau de forgeron, p. 364. 365. — Pl. *baróse*.

Bârsescu, *s. m.* Bârsescu, nom d'homme, p. 452.

Basaraba, *s. m.* Bassaraba, nom d'homme, p. 238.

Băsărăbie, *adj.* dans la locution: *a fi bun de băsărăbiĭ,* un diable à quatre, p. 452. — Pl. *băsărăbiĭ*.

Bașca, *adv.* d'un côté, à part, p. 373.

Basma, *s. f.* mouchoir, p. 406. — Pl. *basmale*.

Baston, *s. n.* bâton, canne. || *a mânca bastóne*, être rossé, p. 316. — Pl. *bastóne*.

Bat, *adj. [Mold.]* ivre, p. 171. — Fém. *bată*; pl. *beţĭ*, *bete*.

Bâtă, *s. f.* gourdin, p. 660. — Pl. *bâte*.

Bătae, *s. f.* coup, rossade, p. 128. 213. 671. 672. || *a da o bătae*, battre, rosser, p. 213. || *a mâncà o bătae*, être battu, rossé, p. 128. — Pl. *bătăĭ*.

Bătaĭe, *s. f.* coup, rossade, p. 674. — Pl. *bătăĭ*.

Bătăĭos, *adj.* batailleur, p. 324. — Fém. *bătăĭósă*; pl. *bătăĭoşĭ*, *bătăĭóse*.

Bate (a), *v.* battre, p. 36. 562. 602. || battre, frapper, p. 4. 66. 79. 107. 165. 234. 311. 324. 364. 400. 414. 550. 655. || résonner, p. 48. 66. 79. 329. || battre, vaincre, l'emporter sur, p. 59. || souffler, p. 75. 78. 451. 495. || battre, remuer, p. 524. || tomber, p. 117. || *a bate rĕsboĭŭ*, faire la guerre, p. 562. || *a'şĭ bate joc*, se moquer de, p. 571. || *a'şĭ bate capu*, s'occuper de, s'intéresser à, p. 335. || *a bate drumurile*, battre le pavé, p. 102. || *a bate tot marginile*, éviter; chercher à tromper, p. 195. || *a bate podurile*, battre le pavé, p. 264. || *a bate uliţele*, battre le pavé, p. 428. || *a'l bate brehnele*, ne pas être bien disposé, p. 498. || *a bate Dunărea*, traverser le Danube à la nage ou en barque, p. 107. || *bată-mi-te*, que le diable t'emporte (sous forme de plaisanterie), p. 104. || *bată-te Dumnedeŭ*, que Dieu te frappe, p. 168.

Bate (a se), *v. r.* se battre, p. 178. 423. 599. || remuer, p. 524.

Bate-Podurĭ, *s. c.* qui baye aux corneilles, p. 265.

Batjocorî (a), *v.* se moquer, bafouer, p. 633.

Bătut, *adj.* battu, frappé, rossé. || plein, en grande quantité, couvert de, p. 98. || *cale bătută*, chemin battu (fréquenté), p. 33. 36. || *cărare bătută*, sentier battu, p. 47. || *drum bătut*, chemin battu, p. 96. || *a fi bătut de brehne*, ne pas être bien disposé, p. 498. || *a rămâné ca bătut de Dumnezeŭ*, rester stupéfait, p. 686.

Baun, *s. m.* Baun, nom propre, p. 80.

Bazaoache, *s. m.* Bazaoache, nom propre, p. 453.

Bazma, *s. f. [Vâlcea]*, mouchoir, p. 409. — *Pl. bazmale*.

Bé (a), *v.* boire, p. 50. 74. 76. 77. 116. 117. 141. 150. 151. 205. 210. 212. 294. 323. 336. 337. 436. 439. 461. 470. 471. 474. 480. 515. 540.

Becĭŭ, *s. m. [Ung.]* Vienne, capitale de l'Autriche, p. 453.

Bedros, *s. m.* Bedros, nom d'homme, p. 453.

Behehe, onomatopée désignant le mouton, p. 255.

Beĭuş, *s. m.* Beĭuş, petite ville de Hongrie, p. 453. 455.

Belea, *s. f.* ennui, désagrément. || *a'şĭ găsi beleaua*, se mettre une mauvaise affaire sur les bras, p. 455. — Pl. *belele*.

Belì (a), *v.* écorcher. || dépouiller, p. 19. 454.

Belu, *s. m.* Belu, nom propre, p. 19. 454.

Benga, *s. m.* Benga, un des noms du diable, p. 485.

Beşì (a), *v.* péter, p. 420.

Beşì (a se), *v. r.* péter, p. 581.

Bĕşì (a se), *v. r. [Vâlcea]* péter, p. 356.

Bĕşică, *s. f.* vessie. || *bĕşica luĭ Caragea*, ballon, p. 45. — Pl. *bĕşicĭ*.

Beşină, *s. f. [Banat]*, pet, p. 282. — Pl. *beşinĭ*.

Bĕşiniţă, *s. f.* diminutif de *beşină*, p. 58. — Pl. *bĕşiniţe*.

Bét, *adj.* ivre, p. 497. — Fém. *bétă*; pl. *beţĭ*, *bete*.

Bĕţ, *s. n.* bâton, p. 304. 305. — Pl. *beţe*.

Beţiv, *adj.* ivrogne, p. 87. — Fém. *beţivă*; pl. *beţivĭ*, *beţive*.

Beţie, *s. f.* ivrognerie. || *la beţie*, dans une orgie, une ripaille, p. 282. — Pl. *beţiĭ*.

Bĕtrân, *s. et. adj.* vieux, ancien, p. 323. 351. 572. 573. 615. 675. — Fém. *bĕtrână*; pl. *bĕtrânĭ*, *bĕtrâne*.

Bĕtrânețe, *s, f.* vieillesse, p. 573. — Pl. *bĕtrânețe.*
Bĕut (de), pour boire, p. 264.
Bĕutură, *s. f.* boisson, p. 227. — Pl. *bĕuturĭ.*
*__Bez__, *prép.* en outre, p. 443.
Bibescu, *s. n.* Bibescu, nom propre, p. 454.
Bîcăoan, *adj.* habitant des forêts de Bîcu, p. 455. — Fém. *bîcăoancă*, pl. *bîcăoanĭ, bîcăoance.*
Bîcu, *s. m.* Bîcu, forêt en Bessarabie, p. 455.
Biciŭ, *s. n* fouet, p. 655. 683. — Pl. *bice* et *biciurĭ.*
Bĭedă, *s.* Biedă, un des noms du diable, p. 486.
Bĭet, *adj.* pauvre, malheureux, p. 644. — Fém. *bĭétă*, pl. *bĭețĭ, bĭete.*
Bîlciŭ, *s. m.* foire, p. 128. — Pl. *bîlciurĭ.*
*__Bimbașa__, *s. m.* ancien titre militaire. ‖ *bimbașa Sava*, le bimbașa Sava, p. 19. 455.
Bine, *adv.* bien, p. 16. 199. 342. 562. ‖ bien, avantageux, p. 567. ‖ en bons rapports, p. 373. ‖ *a se avé bine cu*, vivre en bonne intelligence avec, p. 214. ‖ *maĭ bine*, mieux, le mieux, p. 21. 285. 342. 345. ‖ *maĭ bine*, mieux vaut, plutôt, p. 31. 176. 193. 299. 301. 302. 327. 342. 346. 400. 591. 592.
Bine, *s. m.* bien, p. 257. 470. 501. 666. 667. 668. ‖ bien, avantage, p. 412. 669.
Binșele, *s. f. pl.* Binșele, village de Hongrie, p. 455.
Bir, *s. n.* impôt, p. 435. — Pl. *birurĭ.*
Bîrlobrezóĭe, *s. f.* Bîrlobrezóĭe, nom propre, p. 456.
Biruì (a), *v.* vaincre, p. 59.
Biruì (a se), *v. r.* être vaincu, p. 646.
Biserică, *s. f.* église, p. 134. 382. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 512. 513. 533. 588. 589. ‖ *a fi ușă de biserică*, être sans péché, p. 487. ‖ *a veni de la biserică*, être ivre, p. 489. ‖ *nedus pe la biserică*, grossier personnage, p. 491. ‖ *fluеră în biserică*, c'est un imbécile, p. 493. — Pl. *bisericĭ.*

dans le département de Vâlcea, p. 63.
Bitolea, *s. f.* Bitolea. ‖ *a se duce la Bitolea*, aller au diable Vauvert, p. 456.
Bivol, *s. m.* bufle, p. 23. 104. — Pl. *bivolĭ.*
Blagoslovit, *adj.* bénit, p. 221. — Fém. *blagoslovită*; pl. *blagosloviți, blagoslovite.*
*__Blagoveşte__, *s. m.* annonciation, p. 370.
Bleot, *adj.* niais, imbécile, p. 309. 310. — Fém. *bleótă*; pl. *bleoțĭ, bleóte.*
Blestem, *s. n.* malédiction, p. 275. 493. 494. — Pl. *blesteme.*
Blestemà (a), *v.* maudire, p. 494.
Bobana, *s.* nom propre, p. 4.
Boboc, *s. m.* petit (du canard), p. 168. — Pl. *bobocĭ.*
Bobotéză, *s. f.* Epiphanie, jour des Rois, p. 494. 495. ‖ *a păți o bobotéză*, être battu d'importance, p. 495.
*__Bodaproste__, *s. n.* que Dieu vous garde, merci, p. 496. ‖ *ca un puĭu de bodaproste*, comme un pauvre (couvert de haillons), p. 496.
Boer, *s. m.* seigneur, propriétaire, p. 182. 283. 364. 371. 394.
Boeresc, *adj.* de seigneur, p. 183. 672. — Fém. *boeréscă*; pl. *boerescĭ.*
Boerit, *adj.* ennobli, p. 670. 671.— Fém. *boerită*; pl. *boerițĭ, boerite.*
Bogat, *adj.* riche, p. 68. 675. — Fém. *bogătă*; pl. *bogațĭ, bogate.*
Bogăție, *s. f.* richesse, p. 267. — Pl. *bogățiĭ.*
Bogdănescĭ, *s. f.* Bogdănescĭ, village, p. 456.
*__Bogdaproste__, *s. n.* que Dien vous garde, merci, p. 495. 496. ‖ *a'l umplé de bogdaproste*, l'ahurir de paroles, p. 495.
Bogdășiĭ, dans l'expression : *a fi bun de bogdașiĭ*, farceur, turbulent, p. 457.
Boĭer, *s. m.* maître, seigneur, p. 192. — Pl. *boĭerĭ.*
Bólă, *s. f.* maladie, p. 133. 395. — Pl. *bóle.*
Bolând, *adj.* *[Banat]*, fou, p. 400. — Fém. *bolândă*; pl. *bolânḑí*,

Bolnav, *adj.* malade, p. 5. — Fém. *bolnavă;* pl. *bolnavĭ, bolnave.*
Bonca, *s. m.* Bonca, nom d'homme, p. 457.
Bordeĭu, *s. n.* hutte, enfoncée sous terre, et dont le toit s'élève seul au-dessus du sol, p. 300. 374. — Pl. *bordee* et *bordeĭe.*
Borş, *s. n.* borş (eau aigrie par la fermentation du son), p. 32. — Pl. *borşurĭ.*
Bortă, *s. f. [Mold.]* trou, p. 591. 595. — Pl. *borte.*
Botă, *s. f.* barillet, p. 392. — Pl. *bote.*
Bótă, *s. f. [Banat]* gourdin, p. 655. — Pl. *bóte.*
Botez, *s. n.* baptême, p. 496. || *a fi numit din botez,* être toqué, p. 496. || *ca o luminare de botez,* paré, p. 496. — Pl. *botezurĭ.*
Botezà (a), *v.* baptiser, donner un nom, p. 200. 496. 497.
Botezat, *(adj.)* baptisé, p. 177. 228. 497. 498. 595. || *nu e botezat cu tótă apă,* il est toqué, p. 497. || a *nu fi botezat,* être toqué; être méchant, p. 497. — Fém. *botezată;* pl. *botezaţĭ, botezate.*
Botoşanĭ, *s. f.* Botoşanĭ, ville, p. 116. 149.
Botoşenĭ, *s. f. [Mold.]* Botoşanĭ, ville, p. 265.
Boŭ, *s. m.* boeuf, p. 99. 207. 436. 596. 620. 679. 684. — Pl. *boĭ.*
Boulén, *s. m.* diminutif de *boŭ,* bouvillon, p. 684. — Pl. *boulenĭ.*
***Boz,** *s. m.* faux Dieu, idole, p. 498. — Pl. *bozĭ.*
Brăila, *s. m.* Braïla, port sur le Danube, p. 458.
Brăilén, *adj.* de Braïla, p. 458. — Fém. *brăiléncă;* pl. *brăilenĭ, brăilence.*
***Bran,** *s. m.* Bran, nom propre, p. 214. 315. 459.
Brâncovénu, *s. m.* Brancovénu, nom propre, p. 459.
Braşóvă, *s. f.* mensonge, contes à dormir debout, p. 459. 460. || *a'ĭ face o braşóvă,* le tromper, p. 460. || *a fi bun de braşóve,* un parfait luron, p. 460. — Pl. *braşóve.*
Braşovénc... peur, p. 460. — Fém. *braşovelnică;* pl. *braşovelnicĭ, braşovelnice.*
Braşovén, *s. m.* habitant de Braşov; negociant, p. 309. 460. || *a fi ca braşovénul,* être malin, beau parleur, menteur, p. 460. — Pl. *braşovenĭ.*
Braşovenesce, *adv.* à la façon des *braşovenĭ.* || *a le spune braşovenesce,* exagérer, mentir, p. 460.
Brat, *s. m.* nom propre, p. 461.
Braţ, *s. n.* bras, p. 587. || embrassade, p. 451. — Pl. *braţe.*
Brebeneĭ, *s. f. pl.* corydale, p. 196.
Brehnă, *s. f.* genie des forêts. || *par'că'ĭ bătut de brehne,* il est fâché, p. 498. — Pl. *brehne.*
Brésta, *s. m.* Brésta, village, p. 461.
Brezae, *s. f.* femme habillée d'une façon ridicule, p. 499.
Brezaĭe, *s. f.* même sens que le précédent, p. 499.
Brézu, *s. m.* Brézu, nom de cheval, p. 204. 461.
Briciŭ, *s. n.* rasoir, p. 22. 71. — Pl. *brice.*
Brîŭ, *s. n.* ceinture (large), p. 382. — Pl. *brîe.*
Brodì (a), *v.* tomber à point, p. 390.
Broscarĭ, *s. m.* Broscarĭ, village, p. 31. 461.
Brumă, *s. f.* gelée blanche, p. 179. — Pl. *brume.*
Brusa, *s. f.* Brousse, ville en Asie Mineure, p. 462.
Bubă, *s. f.* petit bouton, tumeur, p. 296. — Pl. *bube.*
Bucă, *s f.* fesse, p. 562. — Pl. *bucĭ.*
Bucată, *s. f.* morceau, p. 334. — Pl. *bucăţĭ.*
Bucătar, *s. m.* cuisinier, p. 283. 364. — Pl. *bucătarĭ.*
Bucate, *s. f. pl.* plats, p. 138. || céréales (blé, orge, seigle et avoine), p. 495.
Bucurà (a se), *v. r.* se réjouir, p. 20.
Bucuran, *s. m.* Bucuran, père la Joie, nom d'homme, p. 20.
Bucurescĭ, *s. f.* Bucarest, ville, p. 20. 21. 22. 326. 542.
Bucuros, *adj.* heureux, content, p. 93. 94. — Fém. *bucurósă;* pl.

C

p. 31. 74. 92. 145. 156. 235. 393.
Cădé (a), *v.* choir, tomber, p. 35. 96. 179. 193. 211. 494. 510. || se détacher, tomber, p. 164. || descendre, p. 509.
Cadelniță, *s. f.* encensoir, p. 500. — Pl. *cadelnițe.*
Cafea, *s. f.* café. || *cafea ruséscă*, vin ou eau-de-vie, p. 293. — Pl. *cafele.*
Caïafă, *s. m.* Caïphe, p. 31. 500. || hypocrite, p. 500.
Cain, *s. m.* Caïn, p. 500. || mauvais frère, p. 500.
Câĭne, *s. m.* chien, p. 303. 304. 305. — Pl. *câĭnĭ.*
Căĭnenĭ, *s. m.* Căĭnenĭ, nom de lieu, p. 32.
Cal, *s. m.* cheval, p. 13. 14. 21. 23. 24. 119. 135. 203. 268. 308. 309. 365. 410. 416. 628.
Călărașĭ, *s. m.* Calarași, ville, p. 32.
Călare, *adv.* à cheval, p. 99. 204. 215. 273. 313. 315. 382. 476.
Calare, *adv.* *[Mold.]* à cheval, p. 176.
Călărì (a), *v.* chevaucher, p. 310.
Călăuză, *s. f.* guide, conducteur, p. 244. 297. — Pl. *călăuze.*
Călcà (a), *v.* fouler aux pieds. || ne pas tenir compte de, p. 633.
Călcâĭ, *s.m.* Călcâĭ, nom d'homme, p. 32.
Călcâiŭ, *s. n.* talon, p. 158. 440. — Pl. *călcâie* et *călcâe.*
Cald, *adj.* chaud, p. 329. — Fém. *caldă* ; pl. *calḑĭ, calde.*
Cald, *s. m.* chaleur, p. 232.
Căldare, *s. f.* chaudron, p. 359. — Pl. *căldărĭ.*
Căldărușă, *s. f.* très-petit chaudron, p. 81. — Pl. *căldărușe.*
Cale, *s. f.* route, chemin, p. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 378. 408. 436. 488. 491. 492. 675. || *a se opri la calea jumătate*, s'arrêter à mi chemin, p. 34. || *nu scie ce 'ĭ cale pe vale*, il ne sait rien, p. 35. || *cale sprîncenată*, bon voyage (ironiquement), p. 36. || *a pune la cale*, préparer, mettre en train; apprendre ce qu 'il doit faire, p. 37. 349. 350. || *a găsi cu cale*, trouver bon, p. 37. || *a face cum e cu cale*, faire le nécessaire, pour le mieux, p. 37. || *a 'ĭ eșì în cale*, se présenter, se montrer à, p. 378. || *a 'șĭ face cale*, se préparer les voies, p. 33. — Pl. *căĭ.*
Călélă, *s. f.* trempe, p. 377. — Pl. *călelĭ.*
Călĕtorie, *s. f.* voyage, p. 93. — Pl. *călĕtoriĭ.*
Călĕtorì (a se), *v. r.* partir en voyage, s'en aller, p. 248.
Calic, *adj.* *[Mold.]* pauvre, p. 418. 675. — Pl. *calicĭ.*
Călmățuĭu, *s. m.* Călmățuĭu, village, pag. 38.
Câlniștea, *s. f.* Câlniștea, ruisseau, p. 38.
Călugăr, *s. m.* moine, pag. 500. 501. 598. — Pl. *călugărĭ.*
Călugărì (a se), *v. r.* se faire moine, entre dans les ordres, p. 594.
Călugărit (de), pour se faire moine, p. 501.
Călugăriță, *s. f.* religieuse, nonne, p. 501. 502. — Pl. *călugărițe.*
Calvin, *adj.* calviniste, p. 38. 502. || *a fi calvin*, mécréant, méchant, p. 502. — Pl. *calvinĭ.*
Cămașă, *s. f.* chemise, p. 247. 431. 625. — Pl. *cămășĭ.*
Cămeșă, *s. f.* *[Mold.]* chemise, p. 528. — Pl. *cămeșĭ.*
Câmp, *s. n.* champ, p. 145. — Pl. *câmpurĭ.*
Când, *adv. et conj.* quand, lorsque, p. 52. 71. 74; passim. || *de când*, du temps de (que), p. 6. 45. 56. 153. 181. 212. 225. 231. 469. 685. || *de când*, depuis que, p. 9. 270. 413. || *de când cu*, du temps de, p. 181. 190. 205. 238. 254. 409. 468. || *când... când*, tantôt... tantôt.., p. 207. || *când și când*, de temps en temps, p. 567.
Candelă, *s. f.* petite lampe qui brûle devant les images saintes, p. 134. — Pl. *candele.*
Câne, *s. m.* chien, p. 21. 67. 126. 228. 244. 304. 305. 429. 467. || sans foi ni loi, méchant, p. 429. — Pl. *cânĭ.*
Cânepă, *s. f.* chanvre, p. 168. || *a ședé ca dracu 'n cânepă*, être fâché, p. 609.

Cântà (a), *v.* chanter, p. 283. 292. 363. 472. 475. || jouer d'un instrument, p. 31. 209. 274.

Cântărì (a), *v.* peser, p. 569. 570.

Cap, *s. m.* chef, tête, p. 16. 24. 25. 35. 36. 98. 109. 133. 162. 178. 207. 209. 211. 283. 296. 301. 349. 424. 458. 554. 571. 599. 630. 681. || bout, p. 343. 639. || commencement, tête, p. 264. || *a 'şĭ bate capu*, se faire du mauvais sang, p. 335. — Pl. *capete.*

Capac, *s. n.* couvercle, p. 607. — Pl. *capace.*

Capcân, *s. n.* ogre (à tête de chien), p. 502. — Pl. *capcânĭ.*

Căpcâne, *s. n.* même sens que le précédent, p. 502. — Pl. *căpcânĭ.*

Căpcăun, *s. n.* même sens que le précédent, p. 502. — Pl. *căpcăunĭ.*

Căpĕstru, *s. n.* licou, p. 268. — Pl. *căpestre.*

Căpĕt, *s. n.* fin, p. 93. || coin, bout, p. 343. — Pl. *capete.*

Căpĕtà (a), *v.* obtenir, p. 362.

Căpĕtâiŭ, *s. n.* bout. || *a 'ĭ da de căpĕtâĭŭ*, en venir à bout, p. 581. — Pl. *căpĕtâĭe.*

Căpĕtat, *s. n.* acquisition. || *după căpĕtat*, pour obtenir (sans que cela lui coûte rien), p. 306.

Căpitan, *s. m.* capitaine, p. 234. 314. 340. 459. — Pl. *căpitanĭ.*

Căplescu, *s. m.* Căplescu, nom propre, p. 38.

Capră, *s. f.* chèvre, p. 48. 132. 529. 675. — Pl. *capre.*

Car, *s. n.* chariot, char, p. 327. 550. 570. 571. — Pl. *care.*

Cărà (a), *v.* porter, p. 105. || transporter, p. 145. 479.

Carabă, *s. f.* sorte de flûte, p. 563. — Pl. *cărăbĭ.*

Caracal, *s. m.* Caracal, ville, p. 676.

Caragea, *s. m.* Caragea, nom d'homme, p. 44. 45. 454.

Caransebeş, *s. m.* Caransebeş, ville de Hongrie, p. 46.

Cărare, *s. f.* rentier, p. 47. 93. 94. 491. 492. — Pl. *cărărĭ.*

Caraşol, *s. m.* Caraşol, nom propre, p. 80.

Cărbune, *s. m.* charbon, p. 363. — Pl. *cărbunĭ.*

Cârcĭumă, *s. f.* cabaret, p. 58. 230. — Pl. *cârcĭume.*

Cârd, *s. n.* troupe, bande, p. 168. || *a 'şĭ băgà în cârd*, s'associer à, p. 596. — Pl. *cârdurĭ.*

Cardaşîm, *s. m.* Cârdaşîm, p. 165.

Care, *pr. relat. des deux genres*, qui, lequel, celui qui, p. 72. 80. 195; passim. || que, 5. 6. 573. || quel, p. 513. || *care cum*, tous ceux qui, p. 427. || *cu care*, avec lesquelles, p. 639.

Căreĭa, *pr. rel. dat.* à qui, p. 205.

Cârjaliŭ, *s. m.* homme qui n'a peur de rien, voleur, p. 47. — Pl. *cârjaliĭ.*

Cârlan, *s. m.* poulain de deux ans, p. 215. 378. — Pl. *cârlanĭ.*

Cârlană, *s. f.* pouliche de deux ans, p. 406. — Pl. *cârlane.*

Carniola, *s. f.* Carniole, province de l'Autriche, p. 47.

Carpaţĭ, *s. m. pl.* Carpathes, montagnes, p. 48. 430.

Cărpător, *s. n.* pelle à four, p. 563. — Pl. *cărpătorĭ.*

Cârpător, *s. n.* pelle à four, p. 563. — Pl. *cârpătorĭ.*

Cârpì (a), *v.* raccommoder, rapiécer. || *a'ĭ cârpì*, lui flanquer, p. 325.

Cărpinişa, *s. f.* Cârpinişa, nom propre, p. 440.

Cârşmă, *s. m.* *[Trans.]* cabaret, p. 150. — Pl. *cârşme.*

Carte, *s. f.* livre. || bible, p. 503. || *a învĕţa carte*, apprendre, étudier, p. 63. 167. — Pl. *cărţĭ.*

Cărturar, *s. m.* lettré, érudit, savant, p. 321. — Pl. *cărturarĭ.*

Căruţă, *s. f.* charrette, p. 298. 375. — Pl. *căruţe.*

Casă, *s. f.* maison, p. 58. 95. 298. 343. 428. 492. 535. 552. 579. 580. 597. || *la casă*, chez lui, p. 360. — Pl. *case.*

Casandra, *s. f.* Cassandre, p. 28. 48.

Căsătorie, *s. f.* mariage, p. 187. — Pl. *căsătoriĭ.*

Căscà (a), *v.* ouvrir la bouche, p. 162.

Câştigà (a), *v.* gagner, p. 176.

Cât, *adj. et adv. et pr.* tant que, p. 9. 65. 269. 283. 287. 593. || le temps de, p. 117. 554. || autant que, p. 65. 107. 120. 226.

233. 355. 418. 477. || aussi loin que, p. 65. || comme, aussi grand que, p. 9. 60. 65. 107. 359. 439. || combien, p. 253. 511. || *cât de*... si, p. 161. 243. 345. 346. 347. || *câte*, chacune, p. 216. || *câte*, autant, p. 154. 299. 300. || *câte*, tout ce que, p. 105. 341. || *câte o*, de temps en temps une, p. 567. || *tóte câte*, tout ce que, p. 641. || *câte odată*, parfois, p. 105. 567. || *câte-orĭ*, toutes les fois que, p. 489. || *câte treĭ*, tous les trois, p. 38. || *câţĭ*, autant, autant que, p. 253. 295. 300. || *de cât*, que, p. 538. 559. 572. 601. || *de cât*, que, plutôt que, p. 31. 59. 299. 301. 302. 303. 321. 346. 400. || *de cât*, plutôt que, au lieu de, p. 176. 193. 299. 327. 591. 592. || *de cât*, de, p. 662. || *fie cât de*... *tot*, si... soit-il, p. 345. 346. 347. || *cât*... *atât*, autant... autant, p. 300. || *cât*... *tot*, quelque soit, le nombre de... ne cesse pas de, p. 594 || *cât de mult*... *tot*, aura beau... malgré cela, p. 7. 359. 499. || *aşa*... *cât*, si... que, p. 560. 561. || *aşa*... *cum*, si... que, p. 560. 561. — Fém. *câtă*; pl. *câţĭ*, *câte*.

Câtà (a), *v.* chercher, p 51. 215. 310. 666.

Căţa, *s. f. [Mold.]* chienne, p. 201. — Pl. *căţele*.

Catane, *s. pl.* Catane, village, p. 48.

Cataran, *s. m.* Cataran, nom propre, p. 49.

Catargiŭ, *s. m.* Catargiŭ, nom propre, p. 50.

Cătcăun, *s. n. [Vâlcea]* ogre (à tête de chien), p. 503. — Pl. *cătcăunĭ*.

Căţea, *s. f.* chienne, p. 126. 158. — Pl. *căţele*.

Căţel, *s. m.* petit chien, p. 232. — Pl. *căţeĭ*.

Catincuţa, *s. f.* diminutif de Catherine, p. 50.

Către, *prép.* envers, p. 547.

Catrina, *s. f.* Catherine, p. 50. 77.

Cătun, *s. n.* canton, p. 129. — Pl. *cătune*.

Căută (a), *v.* chercher, p. 209. 215. 315. 431. 590. 591. || s'efforcer

de, p. 416. || regarder, p. 277. 510. || tourner ses regards vers, p. 328. || *a'şĭ căutà de*, ne s'occuper que de, p. 101.

Cautā, *s. m.* Cautā, nom de fantaisie, p. 435.

Cazac, *s. m.* cosaque, p. 51. || *a fi cazac*, être fort; être cruel, p. 51. — Pl. *cazacĭ*.

Căzăcel, *s. m.* diminutif de cosaque, p. 51. — Pl. *căzăceĭ*.

Cazaĭcă, *s. f.* travailleuse, p. 52. — Pl. *cazaĭce*.

Cazanĭe, *s. f.* prêche, sermon, discour qui n'en finit plus, p. 505. — Pl. *cazaniĭ*.

*__Câznì__ (a), *v.* tourmenter, p. 297.

Ce, *pr. rel.* qui, p. 21. 22. 53. 92. 133. 216. 244. 297. 651. || que, p. 97. 569. 570. || ce qui, p. 549. 550. || ce que, p. 28. 94. 283. 306. 371. 544. 547. 549. 562. 573. 636. 637. 645. 658. 661. 667. || que, quel, quoi, p. 25. 475. 550.

Ce, *interj.* que? quoi? p. 51. 88. 104. 117. 288. 315. 334. 431. 467. 642.

Ce, *conj.* pourquoi, p. 189. || *ce'ĭ*, ce que c'est que, p. 35. || *îndată ce*, aussitôt que, p. 654. || *după ce*, après que, p. 393. 520. 593. || *după ce*, non content de, non seulement, p. 119. 221. 222. 272. 440. 441. 442.

Ce, *conj. [Mold.]* pour *ci*, mais, p. 95.

Cea, *adj.* et *pr. f.* celle, la, p. 33. 207. 208. || *cele ce*, ce qui, p. 503. — Pl. *cele*.

Ceas, *s. n.* heure. || *ceas bun*, moment favorable, p. 505. || *ceas rĕŭ*, moment défavorable, p. 506. 507. — Pl. *ceasurĭ*.

Cel, *adj.* et *pr. dém.* celui, p. 5. 21. 92; passim. || celui, le, p. 1. 33; passim. || ce, celui-ci, p. 129. 275. || *cel de sus*, Dieu, p. 644. || *cel din cer*, Dieu, p. 666. — Pl. *ceĭ*.

Cela, *pr. dém.* celui, celui-là, p. 96. — Pl. *ceĭa*.

Cele-l-alte, *pr. dém. f. pl.* les autres, p. 513.

Cenuşă, *s. f.* cendre, p. 651. — Pl. *cenuşe*.

Cer, *s. n.* ciel, p. 27. 263. 507. 508. 509. 510. 511. 639. 666. 668. ||

picat din cer, tombé du ciel, p. 509. || *a se crede în cer,* être au septième ciel, p. 510. || *a ridicà în slava ceruluĭ,* porter aux nues, p. 510. || *a face scară la cer;* tenter l'impossible, p. 511. — Pl. *cerurĭ.*

Cercà (a), *v.* examiner, sonder, scruter, p. 388.|| essayer, p. 209.

Cere (a), *v.* demander, p. 5. 209. 292. 359. 637. || mendier, p. 395. 399.

Ceresc, *adj.* céleste, p. 672. — Fém. *cerêscă ;* pl. *cerescĭ, cerescе.*

Cerna, *s. f.* Cerna, rivière, p. 52.

Cerşitor, *s. m.* mendiant, p. 501. — Pl. *cerşitorĭ.*

*__Certà__ (a), *v.* punir, frapper, éprouver, p. 550. 648. 649. 660. 661.

Certà (a se), *v. r.* se disputer, se quereller, p. 396.

*__Certare,__ *s. f.* punition, p. 654. — Pl. *certărĭ.*

Cétă, *s. f.* bande, p. 447. — Pl. *cete.*

Cetate, *s. f.* citadelle, forteresse, p. 52. 53. 233. 562. — Pl. *cetățĭ.*

Chef, *s. n.* plaisir, joie, bombance, p. 5. 122. 196. 263. — Pl. *chefurĭ.*

Cheĭe, *s. f.* clé, p. 199. 260. 490. — Pl. *cheĭ.*

Chelbos, *adj.* chauve, p. 291. — Fém. *chelbósă ;* pl. *chelboşĭ, chelbóse.*

Chemà (a), *v.* appeler, nommer, p. 32. 162. 163. 167. 221. 222. 273. 440. 441. 442.

*__Chesar,__ *s. m.* César, p. 53.

Chéză, *s. f. [Mold.]* augure, présage, p. 511. || *e rĕŭ la chezĭ,* il a le mauvais oeil, p. 511. || *a nu fi în chejĭ bunĭ,* être fâché, p. 511. — Pl. *chezĭ* et *chejĭ.*

Chĭar, *adv.* même, p. 369. 596.

Chibzuì (a), *v.* disposer, régler, ordonner, p. 644.

Chică, *s. f.* cheveux, p. 4. 124. — Pl. *chice.*

Chĭemà (a), *v.* appeller, se nommer, p. 119. 189. 272. 273. 427. 439. 494.

Chĭemà (a se), *v. r.* s'appeler, se nommer, p. 346.

Chĭeptenà (a se), *v. r. [Trans.]* se peigner, p. 301.

Chilă, *s. f. [Mold.]* lime, p. 591.

Chima-rĕuluĭ, *s. comp.* le germe du

Chimiță, *s. m.* Chimiță, nom propre. || imbécile, p. 53.

Chin, *s. n.* chagrin, tourment, p. 328. — Pl. *chinurĭ.*

Chinez, *s. m.* chinois. || *a se face chinez,* faire la bête, p. 54. — Pl. *chinezĭ* et *chinejĭ.*

Chinezesc, *adj.* chinois. || *limbă chinezéscă,* c'est du chinois, p. 54. — Fém. *chinezéscă ;* pl. *chinezescĭ, chinezesce.*

Chinezesce, *adv.* à la manière des (commes les) Chinois. || *a vorbì chinezesce,* c'est du chinois, p. 54.

Chingă, *s. f.* sangle, sous ventrière, p. 264. — Pl. *chingĭ.*

Chinuì (a), *v.* torturer, p. 327.

Chĭor, *adj.* borgne, p. 313. 674. || (cheval) borgne, p. 262. — Fém. *chĭóră ;* pl. *chiorĭ, chĭóre.*

Chĭorenĭ, *s. m. pl.* Chĭorenĭ, village de fantaisie, p. 54.

Chip, *s. n.* forme, aspect, p. 501. — Pl. *chipurĭ.*

Chir, *s. m.* monsieur (en grec), p. 423

Chir, *s. n. [Mold.]* chiendent, p. 675.

Chira, *s. f.* Chira, nom de femme, p. 54.

Chiralesă, *s f* Kyrie-eleison. || *cu multă chiralesă,* avec beaucoup de difficulté, p. 511.

Chiranda, *s. f.* femme de moeurs légères, p. 55

Chiriac, *s. m.* Chiriac, nom d'homme, p. 19. 55. 454.

Chiriță, *s. m.* Chiriță, nom d'homme, p. 428.

Chirița, *s. m.* Chirița, nom propre, p. 55.

Chişcà (a), *v. [Mold.]* pincer, p. 118.

Chişĕliță, *s. f.* potage que l'on aigrit avec des cerises ou des prunes, p. 428. — Pl. *chişĕlițe.*

Chituşcă, *s. m.* diminutif de *Chitu,* p. 55.

Chiuì (a), *v.* pousser des cris d'allégresse, d'appel, etc., p. 145.

Ci, *conj.* mais, p. 110. 164. 334. 424. 544. 545. 546. 588. 634. 635. 644. 652. 660.

Cimpoer, *s. m.* joueur de cornemuse, p. 80. 3,3. — Pl. *cimpoerĭ.*

Codru, *s. m.* forêt séculaire, p. 49. 192. — Pl. *codri.*
Cofă, *s. f.* *[Mold.]* seau en bois avec anses, p. 209. — Pl. *cofe.*
Cogălniceanu, *s. m.* Cogălniceanu, nom propre, p. 58.
Cojoc, *s. n.* bisquain, vêtement fourré que portent les paysans, p. 85. 158. 528. — Pl. *cojóce.*
Colac, *s. m.* pain en couronne, gimblette, p. 346. ‖ pain blanc en couronne ou tressé qui se distribue aux pauvres, en mémoire d'un mort, p. 244. 323. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 526. 548. 649. 664. ‖ *a aștepta ca mortul colacul*, attendre avec grande impatience, p. 518. ‖ *nu'ĭ încap colaciĭ în sîn*, il a été grondé d'importance, p. 519. ‖ *a'ĭ da colac și lumînare*, y mettre un croix (renoncer à l'espoir de retrouver un objet), p. 519. ‖ *a trecut baba cu colaciĭ*, le moment propice est passé, p. 519. ‖ *după ce s'aŭ împărțit colaciĭ*, trop tard, p. 520. ‖ *a alerga la colacĭ*, courir où vous croyons trouver un profit, p. 520. ‖ *a da colac peste pupază*, plus qu'il ne devait obtenir, p. 521. ‖ *și'a luat colacul*, il a reçu le prix (de sa dénonciation), p. 522. ‖ *a mâncà colaciĭ cuĭ-va*, le voir mort; le tuer, p. 522. ‖ *'ĭ-a mâncat cĭóra colacul*, il est mort, p. 523. — Pl. *colacĭ.*
Colea, *adv.* là, là-bas, p. 28. 129. 221.
Colivă, *s. f.* gâteau que l'on distribue en souvenir des morts, p. 523. 524. 525. ‖ *după mort și colivă*, selon le saint l'encens, p. 523. ‖ *i se bate coliva în piept*, il sent le sapin, p. 524. ‖ *a mirosì a coliva*, être à l'article de la mort, p. 524. ‖ *a fi cu coliva pe pept*, être mort, p. 524. ‖ *a mâncà coliva cuĭ-va*, le tuer, p. 525. — Pl. *colive.*
Colivar, *adj.* mangeur de colivă. ‖ prêtre, p. 525. — Pl. *colivarĭ.*
Colo, *adv.* là, là-bas, p. 221.
Colț, *s. n.* coin, angle, p. 342. 343. ‖ morceau, bout, p. 348. — Pl. *colțurĭ.*
Colțea, *s. m.* Colțea, nom propre. ‖ *cât turnul Colțiĭ*, très-haut, p. 60. ‖ *a furat turnul Colțeĭ*, il a volé les tours de Notre-Dame, p. 61. ‖ *clopotul Colțeĭ*, rien, p. 61.
Coltuc, *s. n.* crouton de pain, p. 17. — Pl. *coltuce*
Cómă, *s. f.* crête, p. 99. — Pl. *cóme.*
Coman, *s. m.* Coman, nom propre, p. 196.
Comând, *s. f.* *[Mold.]* repas mortuaire, p. 525.
Comândare, *s. f.* *[Mold.]* repas mortuaire, p. 526. — Pl. *comândărĭ.*
Comóră, *s. f.* trésor, p. 608. 609. 615. — Pl. *comorĭ.*
Condac, *s. n.* livre de prière, p. 526. 527. — Pl. *condacurĭ.*
Condeĭu, *s. n.* crayon, p. 63. 167. 249. — Pl *condeĭe.*
Constantin, *s. m.* Constantin, p. 61.
Constantinopol, *s. m.* Constantinople, p. 61.
Copaĭe, *s. f* auge de bois, p. 214. — Pl. *copăĭ.*
Copil, *s. m.* enfant, p. 172. 439. 582. 593. 612. 625. 626. — Pl. *copiĭ.*
Copt, *adj.* cuit (au four ou sur des charbons), p. 538. — Fém. *cóptă*; pl. *copțĭ, cópte.*
Corabĭe, *s. f.* bateau, p. 547. — Pl. *corăbiĭ.*
Corbenĭ, *s. pl.* Corbeni, village, p. 32.
Corcovă, *s. f.* p. 196. — Pl. *corcove.*
Corn, *s. n.* corne, p. 594. 596. 678. ‖ *Dumnedeŭ cu córne*, le diable, p. 678. ‖ *a scóte córne*, montrer ses griffes, p. 594. — Pl. *córne.*
Corni, *s. m.* Corni, village, p. 62.
Cornul-Capriĭ, *s. m.* Cornul-Capriĭ, mont dans le département de Mehedințĭ, p. 62.
Cort, *s. n.* tente, p. 390. 396. — Pl. *corturĭ.*
Coș, *s. n.* thorax, poitrine, p. 159.
Cosînzénă, *s. f.* Cosînzénă, nom de femme. ‖ type de beauté féminine, p. 62. 158.
Cóstă, *s. f.* côte, p. 631. — Pl. *cóste.*
Costache, *s. m.* Constantin, p. 62.
Cot, *s. m.* coude, p. 309. 310. ‖

vie et à la mort, p. 535. || *cruce*, chéri, p. 537. || *cruce întrégă*, preux, vaillant, p. 537. || *a fi în crucĭ*, au zénith, p. 538. — Pl. *crucĭ*.

Crucì (a se), *v. r.* faire le signe de la croix (de peur, d'étonnement), p. 538.

Crud, *adj.* cru, vert, p. 677. || non cuit, p. 538. — Fém. *crudă;* pl. *crudĭ*, *crude*.

Cu, *prép.* avec, p. 4. 25. 92; passim. || avec, de, du, p. 309. 310. 311. 663. 664. || avec, qui a, ayant, p. 31. 50. 110. 133. 135. 162. 188. 201. 244. 294. 295, 432. 458. 663. || à, avec, p. 133. 210. 231. 381. 644. 669. || à, au, p. 212. 381. 594. 604. || par, p. 357. || et, p. 186. 335. 449. || avec, pendant, p. 652. || au milieu de, entouré de, p. 336. 337. 579. 580. || de, p. 45. 56. 95. 96. 181. 190. 205. 225. 231. 254. 321. 322. 468. 634. 635. || avec, à l'aide de, p. 571. 598. || *a fi cu*, avoir, p. 87. 479. || *cu eĭ*, par leur exemple, p. 357. || *cu minte*, intelligent, p. 13. 14. 24. 201. 308. 309. || *cu minte*, sage, p. 593. || *cu minte*, qui a du bon sens, p. 135. || *cu greŭ*, difficilement, p. 97.

Cuc, *s. m.* coucou. || *cuc armenesc*, huppe, p. 14. — Pl. *păpăze*.

Cucon, *s. m. [Mold.]* monsieur, p. 160. — Pl *cuconĭ*.

Cucónă, *s. f.* madame, p. 55. — Pl. *cucóne*.

Cucova, p. 69.

Cucuruz, *s. m. [Trans. et Banat]*, maïs, p. 150. 202.

Cuget, *s. n.* pensée, p. 633. — Pl. *cugete*.

Cuĭ, *pr. rel.* celui à qui, p. 494. 550. 651. || *al cuĭ*, à qui, p. 663. 664. || *ale cuĭ*, à qui, p. 49.

Cuĭb, *s. n.* nid, p. 11.—Pl. *cuĭburĭ*.

Cuĭu, *s. n.* clou, p. 259. — Pl. *cuĭe*.

Cuĭ-va, *pr. rel.* à quelqu'un, p. 479. || de quelqu'un, p. 36. 598.

Cula, *s. m. [Ung]*. diminutif de Nicolas, p. 69.

Culă, *s. f.* souterrain, ruines, p. 439. — Pl. *cule*.

Culcà (a se), *v. r.* se coucher, p.

Cum, *adv.* comme, p. 37. 155. 268. || comme, de même que, p. 116. 128. 458. || comment, de quelle façon, p. 98. 122. 226. 545. 582. || *care cum*, tous ceux qui, chaque, p. 427. || *după cum*, comme, selon que, p. 544. 545. || *nicĭ cum*, du tout, p. 513. || *așa... cum*, si ... que, p. 560. 561. || *atât... cum*, si ... que, p. 560. || *cum... așa*, tel ... tel, p. 342. 373. 578. || *cum ... cum*, comme ... de même (ainsi), p. 334. 578. || *cum ... și*, comme ... ainsi, tel ... tel, p. 342. 415.

Cumĕtru, *s. m.* compère, p. 154. — Pl. *cumĕtri*.

Cumpĕrà (a), *v.* acheter, p. 216. 363. 577. 587.

Cunițchie, *s. m.* Cunițchie, nom propre. || *Iérna luĭ Cunițchie*, hiver épouvantable, p. 70.

Cunósce (a), *v.* connaître, p. 250. 452. || connaître, s'entendre à, p. 177. || savoir, reconnaître, p. 400.

Cunósce (a se), *v. r.* se connaître, p. 282.

Cunună, *s. f.* couronne, p. 172. — Pl. *cunune*.

Cur, *s. m.* cul, derrière, p. 98. 155. 232. 296. 321. 382. 430. 562. 570. 607. 628. — Pl. *cururĭ*.

Curà (a), *v. imp.* couler, p. 242. 422. || tomber, p. 227. || suivre en grand nombre, p. 164.

Curat, *adj.* propre, p. 175. || pur, p. 430. || *curată*, toute pure, p. 282. — Fém. *curată;* pl. *curațĭ*, *curate*.

Curea, *s. m.* Curea, nom propre, p. 70.

Curge (a), *v.* couler, p. 107. 242. 268.

Curînd, *adv.* vite, en peu de temps, p. 301. 575.

Curm, *s. n.* queue (d'un melon, potiron), p. 100.

Curpuțel, *s. m.* forgeron, p. 155.

Cursă, *s. f.* piège, p. 588. — Pl. *curse*.

Curte, *s. f.* cour, p. 492. — Pl. *curțĭ*.

Curtea-Arsă, *s. m.* Le Palais-Brûlé, ancienne résidence de Michel-le-Brave. || *craĭu de Curtea-Arsă*,

Curtea-Veche, *s. m.* Le Vieux-Palais, ancienne résidence de C. Brancovanu. || *craiu de Curtea-Veche*, vaurien, débauché, p. 70. 71.

Curunsebeş, *s. m.* pour Caransebeş, ville de Hongrie, p. 46. 71.

Curvă, *s. f.* femme publique, p. 351. — Pl. *curve.*

Curvar, *s. m.* débauché, coureur de filles, p. 675. — Pl. *curvarĭ.*

Cuscrie, *s. f.* sorte de parenté entre les beaux-parents, etc. p. 294. — Pl. *cuscriĭ.*

Cutezà (a), *v.* oser, p. 497.

Cuvînt, *s. n.* parole, p. 634. 635. — Pl. *cuvinte.*

Cuza, *s. m.* Cuza, nom propre, p. 72. 71. || *a fi Cuza*, être de noble race; ne craindre personne, p. 72.

D

Da, *conj.* pour *dar*, mais, p. 69. 117. 161. 564. 658.

Da, *adv.* oui, p. 143.

Dà (a), *v.* donner, p. 5. 53. 166 177. 199. 207. 208. 213. 282. 284. 356. 415. 451. 461. 489. 513. 519. 521. 528. 544. 546. 548. 549. 550. 562. 566. 604. 641. 650. 651. 652. 656. 657. 658. 660. 662. 663. 669. || apporter, p. 166. || remuer, p. 284. || donner, offrir, p. 567. || tirer, p. 689. || permettre, vouloir, p. 545. 686. || tomber, p. 430. 577. || mettre, p. 176. || abandonner, p. 552. || courir, aller, p. 341. || faire tomber, p. 393. || arriver, parvenir, p. 220. 262. || payer, p. 177. || rejeter, p. 145. || passer, promener, p. 590. || frapper, p. 165. 249. 362. 461. 688. 689. || représenter, venir, p. 421. 424. || jeter, lancer, p. 166. 169. 197. 242. 281. 604. 688. 689. || chercher, p. 309. || pousser, p. 309. 310. 604. || entrer, p. 401. || lâcher, p. 402. || venir, faire irruption, p. 337. || *a da de*, rencontrer. p. 274. 576. 577. 610. 623. || trouver, p. 215. || *a da prin*, aller à, p. 22. || *a fi dat prin*, être lancé par (à travers), p. 402. || *a da cu*, remuer, p. 656. || *a da cu*, ne cesser de, p. 553. || *a da peste*, trouver, rencontrer, p. 63. 340. 576. 577. 595. 623. || *dă'ĭ*, frappe le, p. 249. || *a da fuga*, courir, p. 80. 243. || *a da de nod*, se trouver dans une impasse, p. sion, p. 494. || *a da ocol*, faire le tour, p. 301. 302. 350. || *a da zor*, presser, p. 501. 553. || *a'ĭ da în gând*, penser, p. 629. || *a da foc*, mettre le feu, p. 458. || *a da cu puşca*, décharger son fusil, p. 582. || *a da îndĕrĕt*, reculer (au fig.), p. 253. || *a da drumu*, laisser partir, p. 100. || *a da drumu*, faire descendre, p. 639. || *a'ĭ da de căpĕtâiŭ*, en venir à bout, se rendre compte de ce qu'il vaut, p. 581. || *a da nas*, permettre trop de libertés (familiarités) à quelqu'un, p. 169. 170. || *a da obraz*, même sens que le précédent, p. 171. || *a'ĭ da gură*, gronder, p. 403. || *a da mâna cu*, s'entendre avec, p. 622. || *a da pe mâna cuĭ-va*, livrer à, p. 435. || *a da de faţă*, trahir, p. 563. || *a da pe faţă*, dévoiler, p. 578. || *a da cu cadelniţa pe*, encenser sous, p. 500.

Dà (a se), *v. r.* se donner. || *a se dà la*, entrer dans, s'habituer à, p. 102.

Dà (a 'şĭ), *v.* se rejeter. || *a'şĭ da în petec*, revenir à d'anciennes habitudes, montrer par ses actes que l'on est de basse extraction, p. 379.

Daca, *conj.* si, en cas que, p. 80. 548. 595. 610. 651. 659. 660. || si, du moment que, p. 214.

Dacă, *conj.* si, en cas que, p. 27. 63. 93; passim.

Daĭ, pentru *dă-mĭ*, donne moi, p. 46.

Dan, *s. m.* Dan, nom d'homme, p. 72.
Dănilă, *s. m.* Dănilă, nom d'homme, p. 73.
Dănişor, *s. m.* diminutif de Dan, p. 72.
Dar, *conj.* mais, or, tandis que, p. 142. 175. 211. 223. 282. 286. 287; passim. || par conséquent, p. 189. 220.
Dară, *conj.* mais, p. 92. 142. 657.
Dăruì (a), *v.* donner, faire cadeau, p. 32. 645.
Dascăl, *s. m.* chantre d'église, p. 255. 538.—Pl. *dascălĭ*.
Dat, *s. n.* destin, sort, p. 539.
Dată, *s. f.* destin, sort, p. 539.
Dată, *s. f.* fois, p. 565.
Dator, *adj.* qui doit. || *a rĕmâne dator*, rester redevable, p. 655. || *a fi dator*, devoir, p. 178. 230. || *a'l scóle dator*, prétendre qu'il doit, p. 595. 596.—Fém. *datóră;* pl. *datorĭ*, *datóre*.
Datorì (a), *v.* devoir, p. 178.
David, *s. m.* David, nom propre, p. 73.
De, *prép.* de; passim. || pour, p. 89. 93. 100. 104. 131. 163. 195. 216. 264. 373. 378. 393. 433. 450. 452. 492. 500. 501. 604. 615. 639. 667. 668. || à, au, p. 16. 220. 264. 287. 296. 349. 452. 468. 480. 575. 576. 577. 611. 612. || pour donner, p. 500. || quoique, p. 417. || le, la, les, p. 104. 223. 294. 576. 577. 613. 614. 595. || d'avoir, p. 446. || en ce qui regarde, p. 595. || depuis, p. 451. || par, p. 4. 52. 87. 102. 249. 441. 497. 531. 569. 589. 605. 606. 681. 682. 683. 687. || pour ce qui (est de), p. 263. 281. || de porter, p. 228. || à cause de, p. 102. 285. 323. 336. 337. 363. 378. 491. 492. 533. 667. 668. 669. || de façon que, p. 66. 126. 402. 480. 575. || de trouver, p. 93. 94. || si, p. 8. 159. 243. 342. 358. 496. || pourvu que, que, p. 507. || en, de, p. 535. || contre, pour préserver de, p. 540. || à partir de, p. 492. || qui, p. 336. || objet de, p. 347. || même si, p. 453. || de, qui se trouve à, p. 22. || parce que, à cause de, p. 285. || *de la*, du temps de, p. 45. 146. 225. 468. || *de la*, à, p. 134. || *de la*, de chez, p. 17. 154. 333. 363. 477. 478. 542. 576. || *de la*, de, depuis, p. 179. || *de la*, à partir de, p. 225. || *de la*, venant de, du côté de, p. 78. 157. 436. 687. || *de la*, de ce que produit, p. 475. || *de la*, de, p. 4. 21. 22. 54. 56. 62. 74. 78; passim. || *de la*, de la part de, p. 156. 679. 687. || *de pe*, d'après, p. 469. || *de pe*, qui est sur, p. 5. || *de pe*, du haut de, p. 193. || *de când*, depuis que, p. 9. 270. || du temps de, p. 6. 45. 56. 153. 181. 205. 212. 225. 231. 254. 468. 469. || *de cât*, plutôt que, p. 31. 59. 299. 301. 302. 303. 321. 346. 400. || *de cât*, que, p. 538. 559. 572. 601. || *de cât*, au lieu de, plutôt que, p. 176. 193. 299. 302. 327. 591. 592. || *de şi*, quoique, p. 211. 360. || *de câte orĭ*, toutes les fois que, p. 489.
Dĕ, *prép.* voir *de*.
De-a, sur, p. 530.
Ḑece, *adj. num. card.* dix, p. 59. 268. 663.
Dedeochĭu, *s. n.* mauvais oeil, p. 540.
Dedu-Ivan, *s. m.* nom propre, p. 73.
Deget, *s. n.* doigt, p. 388. 684. — Pl. *degete*.
Dél, *s. n.* colline, coteau, p. 28. 75. 150. 373. 570. 571.—Pl. *délurĭ*.
Délu-Mare, *s. n.* Délu-Mare, localité renommée pour ses vins, p. 74.
Délu-Mitropolieĭ, *s. n.* colline de la Métropole, p. 75.
Délu-Muĭeriĭ, *s. n.* localité, p. 75.
Deochĭà (a se), *v. r.* mentir; se perdre de réputation, p. 540. 541.
Deochĭat, *adj.* à qui on a jeté le mauvais oeil, p. 23.—Fém. *deochĭată;* pl. *deochĭaţĭ*, *deochĭate*.
Deochĭet *adj. [Mold.]* même sens que le précédent, p. 23.—Fém. *deochĭetă;* pl. *deochĭeţĭ*, *deochĭete*.
Deochĭu, *s. n.* mauvais oeil, p. 541.
Dĕochĭu, *s. n.* mauvais oeil. || *a'l trece cu dĕochĭul*, se moquer de, p. 541.

Depărtare, *s. f.* éloignement. || *din depărtare*, de loin, p. 355.
Departe, *adv.* loin, au loin, p. 119. 139. 503. 644. || *pe departe*, de loin, p. 63. 167.
Deprins, *adj.* habitué, p. 381. 436. — Fém. *deprinsă*; pl. *deprinşĭ*, *deprinse*.
Deraptul (**din**), *adv.* *[Trans.]* derrière, p. 595.
Des, *adv.* souvent, fréquemment, p. 302. 489. 491.
Desbrăcà (**a se**), *v. r.* se dévêtir, p. 272.
Descălecà (**a**), *v.* descendre de cheval, mettre pied à terre, p. 306. 681.
Descântà (**a**), *v.* faire des incantations, des charmes, p. 159. || rosser, p. 542.
Descântec, *s. n.* acte par lequel on fait des incantations, p. 542.— Pl. *descântece*.
Descărcà (**a**), *v.* décharger, p. 662. 663.
Deschide (**a**), *v.* ouvrir (l'esprit), p. 488.
Deschide (**a se**), *v. r.* p. 164.
Deschis, *adj.* ouvert, p. 488. — Fém. *deschisă*; pl. *deschişĭ*, *deschise*.
Desculţ, *adj.* nu-pieds, p. 109. — Fém. *desculţă*; pl. *desculţĭ*, *desculţe*.
Deşert, *adj.* vide, p. 416.
Deşert (**în**), *adv.* en vain, inutilement, p. 646.
Desface (**a**), *v.* défaire, délier, p. 131. 573.
Desface (**a se**), *v. r.* se défaire, p. 299.
Deslegà (**a**), *v.* délier, défaire, p. 661. || défaire, p. 501. 502.
Despa, *s. f.* Despa, nom propre. || *a fi Despa*, être descendue de la cuisse de Jupiter, p. 75. || *a şedé ca Despa*, être paresseuse, p. 76.
Despina, *s. f.* Despina, nom propre, p. 76.
Deşt, *s. n.* doigt, p. 262. 382. || *ca pe deşte*, du tout, p. 262. — Pl. *deşte*.
Deştept, *adj.* intelligent, p. 23.— Fém. *deşteptă*; pl. *deştepţĭ*, *deştepte*.
Deşteptà (**a**), *v.* réveiller, p. 514.
Destul, *adj.* en quantité suffisante, p. 227. 563. — Fém. *destulă*; pl. *destuĭ*, *destule*.
Ḑĕŭ, *int.* sur ma foi, je vous jure, p. 690.
Devînt, *s. n.* refroidissement, p. 543.
Dĕvint, *s. n.* même sens que le précédent, p. 543.
Ḑi, *s. f.* jour, journée, p. 104. 116. 157. 168. 176. 178. 209. 225. 306. 369. 370. 495. 517. 644. 676. — Pl. *ḑile*.
Diavol, *s. m.* diable, p. 543. 474. — Pl. *diavolĭ*.
Ḑice (**a**), *v.* dire, p. 16. 88. 117. 143. 168. 207. 271. 284. 289. 371. 393. 477. 502. 546. 554. 559. 596. 635. || parler, p. 127. || dire, appeler, p. 182. 204. || *să se ḑică* mais que cela soit, p. 346.
***Dichiu**, *s. m.* supérieur d'une couvent. || *a 'şĭ găsi dichiul*, trouver son maître, p. 543.
***Diĭ**, *s. pl.* Vidin, p. 78. 79. || *bate vîntul de la Diĭ*, cela va mal, p. 78. || *a bate ca la Diĭ*, rosser d'importance, p. 79.
Dîmboviţa, *s. f.* Dîmboviţa, rivière, p. 76. 77.
Din, *prép.* de, du, de la, des, p. 22—29; passim. || de, qui est dans, p. 48. 134. 308. 598. || par, p. 338. || de, hors de, p. 37. 112. 150. 350. 447. 473. 494. 538. 618. 635. 662. || une part de (des), p. 378. 602. || le, la, les, p. 284. 378. || du côté de, p. 75. 338. 434. || venant de, p. 451. || de sur, p. 101. 292. || pendant, p. 497. || de la race de, p. 386. || depuis, p. 440. 496. || de ce qui vient dans, p. 475. || *a fi din*, faire partie de, p. 447. || *din pricina luĭ*, à cause de, p. 234.
Dina, *s. f.* diminutif de *Constandina*, p. 77.
Ḑînă, *s. f.* fée, p. 543. — Pl. *ḑîne*.
Dinga, *[Ung.]* pour *de lângă*, de auprès de, p. 96.
Dinu, *s. m.* diminutif de *Constandin*, p. 61. 77.
Dînsu, *pr. pers. 3-e pers. sing.* il, lui, p. 120. 215. 557. 583. 611. — Fém. *dînsa*; pl. *dînşiĭ*, *dînsele*.
Dinte, *s. m.* dent, p. 466.—Pl. *dinţĭ*.

Dintru, *prép.* de, hors de, p. 591. || *dintr'un,* d'un, avec, p. 200. || *dintr'însul,* de lui, hors de lui, p. 618.

Diochiŭ, *s. n. [Mold.]* mauvais œil, p. 541. 543. || *a'l trece cu diochiul,* se moquer de, p. 541.

Dispune (a), *v.* disposer, p. 645.

***Diŭ**, *s. m.* Vidin, p. 77. 78. 79. || *a fi ca Diul,* être fort, p. 79.

Divan, *s. m.* divan, sopha, p. 169. 170. 171. — Pl. *divanurĭ.*

Doar, *adv.* tout au moins, peut-être que, p. 163. 214. 337. 349. 421. 491.

Doară, *adv.* tout au moins, peut-être que, p. 421.

Dobândă, *s. f.* intérêt, p. 425. — Pl. *dobândĭ.*

Dobra, *s. f.* Dobra, nom propre, p. 79. 80.

Dobre, *s. m.* Dobre, nom d'homme, p. 80. 313.

Dobrogén, *adj.* de la Dobrogea, p. 80. 81. — Fém. *dobrogéncă;* pl. *dobrogenĭ, dobrogence.*

Dobruşa, *s. f.* Dobruşa, localité, p. 81.

Dochĭa, *s. f.* Dochĭa, nom de femme, p. 83. 84. 85.

Doda, *s. f.* nourrice sèche, p. 79.

Dodoloĭ, *s. m. [Banat],* bohémien, paré d'herbes fraîches, chantant des invocations pour appeler la pluie. || *a'l face dodoloĭ,* le mouiller, lui jeter de l'eau sur le corps, p. 543.

Dógă, *s. f.* p. 205. — Pl. *dóge.*

Doĭ, *adj. num. card.* deux ; passim.

Doïca, *s. f.* Doïca, nom propre, p. 114.

Doïcă, *s. f.* nourrice, p. 121. — Pl. *doïce.*

Doicim, *s. m.* Doicim, nom propre, p. 86.

Doĭ-spre-ḑece, *adj. num.* douze, p. 58.

Dolofeĭu, *s. m.* Dolofeĭ, nom propre, p. 86.

Domn, *s. m.* Dieu, Seigneur, p. 207. 253. 284. 400. 501. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 647. || *Dómne-feresce,* Dieu préserve, p. 552. || *mila Domnuluĭ,* assez, beaucoup, p. 552. || *a trăi ca Dómne-*

p. 552. || *casa Domnuluĭ,* homme bon, p. 552. || *a da în plata Domnuluĭ,* abandonner quelqu'un, le chasser, p. 552. || *a nu fi de nicĭ un Dómne-ajută,* n'aider en rien, p. 553. || *maĭ de Dómne-ajută,* plus grand; plus remarquable, p. 553. || *un Dómne-ajută,* une rossade, p. 553. || *a'l încărca de Dómne-ajută,* le battre, p. 554. || *cât aĭ ḑice: Dómne-ajută,* en une seconde, p. 554. || *sângele Domnuluĭ,* le vin, p. 554. || *mânia Domnuluĭ,* chose terrible; homme méchant, p. 554. || *Dómne miluesce,* Seigneur ayez pitié (de moi), p. 669.

Domn, *s. m.* prince, roi, p. 356. 369. — Pl. *Domn.*

Domn, *s. m. [Ung.]* seigneur, maître, p. 150. — Pl. *domnĭ.*

Domn, *s. m.* monsieur, p. 161. — Pl. *domnĭ.*

Domnia-vóstră, *pr.* vous, p. 312.

Domnie, *s. f.* palais, gouvernement, p. 159. — Pl. *domniĭ.*

Dor, *s. n.* désir, amour, envie, p. 50. 77. 294. 328. 347. 446. || *a duce doru,* désirer, p. 286. — Pl. *dorurĭ.*

Dor, *adv.* pour *doară,* tout au moins, p. 48.

Dormì (a), *v.* dormir, p. 175. 571. 638.

Dorofteĭu, *s. m.* Dorofteĭ, nom propre, p. 86.

Dospina, *s. f.* Dospina, nom de femme, p. 86. 87.

Douĕ, *adj. num. card.* deux, p. 5 ; passim. || *una douĕ,* à chaque instant, p. 196.

Dóuĕ, *adj. num. card. [Vâlcea]* deux, p. 375. 432.

Douĕ-ḑecĭ şi patru, *adj.* vingt quatre, p. 201. 244.

Drac, *s. m.* diable, démon, p. 2. 13. 23. 36. 135. 179. 203. 220. 223. 224. 282. 283. 309. 310. 373. 386. 486. 516. 517. 530. 532. 548. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588.

595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 642. 643. 649. 665. 677. 678. || *de la dracu la tat'sĕŭ*, de Charybde en Scylla, p. 576. || *cum ĭĭ dracu, aşa'ĭ şi tată-sĕŭ*, tel père, tel fils, p. 578. || *a căută pe dracu*, ne rêver que plaies et bosses, p. 2. 590. || *jócă dracul în inima luĭ*, il ne pense qu'à mal faire, p. 598. || *par'că ĭĭ şoptesce dracu la ureche*, c'est un vrai diable, p. 598. || *ochĭu draculuĭ*, l'argent, p. 599. || *şĭ-a spart dracul opincile*, il a enfin réussi, p. 600. || *pe unde şĭ-a spart dracul opincĭle*, au diable Vauvert, p. 601. || *a jucat la nunta draculuĭ*, c'est un méchant homme, p. 601. || *se însóră dracul*, le diable bat sa femme et marie sa fille, p. 602. || *a mâncat din pomana draculuĭ*, il est imberbe, p. 602. || *a mâncat la nunta draculuĭ*, il est imberbe, p. 604. || *de pomana draculuĭ*, inutilement, p. 604. || *a'l da draculuĭ pomană*, l'envoir au diable, p. 604. || *a'l dà în burduful draculuĭ*, même sens que le précédent, p. 604. || *a se duce draculuĭ pomană*, partir pour ne plus revenir; se perdre, p. 604. || *a trage pe dracul de códă*, tirer le diable par la queue, p. 605. || *a avé pe dracu în pungă*, loger le diable dans sa bourse, p. 607. || *şĭ-a găsit dracu capacu*, il a été attrapé, il a trouvé son maître; ils se valent, p. 607. || *şade dracul cu curu pe baniĭ luĭ*, c'est un Harpagon, p. 607. || *a fi comóra draculuĭ*, argent mal acquis, p. 609. || *şede ca dracu 'n cânepă*, il est très-fâché, p. 609. || *şede ca dracu 'n spinĭ*, il est très-fâché, p. 610. || *s'a pricopsit ca dracu 'n spinĭ*, cela va mal pour lui, p. 610. || *a da de dracul în stejerişte*, il a été attrapé, p. 610. || *prinde dracul*, p. 610. || *par'că a arat dracu mălaĭu cu dînsu*, il est laid; en haillons; maigre, p. 611. || *'ĭ-a perdut dracul mĕsura*, il a poussé comme une asperge, p. 611. || *a trăi ca dracul cu popa*, vivre en mauvaise intelligence, p. 611. || *se uĭta la el ca dracul la popa*, il se regardent comme des chiens de faïence, p. 611. || *se ţine după .... ca dracul după călugăr (ca dracul după popă) (ca dracul după copil mic)*, il ne le quitte pas d'une semelle, p. 612. || *a umblà după ouĕ de drac*, chercher le merle blanc, p. 612. || *a fugì ca dracul de tămâĭe*, fuir comme le diable l'eau bénite, p. 614. || *fuge ca dracul de scăldătóre*, même sens que le précédent, p. 614. || *se întrece cu dracu în fugă*, il fuit rapidement, p. 614. || *fuge de muma draculuĭ*, même sens que le précédent, p. 614. || *e sfredelu draculuĭ*, c'est un vrai diable, p. 614. || *de sufletu draculuĭ*, pour des prunes, p. 615. || *drac flăcăŭ*, merle blanc, p. 615. || *drac însurat*, merle blanc, p. 615. || *drac socru*, merle blanc, p. 615. || *drac bĕtrân*, merle blanc, p. 615. || *drac încălţat*, merle blanc, p. 615. || *par'că 'ĭ dracu pe uscat*, il est laid, retors, méchant, p. 616. || *a fi dracu gol*, c'est un vrai diable, p. 616. || *a fi drac împeliţat*, c'est un vrai diable, p. 616. || *a fi urît ca dracu*, laid comme tous les diables, p. 616. || *a fi al draculuĭ*, être retors; méchant, p. 617. || *a fi cu dracĭ*, avoir le diable au corps; être méchant; travailleur, p. 617. || *a intrat dracu 'n el*, il est furieux, p. 618. || *a'l băga în dracĭ*, le faire sortir de ses gonds, p. 618. || *a eşit un drac din el*, il est devenu meilleur, p. 618. || *a'ĭ veni draciĭ*, se mettre en colère, p. 619. || *a'l luà dracul*, mourir, p. 619. || *a fi salba draculuĭ*, c'est de la mauvaise graine (se dit des neveux), p. 619. ||

flambé, p. 620. || *a fi crescut în buruenile draculuĭ*, être mauvais coucheur; mal élevé, p. 620. || *a crĕpat un drac*, l'enfer est pavé de bonnes intentions, p. 621. || *nu o crĕpa dracu*, rien ne presse, p. 621. || *a tăia draculuĭ bureţi*, ne rien faire, p. 622. || *a fi însurat cu dracu*, être marié à une mégère, p. 622. || *a dat mâna cu dracul*, il s'est enrichi, p. 622. || *a vĕdut pe dracu*, il a été bien attrapé, bien puni, p. 622. || *a dat de dracu*, même sens que le précédent, p. 623. || *uns cu unsóre de drac*, méchant comme un diable, p. 623. || *a fi cu gândul draculuĭ*, être faux, p. 623. || *şi-a pus dracul códa pe el*, il ne peut le trouver (un objet perdu), p. 623. || *şi-a băgat dracu códa între eĭ*, le diable s'en mêle, p. 624. || *a vîrî pe dracu în cămaşă*, réchauffer un serpent dans son sein, p. 625. || *a vîrî pe dracu în sîn*, même sens que le précédent, p. 625. || *la dracu în praznic*, au diable Vauvert, p. 625. || *unde şi-a înţĕrcat dracul copiiĭ*, même sens que le précédent, p. 625. || *a înţĕrcat pe dracul*, c'est une mégère, p. 626. || *a albit şi pe dracul*, même sens que le précédent, p. 626. || *a'l face ca pe dracul*, le rendre la risée du monde, p. 627. *a face pe dracu în patru*, se mettre en quatre pour, p. 627. || *a scuĭpa dracĭ*, être mauvais, p. 628. || *a se uita în curu draculuĭ*, regarder fixement, p. 628. || *calul draculuĭ*, vieille sorcière, p. 628. || *par'că 'ĭ-a înjugat dracul*, ils se valent, p. 629. || *dracu scie*, je n'en sais rien, p. 629. || *nicĭ dracul nu'l scie*, c'est un malin, p. 629. || *nicĭ dracu*, personne, p. 629. || *tot un drac*, c'est la même chose, p. 630. || *par'că'ĭ scapĕră dracu 'n fălcĭ*, il est très-maigre, p. 631. || *a luĭ era dracu*, il a été attrapé, p. 631. || *a avé o cóstă de drac*, être mauvais, p. 631. || *pe dracu*, non, p. 631. — Pl. *dracĭ*.

Drăcie, *s. f.* diablerie, p. 632. — Pl. *drăciĭ*.

Drag, *adj.* cher, aimé, p. 429. 641. || *a'ĭ fi drag de*, aimer, p. 429. — Fém. *dragă*; pl. *dragĭ*, *drage*.

Drăgaĭca, *s. f.* danse populaire, p. 632.

Drăgălaş, *adj.* chéri, mignon, p. 121. — Fém. *drăgălaşă*; pl. *drăgălaşĭ*, *drăgălaşe*.

Drăgănescu, *s. m.* Drăgănescu, nom d'homme, p. 87.

Drăgăşanĭ, *s. m.* Drăgăşanĭ, localité, p. 87. 88.

Dragaveĭ, *s. pl.* p. 196.

Drăghicĭ, *s. m.* Drăghicĭ, nom propre, p. 88.

Drăgoĭu, *s. m.* Drăgoĭu, nom propre, p. 88. 89.

Dragoste, *s. f.* amitié, p. 416. || amour, p. 294. 470. — Pl. *dragoste*.

Dragu, *s. m.* Dragu, nom propre, p. 89.

Drege (a), *v.* rétablir, remettre en état, redresser; p. 197.

Drept, *adj.* juste, p. 634. || droit, p. 33. 96. 97. 230. — Fém. *dréptă*; pl. *drepţĭ*, *drepte*.

Drept, *s. n.* justice. || *a spune drept*, dire la vérité, p. 229.

Dreptate, *s. f.* justice, p. 413. 425. 547. 634. || *a avé dreptate*, avoir raison, le bon droit pour soi, p. 72. || *dreptate turcéscă*, déni de justice, p. 425.

Drum, *s m.* route, chemin, p. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 250. 262. 393. 469. 512. || *la drum*, en voyage, p. 92. 94. || *a rătăci drumu*, s'égarer, p. 94. || *a'şĭ lua drumu*, partir, p. 113. || *pe drum*, en voyage, p. 99. || *pe drum*, au dehors, en ville, hors de chez lui, p. 95. || *a'ĭ da drumu*, faire descendre, laisser partir, p. 639. || *a pĭerdut şi drumul şi cărarea*, il a perdu la tête; ses affaires vont mal, p. 94. || *merge pe alăturea cu drumul*, il ne suit pas le droit chemin, p. 96. || *vorbesce alăturea de drum*, il ment, p. 96. || *nicĭ tu, nicĭ drumu*, file vite, ne te gêne pas, p. 98. || *a'l scóte la drum de boĭ*, le plonger dans la mi-

sère, p. 99. || *se duce călare pe cóma drumuluĭ,* aller à pied, p. 99. || *nu scie nicĭ să trécă drumul,* c'est un imbécile, p. 99. || *pe icĭ ţi-e drumul,* file, p. 99. || *a 'şĭ luà drumul,* partir, p. 100. || *na, la drum!* ne divagne pas, p. 100. || *se gătesc de drum,* il est à l'article de la mort, p. 100. || *a'şĭ ţine drumul,* ne pas dévier de son chemin, p. 101. || *a 'ĭ stà în drum,* l'arrêter; l'empêcher de faire ce qu'il désire, p. 101. || *drum bun,* bon voyage, p. 102. || *a rĕmâne pe drumurĭ,* rester orphelin; perdre sa fortune, p. 102. — Pl. *drumurĭ.*

Ducă-se, le diable. || *par'că e ducă-se pe pustiĭ,* on dirait le diable, p. 632. || *are pe ducă-se într'însu,* il est intelligent, actif, p. 632.

Ducă-Vodă, *s. m.* Duca-Vodă, nom propre, p. 102.

Duce (a), *v.* mener, conduire, p. 93. 96. 179. 215. 378. 453. || porter, p. 111. || mener, faire aller, p. 493. 453. 546. || mener, p. 492. || conduire, pousser, p. 679. || *a duce doru,* désirer, p. 286. || *o duce bine,* il va bien, p. 342.

Duce (a se), *v. r.* aller, p. 50. 161. 192. 339. 378. 389. 390. 449. 489. 491. 669. || s'en aller, p. 50. 76. 99. 103. 306. 378. 604. 620. 688. || partir, s'en aller, p. 99. 185. 202. 243. 261. 273. 306. 404. 432. 457. 462. 473. 519. 520. 683. || disparaître, p. 413. || pousser, p. 503. || s'en aller, couler hors de, p. 447. || disparaître, p. 413.

Ducipal, *s. m.* Bucéphale, p. 103.

Dughénă, *s. f. [Mold.]* magasin, boutique, p. 110. 176. — Pl. *dughene.*

Duhovnic, *s. m.* confesseur, p. 632. — Pl. *duhovnicĭ.*

Dulce, *adj.* doux, p. 500.

Duluţă, *adv.* p. 105.

Dumitale, *pr. pers.* à vous, p. 125.

Dumitru, *s. m.* Démètre, p. 104.

Dumneḑeŭ, *s. m.* Dieu, p. 53. 62. 87. 94. 150. 168. 208. 209. 220. 229. 237. 251. 267. 299. 475. 506. 518. 512. 589. 595. 633. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. || *n'are Dumneḑeŭ stăpân,* nul seigneur sur Dieu, p. 637. || *Dumneḑeŭ vede tóte,* Dieu voit tout, p. 638. || *bun e Dumneḑeŭ,* ce mal est passager, p. 641. || *mare'ĭ Dumneḑeŭ,* Dieu est grand, p. 642. || *e omul luĭ Dumneḑeŭ,* c'est l'homme du bon Dieu, p. 677. || *a fi pânea luĭ Dumneḑeŭ,* même sens que le précédent, p. 677. || *l'a orbit Dumneḑeŭ,* il ne sait plus ce qu'il fait, p. 678. || *Dumneḑeŭ ăl din tĕŭ,* le diable, p. 678. || *a se luà cu luleaua luĭ Dumneḑeŭ,* boire ferme, se griser, p. 679. || *a luà boiĭ luĭ Dumneḑeŭ,* être entêté, p. 679. || *a fi cu Dumneḑeŭ în sîn,* être honnête homme, p. 679. || *a nu avé nicĭ un Dumneḑeŭ,* n'avoir ni foi, ni loi, p. 680. || *a nu fi nicĭ de un Dumneḑeŭ,* n'être bon à rien, p. 680. || *a se rugà la toţĭ Dumneḑeiĭ,* demander avec insistance, p. 680. || *unde punea mâna, punea Dumneḑĕŭ mila,* homme à qui tout réussit, p. 680. || *a descălecat Dumneḑeŭ la,* ses affaires prospèrent, p. 681. || *a se întîlnì cu Dumneḑeŭ,* même sens que le précédent, p. 681. || *'i-a pus Dumneḑeŭ mâna în cap,* même sens que le précédent, p. 681. || *îl ţine Dumneḑeŭ de pĕr,* il a de la chance, p. 681. || *l'a vĕḑut Dumneḑeŭ,* il prospère, p. 682. || *par'că a apucat pe Dumneḑeŭ de un picĭor,* il est content, fier de son succès, p. 683. || *varga luĭ Dumneḑeŭ,* fléau de Dieu, p. 683. || *bicĭul luĭ Dumneḑeŭ,* même sens que le précédent, p. 683. || *e degetul luĭ Dumneḑeŭ,* c'est le doigt de Dieu, p. 684. || *mielul luĭ Dum-*

p. 684. || *boul luĭ Dumnedeŭ*, homme tranquille; imbécile, p. 684. || *a fost mânia luĭ Dumnedeŭ*, cela a été terrible, p. 685. || *ca pedépsa luĭ Dumnedeŭ*, vite, p. 685. || *ca în sînul luĭ Dumnedeŭ*, comme dans le sein d'Abraham, p. 685. || *a se crede că e Dumnedeŭ*, être fier, p. 685. || *de când urzea Dumnedeŭ pămîntu*, depuis très-longtemps, p. 685. || *cu Dumnedeŭ înainte*, à la grâce de Dieu, p. 685. || *a pornì cu Dumnedeŭ*, bon voyage, p. 686. || *cum o da Dumnedeŭ*, à la grâce de Dieu, p. 686. || *a'l lăsa în plata luĭ Dumnedeŭ*, abandonner, p. 686. || *a rĕmânea ca bătut de Dumnedeŭ*, rester pétrifié, p. 686. || *nu'l maĭ împacă nicĭ Dumnedeŭ*, rien ne le contente, p. 686. || *așa a fost să fie de la Dumnedeŭ*, Dieu l'a voulu, p. 687. || *Dumnedeŭ să le alégă*, je n'y comprends rien, p. 687. || *l'a ertat Dumnedeŭ*, il est mort, p. 687. || *e ĭertată de Dumnedeŭ*, elle n'a plus ses règles, p. 687. || *l'a strîns Dumnedeŭ*, il est mort, p. 687. || *a se duce la Dumnedeŭ*, mourir, p. 688. || *a mers la Dumnedeŭ*, il est mort, p. 688. || *a fi uĭtat de Dumnedeŭ*, être très-vieux, p. 688. || *până m'a uĭtat Dumnedeŭ*, très-longtemps, p. 688. || *dă cu pétra 'n Dumnedeŭ*, c'est un sot; un fou, p. 688. || *dă cu pușca în Dumnedeŭ*, même sens que le précédent, p. 689. || *dă cu barda in Dumnedeŭ*, même sens que le précédent, p. 689. || *dă cu securea în Dumnedeŭ*, même sens que le précédent, p. 689. || *om cu frica luĭ Dumnedeŭ*, homme juste, honnête, bon, p. 689. || *maĭ aĭ de Dumnedeŭ*, tiens toi tranquille, p. 690. || *maĭ de Dumnedeŭ*, meilleur, plus beau, p. 690. || *e pĕcat de Dumnedeŭ*, c'est un péché, c'est dommage, p. 690. || *'ĭ-a avut Dumnedeŭ de scire*, Dieu l'a préservé, p. 690. || *ca fața luĭ Dumnedeŭ*, blanc, p. 690. || *Dumnedeŭ cu córne*, le diable, p. 678.

Dumnedeesc, *adj.* divin, p. 633. — Fém. *dumnedeéscă*, pl. *dumnedeescĭ*.

Dumnedeire, *s. f.* divinité, p. 633.

Dumnéluĭ, *pr. pers. 3-e pers. sing.* luĭ, p. 21.

Dumnéta, *pr. pers. 2-e pers. sing.* vous, p. 125.

Dunăre, *s. f.* Danube, p. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 458. || *a căra apă 'n Dunăre*, porter de l'eau à la rivière, p. 105. || *Dunăre*, beaucoup, p. 106. || *a se face Dunăre*, être furieux, p. 106. || *n'o fi cât Dunărea*, ce ne sera pas la mer à boire, p. 107. || *să curgă cât Dunărea și tot nu 'ĭ ajunge*, il est insatiable, p. 107. || *nicĭ în Dunăre nu găsesce apă*, c'est un incapable, p. 107. || *nu se spală nicĭ cu apa Dunăreĭ*, la mer y passerait sans laver la souillure, p. 108. || *are să trécă multă apă pe Dunăre*, il passera jusque là beaucoup d'eau sous les ponts, p. 108

Dungă, *s. f.* bande, côté. || *a trage clopotul într'o dungă*, sonner le tocsin, p. 515. — Pl. *dungĭ*.

După, *prép.* après, p. 164. 284. 323. || pour, p. 335. || d'après, selon, p. 44. 545. 652. 660. 661. || derrière, p. 160. 325. || derrière, aux trousses de, p. 120. 612. || à la recherche de, p. 275. 306. 517. 612. || à, au, p. 335. || *după ce*, après que, p. 393. 520. 593. || *după ce... apoĭ*, non content de, non seulement, p. 119. 221. 222. 272. 440. 441. 442. || *după cum*, comme, p. 544. 545. 668. || *după... și...*, tel... tel..., p. 415. 523.

Dus, *adj.* parti. || *a fi dus*, qui a été, p. 401. — Fém. *dusă*; pl. *dușĭ*, *duse*.

Dușman, *s. m.* ennemi, p. 344. 652. 653. — Fém. *dușmanĭ*.

Dușmănos, *adj.* hostile, haineux, p. 136. — Fém. *dușmănósă*; pl. *dușmănoșĭ*, *dușmănóse*.

Duță, *s. f.* abréviation d'Alexandre, nom propre, p. 109.

E

E, *3-e pers. ind. pr.* du verbe *a fi*, être; passim. || *tir mi-e*, qu'est-ce que, p. 25. 271. 272. 315. 334. 578.

Ea, *pr. pers.* elle; passim.

Ear, *adv.* mais, p. 59.

Eară, *adv.* mais, p. 59.

Écă, *adv.* voici, p. 6. 467.

Ederă, *s. f.* lierre, p. 48. — Pl. *edere.*

El, *pr. pers.* il, le, lui; passim. || il, celui-là, p. 22.

Ĕl, *pr. pers.* il, le, p. 7. 590.

Ele, *pr. pers.* elles, p. 559.

Enache, *s. m.* Enache, p. 109. 110. || *a lua pe Enache în cap,* se griser, p. 109.

Ene, *s. m.* Ene, p. 110. || *veni Ene pe la gene,* il a sommeil, p. 110.

Era, *3-e pers. sing. imp.* du verbe *a fi,* régnait, p. 71. 124. 325.

Epure, *s. m. [Banat],* lièvre, p. 139. — Pl. *epurĭ.*

Eremie, *s. m.* Jérémie, nom propre, p. 166.

Ertà (a), *v.* pardonner. || *l'a ertat Dumnedeŭ,* il est mort, p. 687.

Eşì (a), *v.* sortir, p. 112. 175. 191. 237. 494. 618. 635. || s'en aller, sortir, p. 198. || disparaître, p. 19. 453. || *a eşi la maĭdan,* se dévoiler (en parlant d'une chose), p. 191. || *a'ĭ eşi în cale,* sortir, venir au devant de, p. 378. || *e 'ĭ eşi înainte,* même sens que le précédent, p. 566.

Eşĭ, *s. m. [Mold.],* Iassy, p. 130. 149.

Eşiĭ, *s. pl. [Mold.]* Iassy, p. 111.

Ĕşĭ, *pr. pers.* son, sa, p. 95.

Este, *3-e pers. sing. ind. pr.* du verbe *a fi,* il est; passim.

Eŭ, *pr. pers.* je, moi, p. 5. 111. 364. 365. 444. 458. 476. 496. 501. 502.

Europa, *s. f.* Europe, p. 111.

Eva, *s. f.* Eve, nom propre, p. 111. 127. 469.

Evreŭ, *s. m.* Juif, Hébreu, p. 207. — Pl. *evreĭ.*

F

Fă, *interj.* fille! femme! p. 115. 122.

Face (a), *v.* faire, p. 28. 31. 37; passim. || faire naître, produire, p. 435. 440. || rendre, présenter, p. 360. || rendre, p. 436. 543. || tracer, p. 534. || se former, p. 296. || élever, dresser, p. 589. || bâtir, p. 488. 588. 589. || faire, fabriquer, p. 238. || préparer, p. 316. || jouer, p. 460. || *nu are ce 'ĭ face,* il ne peut rien lui faire, p. 650. || *a avé de a face cu,* avoir affaire à, p. 594. || *a 'l face ca,* le traiter comme, p. 627. || *a face cu mâna,* faire signe de la main, p. 166. || *a face foc,* allumer le feu, p. 163. || *a face buze de Arap,* faire la lippe, p. 8. || *a face sat,* s'attarder, ne plus partir, p. 306. || *a face fară,* faire perdre, p. 428. || *a face cinste,* payer à boire,

Face (a se, a 'şĭ), *v. r.* se faire, être fait; passim. || se former, p. 299. || devenir, p. 77. 106. 107. 312. 346. 356. 473. 478. 575. || être représenté, p. 560. || prendre l'aspect de, p. 336. || prendre la forme de, p. 538. 560. || se transformer, se changer, p. 575. || se rendre, p. 313. || faire le, faire semblant d'être, p. 332. 490. 501. || *a se face tovarăş,* s'associer, p. 583. 584. || *a 'şĭ face pomană cu,* faire la charité à, p. 604. || *a se face cruce,* il se forme un carrefour, p. 538. || *a 'şĭ face cale,* se préparer les voies, p. 33. || *a se face American,* faire semblant de ne pas comprendre, p. 4. || *a se face Chinez,* même sens que le précédent, p. 54. || *a se face Inglez,* même sens que le précédent, p. 159. || *a se face*

cédent, p. 231. || *a se face Tóder*, faire l'imbécile, p. 404. || *a se face Tănase*, même sens que le précédent, p. 332.
Făclie, *s. f.* cierge, p. 635. — Pl. *făclii*.
Făgădăŭ, *s. m.* *[Trans.]* auberge (sur la grande route), p. 151.
Făgăduì (a), *v.* promettre, p. 241. 457.
Făgăduință, *s. f.* promesse. || *pămêntul făgăduințeĭ*, la terre promise, p. 252. — Pl. *făgăduințe*.
Făgaş, *s. n.* ornière, p. 112. — Pl. *făgaşe*.
Făină, *s. f.* farine, p. 574. 575. 663. — Pl. *făinĭ*.
Falcă, *s. f.* mâchoire, p. 631. — Pl. *fălcĭ*.
Fântână, *s. f.* fontaine, p. 589. — Pl. *fântânĭ*.
Fapt, *s. n.* fait, acte, action, p. 578. 652. — Pl. *fapte*.
Faptă, *s. f.* acte, action, p. 674. — Pl. *fapte*.
Făr, *conj.* sans. || *făr de*, sans, p. 151.
Fără, *conj.* sans, p. 67. 150. 232. 303. 304 ; passim. || *a fi fără*, ne pas avoir, p. 680.
Faraon, *s. m.* Pharaon. || bohémien, p. 112. — Pl. *faraonĭ*.
Farcaş, *s. m.* Farcaş, nom d'homme, p. 326.
Fasole, *s. f.* haricot, p. 32. — Pl. *fasole*.
Fată, *s. f.* fille, jeune fille, p. 58. 114. 164. || fille (opposé à fils), p. 122. 329. 675. || *fată mare*, pucelle, p. 172. 526. — Pl. *fete*.
Față, *s. f.* face, figure, p. 690. || *a stà de față*, être présent, p. 563. 564. || *a'l da de față*, le trahir, p. 563. || *a da pe față*, dévoiler, découvrir, p. 578. || *a fi de față*, être là, être présent, p. 564.
Fecĭor, *s. m.* fils, p. 316. — Pl. *fecĭorĭ*.
Fefeleĭ, *s. m.* Fefeleĭ, localité, p. 112.
Fel, *s. n.* espèce, sorte. || nature, p. 423. || *a se face un fel cu*, se rendre pareil à, faire semblant d'être comme, pag. 585. — Pl. *felurĭ*.
Felişan, *s. m.* Felişan, nom d'
Femeĭe, *s. f.* femme, p. 633. — Pl. *femeĭ*.
Femeéscă, *adj.* de femme, p. 671. — Pl. *femeescĭ*.
Fên, *s. f.* foin, p. 265. — Pl. *fênurĭ*.
Fer, *s. n.* fer, p. 263. 562. 676.
***Feregea**, *s. f.* grand manteau que portant les femmes turques, p. 446. — Pl. *feregele*.
Feréstră, *s. f.* fenêtre, p. 651. — Pl. *ferestre*.
Ferì (a), *v.* préserver, p. 299. 552. 595. 655. 656. 670. 671. 672. 674. 675. || *Dómne-feresce*, Dieu préserve, p. 552.
Ferì (a se), *v. r.* se garder de, p. 302. || fuir, éviter, p. 613.
Fes, *s. n.* fez, p. 291. — Pl. *fesurĭ*.
Festì (a), *v.* *[Ung.]* peindre, montrer, p. 561.
Fetiță, *s. f.* fillette, p. 9. — Pl. *fetițe*.
Fi (a), *v.* être ; passim. || *a fi de*, appartenir à, p. 220. || *a fost să fie*, c'était, écrit cela devait arriver, p. 687.
Fĭară, *s. f.* bête fauve, p. 136. — Pl. *fĭare*.
Fichetescĭ, *s. m.* Fichetescĭ, localité, p. 113.
Fie-care, *pr. ind.* chacun, chaque, p. 394. 488. 652.
Fĭer, *s. n.* fer, p. 275. — Pl. *fĭere*.
Fĭerbe (a), *v.* faire bouillir, p. 175.
Fĭert, *adj.* bouilli, p. 676. 677. — Fém. *fĭértă* ; pl. *fĭerțĭ*, *fĭerte*.
Filip, *s. m.* Philippe, nom d'homme, p. 113. || *şterge-o Filipe*, mets la main dessus, p. 113.
Filipescĭ, *s. m.* Filipescĭ, village, p. 114. || *a umplé de Filipescĭ*, tromper, p. 114.
Fimeéscă, *adj.* *[Mold.]* de femme, p. 671. — Pl. *fimeescĭ*.
Fir, *s. n.* fil, brin, p. 482. — Pl. *fire*.
Fira, *s. f.* Fira, nom de femme, p. 114.
Fire, *s. f.* créature, être, p. 646. 672. || nature, naturel, p. 678. — Pl. *firĭ*.
Flăcăŭ, *s. m.* jeune garçon, célibataire, p. 432. 615. || *flăcăŭ unguresc*, vieux garçon, p. 432. — Pl. *flăcăĭ*.

Fleac, *s. n.* babiole, chose sans importance, p. 251. 424. — Pl. *fleacurĭ.*
Flóre, *s. f.* fleur, p. 9. 154. — Pl. *florĭ.*
Florea, *s. f.* nom propre, p. 115.
Florică, *s. f.* Fleurette, nom propre, p. 489.
Florii, *s. f. pl.* Pâques fleuries, p. 116.
Fluerà (a), *v.* siffler, p. 283. 364. 493. || *flueră în biserică*, imbécile, p. 493.
Foc, *s. n.* feu, p. 71. 243. 325. 538. || *cu foc*, ardemment, p. 494. || *a da foc*, mettre le feu, p. 176. 458. || *a face foc*, allumer le feu, p. 163. — Pl. *focurĭ.*
Focşanĭ, *s. f.* Focşanĭ, ville, p. 116.
Foltea, *s. m.* Foltea, nom propre, p. 117.
Fóme, *s. f.* faim, p. 387. || *a 'ĭ fi fóme*, avoir faim, p. 283. 364. || *de fóme*, par ce qu'il a faim, p. 363.
Fomeĭe, *s. f.* [Vâlcea], femme, p. 200. — Pl. *fomeĭ.*
Fórfece, *s. n. pl.* ciseaux, p. 228.
Fórte, *adv.* très. || *fórte mult*, beaucoup, énormément, p. 105.
Fos (o), incorrect pour *a (aŭ) fost*, ont été, p. 244.
Fotie, *s. m.* Fotie, nom propre, p. 117.
Francez, *s. m.* français, p. 117. — Pl. *francezĭ.*
Frânge (a se), *v. r.* commencer à décliner, à baisser, p. 442.
Frangolea, *s. m.* Frangolea, nom propre. || *cât aĭ zice: cîrc Frangoleo*, en un seconde, p. 117.
Frăsina, *s. f.* Euphrosine, p. 118.
Frate, *s. m.* frère, p. 31. 72. 168. 186. 250. 444. 535. 583. || *fraţĭ de cruce*, compagnons inséparables, p. 535. — Pl. *fraţĭ.*
Frăţilă, *s. m.* Frăţilă, nom propre, p. 118.
Freanţ, *s. m. [Banat]* François. || *sănătate, Freanţ!* fuis, p. 118.
Frică, *s. f.* peur, p. 222. 589. 689. || crainte, peur, p. 678. || *a 'ĭ fi frică*, avoir peur, p. 498.
Fricos, *adj.* peureux, p. 417. 429. — Fém. *fricósă*; pl. *fricoşĭ, fricóse.*
Frig, *s. m.* froid, p. 363. || *a'ĭ fi frig*, avoir froid, p. 363. — Pl. *frigurĭ.*
Frige (a), *v.* rôtir, griller, p. 363.
Frigură, *s. f.* fièvre, p. 187. — Pl. *frigurĭ* et *frigure.*
Frînghie, *s. f.* corde, p. 386. — Pl. *frînghiĭ.*
Fript, *adj.* rôti, p. 219. 292. — Fém. *friptă*; pl. *fripţĭ, fripte.*
Friul, *s. m.* Frioul, nom d'une province en Autriche, p. 118.
Frumos, *adj.* beau, p. 21. 272. 299. 596. — Fém. *frumósă*; pl. *frumoşĭ, frumóse.*
Frunte, *s. f.* tête, commencement, p. 326. || *de frunte*, notable, parmi les premiers, p. 368. — Pl. *frunţĭ.*
Frunză, *s. f.* feuille, p. 393. — Pl. *frunze.*
Fudul, *adj.* fier, arrogant, p. 527. 675. — Pl. *fudulĭ.*
Fuduli (a se), *v. r.* se pavaner, poser, p. 22. 422.
Fugă, *s. f.* poursuite, p. 674. || *a da fuga*, courir, p. 80. 243. || *a se întrece în fugă*, rivaliser à la course, p. 614. — Pl. *fugĭ.*
Fugì (a), *v.* fuir, se sauver, p. 69. 88. 103. 104. 150. 151. 484. 595. 613. 614. || fuir, éviter, p. 223. 576. 613. || courir, p. 461.
Fuĭor, *s. n.* quantité de chauvre ou de lin que l'on met sur la quenouille, p. 98. — Pl. *fuĭóre.*
Fulgerà (a), *v. imp.* lancer des éclairs, p. 62.
Fund, *s. n.* fond, p. 145. — Pl. *fundurĭ.*
Furà (a), *v.* voler, p. 44. 61. 341. 372. 406. 562. 572. || enlever ravir, p. 472. || *l'a furat aghiuţă*, il s'est endormi, p. 472.
***Furfure**, *s. f.* son, p. 574.
Furnică, *s. f.* fourmi, p. 222. — Pl. *furnicĭ.*
Furtună, *s. f.* tempête, p. 547. — Pl. *furtune.*
Fus, *s. m.* bâton avec lequel on remue la bouillie de maïs, p. 72.

G

Gae, *s. f.* épervier, p. 235. — Pl. *gaĭ.*

Gahiţa, *s. f.* Gahiţa, nom propre, p. 119.

Găinaţ, *s. n.* déjection, fiente, p. 108. 287. 288.

Galantom, *adj.* généreux, p. 133. — Pl. *galantomĭ.*

Galaon, p. 162.

Galaţiĭ, *s. pl.* Galatz, ville, p. 119.

Gălbĕnare, *s. f. [Mold.]* jaunisse. ‖ *suferă de gălbĕnare ruséscă*, c'est un ivrogne, p. 293. — Pl. *gălbĕnărĭ.*

Gâlcă, *s. f.* glande (de la gorge), amygdale, p. 382. — Pl. *gâlcĭ.*

Gând, *s. n.* pensée, esprit, p. 92. 284. 486. 532. 545. 599. 623. 633. 665. 677. ‖ idée, désir, p. 545. ‖ intention, p. 545. ‖ *a 'ĭ da în gând*, penser, p. 629. — Pl. *gândurĭ.*

Gândì (**a**), *v.* penser, p. 164. 322. 549. ‖ penser, vouloir, p. 544. 545.

Gândì (**a se**), *v. r.* réfléchir, se décider, p. 446.

Gard, *s. n.* clôture, haie sèche, palissade, p. 166. 171. 194. 237. 272. 274. 315. 456. — Pl. *gardurĭ.*

Gârlă, *s. f.* rivière, p. 583. 587. — Pl. *gârle.*

Gâscă, *s. f.* oie, p. 287. 283. 387. — Pl. *gâsce.*

Găsì (**a**), trouver, p. 93. 94. 107. 158. 264. 304. 305. 448. 458. 489. 543. 566. 590. 591. 607. ‖ arriver, survenir, p. 549. ‖ *a 'l găsi draciĭ*, devenir furieux, p. 518. 519. ‖ *a găsi ca cale*, trouver bon, convenable, p. 37.

Găsì (**a se, a 'şĭ**), *v. r.* se rencontrer, p. 250. ‖ *a 'şĭ găsi Bacăŭ*, trouver son maître, p. 448. ‖ *a 'şĭ găsi beleaua*, se trouver dans de mauvais draps, p. 455.

Gasper, *s. m.* Gaspar. ‖ bohémien, p. 119.

Gât, *s. n.* cou, p. 188. — Pl. *gâturĭ.*

Gata, *adv.* prêt. ‖ *de-a gata*, tout prêt, sans travail, sans peine,

Gătì (**a se**), *v. r.* se préparer, faire ses préparatifs, p. 100. ‖ se parer, p. 442. 449.

Gătit, *adj.* paré, p. 205. — Fém. *gătită;* pl. *gătiţĭ*, *gătite.*

Găujan, *s. m.* nom propre. ‖ *fi Găujan*, être un goinfre, p. 119.

Găulea, *s. m.* nom propre. ‖ *a fi Găulea*, même sens que le précédent, p. 120.

Gaură, *s. f.* trou, p. 55. 159. — Pl. *găurĭ.*

Găvan, *s. n.* plat, p. 215. — Pl. *găvane.*

Gavril, *s. m.* Gabriel, p. 120.

Géba (**de**), *loc. adv.* inutilement, p. 600. ‖ sans rien faire, p. 570.

Geme (**a**), *v.* gémir, se lamenter, p. 80. 337. ‖ gémir, soupirer, p. 581.

Gémĕn, *s. m.* Gémĕn, colline. ‖ *innouréză la Gémĕn*, c'est mauvais signe, p. 120.

Génă, *s. f.* cil (paupière), p. 110. — Pl. *gene.*

Genuchĭu, *s. n.* genou, p. 416. — Pl. *genuchĭ.*

Genunchĭu, *s. n.* genou, p. 416. — Pl. *genunchĭ.*

Ger, *s. n.* froid glacial, p. 56. 495. — Pl. *gerurĭ.*

Ghem, *s. n.* peloton, pelotte, p. 482. 494. ‖ *a se mântui aţa de pe ghem*, être à l'article de la mort, p. 482. — Pl. *ghemurĭ.*

Gheorghe, *s. m.* Georges, p. 121. 149.

Gheorghelaş, *s. m.* diminutif de Georges, p. 121.

Gheorghişor, *s. m.* diminutif de Georges, p. 121.

Gheorghiţă, *s. f.* diminutif de Georges, p. 122.

Gherghina, *s. f.* Georgette, p. 122.

Gherghiţă, *s. f.* Gherghiţa, localité, p. 123.

Gherlă, *s. m.* Gherla, ville de Hongrie. ‖ *a pune la Gherla*, mettre en prison, p. 123.

Ghica, *s. m.* Ghica, nom propre, p. 124. 125. ‖ *voĭea dumitale ca la banu Ghica*, vous êtes libre de faire ..., p. 125.

Ghinărar, *s. m. [Vâlcea]*, général,

nouvelles, p. 307. || *gură sécă*, diseur de riens, p. 340. || *gură de Tîrgovişte*, bon bec de Paris, poissarde, p. 403. — Pl. *gurĭ* et *gure*.

Gustà (a), *v.* goûter, p. 171.

Guţă, *s. m.* diminutif de Georges, p. 141.

Guzgan, *s. m.* *[Mold.]* rat, p. 56. — Pl. *guzganĭ*.

H

Haĭ, *interj.* allons, p. 81. 152. 258. 400. || viens, p. 294.

Haĭm, *s. m.* Haim, nom propre juif, p. 141.

Haĭmana, *s. f.* vagabond, désœuvré, p. 191. — Pl. *haĭmanale*.

Haĭnă, *s. f.* vêtement, p. 22. — Pl. *haĭne*.

Halmej, *s. n.* *[Mehed.]* talmouse, mets composé de farine de maïs et fromage frais, p. 392.

Hambar, *s. m.* magasin (à blé, etc.), p. 526. — Pl. *hambare*.

Hanaan, *s. m.* Chanaan, p. 141.

Hâncu, *s. m* Hâncu, nom propre, p. 142. 143 144. 145. 337. || *Vodă vré şi Hâncu ba*, l'un tire à hue et l'autre à dia, p. 142. || *e voĭnicul Hânculuĭ*, c'est un tranche-montagne, un matamore, p. 145.

Hăncu, *s. m.* Hăncu, nom propre, p. 142.

Hangeriŭ, *s. m.* Hangeriŭ, nom propre, p. 146. || *ĭérna de la Hangeriŭ*, froid terrible, p. 146. || agent de Hangeriŭ, p. 146. — Pl. *hangeriĭ*.

Hangerliŭ, *s. m.* Hangerliŭ, nom propre, p. 146. || agent de Hangerliŭ, p. 146. — Pl. *hangerliĭ*.

Han-Tatar, *s.* et *adj.* cruel, barbare, p. 339. || *du-te în Han-Tatar*, vas au diable, p. 339. || *par'că 'ĭ în ţéra luĭ Han-Tatar*, il ne veut tenir compte de rien, ni de personne, p. 338. || *de pe vremea luĭ Han-Tatar*, homme cruel, barbare, p. 338. || *o ĭérnă de a luĭ Han-Tatar*, hiver épouvantable, p. 338.

Han-Tătar, *s.* et *adj.* même sens que le précédent, p. 339.

Harap, *s. m.* nègre. || *a fi harap*, avoir la peau noire, être laid, p. 146. 147. — Pl. *harapĭ*.

Harca, *s. m.* Harca, nom propre. || *a fi Harca*, être brave, p. 147.

Hârlăŭ, *s. m.* Hârlăŭ, ville. || *nătărĕŭ de la Hârlăŭ*, sot, imbécile, p. 148.

Hatîr, *s. n.* faveur, p. 350. — Pl. *hatîrurĭ*.

Herţa, *s. m.* Herta, localité. || *ca în codrul Herţeĭ*, comme dans la forêt de Bondy, p. 149.

Hiï ! *interj.* hue; cri pour exciter les chevaux, p. 119.

Hilipescĭ, *s. m.* pour *Filipescĭ*, village de la Prahova, p. 114.

Hintĕŭ, *s. n.* *[Trans.]* carrosse, p. 151. — Pl. *hintee*.

Hîrzob, *s. n.* *[Mold.]* panier plat, fait en osier, p. 508. 509. || *coborît cu hîrzobu din cer*, descendu de la cuisse de Jupiter, p. 508. 509.

Hîrzoba, *s. n.* *[Mold.]* acelaş înţeles ca maĭ sus, p. 508.

Hîrzop, *s. n.* *[Mold.]* acelaş înţeles ca maĭ sus, p. 509.

Ho ! *interj.* ho ! arrête ! p. 350. 401. 421.

Hodoronc, *interj.* patatras, p. 197.

Hogea, *s. m.* Hogea, nom propre, p. 149.

Holbură, *s. m.* Holbură, nom propre. || *ca în satul luĭ Holbură*, c'est la cour du roi Pétaud, p. 149.

Hoĭnac, *adj.* *[Dolj.]* vagabond, p. 146. — Pl. *hoĭnacĭ*.

Holdă, *s. f.* guéret, p. 150. — Pl. *holde*.

Honţ, *s. m.* cor. pour Hanţ: synonime d'Allemand, p. 150.

Hora, *onom.* p. 49.

Horez, *s. m.* Horez, ville, p. 150.

Horĭa, *s. m.* Horĭa, nom propre, p. 150. 151.

Horn, *s. n.* *[Mold.]* poële, p. 160. — Pl. *hornurĭ*.

Hoţ, *s. m.* voleur, p. 203. 266. — Pl. *hoţĭ*.

Hotar, *s. n.* borne, p. 151. || limite, p. 151. 152. || *a pune ho-*

tar pe cine-va, tuer quelqu'un, p. 152. || *a umbla şépte hotare,* marcher beaucoup, p. 152. — Pl. *hotare.*

Hotărî (a), *v.* arrêter, empêcher de faire, p. 152. || décider, p. 644.

Hotin, *s. m.* Hotin, ville de Bessarabie, p. 152.

Hoţoţop, *s. m.* Hoţoţop, nom propre, p. 538.

Hrănì (a), *v.* nourrir, p. 22. 594.

Hristos, *s. m.* Christ, p. 19. 453. 488.

Hulă, *s. f.* réprobation, médisance, p. 303. — Pl. *hule.*

Hun, *s. m.* Hun, p. 151. — Pl. *Hunĭ.*

Hunĭe, *s. f.* Hunie, colline. || *tocmaĭ ca pe Hunĭe,* mauvais chemin, p. 153.

Huţuţuĭu, *interj.* hopa ! qu'il grandisse, p. 38.

I

I et **'I,** *pr. per.* à lui, à elle, son, sa, p. 17. 35; passim.

'I, *pr. relat.* les, p. 4 ; passim.

'I, *pr. pers. sing.* du verbe *este,* est, p. 1. 16. 22. 54. 109. 110. 133. 155. 163. 186. 207. 211. 223. 226. 229. 251. 269. 277. 282. 283. 315. 334. 338. 344. 354. 359. 400. 423. 429. 440. 441. 442. 452. 479. 487. 498. 527. 529. 545. 559. 560. 561. 562. 567. 572. 578. 605. 615. 632. 637. 641. 642. 643. 651. 653. || *ce'ĭ,* ce que c'est que, p. 35. || *nu'ĭ,* ce n'est pas, p. 22. 644. || *nu'ĭ,* il n'y a pas, p. 452. || *nu'ĭ cu,* il n'a pas, p. 479. || *aşa'ĭ,* c'est ainsi, p. 637.

'I, pour *veĭ, 2-e pers. sing.* du verbe *a voi;* forme le futur, p. 35. 98.

Ĭa, *interj.* voilà, p. 424. || allons, p. 461.

Iacuba. *s. f.* Iacuba. || *de când cu Iacuba,* depuis longtemps, p. 153.

Ialomiţa, *s. f.* Ialomiţa, rivière et département, p. 122. 123. 154.

Ianoş, *s. m.* Jean (en hongrois), p. 154. 155.

Iar, *adv.* et *conj.* mais, p. 104. 207. 639. 651. || tandis que, p. 283. 526. 595. || de nouveau, p. 258.

Iară, *adv.* et *conj.* mais, tandis que, p. 35. 53.

Iarăşĭ, *conj.* de nouveau, p. 649.

Iarmaroc, *s. n. [Mold.]* foire, p. 395. — Pl. *ĭarmaróce.*

Iaşiĭ, *s. pl.* Iassy, ville, p. 155.

***Iaste,** *3-e pers. sing. ind.* du verbe

Ibriam, *s. m.* Ibriam, p. 156.

Icĭ, *adv.* ici, p. 28. 99. 129.

Icĭu, *s. m.* Icĭu, nom propre, p. 156.

Ice, *s. f.* chemise de paysanne, p. 50. 195. — Pl. *iĭ.*

Iencea, *s. m.* Iencea, nom propre, p. 156.

Ieni, *s. m.* Enée, p. 110.

Iépă, *s. f.* jument, p. 215. 315. 340. 378. 382. 393. — Pl. *ĭepe.*

Iepşóră, *s. f.* diminutif de jument, p. 375. — Pl. *ĭepşóre.*

Iepure, *s. m.* lièvre, p. 139. 493. 676. — Pl. *ĭepurĭ.*

Iérbă, *s. f.* herbe, p. 47. 179. 409. — Pl. *ĭerburĭ.*

Ieremie, *s. m.* Jérémie, p. 157. 166.

Iérnă, *s. f.* hiver, p. 4. 18. 70. 146. 338. 452. — Pl. *ĭernĭ.*

Iernà (a), *v.* hiverner, passer l'hiver, p. 129.

Iertà (a), *v.* pardonner, p. 94. 547. 676.

Iertată, *adj. f.* pardonnée ; exemptée. || *a fi ĭertată de Dumneḑeŭ,* ne plus avoir ses règles, p. 687. — Pl. *ĭertate.*

Ierusalim, *s. m.* Jérusalem, p. 157.

Ieşì (a), *v.* sortir, p. 268. 350. 420. 548. 591.

Ifrim, *s. m.* Ephraïm, p. 157. 474.

Ignat, *s. m.* St. Ignace (20 Décembre), p. 157. 158. || *şi-a venit Ignatul,* il va mourir, p. 158.

Iĭ, *pr. pers.* à lui, à elle, lui, elle, son, sa ; passim.

Îĭ, *3-e pers. sing.* du verbe *a fi;*

360. 409. 415. 488. 578. 599. 659.

Iĭ, pour *veĭ [Mold.]* forme le futur, p. 359. 587.

Îl, *pr. pers.* lui, le, p. 87. 200. 552; passim.

Ilénă, *s. f.* Hélène. || *Iléna Cosinzéna*, type de beauté féminine, p. 158.

Ilic, *s. n.* veste sans manches, p. 363.

Ilie, *s. m.* Elie, p. 158. 159. 162. || Saint Elie, p. 159.

Îmbĕtrânì (a), *v.* vieillir, p. 491. 492. 593. 594.

Îmbià (a se), *v. r.* se pousser à, s'engager réciproquement, s'inviter l'un l'autre, p. 135. 392.

Îmblânḑì (a), *v.* calmer, dompter, p. 631.

Îmbrăcà (a se), *v. r.* s'habiller, p. 272. 446.

Îmbrăcat, *adj.* habillé, p. 230. || revêtu, p. 566. — Fém. *îmbrăcată;* pl. *îmbrăcaţĭ, îmbrăcate.*

Îmbucătură, *s. f.* bouchée, p. 500. — Pl. *îmbucăturĭ.*

Îmĭ, *pr. pers.* à moi, mon, me, pour moi, p. 99; passim.

Împăcà (a), *v.* satisfaire, contenter, p. 647. 686.

Împărţì (a), *v.* partager, p. 520. || distribuer, p. 522.

Împeliţat, *adj.* incarné, en personne, p. 616. — Fém. *împeliţată;* pl. *împeliţaţĭ, împeliţate.*

Împĕrat, *s. m.* empereur, p. 53. 267. 356. 357. 388. 439. — Pl. *împĕraţĭ.*

Împĕrătesc, *adj.* impérial, p. 672. 674. — Fém. *împĕrătéscă;* pl. *împĕrătescĭ.*

***Împĕrătesce**, *adj.* impérial, p. 53.

Împĕrăţì (a), *v.* régner, p. 357.

Împărtăşenie, *s. f.* communion, p. 422. — Pl. *împărtăşeniĭ.*

Împlinì (a), *v.* éxécuter, p. 644.

Împuşcà (a), *v.* tirer un coup de fusil, p. 562. || tuer d'un coup de fusil, p. 138. 230. 562.

Împuţì (a se), *v. r.* puer, sentir mauvais, p. 179.

În, *prep.* en, dans, p. 4. 5. 25; passim. || à, au, p. 31. 44. 48. 99. 116. 123. 126. 129. 130. 145. 159. 202. 227. 326. 348. 401. 422. 426. 436. 439. 453. 455. 510. 563. 614. 625. 627. || en, dans, avec, p. 50. 123. 501. || parmi, p. 285. || avec, p. 111. 566. || pendant, p. 32. || pour, p. 32. 227. 426. || parmi, au milieu de, p. 98. 166. 285. 393. 394. 395. 609. || enfilé, p. 21. || de, p. 566. || en travers de, p. 101. || la, p. 116. 157. 227. 495. || contre, p. 688. 689. || livré à, p. 349. || sur, p. 28. 150. 158. 304. 373. 530. 570. 571. || pour arriver à, jusqu'à, p. 263. || *în jos*, à terre, en bas, p. 145.

Înainte, *prép.* en avant, p. 233. 327. 685. || en face de, p. 642. || *a merge înainte*, avancer, p. 233. || *înainte de*, avant de, p. 659. || au devant, p. 548. || devant, p. 567. || *de aci înainte*, dorénavent, p. 512.

Înălbì (a), *v.* faire blanchir (les cheveux), p. 492.

Înălţà (a se), *v. r.* se lever, p. 442.

Înapoĭ, *adv.* en arrière, p. 242. 449.

Încă, *adv.* malgré cela, en outre, p. 647. || encore, jusqu'à, présent, p. 592.

Încaĭ, *adv.* encore, tout au moins, p. 547.

Încălḑì (a), *v.* réchauffer, p. 328.

Încălecà (a), *v.* monter sur, enfourcher, p. 21. || monter à cheval, p. 176. 204. 306.

Încălicà (a), *v.* monter à cheval, p. 204.

Încălţà (a se), *v. r.* se chausser, p. 164. 442.

Încălţat, *adj.* chaussé, p. 615. — Fém. *încălţată;* pl. *încălţaţĭ, încălţate.*

Încăpé (a), *v.* tenir dedans, p. 519.

Încărcà (a), *v.* charger, p. 554. 662. 663.

Încărcà (a se), *v. r.* se charger, p. 495 || *a se încărca de bogdaproste*, s'attirer des ennuis, p. 495.

Începe (a), *v.* commencer, p. 80. 171. 320. 489. 589. 662.

Început, *s. n.* origine, commencement, p. 633. — Pl. *începuturĭ.*

Încet, *adv.* lentement, p. 421.

Închegà (a), *v.* coaguler, figer, p. 480. || *de închégă apele,* il ment comme un arracheur de dents, p. 80.
Închide (a se), *v. r.* se fermer, p. 101.
Închinà (a se), *v. r.* faire le signe de la croix, p. 595. || prier Dieu, p. 292. 643. || *a se închina cuĭva,* se soumettre à, p. 584.
Închis, *adj.* enfermé. || *de închis,* à enfermer, p. 131. — Fém. *închisă ;* pl. *închişĭ, închise.*
Încinge (a se), *v. r.* mettre une ceinture, se ceindre, p. 400. 442. || s'échauffer, p. 258.
Încóce, *adv.* par ici, p. 336. 341. || *de la Negru-Vodă încóce,* depuis Negru-Vodă jusqu'à nos jours, p. 225.
Încolo, *adv.* là, p. 341. || *încóce şi încolo,* de ci de là, p. 341.
Încuĭbà (a se), *v. r.* s'établir, s'installer à demeure, p. 294.
Încurcà (a), *v.* mêler, p. 572.
Îndată, *adv.* tout de suite, de suite, p. 32. 281. || *îndată ce,* aussitôt que, p. 654.
Îndĕrĕt, *adv.* en arrière, p. 283. || *a se întórce îndĕrĕt,* revenir, p. 61.
Îndesà (a se), *v. r.* se presser, se fourrer constamment, p. 391.
Inel, *s. n.* anneau, bague, p. 164. — Pl. *inele.*
Îngheţà (a), *v.* geler, p. 480.
Înghià (a), *v. [Mold.]* s'inviter l'un l'autre, p. 135.
Înghiţì (a), *v.* avaler, p. 2. 474.
Inglez, *s. m.* Anglais. || *a se face Inglez,* faire semblant de ne pas comprendre, p. 159. — Pl. *inglezĭ* et *inglejĭ.*
Îngrăşà (a se), *v. r.* engraisser, p. 157.
Inimă, *s. f.* cœur, p. 532. 665. || âme, p. 598. || *inimă rea,* mauvais cœur, méchant homme, p. 185. — Pl. *inimĭ.*
Înjugà (a), *v.* atteler, p. 629.
Înjurà (a), *v.* injurier, p. 531.
Înjurătură, *s. f.* juron, p. 227. — Pl. *înjurăturĭ.*
Înmulţì (a), *v.* augmenter, p. 652. 677.
Înnădì (a se), *v. r.* aller sans cesse, prendre l'habitude de faire, p. 294.
Înnălţà (a se), *v. r.* se lever (soleil), p. 164.
Înnecà (a), *v.* noyer, p. 582.
Înnecà (a se), *v. r.* se noyer, p. 223. 379. 380.
Înnemerì (a), *v.* atteindre juste, réussir, p. 98.
Înnotà (a), *v.* nager, p. 581.
Înnourà (a), *v.* se couvrir de nuages, p. 120.
Însă, *conj.* cependant, p. 105. || mais, p. 466.
Însemnà (a), *v.* démontrer, prouver, p. 282.
Înşelà (a), *v.* tromper, p. 176. 248.
Înşirà (a), *v.* enfiler. || *a înşira de pe apa Dunăreĭ,* dire des contes, raconter des choses extraordinaires, p. 105.
Însoţì (a), *v.* accompagner, p. 662.
Înstreinà (a se), *v. r.* émigrer, p. 210.
Înstreinat, *adj.* expatrié, sans patrie, p. 328. — Fém. *înstreinată;* pl. *înstreinaţĭ, înstreinate.*
Însurà (a se), *v. r.* se marier (en parlant d'un homme), p. 259. 602.
Însurat, *adj.* marié (en parlant d'un homme), p. 612. 622. — Fém. *însurată ;* pl. *însuraţĭ, însurate.*
Însuşĭ (el), *pr.* lui-même, p. 573.
Întâĭŭ, *adv.* d'abord, p. 176. 356. 357. 381. 417. || *maĭ întâĭŭ,* tout d'abord, p. 581. 639.
Înţarcà (a), *v. [Mold.]* sevrer, p. 582.
Întârḑià (a), *v.* tarder, p. 426. || retarder, tarder, p. 653.
Întârḑiere, *s. f.* retard, p. 654. — Pl. *întârḑierĭ.*
Înţelege (a), *v.* comprendre, p. 291. 485. 687. || entendre, distinguer, p. 514.
Înţelege (a se), *v. r.* s'entendre, p. 236.
Înţelepcĭune, *s. f.* sagesse, p. 547. 633. — Pl. *înţelepcĭunĭ.*
Întercà (a), *v.* sevrer, p. 626.
Înţĕrcà (a), *v.* sevrer, p. 625. 626.
Întîlnì (a se), *v. r.* se rencontrer, rencontrer, p. 250. 264. 295. 333. || *a se întîlni cu,* rencontrer, p. 382. 681. || arriver chez, p. 77.
Întîmplà (a se), *v. r.* se trouver, p. 176. 248. 249.

Întinde (a), *v.* tendre, p. 588. || *a o întinde la drum*, partir, p. 100.
Întocmaĭ, *adv.* tout-à-fait, p. 251.
Întórce (a), *v.* faire revenir, ramener, p. 449.
Întórce (a se), *v. r.* revenir, s'en retourner, p. 50. 92. 242. 249. 462.
Întórce (a se), *v. r.* revenir, retourner, p. 61. || *a se întórce înděrět*, revenir, p. 61.
Întors, *adj.* retourné. || *până la calea întórsă*, jusqu'à mi chemin, p. 34. — Fém. *întórsă; pl. întorşĭ, întórse.*
Intrà (a), *v.* entrer, p. 214. 305. 307. 374. 529. 618. || *a intrat în gura satuluĭ*, tout le monde en parle, p. 307. || *a intra în placu*, plaire à, p. 647.
Intre, *pr.* parmi, au milieu de, p. 387. 624.
Întrebà (a), *v.* interroger, p. 320. || s'informer, p. 298.
Întrebare, *s. f.* demande, p. 437.
Întrece (a se), *v. r.* rivaliser, p. 614. || *a se întrece cu dedeochĭul*, devenir impertinent, p. 540.
Întreg, *adj.* entier, tout entier, p. 251. 537. — Fém. *întrégă; pl. întregĭ, întrege.*
Întru, *prép.* en, dans; passim. || avec, chaussé de, p. 324. || *într'o dungă*, sur un côté (tocsin), p. 515. || *într'insu*, dedans, en lui, p. 617. 632.
Întunerec, *s. n.* obscurité, p. 236.
Înveninat, *adj.* venimeux, p. 136. — Fém. *înveninată; pl. inveninaţĭ, inveninate.*
Invěţà (a), *v.* apprendre, p. 63. 375. 581. || *a'l învěţa*, lui apprendre à, p. 578. 581. 582. 629. || *a învěţa carte*, étudier, p. 167. 407.
Învěţà (a se), *v. r.* s'habituer, p. 381.
Invěţat, *adj.* habitué, p. 381. 394. — Fém. *învěţată; pl. învěţaţĭ, învěţate.*
Invrăjbì (a se), *v. r.* vivre en mauvaise intelligence, devenir ennemi, p. 564.
Io, *pr. pers. 1-er pers. sing. [Trans.]* je, moi, p. 223.
Ion, *s. m.* Jean, p. 160. 161. 162. 163. || *a vorbit şi nea Ion*, il a dit une sottise, p. 160. || *tot Ion mě chĭémă*, je n'y perds rien, p. 162. || *a fi nea Ion*, être un sot, p. 163.
Ióna, *s. f.* Jeanne, p. 164.
Ionel, *s. m.* Jeannot, p. 164.
Ioniţă, *s. m.* Jeannot, p. 164.
Iordache, *s. m.* diminutif de Georges. || *Iordache Burtă - Verde*, Monsieur Prudhomme, p. 165.
Iordăşîm, *s. m.* Iordăşîm, nom propre turc, p. 165.
Iorgovan, *s. m.* Iorgovan, nom propre, p. 165.
Iov, *s. m.* Job, p. 165.
Ipate, *s. m.* Ipate, nom propre, p. 166.
Ipingea, *s. f.* manteau paysan (pour la pluie) sans manches et avec capuchon, p. 579. — Pl. *ipingele.*
Ipîngea, *s. f.* même sens que le précédent, p. 579. — Pl. *ipîngele.*
Irimie, *s. m.* Erémie, nom propre, p. 166. || *a nimerit ca Irimia cu oiştea în gard*, il a fait une sottise; il a été attrapé, p. 166.
Irina, *s. f.* Irène, p. 167.
Irod, *s. m.* Hérode, p. 167.
Isac, *s. m.* Isaac, nom propre, p. 16. 167.
Isaia, *s. m.* Isaïe, nom propre, p. 167.
Isalniţa, *s. f.* Isalniţa, localité. || *ca la Isalniţa*, (il travaille) d'arrache pied, p. 167.
Îşĭ, *pr. pers.* à soi, à lui, à elle, pour soi, son, sa; passim.
Islaz, *s. m. Islaz*, village, p. 63. 167.
Ismail, *s. m.* Ismail, ville, p. 152. 168.
Ismene, *s. pl.* caleçons, p. 228. 431. 501. 502.
Ispas, *s. m.* Ascension, p. 168.
Israel, *s. m.* Israel, nom propre, p. 168.
Istrate, *s. m.* Istrate, nom propre, p. 168. 169. || *a fi nea Istrate*, être un imbécile, p. 169.
Iţă, *s. f.* fil, p. 572. — Pl. *iţe.*
Îţĭ, *pr. pers.* te, ton, à toi, pour toi, p. 97. 98; passim.
Iţic, *s. m.* Iţic, nom propre juif,

p. 169. || *dă'l în punga luĭ Iţic,* donne-le, avec la certitude de ne plus le ravoir, p. 169.
Iubì (a), *v.* aimer, p. 87. 550. 648.
Iuda, *s. m.* Judas, p. 169.
Iute, *a v.* vite, p. 306.
Ivan, *s. m.* Jean (prononcé à la russe), p. 169. 170. 171. 207. || *Ivan, ăl bun de divan,* le diable, p. 171.
Ivănuş, *s. m.* Jeannot, p. 172.

J

Jac, *s. n. [Mold.]* pillage, p. 349. || *doar nu'ĭ ţéra de jac,* le pays n'est pas mis au pillage, p. 349. — Pl. *jacurĭ.*
Jaf, *s. n.* pillage, p. 349. — Pl. *jafurĭ.*
Jĕrtfă, *s. f.* sacrifice, holocauste, p. 547. — Pl. *jĕrtfe.*
Jianu, *s. m.* Jianu, nom propre, p. 172. 173. || *a fi Jianu vreme rea,* c'est un brave, p. 173.
Jidan, *s. m.* juif, p. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 284. 423. || *cunos.ĭ ca jidanul la porcì,* tu ne t'y connais pas, p. 177. || *jidan botezat,* mauvais chrétien, p. 178. || *are cap de jidan,* il cherche à tromper, p. 178. || *par'că se bat Jidaniĭ la gura luĭ,* il parle vite et en bredouillant, p. 178. || *când or veni jidaniĭ de la secere,* jamais, p. 179. — Pl. *jidanĭ.*
Jîdan, *s. m.* Juif, p. 177. 178. — Pl. *jîdanĭ.*
Jidov, *s. m.* Juif, p. 179. 180. 181. 182. 189. || *a fi rupt din jidovĭ,* c'est un géant, p. 180. || *a fi jidov,* être fort, p. 181. || *de când cu jidoviĭ,* depuis longtemps, p. 181. || *jidovul rătăcitor,* le juif-errant, p. 181. — Pl. *jidovĭ.*
Jidovesc, *adj.* juif, de juif, p. 182. || *cot jidovesc,* aune royale, p. 182. || *muncă jidovéscă,* travail d'Hercule, p. 182. — Fém. *jidovéscă;* pl. *jidovescĭ.*
Jiĭ, *s. pl.* Jiĭ, localité, p. 32. 78. 172.
Jijia, *s. f.* Jijia, rivière, p. 182. 264.
Jitar, *s. m. [Mold.]* gardien (de la porte du village), p. 67. — Pl. *jitarĭ.*
Jiŭ, *s. m.* Jiu, rivière et localité, p. 182.
Jivu, *s. m.* Jivu, nom propre, p. 182.
Joc, *s. n.* danse, p. 282. — Pl. *jocurĭ.*
Joc, *s. n.* jeu, p. 467. || *a'şĭ bate joc,* se moquer de, p. 573.
Jócă-bine, *s. m.* Jócă-bine (Danse-bien), nom propre, p. 273.
Jos, *adv.* par terre, à terre, p. 96. 280. || *în jos,* en bas, par terre, p. 145. || *de jos,* de par terre, p. 230.
Jucà (a), *v.* danser, p. 31. 158. 199. 209. 273. 274. 598. 601. || faire sauter, faire aller, p. 194. || sauter, remuer, p. 524.
Jucà (a se), *v. r.* plaisanter, p. 111. 583. || jouer, p. 576. 582. 583. || se préparer, se jouer, p. 632.
Judecà (a), *v.* juger, p. 250. 414. 595. 596.
Judecată, *s. f.* jugement, p. 253. || intelligence, p. 671. — Pl. *judecăţĭ.*
Judecător, *s. m.* juge, p. 416. 634. — Pl. *judecătorĭ.*
Judeţ, *s. n.* département, p. 183. — Pl. *judeţe.*
Jumătate, *s. f.* moitié. || *calea jumătate,* mi chemin, p. 34. — Pl. *jumătăţĭ.*
Jupân, *s. m.* maître (comme titre de respect), p. 156. — Pl. *jupânĭ.*
Jupuì (a), *v.* écorcher, p. 19. 454. || écorcer, p. 200. || lui enlever ce qu'il a, le dépouiller, p. 414.
Jurà (a), *v.* jurer, prêter serment, p. 372.

K

L

M

|| *nu maĭ e,* il n'est plus, p. 439. || *maĭ întâĭŭ,* d'abord, il commence par, p. 581. 659. || *maĭ întâĭŭ,* tout d'abord, p. 581. || *maĭ înainte,* d'abord, p. 660.

Maĭcă, *s. f.* mère, p. 4.—Pl. *maĭce.*

Maĭdan, *s. n.* terrain vague, p. 191. 192. || *a eşi la maĭdan,* se dévoiler (en parlant d'un chose), p. 191. || *a ajunge la maĭdan,* réussir, p. 192.—Pl. *maĭdane, maĭdanurĭ.*

Mâĭne, *adv.* demain, p. 116. 314. 525.

Mal, *s. n.* berge, bord, rive, p. 242. 379. 380. 511.—Pl. *malurĭ.*

Mălăĭeţ, *adj.* farineux, blet, p. 219.—Fém. *mălăĭéţă;* pl. *mălăĭeţĭ, mălăĭeţe.*

Mălaĭu, *s. n.* farine de maïs, p. 4. 95. 158. 346. 664. || *[Mold.]* millet, p. 95. 235. 611. || pain de farine de maïs et farine de blé, p. 538.

Malaĭŭ, *s. n.* pain contenant un mélange de farine de maïs et de farine de blé, p. 95.

Mamă, *s. f.* mère, p. 207. 321. 322. 619. || mère (en signe de respect), p. 6. 133.—Pl. *mame.*

Mămăligă, *s. f.* bouillie épaisse de farine de maïs, p. 72. 161. 316. 388. 406. 434.—Pl. *mămăligĭ.*

Mamu, *s. m.* Mamu, localité, p. 192.

Mână, *s. f.* main, p. 25. 122. 229. 284. 304. 534. 635. 665. 680. 681. || *a face cu mâna,* faire signe de la main, p. 166. || *a da cu mâna,* remuer les doigts, p. 656. || *a da mâna cu,* recontrer, s'entendre avec, p. 622. || *a da pe mână,* livrer, p. 346. || *a-mână,* dans les mains, p. 346. — Pl. *mâĭnĭ, mâĭnĭ* et *mâne.*

Mânà (a), *v.* aller, aller de l'avant, p. 323. || conduire mener, p. 400.

Mană, *s. f.* gain, profit, p. 121.

Mănăstire, *s. f.* monastère, p. 589. — Pl. *mănăstirĭ.*

Mâncà (a), *v.* manger, p. 4. 48. 94. 104. 117. 134. 175. 225. 228. 230. 248. 271. 283. 306. 359. 364. 370. 373. 374. 409. 478. 517. 522. 523. 525. 528. 563. 564. 602. 604. || manger, dévorer, p. 56. 592. || attraper, p. 466. || user, vieillir, p. 492. || *a mânca bătae,* être rossé, p. 128. || *a mânca bastóne,* recevoir des coups de bâton, p. 316. || *a'şĭ mânca credinţa,* perdre sa bonne renommée, sa réputation, p. 382.

Manca, *s. f.* Manca, nom propre, p. 406.

Mâncăcĭos, *adj.* glouton, gros mangeur, p. 134. — Fém. *mâncăcĭósă;* pl. *mâncăcĭoşĭ, mâncăcĭóse.*

Mâncare, *s. f.* plat, manger, p. 138. 310. 398. || *la mâncare,* à table, pour manger, p. 163. || *mâncare sêrbéscă,* plat composé surtout de légumes, p. 310. || *mâncare ţigănéscă,* plat ordinaire, de mauvaise qualité, p. 398.

Manda, *s. f.* Manda, nom propre, p. 192. 295. 333. 334.

Mândrilă, *s. m.* Mândrilă, nom propre, p. 192.

Mândru, *adj. [Banat],* beau, p. 164. — Fém. *mândră;* pl. *mândri, mândre.*

Mâne, *adv.* demain, p. 525.

Manea, *s. m.* Manea, nom propre, p. 192. 193. || sot, imbécile, p. 193.

Mângală, *s. m.* Mângală, nom propre. || homme sale, p. 335.

Mânie, *s. f.* colère, fureur, p. 105. 554. 684. — Pl. *mâniĭ.*

Mânià (a se), *v. r.* se mettre en colère, se mettre en fureur, p. 225. 226. 306.

Mănie, *s. f.* colère, fureur, p. 684. — Pl. *măniĭ.*

Mânios, *adj.* colère, furieux, p. 107. — Fém. *mâniósă;* pl. *mânioşĭ, mânióse.*

Manole, *s. m.* Emmanuel, nom propre, p. 193.

Mântuì (a), *v.* sauver, p. 529.

Mântuì (a se), *v. r. [Mold.]* se terminer, p. 482.

Mântulésa, *s. f.* Mântulésa, nom propre, p. 193. 194. || *din gardul Mântulesei,* d'où il n'y a rien, p. 194.

Manu, *s. m.* Manou, nom propre, p. 10. 104. 154

Mărăcine, *s. n.* ronce, p. 611. — Pl. *mărăcinĭ*.
Marcu, *s. m* Marc, nom propre, p. 194. 310.
Mărcuța, *s. f.* Mărcuța, maison de fous, Charenton, p. 195.
Mare, *s. f.* mer, p. 241. 263. 268. 315. 388. 633. 676. — Pl. *mărĭ*.
Mare, *adj.* grand, p. 105. 161. 163. 450. 513. 534. 572. 573. 601. 659. ‖ grand, important, p. 80. 94. 179. 313. 357. ‖ grand, long, p. 162. 546. ‖ grand, puissant, p. 641. 642. 651. ‖ grand, haut, p. 60. ‖ haut, p. 75. — Pl. *marĭ*.
Măre, *interj.* l'ami, mon cher, p. 72.
Marghĭólă, *s. f.* Marie, p. 196.
Margine, *s. f.* bord, p. 129. 145. 195. — Pl. *mărginĭ*.
Maria, *s. f.* Marie, p. 195. — Voir *Sfânta Maria*.
Marica, *s. f.* Mariette, p. 196. 197. 198. ‖ *chef Marico*, bravo (ironiq.), p. 196. ‖ *tronc Marico*, même sens que le précédent, p. 197. ‖ *sîc Marico*, même sens que le précédent, p. 198.
Mărica, *s. f.* Mariette, même sens que le précédent, p. 196. 197.
Mările-Negre, *s. pl.* Mer Noire, p. 198.
Marin, *s. m.* Marin, nom propre, p. 198.
Marița, *s. f.* Mariette, p. 199.
Mărità (a), *v.* marier (sa fille), p. 329.
Mărità (a se), *v. r.* se marier (en parlant d'une femme), p. 79. 192.
Măriuca, *s. f. [Mold.]* Mariette, p. 197. 199.
Martin, *s. f.* Martin, p. 199. ‖ *moș Martin*, l'ours Martin, p. 199.
Mărțișor, *s. n.* médaille du 1-er Mars, etc. p. 116. — Pl. *mărțișóre*.
Mărturisì (a), *v.* avouer, p. 158.
Masă, *s. f.* table, p. 11. 313. 342. 343. ‖ table, repas, dîner, p. 179. 394. 428. ‖ festin, p. 580. ‖ *la masă*, à table, p. 134. 428. — Pl. *mesc*.
Mă-sa, pour *mumă-sa*, sa mère, p. 394. 577.
Masat, *s. n.* fusil à aiguiser, p. 567.
Măsea, *s. f.* molaire, p. 201. 244. — Pl. *măsele*.
Mă-seĭ, *pr. mumă-seĭ*, à sa mère, p. 394.
Mă-siĭ, même sens que le précédent, p. 571.
Maț, *s. n.* boyau, p. 230. — Pl. *mațe*.
Mâță, *s. f.* chatte, p. 336. — Pl. *mâțe*.
Mă-ta, pour *mumă-ta*, ta mère, p. 382.
Matcă, *s. f.* lit (d'une rivière), p. 240. 243. 380. — Pl. *mătcĭ*.
Mateĭ, *s. m.* Mathieu, p. 199. 200.
Matracucă, *s. f.* sotte, bavarde, p. 201. ‖ *de când Matracuca*, depuis longtemps, p. 200.
Mătușă, *s. f.* tante, (se dit, par respect, aux femmes plus âgées), p. 6. 79. — Pl. *mătușe*.
Matusal, *s. m.* Mathusalem, p. 201.
Mâzgă, *s. f.* sève, p. 378.
Mĕ, *pr. pers. 1-er pers. sing.* me, moi, p. 114; passim.
Mea, *pr. pos.* ma, p. 431. — Pl. *mele*.
Mea, *s. f.* agnelle, p. 277.
*Medean, *s. n.* terrain vague, p. 191. 201. ‖ *a avè mĕdean*, trouver l'occasion, la possibilité de faire, p. 191.
*Meĭdan, *s. n.* terrain vague, p. 191. 201. ‖ *a eșì la meĭdan*, être découvert, p. 191. — Pl. *meĭdane*.
Mĕduvă, *s. f.* moëlle, p. 263. 677. — Pl. *mĕduve*.
Mehedințén, *s. m.* habitant de Mehedinți, p. 201. — Pl. *Mehedințenĭ*.
Mehedințĭ, *s. m.* Mehedințĭ (département), p. 201.
Mĕĭ, *interj.* s'emploie en s'adressant aux hommes; p. 51. 104. 161. 168. 359. 374. 382.
Melinte, *s. m.* nom d'homme, p. 201.
Mer, incorrect pour *merg*, je vais, p. 46.
Mĕr, *s. m.* pomme, p. 141. 197. 228. 466. — Pl. *mere*.
Mercurĭ, *s. f. [Mold.]* Mercredi. p. 386.
Merge (a), *v.* aller, p. 22. 34. 36. 47. 123. 176. 269. 456. 488.

489. 491. 635. 688. || aller, marcher, p. 95. 96. 97. 230. 233. 275. 480. || *a merge înainte*, avancer, p. 233. || *îi merge gura clopot*, c'est un bavard, p. 516.

Merica, *s. f.* populaire pour *America*, Amérique, p. 202.

Mesdraïa, *s. f.* Mesdraïa, localité du Banat, p. 202.

Meşniţă, *s. f.* sorte de plat, p. 302. 371. — Pl. *meşniţe*.

Mestecà (a), *v.* mâ her, p. 548. || mêler, p. 392.

Meşter, *s. m.* maître ouvrier, p. 193. — Pl. *meşterĭ*.

Meşter, *adj.* adroit, habile, fin, p. 599. 642. 643. — Fém. *meşteră;* pl. *meşterĭ*, *meştere*.

Meşteşug, *s. n.* ruse, artifice, truc, p. 631. — Pl. *meşteşugurĭ*.

Meşteşugar, *s. m.* ouvrier, artisan, p. 360. — Pl. *meşteşugarĭ*.

Mesticà (a), *v.* mêler, remuer, p. 72.

Mĕsură, *s. f.* mesure, p. 611. — Pl. *mĕsurĭ*.

Meŭ, *pr. pos.* mon, mien, p. 258. 444 ; passim. — Pl. *meĭ*.

Mgneĭ, *s. m.* Mgneĭ, nom propre, p. 203.

Mĭ, *pr. pos.* moi. || pour moi, pour me faire plaisir, p. 22. || *ce mĭ-e... ce mĭ-e...*, autant vaut... autant vaut, p. 25. 315. 334. || *tir mĭ-e... tir mĭ-e*, autant vaut... autant vaut, p. 271. 272. 578.

Mĭa, *s. f.* agnelle, p. 277. — Pl. *mĭele*.

Mic, *adj.* petit, p. 4. 301. 302. 344. 513. 612. — Fém. *mică ;* pl. *micĭ*, *mice*.

Mie (o), *s. f.* mille, p. 579.

Mieĭ, *s. m.* Mieĭ, nom propre, p. 203.

Miel, *s. m.* agneau, p. 511. 684. — Pl. *mieĭ*.

Mĭerà (a se), *vr. [Mold.]*, s'étonner, p. 549.

Miercurĭ, *s. f.* Mercredi, p. 390.

Mĭere, *s. f.* miel, p. 199.

Mihaĭ, *s. m.* Michel, p. 203. 204. || *a fi Mihaĭ*, être un imbécile, p. 204.

Mihaĭ-Vitézu, *s. m.* Michel-le-Brave,

Mijloc, *s. n.* milieu, p. 145. 343. 563. — Pl. *mijlocurĭ*.

Milă, *s. f.* pitié, p. 229. 327. 347. 387. 552. 668. 680. || *a prinde milă*, avoir pitié, p. 252. || *a'ĭ fi milă*, avoir pitié, p. 594. || *mila Domnuluĭ*, beaucoup, p. 552. — Pl. *mile*.

Mincĭună, *s. f.* mensonge. || *cu mincĭuna*, en disant un mensonge, p. 359. — Pl. *mincĭunĭ*.

Mine, *pr. pers.* moi, p. 336 ; passim. || *la mine*, me, moi, de mon côté, p. 489. || *la mine*, chez moi, p. 61. || *la mine*, incorrect pour *mie*, à moi, p. 46. || *de la mine*, de ma part, p. 679.

Minte, *s. f.* esprit, sagesse, p. 16. 207. 208. 284. 528. || souvenir, mémoire, p. 286. || *a ţine minte*, ne pas oublier, garder le souvenir de, p. 286. || *a'ĭ lua mintea (minţile)*, lui faire perdre l'esprit, p. 659. 660. || *cu minte*, intelligent, p. 13. 14. 24. 201. 308. 309. || *cu minte*, qui a du bon sens, un esprit rassis, p. 135. 308. 309. || *cu minte*, sage, p. 593. — Pl. *minţĭ*.

Minţì (a), *v.* mentir, p. 457.

Mira, *s. f.* Mira, nom propre, p. 205.

Mirà (a se), *v. r.* s'étonner, p. 205. 549. 550. 557.

Mirancea, *s. m.* Mirancea, nom propre, p. 205.

Mircea, *s. m.* Mircea, nom propre, p. 205.

Mircea-Vodă, *s. m.* Mircea-Vodă, prince. || *de când cu Mircea-Vodă*, depuis longtemps, p. 205.

Mircĭógă, *adj.* p. 205.

Mirésă, *s. f.* mariée, épousée, p. 31. — Pl. *mirese*.

Mirosì (a), *v.* sentir, p. 524.

Miruì (a), *v.* oindre (avec les saintes huiles), p. 496.

*__Misir__, *s. m.* Egypte, p. 206.

Miţe, *s. f. pl.* touffe de laine, mèches, p. 299.

Mi-te, *loc. dar mi-te eŭ*, mais moi, p. 364.

Mititel, *adj.* tout petit, p. 294 — Fém. *mititică ;* pl. *mititeĭ*, *mititele*.

Mitra, *s. f.* Mitra, nom propre,

Mitropolie, *s. f.* métropole, p. 75.
Mnea, *s. f.* agnelle, p. 277. — Pl. *mnele.*
Mogoş, *s. m.* Mogoş, nom propre. || *a fi mogoş,* être impertinent, hargneux, p. 206
Moise, *s. m.* Moise, p. 206.
Mojic, *s. m.* rustre, p. 240. 670. — Fém. *mojică ;* pl. *mojicĭ, mojice.*
Mojicesc, *adj.* d'un rustre, p. 672. — Fém. *mojicéscă;* pl. *mojicescĭ.*
Moldova, *s. f.* Moldavie, p. 66. 79. 206. 329.
Moldovan, *s. m. [Mold.]* Moldave, p. 207. 208. — Fém. *moldovancă.*
Moldovén, *s. m.* Moldave, p. 59. 207. — Fém. *moldovéncă ;* pl. *moldovenĭ, moldovence.*
Moldovenesce, *adv.* à la façon des moldaves. || *a o lua moldovenesce,* mener les choses tambour battant, p. 208.
Móle, *adj.* mou, p. 36. 676. — Fém. *móle;* pl. *moĭ.*
Monăstire, *s. f.* monastère, p. 193. — Pl. *monăstirĭ.*
Móra, *s. f.* moulin, p. 49. 375. 381. 401. — Pl. *morĭ.*
Morar, *s. m.* meunier, p. 25. — Pl. *morarĭ.*
Mort, *s. m.* mort, p. 479. 518. 520. 523. 581. — Pl. *morţĭ.*
Mort, *adj.* mort, p. 592. 593. — Fém. *mórtă ;* pl. *morţĭ, mórte.*
Mort-copt, *s. c.* à tout prix, que tu le veuilles ou non, p. 471.
Mórte, *s. f.* mort, p. 97. 285. 394. 395.
Moş, *s. m.* vieux, vieillard, p. 159. || père (un tel), p. 2. 16. 110. 160. 195. 199. 226. 466. 467. 468. || grand-père, p. 8. — Pl. *moşĭ.*
Móşă, *s. m.* vieille. || mère (une telle), p. 271. — Pl. *móşe.*
Moşie, *s. f.* terre, propriété, p. 675. — Pl. *moşiĭ.*
Moşiĭ, *s. m. pl.* Fêtes des morts, p. 209. || *a căuta cofe de Moşĭ,* chercher à obtenir pour rien, p. 209.
Moţoc, *s. m.* Moţoc, nom propre, p. 209.
Muc, *s. m.* morve, p. 196. 409. 422. — Pl. *mucĭ.*
Mucea, *s. m.* Mucea, Le Morveux, ...
Mucenicĭ, *s. pl.* fêtes des quarante martyrs le 9/21 Mars, p. 210.
Muchie, *s. f.* tranchant, p. 4. — Pl. *muchiĭ.*
Muere, *s. f.* femme, p. 598. — Pl. *muerĭ.*
Muĭere, *s. f.* femme, p. 107. 567. 574. 674. — Pl. *muĭerĭ.*
Mult, *adv.* et *adj.* beaucoup, très; passim. || abondant, p. 1. || *maĭ mult,* plus, p. 59. 475. 538. || *maĭ mult,* le plus, p. 651. || *maĭ multe,* plusieurs, p. 595. || *maĭ multe,* plus de choses, p. 321. || *fórte mult,* énormément, beaucoup, p. 105. || *multe,* beaucoup, p. 286. 417. || *de multe orĭ,* souvent, p. 489. 491. || *cât de mult... tot...,* autant que vous voudrez... malgré tout, p. 7. — Fém. *multă ;* pl. *mulţĭ, multe.*
Mulţămì (a), *v. [Mold. & Trans.]* remercier, p. 668.
Mulţime, *s. f.* foule, multitude, grand nombro, p. 451. — Pl. *mulţimĭ.*
Mulţumì (a), *v.* contenter, p. 647. || remercier, p. 667.
Mumă, *s. f.* mère, p. 357. 470. 578. 595. 614. — Pl. *mume.*
Muncă, *s f.* travail. || *muncă jidovéscă,* travail herculéen, p. 182. — Pl. *muncĭ.*
Munte, *s. m.* mont, montagne, p. 52. 65. 106. — Pl. *munţĭ.*
Muntén, *s. m. [Mold.]* nom par lequel les Moldaves désignent les Valaques, p. 210. — Pl. *Muntenĭ.*
Mureş, *s. m.* Mureş, rivière, p. 210.
Murĕş, *s. m.* Mureş, rivière, p. 210.
Murg, *adj.* bai-brun, p. 382. — Fém. *murgă ;* pl. *murgĭ, murge.*
Murì (a), *v.* mourir, p. 68. 79. 102. 155. 192. 323. 332. 337. 359. 382. 387. 393.
Muritoresc, *adj.* mortel, des mortels, p. 633. — Fém. *muritoréscă;* pl. *muritorescĭ.*
Muşat, *s. m.* Muşat, nom propre. || imbécile, p. 211.
Muşcà (a), *v.* mordre, p. 55.
Muscal, *s. m.* Moscovite, Russe, p. 211. 212. || *a şedé Muscal,* se faire entretenir par quelqu'un, p. 211. || *a fi muscal,* vivre aux ...

când Muscalii cu códă, depuis longtemps, p. 212. || *a bé ca un Muscal*, boire comme un Polonais, p. 212. || *vin Muscalii*, l'hiver sera rude, p. 212. || *a fi prăpăd ca la Muscal*, un grand nombre, p. 212. — Pl. *muscalii.*

Muscălesc, *adj.* russe, de russe. || *a da bătae muscălèscă*, battre à mort, p. 213. — Fém. *muscălèscă*; pl. *muscălescï.*

Muscel, *s. m.* Muscel, département, p. 213.

Muştea, *s. f.* marteau (de cordonnier). || *muşteaua luï moş Adam*, poing, p. 467.

Mut, *adj.* muet, p. 215. 378. 674. — Fém. *mută*; pl. *muţï, mute.*

Mută (a), *v.* changer, p. 645. || *déplacer*, p. 432.

Mută (a se), *v. r.* déménager, p. 390.

N

Na, *interj.* tiens, attrape, p. 100.

Nădăjì (a se), *v. r.* [Ung.], p. 306.

Nădejde, *s. f.* espoir, p. 262. 423. || *a trage nădejde*, espérer, p. 518. 668. || *a avé nădejde la*, espérer en, p. 641. — Pl. *nădejdï.*

Nadol, *adj.* méchant, barbare, cruel, p. 213. — Fém. *nadólă*; pl. *nadolï, nadóle.*

Naïba, *s. f.* diable, p. 164.

Naïe, *s. m.* diminutif le Nicolas. || *a se avé bine cu Naïe*, (jeu de mots), être pauvre, p. 214.

Nainte, *adv.* avant, devant. || *maï nainte*, d'abord, p. 660. || *a eşi înainte*, sortir au devant de, se présenter à, p. 566.

Nan, *s. m.* Nan, nom propre, p. 214. 215. || *a dat Nan de gavan*, il a été attrapé; il s'est rassasié, p. 215.

Nănas, *s. m.* parrain, p. 597. — Pl. *nănaşï.*

Năpruiŭ, *adj.* p. 168.

Narav, *s. n.* [*Mold. et Ung.*] vice, défaut, habitude (mauvaise), p. 678. — Pl. *năravurï.*

Nas, *s. m.* nez, p. 87. 295. 296. 404. 430. 500. 590. || *a da nas*, permettre trop de libertés, trop de familiarité à quelqu'un, p. 169. 170. — Pl. *nasurï*

Naş, *s. m.* parrain, p. 389. — Pl. *naşï.*

Nasce (a se), *v. r.* naître, p. 587

Născut, *adj.* né, p. 505. — Fém. *născută*; pl. *născuţï, născute.*

Nastase, *s. m.* Athanase, nom propre, p. 216.

Nastasĕ, *s. m.* Athanase, nom propre, p. 216.

Nastratin-Hogea, *s. m.* Nastratin-Hogea, nom propre, p. 216. 217. 218. 219. || *socotéla luï Nastratin Hogea*, la fable de Perrette et du pot au lait, p. 217.

Nat, *s. m.* [Banat], individu, homme, p. 648. || nom propre. p. 220. — Pl. *naţï.*

Nătăfléţă, *s. m.* Nătăfléţă, nom propre. || Gribouille, p. 219.

Nătăflete, *s. m.* même sens que le précédent, p. 219.

Natanail, *s. m.* Nathaniel, nom propre, p. 220.

Nătărăŭ, *adj.* sot, imbécile, niais, p. 148. — Fém. *nătărőïcă*; pl. *nătărăï, nătărőïce.*

Naţie, *s. f.* nation, p. 220. 221. || *a fi naţia luï Dumnedeŭ*, être bon, p. 220. || *a fi naţia draculuï*, être méchant, p. 220.

Nazurï, *s. n. pl.* caprices, etc. || *a face nazurï*, faire des façons, des difficultés, p. 378. 410.

Ne, *pr. pers. 1-er pers.*, *dat. et acc.* nous, à nous, p. 35. 264. 297. 298. 438. 548. 641. 661.

Nea, *s. m.* pour *nenea*, terme de respect, lorsque l'on s'adresse à un frère aîné, à une personne plus âgée, etc., p. 88. 160. 162. 163. 169. 250. 253. 274. 324. 441. 442. 443.

Neacşă, *s. f.* Neacşă, nom propre, p. 221.

Neacşu, *s. m.* Neacşu, nom pro-

Neagoe, *s. m.* Neagoe, nom propre, p. 70.
Nebotezat, *adj.* non baptisé, p. 595. — Fém. *nebotezată*; pl. *nebotezaţĭ*, *nebotezate*.
Nebun, *adj.* fou, p. 246. 274. 275. 295. 405. 668. — Fém. *nebună*; pl. *nebunĭ*, *nebune*.
Necaz, *s. n.* dépit, rage, p. 581. — Pl. *necazurĭ*.
Nechita, *s. m.* Nechita (Nicolas), nom propre, p. 216. 221. 222. 333.
Necopoe, *s. f.* parties sexuelles, p. 222.
Ne-credincĭos, *adj.* incrédule, p. 405. — Fém. *necredincĭósă*; pl. *necredincĭoşĭ*, *necredincĭóse*.
Neculae, *s. m.* Nicolas, p. 222.
Nedeea, *s. f.* Nedeea, fête, p. 222.
Nedelca, *s. f.* Nedelca, nom propre, p. 222.
Néga, *s. f.* Neaga, nom propre, p. 222. 223. 224. 225. || *néga draculuĭ*, mégère, p. 224. || *n'o lua ca Néga*, ne sois pas méchante, p. 224. || *a fi Néga*, être le diable en personne, p. 225.
Néga-Rea, *s. f.* femme méchante, p. 223. 224. || *a fugi ca de Néga Rea*, fuire comme la peste, p. 223. || *néga-réua*, crampon, p. 224.
Négoe, *s. m.* Neagoe, nom propre, p. 676.
Negru, *adj.* noir, p. 7. 8. 133. 179. 210. 222. 358. 557. 558. 559. 560. 561. — Fém. *négră*; pl. *negri*, *negre*.
Negru-Vodă, *s. m.* Negru-Vodă, nom propre, p. 225. || *de când cu Negru-Vodă*, depuis longtemps, p. 225.
Négu, *s. m.* Neagu, nom propre, p. 225. 226.
Negustorie, *s. f.* commerce, p. 216. — Pl. *negustoriĭ*.
Neĭca, *s. m.* moi (ton ami), bibi, p. 163. 294. 315.
Ne-început, *adj.* non commencé, non entamé, frais, p. 480. 540. — Fém. *ne-începută*; pl. *ne-începuţĭ*, *ne-începute*.
Ne-înşelător, *adj.* qui ne trompe pas, honnête, p. 24. — Fém. *ne-şelătóră*; pl. *ne-înşelătorĭ*, *ne-înşelătóre*.
Ném, *s. n.* famille, p. 313. || parent, p. 469. || race, p. 29. 80. 531. — Pl. *némurĭ*.
Ne-mâncat, *adj.* à jeun, p. 303. — Fém. *ne-mâncată*; pl. *ne-mâncaţĭ*, *ne-mâncate*.
Nemerì (a), *v.* tomber juste, arriver au bon moment, p. 315. 453. 655.
Nemilostiv, *adj.* qui n'est pas pitoyable, qui ne donne pas (aux pauvres), p. 675. — Fém. *ne-milostivă*; pl. *ne-milostivĭ*, *ne-milostive*.
Némţ, *s. m.* Allemand, p. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 281. 375. || *a pune tot ca Némţul*, servir tous les plats à la fois, p. 227. || *iĭ Némţ botezat fórfece*, c'est un juif, p. 228. || *spune drept ca Némţu*, il ne sait pas farder la vérité, p. 229. || *merge drept ca Némţu*, il est ivre, p. 230. || *a sta drept ca Némţu*, se tenir droit comme un caporal prussien, p. 230. || *de când Nemţiĭ cu códă*, depuis longtemps, p. 231. || *a se face Némţ*, faire semblant de ne pas comprendre, p. 231. || *tace ca Némţu*, il se tait comme une carpe, p. 231. || *a păzi ca Némţu* surveiller avec soin, p. 231. || *a apucat luléua Némţuluĭ*, il s'est grisé, p. 231. — Pl. *Nemţĭ*.
Nemţesc, *adj.* allemand, p. 232. 233. || *are cur nemţesc*, il a la diarrhée, p. 232. || *e cald nemţesc*, il fait froid, p. 232. || *tarara nemţéscă*, chanson interminable, p. 233. — Fém. *nemţéscă*; pl. *nemţescĭ*.
Nemţesce, *adv.* l'allemand, p. 232. 375.
Némţu, *s. m.* Némţu, forteresse, p. 233. || *cât cetatea Némţuluĭ*, longtemps, p. 233.
Nenaĭ, tu n'as pas (argot des bohémieus), p. 263.
Nene, terme de respect, lorsque l'on s'adresse à un frère aîné, à une personne plus âgée, p. 160. 200. 488.
Nescaĭ, *pron. ind.* quelque, certain, p. 200.
Nespĕlatu, *s. m.* Nespĕlatu, nom propre, p. 233.

Ne-spoit, *adj.* non étamé, p. 359. — Fém. *ne-spoită*; pl. *ne-spoiți*, *ne-spoite.*

Netot, *adj.* grossier personnage, homme sale, mal élevé, etc., p. 233. — Fém. *netótă*; pl. *netoțĭ*, *netóte.*

Nĕtot, *adj.* même sens que le précédent, p. 233.

Nevéstă, *s. f.* femme, p. 364. 602. — Pl. *neveste.*

Nevoì (a se), *v. r.* tenter, essayer, s'efforcer, p. 646.

Nevoĭe, *s. f.* nécessité, besoin, p. 341. || peine, infortune, besoins, p. 381. || *de voe, de nevoe*, bon gré mal gré, p. 470. — Pl. *nevoĭ.*

Nică, *s. m.* Nică, nom propre, p. 234.

Nicăirĭ, *adv.* nulle part. p. 96.

Nichită, *s. m.* Nichita (Nicolas), nom propre, p. 216. 222. 234.

Nicĭ, *conj.* ni, ne, non plus; passim. || ni, du tout, p. 216. 222. 333. || pas même, p. 94. 99. 107. 108. 158. 171. 216, 222. 242. 428. 450. 473. 477. 572. 573. 580. 629. 649. || *nicĭ... nicĭ...*, *ni... ni...*, p. 97. 177. 214. 368. 369. 424. 455. 526. 564. 565. 566. 567. 583. 645. || *nicĭ un*, pas un, aucun, p. 553. 592. 680. || *nicĭ atâta*, encore moins, p. 216. || *nicĭ cum*, du tout, p. 513. || *nicĭ odată*, jamais, p. 285. 350. 360. 494.

Nicolae, *s. m.* Nicolas, nom propre, p. 234. 235.

Nicolaĭ, *s. m.* Nicolas, nom propre, p. 234.

Nicovală, *s. f.* enclume, p. 365.— Pl. *nicovale.*

Nicu, *s. m.* diminutif de Nicolas, p. 335.

Niculae, *s. m.* Nicolas, p. 235.

Niculaĭ, *s. m.* Nicolas, p. 235.

Nime, *pr. pers. [Mold. et Ung.]* personne, p. 487. 636. 653. 655.

Nimene, *pr. pers.* personne, p. 509.

Nimenea, *pr. pers.* personne, p. 487. 494. 546. 592. 636.

Nimenĭ, *pr. pers.* personne, p. 679. || *nimĕnuĭ*, à personne, p. 494.

Nimerì (a), *v.* trouver, atteindre, p. 330. 437. || atteindre, p. 656. || parvenir à (auprès de), p. 388. || *a o nimeri*, toucher (tomber), juste, p. 166, 171. 390.

Nimic, *adv.* rien, p. 177. 652. || rien, rien qui vaille, p. 526.

Nimica, *adv.* rien, p. 575.

Nimine, *pron. id. [Mold.]* personne, p. 509.

Nimrod, *s. m.* Nemrod, p. 235.

Nimunuĭa, *pron. pers. dat.* à personne, p. 494.

*__Niscine__, *pr. ind.* quelqu'un, n'importe qui, p. 646.

Niță, *s. m.* Niță (Jeannot), p. 236.

Nițel, *adj. f.* un peu, p. 168. — Fém. *nițică*; pl. *nițeĭ, nițele.*

Nod, *s. n.* noeud, p. 131. || *nodurĭ grecescĭ*, ennuis graves, p. 138. || *a da de nod*, se trouver en présence d'une difficulté, d'un ennui, p. 156. – Pl. *nodurĭ.*

Nódă, *s. f.* coccyx, p. 281. — Pl. *nóde.*

Noe, *s. m.* Noé, p. 236.

Noĭ, *pr. pers.* nous, p. 324. 432. 573.

Nojiță, *s. f.* lanière de sandale, p. 58. — Pl. *nojițe.*

Nópte, *s. f.* nuit, p. 51. 104. 162. 175. 315. 497. 517. 546. || *nópte bună*, bonne nuit, p. 155. — Pl. *nopțĭ.*

Noroc, *s. n.* chance, p. 374. 395.

Nos, pour *nostru*, notre, p. 244.

Nostru, *adj. pos.* notre, p. 285. 294. 322. 346. 466. — Fém. *nóstră*; pl. *noștri, nóstre.*

Noŭ, *adj.* neuf, nouveau, p. 288. — Pl. *noĭ.*

Nouĕ, *adj. num. card.* neuf, p. 47. 216. 327.

Nóuĕ, *adj. num. card.* neuf, p. 434.

Novac, *s. m.* Novac, nom propre, p. 236. || *a fi Novac*, être robuste, travailleur, p. 236. || *a se pune ca Novac*, s'atteler à un travail, p. 236.

Nu, *pe nég.* non, ne... pas; passim. || *nu'ĭ*, ce n'est pas, p. 22. 644.

Numa, *adv.* seulement, p. 50. 429. 655.

Numaĭ, *adv.* seulement, p. 72. 105. 207; passim. || seulement, mais, p. 345. 656. || cependant, p. 161. || seulement, seul, p. 143. 192. 634. 658. 665.

Nume, *s. m.* nom, p. 199. 200.

282. || nom, nom propre, p. 302. — Pl. *nume*.

Numĕr, *s. m.* nombre, p. 447. — — Pl. *numere*.

Numĕrà (a), *v.* compter, p. 99.

Numit, *adj.* nommé, qui a reçu un nom, p. 496. — Fém. *numită ;* pl. *numiţĭ, numite.*

Nuntă, *s. f.* noce, p. 32. 386. 601. 604. — Pl. *nunţĭ.*

O

O, *adj. num. card.* une ; passim.

O, *pr. pers. fém.* la, immédiatement à côté d'un verbe ; *să mĭ-o hrănescĭ*, p. 4. 22. 31 ; passim.

O, pour *va, 3-e pers. sing. fut.*, p. 107. 159. 163. 176. 242. 248. 322. 550. 601. 621. 682.

O, pour *voĭu, 1-er pers. sing. fut.*, p. 243.

O, pour *veţĭ, 2-e pers. sing. fut.*, p. 48.

O, pour *a [Mold.* et *Olten.]* p. 99. 123. 244. 311. 380. 387. 412. 422.

O, *interj.* ô, p. 168.

Oancea, *s. f.* Oancea, nom propre, p. 237.

Obĭală, *s. f.* chiffon, servant de bas aux paysans, p. 164. — Pl. *obĭele.*

Obiceĭu, *s. n.* habitude, coutume, p. 300. 342. — Pl. *obiceĭurĭ.*

Oblu, *adj.* plan, droit, uni, p. 93. — Pl. *obli.*

Obor, *s. n.* marché, p. 4. || enclos où l'on garde les boeufs, p. 658. 659.

Obraz, *s. m.* figure. || *a da obraz,* traiter avec considération, permettre des familiarités, p. 171. — Pl. *obrajĭ, obrazĭ* et *obraze.*

***Oca**, *s. f.* oca, mesure de capacité, p. 72. 166. — Pl. *ocale.*

Ocară, *s. f.* injure, affront. || *a ajunge de ocară,* devenir un objet de risée, d'opprobre, p. 347. — Pl. *ocărĭ.*

Ochelarĭ, *s. m. pl.* lunettes, p. 134.

Ochĭu, *s. m.* oeil, p. 325. 415. 429. 599. 610. 621. 638. || *cu ochiĭ,* regarder, le regard fixé, p. 292. || *în ochĭ,* en face, devant toi, p. 289. 565. || *a'ĭ scóte ochiĭ,* l'éblouir, l'empêcher de voir autre chose, p. 415. — Pl. *ochĭ.*

Ocna, *s. f.* Ocnele-Marĭ, village, mines de sel, p. 237. — Pl. *Ocne.*

Ocnénu, *s. m.* vent d'Ouest (en Moldavie), p. 237.

Ocol, *s. n.* tour, circuit. || détour, p. 96. || *a'ĭ da ocol,* faire le tour, p. 301. 302. 350. — Pl. *ocolurĭ.*

Ocolaş, *s. m.* paroissien, p. 514. — Pl. *ocolaşĭ.*

Odată, une fois ; passim. || une fois, une seule fois, p. 176. 248. 249. 498. 527. || un jour, p. 264. || jadis, p. 244. || *nicĭ odată,* jamais, p. 285. 350. 360. 494. || *câte odată,* parfois, p. 105. 567. || *vr'odată,* une fois, jamais, p. 592.

Odor, *s. n.* trésor, p. 541. — Pl. *odóre.*

Ogaş, *s. n. [Trans.]* ornière, p. 237.

Óĭe, *s. f.* mouton, brebis, p. 176. 207. 235. 432. 560. — Pl. *oĭ.*

Oişte, *s. f.* timon, p. 166. 171. 315.

Oĭu, pour *voĭu,* formant le futur, p. 223. 289. 312.

Ólă, *s. f.* pot, vase en terre, p. 238. 447. — Pl. *óle.*

Olea, *s. m.* Olea, nom propre, p. 238.

Olog, *adj.* perclus des jambes, p. 205. — Fém. *ológă ;* pl. *ologĭ, ológe.*

Olt, *s. m.* Aluta, rivière, p. 239. 240. 241. 242. 243. || *Oltu cu totu,* rien, p. 241. || *ca apa Oltuluĭ,* beaucoup, p. 241. || *par' că aruncĭ în Olt,* il mange (boit) comme un trou, p. 242. || *îĭ curge Oltu în gură,* ses affaires vont bien, p. 242 || *când s'o întórce Oltu înapoĭ,* jamais

p. 242. || *te trece Oltu,* ne me fâche pas, p. 243. || *ĭĭ vine să sară în Olt,* il est très fâché, p. 243. || *a da fugă la Olt,* devenir fou, p. 243.

Oltén, *s. m.* habitant de l'Olténie, p. 244. — Pl. *Oltenĭ.*

Om, *s. m* créature, homme, gens, p. 93. 94. 160. 176. 186. 200. 257. 297. 299. 306. 308. 342. 354. 355. 368. 369. 372. 373. 452. 488. 544. 545. 546. 548. 554. 560. 573. 617. 634. 635. 636. 640. 642. 644. 645. 646. 647. 649. 654. 655. 657. 659. 660. 661. 677. 678. 689. — Pl. *ómenĭ.*

Omenesc, *adj.* de l'homme, p. 633. 646. || d'autrui, p. 523. — Fém. *omenéscă ;* pl. *omenescĭ.*

Omenie, *s. f.* délicatesse, honnêteté, p. 158. || *a'şĭ mânca omenia,* perdre sa bonne renommée, p. 382. — Pl. *omeniĭ.*

Omorî (a), *v.* tuer, p. 357. 417.

Omorî (a se), *v. r.* se tuer, p. 8.

Onofreĭ, *s. m.* Onofreĭ, nom propre, p. 244.

Opincă, *s. f.* sandale des paysans, p. 324. 400. 600. 601. — Pl. *opincĭ.*

Oprì (a se), *v. r.* s'arrêter, p. 34.

Opt, *adj. num. card.* huit, p. 119.

Opt-spre-ḑece, *adj. num.* dix-huit, p. 58.

Or, forme le futur, p. 179.

Óră, *s. f.* fois. || *de multe orĭ,* souvent, p. 489. 491. || *câte orĭ,* toutes les fois que, p. 489.

Oraş, *s. n.* ville, p. 244. 297. 301. — Pl. *oraşe.*

Orb, *adj.* aveugle, p. 253. 330. 437. 458. — Fém. *órbă ;* pl. *orbĭ, órbe.*

Orbenĭ, *s. m.* Orbenĭ, village, p. 54. 245.

Orbesc, *adj.* d'aveugle, p. 674. — Fém. *orbéscă ;* pl. *orbescĭ.*

Orbì (a), *v.* aveugler, p. 678.

Oréva, *s. f.* Oreava, village. || *a trece şi de Oréva,* aller très loin, p. 245.

Orĭ, *conj.* ou, ou bien, p. 221. 271. 314. 422. 459. 658. || *orĭ-că,* ou bien, p. 271. || *orĭ-ce,* n'importe quel, tout, p. 320. 500. || *orĭ-ce,* n'importe ce que, p. 641. || *orĭ-cine,* n'importe qui, p. 311.

Orîndul (a), *v.* régler, disposer, p. 645.

Orodel, *s. m.* Orodel, localité. || *ca la Orodel,* bravement, d'arrache pied, p. 245.

Oropie, *s. f.* Europe (dans le langage populaire), p. 246.

Ortăcesc, *adj.* fait en association, p. 397. — Fém. *ortăcéscă ;* pl. *ortăcescĭ.*

Os, *s. n.* os, p. 133. 324. — Pl. *óse.*

Osman, *s. m.* Osman, nom propre turc, p. 246.

Osman-Paşa, *s. m.* Osman - paşa, nom propre, p. 247.

Óste, *s. f.* armée, p. 88. 89. 254. — Pl. *oştĭ.*

Otravă, *s. f.* poison, p. 371. — Pl. *otrăvurĭ.*

Oŭ, *s. n.* œuf, p. 216. 612. — Pl. *ouĕ.*

Ou, *s. m.* Ou, montagne, p. 247.

Ovreĭcă, *s. f.* juive, p. 247. — Pl. *ovreĭce.*

Ovreĭu, *s. m.* juif, p. 24. 133. 141. 247. 248. 249. || *a fi ovreĭu,* être sans foi ni loi ; sale, p. 249.

P

Pacală, *s. m.* Pacală, sorte de Jocrisse, p. 250. 251.

Păcală, *s. m.* même sens que le précédent, p. 250. 251. 335.

Pace, *s. f.* paix, p. 204. — Pl. *păcĭ.*

Păclie. *s. f.* long manteau, fait de peaux de moutons, et ayant les poils en dehors, p. 299. — Pl. *păcliĭ.*

Padină, *s. f.* Padina, localité, p. 251.

Păduche, *s. m.* pou, p. 179. 350. 571. — Pl. *păduchĭ.*

Pădure, *s. f.* forêt, p. 444. — Pl. *pădurĭ.*

Păduret, *adj.* sauvage. || *mere pădurete*, pommes à cidre, p. 228. — Fém. *pădurétă*; pl. *păduretĭ*, *pădurete*.

Pae (să'ĭ), *v.* *[Vâlcea]* qu'il lui paraisse, qu'il lui semble, p. 145.

Păgân, *adj.* païen, p. 211. — Fém. *păgână*; pl. *păgânĭ*, *păgâne*.

Pagubă, *s. f.* perte, préjudice. || *atâta pagubă în téra Moldoveĭ*, je m'en moque, p. 206. — Pl. *pagube*.

Pahar, *s. m.* verre (à boire), p. 313. — Pl. *pahare*.

Păĭ, *adv.* et puis, et alors, p. 173.

Păĭne, *s. f.* pain, p. 22. 345. 346. 347. 634. — Pl. *păĭnĭ*.

Paĭu, *s. n.* fétu de paille, p. 283. — Pl. *paĭe*, *pae*.

Păiuş, *s. n.* fétu, tuyau de blé, p. 172. — Pl. *paĭuşe*.

Pajeră, *s. f.* aigle impérial; écusson. || *merge înainte ca pajera nemtéscă*, il avance sans cesse, p. 233. — Pl. *pajere*.

Pajură, *s. f.* même sens que le précédent, p. 233. — Pl. *pajure*.

Pălărie, *s. f.* chapeau, p. 159. 162. — Pl. *pălăriĭ*.

Pălì (a), *v.* *[Mold.]* frapper. || survenir inopinément, p. 549.

Palmă, *s. f.* paume de la main, p. 121. 150. 466. || gifle, p. 213. 432. — Pl. *palme*.

Pămînt, *s. n.* terre, p. 639. 666. 668. 675. 685. || monde, p. 269. || *pămîntul făgăduinteĭ*, terre promise, p. 252. — Pl. *pămînturĭ*.

Pămîntén, *adj.* indigène, de cette terre, p. 9. — Fém. *pămînténcă*; pl. *pămîntenĭ*, *pămîntence*.

Pân, *conj.* pour *până*. jusque, p. 36. 78. 164. 333. 477. || jusqu'à ce que, p. 400. || *pân'ce*, jusqu'à ce que, p. 584. || *pân'la*, jusqu'à, p. 440.

Până, *conj.* jusque, jusqu'à, p. 19. 34. 62. 133. 179; passim. || jusqu'à ce que, p. 655. 688. || jusqu'à ce que, tant que, p. 63. 164. 281. 372. 442. 446. 447. 587. || tant que, avant de, p. 176. 248. || *până ce*, jusqu'à ce que, p. 583. 584. 656. || *până la*, jusqu'à ce qu'il parvienne auprès de, p. 20.

Panait, *s. m.* Panoïote, nom propre, p. 252. || *uşa Panaite*, allons, file, p. 252.

Pancĭova, *s. m.* Pancĭova, port sur le Danube, en Banat, p. 252. 439.

Pancu, *s. m.* Pancu, nom propre. || *a fi Pancu*, être un imbécile, p. 252.

Pandilă, *s. m.* Pandilă, nom propre, p. 252.

Pâne, *s. f.* pain, p. 345. 387. 635. 677. — Pl. *pânĭ*.

Pangratĭe, *s. m.* *Pangratie*, nom propre. || *a fi nea Pangratĭe*, être un sot, p. 253.

Pantelimon, *s. m.* Pantelimon, nom propre, p. 253. || hospice pour les fous, p. 253.

Papuc, *s. n.* pantoufle, p. 50. 324. 400. 591. — Pl. *papucĭ*.

Papuc, *s. m.* Papuc, nom propre, p. 253. || *judecata luĭ Papuc*, mauvais conseil, p. 253.

Papuc-Hogea-Hogegarĭul, *s. comp.* bande de va-nu-pieds, p. 254.

Papură-Vodă, *s. m.* Papură-Vodă, surnom d'un prince Etienne, de Moldavie, p. 254. 255. || *de când cu Papură-Vodă*, depuis longtemps, p. 254. || *par'că'ĭ în téra luĭ Papură-Vodă*, grande pauvreté, p. 255.

***Para**, *s. f.* para, centime, p. 216. — Pl. *parale*.

Pară, *s. f.* poire, p. 219. 548. — Pl. *pere*.

Părăsì (a), *v.* quitter, abandonner, p. 506.

Par'că, contract pour *pare că*, on dirait que, comme si, p. 28. 45. 55. 56. 62; passim. || il semble que, p. 67. 283. || *par'că'ĭ*, on dirait que c'est, p. 55. 165. 277. 293. || on dirait qu'il est, p. 56. 67. 255. 283. 443. 444.

Păré (a), *v.* sembler, paraître, p. 93. 97. 145. 302. 596. 682. 683.

Parolist, *adj.* qui tient sa parole, p. 309. — Fém. *parolistă*; pl. *parolıştĭ*, *paroliste*.

Parparel, *s. m.* Parparel, nom propre, p. 194. 255.

Parte, *s. f.* côté, p. 426. || *a avé parte de*, avoir le bonheur d'être aidé, protégé par, p. 666.

Pas, *s. m.* p. 326. — Pl. *paşĭ*.

Păsà (a), *v.* impôrter. || *nu-ĭ pasă*, cela lui est égal, p. 595. || *nu'ĭ pasă,* il ne craint pas, p. 214. 216. 333.
Paşa, *s. m.* pacha, title turc, p. 79. 293. — Pl. *paşale.*
Pascăl, *s. m.* Pascal, nom propre, p. 256.
Pasce, *s. f.* Pâques, p. 527. 528.
Pascĭ, *s. pl.* Pâques, p. 116. 369. 527.
Pasĕre, *s. f.* oiseau, p. 205. — Pl. *păsĕrĭ.*
Pascică, *s. m.* Pâques, p. 489.
Pastolache, *s. m.* diminutif de Apostol, nom propre, p. 256. 267.
Pasvangĭu, *s. m.* voleur, querelleur, p. 256. — Pl. *pasvangiĭ.*
Pasvante, *s. m.* Pasvante, nom propre. || *nu maĭ e pe timpul luĭ Pasvante,* ne fais pas le malin, sinon il t'en cuira, p. 256.
Pasvantĭe, *s. m.* même sens que le précédent. || *a fi Pasvantĭe,* être mauvais et un peu toqué, p. 256.
Pat, *s. n.* lit, p. 145. 164. 292. 309. || crosse, p. 138. — Pl. *paturĭ.*
Pățì (a), *v.* pâtir, endurer, p. 493. 495. || *a o păți,* être attrapé, p. 294. 378. 386. 451. || *a păți o bobotéză,* être rossé, p. 495.
Pățit, *adj.* qui a été attrapé, qui a eu des ennuis, etc. || *e Stan Pățitu,* il a déjà été attrapé, p. 317. 320. 321.
Patoş, *s. m.* Patoş, nom propre, p. 155.
Patrie, *s. f.* patrie, p. 257. — Pl. *patriĭ.*
Patru, *adj. num. card.* quatre, p. 5. 248. 627.
Patru-ḑecĭ şi doĭ, *adj. num.* quarante deux, p. 447.
Patru-ḑecĭ şi opt, *adj. num.* quarante huit, p. 257.
Pătrunde (a), *v.* pénétrer, p. 133.
Păunica, *s. f.* diminutif de *Păuna,* nom propre, p. 258.
Pavĕl, *s. m.* Paul, p. 258.
Pavlu, *s. m.* Paul, p. 260.
Păzì (a), *v.* garder, préserver, p. 87. 150. 237. 656. 666. 670. 671. 672. 674. || garder, surveiller, p. 231. || guetter, p. 36.
Păzì (a se), *v. r.* se défier, prendre garde, p. 260. 582.
Pe, *prép.* sur, p. 4. 5. 28. 33. 58; passim. || sur, situé sur, p. 22. || pour, en échange de, p. 177. 461. || par, p. 99. 101. 153. 268. 406. 601. 651. || à, au, p. 16. 27. 41. 45. 56. 325. 338. 432. 515. 581. || en, dans, p. 38. 52. 99. 109. 236. 263. 428. 435. || sur, dans, p. 27. 34. 94. 153. 428. 435. || d'après, p. 648. || contre, p. 225. 226. 306. || le long de, p. 435. || dans, suivant, p. 33. 35. || du, p. 338. || formant l'accusatif, sans se traduire en français, p. 8. 32. 59; passim. || *de pe,* d'après, p. 469. || *de pe,* du haut, de, p. 193. || *de pe vremea luĭ,* du temps de, p. 56. || *pe la,* par, p. 271. || *pe la,* du côté de, p. 88. || *pe la,* devant, sous, p. 590. || *pe la,* à, p. 63. 110. 167. 500. || *pe departe,* de loin, p. 63.
Pĕ, *prép.* voir *pe.*
Pĕcat, *s. n.* péché, p. 94. || dommage, p. 690. — Pl. *pĕcate.*
Pecetluì (a), *v.* cacheter, sceller, p. 19. 454.
Pedépsă, *s. f.* punition, p. 685. — Pl. *pedepse.*
Pedepsì (a), *v.* punir, p. 654.
Pedică, *s. f. [Trans.]* entrave, obstacle, p. 588. — Pl. *pedicĭ.*
Peire, *s. f.* perte, p. 168. || perte, ruine, p. 183. 666.
Pele, *s. f. [Mold. & Vâlc.]* peau, p. 324. 453. — Pl. *peĭ.*
Pelin, *s. m.* absinthe, p. 328. — Pl. *pelinurĭ.*
Peneş, *s. m.* Peneş, nom propre. || *a fi Peneş Impĕrat,* être fier comme Artaban, p. 259.
Pentru, *prép.* pour, p. 482. 575. || pour, à cause de, p. 466. || pour, pour suivre, p. 94. 96. || *pentru că,* car, parce que, p. 475. 637.
Pepelea, *s. m.* Pepelea, personnage des contes populaires. || sot; moqueur, p. 259. || *cuĭul luĭ Pepelea,* point faible, qui permet de vous causer des ennuis, p. 259.
Pept, *s. n. [Trans.]* poitrine, p. 524. — Pl. *pepturĭ.*

Péptenà (a se), *v. r.* *[Mold.]* se peigner, p. 301.
Péptinà (a se), *v. r.* *[Trans.]* se peigner, p. 301.
Pěr, *s. m.* cheveu, p. 87. 124. 249. 681. — Pl. *perĭ.*
Percĭunat, *adj.* qui porte des papillotes, comme les juifs, p. 249. — Fém. *percĭunată;* pl. *percĭunaţĭ, percĭunate.*
Perde (a), *v.* perdre, p. 81. 95. 310. 611.
Perete, *s. m.* mur, p. 534. — Pl. *pereţĭ.*
·**Pĕrete,** *s. m.* mur, p. 50. — Pl. *pĕreţĭ.*
Perì (a), *v.* périr, p. 281. 336.
Pescărie, *s. f.* métier de pêcheur, p. 282.
Pesce, *s. m.* poisson, p. 370. 439. 446. — Pl. *pescĭ.*
Peste, *prép.* sur; passim. ‖ par dessus, p. 263. 521. ‖ *de peste,* de au delà de, de pardessus, p. 32. 173. ‖ *a da peste,* trouver, survenir, p. 63. 340. 576. 595.
Petec, *s. n.* bout, lambeau. ‖ *a'şĭ da în petec,* retomber en faute, revenir à son naturel, p. 379. — Pl. *petece.*
Petic, *s. n.* même sens que le précédent, p. 379. — Pl. *petice.*
Pétră, *s. f.* pierre, p. 652. 688. ‖ grêle, p. 117. — Pl. *petre.*
Petrache, *s. m.* diminutif de *Petre,* Pierre, p. 259. ‖ *s'a însurat Petrache,* il a été bien attrapé, p. 259. ‖ *o să ajungă la Petrache,* il ira en prison, p. 259.
Petre, *s. m.* Pierre, nom propre, p. 260.
Petrece (a), *v.* bien vivre, vivre heureux, p. 325.
Piaţă, *s. f.* marché. ‖ *în piaţă,* en ville, p. 80. 313. — Pl. *pieţe.*
Picà (a), tomber, p. 196. 219. 510. ‖ tomber des gouttes de pluie, p. 63. ‖ descendre, p. 509.
Picĭor, *s. m.* pied, p. 98. 223. 258. 311. 417. 488. 601. 682. 683. ‖ *din picĭor,* de sa hauteur, p. 193. — Pl. *picĭóre.*
Picĭoróngă, *s. f.* bâton dont se servent les boiteux et qui vient s'appuyer sous le bras, p. 674. — Pl. *picĭorónge.*

Pĭedică, *s. f.* entrave, obstacle, p. 588. — Pl. *pĭedicĭ.*
Pĭele, *s. f.* peau, p. 19. 258. 566. — Pl. *pĭeĭ.*
Pĭept, *s. n.* poitrine, p. 524. — Pl *pĭepturĭ.*
Píeptenà (a se), *v. r.* se peigner, p. 337.
Pĭerde (a), *v.* perdre, p. 47. 92. 93. 94. 659.
Pĭerì (a), *v.* périr, p. 336. 337.
Pĭétră, *s. f.* pierre, p. 363. 494. 676. — Pl. *pĭetre.*
Pilă, *s. f.* lime, p. 387. 668. — Pl. *pile.*
Pilat, *s. m.* Pilat, nom propre, p. 260. 477. 478. ‖ *nu's din luna luĭ Pilat,* je ne suis pas un sot, p. 497.
Pinten, *s. m.* éperon, p. 363. 461. — Pl. *pintenĭ.*
Piper, *s. n.* poivre, p. 27.
Pîră, *s. f.* accusation, p. 672. — Pl. *pîre.*
***Pîrcălab,** *s. m.* percepteur d'impôts, p. 163. 296. — Pl. *pîrcălabĭ.*
Pîrĕŭ, *s. m.* ruisseau, p. 264. 511. — Pl. *pîrăe.*
Pîrî (a), *v.* accuser, p. 414.
Pîrjol, *s. n.* feu, incendie, p. 80.
Pîrle, *s. m.* Pîrle, nom propre, p. 260. 261. ‖ *ţîne-te Pîrleo,* courage, p. 260. ‖ *tunde-o, Pîrleo,* file, p. 261. ‖ *du-te pîrleĭ,* allons, file, p. 261.
Piron, *s. n.* gros clou, p. 466. — Pl. *piróne.*
Pîrte, *s. f.* sentier. ‖ *a'ĭ da în pîrte,* savoir au juste ce qui en est, p. 262.
Pîrtĭe, *s. f.* même sens que le précédent, p. 262.
Pîrţotin, *s. m.* dans la loc. *a fi Pîrţotin,* bavard, homme de rien, p. 262.
Pişà (a), *v.* pisser. ‖ *a'l pişa,* pisser sur lui, p. 467.
Pisc, *s. n.* pic, cime, p. 58. — Pl. *piscurĭ.*
Pistol, *s. n.* pistolet, p. 415. ‖ *îmbrăcat pistol,* nu, déguenillé, p. 230. — Pl. *pistóle.*
Pită, *s. f.* pain, p. 346. — Pl. *pite.*
Pitescĭ, *s. pl.* Pitescĭ, ville, p. 22. 262.
Pitpăduchĭ, *s. c.* mot qui n'a pas de sens, p. 179.

Plac, *s. n.* plaisir, gré. || *a'ĭ face pe placu*, entre dans ses vues, faire ce qu'il désire, p. 648. || *a intra în placul cuĭ-va*, même sens que le précédent, p. 647. — Pl. *placurĭ*.
Plăce (a), *v.* plaire, p. 134. 457. || vouloir, plaire, p. 341.
Plăcintă, *s. f.* galette, p. 563. 564. 566. — Pl. *plăcinte*.
Plaĭvas, *s. n.* crayon, p. 63. 167. — Pl. *plaĭvasurĭ*.
Plan, *s. n.* plan. || *a face planul*, préparer son plan, p. 389. — Pl. *planurĭ*.
Plânge (a), *v.* pleurer, p. 250. 301.
Plâns, *s. m.* pleur, p. 251. — Pl. *plânsurĭ*, *plânsete*.
Plată, *s. f.* salaire, payement. || *a lăsa în plata Domnuluĭ*, abandonner à son sort, p. 552. || *a lăsà în plata luĭ Dumnedeŭ*, même sens que le précédent, p. 686. — Pl. *plăţĭ*.
Plătì (a), *v.* payer, p. 13. 141. 164. 177. 205. 416. || valoir, p. 59. 183. 348. 355. || récompenser, p. 652. || payer, acquitter, p. 688.
Plătì (a se), *v. r.* s'acquitter (d'une dette), p. 397.
Plecà (a), *v.* partir, p. 92. 191. 375. 461. 507. || aller, p. 303. 662. || aller chez, se diriger vers, p. 77. 348. || *a pleca la*, s'en aller à, p. 249.
Pleniţa, *s. f.* Pleniţa, village, p. 263. 265.
Plesnì (a), *v.* crever, p. 621.
Plevna, *s. f.* Plevna, ville de Bulgarie, p. 263.
Plimbà (a se), *v. r.* se promener, p. 304. 305. 364. 452.
Plin, *adj.* plein, rempli, p. 244. 341.
*__Plinì__ (a), *v.* parfaire, compléter, p. 654.
Ploescĭ, *s. pl.* Ploescĭ, ville, p. 263.
Plóĭe, *s. f.* pluie, p. 157. — Pl. *ploĭ*.
Ploĭescĭ, *s. pl.* Ploescĭ, ville, p. 22.
Plocon, *s. n.* présent (qu'un inférieur fait à son supérieur), p. 389. — Pl. *plocóne*.
Plouà (a), *v.* pleuvoir.
Plug, *s. n.* charrue, p. 282. 325. 562. 596. || *a se pune în plug cu*, s'associer avec, p. 596. — Pl.

Plumb, *s. n.* plumb, p. 666. — Pl. *plumburĭ*.
Plută, *s. f.* liège, p. 666. — Pl. *plute*.
Pod, *s. n.* grenier, p. 663. — Pl. *podurĭ*.
Pod, *s. n.* rue, p. 264. 265. — Pl. *podurĭ*.
Pod, *s. n.* pont, p. 28. 88. 156. 263. 264. 584. 589. 676. — Pl. *podurĭ*.
Podină, *s. f.* planche (pour plancher), plancher, p. 99. 265. — Pl. *podine*.
Podvódă, *s. f.* corvée, p. 302. — Pl. *podvóde*.
Poftì (a), *v.* désirer, avoir envie, p. 141.
Poftì (a se), *v. r.* s'inviter, p. 135.
Poftim, je vous prie, p. 373.
Poghircă, *s. m.* Poghirca, nom propre, p. 265.
Poĭana, *s. f.* Poiana, localité, p. 265.
Poĭană, *s. f.* clairière, p. 164. — Pl. *poĭene*.
Poĭmâine, *loc. adv.* après demain, p. 116.
Pólă, *s. f.* giron, pan d'une robe, p. 571. — Pl. *póle*.
Politică, *s. f.* politique, p. 150. — Pl. *politice*.
Politicos, *adj.* poli, courtois, p. 309. — Fém. *politicósă*; pl. *politicoşĭ*, *politicóse*.
Pom, *s. m.* arbre, p. 292. 368. 369. — Pl. *pomĭ*.
Pómă, *s. f.* fruit, p. 676. 677. — Pl. *póme*.
Pomană, *s. f.* aumône, p. 371. 391. 392. 393. 398. 602. 603. || *cu ţiganu nu e pomană*, l'aumône que l'on fait à un bohémien n'a pas de valeur, p. 371. — Pl. *pomenĭ*.
Pomenì (a), *v.* faire l'aumône (en souvenir de quelqu'un), p. 523.
Pomenì (a se), *v. r.* se trouver inopinément, p. 438.
Ponos, *s. m.* mauvais renom (non mérité), p. 572. — Pl. *ponóse*.
Popă, *s. m.* prêtre, p. 77. 81. 98. 122. 163. 166. 171. 198. 251. 273. 275. 298. 312. 315. 326. 327. 359. 373. 379. 386. 461. 471. 472. 479. 489. 497. 514. 562. 566. 574. 579. 597. 611. 612. 675. — Pl. *popĭ*.

Popescĭ, *s. pl.* Popescĭ, localité, p. 266.
Popor, *s. n.* peuple, p. 267. — Pl. *popóre.*
Por, *s. m.* Porus, nom propre, p. 267.
Porc, *s. m.* porc, p. 23. 157. 292. 379. 400. — Pl. *porcĭ.*
Pornì (a), *v.* partir, p. 32. 99. 507. 686.
Poroncì (a), *v.* [*Mold.*] commander, p. 645.
Port, *s. n.* costume, p. 396. — Pl. *porturĭ.*
Porumb, *s. m.* pigeon, p. 559. — Pl. *porumbĭ.*
Porumbă, *s. f.* prunelle (fruit), p. 557. 558. — Pl. *porumbe.*
Porumbea, *s. f.* même sens que le précédent, p. 559. — Pl. *porumbele.*
Porumbel, *s. m.* diminutif de *porumb*, pigeon, p. 559. — Pl. *porumbeĭ.*
Poruncă, *s. f.* ordre, p. 674. — Pl. *poruncĭ.*
Poşte, *s. f.* poste, p. 179. 307. ‖ *poşta satuluĭ*, colporteur de nouvelles mensongères, p. 307.
Postolache, *s. m.* Postolache, nom propre, p. 267.
Potecă, *s. f.* sentie , p. 47. 268. — Pl. *potecĭ.*
Potrivă, *s. f.* égalité. ‖ *de o potrivă*, pareillement, p. 651.
Potrivì (a), *v.* arranger, préparer, p. 391.
Potrivì (a se), *v. r.* être la même, ressembler, s'accorder, p. 644.
Poveste, *s. f.* conte, p. 210. — Pl. *poveştĭ.*
Poznă, *s. f.* mauvaise plaisanterie, farce, p. 450. — Pl. *pozne.*
Praftoriţă, *s. f.* goupillon de forge, p. 671. — Pl. *praftoriţe.*
Prăjină, *s. f.* perche, p. 476. — Pl. *prăjine.*
Prăpăd, *s. n.* grand nombre, p. 212.
Prăpădì (a), *v.* perdre, ne plus reconnaître, p. 93.
Prăvălì (a), *v.* renverser, p. 570.
Prăvălie, *s. f.* boutique, magasin, p. 158. — Pl. *prăvăliĭ.*
Praz, *s. m.* poireau, p. 25. 32. — Pl. *prajĭ.*
Praznic, *s. m.* repas funèbre, p. 391. 625. ‖ *la dracu în praznic*, au diable Vauvert, p. 625. — Pl. *praznice.*
Prăznuì (a), *v.* fêter, célébrer la fête de, p. 359.
Pre, *prép.* sur ; passim. ‖ formant l'accusatif, sans se traduire en français, p. 152.
Prea, *adv.* trop, p. 37. 489. 491.
Precum, *adv.* comme, p. 560. 561.
Preface (a se), *v. r.* se changer, se transformer, p. 574.
Presĕrat, *adj.* rempli, p. 430.
Preten, *s. m.* [*Ung.*] ami, p. 583. — Pl. *pretenĭ.*
Pricepe (a), *v.* comprendre, p. 226.
Pricină, *s. f.* cause, motif. ‖ *din pricina luĭ*, à cause de, p. 234. — Pl. *pricinĭ*, *pricine.*
Pricopsì (a se), *v. r.* s'enrichir, p. 459. 610. ‖ parvenir, p. 285.
Prieten, *s. m.* ami, p. 667. — Pl. *prietenĭ.*
Prietenie, *s. f.* amitié, p. 417. — Pl. *prieteniĭ.*
Prieteşug, *s. n.* amitié, p. 416.
Prietin, *s. m.* ami, p. 584. — Pl. *prietinĭ.*
Prigonì (a), persécuter, p. 189.
Primblà (a se), *v. r.* [*Mold.*] se promener, p. 283.
Primì (a), *v.* reçevoir, p. 293. 658.
Prin, *prép.* par, p. 168. 191. 388. 402. ‖ par, grâce, à, p. 299. ‖ à travers, p. 80. 191. 404. ‖ à, p. 402. ‖ dans, p. 665. ‖ à l'aide de, p. 640. ‖ *a da prin*, aller à, p. 22.
Prinde (a), *v.* attraper, p. 336. 416. 610. 682. 683. ‖ *a prinde milă*, avoir pitié, p. 252.
Prinde (a se), *v. r.* s'obliger, s'engager, p. 162. 315.
Pripì (a se), *v. r.* se presser, se hâter, p. 396.
Prisos, *s. n.* excedent. ‖ *de prisos*, inutile, superflu, p. 297. — Pl. *prisosurĭ.*
*__Probajiniĭ__, *s. pl.* Transfiguration, p. 268.
*__Pronie__, *s. f.* providence, p. 633. — Pl. *proniĭ.*
Propune (a), *v.* proposer, p. 645.
Prost, *adj.* sot, imbécile, bête, p. 24. 133. 229. 440. 441. 485. 671. ‖ mauvaise qualité, p. 346.

— Fém. *próstă;* pl. *proştĭ, próste.*

Prost, *adv.* mal, p. 347.

Prostì (a se), *v. r.* s'abêtir, p. 203. 204.

Prut, *s. m.* Pruth, rivière, p. 268. 269. 270. || *slut la Prut,* cela va mal, p. 269. || *câtu'ĭ Prutul,* jamais de la vie, p. 269. || *de când Prutul,* jamais, p. 270.

Puişor, *s. m.* diminutif de *puĭu,* mon chéri, p. 121.—Pl. *puişorĭ.*

Puĭu, *s. m.* petit (enfant), p. 496. 596. || petit (d'un animal), p. 235 || poulet, p. 14. — Pl. *puĭ.*

Pune (a), *v.* mettre, p. 4. 37. 122. 123. 152. 168. 229. 268. 595. 680. 681. || mettre, poser, placer, p. 227. 325. 512. 535. 623. || mettre, enfoncer, p. 325. || *a se pune cu,* rivaliser, p. 596. || *a pune în plug cu,* s'associer avec, p. 396. || *a pune nume,* baptiser, dénommer, p. 199. 200. || *a pune la cale,* mettre dans le droit chemin, p. 37. 349. 350. || *a pune de,* se préparer à faire, p. 388. || engager, p. 337. || *a'l pune hotar,* le tuer, p. 152.

Pune (a se), *v. r.* se mettre, p. 110. 426. 566. || se mettre à, entreprendre, p. 236. || se placer, p. 393. || *a se pune cu,* entrer en lutte, p. 348. || *a se pune cruce şi punte,* donner des pieds et des mains pour, p. 534.

Pungă, *s. f.* bourse, p. 21. 169. 214. 436. 607. 657. || *a se face gura pungă,* la bouche se ressere, p. 436.

Punguliţă, *s. f.* diminutif de *pungă,* p. 164. — Pl. *punguliţe.*

Punte, *s. f.* pont, p. 263. 270. 534. 584. 585. 587. 588. — Pl. *punţĭ.*

Pupăză, *s. f.* huppe, p. 11. || gâteau qui se donne en mémoire des morts, p. 521. || *colac peste pupăză,* par surcroit, en plus, p. 521. — Pl. *pupeze.*

Purcea, *s. f.* truie, p. 359. — Pl. *purcele.*

Purtà (a), *v.* porter, p. 291. 579. 582. || faire aller, p. 478. || avoir à supporter, p. 572.

Purtà (a se), *v. r.* s'habiller, p. 396. 461. || *a se purta în port,* s'habiller, se vêtir, p. 396.

Puşcă, *s. f.* fusil, p. 55. 138. 230. 674. 689. || *a da cu puşca,* tirer des coups de fusil, p. 582. — Pl. *puscĭ.*

Puşcărie, *s. f.* prison, p. 135. — Pl. *puşcăriĭ.*

Pusnic, *s. m.* ermite, p. 593. — Pl. *pusnicĭ.*

Pustie, *s. f.* désert. || *la pustia,* au diable, p. 294. || *ducă-se pe pustiĭ,* qu'il aille au diable, p. 632.

Pustiŭ, *adj.* vide, p. 159. || non habité, abandonné, p. 305. — Fém. *pustie;* pl. *pustiĭ, pustie.*

Puţ, *s. n.* puits, p. 50. 588. — Pl. *puţurĭ.*

Puté (a), *v.* pouvoir, p. 52. 163. 282. 341. 359. 374. 400. 517. 560. 579. 580. 610. 611. 612. 642. 645. 647. 658. 659. || pouvoir, être à même de, p. 92.

Puté (a se), *v. r.* être possible, p. 133. 175. 263.

Puţenĭ, *s. f.* Puţenĭ, localité, p. 271.

Putere, *s. f.* puissance, p. 633. || force de résistance, p. 660. 661. — Pl. *puterĭ.*

Puternic, *adj.* fort, p. 562. || puissant, p. 642. — Fém. *puternică;* pl. *puternicĭ, puternice.*

Puţin, *adv.* peu, p. 482. 679.

Putinţă, *s. f.* possibilité, p. 351. || *a fi cu putinţă,* être possible, p. 351.

Puturos, *adj.* puant, infect, p. 145. 230. — Fém. *puturósă;* pl. *puturoşĭ, puturóse.*

R

Rac, *s. m.* écrevisse, p. 518. — Pl. *racĭ.*

Răchită, *s. f.* *[Mold.]* osier, p. 368. — Pl. *răchite.*

Rada, *s. f.* Rada, nom propre. || *orĭ Rada baba, orĭ baba Rada,* bonnet blanc et blanc bonnet, p. 271. 272. || *baba Rada* hom-

me de rien, homme sans importance, p. 272.

Rade (a), *v.* raser, p. 71.

Rade (a se), se raser, p. 22.

Radu, *s. m.* Rodolphe, nom propre, p. 5. 32. 272. 273. 274. || *a fi Radu vecĭ,* être vieux comme Mathusalem, p. 273. || *Radu 'l chémă,* il a filé à l'anglaise, p. 273. || *a dat de Radu,* il lui est arrivé malheur, p. 274. || *tot nea Radu,* c'est tout un, p. 274.

Raĭu, *s. n.* paradis, p. 388. 468. 563. — Pl. *raĭurĭ.*

Rasă, *s. f.* froc, p. 566. — Pl. *rase.*

Răstóca, *s. f.* Răstóca, localité, p. 274.

Rață, *s. f.* canne; canard, p. 168. 219. 230. — Pl. *rațe.*

Rătăcì (a), *v.* perdre, p. 94. || s'égarer, p. 96.

Rătăcitor, *adj.* errant, p. 181. — — Fém. *rătăcitóre;* pl. *rătăcitorĭ, rătăcitóre.*

Răzóe, *s. f.* Răzóe, nom propre. || *din gardul Răzóeĭ,* d'où il n'est pas, d'où il n'y a rien, p. 274.

Rece, *adj.* froid, p. 50. 294. — Fém. *rece;* pl. *recĭ.*

Recița, *s. f.* Reșița, localité, p. 275.

Rĕchițele, *s. pl.* Rechițele, localité, p. 275.

Rĕdicà (a), *v. [Mold.]* lever, relever, p. 283.

Regep, *s. m.* Regep, nom propre, p. 275.

Rĕmâne (a), *v.* rester, demeurer, p. 7. 102. 205. 303. 328. 358. 387. 429. 453. 499. 517. 526. 530. 655. || rester, ne plus avoir, p. 324.

Rĕsboĭu, *s. n.* guerre. || *a face rĕsboĭu,* combattre, p. 598. || *a bate Rĕsboĭu,* même sens que le précédent, p. 562. — Pl. *rĕsbóĭe.*

Rĕspântie, *s. f.* carrefour, p. 588. — Pl. *rĕspântiĭ.*

Rĕsplătì (a), *v.* récompenser, p. 652.

Rĕsturnà (a), *v.* renverser, p. 571.

Rĕsturnà (a se), *v. r.* se renverser, p. 571.

343. 344. 345. 346. 511. 658. || mauvais, méchant, p. 221. 567. 632. || défavorable, p. 506. 507. 516. || *inimă rea,* chagriné; méchant, p. 185. — Fém. *rea;* pl. *rĕĭ, rele.*

Rĕŭ, *adv.* mal, p. 347. || beaucoup, fortement, p. 260. 306. || *e rĕŭ,* c'est mal, p. 95. || *maĭ rĕŭ,* pire, p. 338. || *maĭ rĕŭ,* plus vite, p. 461.

Rĕŭ, *s. m.* mal, p. 206. 470. 573. 667. 668. || mal, mauvais procédé, p. 286. — Pl. *rĕurĭ.*

Rîde (a), *v.* rire, p. 209. 564. 575. || rire, se moquer, p. 333. 557. 558. 559. 573.

Ridicà (a), *v.* lever, élever, p. 510.

Rîĭos, *adj.* galeux, p. 132. – Fém. *rîĭósă;* pl. *rîĭoșĭ, rîĭóse.*

Rîmnì (a), *v. [Dolj]* désirer ardemment, p. 443.

Rîmnic, *s. m.* Rîmnic, localité, p. 275.

Rînd, *s. n.* tour. || *în rînd,* à tour de rôle, p. 99. — Pl. *rîndurĭ.*

Rîs, *s. n.* risée. || *a se face de rîs,* se rendre la risée de, p. 313. — Pl. *rîsurĭ.*

Rît, *s. n. [Banat]* prairie marécageuse, p. 563.

Rob, *adj.* esclave, p. 327. 475. — Fém. *róbă;* pl. *robĭ, róbe.*

Rod, *s. n.* fruit, p. 547. || fruit, produit, p. 495. — Pl. *róde.*

Róde (a), *v.* ronger, p. 58.

Roma, *s. f.* Rome, p. 276. 277.

Roman, *s. m.* Roman, nom propre. || *par'că-ĭ mĭaua luĭ Roman,* il reste triste et fâché, p. 277.

Român, *s m.* Roumain, p. 248. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 356. 364. 373. 452. || homme, p. 546. 639. || paysan, p. 670. || *cum îĭ șede Românuluĭ maĭ bine,* il est gris, p. 285. || *a fi Român verde,* être brave, fort, p. 287. || *a fi Român vechiŭ,* être bohémien, p. 288. || *a fi Român noŭ,* être juif, p. 288. — Pl. *Românĭ.*

Românesc, *adj.* roumain. || *Țéra-Românéscă,* Roumanie (Valachie), p. 9. 288. 350. 351. — Fém. *românéscă;* pl. *românescĭ.*

Românesce, *adv.* en roumain, p.

289. || *ce, nu scii românesce?* est-ce que tu es idiot, p. 288. || *a spune românesce, în ochi,* lui dire carrément, en face, p. 289.
Românică, *s. m.* bohémien, p. 289.
Roşiu, *adj.* rouge, p. 87. 179. 212. 263. — Fém. *roşie*; pl. *roşii, roşie.*
Rótă, *s. f.* roue, p. 123. 375. — Pl. *roţi.*
Rotocol, *adj.* en cercle, tout rond, p. 301.
Rudă, *s. f.* parent, p. 80. 313. — Pl. *rude.*
Rugà (a), *v.* prier, p. 635.
Rugà (a se), *v. r.* prier, solliciter, p. 200. 680.
Ruginósa, *s. f.* Ruginósa, localité, p. 291.
Rumânesc, *adj.* roumain. || *Ţéră-Rumânéscă,* la Roumanie (la Valachie), p. 351. — Fém. *rumânéscă, rumânesci.*
Rumpe (a'şi), *v.* se casser, p. 35.
Rupe (a), *v.* rompre, briser, p. 5. 601. || déchirer, p. 600.
Rupe (a se, a'şi), *v. r.* se rompre, p. 260. || se rompre, se briser, p. 98.
Rupt, *adj.* rompu, p. 264. || cueilli, p. 292 || rompu, arraché, p. 180. — Fém. *ruptă;* pl. *rupţi, rupte.*
Rus, *s. m.* Russe, p. 207. 291. 292. || *a fi Rus,* être rouge de peau et de poil, p. 292. — Pl. *Ruşi.*
Rusalim, *s. m.* Jérusalem, p. 292.
Rusască, *adj. f. [Mold.]* russe, p. 293.
Rusciuc, *s. m.* Rusciuc, ville de Bulgarie, p. 293.
Rusesc, *adj.* russe. || *aghiasmă ruséscă,* eau-de-vie. p. 293. || *cafea ruséscă.* vin ou eau-de-vie, p. 293.— Fém. *ruséscă;* pl. *rusesci.*
Rusesce, *adv.* à la russe. || *a'i trage rusesce,* le rosser d'importance, p. 293.
Rusia, *s. f.* Russie, p. 294.

S

'S, *1-e pers. ind. sing.* je suis, p. 491. 497. 498. 502.
'S, *3-e pers. ind. pl.* ils sont, p. 119. 227. || ce sont, p. 275. 375. 644.
S', *pr. p.* se, p. 8.
Sa, *adj. pos. fém.* sa, sienne, p. 357. — Pl. *sale.*
Sac, *conj.* que; passim. || que, pour que, p. 22. 35. 106. 145; passim. || pour, p. 191.
Sabar, *s. m.* Sabar, rivière, p. 294.
Săbărel, *s. m.* diminutif de Sabar, p. 294.
Sabie, *s. f.* sabre, p. 72. 260. 423. — Pl. *săbii.*
Săbiencea, *s. m.* Sabiencea, nom propre, p. 156.
Sac, *s. m.* p. 16. 111. 283. 526. 527. 595. 657. 663. 664. || musette, p. 416. || *a fi cu capu 'n sac,* a fi un prost, p. 283.—Pl. *saci.*
Safta, *s. f.* Elisabeth, p. 294.
Săftică, *s. f.* diminutiv de Safta, p. 294.
Salbă, *s. f.* collier, p. 619. — Pl. *salbe.*
Salcă, *s. f. [Trans.]* saule, p. 369. — Pl. *salce.*
Salcie, *s. f.* saule, p. 369. || branche de saule, p. 489. — Pl. *sălcii.*
Salomon, *s. m.* Salomon, p. 295.
Şalvar, *s. n.* culotte très-large, (mot turc). — Pl. *şalvari.*
Samar, *s. n.* bât, p. 422. — Pl. *samare.*
Sâmbătă, *s. f.* Samedi, p. 176. 248. 249.
Samson, *s. m.* Samson, p. 295.
Sănătate, *s. f.* santé, p. 285. || que tu vives, porte toi bien, p. 118. — Pl. *sănătăţi.*
Sanda, *s. f.* Alexandrine, nom propre, p. 295. 333.
Sânge, *s. m.* sang, p. 554.
Sân-Medru, *s. m.* Saint Démètre, p. 104.
Sân-Petru, *s. m.* Saint Pierre, p. 104.
Santa Maria, *s. f.* sainte Marie. || *Sânta Maria mare,* Assomption (15 Août), p. 179. || *Sânta Maria mică,* naissance dela Vierge, p. 179.

441. 605.|| pauvre, malheureux, p. 155. 202. 203. 207. 227. 347. 434. 520.

Sărăcì (a), *v.* appauvrir, p. 203.

Sărăcie, *s. f.* pauvreté, p. 161. 237. 282. — Pl. *sărăciĭ.*

Sarailie, *s. f.* sorte de gâteau turc; nom propre, p. 159.

Sare, *s. f.* sel, p. 27. 241. 268.— Pl. *sărurĭ.*

Sărì (a), *v.* sauter, p. 74. 243. 326. 587.

Sărindar, *s. m.* Sărindar, église et hospice, p. 295.

Sas, *s. m.* Saxon (de Transylvanie), p. 295. 296. — Pl. *saşĭ.*

Sasca, *s. f.* Sasca, village du Banat, p. 296.

Sat, *s. n.* village, p. 32. 67. 96. 129. 149. 225. 226. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 346. 400. 441. || *sat fără câinĭ,* cour du roi Pétaud, p. 303. || *a face sat unde-va,* s'établir quelque part, p. 306. 307. || *un sat de,* beaucoup de, p. 307. || *lipitórea satuluĭ,* usurier, exploiteur du village, p. 307. || *a fi gura satuluĭ,* colporter tous les potins du village, p. 307. || *a intrat în gura satuluĭ,* on parle de lui, p. 307. || *poşta satuluĭ,* menteur et bavard, p. 307. || *a umblà în şépte sate,* rouler sa bosse de tous côtés, p. 308. || *a umblà din sat în sat,* même sens que le précédent, p. 308. — Pl. *sate.*

Satana, *s. m.* Satana, p. 322.

Satén, *s. m.* villageois, p. 300. — Pl. *sătenĭ.*

Sătul, *adj.* rassasié, p. 527.—Fém. *sătulă*; pl. *sătulĭ, sătule.*

Săturà (a), *v.* rassasier, p. 242.

Săturà (a se), *v. r.* se rassasier, p. 236. 393. || en avoir assez, se fatiguer, p. 595.

Saŭ, *conj.* ou, ou bien, p. 297. 315.

Saul, *s. m.* Saul, nom propre, p. 398.

Sava, *s. m.* Sabba, nom propre, p. 19. 308.

Sburà (a), *v.* voler, p. 219.

Sburdà (a se), *v. r.* folâtrer, p. 563.

Sburlì (a se), *v. r.* se dresser, p. 124.

Scăde (a), *v.* décroître, baisser, p. 105.

Scăldătóre, *s. f.* baptistère, p. 614. — Pl. *scăldătorĭ.*

Scântee, *s. f. [Mold.],* étincelle, p. 384. — Pl. *scânte.*

Scânteĭe, *s. f. [Mold.]* étincelle, p. 381. — Pl. *scântee.*

Scăpà (a), *v.* échapper, p. 576. 577. 611. 612. || éviter, p. 576. 577. || sauver, p. 284. 547. || laisser échapper, abandonner, p. 574.

Scăpĕrà (a), *v.* tirer des étincelles, p. 631.

Scară, *s. f.* échelle, p. 263. 342. 511. 639. 640. 676. — Pl. *scărĭ.*

Scărpinà (a se), *v. r.* se gratter, p. 571.

Schimbà (a), *v. r.* changer, p. 439.

Schinteĭe, *s. f. [Banat]* étincelle, p. 381. — Pl. *schinteĭ.*

Şchĭop, *adj.* boiteux, p. 253. 674. — Fém. *schiópă;* pl. *schĭopĭ, schĭópe.*

Schĭopesc, *adj.* de boiteux, p. 674. —Fém. *schĭopéscă;* pl. *schiopescĭ.*

Scì (a), *v.* savoir, p. 21. 35. 92. 99. 105. 123. 160. 265. 286. 288. 299. 306. 311. 321. 371. 417. 418. 496. 513. 547. 549. 567. 594. 629. 636. 637. 663. 664. 665. || connaître, p. 328. 629. 636.

Scire, *s. f.* nouvelle. || *a sci de scirea cuĭ-va,* savoir ce qu'il est devenu, p. 418. || *a'ĭ avé de scire,* s'intéresser au sort de, p. 666. 690. — Pl. *scirĭ.*

Sclintì (a'şĭ), *v. [Ung.]* se fouler, p. 488.

Scoborî (a), *v.* descendre, faire descendre, p. 508. 639.

Scólă, *s. f.* école, p. 633. — Pl. *scolĭ.*

Scóte (a), *v.* tirer, p. 72. 473. 538. || tirer, faire sortir, p. 99. 562. 630. || tirer hors de, chasser, faire partir, p. 579. 580. 662. || arracher, p. 429. 610. || dételer, p. 596. || faire sortir à la rencontre de, p. 164. || *a scóte dator,* trouver qu'il doit, p. 595. 596. || *a scóte puĭ,* faire éclore des oeufs, p. 4. || *a scóte la cale,* trouver une solution, mener à bonne fin, en finir, p. 37. || *a scóte la maĭdan,* dévoier, p. 191. || *a'ĭ scóte ochĭĭ,* l'éblouir, p. 415. || *a scóte córne,* faire le

Sporì (a), *v.* augmenter, p. 667. || prospérer, p. 388.

Spovĕduì (a), *v. [Mold.]* confesser, p. 632.

Sprăvălì (a), *v.* renverser, p. 571.

Spre, *prép.* vers, p. 121. 328.

Sprîncenat, *adj.* qui a de gros sourcils. || *cale sprîncenată*, bon voyage, p. 36. — Fém. *sprîncenată*; pl. *sprîncenaţĭ*, *sprîncenate*.

Spumă, *s. f.* écume, p. 630. — Pl. *spume*.

Spune (a), *v.* dire, p. 80. 160. 229. 289. 341. 400. 401. 468. 546. 561. || dire, avouer, p. 69. 501. || dire, conter, p. 225. 459. 460. 468. || parler, p. 598.

Spurcà (a se), *v. r.* être souillé, p. 108.

Spurcat, *adj.* impur, immonde, p. 136. 185. 220. 481. — Fém. *spurcată*; pl. *spurcaţĭ*, *spurcate*.

Spuză, *s. f.* cendre chaude, p. 71. — Pl. *spuze*.

Sta (a), *v.* rester, demeurer, p. 79. 98. 230. 277. 342. 343. 398. || demeurer, habiter, p. 375. || être établi, p. 307. 343. || s'arrêter, rester en place, p. 461. || s'arrêter, p. 421. 566. || se tenir, p. 485. 571. || *a sta de faţă*, témoigner, p. 563. 564. || *a sta prost*, être dans de mauvais draps, p. 347. || *a 'ĭ sta calea cruce*, être indécis, p. 63. || *a 'ĭ sta în drum*, se mettre à la traverse, p. 101.

Stan, *s. m.* Etienne, p. 80. 196. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. || *orĭ Stan, orĭ căpitan*, ou roi ou rien, p. 314.

Stan-Păţitu, *s. comp.* homme qui a eu beaucoup de déboirés et, par suite, a acquis beaucoup d'expérience, p. 317. 320. 321.

Stana, *s. f.* Etiennette, p. 321. 322.

Stână, *s. f.* parc à brebis, p. 390. — Pl. *stâne*.

Stanca, *s. f.* Etiennette, p. 322. 323. 337.

Stancĭu, *s. m.* Etienne, p. 323. || *a fi vaca Stancĭuluĭ*, être un imbécile, p. 323.

Stancu, *s. m.* Etienne, p. 324.

Stâng, *adj.* gauche, p. 534. — Fém.

Stângacĭu, *adj.* gaucher, p. 562. 674. — Fém. *stângace*; pl. *stângacĭ*, *stângace*.

Stănică, *s. m.* diminutif d'Etienne, p. 324.

Stăpân, *s. m.* maître, p. 31. 282. 637. — Pl. *stăpânĭ*.

Stăpânì (a se), *v.* être maître de, être possédé, p. 52.

Stărmina, *s. f.* Starmina, localité, p. 324.

Stea, *s. f.* étoile, p. 292. — Pl. *stele*.

Stefan, *s. m.* Etienne, p. 1?9.

Stefănescĭ, *s. m.* Stefănescĭ, localité, p. 325.

Ştefu, *s. m.* Stefu, nom propre, p. 58.

Stejar, *s. m.* chêne, p. 287. — Pl. *stejarĭ*.

Stejerişte, *s. f.* chênaie, p. 610.

Sterge (a), *v.* essuyer. || enlever, prendre, chiper, p. 113. || *a o sterge*, filer, se sauver, p. 316.

Sterge (a se), *v. r.* se laver, p. 268.

Stoenescĭ, *s. pl.* Stoenescĭ, village, p. 326.

Stoïca, *s. m.* Stoica, nom propre, p. 326. 327.

Ştir, *s. m.* amaranthus sanguineus, p. 675.

Stirbeĭ, *s. m.* Stirbey, nom propre, p. 325.

Străin, *adj.* étranger, p. 286. 303. 327. 328. 329. 341. 346. — Fém. *străină*.

Straiţă, *s. f. [Ung.]* sac, besaec, p. 657. — Pl. *straiţe*.

Strănută (a), *v.* eternuer, p. 587.

Strein, *adj. [Mold. Ban. & Trans.]*, étranger, p. 299. 327. 328. 329. 346. — Fém. *streină*; pl. *streinĭ*, *streine*.

Strepezì (a), *v.* être agacé (en parlant des dents), p. 466.

Strică (a se), *v. r.* se tordre, p. 575. || *a se strica cu*, se brouiller avec, p. 643.

Strigà (a), *v.* crier, p. 106. 402. || appeler, p. 271.

Striin, *adj. [Vâlcea]* étranger, p. 347. 435. — Fém. *striină*; pl. *striinĭ*, *striine*.

Strîmb, *adj.* tortueux, qui serpente, p. 97. — Fém. *strîmbă*;

Strînge (a), *v.* ramasser, p. 409. ‖ serrer, ne pas étaler, p. 625. ‖ *l'a strîns Dumnedeŭ*, il est mort, p. 687.
Strînge (a se), *v. r.* s'assembler, p. 392.
Stroe, *s. m.* Stroe, nom propre, p. 329.
Stup, *s. n.* ruche, p. 379. — Pl. *stupĭ*.
Su, *prép.* sous, p. 161.
Sub, *prép.* sous, p. 28. 161. 292. 309.
Sucĭava, *s. f.* Sucĭava, ville, p. 330.
Şuerà (a), *v.* [*Trans.*] siffler, p. 493.
Suferì (a), *v.* souffrir, p. 105. 293. ‖ supporter, p. 286.
Suflet, *s. n.* p. 356. 393 453. 563, 605. 615. — Pl. *suflete*.
Suge (a), *v.* sucer, p. 106. ‖ téter, p. 446.
Suì (a), *v.* faire monter, élever, p. 639. 640.
Suì (a se), *v. r.* monter, p. 169. 170. 223. 554.
Sulă, *s. f.* lance, p. 579. — Pl. *sule*.
Şulem, *s. m.* Şulem, nom propre, p. 141. 330.
Sunà (a), *v.* sonner, résonner, p. 524. ‖ sonner, tinter, p. 513. 516. ‖ tirer, p. 515.
Sunet, *s. n.* son, p. 513. — Pl. *sunete*.
Surd, *adj.* sourd, p. 168. 674. — Fém. *surdă;* pl. *surḑĭ, surde*.
Surpà (a), *v.* faire crouler, démolir, p. 488.
Sus, *adj.* haut. ‖ *de sus*, de haut, p. 500. ‖ *în sus*, en amont, p. 223. ‖ *ăl de sus*, Dieu, p. 647. ‖ *cel de sus*, Dieu, p. 644.
Suspinà (a), *v.* soupirer, p. 286.
Sută, *s. f.* cent, p. 580.
***Şuvaĭ**, *adv.* ruse, p. 55.
Svîrlì (a), *v.* [*Moldav*] lancer, jeter, p. 689.

T

Ta, *adj. jos. fém.* ta, tienne, p. 168. 529.
Tabac, *s. n.* [*Mold.*] tabac à priser, p. 110.
Tăcé (a), *v.* se taire, garder le silence, p. 111. 115. 127. 231. 286. 400.
Tăchia, *s f.* Tăchia, nom propre, p. 331.
Tăcĭune, *s. f.* tison, p. 458. — Pl. *tăcĭunĭ*.
Tăcut, *adj.* silencieux, p. 287. — Fém. *tăcută;* pl. *tăcuţĭ, tăcute*.
Tăĭà (a), *v.* couper, p. 100. 342. 566. 622. ‖ décapiter, faire couper la tête à, p. 357. 414.
Tăĭat, *adj.* coupé, p. 404. — Fém. *tăĭată;* pl. *tăĭaţĭ, tăĭate*.
Taĭnă, *s. f.* secret, p. 636. — Pl. *taĭne*.
Talancă, *s. f.* [*Mold.*] sonnaille, p. 401. ‖ *a fi talanca tîrguluĭ*, colporter tous les potins de la ville, p. 401. — Pl. *talance*.
Talmeş-balmeş, *s. c.* talmouse, p. 154.
Tămăduì (a), *v.* guérir, p. 619.
Tămâe, *s. f.* encens, p. 331. 613.
Tămâĭe, *s. f.* encens, p. 613. 620. — Pl. *tămâĭ*.
Tămăĭe, *s. f.* encens, p. 613. — Pl. *tămăĭ*.
Tămuĭe, *s. f.* [*Ung.*] encens, p. 613. — Pl. *tămuĭ*.
Tanase, *s. m.* Athanase, nom propre, p. 331. 332. ‖ *a fi Tanase*, être bête, p. 331.
Tanasĕ, *s. m.* même sens que le précédent, p. 331. 332. 333.
Tanda, *s. f.* Tanda, nom propre, p. 333. 334. ‖ *nu'ĭ Tanda ci'ĭ Manda*, c'est bonnet blanc et blanc bonnet, p. 334. ‖ *cum Tanda, cum Manda*, ils se valent, p. 334.
Tândală, *s. m.* Tândală, personnage des contes populaires, p. 250. 335.
Tângală, *s. m.* Tângală, même sens que le précédent, p. 335.
Ţapu, *s. m.* Le Bouc, nom propre, p. 335.
Tarabă, *s. f.* comptoir, p. 371. — Pl. *tarabe*.
Tarara, *s. f.* tarara, chant mo-

Tare, *adj.* fort, solide, p. 53. 562. || puissant, p. 344.
Tare, *adv.* vite, rapidement, p. 88. 273.
Țarigrad, *s. m.* Constantinople, p. 25. 449.
Țarina, *s. f.* champ, p. 562. — Pl. *țarine.*
Tărîță, *s. f.* son, p. 574. 575. — Pl. *tărîțe.*
Tarmambile, p. 165.
Tărtăcuță, *s. f.* Tártăcuță, (courge gisamon) nom propre, p. 336.
Ta-so, *s. c.* pour *tată-sĕŭ*, son père, p. 377.
Tată, *s. m.* père, p. 4. 32. 133. 152. 155. 207. 236. 336. 356. 357. 359. 369. 381. 393. 488. 576. 578. — Pl. *tațĭ.*
Tatar, *s. m.* Tartare, p. 337. 338. 339. — Pl. *tatarĭ.*
Tătar, *s. m.* Tartare, p. 59. 323. 336. 337. 338. 339. 340. 421. || *doar nu daŭ Tătarii*, ne te presse pas autant, p. 338. || *e de pe vremea luĭ Han Tătar*, il est très méchant, p. 338. || *a fi Tătar*, être méchant, cruel, p. 339. || vent d'Est (en Moldavie), p. 340. — Pl. *tătarĭ.*
Tat-so, *s. c.* pour *tată-sĕŭ*, son père, p. 576.
Tăvăliciŭ, *s. m.* Tăvăliciŭ, nom propre, p. 340.
Te, *pr. réfl.* te, toi, à toi, p. 21. 22. 36; passim.
Técă, *s. f.* gousse, p. 5. 200. — Pl. *tecĭ.*
Técă, *s. m.* Técă, nom propre. || *tot de aĭ luĭ Técă*, des imbéciles, p. 340.
Teĭu, *s. m.* tilleul, p. 199. 200. — Pl. *teĭ.*
Telégă, *s. f.* petite voiture à quatre roues, p. 223. — Pl. *telege.*
Teleleŭ, *s. m.* vagabond, p. 332. 341.
Teleorman, *s. m.* Teleorman, localité, p. 341. 443.
Teme (a se), *v. r.* avoir peur, p. 80. 97.
Temere, *s. f.* crainte, p. 633. — Pl. *temerĭ.*
Temniță, *s. f.* prison, p. 122. 135. — Pl. *temnițe.*
Temut, *adj.* craint. || *a fi de temut*, être à craindre, p. 337.
— Fém. *temută;* pl. *temuțĭ, temute.*
***Țenchĭu**, *s. n.* coin, frontière, p. 341. — Pl. *țenchĭurĭ.*
Tépă, *s. f.* trempe, espèce, p. 240. 380. — Pl. *tepe.*
Țépă, *s. f.* pal, p. 430. — Pl. *țepĭ.*
Țéră, *s. f.* pays, p. 37. 67. 185. 206. 255. 286. 336. 337. 338. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 357. 401. 431. 452. 662. || campagne, p. 350. || patrie, p. 67. 345. 431. || le pays, la Roumanie, p. 105. || *stăm prost cu țéră*, nous sommes à sec, p. 347. || *a plăti un colț de țéră*, valoir son pesant d'or, p. 348. || *în șépte țĕrĭ*, au loin, p. 348. || *a se pune cu țéra*, entrer en lutte avec tout le monde, p. 348. || *vînturățéră*, aventurier, p. 349. || *cap de țéră*, chose importante, p. 349. || *a pune țéra la cale*, donner des conseils à tout le monde, p. 349. || *a da țĕrilor ocol*, parcourir l'univers, p. 350. || *a fi de la țéră*, être un rustre, p. 350. || *ho, țéră!* arrête, grossier personnage, p. 350. — Pl. *țĕrĭ.*
Țĕran, *s. m.* paysan, p. 364. 670. — Pl. *țĕranĭ.*
Țéră-Românéscă, *s. f.* Valachie, p. 9. 350. 351.
Țéră-Ungurécă, *s. f.* Hongrie, p. 9.
Tereŭ, *adv.* beaucoup, p. 106.
Țĕripaĭa, *s. f.* Teripaĭa, ville de Hongrie, p. 202. 351.
Terpenteac, *s. m.* nom propre, p. 351.
Terpentin, *s. m.* nom propre, p. 351.
Tĕŭ, *pr. pos.* ton, tien, p. 299. 302. 346. 359. — Fém. *ta;* pl. *tĕĭ, tale.*
Tĕŭ, *s. m. [Banat]* lac, p. 678.
'Țĭ, *pr.* te, toi, pour toi, p. 35. 36. 152. 594.
Tichie, *s. f.* calotte, p. 582. — Pl. *tichiĭ.*
Țigan, *s. m.* bohémien, p. 133. 283. 285. 324. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377.

378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 417. 670. 671. || *ţi-a eşit ţigan în cale*, tu as de la chance, p. 378. || *a'şĭ da în pe-tec ca ţiganu*, revenir à ses mauvaises habitudes, la caque sent toujours le hareng, p. 379. || *s'a înnecat ca ţiganu la mal*, à la fin la culbute, p. 380. || *a face planu ca ţiganu*, compter sans son hôte, p. 389. || *a se muta ca ţiganu cu cortu*, changer constamment de domicile, p. 390. || *a nimerit ca ţiganu Mîercurea la stână*, il est parti du pied gauche, p. 390. || *a murit ca şi ĭépă ţiganuluĭ*, il est mort lorsqu'il s'était habitué à ne pas manger, p. 393. || *a arunca mórtea în ţiganĭ*, accuser quelqu'un injustement, p. 394. || *a cere ca un ţigan*, mendier effrontément, p. 395. — Pl. *ţiganĭ*.

Ţigancă, *s. f.* bohémienne, p. 115. 365. 395. — Pl. *ţigăncĭ*.

Ţigănesc, *adj.* bohémien, de bohémien, p. 397. 398. 671. || *lucru ţigănesc*, travail mal fait, p. 397. || *tocmélă ţigănéscă*, marchandage sans fin, p. 397. || *traĭu ţigănesc*, vivre misérable, se battre, p. 398. || *mâncare ţigănéscă*, plat mal préparé, p. 398. — Fém. *ţigănéscă*; pl. *ţigănescĭ*.

Ţigănesce, *adv.* comme (à la façon) des bohémiens, p. 399. || *a cere ţigănesce*, demander avec beaucoup d'insistance, p. 399. || le bohémien, la langue des bohémiens, p. 375.

Ţigănì (a), *v.* demander avec insistance, p. 399.

Ţigănì (a se), *v. r.* même sens que le précédent, p. 399.

Ţigănie, *s. f.* avarice, p. 399.

Tighicén, *s. m.* même sens que *Codrén*, p. 59. 399. — Pl. *tighicenĭ*.

Timp, *s. n.* temps, époque, p. 16. 422. || au temps de, p. 256. 325. — Pl. *timpurĭ*.

Tină, *s. f.* boue, fange, p. 443. — Pl. *tine*.

Tindă, *s. f.* antichambre, p. 378. — Pl. *tinde*.

Tine, *pr. pos.* toi, p. 168. 466. 595.

Ţine (a), *v.* tenir, garder, p. 125. 286. 547. 571. 606. 681. || durer, p. 228. || garder, rester sur, ne pas quitter, p. 95. 101. 195. || *a ţine calea cuĭ-va*, attendre la venue de, sortir à la rencontre de, p. 36. || *a ţine tot marginele*, être faux; ne pas se prononcer, p. 195. || remplir, contenter, p. 542. || *a ţine de cald*, tenir chaud, p. 329.

Ţine (a se), *v. r.* se tenir, p. 562. || se bien tenir, p. 315. || se regarder comme, se considérer, p. 176. 372. || *a se ţine după*, ne pas quitter d'une semelle, p. 612. || *ţine-te, pîrleo*, courage, p. 260.

Tînĕr, *adj.* jeune, p. 596.— Fém. *tînĕră*; pl. *tinerĭ*, *tinere*.

Ţintă, *s. f.* but, p. 96.— Pl. *ţinte*.

Ţinut, *s. n.* contrée, région, p. 32. — Pl. *ţinuturĭ*.

Ţipà (a), *v. [Ung.]* jeter, p. 479.

Tîpà (a), *v. [Ung.]* jeter, p. 651.

Tir, *conj.* que, quoi, p. 271. 578.

Tîrăì (a), *v.* tirer, traîner, p. 223.

Tiran, *s. m.* tyran, p. 669. — Pl. *tiranĭ*.

Tirchilescĭ, *s. pl.* Tirchilescĭ, localité, p. 400.

Tîrg, *s. n.* ville, p. 67. 68. 92. 310. 400. 401. 402. || marché, p. 436. || *în tîrg şi la móră*, partout, p. 401. || *a aflà tîrgul şi*, l'univers entier, p. 401. || *a fi talanca tîrguluĭ*, pie, bavard incorrigible, p. 401. || *a fi dat prin tîrg*, connaître le monde, p. 402. || *a o dà tîrguluĭ*, répandre une nouvelle, p. 402. || *a'l da prin tîrg*, le punir, p. 402. — Pl. *tîrgurĭ*.

Tîrgovişte, *s. f.* Tîrgovişte, ville, p. 403. 404. || *gură de Tîrgovişte*, bavard et impertinent, p. 403. || *avocat de Tîrgovişte*, mauvais avocat, p. 404.

Tîrgu-Cuculuĭ, *s. c.* marché public, p. 404.

Tiri, *conj.* que, quoi, p. 399.

Tîrlă, *s. f.* parc à moutons, p. 432. — Pl. *tîrle*.

Tîrlie, *s. f.* traîneau (tout en bois), p. 159. — Pl. *tîrlii.*
Tîrtan, *s. m.* juif, p. 88. 404. — Pl. *tîrtanĭ.*
Ţiţă, *s. f.* téton, sein, p. 122. — Pl. *ţiţe.*
Tĭulĭulĭuc, dans l'expr. *tĭulĭulĭuc Tanasĕ*, c'est un sot, p. 332.
Tobă, *s. f.* tambour, p. 48. 66. 79. 329. 579. — Pl. *tobe.*
Tóbă, *s. f.* tambour, p. 579. 580. — Pl. *tóbe.*
Tocà (a), *v.* hacher, p. 622. || battre sur la *tócă* (voir vol. IV, le mot *tócă)*, p. 273.
Tocat, *part. pas.* du verbe *a toca.* || *pe tocat*, en battant sur la *tócă*, en appelant à l'église, p. 461.
Tocmaĭ, *adv.* juste, précisément, p. 153.
**Tocmală*, *s. f. [Mold.]* adminis tration, p. 344. — Pl. *tocmelĭ.*
**Tocmélă*, *s. f.* même sens que le précédent, p. 343. — Pl. *tocmelĭ.*
Tocmélă, *s. f.* accord, arrangement, p. 397. — Pl. *tocmelĭ.*
Tóder, *s. m.* Théodore. || *a se face Tóder*, faire semblant de ne pas comprendre, p. 404.
Toĭag, *s. n.* long bâton, longue canne, p. 226. — Pl. *toĭege.*
Ţol, *s. n.* couverture, p. 262. — Pl. *ţóle* et *ţolurĭ.*
Toma, *s. m.* Thomas, nom propre, p. 405.
Tómnă, *s. f.* automne, p. 387. — Pl. *tómne.*
Ţop, *interj.* hop! vlan! p. 196.
Ţop, *s. n.* ruban, p. 446. || *numaĭ ţopĭ îĭ lipsea*, il ne lui manquait plus rien, p. 446. — Pl. *ţopĭ.*
Topală, *s. m.* Topală, nom d'homme, p. 405.
Topana, *s. f.* Topana, nom propre, p. 406.
Topolniţa, *s. f.* Topolniţa, rivière, p. 406.
Topor, *s. n.* hache, p. 4. 360. — Pl. *topóre.*
Tórce (a), *v.* filer, p. 58.
Tort, *s. n.* filasse de chauvre, de lin, etc., p. 188.
Tot, *adj.* et *adv.* tout, p. 96. 143. 150; passim. || tout, n'importe quel, chaque, p. 364. 365. 449. 634. 635. 648. 666. || n'importe quoi, p. 567. || encore, p. 178. 274. 340. 439. 651. || malgré cela, tout de même, p. 7. 13. 107. 163. 178. 221. 243. 345. 346 358. 359. 417. 499. 561. 594. 596. || constamment, p. 33. 117. 287. 477. 595. 662. 663. || aussi, p. 162. 427. 630. || toujours, quand même, p. 13. 163. 177. 221. 223. 351. 358. 439. 453. 499. || toujours, p. 189. 196. 274. 283. 351. 562. 595. || toujours, sans cesse, p. 21. 33. 117. 195. 210. 283. 287. 369. || tout entier, p. 306. 497. 517. 574. || *tóte*, toutes choses, p. 638. || *de tot*, tout-à-fait, p. 4. || *de tóte*, de tout, p. 667. || *în tóte*, en tout, p. 624. || *tóte câte*, tout ce que, p. 641. || *tot una*, la même chose, p. 271. 501. || *tótă lumea*, le monde entier, p. 645. — Fém. *tótă*; pl. *toţĭ*, *tóte.*
Tot-dé-una, *adv.* toujours, p. 33. 35. 327. 342. 373. || *în tot-déuna*, toujours, p. 590.
Tovarăş, *s. m.* associé. || *a se face tovarăş*, s'associer, p. 583. 584. — Pl. *tovarăşĭ.*
Trage (a), *v.* tirer. p. 58. 152. 482. 513. 514. 515. 605. || battre, frapper, p. 311. || flanquer, p. 432. || se diriger vers, p. 240. 380. || souffler (en parlant du vent), p. 66. || préférer, vouloir aller, p. 578. || *trage'ĭ*, vas-y, p. 109. || *a trage nădejde*, espérer, p. 518. 668. || *a'ĭ trage*, boire, p. 293. || *a trage un aghios*, chanter; ronfler, p. 471. 472.
Trage (a se), *v. r.* descendre, p. 56.
Trăì (a), *v.* vivre, p. 19. 130. 192. 246. 252. 287. 373. 455. 483. 496. 552. 593. 611. 634. 635. || *să trăĭéscă*, vivat! p. 192. 244.
Traĭan, *s. m.* Trajan, p. 406.
Traistă, *s. f.* besace, musette, p. 372. 591. 657. — Pl. *traiste.*
Traĭu, *s. n.* vie, existence. || *traĭu ţigănesc*, se quereller et se battre, p. 398. — Pl. *traĭurĭ.*

Tranana, *s. m.* Tranana, nom propre, p. 406.
Trântì (a), *v.* lancer. || *aĭ trântit'o cucóne Ióne,* tu as dis une belle sottise, p. 160.
Trébă, *s. f.* travail, affaire, p. 281. 320. 394. || occupation, p. 572. || chose, p. 394. || *a nu avé trébă,* n'avoir rien à faire, p. 570. || *de trébă,* comme il faut, bonnête, brave homme, p. 287. 373. — Pl. *trebĭ, treburĭ.*
Trebuì (a), *v.* falloir, être nécessaire, p. 244. 283. 297. 298. 492. 567. 658 || *nu trébă [Ung.],* il ne faut pas, p. 96.
Trece (a), *v.* passer, cesser, disparaître, p. 294. || faire passer, faire traverser, p. 106. 242. || perdre, p. 446. || traverser, p. 99. 104. 243. 582. 584. 587. || passer, p. 168. 198. 243. 270. 271. 388. 514. 519. 520. 583. 584. 587. || dépasser, p. 324. || couler, p. 38. 109. || dépenser, p. 359. || *a trece de,* aller au de là, dépasser, p. 245. || *a'ĭ trece de, a'ĭ trece de dor,* perdre l'envie d'avoir (par le fait que l'on a obtenu ce que l'on désire), p. 50. 77. || *are să trécă,* il coulera, p. 109. || *a'l trece cu diochĭul,* se moquer de, p. 541.
Trece (a se), *v. r.* arriver au bont de, p. 97.
Trecut, *s. n.* passé, p. 177.
Trecut, *adj.* passé. || *a fi trecut cu dedeochĭul*, devenir impertinent, p. 540. — Fém. *trecută;* pl. *trecuţĭ, trecute.*
Treĭ, *adj. num. card.* trois, p. 38. 101. 110. 163. 175. 178. 225. 263. 306. 334. 579. 675. 676.
Tresnea, *s. m.* Tresnea, nom propre, p. 454.
Tresnì (a), *v.* foudroyer, p. 454.
Trestie, *s. f* roseau, p. 563.—Pl. *trestiĭ.*
Trifon, *s. m.* Trifon, nom propre, p. 341. 407.
Trimite (a), *v.* envoyer, p. 658.
Trist, *adv.* tristement, avec tristesse, p. 277.
Trócă, *s. f.* Trócă, localité. || *a învěţat la Trócă,* il ne sait rien, p. 407.
Trocan, *s. m.* Trocan, nom propre. || *a fi Trocan,* être un géant, p. 408.
Troĭan, *s. m.* Trajan. || *calea luĭ Troian,* voie lactée, p. 408.
Tronc, *interj.* patatras, p. 196. 197.
Tropar, *s. n.* motet, chant d'église, p. 526.
Trosc, *interj.* crac! p. 264.
Trosnì (a), *v.* craquer, p. 571.
Trufanda, *s. m.* Trufanda, nom propre, p. 409.
Trup, *s. n.* corps, p. 486. — Pl. *trupurĭ.*
Tu, *pr. 2-e pers.* tu, toi, p. 5. 97. 111; passim. || la, p. 29.
Ţucà (a), *[Banat]* embrasser, p. 641.
Ţuchi, *s. m.* Ţuchi, nom propre. || *a mâncat ĭérba luĭ Ţuchi,* il est fou, p. 409.
Tudorică, *s. m.* diminutif de *Tudor,* Théodore, p. 409.
Tudorin, *s. m.* diminutif de *Tudor,* Théodore. || *de când cu Tudorin,* il y a longtemps, p. 409.
Tufă, *s. f.* buisson. || *tufă de Veneţia,* rien, mensonge, p. 438. — Pl. *tufe.*
Tufan, *s. n.* chêne vert, yeuse, p. 234. — Pl. *tufanĭ.*
Tufeanu, *s. m.* Tufeanu, nom propre, p. 410.
Tunde (a), *v.* tondre. || *a o tunde,* filer, p. 261.
Turbat, *adj.* furieux, p. 107. — Fém. *turbată;* pl. *turbaţĭ, turbate.*
Turc, *s. m.* Turc, p. 207. 284. 327. 375. 410. 411. 412. 413. 414. 415 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. || *turcul plătesce,* l'innocent payera; paye qui veut, p. 416. || *vin Turciĭ,* un grand danger nous menace, p. 420. || *păr'că'l alérgă Turciĭ,* comme s'il avait le diable à ses trousses, p. 421. || *doar nu vin Turciĭ,* plus lentement, rien ne presse, p. 422. || *se bat Turciĭ la gura luĭ,* il bredouille, p. 423. || *a fi Turc,* être méchant, cruel, p. 423. || *a fi cap de Turc,* intelligent, un gros personnage, p. 424. — Pl. *Turcĭ.*

Turcesc, *adj.* turc, de turc, p. 424. 425. || *dreptate turcéscă,* injustice, p. 425. || *dobândă turcéscă,* de gros intérêts, p. 425. — Fém. *turcéscă ;* pl. *turcescĭ.*

Turcesce, *adv.* à la turc, comme les turcs. || le turc, p. 375. 425.

Turcì (a se), *v. r.* devenir turc; se mettre à l'abri du danger, p. 426.

Turcit, *adj.* devenu turc, p. 670. 671. — Fém. *turcită ;* pl. *turciţĭ, turcite.*

Turcos, *adj.* méchant, brave, p. 417. — Pl. *turcoşĭ.*

Turda, *s. f.* Turda, ville de Hongrie, p. 426.

Turlac, *adj.* hurluberlu ; ivre, p. 424. — Pl. *turlacĭ.*

Turleac, *adj.* même sens que le précédent, p. 424. — Pl. *turleacĭ.*

Turn, *s. n.* tour, tourelle, p. 18. 60. 61. 489. — Pl. *turnurĭ.*

Turétcă, *s. f. [Mold.]* tige (de bottes), p. 651. — Pl. *turetcĭ.*

Turuétcă, *s f. [Mold.]* tige (de bottes), p. 651. — Pl. *turuetcĭ.*

Tutulor, pour tous, p. 634.

Tuţurén, *adj.* p. 431.

U

Uca, *s. m.* Uca, nom propre, p. 426. 427. || *a fi Uca,* être sot, p. 427.

Ucenic, *s. m.* apprenti, p. 567. — Pl. *ucenicĭ.*

Ucide (a), *v.* tuer, p. 537.

Udrea, *s. m.* Udrea, nom propre, p. 427.

Uĭtà (a), *v.* oublier, p. 286. 643. 653. 688.

Uĭtà (a se), *v. r.* regarder, p. 220. 453. 489. 570. 611. 628. || *a se uĭta la,* regarder, p. 620.

Uĭtat, *adj.* oublié. || *a fi uĭtat de Dumnedeŭ,* être très-vieux, p. 688. — Fém. *uĭtată ;* pl. *uĭtaţĭ, uĭtate.*

Ulcĭor, *s. n.* cruche, broc, p. 72. — Pl. *ulcĭóre.*

Uliţă, *s. f.* rue, p. 428. 429. || *a bate uliţile,* battre le pavé, p. 428. 429. — Pl. *uliţe* et *uliţĭ.*

Umblà (a), *v.* aller, p. 92. 95. 101. 342. 348. 524. 528. 530. 531. 626. || aller, marcher, p. 55. 67. 96. 152. 304. 305. 306. 308. 480. 626. || vaquer, circuler, p. 21. 33. 67. 92. 96. 146. 191. 304. 305. 308. 332. || quêter, p. 613. || chercher à recontrer, courir, p. 517. 591. 613. || porter, être vêtu de, p. 528. 530. 531. 532. || circuler, p. 47. || parcourir, p. 99. 152.

Umbră, *s. f.* ombre, p. 327. 587. — Pl. *umbre.*

Umbrărescĭ, *s. pl.* Umbrărescĭ, localité, p. 129. 429.

Umĕr, *s. n.* épaule, p. 458. — Pl. *umere* et *umerĭ.*

Umflà (a se), *v. r.* enfler, se gonfler, p. 104.

Umple (a), *v.* emplir, remplir, p. 111. 114. 495. 526. 527. 658. 659. || *maĭ umplut de Bucurescĭ,* tu ne m'as rien fait de bon, p. 21. || *a'l umplé de bogdaproste,* l'ahurir ; ne pas rendre à quelqu'un le service qu'il avait demandé, p. 495.

Un, *adj. num. card.* un ; passim. || *d'un,* un, p. 88. || *nicĭ un,* aucun, p. 553. || *tot una,* la même chose, p. 271. 501. || *cu una cu douĕ,* facilement, p. 350. || *una douĕ,* à tout moment, p. 196. — Fém. *una*; pl. *uniĭ, unele.*

Und', *adv.* pour *unde,* où, à où, p. 50. 161.

Unde, *adv.* où, là où, p. 1. 21. 24. 98; passim. || dans lequel, p. 16. 347. || *pe unde,* là où, p. 601. 626.

Unde-va, *adv.* quelque part, p. 307.

Unéltă, *s. f.* instrument, p. 327. — Pl. *unelte.*

Unge (a), *v.* graisser, p. 623.

Ungur, *s. m.* Hongrois, p. 150. 227. 363. 429. 430. — Pl. *Ungurĭ.*

Ungurén, *s. m.* Hongrois et Roumain de Transylvanie, p. 431. 432. — Pl. *Ungurenĭ.*

Unguresc, *adj.* hongrois, de hongrois, p. 432. — Fém. *unguréscă;* pl. *ungurescĭ.*

Unguréscă (Téra), s. f. Hongrie, p. 9

Unsóre, *s. f.* graisse, p. 623. — Pl. *unsorĭ.*
Ură, *s. f.* haine, p. 183. 672. — Pl. *ure.*
Urcà (a), *v.* monter, p. 75.
Urcĭor, *s. n.* cruche, p. 316. — Pl. *urcĭóre.*
Urdă, *s. f.* fromage blanc, p. 426.
Ureche, *s. f.* oreille, p. 598. — Pl. *urechĭ.*
Urgie, *s. f.* haine, p. 494. 672. — Pl. *urgiĭ.*
Urî (a), *v.* détester, p. 234.
Urî (a se), *v. r.* détester, ne pas aimer, déplaire, p. 669.
Urît, *s. n.* ennui. || *de urît,* par ennui, désœuvrement, p. 570.
Urît, *adj.* laid, p. 167. 221. 442. 662. || déplaisant, désagréable, p. 675. — Fém. *urîtă ;* pl. *urîţĭ, urîte.*
Urlà (a), *v.* hurler, p. 513.
Urlaţĭ, *s. pl.* Urlaţĭ, nom propre, p. 432.
Urmă, *s. f.* fin. || trace, p. 327. || *pe urmaĭ cu-va,* après le départ de, après le passage de, p. 515. || *din urmă,* de la fin, p. 284. || *din urmă,* de près, par derrière, p. 538. || *cel de pe urmă,* le dernier, p. 284. || *cea (maĭ) de pe urmă,* la dernière, celle de la fin, p. 207. 208. 284. — Pl. *urme.*
Urs, *s. m.* ours, p. 207. — Pl. *urşĭ.*
Urzì (a), *v.* ourdir, p. 331. || préparer, ourdir, p. 685.
Urzica, *s. f.* hortie, p. 443. — Pl. *urzicĭ.*
Uşă, *s. f.* porte, p. 164. 252. 487. 588. || entrée, p. 4. — Pl. *uşĭ.*
Uscà (a se), *v. r.* se dessécher, p. 530. 531.
Uscat, *adj.* sec, desséché, p. 530. *pe uscat,* sur la terre ferme, p. 616. — Fém. *uscată ;* pl. *uscaţĭ, uscate.*
Uşurel, *adv.* légèrement, p. 213.

V

Va, *3-e pers. ind. sing.* du verbe *a voi,* s'emploie pour le futur ; passim. || il veut, p. 32. 142. 544. 546. 548. 645. 646. 647.
Vac, *s. n.* siècle, p. 518. — Pl. *vacurĭ.*
Vacă, *s. f.* vache, p. 129. 207. 323. 400. 446. 665. || *a fi vaca Stancĭuluĭ,* être un imbécile, p. 323. — Pl. *vacĭ.*
Văcar, *s. m.* vacher, p. 70. — Pl. *văcarĭ.*
Văcărescĭ, *s. pl.* Văcărescĭ, localité, p. 433.
Vaĭ, *interj.* hélas ! p. 227. 347. || *vaĭ de,* malheur à, p. 16. 296.
Vaĭ-de-eĭ, *s. c.* Vaĭ-de-eĭ, localité, p. 434.
Vaĭetà (a se), *v. r.* se plaindre, p. 501. 502.
Vaĭtà (a se), *v. r.* se plaindre, p. 501.
Vale, *s. f.* vallée, p. 33. 35. 93. 122. 570. 571. 598. || *de vale,* en bas, p. 639. — Pl. *văĭ.*
Valea-Ghinuluĭ, *s. f.* localitaté, p. 435.
Valea-luĭ-Caută, *s. f.* localité, p. 435.
Valea-Lungă, *s. f.* localité, p. 436.
Valea Teanculuĭ, *s. f.* localité, p. 436.
Valma (de-a), *s. c.* en commun, ensemble, p. 387.
***Vamă**, *s. f.* droit d'entrée, p. 688. — Pl. *vămĭ.*
Vărà (a), *v.* passer l'été, p. 129.
Vargă, *s. f.* baguette, p. 683. — — Pl. *vergĭ.*
Vârnav, *s. m.* Vârnav, nom propre, p. 436.
Varză, *s. f.* chou, p. 497. — Pl. *verze.*
Vaşcoŭ, *s. m.* Vaşcoŭ, localité, p. 437.
Vasilache, *s. m.* acelaş înţeles ca *Vasilca.* || *a fi în loc de Vasilache,* être un porc, p. 437.
Vasile, *s. m.* Basile, p. 437.
***Vătaf**, *s. m.* directeur, p. 122. — Pl. *vătafĭ.*
Vatră, *s. f.* foyer, p. 5. 243. 651. — Pl. *vetre.*
Vătraĭu, *s. m.* tisonier, fourgon, p. 4. — Pl. *vătraĭe.*

Vavilon, *s. m* Babylone, p. 437. 438. || *a fi în ăle Vavilóne*, être fâché, furieux, etc., p. 437. || *a vorbi în ăle Vavilóne*, parler en dehors du sujet, p. 438. || *a veni în ăle Vavilóne*, venir rapidement et fâché, p. 438.

Vavilonie, *s. f.* confusion, p. 438.

Vĕ, *pr. pers. 2-e pers.* vous, p. 74. 93.

Vechĭu, *adj.* vieux, p. 22. || vieux, ancien, p. 97. 288.—Fém. *vechie;* pl. *vechĭ.*

Véc, *s. n.* siècle. || *a fi Radu vecĭ*, être très-vieux, p. 273. — Pl. *vecĭ.*

Vecĭnic, *adj.* éternel, p. 634.—Fém. *vecĭnică;* pl. *vecĭnicĭ, vecĭnice.*

Vedé (a), *v.* voir, considérer, p. 8. 13. 14. 21. 23. 24. 32. 48. 121. 309. 310. 371. 386. 455. 518. 552. 564. 565. 566. 592. 620. 622. 638. 681. 682.

Vedé (a se), *v. r.* se voir, être vu, p. 135. 222. 244. 297. 298. 308. 356. 373. 593. || se voir, se rencontrer, p. 438. || se voir, p. 557. 559.

Veĭ, *3-e pers. sing.* du verb *a voi*, forme le futur, p. 7. 35. 36. 358.

Veneţia, *s. f.* Venise, p. 438. || *tufă de Veneţia*, rien, p. 438.

Venì (a), venir, p. 5. 21. 89. 110. 121. 152. 157. 158. 159. 160. 179. 198. 212. 215. 251. 336. 337. 338. 380. 406. 420. 421. 427. 438. 447. 456. 462. 467. 489. 500. 507. 547. 548. 649. || *a'ĭ veni*, avoir envie, p. 243. 292. || *'ĭ-aŭ venit dracĭĭ*, il est furieux, p. 618. 619.

Veninos, *adj.* venimeux, p. 136. — Fém. *veninósă*; pl. *veninoşĭ, veninóse.*

Vĕr, *s. m.* cousin, p. 72.—Pl. *verĭ.*

Verde, *adj.* vert, p. 13. 14. 23. 24. 135. 287. 288. 308. 309. || *a fi Român verde*, être brave, p. 287.

Verde, *adv.* vertement. || *a spune verde*, dire franchement, sans ambages, p. 289.

Verdeş, *s. m.* Verdeş, nom propre. || *să ne vedem la Verdeş*, la semaine des quatre jeudis, p. 438. || *până la Verdeş împĕrat*, au loin, p. 439.

Vĕrsat, *s. n.* petite vérole. || *ciupit de vĕrsat*, marqué de la petite vérole, p. 441.

Vêrşĕţ, *s. m.* Vêrşeţ, localité, p. 449.

Vestit, *adj.* célèbre, p. 244. — — Fém. *vestită;* pl. *vestiţĭ, vestite.*

Viclén, *adj.* faux rusé, p. 186. — Fém. *viclénă;* pl. *viclenĭ, viclene.*

Vidră, *s. f.* loutre commune, p. 136. — Pl. *vidre.*

Vie, *s. f.* vigne, p. 117. 373. — Pl. *viĭ.*

Viéţă, *s. f.* vie, p. 482. — Pl. *vieţe.*

Viitor, *s. n.* avenir, p. 177.

Vin, *s. n.* vin, p. 22. 74. 265. 436. 439. — Pl. *vinurĭ.*

Vină, *s. f.* faute, p. 69. || *a nu fi de vină*, ce n'est pas de sa faute, p. 110. — Pl. *vine.*

Vinde (a), *v.* vendre, p. 61. 216. 577. || débiter, p. 459.

Vindecà (a se), *v. r.* guérir, p. 514.

Vinerĭ, *s. f.* Vendredi, p. 390.

Vînt, *s. n.* vent, p. 75. 78. 451.— Pl. *vînturĭ.*

Vîntură-Ţéra, *s. m.* aventurier, p. 349.

Vîrf, *s. n.* sommet, p. 159. — Pl. *vîrfurĭ.*

Virgil, *s. m.* Virgile, nom propre, p. 439.

Vîrî (a), *v.* enfoncer, p. 639. || fourrer, p. 281. 624. 625.

Vîrî (a se), *v. r.* se fourrer, p. 394.

Vîrşă, *s. f* verveux, nasse, p. 559. Pl. *vîrşe.*

Vişa, *s. f.* Vişa, nom propre, p. 440.

Visită, *s. f.* visite, p. 14. — Pl. *visite.*

Vită, *s. f.* bétail, p. 121. — Pl. *vite.*

Viţă, *s. f.* cep, pied de vigne, p. 123. — Pl. *viţe.*

Viţel, *s. m.* veau, p. 446. — Pl. *viţeĭ.*

Vitéz, *adj.* brace, p. 204. — Pl. *viteji.*

Vlad, *s. m.* Vladislas, nom propre, p. 440. 441. 442. || *al de nea Vlad*, un imbécile, p. 442.

Vlada, *s. f.* Vlada, nom propre, p. 442. 443. || *a fi Vlada*, femme grande et sotte, p. 442.

Vlăduţă, *s. m.* diminutif de *Vlad.*

Z

Arâba, *s. f.* voiture, char, p. 418.
Arbines, *s. m.* Albanais, p. 8.
Arĕŭ, *adj. s. m.* tort, mal, p. 234. 425.
Arhund, *s. m.* seigneur, noble, p. 137.
Arîdere, *v.* tromper, p. 433.
Aripidină, *s. f.* descente, pente, p. 98.
Arîu, *s. m.* rivière, p. 270.
Armân, *s. m.* Roumain, p. 10. 11.
Armână, *s. f.* Roumaine, p. 137.
Armânére, *v.* rester, demeurer, p. 330.
Arnit, *adj.* balayé, p. 69. — Fém. *arnită.*
Artirisire, *v.* être de trop, p. 46.
Artisire, *v.* être de trop, p. 46.
Asan, *s. m.* Assan, nom propre, p. 419.
Ascăpare, *v.* échapper à, éviter, p. 247. 597. || préserver de, p. 670. 671.
Ascundere, *v.* cacher, p. 598.
Asdrare, *v.* faire, procurer, p. 247.
Aspardzere, *v.* briser, casser, p. 588.
Aspargere, *v.* casser, briser, p. 568.
Aspirare, *v.* effrayer, p. 247.
Astălare, *v.* rencontrer, p. 565.
Atunçea, *adv.* alors, p. 590.
Aua, *adv.* ici, p. 266. 298.
Avdzîre, *v.* entendre, p. 407.
Aviglare, *v.* veiller sur, p. 639.
Avére, *v.* avoir. || *aĭ*, tu as, p. 69. 137. 418. || *are*, il a, p. 34. 194. 436. 538. 599. || *ari*, il a, p. 569.
Avunia, *adv.* rapidement, p. 270.
Azore, *s. n.* hâte, p. 69.

B

Băgare, *v.* mettre, p. 360. 588.
Bănare, *v.* vivre, p. 418.
Bari-un, *adj.* personne, aucun, p. 547.
Bére, *v.* boire, p. 635.
Besă, *s. f.* foi, bonne foi, p. 8.
Bisérică, *s. f.* église, p. 490. 588.
Bişire, *v.* péter, vesser, p. 407.
Bróscă, *s. f.* tortue, p. 98.
Bun, *adj.* bon, p. 125. — Fém. *bună.*
Buşa, *s. m.* Bucha, nom propre, p. 29.

C

Ca, *conj.* comme, p. 4. 137. 330. 427. 433. 613. 630. || pour que, p. 548. || si, p. 247. 362.
Că, *conj.* parce que, si, p. 69.
Câçula, *s. f.* bonnet de fourrure, p. 128.
Cădére, *v.* tomber, p. 10. 424. 427.
Căftare, *v.* chercher, p. 360. 419.
Câftare, *v.* chercher, p. 298. 361. 507.
Calar (ñ-), *adv.* à cheval, p. 11.
Călar (ñ-), *adv.* à cheval, p. 11.
Călăuz, *s. m.* conducteur, guide, p. 297. 490.
Călcare, *v.* fouler aux pieds, p. 420.
Câlcare, *v.* marcher, mettre les
Cale, *s. f.* route, chemin, p. 34. 297. 565.
Calimera, *s. c.* [du grec] bonjour, p. 124.
Cama, *adv.* plus, p. 270.
Cămărusire (s'), *v. r.* être fier, se pavaner, p. 153.
Când, *adv.* lorsque, p. 34. 590.
Cândari, *s. n.* balance, p. 569.
Cându, *adv.* lorsque, p. 10. 569. 691.
Câne, *s. m.* chien, p. 303. 304. 305. 691.
Cântare, *v.* chanter, p. 10. 11.
Cap, *s. m.* tête, p. 24.
Cara, *conj.* si, p. 362.
Caraman, *s. m.* Caraman (nom de chien noir), p. 46.

Cari, *pr. rel.* qui, celui qui, p. 270.
Cârtire, *v.* laisser tranquille, p. 304.
Caş, *s. n.* fromage à la pie, p. 10.
Casă, *s. f.* maison, p. 137. 298.
Cât, *adv.* combien. || *di cât,* plutôt que, p. 29.
Cathe, *pr.* chaque, p. 365. 396.
Câthe, *conj.* autant, p. 300.
Cathi, *pr.* chaque, p. 365.
Câtigurie, *s. f.* accusation, p. 551.
Catoghi, *prép.* sous, p. 193.
Çe, *pr. rel.* şi *interj.* quel, p. 69. || qui, p. 297. 397. 635. || ce que, p. 10. || quoi? que? p. 270. || *çe că,* quoique, p. 304.
Çe, *conj.* mais, p. 547.
Célnic, *s. m.* notable, gros propriétaire, p. 10. 361.
Çer, *s. m.* ciel, p. 507.
Çéră, *s. f.* cire, cierge, p. 568.
Chédică, *s. f.* embûche, p. 588. — Pl. *chédicĭ.*
Chĭadică, *s. f.* embûche, p. 588.
Chirire, *v.* périr, être détruit, p. 266.
Chişare, *v.* pisser, p. 691.
Çi, *pr. relat.* qui, p. 297.
Çir, *s. n.* crible, tamis, p. 365. 396.
Cĭubana, *s. f.* grande cueillière, p. 362.
Cĭumag, *s. n.* gourdin, p. 305.
Cĭumaga, *s. f.* bâton, p. 304.
Códă, *s. f.* queue, p. 569. 606. || *dădeà códa,* remuait la queue, p. 202.
Cola, *s. m.* Nicolas, p. 234.
Cola-mbola, p. 445.
Cor, *s. n.* danse (ronde), p. 407.
Córn, *s. n.* corne, p. 599.—Pl. *córne.*
Cripare, *v.* crever, mourir, p. 433. 621.
Criştin, *adj.* chrétien, p. 419. 420. 670.
Cruçe, *s. f.* croix. || signe de la croix, p. 531. 565.
Cruçi, *s. f.* croix, p. 531.
Csenu, *adj.* étranger, p. 136. 328. — Fém. *csénă.*
Cu, *prép.* avec, p. 8. 10. 137. 193. 330. 335. 360. 361. 362. 418. 419. 585. 599.
Cumnicare, *s. f.* communion, p. 538.
Cunduri, *s. m.* Cunduri, nom propre, p. 69.
Cur, *s. n.* derrière, p. 360.
Cuşiri, *s. m.* cousin, p. 445.
Cuşuri, *s. m.* cousin, p. 445.

D

Dare, *v.* donner, p. 419. 547. 548. || *dădea códa,* remuait le queue, p. 202.
Dare, *v.* frapper, p. 266. 433.
Dada, *s. f.* mère, p. 137.
Dărac, *s. m.* diable, p. 424. 592. 606. 621. 651.
Djimie, *s. f.* mosquée, p. 691.
Di, *prép.* et *conj.* de, du, de la, p. 4. 10. 24. 46. 109. 247. 360. 420. 436. 490. 531. 551. 597. 613. 661. 670. 671. 675. || à, p. 665. || que, p. 261. || par, p. 606. || à cause de, p. 234. || de façon que, p. 407. || si, p. 425. || *di cât,* plutot que, p. 29.
Difter, *s. n.* registre, p. 592. — Pl. *difteri.*
Discurmare (s'), *v. r.* se reposer, p. 639.
Djug, aller dans la montagne en s'élevant, p. 10.
Djurare, *v.* jurer, prêter serment p. 433.
Domnu, *s. m.* Dieu, p. 547. 548. 551.
Dóre, *s. f. pl.* présents, p. 137.
Drac, *s. m.* diable, p. 565. 568. 569. 585. 588. 590. 597. 598. 606. 613. 630.
Duçére (s'), *v. r.* s'en aller, parvenir, p. 265. 597.
Dumnedzêŭ, *s. m.* Dieu, p. 639.
Dumnidzĕŭ, *s. m.* Dieu, p. 551. 635. 651. 653. 661. 670. 671. 675.
Dumnidzêŭ, *s. m.* Dieu, p. 665.
Durmire, *v.* dormir, p. 11.
Dzadă, *s. f.* bille de sapin, p. 124. 125.
Dzenuclu, *s. n.* genou, p. 8.
Dzicere, *v.* dire, p. 547.
Dzuă, *s. f.* jour, p. 125.

E

E, *3-e pers. ind. sing.* du verbe *être*, il est, p. 69.
Eara, *3-e pers. imp. sing.* du verbe *être*, elle était, p. 137.
Easpirare (s'), *v. r.* s'éffrayer, p. 109.
Eavdzîre (s'), *v. r.* s'entendre, p. 266.
El, *pr. pers.* lui, p. 298. 360.
Elimp, *s. m.* Olympe, montagne, p. 109.
Érbă, *s. f.* herbe, p. 436.
Éste, *3-e pers. sing. ind.* du verbe *être*, il est, p. 303. 304. 308.
Ésti, *3-e pers. sing. ind.* du verbe *être*, il est, p. 424.

F

Façére, *v.* faire, p. 362. 490. 531. 588. || *façe* et *façi*, il fait; passim.
Façére (s'), *v.* se faire, devenir, p. 10. 128. 565. 585. 597. || *s'façe* et *s-façi*; passim.
Fâr, *conj.* sans. || *fâr di*, sans, p. 305.
Fâră, *conj.* sans, p. 303. 304. 305.
Ferege, *s. f.* sorte de long manteau, p. 194.
Férică, *s. f.* fougère, p. 490.
Frati, *s. m.* frère, p. 8.
Fudzire, *v.* fuir, se sauver, p. 4. 613.
Furéscă, *adj. f.* de voleur, p. 424. — Pl. *furéscĭ.*
Furare, *v.* voler, p. 598.

G

Gal̃ina, *s. f.* poule, p. 635.
Gani, *s. m.* Gani, nom propre, p. 335.
Ghiani, *s. m.* nom propre, p. 124.
Ghiasuli, *s. m.* nom propre, p. 46. 124.
Ghift, *s. m.* bohémien, p. 357. 360. 361. 362. 365.
Ghifta, *s. m.* bohémienne, p. 396. 397.
Ghiftésc, *adj.* de bohémien, p. 551. — Fém. *ghiftéscă.*
Ghine, *adv.* bien. || *ma ghine*, plutot, mieux vaut, p. 29.
Ghisuli, *s. m.* Ghisuli, nom propre, p. 46.
Ginucl̃u, *s. n.* genou, p. 427.—Pl. *ginucl̃ĭ.*
Gĭoto, *s. m.* Gĭoto, nom propre, p. 125.
Gl̃ĭéțu, *s. m.* glace, p. 418.
Gog, *s. m.* Gog, nom propre, p. 128.
Gogă, *s. m.* Goga, nom propre, p. 128.
Gogu, *s. m.* Gogu, nom propre, p. 128.
Grădină, *s. f.* jardin, p. 136.
Grec, *s. m.* Grec, p. 135. 137. 361.
Grécă, *s. f.* Grecque, p. 137.
Greŭ, *adv.* difficile, p. 661.
Gumar, *s. m.* âne, p. 136.
Gumarãngaθi, *s. m. pl.* chardons, p. 136.

H

Hâmal, *s. m.* portefaix, p. 10.
Hârisire (s'), *v. r.* être content, se réjouir, p. 419.
Hĭavră, *s. f.* fièvre, p. 433.
Hilĭa, *s. f.* fille, p. 298.
Hire, *v.* être. || *s'hibă*, qu'il soit, p.
Hóră, *s. f.* village, p. 297. 298. 300. 303. 304. 305. 418.
Hristóu, *s. m.* Jésus Christ, p. 590.
Huriat, *s. m.* Huriat, nom propre, p. 153.

I

I, *conj.* ou, ou bien, p. 10. 11. 424.
I, *pr.* à lui, lui, p. 194.
’I, *3-e pers. sing. ind. pers.* il est, p. 8. 304. 635. 661.
Îm, *prép.* à, dans, p. 361.
Imnare, *v.* aller, se promener, p. 360.
În, *prep.* dans, p. 265. 298. 407. 507. ‖ à, p. 407. ‖ sur, p. 565.
Inchisirire, *v.* partir, p. 34.
Inimă, *s. f.* coeur, p. 418.
Inturchipsit, *adj.* devenu turc, p. 670.
In, *adv.* où, p. 137. 328. 419. 531. 661.

L

’L, *pr. pers.* le, lui, p. 10. 137. 153. 298.
La, *prép.* à, p. 298. 361. 418. 427. 590. ‖ à, pour, p. 297. ‖ vers, p. 635. ‖ chez, p. 46. 360. ‖ auprès de, p. 651. ‖ sur, p. 691. ‖ *pi la,* par, sur, p. 270.
Laĭu, *adj.* noir, p. 361.
Lală, *s. m.* oncle. ‖ se dit, en signe de respect, à une personne âgée, p. 436.
Lăvdare, *v.* louer, p. 365.
Le, *pr. pers.* les, p. 194. 500.
Lemnu, *s. n.* bois, p. 531.
’L̃i, *pr. pers.* à lui, à elle, p. 361. 419. 425. 568. 691. ‖ à lui, le sien, p. 396.
L̃iepure, *s. m.* lièvre, p. 418.
Lingure, *s. f.* cuillère, p. 362.
Lipsire, *v.* falloir.‖ manquer, p. 194.
Loare, *v.* prendre, p. 34. 547.
Loc, *s. n.* place, p. 507.
Luare, *v.* voir *loare.*
Lu, *pr.* le, lui, p. 418. 425. 565. 606. ‖ de, p. 234.
Lucru, *s. n.* entreprise, occupation, p. 568. 569.
Lume, *s. f.* monde, p. 639.
Luminare, *s. f.* lumière, chandelle, etc., p. 419.
Lupată, *s. f.* pelle, p. 531.

M

Ma, *adv.* plus, p. 361. 420. ‖ *ma ghine,* mieux, p. 29. ‖ *ma rĕŭ,* pire, p. 420.
Ma, *conj.* mais, p. 360. 490. 588. 598. 653.
Măcare, *v.* manger, p. 10. 46. 328. 362. 651.
Macedonia, *s. f.* Macedonia, p. 189.
Mâgul̃ă, *s. f.* colline, p. 490.
Mână, *s. f.* main, p. 10. 425. — Pl. *mâñĭ.*
Măncare, *v.* manger, p. 303.
Manoli, *s. m.* Emmanuel, nom propre, p. 193.
Mara, *adj. s. f.* nom propre, p. 194.
Mărat, *adj.* malheureux, pauvre, p. 548.
Mare, *adj.* grand, p. 597.
Mărmint, *s. n.* tombeau, p. 303.
Maş, *adv.* seulement, p. 10.
Maşi, *adv.* seulement, p. 639.
’Mbol̃a, *v.* il greffe, p. 445.
Mĕ, *pr. pos.* me, p. 606.
Melona, *s. f.* Melona, nom de chienne, p. 202.
Mi, *pr. pos.* me, moi, p. 551.
’Mĭ, *pr. pos.* me, moi, p. 547. 548.
’M̃ĭ, *pr. pos.* me, moi, p. 606.
M̃ic, *adj.* petit, p. 597.
M̃ĭére, *s. f.* miel, p. 362.
Mighiripsire, *v.* préparer (un plat), p. 202.
Minare, *v.* remuer, p. 548.
Mine, *pr.* moi, p. 305.
Minte, *s. f.* esprit, pensée, p. 361.
’Mprostu, *adj.* (sur pied) entier, p. 599.
’Mpuţare, *v.* sentir mauvais, p. 137.
Mucĭ, *s. m.* p. 202.
Mufluzire, *v.* faire faillite, p. 592.
Mul̃iare, *v.* femme, p. 671.
Mult, *adj.* beaucoup, p. 551.
Murire, *v.* mourir, p. 397.
Muscă, *s. f.* mouche, p. 362.

N

N̄, *prép.* à, p. 11.
'N̄, *pr. pos.* ma, la mienne, p. 137.
'N, *prép.* à, dans, p. 266. || dans, p. 298. 490. 639.
N', *adv.* non, ne pas, p. 436. 438.
Nă, *adj. num. card.* une, p. 247.
Ñare, *s. f.* miel, p. 362.
Ñclinare (s'), *v.* se soumettre, obéir, p. 420. 490. 590.
Nĕ, *pr.* nous, p. 420.
Ne, *pr.* nous, sur nous, p. 639.
Ne, *conj.* ni, p. 565.
Ne-arnit, *adj.* non balayé, p. 69.
Neçe, *conj.* ni, p. 588.
Néua, *s. f.* neige, p. 109. 247.
Ñgâtşare, *s. f.* dispute, querelle, p. 419.
Ñgatşire, *v.* se quereller, p. 419.
Ni, *conj.* ni, p. 565.
Niçi, *conj.* ni, p. 538.
Ninte, *adv.* d'abord, le premier, p. 357.
Noĭ, *pr. pers.* nous, p. 361.
Noĭmă, *s. f.* signe, p. 11.
Nóstră, *pr. pos.* la notre, p. 433.
'Ntribare, *v.* demander, p. 297. 298. || demander, s'informer, p. 265.
Nu, *adv.* non, ne pas, p. 10. 34. 109. 128. 137. 270. 297. 298. 303. 304. 328. 419. 420. 433. 490. 506. 531. 547. 568. 569. 588. 597. 598. 606. 653.
Nuşu, *s. m.* Nuşu, nom propre, p. 445.
Nvéstă, *s. f.* femme, p. 407.
'Nvĕţare, *v.* connaître, apprécier, p. 303. || apprendre, p. 598.

O

O, *pr. pers. fém.* la, elle, p. 360.
Ocna, *s. f.* fard, p. 330.
Om, *s. m.* homme, p. 265. 675.
Óră, *s. f.* heure, p. 506.
Órfăn, *adj* pauvre, p. 10.
Oŭ, *s. n.* œuf, p. 665.
Oŭ, *s. n.* Oou, montagne, p. 247.

P

Pân, *prép.* tant que, p. 433.
Până, *prép.* jusque, p. 265. || jusqu'à ce que, p. 270. 303. 585. 651.
Pâni, *s. f.* pain, p. 10.
Pântic, *s. n.* ventre, estomac, p. 599.
Pâră, *s. f.* para, p. 29.
Pâzari, *s. f.* place, marché, p. 361.
Pi, *prép.* sur, p. 507. || par, p. 270.
Piñsia, *v.* louer, p. 153.
Plândzere (s'), *v. r.* se plaindre, p. 420.
Plói, *s. f.* pluie, p. 361.
Poli, *s. f.* Constantinople (Urbs), p. 265. 266.
Pórtă, *s. f.* porte, p. 69.
Preft, *s. m.* prêtre, p. 128. 298.
Pri, *prép.* sur, p. 8. 665. || vers, p. 10.
Prî, *prép.* sur, p. 360.
Primnare (s'), *v. r.* se promener, p. 305.
Prîsti, *prép.* sur, par-dessus, p. 270.
Punga, *s. f.* bourse, p. 29. 34.
Prota, *loc. adv.* d'abord, p. 34.
Punte, *s. f.* pont, p. 270. 585. 588. — Pl. *punţĭ* & *punţî*.
Puşire, *v.* cesser. || mourir, p. 691.
Putére, *v.* pouvoir, p. 420. 597.

R

S

S', *pr. pos.* se, p. 153.
S', *conj.* que, p. 10. 46. 137. || pour, p. 490. || pour que, p. 568.
Ș', *conj.* et, p. 8. 10. 46. 137. 153, 193. 202. 234. 298. 300. 305. 330. 419. 420. 507. 531. 592. 635. 661. || aussi, p. 360.
Să, *conj.* que, p. 153. 270. 597.
Sănătate, *s. f.* santé, p. 360. 433.
San Nicola, *s. f.* Saint Nicolas, p. 234.
Sare, *s. f.* sel, p. 189.
Sbor, *s. m.* parole, p. 193. — Pl. *sbóre*.
Sburare, *v.* parler, p. 490.
Scărchinare, *v.* gratter, p. 328.
Sclav, *s. m.* esclave, p. 29.
Școp, *s. n.* but, intention, p. 8.
Scótere, *v.* tirer, faire sortir, p. 124. 125. || produire, p. 362.
Scutire, *v.* produire, p. 362.
Se, *pr. pos.* se, p. 109. 407.
Si, *pr. pos.* se, p. 419.
Si, *conj.* que, p. 506. || aussi, p. 98. 361. 362. 419. 490. 598. || même, p. 137.
Si, *conj.* et, p. 10. 136. 433. 551. 665.
'Și, *pr. pos.* son, p. 357. 365. 396. 569.
Șintire, *v.* retarder, remettre à plus tard, p. 653.
Somn, *s. n.* sommeil, p. 10.
Sóri, *s. m.* soleil, p. 361.
Soț, *adj.* associé, p. 585.
Spardzire, *v.* gâter, détruire, p. 568.
Stihismă, *s. f.* pari, p. 34.
Strigare, *v.* crier, p. 433.
Strîmbu, *adj.* injuste, faux, p. 675.
Su, *pr. pos.* son, p. 357.
Șuirat, *s. m.* sifflement, p. 8.
Sulta, *s. f.* nom propre, p. 330.
Șuțare, *v.* faire un détour, p. 270.

T

Tâcsire, *v.* promettre, p. 270. 419.
Tâl̃iare, *v.* couper, faire couper la tête, p. 357.
Tâmbare, *s. f.* sorte de manteau, p. 247.
Țani, *s. m.* Țani, nom propre, p. 335.
Țâruhă, *s. f.* opincă, p. 597. — Pl. *țâruhi* et *țâruhe*.
Tată, *s. m.* père, p. 357.
Te, *pr. par.* te, toi, p. 137. 303. 506. 585.
Tĕ, *pr. per.* te, p. 397.
Thimĭama, *s. f.* encens, p. 613.
Thimn̄iatoriu, *s. n.* encensoir, p. 500.
Thron, *s. n.* trône, p. 360.
Ti, *pr. pos.* te, toi, p. 328. 420. 490. 585. 590. 598. 651. 670. 671.
Ți, *pr. pos.* à toi, p. 661.
'Ți, *pr. pos.* te, ton, le tien, pour
'Ți, *pr. pos.* pour toi, p. 565.
Tine, *pron. pos.* toi, p. 305.
Tischirea, *s. f.* billet, autorisation de circuler, p. 34.
Tot, *adj.* tout, p. 305. 419. — Fém. *totă*; pl. *toți*.
Trădzére, *v.* tirer, p. 10. || peser, p. 569.
Tréçere, *v.* passer, p. 270. 585.
Trî, *prép.* pour, p. 202. 266. 538. || de, au sujet de, p. 69. 298.
Trimurare, *v.* trembler, p. 630.
Tricol, *s. m.* Tricala, ville, p. 407.
Trisu, *prép.* jusque, p. 407.
Tu, *prép.* en, dans, p. 10. 29. 98. 136. 418. 424. 435. 569. 599.
Turc, *s. m.* Turc, p. 418. 419. 420.
Turcesc, *adj.* turc, p. 424. 425. 551.
Tut, *adj.* tout, p. 194. 362. 500. 599. 639. — Fém. *tută;* pl. *tuți*, *tuțî* et *tute*.
Tut, *adv.* toujours, p. 10.

U

V

Y

Z

GLOSAR

ISTRIO-FRANCES

A

Aude, *v.* il entend, il écoute, p. 589.

B

Basaĕrica, *s. f.* église, p. 581.
Bate, *v.* frappe, p. 53.
Bire, *adv.* bien, p. 48.

C

Caca, *v.* il chie, p. 591.
Cadaĕ (va), *v.* elle tombera, p. 53.
Carle, *pr.* pour *carele,* qui, celui qui, p. 48. 550.
Cargnia, *s. f.* Carniole, province, p. 48.
Casa, *s. f.* maison, p. 581.
Che, *conj.* car, p. 53.
Crede, *v.* il croit, p. 550.
Cupu, *s. m.* montagne, p. 591.

D

De, *prép.* du, p. 575.
Ḑi, *s. f.* jour, p. 277.
Domnu, *s. m.* Dieu, p. 550. 551.
Dracu, *s. m.* diable, p. 575. 581. 589. 591.
Dupa, *prép.* selon, p. 551.
Dzuta, *v.* il aide, p. 550.

E

Ĕn, *prép.* en, dans, p. 48. 276. 277. 550. 575. 581.
(Ĕ)ntrebandu, *v.* en demandant, en s'informant, p. 276.

F

Face, *v.* il fait, p. 48. 551.
Facuta, *adj. f.* faite, p. 277.
Farira, *s. f.* farine, p. 575.
Fost, *v.* a été, p. 277.
Friul, *s. m.* Frioul, province, p. 48.

J

L

M

N

O

P

R

S

V

ERRATA[1]

Pag.	8,	prov.	**13130**,	**ghĭus** în loc de **gĭus**.
„	„	„	**13132**,	**dzinuclu** în loc de **dzinclu**.
„	„	„	**13133**,	**Arbinesluĭ** în loc de **Arbineşluĭ**; şi: **scop** în loc de **şcop**.
„	10,	„	**13137**,	**s-façi** în loc de **s-façĭ**.
„	„	„	**13138**,	**ş-ŏ-aducă** în loc de **s-oaducă**.
„	„	„	**13139**,	**cându** în loc de **când**, şi: **cadă** în loc de **cadĕ**.
„	11,	„	**13142**,	a se adaoga *
„	34,	„	**13199**,	**stihismă** în loc de **stihimă**.
„	49,	linia	1,	a se adaoga, de asupra proverbuluĭ, titlul CATARAN.
„	53,	prov.	**13243**,	**jos** în loc de **gĭos**.
„	69,	„	**13287**,	**pórta** în loc de **pórte**.
„	88,	„	**13333**,	**tîrtan** in loc de **târtan**.
„	89,	„	**13336**,	**l-a abătut** în loc de **l-abătut**.
„	102,	linia	19,	*613* în loc de *631*.
„	109,	prov.	**13413**,	**néua** în loc de **neua**.
„	126,	linia	23,	*ţiue* în loc de *ţine*.
„	128,	„	16,	571 în loc de 175.
„	151,	„	4,	Nicolae în loc de Nicalae.
„	153,	prov.	**13533**,	**să** în loc de **sĭ**.
„	163,	„	**13564**,	**pîrcalab** în loc de **pârcalab**.
„	172,	„	**13593**,	**păiuş** în loc de **paĭuş**.
„	178,	linia	6,	**la** în loc de **a**.
„	182,	„	23,	**Jijia** în loc de **Jija**.
„	198,	prov.	**13667**,	**Sîc** în loc de **Sic**.
„	234,	linia	27,	*andjurĭ* în loc de *angĭurĭ*.
„	247,	prov.	**13841**,	**si** se va sterge; şi: **néua** în loc de **neaua**.
„	„	nota	[1]),	îşĭ făcea o tambară în loc de se făcea tambură.
„	249,	prov.	**13846**,	**secere** în loc de **seceră**.
„	268,	linia	14,	se adaogă: saŭ hoţ.
„	277,	prov.	**13943**,	**ḑi** în loc de **zi**.
„	288,	„	**13978**,	**românesce** în loc de **românescĭ**.
„	291,	„	**13983**,	**chelbósa** în loc de **chelbóla**.

Pag. 296,	prov.	**14004**,	**pîrcalab** în loc de **pârcalab.**
„ 300,	linia	22,	*Câthe* în loc de *Cathe.*
„ 305,	„	9,	*primnă* în loc de *priimnă.*
„ 328,	prov.	**14108**,	**Csenlu** în loc de **Xenlu.**
„ „	„	**14110**,	**Acsenlu** în loc de **Axenlu.**
„ 346,	linia	20,	*a-mână* în loc de *amână.*
„ 362,	„	7,	*muscili* în loc de *muscile.*
„ 377,	prov.	**14242**,	**ta-so** în loc de **ta-s'o.**
„ 412,	„	**14351**,	**Binele** în loc de **Bine.**
„ 418,	„	**14369**,	**amaxea** în loc de **amaxia.**
„ 419,	„	**14372**,	**tăcsea** în loc de **tăxea.**
„ 420,	„	**14374**,	**Ně** în loc de **Ni.**
„ 438,	„	**14438**,	**Vavilonie** în loc de **Vavilone.**
„ 445,	linia	14,	**Vraca** în loc de **Vrace.**
„ „	„	15,	**Tricala** în loc de **Tricale.**
„ „	prov.	**14466**,	**Cola** în loc de **Cóla.**
„ 453,	„	**14493**,	**Bedros** în loc de **Berdos.**
„ 457,	linia	33,	14490 în loc de 11490.
„ 471,	prov.	**14543**,	**aghĭesmui** în loc de **aghesm**
„ 548,	„	**14808**,	**ca** în loc de **ta.**
„ 550,	„	**14812**,	**d'aĭ** în loc de **da'ĭ.**
„ 585,	linia	6,	*Fă-ti* în loc de *Fă-ți.*
„ 595,	prov.	**14935**,	**fuge** în loc de **fugĭ.**
„ 639,	„	**15109**,	**douě** în loc de **două.**
„ 651,	„	**15144**,	**daraçĭlĭ** în loc de **daraclĭ.**

SCARA